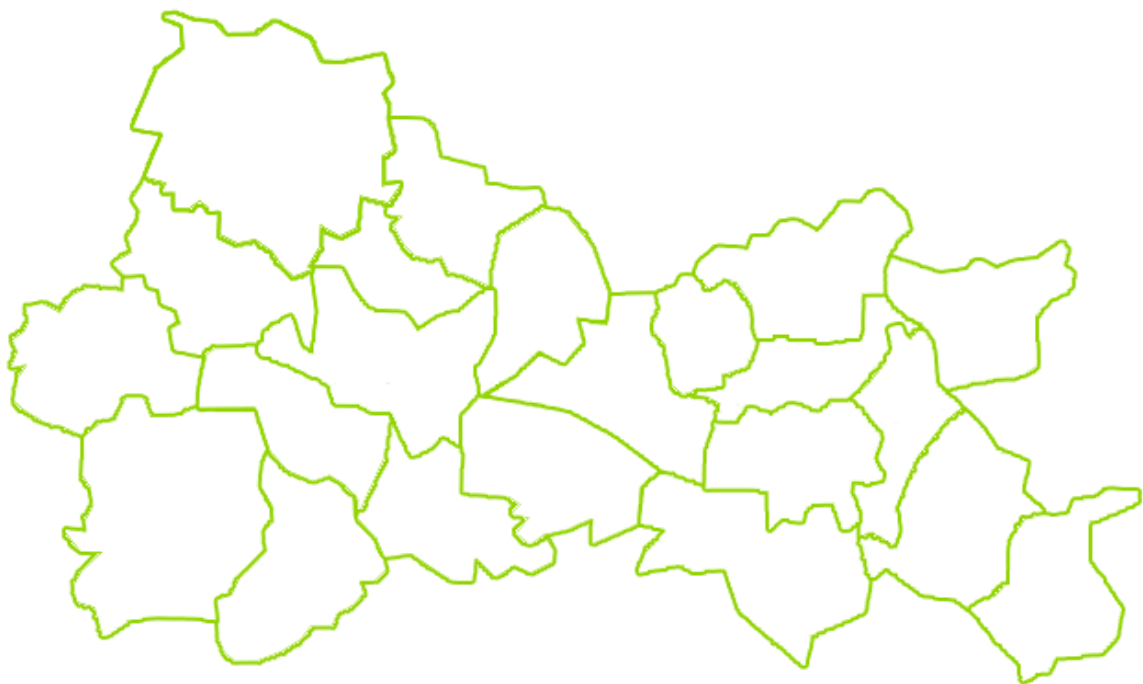

Studium Uwarunkowań Rozwoju Przestrzennego Bydgosko - Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego

Spis treści

Wykaz skrótów.....	3
Wstęp.....	4
CEL I ZAKRES OPRACOWANIA.....	5
PODSTAWY PRAWNE I MERYTORYCZNE PLANOWANIA METROPOLITALNEGO	9
DOKUMENTY PLANISTYCZNE NA OBSZARZE OPRACOWANIA	14
Rozdział I. Uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne.....	16
1.1. PODZIAŁ TERYTORIALNY	17
1.2. SIEĆ OSADNICZA.....	25
1.3. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE I PRZESTRZENNE.....	30
1.4. KRAJOBRAZ ROLNICZY	51
Rozdział II. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze i instytucjonalne	62
2.1. DEMOGRAFIA	63
2.2. BEZROBOCIE.....	78
2.3. PODMIOTY GOSPODARCZE	88
2.4. TURYSTYKA.....	102
2.5. SPORT I REKREACJA	119
2.6. KULTURA.....	128
2.7. EDUKACJA	139
2.8. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	156
2.9. OCHRONA ZDROWIA.....	164
2.10. POMOC SPOŁECZNA.....	172
2.11. RYNEK NIERUCHOMOŚCI.....	184
2.12. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA	190
2.13. KOMUNIKACJA PUBLICZNA	201
2.14. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	233
2.15. GŁÓWNE FUNKCJE METROPOLITALNE.....	253
Rozdział III. Polityki w zakresie rozwoju przestrzennego prowadzone przez władze lokalne	261
ANALIZA STUDIÓW UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA GMIN TWORZĄCYCH BYDGOSKO – TORUŃSKI OBSZAR FUNKCJONALNY	262
Podsumowanie	311
WYKAZ MAP	312
WYKAZ TABEL	315
WYKAZ WYKRESÓW	318
BIBLIOGRAFIA.....	319

Wykaz skrótów

BTOF	Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny
BWW	Bydgoski Węzeł Wodny
EPBY	Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego
g.w.	gmina wiejska
KMP	Krajowa Polityka Miejska
KPZK 2030	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020
KSU	Krajowy System Usług
LGD	Lokalna Grupa Działania
LGR	Lokalna Grupa Rybacka
m.	miasto
MPZP	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa
NN	najwyższe napięcie
OZE	odnawialne źródła energii
PGR	Państwowe Gospodarstwo Rolne
PIK	Punkty Interwencji Kryzysowej
POZ	podstawowa opieka zdrowotna
PSSE	Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna
RGOK	Region Gospodarki Odpadami Komunalnymi
RLM	równoważna liczba mieszkańców
TARR SA	Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego SA
TEN-T	Kompleksowa transeuropejska sieć transportowa
TERYT	Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju
TPT	Toruński Park Technologiczny
upzp	Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZPKChiN	Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego

Wstęp

Cel i zakres opracowania

Podstawy prawne i merytoryczne planowania metropolitalnego

Dokumenty planistyczne na obszarze opracowania

CEL I ZAKRES OPRACOWANIA

Zgodnie z dokumentem „Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce”¹, Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to nowe narzędzie, za pomocą którego realizowane będą strategie terytorialne, przede wszystkim dotyczące zintegrowanych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Przy pomocy tego instrumentu partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego miejskich obszarów funkcjonalnych mogą realizować zintegrowane przedsięwzięcia, łączące działania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

W województwie kujawsko-pomorskim „ZIT wojewódzki” będzie realizowany na terenie miast wojewódzkich – Bydgoszczy i Torunia – i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie. Obszary te to:

- 1 gmina miejska (gmina Chełmża)
- 6 gmin miejsko-wiejskich (Nakło nad Notecią, Solec Kujawski, Koronowo, Szubin, Łabiszyn, Kowalewo Pomorskie)
- 14 gmin wiejskich (Białe Błota, Dobrcz, Sicienko, Osielsko, Dąbrowa Chełmińska, Nowa Wieś Wielka, Zławieś Wielka, Wielka Nieszawka, Lubicz, Łubianka, Łysomice, Chełmża, Czernikowo, Obrowo)
- 2 powiaty (bydgoski i toruński)

Wszystkie wymienione powyżej jednostki samorządu terytorialnego tworzą Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny (BTOF)².

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne będą realizowane na BTOF w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Na realizację ZIT przeznaczona została część rezerwy programowej w wysokości 4,5% funduszy strukturalnych. Warunkiem uruchomienia tej alokacji jest m.in. właściwe przygotowanie się do realizacji ZIT na poziomie regionalnym. W tym celu jednostki tworzące obszary funkcjonalne opracowują szereg dokumentów o różnym charakterze, randze ważności i stopniu sformalizowania. Mają one za zadanie w większym lub mniejszym stopniu wytyczyć wspólne kierunki działań, które sprzyjać będą rozwojowi współpracy i integracji, promowaniu partnerskiego modelu współpracy, realizacji zintegrowanych projektów oraz zwiększeniu wpływu miast i powiązanych z nimi obszarów funkcjonalnych na kształt i sposób realizacji działań wspieranych na ich obszarze w ramach polityki spójności.

Jednym z takich dokumentów jest Studium Uwarunkowań Rozwoju Przestrzennego. Opracowanie to ma charakter ekspercki i pomocniczy. Jest ono dokumentem przede wszystkim diagnostycznym, mającym na celu głównie:

¹ Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, lipiec 2013 r.

² Właściwą uchwałą wyznaczającą obszar realizacji ZIT BTOF jest uchwała nr 15 /463 /14 zarządu województwa kujawsko-pomorskiego z dnia 8 kwietnia 2014 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgoszczy, Torunia i obszaru powiązanego z nimi funkcjonalnie

- Rozpoznanie struktury przestrzennej Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez opisanie zjawisk zachodzących w środowisku przyrodniczym i rolnictwie, zjawisk demograficznych i społecznych
- Przedstawienie problemów, z którymi boryka się region
- Określenie potencjałów gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych i kulturowych oraz – najważniejszych – drzemących w zasobach ludzkich regionu
- Analizę polityk przestrzennych poszczególnych gmin tworzących BTOF; pozwoli ona w późniejszym etapie określić spójną wizję zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego
- Wspomaganie BTOF w opracowaniu wspólnej polityki zrównoważonego rozwoju

Studium stanowi kompendium wiedzy o obszarze, przez co spełnia także cel edukacyjny.

Zakres opracowanie - struktura dokumentu

Dokument został podzielony na 5 części:

Tabela 1. Struktura dokumentu

Wstęp	Cel i zakres opracowania	Odwołano się do zasad realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce, wskazano obszar BTOF oraz przedstawiono cele opracowania
	Podstawy prawne i merytoryczne planowania metropolitalnego	Wskazano podstawy prawne planowania przestrzennego dla obszarów funkcjonalnych oraz odwołano się do dokumentów i wytycznych z zakresu polityki rozwoju i planowania przestrzennego
	Dokumenty planistyczne na obszarze opracowania	Odwołano się do dokumentów planistycznych szczebla krajowego i regionalnego. Przede wszystkim skupiono się jednak na dokumentach szczebla lokalnego - studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
Rozdział I. Uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne	Podział terytorialny	Zaprezentowano podział administracyjny oraz podstawowe dane o poszczególnych jednostkach, w tym o jednostkach pomocniczych. Bydgoszcz i Toruń stanowiące rdzeń obszaru zaprezentowano w podziale na jednostki urbanistyczne
	Sieć osadnicza	Przedstawiono wskaźnik urbanizacji oraz liczbę mieszkańców
	Uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne	Przedstawiono podział obszaru BTOF na mezoregiony. Scharakteryzowano jego przyrodę i krajobraz oraz wskazano najważniejsze zagrożenia obszarów przyrodniczych
	Krajobraz rolniczy	Przeanalizowano strukturę użytkowania gruntów rolnych, jakość gleby, warunki klimatyczne, najważniejsze uprawy. Wskazano także strukturę gospodarstw rolnych
Rozdział II. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze i instytucjonalne	Demografia	Opis demograficzny BTOF obejmuje rozmieszczenie, dynamikę zmian oraz strukturę ludności
	Bezrobocie	Przedstawiono krótką charakterystykę rynku pracy. Wskazano aktualną stopę bezrobocia a także zaprezentowano strukturę bezrobotnych wg czasu

		pozostawania bez pracy, wieku, wykształcenia i płci
	Podmioty gospodarcze	Dokonano analizy najważniejszych branż na obszarze BTOF przedstawiając kluczowe podmioty gospodarcze funkcjonujące w każdej z nich. Scharakteryzowano strefy ekonomiczne oraz parki przemysłowe i technologiczne działające w BTOF oraz zaprezentowano najważniejsze instytucje otoczenia biznesu
	Turystyka	Wskazano najważniejsze turystyczne walory przyrodnicze (szlaki turystyczne, drogi wodne), przedstawiono możliwości turystyki aktywnej (szlaki rowerowe, szlaki piesze). Opisano także walory kulturowe turystyki, w tym zabytki oraz bazę noclegową
	Sport i rekreacja	Opisano infrastrukturę sportowo – rekreacyjną i wskazano najważniejsze obiekty
	Kultura	Wskazano głównie walory kulturowe obszaru – opera, filharmonia, teatry, kina, festiwale, imprezy masowe. Opisano działalność domów i ośrodków kultury oraz bibliotek.
	Edukacja	dokonano analizy wszystkich szczebli szkół, od nauczania początkowego do szkół wyższych
	Bezpieczeństwo publiczne	scharakteryzowano działalność Policji, straży miejskich i gminy oraz straży pożarnej
	Ochrona zdrowia	opisano potencjał specjalistycznych usług medycznych, scharakteryzowano w liczbach podstawową opiekę zdrowotną, opisano działalność ratownictwa medycznego
	Pomoc społeczna	przedstawiono główne powody korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, poruszono problem bezdomności, przeanalizowano instytucjonalne formy pomocy społecznej
	Rynek nieruchomości	Przeanalizowano poziom ruchu budowlanego na terenie BTOF. Zaprezentowano wskaźnik liczby oddanych mieszkań. Wskazano główne czynniki leżące u podstaw zjawiska suburbanizacji
	Infrastruktura transportowa	Dokonano charakterystyki układu drogowego, sieci kolejowej oraz infrastruktury transportu lotniczego na terenie BTOF
	Komunikacja publiczna	Opisano transport miejski, przedstawiając schematy komunikacji miejskiej w Bydgoszczy i Toruniu. Scharakteryzowano międzygminną komunikację autobusową i kolejową. Przedstawiono także komunikację lotniczą
	Infrastruktura techniczna	Charakterystyki infrastruktury technicznej dokonano poprzez opis sieci wodnokanalizacyjnej, gazowniczej i elektroenergetycznej. Scharakteryzowano gospodarke odpadami.
	Główne funkcje metropolitalne	Dla BTOF wyróżniono i opisano funkcje metropolitalne takie jak: funkcja ośrodka biznesu, ośrodka nauki i

		wiedzy, węzła komunikacyjnego, usługową (w aspekcie ochrony zdrowia i kultury)
Rozdział III. Polityki w zakresie rozwoju przestrzennego prowadzone przez władze lokalne	Analiza studiów uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gmin tworzących Bydgosko –Toruński Obszar Funkcjonalny	Rozdział zawiera charakterystykę studiów uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania obowiązujących w poszczególnych gminach BTOF, tj. przede wszystkim określenie celów, wizji i zasad planowania opisanych w tych dokumentach, a także informację na temat historii zmian studium, przyczyn tych zmian oraz planów gmin dotyczących aktualizacji dokumentów.
Podsumowanie	Wykaz map	
	Wykaz tabel	
	Wykaz wykresów	
	Bibliografia	

Źródło: opracowanie własne

PODSTAWY PRAWNE I MERYTORYCZNE PLANOWANIA METROPOLITALNEGO

Na przestrzeni ostatnich lat zauważyć można, że najsilniejsze procesy urbanistyczne zachodzą wokół większych miast. Obserwuje się proces rozprzestrzeniania się miast i zwiększania ich bezpośredniego oddziaływania na tereny przyległe. Widoczne jest to zarówno w formach zabudowy, jak i miejskiego stylu życia, oraz rosnącej liczby osób dojeżdżających do pracy. Zauważalnym zjawiskiem stał się proces suburbanizacji – znacznego rozwoju strefy podmiejskiej przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby mieszkańców w centrach miast. Cechuje się ona w znacznym stopniu urbanizacją terenów przedmieść i okolicznych mniejszych miejscowości głównie zabudową mieszkaniową o niskiej intensywności. Prowadzi to do wzrostu powierzchni obszarów zurbanizowanych przy jednoczesnym spadku gęstości zaludnienia obszarów centralnych miast. Konsekwencją tego procesu jest stopniowe odejście od tradycyjnego podziału struktur osadniczych z wyraźną granicą między miastem i wsią. Obszary wiejskie, zwłaszcza w sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich, w coraz większym stopniu zaczynają pełnić funkcje pozarolnicze – usługowe i produkcyjne³.

Istotnego znaczenia w tym kontekście nabiera zrównoważona polityka planowania przestrzennego, która obecnie w znacznym stopniu nie jest zintegrowana. Brak adekwatnych regulacji w systemie gospodarki przestrzennej powoduje, że tworzona jest nadmiernie ekstensywna zabudowa, następuje także trwałe wykluczenie części terenów z użytkowania. Powoduje to często szkodliwe działania w przestrzeni, odczuwalne również przy planowaniu na wyższym szczeblu⁴.

W obecnym systemie planowania przestrzennego największe kompetencje w tym zakresie mają gminy. Do ich zadań własnych należy kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na swoim terenie, w tym uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które stanowią wiążące akty prawa miejscowego. Wskazywane jest w nich m. in. przeznaczenie terenu, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz sposoby zagospodarowania i warunki zabudowy terenu. W kształtowaniu polityki przestrzennej gminy zobowiązane są do uwzględniania zasad określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju czy też planu zagospodarowania przestrzennego województwa⁵.

Postępujący proces zacieśniania się związków między miastami a sąsiadującymi gminami, powoduje konieczność aktywniejszej współpracy samorządów oraz potrzebę nowego podejścia do planowania przestrzennego wyrażonego w koncepcji obszarów funkcjonalnych. Związane jest ono z nowym podejściem do polityki rozwoju i polityki regionalnej wyróżniającej się przechodzeniem od podejścia sektorowego do zintegrowanego podejścia terytorialnego. Stanowi to także jeden z filarów nowego paradygmatu polityki rozwoju w Polsce, wprowadzanego przez przyjętą w 2010 r. Krajową Strategię

³ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

⁴ j.w.

⁵ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 Nr 80 poz. 717, z późniejszymi zmianami)

Rozwoju Regionalnego 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR) oraz przede wszystkim w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)⁶.

Podstawy prawne planowania dla obszarów funkcjonalnych wprowadza ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (upzp). Wyszczególnia ona kategorie obszarów funkcjonalnych ze względu na ich znaczenie (ponadregionalne – o istotnym znaczeniu dla polityki przestrzennej kraju, regionalne - o istotnym znaczeniu dla polityki przestrzennej województwa, lokalne - o istotnym znaczeniu dla polityki przestrzennej gminy). W kategorii obszarów o znaczeniu ponadregionalnym wyróżnia się miejskie obszary funkcjonalne ośrodka wojewódzkiego, wiejskie obszary funkcjonalne, obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, przygraniczne obszary funkcjonalne.

Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego to wg ww. ustawy typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasto będące siedzibą władz samorządu województwa lub wojewody oraz jego bezpośrednie otoczenie powiązane z nim funkcjonalnie. Obszar funkcjonalny natomiast to obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, stanowiący zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju⁷.

Art. 39 pkt. 6 i 7 tejże ustawy wskazuje, że dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego uchwała się plan zagospodarowania przestrzennego jako część planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Wskazuje się, że plan ten może obejmować także obszary leżące poza granicami miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego.

Pomimo nakazu obligatoryjności sporządzania planu zagospodarowania przestrzennego dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego ustawa nie precyzuje jednak, podmiotu odpowiedzialnego za jego przygotowanie i uchwalenie oraz chociażby podstawowego zakresu. W związku z tym można by zakres ten odnosić do zapisów dotyczących planu zagospodarowania przestrzennego województwa (jest to zgodnie z ustawą część tego planu). Należy przypuszczać zatem, że od planu wojewódzkiego różnił się on będzie w zasadzie wyłącznie zasięgiem przestrzennym.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 39 pkt. 3 nie precyzuje konkretnie zakresu planu zagospodarowania przestrzennego województwa wskazuje natomiast, że oprócz ustaleń strategii rozwoju województwa określa się w nim w szczególności:

- Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań trans granicznych
- System obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
- Rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym
- Granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz, w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym
- Obszary szczególnego zagrożenia powodzią
- Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych
- Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla⁸

⁶ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

⁷ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 Nr 80 poz. 717, z późniejszymi zmianami)

⁸ j.w.

Uwzględnia się w nim także ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju oraz umieszcza się te inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością.

Ustawa wskazuje też, że polityka przestrzenna województwa w stosunku do obszaru funkcjonalnego o znaczeniu ponadregionalnym lub o znaczeniu regionalnym jest prowadzona w konsultacji z jednostkami samorządu terytorialnego, które są położone na terenie danego obszaru funkcjonalnego.

Upzp nie precyzuje jednak obszarów funkcjonalnych ani kryteriów ich delimitacji wymieniając jako odpowiedzialnego za ich wskazanie ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, ministra właściwego do spraw rozwoju wsi (dla wiejskich obszarów funkcjonalnych) oraz samorząd województwa, który określa obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym i może określić obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym (art. 49c upzp). Wskazuje także na samorząd gminny, który może określić obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym (art. 49e upzp).

Ustawa ta czyni odpowiedzialnym ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego za sporządzenie koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, która określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, w tym obszary funkcjonalne w ramach poszczególnych typów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest głównym dokumentem strategicznym w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego kraju. Stanowi ona wykładnię założeń rozwoju obszarów funkcjonalnych i jest podstawą działań na rzecz delimitacji obszarów funkcjonalnych, wyrażonych m. in. w dokumencie „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (MOF OW)”. Delimitacja ta stanowi podstawę wdrożenia instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych – mechanizmu realizacji wspólnych przedsięwzięć w ramach obszaru funkcjonalnego.

KPZK 2030 zaznacza, że nowe podejście do polityki rozwoju oznacza uznanie przez władze publiczne potrzeby sprawnego zarządzania dynamicznie zmieniającymi się – w czasie i przestrzeni – układami przestrzennymi. Wskazuje, że zagospodarowanie przestrzenne jest obecnie jednym z najważniejszych instrumentów budowania spójności terytorialnej a jednym z celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju wyznacza przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego⁹.

Jednym z wyznaczonych w Koncepcji kierunków działań jest zbudowanie sprawnego systemu planowania przestrzennego na wszystkich jego poziomach, jako podstawowego instrumentu polityki przestrzennej władz publicznych – planowania krajowego obejmującego obszar całego kraju, planowania regionalnego obejmującego obszar całego województwa i jego obszarów funkcjonalnych oraz planowania lokalnego obejmującego obszar gminy oraz jej części, zgodnie z zasadami hierarchii subsydiarności oraz koordynacji¹⁰.

W sferze wdrożeniowej KPZK 2030 proponuje m. in. sukcesywne dokonanie w ciągu kilku najbliższych lat zasadniczego przeorganizowania systemu i wprowadzenie szeregu nowych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych pozwalających na budowę spójnego, hierarchicznego układu planowania i zarządzania przestrzennego ukierunkowanego na realizację celów społeczno-gospodarczych wyznaczanych w odniesieniu do przestrzeni¹¹. Zastosowanie jednolitych przepisów i wytycznych oraz odpowiednie powiązanie dokumentów planistycznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego szczebla krajowego, wojewódzkiego i gminnego, w tym dla obszarów funkcjonalnych, ma zapewnić koordynację zamierzeń zawartych we wszystkich dokumentach o charakterze strategicznym i operacyjnym dla danego obszaru¹².

⁹ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

¹⁰ j.w.

¹¹ j.w.

¹² j.w.

Także projekt dokumentu Krajowa Polityka Miejska (KPM)¹³ wskazuje na konieczność aktywnej współpracy samorządów w ramach obszarów funkcjonalnych miast. KPM jest dokumentem określającym planowane działania administracji rządowej dotyczące polityki miejskiej, uwzględniającym cele i kierunki określone w średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz krajowej strategii rozwoju regionalnego¹⁴. Służy ona celowemu, ukierunkowanemu terytorialnie działaniu państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz wykorzystaniu ich potencjałów w procesach rozwoju kraju. W ramach planowania przestrzennego podkreśla ona potrzebę zapewnienia wśród samorządów w obszarze funkcjonalnym maksymalnej spójności ich studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (a w dalszej kolejności także miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego), szczególnie pod kątem zadbania o to, aby bilans trendów demograficznych i zapotrzebowania na nowe tereny do zabudowy był rozpatrywany i realistycznie uwzględniany w skali całego obszaru funkcjonalnego. Ponadto postuluje, aby władze samorządów gmin znajdujących się w miejskim obszarze funkcjonalnym dążyły do zaplanowania spójnego systemu obszarów zabudowy, uwzględniającego ideę miasta zwartej oraz zasadę lokalizacji intensywnej zabudowy mieszkaniowej.

KPM wskazuje na ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego jako odpowiedzialnego za przedstawienie propozycji rozwiązań umożliwiających efektywne i oparte o współpracę gmin planowanie przestrzenne w miejskich obszarach funkcjonalnych.

W zakresie podstaw prawnych planowania przestrzennego na obszarach funkcjonalnych należy stwierdzić, że główny, regulujący akt prawny jakim jest ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. nie precyzuje dostatecznie istoty planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych – nie wskazuje m. in.: ich zakresu oraz podmiotów odpowiedzialnych za ich przygotowanie.

Dokumenty strategiczne odnoszące się do planowania przestrzennego na obszarach funkcjonalnych przywiązują natomiast dużą wagę do potrzeby współdziałania samorządów z tych obszarów i przygotowywania wspólnych planów zagospodarowania przestrzennego.

W oczekiwaniu na bardziej precyzyjne instrumenty prawne obecnie optymalnym rozwiązaniem wspólnego planowania przestrzennego wydaje się być dobrowolna współpraca gmin. Niezbędnym w tym zakresie jest jednak zaangażowanie wszystkich samorządów tworzących obszar funkcjonalny oraz wypracowanie akceptowalnej formuły tej współpracy.

W pracy nad niniejszym opracowaniem uwzględniono szereg dokumentów i wytycznych zarówno o randze europejskiej jak i krajowej. Jest ono zgodne z wieloma dokumentami planistycznymi kształtującymi politykę przestrzenną i regionalną. Poniższa tabela prezentuje najważniejsze z nich.

Tabela 2. Dokumenty i wytyczne uwzględnione w opracowaniu Studium Uwarunkowań Rozwoju Przestrzennego Bydgosko - Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego

Dokumenty i wytyczne o randze europejskiej
Strategia Europa 2020
Agenda Terytorialna UE 2020
Zielona Księga w sprawie spójności terytorialnej
Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego Polityka spójności i miasta: rola miast i aglomeracji w odniesieniu do wzrostu i zatrudnienia w regionach
Wyniki badań w ramach programu badawczego ESPON
Raport: Zintegrowane Podejście Ukierunkowane Terytorialnie
Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich
Stanowisko ministrów UE ds. rozwoju miast z Marsylii

¹³ Krajowa Polityka Miejska, projekt, wersja I, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, marzec 2014 r.

¹⁴ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2006 Nr 227 poz. 1658, z późniejszymi zmianami)

Ramy Referencyjne Miasta Zrównoważonego
Deklarację z Toledo
Komunikat Budapesztański
Raport: Wpływ europejskich trendów demograficznych na rozwój regionów i miast
Podręcznik: Miasta przyjazne dla klimatu
Dokumenty i wytyczne o randze krajowej
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020
Krajowa Polityka Miejska (projekt, wersja I marzec 2014 r.)
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030
Strategia Rozwoju Kraju 2020
Raport wprowadzający Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby przygotowania Przeglądu OECD krajowej polityki miejskiej w Polsce
Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 (SPA 2020)

Źródło: opracowanie własne

DOKUMENTY PLANISTYCZNE NA OBSZARZE OPRACOWANIA

Planowanie przestrzenne jest narzędziem zarządzania i służy kształtowaniu przestrzeni jako harmonijnej całości. Ma na celu realizację założeń rozwojowych przy jednoczesnym uwzględnieniu wszelkich uwarunkowań i wymagań funkcjonalnych, społeczno-gospodarczych, środowiskowych, kulturowych a także kompozycyjno-estetycznych oraz przy uwzględnieniu tych cech terytorium, które wymagają ochrony. Spójność tego systemu na wszystkich szczeblach zarządzania (krajowym, regionalnym, lokalnym) ma zagwarantować ład przestrzenny i realizację podstawowych celów polityki przestrzennej.

Na szczeblu krajowym planowanie przestrzenne w Polsce reguluje szereg dokumentów prawnych. Najważniejszym obecnie, obok Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020 (KSRR), dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju jest – opracowana zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 r. – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Zgodnie z jej założeniami najistotniejszym elementem krajowego systemu gospodarczego i ważnym elementem systemu europejskiego stanie się współzależny otwarty układ obszarów funkcjonalnych najważniejszych polskich miast, zintegrowanych w przestrzeni krajowej i międzynarodowej. Jednocześnie na rozwoju największych miast skorzystają mniejsze ośrodki i obszary wiejskie. KPZK 2030 zalicza duopol Bydgoszcz – Toruń do grupy 10 polskich miast spełniających w całości lub części określone w koncepcji kryteria metropolitalne.

Regionalną strategię rozwoju kształtują dokumenty zatwierdzane na szczeblu wojewódzkim. Jednym z nich jest Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, zatwierdzony przez sejmik uchwałą z 26 czerwca 2003 r.; kolejnym – Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+, która została zatwierdzona uchwałą Nr XLI/693/13 z 21 października 2013 r. Oparta już na wskazaniach KPZK 2030 strategia określa priorytety rozumiane jako najważniejsze i najpilniejsze do realizacji „potrzeby rozwojowe” województwa, a także cele strategiczne – kompleksowe kierunki działań mające na celu realizację priorytetów. Wśród czterech priorytetów rozwojowych znalazł się priorytet Silna metropolia, określający działania mające pozwolić Bydgoszczy i Toruniowi pełnić funkcję „lokomotywu rozwoju” województwa; docelowo zaś w pełni rozwinąć funkcje o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym jako miasta atrakcyjne dla zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz zdolne do kooperowania a jednocześnie konkurencyjne w tych dziedzinach z innymi krajowymi i europejskimi metropoliami.

Lokalną politykę przestrzenną gmin określają studia uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Studium jest podstawowym dokumentem kreującym politykę przestrzenną gminy i obok miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest aktem planowania przestrzennego. Nie jest ono natomiast aktem prawa miejscowego, a więc nie zawiera przepisów powszechnie obowiązujących i nie może być podstawą do wydania decyzji administracyjnych. Ma za to charakter aktu kierownictwa wewnętrznego, obowiązującego w systemie organów gminy. Wiąże wójta, burmistrza, prezydenta miasta przy

sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i służy koordynacji ustaleń tych planów.

Wszystkie miasta i gminy Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego posiadają obowiązujące studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Większość studiów lub ich zmian została uchwalona przed rokiem 2010, jedynie nieliczne gminy posiadają dokumenty uchwalone po roku 2011 (Czernikowo, Lubicz, Łabiszyn, Nakło nad Notecią, Sicienko, Zławieś Wielka). Część gmin jest w trakcie prac nad aktualizacją obowiązujących dokumentów i planuje ich zakończenie w 2014–2015 r. lub też podjęła uchwałę o ich aktualizacji.

Tabela 3. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład BTOF

Gmina	Obowiązujące studium z roku
Bydgoszcz	2009
Toruń	2006
Białe Błota	2010
Chełmża (g.w.)	2009
Chełmża (m.)	2000
Czernikowo	2013
Dąbrowa Chełmińska	2005
Dobrcz	2006
Koronowo	2009
Kowalewo Pomorskie	2009
Lubicz	2011
Łabiszyn	2011
Łubianka	2006
Łysomice	2012
Nakło nad Notecią	2011
Nowa Wieś Wielka	2010
Obrowo	2000
Osielsko	1997
Sicienko	2011
Solec Kujawski	2008
Szubin	2000
Wielka Nieszawka	2000
Zławieś Wielka	2011

Źródło: Zestawienie własne na podstawie dostępnych publicznie danych oraz wywiadów telefonicznych z pracownikami urzędów gmin i ich jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za zagospodarowanie przestrzenne

Obowiązujące studia różnią się od siebie stopniem szczegółowości ustaleń, sposobem zapisu oraz techniką wykonania. Analiza studiów dla poszczególnych gmin została zawarta w rozdziale 4. Polityki rozwoju przestrzennego prowadzone przez władze lokalne.

W odróżnieniu od studiów uwarunkowań, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są wiążącymi aktami prawa miejscowego. Wskazywane jest w nich, m.in., przeznaczenie terenu, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz sposoby zagospodarowania i warunki zabudowy terenu.

Udział powierzchni pokrytej planami miejscowymi na terenie BTOF jest niewielki i wynosił w 2012 r. średnio 10,7%. Żadna z gmin nie posiada pełnego pokrycia planistycznego. Największy udział powierzchni pokrytej planami występuje na terenie miast: Chełmży (69,1%), Torunia (43,6%) i Bydgoszczy (30,9%). Na terenie pozostałych gmin udział ten wynosi od 27,4% (gmina Lubicz) do 0% (Obrowo), co daje średnio 5,1%.

Rozdział I.

Uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne

Podział terytorialny
Sieć osadnicza
Uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne
Krajobraz rolniczy

1.1. PODZIAŁ TERYTORIALNY

Na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (BTOF), tak jak w całej Polsce, funkcjonuje 3-szczeblowy podział administracyjny. Obecny podział funkcjonuje od roku 1999, kiedy to przeprowadzona została reforma administracyjna. Podstawowymi jego elementami (wg stanu na 2012 r.) są:

- Miasto Bydgoszcz (miasto na prawach powiatu)
- Miasto Toruń (miasto na prawach powiatu)
- Gminy wchodzące w skład powiatu bydgoskiego: Białe Błota, Dąbrowa Chełmińska, Dobrcz, Koronowo, Nowa Wieś Wielka, Osielsko, Sicienko, Solec Kujawski
- Gminy wchodzące w skład powiatu toruńskiego: Chełmża (gminy miejska i wiejska), Czernikowo, Lubicz, Łubianka, Łysomice, Obrowo, Wielka Nieszawka, Zławieś Wielka
- 4 gminy nie wchodzące w skład powiatów bydgoskiego i toruńskiego: Nakło n. Notecią, Szubin, Łabiszyn, Kowalewo Pomorskie

Poniższa tabela prezentuje jednostki podziału terytorialnego obejmującego gminy, oraz miasta na prawach powiatu.

Tabela 4. Jednostki podziału administracyjnego na BTOF (stan na 2012 r.)

	Jednostka terytorialna	Status jednostki
Powiat bydgoski	Białe Błota	Gmina wiejska
	Dąbrowa Chełmińska	Gmina wiejska
	Dobrcz	Gmina wiejska
	Koronowo	Gmina miejsko-wiejska
	Nowa Wieś Wielka	Gmina wiejska
	Osielsko	Gmina wiejska
	Sicienko	Gmina wiejska
	Solec Kujawski	Gmina miejsko-wiejska
Powiat toruński	Chełmża	Miasto
	Chełmża	Gmina wiejska
	Czernikowo	Gmina wiejska
	Lubicz	Gmina wiejska
	Łubianka	Gmina wiejska
	Łysomice	Gmina wiejska
	Obrowo	Gmina wiejska
	Wielka Nieszawka	Gmina wiejska
	Zławieś Wielka	Gmina wiejska
	Bydgoszcz	Miasto na prawach powiatu
	Toruń	Miasto na prawach powiatu
Powiat golubsko-dobrzyński	Kowalewo Pomorskie	Gmina miejsko-wiejska
Powiat nakielski	Nakło nad Notecią	Gmina miejsko-wiejska
	Szubin	Gmina miejsko-wiejska
Powiat żniński	Łabiszyn	Gmina miejsko-wiejska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

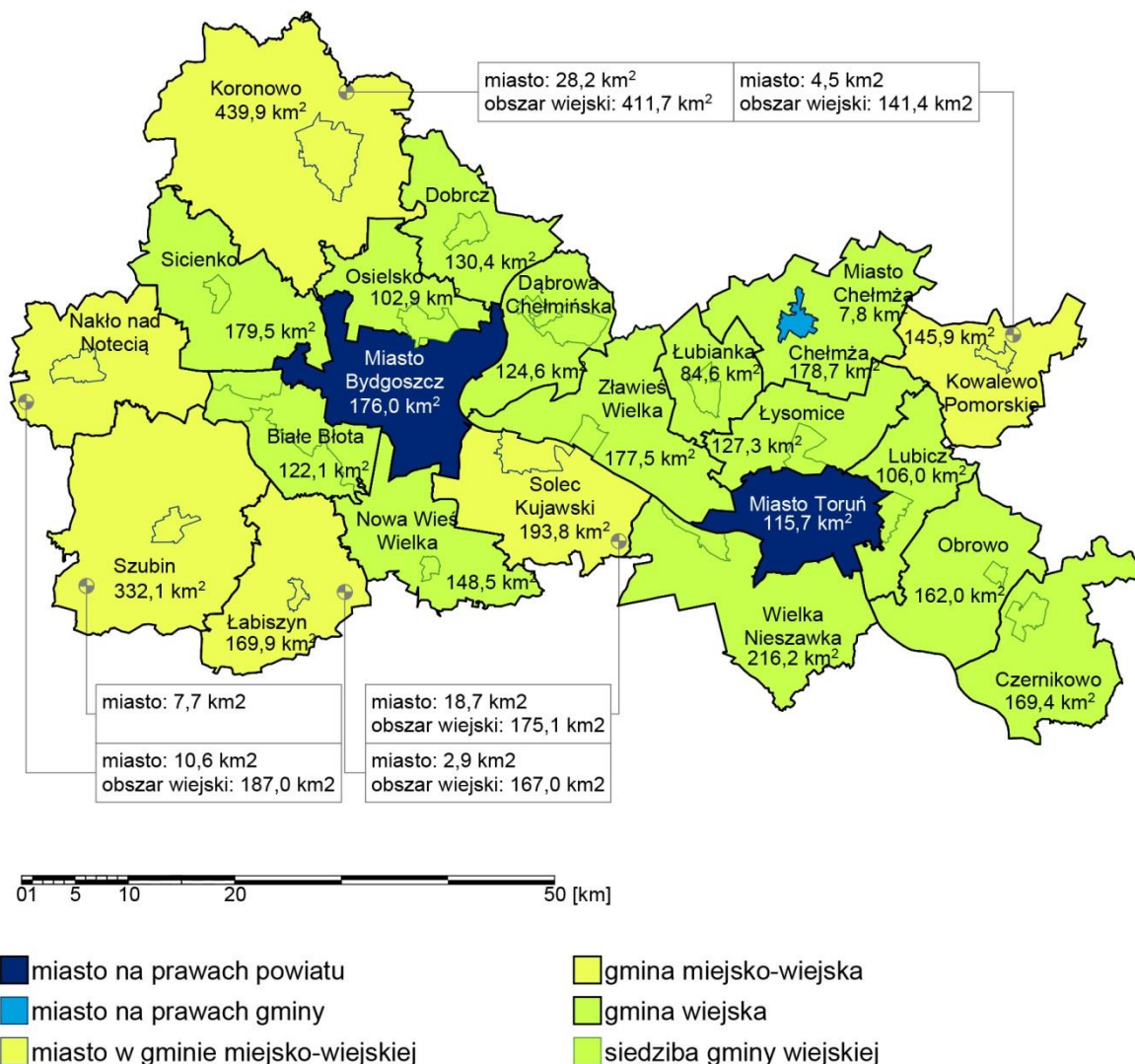
W skład BTOF wchodzi 6 gmin miejsko-wiejskich, 14 gmin wiejskich, 1 gmina miejska, 2 miasta na prawach powiatu oraz dwa powiaty. Dwa miasta na prawach powiatu: Bydgoszcz oraz Toruń to zdecydowanie największe ośrodki należące do obszaru. Poza Bydgoszczą oraz Toruniem na terenie BTOF znajduje się 7 miast: Koronowo, Solec Kujawski, Chełmża, Nakło nad Notecią, Szubin, Łabiszyn oraz Kowalewo Pomorskie.

Tabela 5. Podstawowe dane o jednostkach administracyjnych BTOF (stan na 2012 r.)

Gmina	Status jednostki	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności (osób) 2012r.
Bydgoszcz	Miasto na prawach powiatu	176	361 254
Toruń	Miasto na prawach powiatu	115,7	204 299
Białe Błota	Gmina wiejska	122,1	18 693
Chełmża	Miasto	7,8	15 066
Chełmża	Gmina wiejska	178,7	9 738
Czernikowo	Gmina wiejska	169,4	8 912
Dąbrowa Chełmińska	Gmina wiejska	124,6	7 926
Dobrcz	Gmina wiejska	130,4	10 608
Koronowo	Gmina miejsko-wiejska	439,9	24 089
Koronowo	Miasto	28,2	11 360
Koronowo	Obszar wiejski	411,7	12 729
Kowalewo Pomorskie	Gmina miejsko-wiejska	145,9	11 611
Kowalewo Pomorskie	Miasto	4,5	4 270
Kowalewo Pomorskie	Obszar wiejski	141,4	7 341
Lubicz	Gmina wiejska	106	18 940
Łabiszyn	Gmina miejsko-wiejska	169,9	9 792
Łabiszyn	Miasto	2,9	4 544
Łabiszyn	Obszar wiejski	167	5 248
Łubianka	Gmina wiejska	84,6	6 496
Łysomice	Gmina wiejska	127,3	9 272
Nakło nad Notecią	Gmina miejsko-wiejska	197,6	32 527
Nakło nad Notecią	Miasto	10,6	19 294
Nakło nad Notecią	Obszar wiejski	187	13 233
Nowa Wieś Wielka	Gmina wiejska	148,5	9 557
Obrowo	Gmina wiejska	162	13 672
Osielsko	Gmina wiejska	102,9	11 970
Sicienko	Gmina wiejska	179,5	9 702
Solec Kujawski	Gmina miejsko-wiejska	193,8	16 805
Solec Kujawski	Miasto	18,7	15 697
Solec Kujawski	Obszar wiejski	175,1	1 108
Szubin	Miasto	7,7	9 487
Szubin	Gmina miejsko-wiejska	332,1	14 494
Wielka Nieszawka	Gmina wiejska	216,2	4 813
Zławieś Wielka	Gmina wiejska	177,5	12 982

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 1. Statusy jednostek na terenie BTOF i ich obszar (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ze względu na znaczną przewagę liczby ludności skoncentrowaną w Bydgoszczy i Toruniu, to właśnie te ośrodki stanowią punkty, wokół których skupiony jest cały charakterystyczny obszar. Gminami o najmniejszej powierzchni są miasta: Łabiszyn, Kowalewo Pomorskie oraz Szubin. Największą powierzchnię mają natomiast obszary wiejskie gmin Koronowo i Szubin oraz gmina wiejska – Wielka Nieszawka.

Granice w ramach obszaru można uznać za stabilne, a w związku z tym zmiany w podziale administracyjnym na obszarze Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego są mało prawdopodobne. Od czasu reformy z 1999 r. nie miały miejsca zmiany granic powiatów. Brak jest sygnałów, które świadczyłyby o zamiarze wprowadzenia modyfikacji granic administracyjnych, przy czym nie należy wykluczać niewielkich ich korekt. Na charakteryzowanym obszarze nie jest jednak przewidywana istotna reforma z uwagi na brak zbliżonych wielkością do Torunia i Bydgoszczy ośrodków miejskich, mogących aspirować do fuzji z sąsiednimi obszarami.

Podział na jednostki pomocnicze

Przy realizacji zadań lokalnych funkcje uzupełniającą dla podziału zasadniczego na powiaty i gminy pełni podział pomocniczy. Obejmuje on dzielnice (w miastach) oraz sołectwa (na wsiach). Obszar

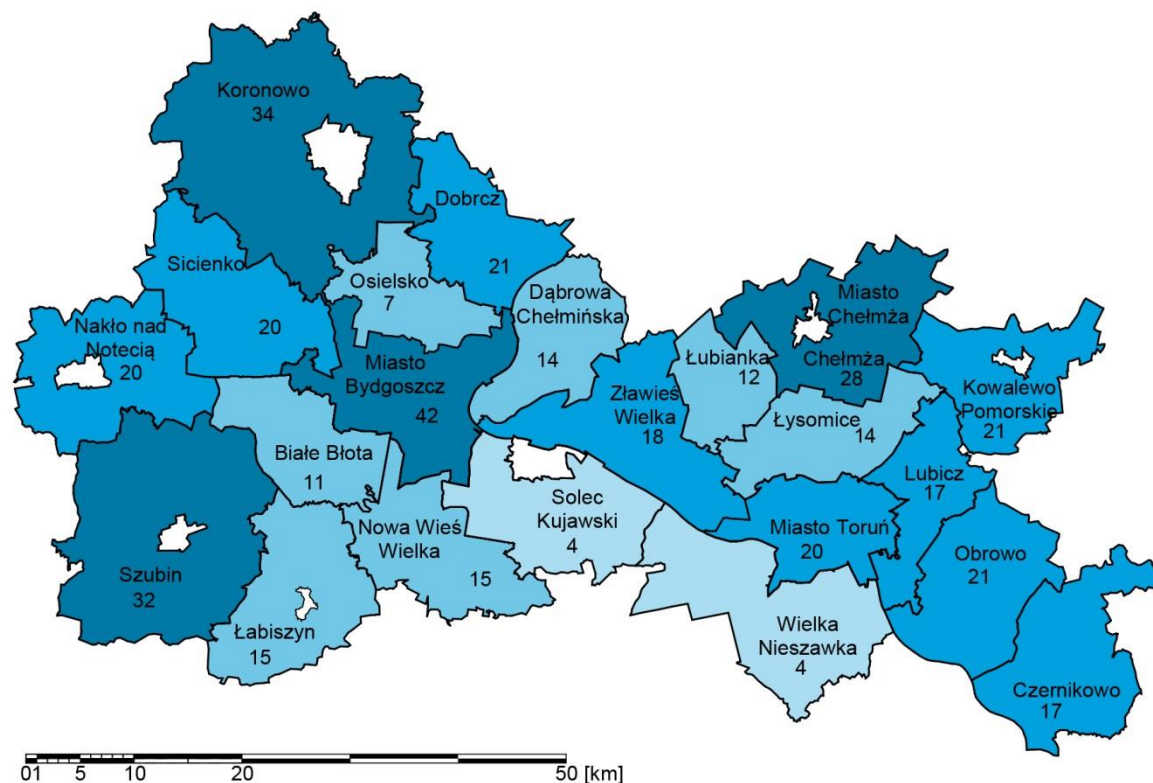
Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego obejmuje 407 jednostek pomocniczych. Składa się na nie 345 sołectw oraz 62 dzielnice, w tym na terenie Torunia - 20 i Bydgoszczy -42.

Tabela 6. Liczba jednostek pomocniczych w gminach w ramach BTOF (stan na 2013 r.)

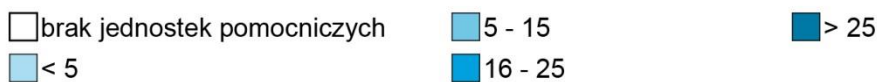
Gmina	Liczba jednostek pomocniczych	Średnia powierzchnia (km ²)
Bydgoszcz	42	4,2
Toruń	20	4,8
Białe Błota	11	11,1
Chełmża (g.w.)	28	6,4
Chełmża (m)	-	7,8
Czernikowo	17	10
Dąbrowa Chełmińska	14	8,9
Dobrcz	21	6,2
Koronowo (gmina)	34	12,1
Koronowo (miasto)	-	28,2
Kowalewo Pomorskie (gmina)	21	6,7
Kowalewo Pomorskie (miasto)	-	4,5
Lubicz	17	6,2
Łabiszyn (gmina)	15	11,1
Łabiszyn (miasto)	-	2,9
Łubianka	12	7,1
Łysomice	14	9,1
Nakło n. Notecią (gmina)	20	9,3
Nakło n. Notecią (miasto)	-	10,6
Nowa Wieś Wielka	15	9,9
Obrowo	21	7,7
Osielsko	7	14,7
Sicienko	20	9
Solec Kujawski (gmina)	4	43,8
Solec Kujawski (miasto)	-	18,7
Szubin (gmina)	32	10,4
Szubin (miasto)	-	7,7
Wielka Nieszawka	4	54,1
Zławieś Wielka	18	9,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 2. Liczba jednostek pomocniczych w gminie (stan na 2013 r.)

Przedziały liczbowe jednostek pomocniczych w gminach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku Bydgoszczy i Torunia został przyjęty podział na jednostki urbanistyczne stosowany przez władze samorządowe obu miast. Wykaz tych jednostek został przedstawiony na poniższych mapach.¹⁵

¹⁵ Na potrzeby dalszych analiz (np. weryfikacji potrzeb rewitalizacyjnych) duże jednostki urbanistyczne zostały podzielone na mniejsze jednostki planistyczne.

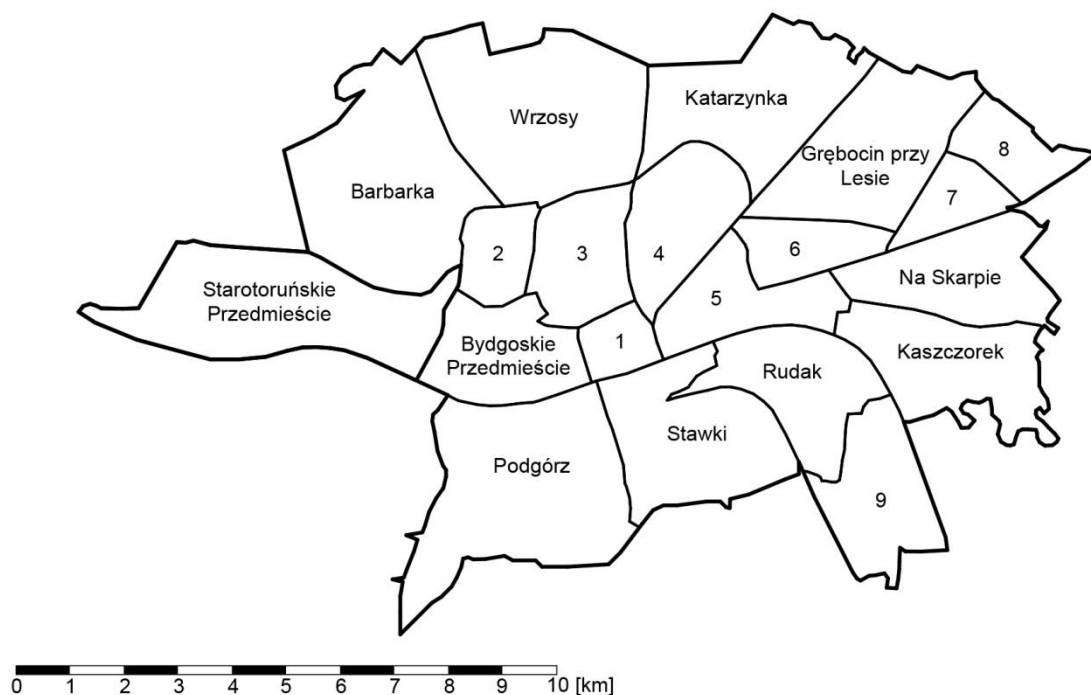
Mapa 3. Jednostki urbanistyczne Bydgoszczy (stan na 2013 r.)

1. Śródmieście	10. Wilczak	19. Bartodzieje
2. Bocianowo	11. Jary	20. Kapuściska
3. Bielawy	12. Czyżkówko	21. Wyżyny
4. Skrzetusko	13. Piaski	22. Glinki
5. Babia Wieś	14. Smukała	23. Bielice
6. Wzgórze Wolności	15. Jachcice	24. Biedaszkowo
7. Szwederowo	16. Rynkowo	25. Czersko Polskie
8. Górzyskowo	17. Zawisza	26. Sierniezek
9. Błonie	18. Osiedle Leśne	27. Wypaleniska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy

Mapa 4. Jednostki urbanistyczne Torunia (stan na 2013 r.)

1. Stare Miasto	4. Mokre Przedmieście	7. Bielawy
2. Bielany	5. Jakubskie Przedmieście	8. Grębocin nad Strugą
3. Chełmińskie Przedmieście	6. Rubinkowo	9. Czerniewice

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Torunia

Podział według klasyfikacji TERYT

TERYT, czyli Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju, jest rejestrem urzędowym podziału terytorialnego kraju prowadzonym przez Główny Urząd Statystyczny. Stanowi obowiązujący standard identyfikacji terytorialnej dla organów prowadzących urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej. Wykaz jednostek w klasyfikacji TERYT znajduje się w tabeli poniżej.

Tabela 7. Ewidencja jednostek administracyjnych według klasyfikacji TERYT (stan na 2013 r.)

Gmina	Rodzaj Gminy	Kod Gminy
Bydgoszcz	gmina miejska	461011
Toruń	gmina miejska	463011
Białe Błota	gmina wiejska	403012
Chełmża	gmina miejska	415011
Chełmża	gmina wiejska	415022
Czernikowo	gmina wiejska	415032
Dąbrowa Chełmińska	gmina wiejska	403022
Dobrcz	gmina wiejska	403032
Koronowo	gmina miejsko-wiejska	403043

Koronowo	miasto w gminie miejsko-wiejskiej	403044
Koronowo	obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej	403045
Kowalewo Pomorskie	gmina miejsko-wiejska	405043
Kowalewo Pomorskie	miasto w gminie miejsko-wiejskiej	405044
Kowalewo Pomorskie	obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej	405045
Lubicz	gmina wiejska	415042
Łabiszyn	gmina miejsko-wiejska	419043
Łabiszyn	miasto w gminie miejsko-wiejskiej	419044
Łabiszyn	obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej	419045
Łubianka	gmina wiejska	415052
Łysomice	gmina wiejska	415062
Nakło nad Notecią	gmina miejsko-wiejska	410033
Nakło nad Notecią	miasto w gminie miejsko-wiejskiej	410034
Nakło nad Notecią	obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej	410035
Nowa Wieś Wielka	gmina wiejska	403052
Obrowo	gmina wiejska	415072
Osielsko	gmina wiejska	403062
Sicienko	gmina wiejska	403072
Solec Kujawski	gmina miejsko-wiejska	403083
Solec Kujawski	miasto w gminie miejsko-wiejskiej	403084
Solec Kujawski	obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej	403085
Szubin	gmina miejsko-wiejska	410053
Szubin	miasto w gminie miejsko-wiejskiej	410054
Szubin	obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej	410055
Wielka Nieszawka	gmina wiejska	415082
Zławieś Wielka	gmina wiejska	415092

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	W skład BTOF wchodzi 6 gmin miejsko-wiejskich, 14 gmin wiejskich, 1 gmina miejska oraz 2 miasta na prawach powiatu: Bydgoszcz oraz Toruń, które są zdecydowanie największymi ośrodkami należącymi do obszaru
2	Obszar bydgosko-toruńskiego obszaru funkcjonalnego obejmuje 407 jednostek pomocniczych. Składa się na nie 345 sołectw oraz 62 dzielnice, w tym na terenie Torunia - 20 i Bydgoszczy - 42

1.2. SIEĆ OSADNICZA

Nowe założenia polityki regionalnej państwa kładą nacisk na rozwój terytorialny powiązany z kreowaniem polityki miejskiej, co jest związane z zagadnieniem obszarów wielkomiejskich – określanymi jako obszary funkcjonalne. Jedną z takich jednostek jest Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny.

BTOF obejmuje swoimi granicami 6 gmin miejsko-wiejskich, 14 gmin wiejskich, 1 gminę miejską oraz 2 miasta na prawach powiatu. Układ taki można uznać za stabilny. W skład obszaru wchodzi dwa miasta na prawach powiatu: Bydgoszcz oraz Toruń.

Największymi ośrodkami, wokół których najbardziej koncentruje się ludność aglomeracji, są Bydgoszcz i Toruń. Te dwa miasta zamieszkuje blisko dwie trzecie całej ludności obszaru BTOF. Poza Bydgoszczą oraz Toruniem na terenie BTOF znajduje się 7 miast: Koronowo, Solec Kujawski, Chełmża, Nakło nad Notecią, Szubin, Łabiszyn oraz Kowalewo Pomorskie.

Tabela 8. Wykaz miast na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Miasto	Liczba ludności
Bydgoszcz	361 254
Toruń	204 299
Nakło nad Notecią	19 294
Solec Kujawski	15 697
Chełmża	15 066
Koronowo	11 360
Szubin	9 487
Łabiszyn	4 544
Kowalewo Pomorskie	4 270

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W miastach położonych na obszarze BTOF w 2012 r. mieszkały 635 784 osób. Oznacza to, że współczynnik urbanizacji, czyli procentowy udział mieszkańców miast w ogólnej liczbie ludności dla badanego obszaru, wynosi 75%. Dla porównania wartość tego wskaźnika dla województwa kujawsko-pomorskiego wynosiła w 2010 roku 61,1%, przy czym z uwagi na tendencje do migracji ludności z miast na przedmieścia, od 1998 jego wartość stale się obniża.

Tabela 9. Wskaźnik urbanizacji na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Liczba mieszkańców BTOF	852 705
Liczba ludności miejskiej w ramach BTOF	635 784
Wskaźnik urbanizacji	75%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na opisywanym obszarze znajduje się 371 miejscowości wiejskich, w których liczba ludności waha się od 27 do 6176 mieszkańców, w tym 26 miejscowości wiejskich z liczbą mieszkańców powyżej tysiąca (2009 r.). Najliczniej zaludnioną wsią w opisywanym regionie są Białe Błota (6 176 mieszkańców), Osielsko (3 900 mieszkańców) oraz Lubicz Górny (3538 mieszkańców). Miejscowość Białe Błota posiada więc większą liczbę mieszkańców niż dwa najmniejsze miasta regionu, czyli Łabiszyn oraz Kowalewo Pomorskie. Nie bez znaczenie pozostaje rozmieszczenie znaczących pod względem ilości mieszkańców ośrodków. Większość z nich znajduje się w pobliżu, lub w bezpośrednim sąsiedztwie dróg prowadzących do Bydgoszczy i Torunia.

Tabela 10. Miejscowości wiejskie o liczbie ludności powyżej 1000 (stan na 2009 r.)¹⁶

Nazwa miejscowości	Gmina	Liczba mieszkańców
Białe Błota	Białe Błota	6 176
Borówno	Dobrcz	1 001
Brzoza	Nowa Wieś Wielka	3 096
Brzozówka	Obrowo	1 379
Ciele	Białe Błota	1 051
Cierpice	Wielka Nieszawka	1 267
Czernikowo	Czernikowo	2 924
Dąbrowa Chełmińska	Dąbrowa Chełmińska	1 967
Dobrcz	Dobrcz	1 458
Głogowo	Obrowo	1 814
Górk	Zławieś Wielka	1 928
Grębocin	Lubicz	2 471
Grzywina	Chelmża	1 155
Kołaczkowo	Szubin	1 043
Kotomierz	Dobrcz	1 015
Krobia	Lubicz	1 275
Lubicz Dolny	Lubicz	2 786
Lubicz Górny	Lubicz	3 538
Łochowo	Białe Błota	2 977
Łubianka	Łubianka	1 179
Łysomice	Łubianka	1 778
Maksymilianowo	Osielsko	1 465
Mała Nieszawka	Wielka Nieszawka	2 052
Mąkowarsko	Koronowo	1 321
Murowaniec	Białe Błota	1 104
Niemcz	Osielsko	2 143
Nowa Wieś Wielka	Nowa Wieś Wielka	2 352
Obrowo	Obrowo	1 391
Osiek	Obrowo	1 028
Osielsko	Osielsko	3 900
Osówiec	Siczenko	1 206
Papowo Toruńskie	Łubianka	1 112
Paterek	Nakło nad Notecią	2 708
Pigża	Łubianka	1 167
Potulice	Nakło nad Notecią	1 475

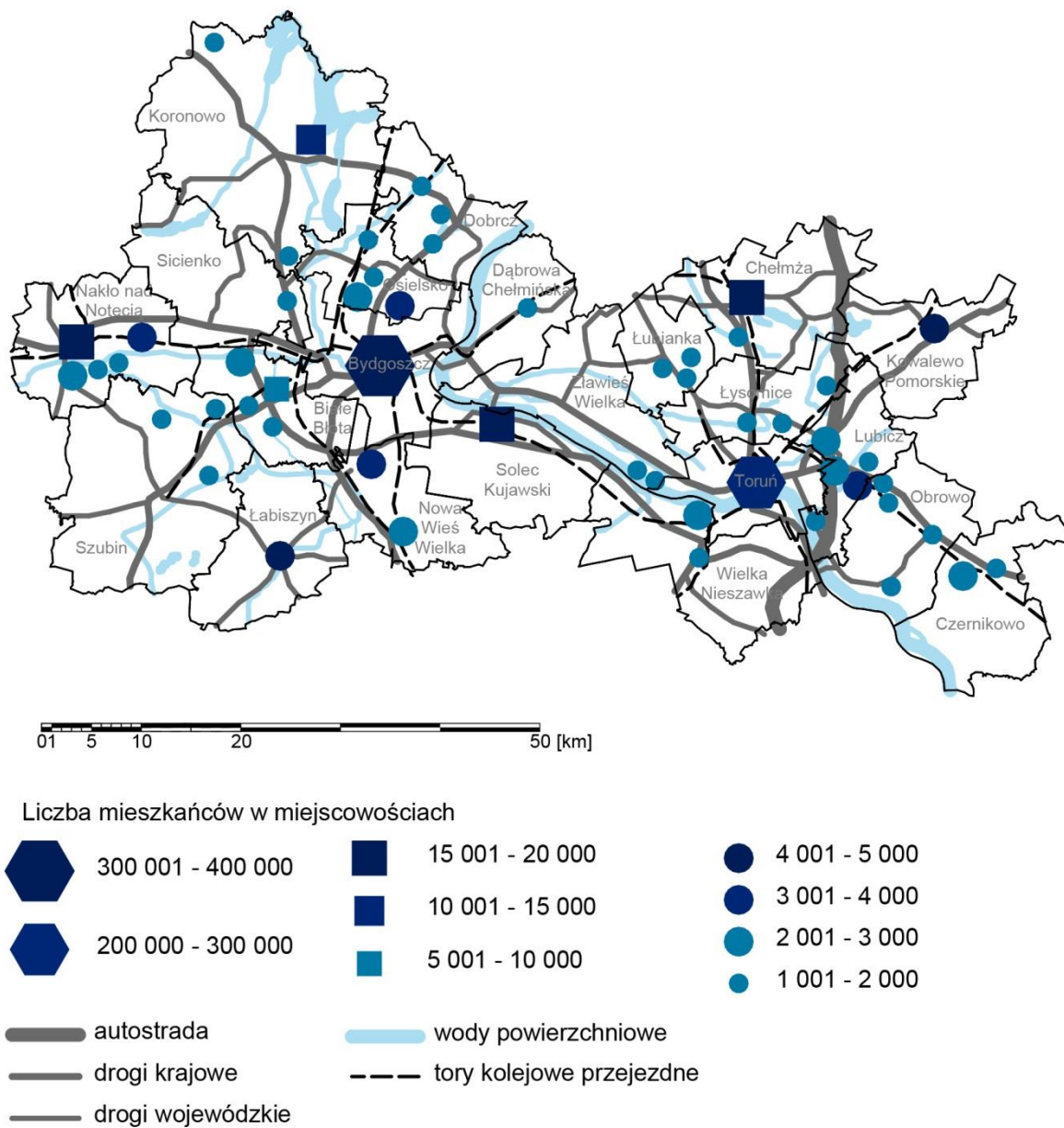
¹⁶ Dane te są obecnie aktualizowane. Zostaną zmienione po konsultacjach społecznych.

Rynarzewo	Szubin	1 395
Stary Toruń	Zławieś Wielka	1 411
Steklin	Czernikowo	1 168
Ślesin	Nakło nad Notecią	3 135
Tryszczyń	Koronowo	1 068
Tur	Szubin	1 081
Turzno	Łubianka	1 018
Występ	Nakło nad Notecią	1 607
Zamość	Szubin	1 456
Złotoria	Lubicz	1 925
Żołędowo	Osielsko	1 323

Źródło: „Delimitacja i charakterystyka obszaru realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w obszarze funkcjonalnym Bydgoszczy i Torunia”

Analizując położenie miast oraz wsi o liczbie ludności przekraczającej 1000 osób, można zauważyć, że lokalizacja tych ośrodków jest związana z sąsiedztwem Bydgoszczy i Torunia. Pierwsza ważniejsza strefa osadnicza znajduje się na południowy zachód od Bydgoszczy i rozciąga się w kierunku Szubina. Znajdują się tam wsie Białe Błota, Murowaniec, Ciele, Zamość, Rynarzewo, Kołaczkowo (zamieszkiwanych łącznie przez 11 tys. osób). Drugim wyraźnym pasmem, choć nie tak skoncentrowanym, jest obszar rozciągający się na północny wschód i związany z wykorzystaniem drogi krajowej nr 5 oraz linii kolejowej nr 131. W tym paśmie osadniczym zlokalizowane są Niemcz, Osielsko, Maksymilianowo, Żołędowo, Borówno, Dobrcz i Kotomierz (zamieszkiwane przez ponad 12 tys. osób). Trzeci obszar pasmowy wyodrębnia się na wschód od Torunia w sąsiedztwie drogi krajowej nr 10 i linii kolejowej nr 27. Mowa tu o wsiach Lubicz Dolny, Lubicz Górny, Krobia, Brzozówka, Głogowo oraz bardziej oddalone Obrowo, Czernikowo i Steklin (miejscowości te zamieszkuje w sumie 11 tys. osób). W analizowanym obszarze zlokalizowane są także miejscowości, których znacząca liczba ludności nie jest związana z sąsiedztwem dużych ośrodków miejskich. Przykładami takich wsi są Osiek, Turzno, Ślesin czy Mąkowsko. Ta ostatnia leży w odległości blisko 40 km od centrum Bydgoszczy, więc wpływ tego ośrodka na liczbę ludności jest znikomy. Warto zauważyć, że w przestrzeni pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem, na południe od Wisły, nie wykształciła się rozległa, wyraźna, zwarta strefa pasmowa dużych miejscowości. Natomiast na północ od Wisły procesy urbanizacyjne są zaawansowane, choć istotną barierę stanowią przeszkody o charakterze przyrodniczym, tj. duży udział terenów leśnych w tych obszarach.

Mapa 5. Miejscowości na terenie BTOF pow. 1000 mieszkańców (stan na 2009 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

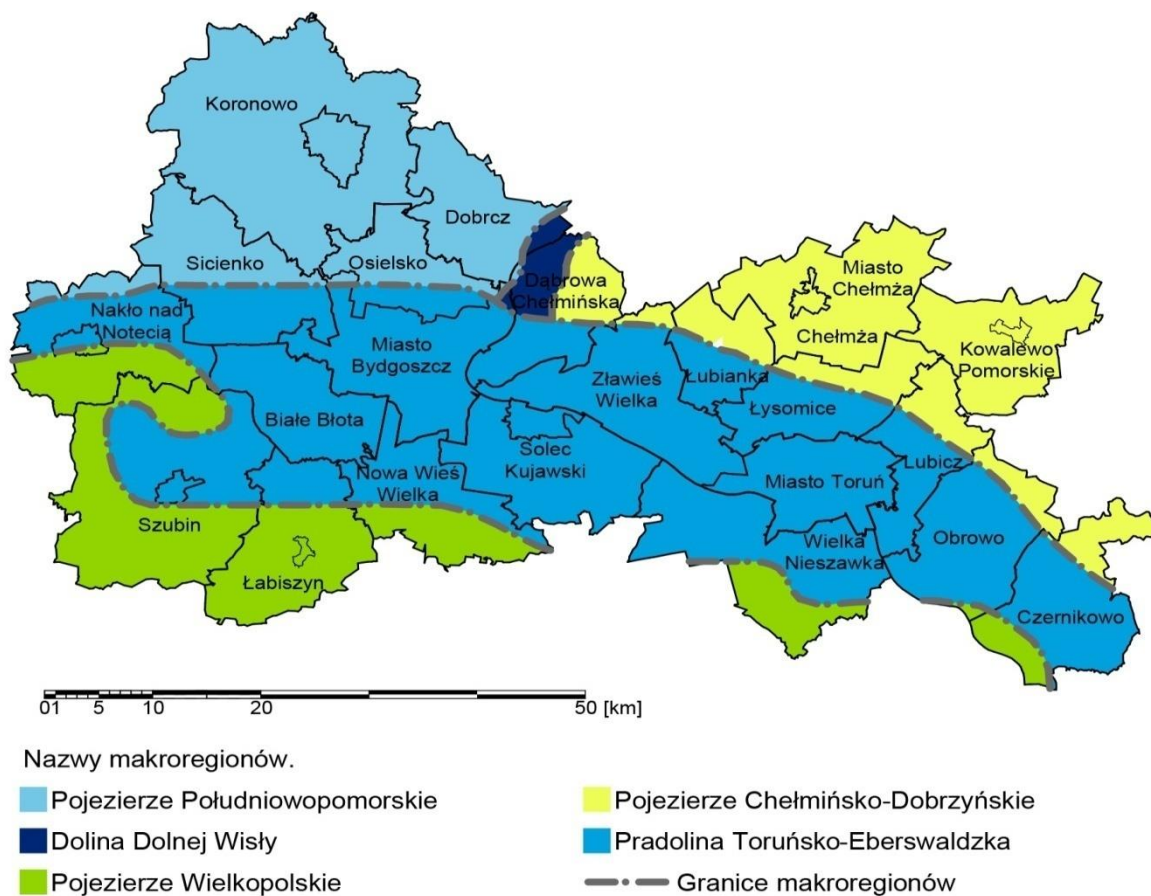
Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Największymi ośrodkami, wokół których koncentruje się rozmieszczenie ludności BTOF są Bydgoszcz (42,3% ludności BTOF) i Toruń (23,9% ludności BTOF). Te dwa miasta zamieszkuje dwie trzecie całej ludności obszaru BTOF
2	współczynnik urbanizacji w miastach położonych na obszarze BTOF czyli procentowy udział mieszkańców miast w ogólnej liczbie ludności dla badanego obszaru wynosi 75%
3	Analizując położenie miast oraz wsi o liczbie ludności przekraczającej 1000 osób można zauważyć, że lokalizacja tych ośrodków jest związana z sąsiedztwem Bydgoszczy i Torunia
4	Większe ośrodki zamieszkania są zlokalizowane w pobliżu dróg krajowych i szlaków kolejowych, mniejsze obszarach, gdzie istotną barierę stanowią przeszkody o charakterze przyrodniczym w postaci np. dużego udziału terenów leśnych

1.3. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE I PRZESTRZENNE

Bydgosko - Toruński Obszar Funkcjonalny (BTOF) położony jest w centralnej części województwa kujawsko – pomorskiego. Cały obszar zalicza się do podprovincji Pojezierzy Południowobałtyckich. W obrębie jego granic znajdują się 4 makroregiony: południe i zachód zajmuje Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka (mająca istotny wpływ na charakter ukształtowania i stosunków wodnych - stanowi system przewężeń i rozszerzeń o charakterze kotlinnym), w północnej części rozciąga się - Pojezierze Południowopomorskie, Dolina Dolnej Wisły, a wschodnia część to Pojezierze Dobrzyńsko-Chelmińskie.

Podział na mniejsze jednostki w randze mezoregionów obrazuje zmienność typów rzeźby terenu, budowy geologicznej, klimatu, stosunków wodnych oraz krajobrazu naturalnego, jakie występują na terenie BTOF.

Mapa 6. Podział obszaru BTOF na makroregiony

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.iung.pulawy.pl

Mezoregiony występujące na terenie BTOF to:

- Pojezierze Krajeńskie, Wysoczyzna Świecka – są to wysoczyzny morenowe. Dominujący typ krajobrazu stanowi młodoglacjalny krajobraz równin i wzniesień. Teren ten jest urozmaicony hipsometrycznie: wśród form pozytywnych wyróżnia się drumliny, pagórki kemowe oraz wały ozowe. W budowie geologicznej dominują miększe serie glin zwałowych, rozdzielone warstwami piaszczystymi
- Dolina Brdy – jest jednym z dawnych szlaków odpływu wód roztopowych z sandru Borów Tucholskich. Dominujący typ krajobrazu naturalnego stanowi młodoglacjalny krajobraz młodej doliny rzecznej oraz sandrowy, porośnięty borem sosnowym
- Dolina Fordońska - powstała w związku ze zmianą kierunku spływu Prawisły z zachodniego w Pradolinie Toruńsko - Eberswaldzkiej na północno – wschodni około 12 tys. lat temu. Dolina Fordońska obejmuje dno doliny Wisły wraz z zachowanymi fragmentami poziomów terasowych. Na powierzchni zalegają żyzne mady rzeczne
- Pojezierze Chełmińskie - jest wysoczyzną morenową, która pod wieloma względami jest podobna do Wysoczyzny Świeckiej. Na powierzchni występują liczne formy związane z postojami lądolodu. Na południu nosi cechy deglacjacji powierzchniowej – przeważają moreny martwego lodu, kemy i ozy. Stanowi ono ważne ogniwo wodonośne regionu
- Dolina Drwęcy – odprowadzane nią były wody z topniejącego lądolodu, stąd jej budowa nawiązuje do doliny Brdy. W pobliżu ujścia Drwęcy do Wisły występuje dobrze rozwinięty system tarasów z jeziorami i bezodpływowymi nieckami. Wzdłuż całej długości doliny leży rezerwat przyrody Rzeka Drwęca. Dominującą formą rzeźby terenu są faliste moreny denne, równiny sandrowe oraz rynny polodowcowe
- Pojezierze Dobrzyńskie - zostało ukształtowane podczas fazy kujawsko-dobrzyńskiej i fazy poznańskiej vistulianu. Na jego powierzchni występują wały ozowe i pola drumlinowe. W całości pokryte jest osadami czwartorzędowymi. Na przeważającym obszarze dominują utwory gliniaste
- Kotlina Toruńska – tworzyła się w okresie ostatniego zlodowacenia, a ostateczny kształt uzyskała w czasie fazy pomorskiej. Płynęły wtedy duże ilości wody roztopowej, doprowadzanej szlakami sandrowymi z północy oraz wody rzeczne z południa. Spowodowało to utworzenie się w pradolinie systemu 11 teras oraz rozszerzeń nazywanych kotlinami. Wypełniona jest systemem teras rzecznych. Pole wydymowe w Kotlinie należy do jednych z największych w Polsce; porośnięte jest lasem – borem sosnowym
- Pojezierze Chodzieskie – region ten obejmuje szereg wałów czołowomorenowych, w tym również moren spiętrzonych ze śladami glacictoniki, występują tu również równiny sandrowe z wytopiskowymi rynnami jezior. Mezoregion jest pojezierzem o licznych niewielkich jeziorach, rozpościerającym się pomiędzy dolinami Noteci i Wełny¹⁷

Przyroda i krajobraz

BTOF, mimo charakteru nizinnego, cechuje się bardzo urozmaiconą powierzchnią terenu, jest to efekt ostatniego zlodowacenia oraz procesów rzeźbotwórczych. Występują tu płaskie i faliste równiny morenowe, na północy i wschodzie zaś tereny pagórkowate. Część północno-zachodnia charakteryzuje się znaczną deniwelacją terenu, wałami moren czołowych, ozami oraz głęboko wciętymi rynnami subglacjalnymi. Na południu znajdują się kompleksy leśne, charakteryzujące się występowaniem rozległych pól wydym śródładowych, porośniętych głównie borem sosnowym. Unikalnym tworem jest także Dolina Dolnej Wisły z występującymi tu jaskiniami i będąca rodzajem przełomu w wysoczyznach pojezierzy.

Kształtowanie systemu przyrodniczego – terenów o wysokich walorach ekologicznych i rekreacyjnych winno być ważną wskazówką, pozwalającą skoordynować rozstrzygnięcia dotyczące przeznaczenia

¹⁷ www.iung.pulawy.pl

terenów na różne cele, tak by zachowywać i umacniać spójność układu, na który składają się tereny podlegające ochronie prawnej oraz występujące poza ich zasięgiem lasy, doliny i zieleń urządzone.

By utrzymać stabilność ekosystemów i trwałość procesów ekologicznych, wraz z zachowaniem i ochroną różnorodności biologicznej, niezbędne jest otoczenie terenów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną. W obowiązującym w Polsce prawie ochrona przyrody regulowana jest przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. nr 151, poz. 1220, z późn. zm.). Ustawa ta wprowadziła dziesięć form ochrony przyrody. Poza ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów są to: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Na terenie BTOF nie znajduje się żaden park narodowy, nie ustanowiono tu również stanowisk dokumentacyjnych. Poszczególne obszary chronione zostały scharakteryzowane poniżej.

Parki krajobrazowe

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Na terenie BTOF znajduje się Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego

W marcu 1999 r., po reformie administracyjnej, nastąpiło połączenie dwóch parków (Chełmińskiego Parku Krajobrazowego i Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego) w Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Wisły (Rozporządzenie nr 50/99 wojewody kujawsko-pomorskiego, Dz. Urz. nr 24 z dn. 13 kwietnia 1999 r., poz. 142). W późniejszym czasie nazwa parku była jeszcze dwukrotnie zmieniana, by ostatecznie na podstawie Zarządzenia wojewody kujawsko-pomorskiego w 2005 r. pozostać Zespołem Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego.

Parki obejmują środkowy fragment Doliny Dolnej Wisły od Bydgoszczy do Kozielca, znajdują się na terenie 16 gmin, w tym gmin należących do BTOF: Bydgoszczy, Dobrcza, Dąbrowy Chełmińskiej.

Park chroni naturalny krajobraz Doliny Wisły, gdzie zostały zachowane naturalne ekosystemy z mozaiką siedlisk, przylegającymi do brzegów rzeki łąkami, starorzeczami, lasami łągowymi oraz stromymi, aktywnymi geologicznie zboczami, dolinkami erozyjnymi, wąwozami porośniętymi grądami zboczowymi, roślinnością kserotermiczną i zbiorowiskami zaroślowymi.

Występuje tu ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych i ponad 1100 gatunków chrząszczy.

Przez tereny ZPKChiN przebiega wiele szlaków rowerowych i pieszych, są one także miejscem uprawiania paralotniarstwa.

Obszary chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach.

Obszary chronionego krajobrazu są mało restrykcyjną formą ochrony przyrody, nastawioną głównie na działalność rekreacyjną. Działalność gospodarcza podlega tylko niewielkim ograniczeniom – istnieje między innymi zakaz wznoszenia obiektów szkodliwych dla środowiska i niszczenia środowiska naturalnego¹⁸.

Obszar Chronionego Krajobrazu Zalewu Koronowskiego. Został utworzony na mocy Rozporządzenia Nr 9/91 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 roku. Pod względem fizyczno-geograficznym jest on położony na obszarze mezoregionu Doliny Brdy, do której od wschodu przylega Wysoczyzna Świecka, a od zachodu Pojezierze Krajeńskie. Zalew Koronowski jest częścią wodnego turystycznego szlaku rzeki Brdy. Malowniczość przyrodniczo-krajobrazowa tego obszaru wynika z występowania na jego terenie doliny rzek oraz znacznej ilości jezior, lasów i urozmaiconego ukształtowania powierzchni.

¹⁸ www.nasze.kujawsko-pomorskie.pl

Obszar Chronionego Krajobrazu Rynny Jezior Byszewskich. Został utworzony na mocy Rozporządzenie Nr 9/91 Wojewody Bydgoskiego z 14 czerwca 1991 r.. W większości znajduje się na terenie gminy Koronowo. Pod względem fizyczno-geograficznym położony jest na obszarze mezoregionu Pojezierza Krajeńskiego. Jedynie jego część północno-wschodnia leży w obrębie Doliny Brdy. Obszar ten obejmuje ciąg polodowcowych jezior rynnowych połączonych rzeką Krówką. Wszystkie jeziora cechuje dobra jakość wód. Akweny położone w północnej części rynny wkomponowane są w kompleks leśny. Największym akwenem w obrębie tego obszaru jest Jezioro Słupowskie o powierzchni 119,9 ha i maksymalnej głębokości 34,4 m, położone na południowym krańcu całego ciągu jezior.

Obszar Chronionego Krajobrazu Północnego Pasa Rekreacyjnego Miasta Bydgoszczy. Został utworzony na mocy Rozporządzenia Nr 9/91 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 roku. Znajduje się w północnej części Bydgoszczy oraz w gminie Osielesko. Łączy się w spójny system ekologiczny ze strefami ochronnymi krawędzi doliny Wisły na północnym wschodzie i obszarem Zalewu Koronowskiego na zachodzie i północy. Obejmuje strefę krawędziową. W obrębie terytorium miasta obszar obejmuje fragment Zbocza Fordońskiego, Las Gdański z ujęciami wód podziemnych, Leśny Park Kultury i Wypoczynku oraz górny taras Fordonu. Został utworzony ze względu na duże walory estetyczne i krajobrazowe, a także przyrodnicze stref krawędziowych. Jest on popularnym miejscem wypoczynku mieszkańców Bydgoszczy i okolic.

Obszar Chronionego Krajobrazu Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej został utworzony na mocy Rozporządzenia Wojewody Toruńskiego Nr 21/92 z 10 grudnia 1992 roku. Obszar ten znajduje się na terenie 5 gmin woj. kujawsko - pomorskiego, w tym na terenie gminy Bydgoszcz. Charakteryzuje się wysokim bogactwem awifauny oraz walorami krajobrazowymi. Występują tu zbiorowiska mszarowe i szuwarowe oraz fragmenty zarośli wierzbowych i lasów olszowych, które stanowią siedliska i miejsce lęgu ponad 100 gatunków ptaków, w tym wielu objętych ochroną gatunkową.

Obszar Chronionego Krajobrazu Łąki Nadnoteckie. Obszar został utworzony na mocy uchwały Nr VI/141/2000 Rady Gminy Nowa Wieś Wielka z 29 marca 2000 r. Położony jest w środkowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, na terenie gminy Nowa Wieś Wielka. Znajduje się w zakolu rzeki Noteć, na zachód od Jeziora Jezuickiego i na południe od wsi Brzoza. Ochroną krajobrazową otoczono zabagnioną niegdyś dolinę rzeki Noteć, z dużym udziałem roślinności torfowiskowej i bagiennej. Obecnie panującymi zbiorowiskami roślinnymi są łąki z cennymi gatunkami roślin.

Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Kotliny Toruńskiej. Został powołany na mocy Rozporządzenia nr 21/92 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 roku. Znajduje się na terenie gmin Zławieś Wielka, Łysomice i Łubianka. Położony jest na przestrzeni między Bydgoszczą a Toruniem. Obejmuje krawędź wysoczyzny, przez którą płynie rzeka Wisła. Ponadto obszar obejmuje lasy w dolinie Wisły wraz z kompleksem wydm śródlądowych.

Obszar Chronionego Krajobrazu Wydm Śródlądowych na południe od Torunia został utworzony na mocy rozporządzenia Wojewody Toruńskiego nr 21/92 z dnia 10 grudnia 1992 r. Obszar zlokalizowany jest w południowym fragmencie rozszerzenia doliny Wisły - Kotliny Toruńskiej, na terenie gminy Wielka Nieszawka, częściowo również w granicach administracyjnych Torunia. Obszar ten stworzony został w celu ochrony ogromnego, jednego z największych w Polsce, kompleksu wydm śródlądowych, gdzie lesistość, włącznie z rozległymi wrzosowiskami, wynosi znacznie powyżej 90%. Lasy to głównie bory sosnowe z wyraźną dominacją siedlisk boru suchego i świeżego, współtworzące tak zwany kompleks lasów ochronnych dla miasta Torunia.

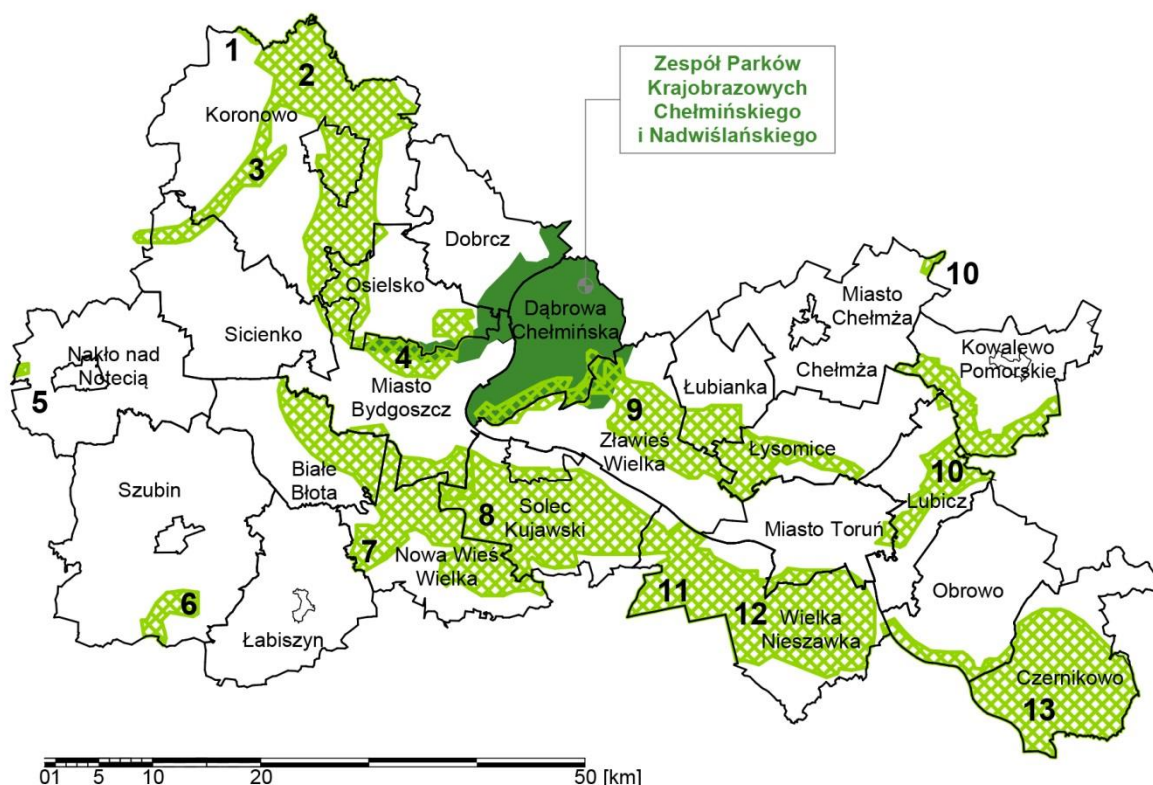
Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Drwęcy powstał na mocy Rozporządzenie nr 10/2007 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z 26 października 2007 r. Znajduje się on na terenie gmin: Łysomice, Lubicz i Obrowo. Obszar ustanowiono głównie dla ochrony walorów naturalnych malowniczego krajobrazu pradoliny Drwęcy. Wyróżnia go niewątpliwie ciekawe ukształtowanie powierzchni wyraźnie wykształconych terenów zboczowych z okrywą roślinną w postaci małych fragmentów lasów oraz występowanie wielu jezior wzbogacających ten obszar w elementy wodne.

Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Żędowskich, utworzony na mocy Rozporządzenie nr 9/91 Wojewody Bydgoskiego z 14 czerwca 1991 r. Zlokalizowany jest na terenie gminy Szubin.

Obszar obejmuje ciąg jezior rynnowych, o wydłużonych wąskich kształtach i stromych brzegach.

Obszar Chronionego Krajobrazu Torfowiskowo-Jeziorno-Leśny „Zgniłka-Wieczno-Wronie” powołany został na mocy Rozporządzenia Wojewody Kujawsko Pomorskiego nr 12/2005 z 09 czerwca 2005 r. Jego niewielki obszarowo fragment znajduje się na terenie gminy Kowalewo Pomorskie (ok. 15 ha z ogólnej powierzchni 11 140 ha). Obszar chroni największy na tym terenie kompleks torfowiskowy ze zbiorowiskami roślinnymi i rzadkimi gatunkami roślin i zwierząt chronionych.

Mapa 7. Obszary chronionego krajobrazu na terenie BTOF (stan na 2013 r.)

■ parki krajobrazowe

▨ obszary chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu

1. Doliny rzeki Sępólanka
 2. Chroniony Krajobraz Zalewu Koronowskiego
 3. Rynny Jezior Byszewskich
 4. Północny Pas Rekreacyjny Bydgoszczy
 5. Nadnotecki
 6. Jezior Żędowskich
 7. Łąki Nadnoteckie
- Rezerваты przyrody

8. Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej (część zachodnia)
9. Strefa krawędziowa Kotliny Toruńskiej
10. Drumlinów Zbójeńskich
11. Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej (część wschodnia)
12. Wydmy śródlądowe na południe od Torunia
13. Niziny Ciechocińskiej

Źródło: Opracowanie własne

Natura 2000

Sieć obszarów Natura 2000 to spójna funkcjonalnie europejska sieć ekologiczna, tworzona w celu zachowania rodzajów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 są dwa akty prawne: Dyrektywa w sprawie ochrony dzikich ptaków, zwana Dyrektywą Ptasia (Dyrektywa Rady 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 roku) oraz Dyrektywa w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, zwana Dyrektywą Siedliskową (92/43/EWG z 21 maja 1992 roku). Przewidują one stworzenie systemu obszarów połączonych korytarzami ekologicznymi, umożliwiającymi migrację, rozprzestrzenianie i wymianę puli genetycznej gatunków. Zadaniem sieci jest utrzymanie różnorodności biologicznej przez ochronę nie tylko najcenniejszych i najrzadszych elementów przyrody, ale też najbardziej typowych, wciąż jeszcze powszechnych układów przyrodniczych charakterystycznych dla regionów biogeograficznych.

Istniejące obszary sieci Natura 2000 rozmieszczone są nieregularnie na obszarze całego regionu. Największe powierzchnie zajmują obszary w dolinie Wisły. Obszary Natura 2000 stanowią tereny o przeważającym rolniczym sposobie użytkowania.

Na terenie BTOF uwzględniono dwa obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO): PLB040003 Dolina Dolnej Wisły, PLB300001 Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego, a także 10 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty: PLH300004 Dolina Noteci, PLH040001 Forty w Toruniu, PLH040003 Solecka Dolina Wisły, PLH040011 Dybowska Dolina Wisły, PLH040012 Nieszawska Dolina Wisły, PLH040020 Torfowisko Linie, PLH0027 Łąki Trzęślicowe w Folkuszu, PLH040029 Równina Szubińsko-Łabiszyńska, PLH040030 Solniska Szubińskie, PLH040039 Włocławska Dolina Wisły.

Rezerwaty przyrody

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, siedliska i ostoje przyrodnicze (roślin, zwierząt, grzybów) oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniającej się szczególnymi wartościami.

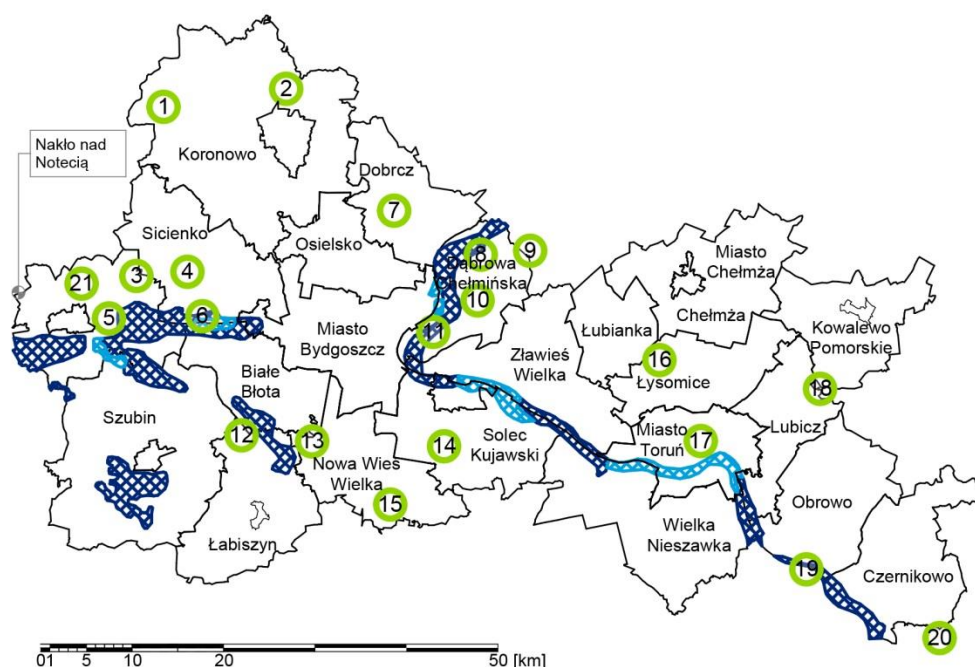
Na terenie BTOF występują liczne rezerwaty przyrody, do najciekawszych należą m.in.:

- Rezerwat leśny „Kępa Bazarowa”. Uznany został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 19 lutego 1987 r. (M.P. Nr 7, poz.55) i obejmuje wschodnią część wyspy Kępa Bazarowa na powierzchni 32,4 ha
- Rezerwat ichtiologiczny „Rzeka Drwęca”. Uznany został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 lipca 1961 r. (M.P. Nr 71, poz. 202). Rezerwat obejmuje rzekę Drwęcę wraz z przybrzeżnym pasem terenu o szerokości 5 m po obu jej stronach. Powierzchnia rezerwatu wynosi około 18 ha. Ochronie podlega środowisko wodne i ryby w nim bytujące, w szczególności: pstrąg, łosoś, troć i certa. Częściowo zlokalizowany on jest m.in. na terenie miasta Torunia
- Rezerwat przyrody „Ostrów Pszczółczyński”. Zajmuje on powierzchnię 16,8 ha. Utworzono go 16 września 1974 r. Rezerwat położony jest w Kotlinie Bydgoskiej, w pobliżu Kanału Noteckiego
- Rezerwat Augustowo położony w gm. Dobrcz. Został utworzony zarządzeniem nr 105 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 maja 1963 r. Zajmuje on powierzchnię 6,76 ha na glebach torfowych i mułowo-torfowych, jest rezerwatem leśno-florystycznym
- Rezerwat Kruszyn, położony w gm. Sicienko. Został utworzony Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr 65 poz. 539 z 25 lipca 1997 r. Rezerwat obejmuje powierzchnię 72,75 ha. Ochronie podlegają tu fragmenty lasów liściastych o naturalnym charakterze z przewagą grądowych
- Rezerwat Las Mariański położony w gm. Dąbrowa Chełmińska - powołany Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego nr 244 z 23 lipca 1958 r. Zajmuje obszar 31,8 ha, został utworzony dla ochrony fragmentu grądu na zboczu doliny Wisły
- Rezerwat Linje, znajdujący się w gm. Dąbrowa Chełmińska - zajmuje powierzchnię 12,3 ha; powołany 10 lipca 1956 r. mocą Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Leśnego nr 273.

Rezerwat został utworzony w celu ochrony śródleśnego torfowiska z charakterystyczną roślinnością, oraz jedyne w tej części kraju stanowiska brzozy karłowatej

- Rezerwat Reptowo w gm. Dąbrowa Chełmińska - utworzony na mocy Zarządzenia nr 137 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Leśnego. Zajmuje powierzchnię 3,6 ha, jest utworzony dla ochrony kolonii czapli siwej
- Rezerwat Różanna Dęby - Rezerwat leśny położony w gminie Koronowo. Został utworzony na podstawie Rozporządzenia nr 14/2002 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z 29 stycznia 2002 r. Zajmuje pow. 5,9 ha, ma na celu ochronę 200-letniego drzewostanu dębu szypułkowego
- Rezerwat Bagno Głusza, położony w gminie Koronowo - utworzony w celu ochrony lasów, łąk, bagien, torfowisk i innych środowisk wodnych. Zajmuje powierzchnię 166,9 ha, został powołany na podstawie rozporządzenia nr 32/2003 Wojewody Kujawsko – Pomorskiego z 9 grudnia 2003 r.
- Rezerwat "Las Piwnicki" - Zajmuje powierzchnię 37,20 ha w gminie Łysomice, został utworzony na mocy Zarządzenia nr 75 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z 25 sierpnia 1956 r. w celu ochrony grądu z 300-letnimi dębami oraz 160 letnimi sosnami

Mapa 8. Obszary Natura 2000 i rezerваты przyrody w BTOF (stan na 2013 r.)

1 Rezerваты przyrody

1. Bagno Głusza	8. Reptowo	15. Tarkowo
2. Różanna-Dęby	9. Linje	16. Las Piwnicki
3. Las Minikowski	10. Las Mariański	17. Kępa Bazarowa
4. Hedera	11. Kępa Ostromecka	18. Rzeka Drwęca
5. Łąki Ślesieńskie	12. Ostrów koło Pszczółczyna	19. Ciechocinek
6. Kruszyn	13. Dziki Ostrów	20. Bór Wąkole
7. Augustowo	14. Łążyn	21. Skarpy Ślesieńskie

Obszary Natura 2000

- Specjalne obszary ochrony siedlisk
- Obszary specjalnej ochrony ptaków.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.nasze.kujawsko-pomorskie.pl

Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi są pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, od naturalnych zbiorników wodnych, przez oczka wodne, kępy drzew i krzewów, torfowiska, wydmy, starorzecza, kamieńce, skarpy, itp.

Użytki ekologiczne spełniają dwie ważne funkcje w krajobrazie: biocenotyczną i fizjocenotyczną. Stanowią ostoję wielu roślin naczyniowych, w tym chronionych i zagrożonych, np. storczyków i rosiczki. Są miejscem bytowania i żerowania dla zwierząt. Wiele z użytków cechuje wysoka wartość krajobrazowa, wpływają też bardzo wyraźnie na zwiększenie bioróżnorodności.

Użytki ekologiczne na terenie BTOF stanowią z reguły tereny bagienne, łąki i pastwiska oraz źródłiska. Liczne skupiska użytków ekologicznych znajdują się m.in. w Dąbrowie Chełmińskiej, Nowej Wsi Wielkiej czy Koronowie.

Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej jak i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, kulturowej, krajobrazowej, naukowej oraz wyróżniające się wśród innych tworów.

Wśród pomników przyrody przeważają pojedyncze drzewa, choć są i grupy drzew, aleje przydrożne, stanowiska roślin chronionych, źródła, głazy narzutowe. Na terenie BTOF występują liczne pomniki przyrody i cechuje je duże rozproszenie.

Do jednych z ciekawszych obiektów należą dęby w Łabiszynie, arboreum w Bydgoszczy mieszczące ponad 400 gatunków i odmian roślin, aleja jarzębów przy ul. Szymanowskiego w Bydgoszczy, Jaskinia Bajka w Gądeczu, dąb im. Władysława Szafera w Potulicach (gm. Nakło nad Notecią) - dąb ten jest jednym z najstarszych w Polsce.

Pokrycie terenu

Zieleń urządzona

Bardzo duże znaczenie dla terenów zurbanizowanych ma zieleń urządzona, pełniąca funkcje rekreacyjne, zdrowotne oraz ekologiczne. Tereny takie wpływają na złagodzenie i eliminację uciążliwości życia w mieście, kształtowanie układów urbanistycznych, ład przestrzenny oraz indywidualny charakter obszaru. Do najważniejszych terenów zieleni urządzonej zaliczane są parki miejskie i zieleńce, zieleń przycementarna, oraz ogrody przydomowe. Poniższa tabela obrazuje ilość i powierzchnię terenów zieleni urządzonej w gminach BTOF. Największym arealem terenów zieleni mogą pochwalić się Bydgoszcz oraz Toruń. Tereny te cechuje duże rozproszenie i nierównomierny układ.

Tabela 11. Powierzchnia zieleni urządzonej w gminach BTOF (stan na 2012 r.)

Gmina	parki spacerowo – wypoczynkowe		zieleńce		zieleń uliczna	tereny zieleni osiedlowej	cmentarze	lasy gminne
	Obiekty Ogółem	Powierzchnia Ogółem	obiekty ogółem	Powierzchnia Ogółem	powierzchnia ogółem	powierzchnia Ogółem	obiekty ogółem	powierzchnia ogółem
	szt.	Ha	szt.	Ha	ha	Ha	szt.	ha
Bydgoszcz	31	879,4	85	71,6	287	407	19	157,1
Toruń	4	57,4	31	48	117	242,6	16	470,9
Białe Błota	0	0	0	0	0	1,5	14	7
Chełmża (g.w.)	0	0	0	0	0	0,3	16	0
Chełmża (m)	2	9,1	6	2,7	1,1	6,4	3	0
Czernikowo	1	2,2	1	1,5	0	0,2	2	0
Dąbrowa Chełmińska	0	0	0	0	0	0	11	4,3
Dobrcz	0	0	0	0	0	1,7	29	4,5
Koronowo	1	18,3	6	3,6	1,6	5,5	50	54,7
Kowalewo Pomorskie	0	0	10	2,8	0,8	2,6	18	8
Lubicz	0	0	17	0,7	0,6	3,3	6	16,9
Łabiszyn	1	9,7	3	4,5	2,5	3,5	11	3
Łubianka	0	0	0	0	0	0,5	3	2
Łysomice	0	0	0	0	0	0,8	3	1,4
Nakło nad Notecią	3	10,5	13	4	6,8	27,3	17	38,4
Nowa Wieś Wielka	0	0	4	1,7	1,7	0	2	20,2
Obrowo	0	0	0	0	0	0,4	4	0
Osielsko	0	0	0	0	0	1,2	16	12,8
Siczenko	0	0	15	7,9	0	5	18	34
Solec Kujawski	1	10	15	5,9	8,2	8,2	6	32,3
Szubin	1	3,1	6	4,2	4,3	19,1	7	22,5
Wielka Nieszawka	0	0	2	1,9	0	0,5	4	41
Zławieś Wielka	0	0	0	0	0	5,9	6	20
RAZEM	45	999,7	214	161	431,6	743,5	281	951

Źródło: Dane GUS

Lasy

Lasy będące główną składową osnowy BTOF są rozmieszczone nierównomiernie. Najmniejszy ich udział obserwuje się na terenach miasta i gminy Chełmża, a także w gminach: Dobrcz, Łubianka, Kowalewo Pomorskie. W gminach ubogich w lasy konieczne jest zwrócenie uwagi na zachowanie istniejących kompleksów leśnych.

Poniższa tabela obrazuje sytuację w 2012 r. Największe skupiska lasów występują w gminach: Wielka Nieszawka (82,91%), Solec Kujawski (zajmują 74,1% powierzchni gminy), Nowa Wieś Wielka (61,57%). Prawie połowę powierzchni gminy zajmują również lasy w gminach: Białe Błota, Osielsko i Czernikowo.

Tabela 12. Lasy i ich udział w powierzchni BTOF (stan na 2012 r.)

Gmina	Powierzchnia ogółem	W tym lasy	Udział % w powierzchni
Bydgoszcz	17598	4915	27,93%
Toruń	11572	2768	23,92%
Białe Błota	12242	6502	53,11%
Chełmża (m)	17895	266	1,49%
Chełmża (g.w)	784	0	0,00%
Czernikowo	17014	7704	45,28%
Dąbrowa Chełmińska	12504	5501	43,99%
Dobrcz	13007	894	6,87%
Koronowo	41153	12620	30,67%
Kowalewo Pomorskie	14120	935	6,62%
Lubicz	10575	1987	18,79%
Łabiszyn	16700	5397	32,32%
Łubianka	8450	440	5,21%
Łysomice	12694	2840	22,37%
Nakło nad Notecią	18693	3416	18,27%
Nowa Wieś Wielka	14828	9130	61,57%
Obrowo	16217	6202	38,24%
Osielsko	10172	5770	56,72%
Sicienko	17999	3461	19,23%
Solec Kujawski	17507	12973	74,10%
Szubin	33226	11377	34,24%
Wielka Nieszawka	21622	17926	82,91%
Zławieś Wielka	17791	4357	24,49%
RAZEM	374363	127381	34,03%

Źródło: Dane GUS

Łąki, pastwiska, ogrody przydomowe

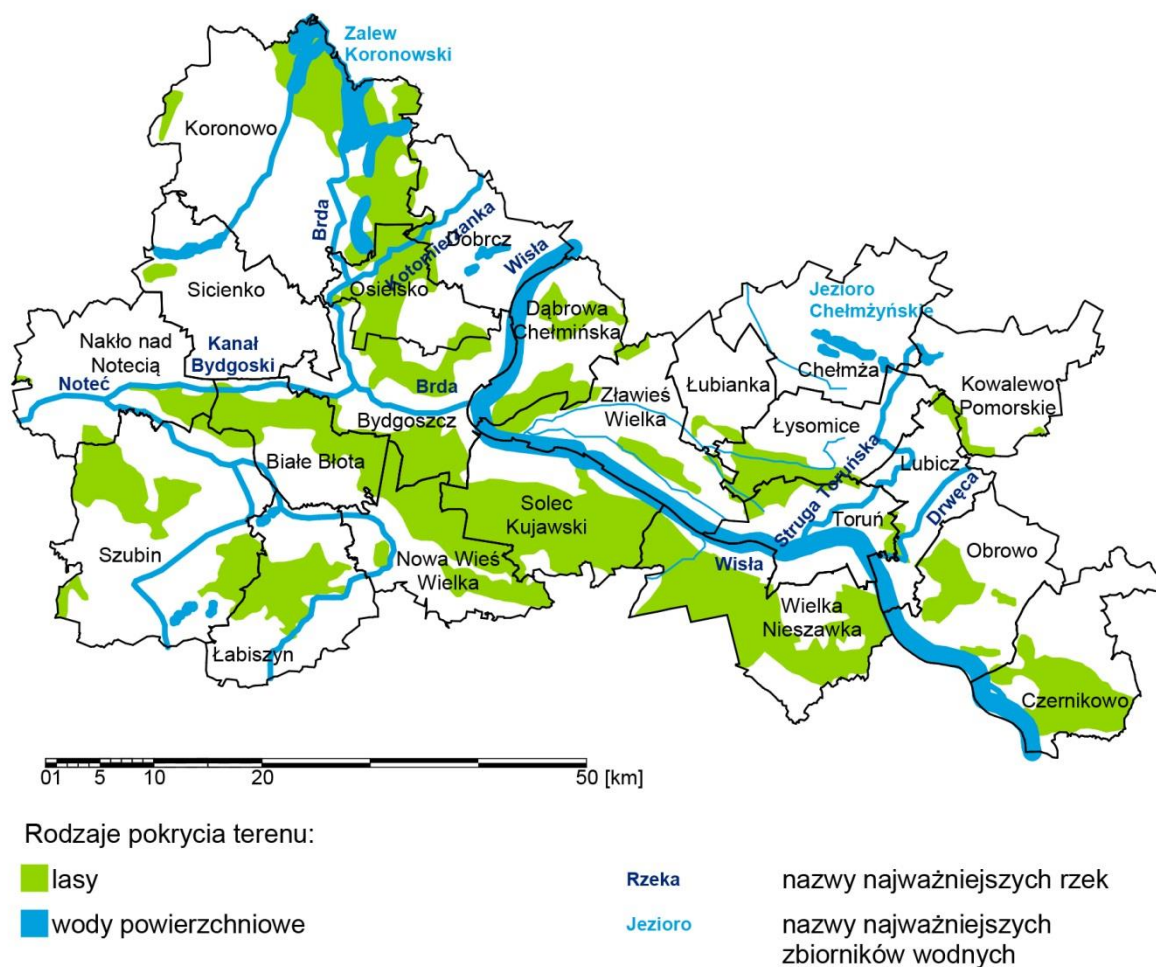
Największe powierzchnie łąk i pastwisk znajdują się w gminach: Dobrcz, Koronowo, Chełmża, Zławieś Wielka, Szubin, Łabiszyn. Możliwość ich ochrony, jako części osnowy przyrody jest ograniczona i polega na restrykcjach w przeznaczaniu tych gruntów na cele nierolnicze zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Tabela 13. Powierzchnia [ha] ogrodów, łąk i pastwisk trwałych oraz ich udział w powierzchni całkowitej BTOF (stan na 2010 r.)

Gmina	Pow. ogółem ha	ogrody przydomowe		łąki trwałe		pastwiska trwałe	
		ha	udział % w pow.	ha	udział % w pow.	Ha	udział % w pow.
Bydgoszcz	17598	42,59	0,24%	884,39	5,03%	139,39	0,79%
Toruń	11572	11,22	0,10%	469,35	4,06%	16,86	0,15%
Białe Błota	12242	2,7	0,02%	652,86	5,33%	77,12	0,63%
Chełmża (g.w.)	17895	18,02	0,10%	213,95	1,20%	389,73	2,18%
Chełmża (m)	784	0	0,00%	4,91	0,63%	0	0,00%
Czernikowo	17014	24,39	0,14%	477,14	2,80%	192,97	1,13%
Dąbrowa Chełm.	12504	8,89	0,07%	706,02	5,65%	131,99	1,06%
Dobrcz	13007	36,4	0,28%	800,31	6,15%	212,08	1,63%
Koronowo	41153	36,11	0,09%	701,73	1,71%	322,63	0,78%
Kowalewo Pomorskie	14120	6,57	0,05%	414,45	2,94%	357,89	2,53%
Lubicz	10575	10,47	0,10%	445,31	4,21%	105,86	1,00%
Łabiszyn	16700	7,43	0,04%	1779,02	10,65%	323,14	1,93%
Łubianka	8450	10,07	0,12%	250,91	2,97%	149,64	1,77%
Łysomice	12694	0	0,00%	280,69	2,21%	158,27	1,25%
Nakło nad Notecią	18693	5,61	0,03%	2361,3	12,63%	286,76	1,53%
Nowa Wieś Wielka	14828	5,88	0,04%	1238,18	8,35%	161,96	1,09%
Obrowo	16217	8,36	0,05%	786,14	4,85%	556,49	3,43%
Osielsko	10172	6,68	0,07%	110,56	1,09%	34,59	0,34%
Sicienko	17999	12,13	0,07%	1093,77	6,08%	165,58	0,92%
Solec Kujawski	17507	1,96	0,01%	383,09	2,19%	114,53	0,65%
Szubin	33226	6,75	0,02%	3489,52	10,50%	362,77	1,09%
Wielka Nieszawka	21622	3,93	0,02%	239,74	1,11%	0	0,00%
Zławieś Wielka	17791	18,9	0,11%	1147,47	6,45%	350,19	1,97%
RAZEM	374363	285,06	0,08%	18930,81	5,06%	4610,44	1,23%

Źródło: Dane GUS

Mapa 9. Lasy i wody powierzchniowe w BTOF (stan na 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.nasze.kujawsko-pomorskie.pl

Zagrożenia na obszarach przyrodniczych

Do najbardziej istotnych problemów i zagrożeń w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych i terenów zieleni BTOF należy zaliczyć:

- Nasilający się ruch budowlany w sąsiedztwie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (Park Krajobrazowy, Natura 2000, Obszary Chronionego Krajobrazu, Rezerваты)
- Zwiększający się ruch turystyczny i rekreacyjny zagrażający najcenniejszym przyrodniczo terenom
- Brak skupienia zabudowy w zwartych jednostkach osadniczych (co powoduje wzrost obciążenia dróg, zwiększenie emisji z tym związanych)
- Występowanie nielegalnych składowisk odpadów, dzikich wysypisk
- Melioracje i pogłębianie koryt rzek
- Wczesne pokosy traw i wycinanie łągów
- Kłusownictwo

Najskuteczniejszym narzędziem w zakresie planowania przestrzennego jest opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dzięki którym możliwa jest ochrona obszarów o wysokich walorach przyrodniczych poprzez zakaz zabudowy. Dotyczy to również kształtowania sieci tras turystycznych i miejsc rekreacyjnych.

Kolizje środowiska z infrastrukturą na terenach komunikacyjnych

Do terenów komunikacyjnych zalicza się grunty zajęte pod drogi, tereny kolejowe, porty lotnicze, urządzenia portowe, torowiska tramwajowe.

W zakresie funkcji transportowych tereny BTOF wykazują znaczące możliwości rozwojowe, a jego położenie powoduje, iż na jego obszarze występuje bardzo duże nasilenie ruchu komunikacyjnego.

Podstawowy szkielet komunikacyjny tworzą drogi:

A-1 Północ - Południe; Nr 1: Gdańsk - Cieszyn; Nr 10: Płońsk – Toruń - Szczecin; Nr 91: Gdańsk – Częstochowa – alternatywna trasa dla autostrady A1; a także nr 25, nr 15 Trzebnica - Ostróda, nr 5 Wrocław Widawa – Nowe Marzy, nr 80, nr 245; nr 552; nr 553 oraz trzy główne linie kolejowe: Poznań - Olsztyn, Łódź - Piła.

Na terenie metropolii znajdują się dwa lotniska: lotnisko komunikacyjne w Bydgoszczy oraz lotnisko usługowo-sportowe w Toruniu. Lotnisko w Bydgoszczy jest zdolne do przyjmowania dużych samolotów pasażerskich o zasięgu europejskim, a także samolotów transportowych. Lotnisko w Toruniu zaś w chwili obecnej jest wykorzystywane głównie przez aerokluby.

Port lotniczy w Bydgoszczy jest istotnym elementem krajowej i międzynarodowej sieci transportu lotniczego. Lotnisko jest eksploatowane w cyklu całodobowym, co pozwala na jego pełne wykorzystanie, zarówno w ruchu pasażerskim, jak i towarowym.

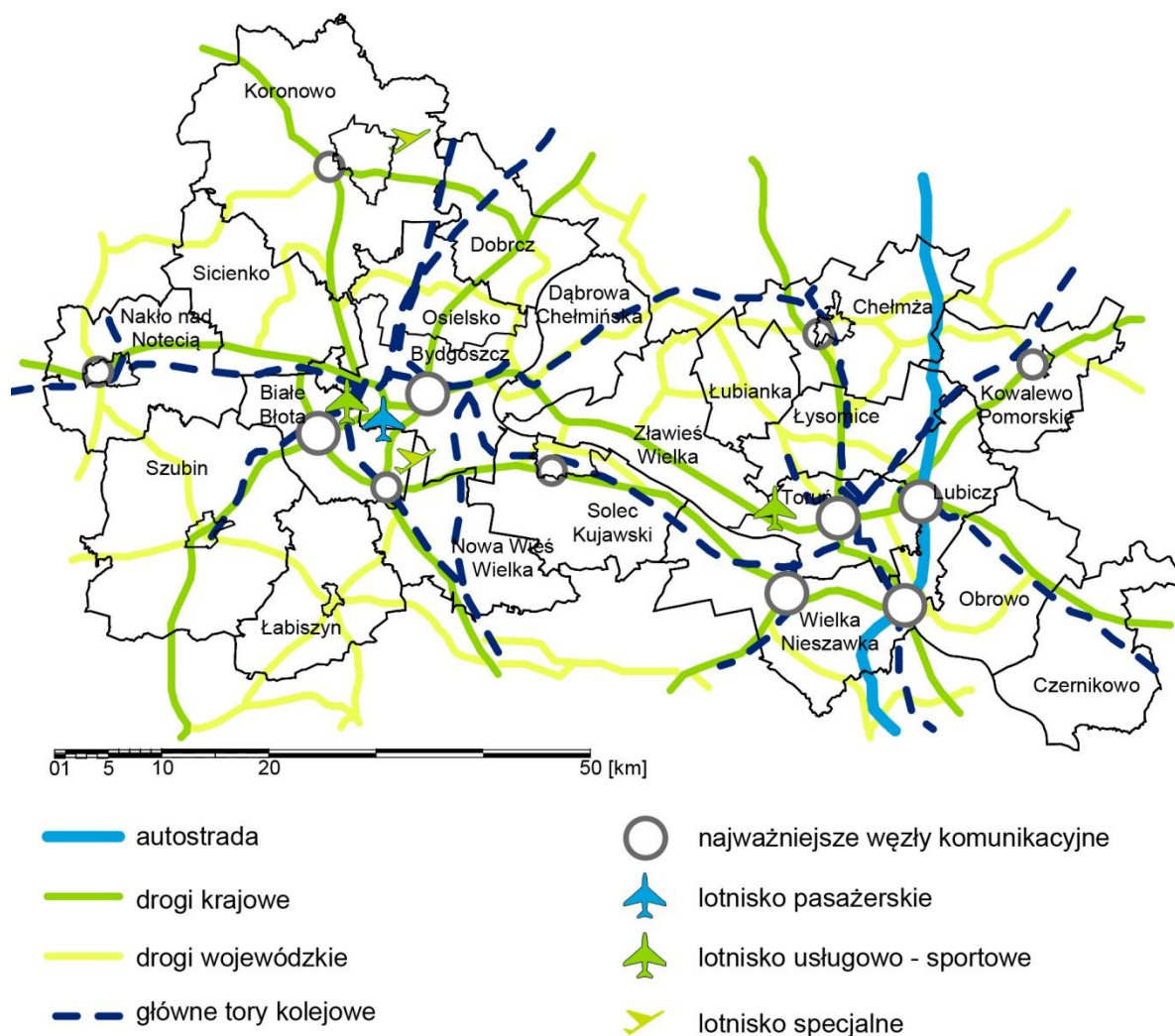
Zagrożeniem ze strony lotniska dla osnowy przyrodniczej BTOF jest oddziaływanie akustyczne, brak dokładnej przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej chronionych gatunków roślin i zwierząt (analiza ryzyka kolizyjności ptaków ze statkami powietrznymi) bardzo bliskie sąsiedztwo Obszaru Chronionego Krajobrazu Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej – presja w związku z ewentualnymi planami poszerzenia i rozbudowy lotniska.

Intensywność oddziaływania dróg na środowisko przyrodnicze jest zależne od ich lokalizacji oraz natężenia ruchu. Największą śmiertelność dzikich zwierząt notuje się na drogach przecinających szlaki migracji zwierząt przy natężeniu ruchu 7,5 tys. pojazdów na dobę. Przy większym - natężeniu hałasu zazwyczaj odstrasza zwierzęta.

Z dużym natężeniem ruchu (związanym z drogami krajowymi i autostradą) wiąże się również przekształcanie terenów przyległych, osiedlanie się ludzi, lokalizowanie infrastruktury związanej z transportem, co wpływa negatywnie na klimat akustyczny, gleby, wody powierzchniowe i podziemne, powietrze atmosferyczne oraz faunę i florę.

Powyższe, negatywne oddziaływania można niwelować przez odpowiednio przygotowywane projekty dróg oraz plany zagospodarowania terenów, uwzględniające walory środowiska przyrodniczego.

Mapa 10. Szlaki komunikacyjne w BTOF (stan na 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GDDKiA, Wojewódzki Zarząd Dróg oraz www.maps.google.pl

Wnioski

Należy prowadzić oraz podtrzymywać działania ochronne, ograniczające negatywne skutki nadmiernej antropopresji na środowisko naturalne. W celu ochrony bioróżnorodności należy tworzyć nowe i utrzymywać istniejące korytarze ekologiczne, dla których największym zagrożeniem jest przerywanie ich ciągłości (budowa infrastruktury technicznej, hydrotechnicznej, brak przepustów i przejść dla zwierząt, wylesianie i rozwój obszarów zabudowanych).

Podkreślenia wymaga fakt, że istnieje konieczność uaktualnienia obowiązujących dokumentów inwentaryzacyjnych obszarów i obiektów przyrody ożywionej i nieożywionej. Funkcjonujące na BTOF dokumenty inwentaryzacyjne są zdeaktualizowane i niekompletne. Dlatego też zachodzi potrzeba weryfikacji granic obszarów podlegających . Konieczność ponownej weryfikacji obszarów chronionych wynika przede wszystkim z zachodzących zmian demograficznych, sieci osadniczej oraz rozwoju infrastruktury. Aktualizacja inwentaryzacji zasobów przyrody przyczyni się do łatwiejszego dostępu do nich dla mieszkańców i turystów.

Gminy o zasobach charakteryzujących się wyższymi walorami przyrodniczymi powinny tak nimi gospodarować, aby uzyskiwać trwałe pożytki z ruchu rekreacyjnego czy wysokich cen nieruchomości. Gminy o mniejszym udziale terenów bogatych przyrodniczo powinny dbać o zachowanie istniejących

obszarów, gdyż w miarę wyrównywania różnic w infrastrukturze, jakość otoczenia przyrodniczego będzie miała rosnące znaczenie jako czynnik jakości życia.

Ważnym elementem w kształtowaniu istniejącej osnowy przyrodniczej winno być wprowadzanie zalesień/zadrzewień w miejscach, gdzie jest ona zawężona lub przerwana. By jak najbardziej ograniczać kolizyjność na terenach komunikacyjnych niezbędne jest:

- Zapewnienie wyprzedzającego uwzględnienia występowania kolizji z obszarami chronionymi na etapie wstępnego projektowania dróg
- Gwarantowanie i przywracanie łączności pomiędzy fragmentami korytarzy ekologicznych rozdzielonych drogą (estakady, przejścia dla zwierząt, tunele, ochrona dolin rzek i mniejszych cieków wodnych)
- Ograniczanie śmiertelności zwierząt na drogach przez budowę przepustów, tuneli oraz odgrodzień dróg
- Odtwarzanie fragmentów przerwanych korytarzy w innych miejscach i dowiązanie do sieci korytarzy
- Odtwarzanie zniszczonych siedlisk w miejscach zastępczych
- Tworzenie stref przejściowych na styku droga-las
- Rekultywacja terenów narażonych na zmianę i degradację
- Ograniczanie uciążliwego hałasu przez stosowywanie ekranów akustycznych, wałów ziemnych, pasów zieleni izolacyjnej

Ponad to należy zwrócić uwagę na edukację ekologiczną mieszkańców BTOF. Wykorzystanie atutów i szans oraz minimalizacja niedogodności i zagrożeń występujących w środowisku przyrodniczym wymaga ścisłej współpracy gmin BTOF.

Ochrona wód i gospodarka wodna

Bogate zasoby czystych wód są czynnikiem niezbędnym do rozwoju gospodarczego regionu BTOF. Posiadane zasoby wodne decydują o konkurencyjności obszaru, gwarantują ciągłość procesów przyrodniczych, jak i różnorodności biologicznej. Niezwykle istotne jest efektywne gospodarowanie zasobami wodnymi, ich ochrona i poprawa jakości.

Wisła stanowi oś hydrograficzną nie tylko BTOF, ale i całego województwa kujawsko - pomorskiego. Do prawobrzeżnych dopływów Wisły należy: Drwęca, Skrwa, Osa, Mień i Struga Toruńska, do lewobrzeżnych zaś: Brda, Wzda, Zgłowiączka, Tażyna. Oprócz Wisły istotną rolę odgrywa również Noteć oraz Odra. Wśród sztucznych arterii wodnych największe znaczenie ma Kanał Bydgoski łączący Brdę z Notecią, tworząc istotny element drogi wodnej Wisła - Odra.

Taki układ sieci wodnej wpływa na podniesienie potencjału środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie odporności i samoregulacji. Lokalizacja obiektów mogących negatywnie oddziaływać na zasoby wodne musi uwzględniać zasięgi stref i obszarów ochronnych.

Stosunki wodne tworzone są również przez jeziora i oczka jeziorne. Wody powierzchniowe na terenie obszaru BTOF wykorzystywane są do nawodnień, podlewania ogrodów, celów energetycznych, przeciwpowodziowych i rekreacyjnych. Głównymi zbiornikami wykorzystywanymi rekreacyjnie są m.in.: Zalew Koronowski, Jezioro Jezuickie, jezioro Borówno, Jezioro Chełmżyńskie, Kamionkowskie, jezioro Steklin, jezioro Dobrcz, Jezioro Żędowskie.

W granicach BTOF wody podziemne o zasobach użytkowych występują w czterech piętrach wodonośnych, tj. czwartorzędowym, trzeciorzędowym, kredowym i jurajskim. Największe znaczenie posiadają wody czwartorzędowe, będące podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę. W około 80% stanowią źródła ujęć komunalnych oraz wodociągów.

Strefy ochronne ujęć wody z terenem ochrony pośredniej

W celu ochrony ujęć wód podziemnych i powierzchniowych, w drodze postępowań administracyjnych ustanawiane są strefy bezpośredniej i pośredniej ochrony ujęć wód. Organem ustanawiającym strefy pośrednie jest Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej.

Wykaz stref ochronnych z terenami ochrony pośredniej:

- Ustanowiona strefa ochrony bezpośredniej i pośredniej w drodze rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z 29 marca 2007 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wody podziemnej „BIELAWY” dla miasta Nakło nad Notecią (Dziennik Urzędowy Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 53, poz. 845)
- Ustanowiona strefa ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęcia wód podziemnych "Drwęca-Jedwabno" (Rozporządzenie nr 1/2004 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku)
- Ustanowiona strefa ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęcia wód podziemnych "Mała Nieszawka" (Rozporządzenie nr 1/2005, 7/2005, 5/2006 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku)
- Ustanowiona strefa ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęcia wód podziemnych "Czyżkówko" (Rozporządzenie nr 1/2010, 10/2012 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku)

Ograniczenia w użytkowaniu dotyczą najczęściej stosowania nawozów i środków ochrony roślin, wprowadzania ścieków, składowania odpadów, przeprowadzania dróg i inwestycji.

Wody wrażliwe i obszary szczególnie narażone:

Do obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie wód zalicza się tereny rolnicze¹⁹. Stosowane przez rolników duże ilości nawozów sztucznych i środków ochrony roślin przyczynia się do kumulowania w środowisku silnie toksycznych związków.

Azotany i fosforany pochodzące z nawozów sztucznych są odpowiedzialne za powstawanie deficytu tlenowego w wodzie poprzez nadmierny rozwój glonów. Eutrofizacja, czyli nadmierne użyźnienie wód jest przyczyną starzenia się i obumierania jezior. W warunkach naturalnych eutrofizacja jest procesem powolnym, który może trwać setki i tysiące lat. Obecnie proces ten został gwałtownie przyśpieszony na skutek wykorzystywania jezior jako odbiorników ścieków.

Na terenie BTOF do wód powierzchniowych wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu została zaliczona rzeka Kotomierzycza na obszarze gminy Dobrcz (Rozporządzenie nr 2/2008 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z 29 kwietnia 2008 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć).

Przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód:

Najistotniejszym wśród działań z zakresu ochrony wód jest poprawa praktyk rolnych związanych z gospodarką nawozami²⁰ - ich określonym dawkowaniem, terminami stosowania nawozów i ich magazynowania. Należy zwrócić również uwagę na działania wspomagające, jak wprowadzanie zalesień i zadrzewień stanowiących w krajobrazie rolniczym swoistą formę bariery biogeochemicznej.

Zapobieganie zanieczyszczeniu wód, jak i polepszanie ich jakości, winno być prowadzone w całych zlewniach, a nie tylko w poszczególnych fragmentach czy zbiornikach wodnych²¹.

Na obszarach wymagających uwagi ze względu na zasoby wodne, najskuteczniejszym narzędziem są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Plany takie umożliwią wprowadzanie

¹⁹ Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego, 2012 r.

²⁰ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018

²¹ Krajowy Raport Mozaikowy o stanie województwa kujawsko-pomorskiego

określonych funkcji terenów, zakazu budowy czy lokalizacji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, czy nakazu tworzenia stref buforowych.

Tereny zalewowe

Zagrożenie powodziowe wynikające z powodzi opadowych i roztopowych występuje praktycznie dla całości terenów BTOF, w szczególności zlokalizowanych w lokalnych zaniżeniach oraz na terenach równinnych. Główne zagrożenie powodziowe stwarzają oczywiście rzeki, a także mniejsze ciekł wodne.

Stan bezpieczeństwa przeciwpowodziowego jest zły i wymaga zwiększenia ilości zbiorników retencyjnych, wałów ochronnych i stacji pomp²². Istotnym czynnikiem jest również ograniczanie zabudowy, przede wszystkim mieszkaniowej, na terenach zagrożonych powodzią szczególnie w dolinach rzek. Do jednych z najbardziej zagrożonych powodzią są tereny na obszarze: Wielkiej Nieszawki, Kaszczorka (dzielnica Torunia), terenów nadrzecznych gm. Solec Kujawski.

Zagrożenia i kolizje przestrzenne związane z ochroną zasobów wodnych

Niewątpliwy wpływ na stosunki wodne ma zagospodarowanie terenu. Lokalizacje potencjalnie negatywnie wpływające na jakość wód to przede wszystkim zbocza i dna rynien jeziornych.

Istnieje silna presja zabudowy rekreacyjnej w pobliżu jezior i zbiorników wodnych. Zabudowa taka zazwyczaj posiada kanalizację indywidualną. Szczelność zbiorników na nieczystości płynne jest zwykle wątpliwa, dodatkowo występuje tu czynnik zabudowy dzikiej - bez wymaganych prawem pozwoleń na budowę.

Priorytetem winno być podłączanie budynków do kanalizacji zbiorczej i zwiększenie kontroli szczelności zbiorników na nieczystości płynne.

Wpływ rolnictwa

Zanieczyszczenia pochodzące z działalności rolniczej przenikające do rzek i jezior oraz wód gruntowych powodują eutrofizację wód powierzchniowych, dlatego tak ważne jest odpowiednie stosowanie nawozów mineralnych i organicznych oraz środków ochrony roślin. Wszelkie zabiegi agrotechniczne powinny być prowadzone zgodnie z Polskim Kodeksem Dobrych Praktyk Rolniczych. Oprócz zanieczyszczeń obszarowych, istotnym problemem związanym z działalnością rolniczą są składowiska obornika i odchody zwierzęce płynne. By przeciwdziałać takim zanieczyszczeniom należałoby maksymalnie ograniczać prowadzenie hodowli bezściółkowej.

Dlatego też niezwykle ważne jest, by działania wspierające, edukacyjne i kontrolne skierowane do rolników były skoordynowane na terenie całego obszaru BTOF.

Gospodarka ściekowa

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do wód powierzchniowych są ścieki. Na terenie BTOF znajduje się 18 komunalnych oczyszczalni ścieków²³. Wielkość oczyszczalni charakteryzują dwa wskaźniki: wskaźnik objętości ścieków możliwych do oczyszczenia w ciągu doby (przepustowość oczyszczalni) i umowny wskaźnik tzw. „równoważna liczba mieszkańców (RLM)”. „Równoważna liczba mieszkańców (RLM)” jest liczbą wyrażającą wielokrotność ładunku zanieczyszczeń zawartych w ściekach w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby. Za jednostkowy ładunek zanieczyszczeń pochodzący od jednego mieszkańca przyjęto 60 g O₂ na dobę. Jeśli np. dla pozycji RLM wpisana jest liczba 1000 oznacza to, że ta oczyszczalnia może oczyścić ścieki wytworzone przez 1000 osób²⁴.

²² Raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska dla powiatu toruńskiego; Raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska dla powiatu bydgoskiego

²³ GUS, Bank Danych Lokalnych

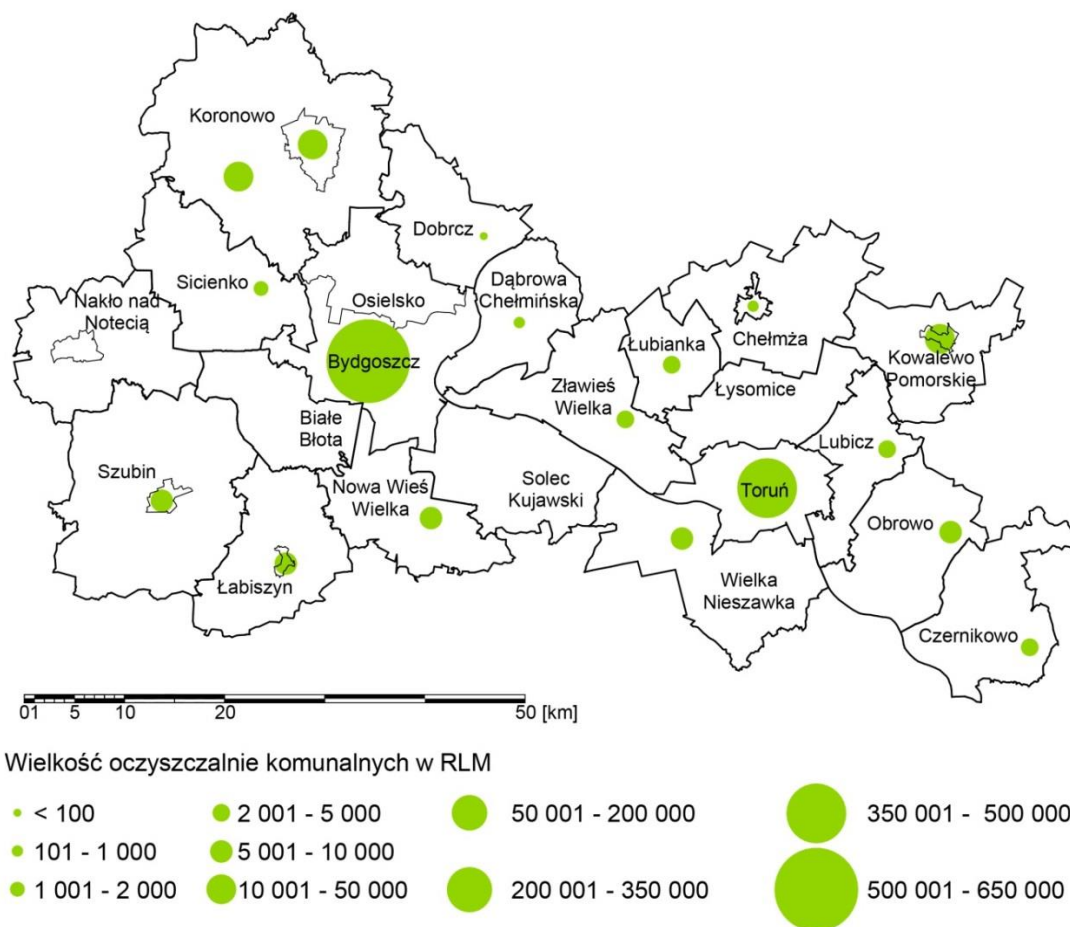
²⁴ Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych

Tabela 14. Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM

Jednostka terytorialna	Ogółem 2012 RLM
Bydgoszcz	559580
Toruń	450290
Chełmża	500
Czernikowo	3500
Dąbrowa Chełmińska	400
Dobrcz	71
Koronowo	20600
Koronowo - miasto	20600
Kowalewo Pomorskie	10100
Lubicz	4000
Łabiszyn	9400
Łubianka	3300
Nowa Wieś Wielka	5249
Obrowo	6147
Sicienko	1635
Szubin	9717
Wielka Nieszawka	5333
Zławieś Wielka	4865

Źródło: Dane GUS

Mapa 11. Oczyszczalnie ścieków na BTOF (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Monitoring jakości wód jest prowadzony przez cały rok, zakres badań obejmuje wskaźniki fizyczne, biogenne, zasolenia, zakwaszenia oraz bakteriologiczne. Dodatkowo bada się obecność metali oraz zanieczyszczeń przemysłowych²⁵.

Gospodarka ściekowa powinna być traktowana równorzędnie z zapewnieniem dostępu do wody. Z danych GUS wynika, iż na terenie BTOF istnieje dysproporcja pomiędzy stopniem zwodociągowania i skanalizowania. Nieustannie jednak trwają prace nad powiększaniem sieci kanalizacyjnych w poszczególnych gminach²⁶. Alternatywą i koniecznym rozwiązaniem w przypadkach braku sieci kanalizacyjnej są zbiorniki bezodpływowe. Zdarza się jednak, że chęć minimalizacji kosztów związanych z ich budową i obsługą powoduje nielegalne odprowadzanie nieczystości do gruntu. Stąd też, w celu ograniczenia zanieczyszczenia wód, oraz zminimalizowania kosztów i uciążliwości związanych ze zbiornikami bezodpływowymi, wskazany jest szczególny nacisk na rozbudowę sieci kanalizacyjnej.

Tabela 15. Zużycie wody na potrzeby gospodarki i ludności w ciągu roku

Gmina	Zużycie wody w 2012 r.					
	ogółem	Przemysł	rolnictwo i leśnictwo	eksploatacja sieci wodociągowej	eksploatacja sieci wodociągowej - gospodarstwa domowe	udział przemysłu w zużyciu wody ogółem
	dam3	dam3	dam3	dam3	dam3	%
Bydgoszcz	24475	8146	0	16329	12290,8	33,3
Toruń	10612,7	825	0	9787,7	6959,8	7,8
Białe Błota	1169,7	54	490	625,7	460,8	4,6
Chełmża (g.w.)	341	12	0	329	309	3,5
Chełmża (m)	621	97	0	524	390,5	15,6
Czernikowo	3612,7	0	3185	427,7	288,6	0
Dąbrowa Chełmińska	553,5	122	0	431,5	243,9	22
Dobrcz	423	0	0	423	423	0
Koronowo	997,7	0	0	997,7	855,8	0
Kowalewo Pomorskie	265,7	0	0	265,7	257,5	0
Lubicz	646	0	0	646	542	0
Łabiszyn	3392,2	0	2920	472,2	452,2	0
Łubianka	376,5	0	0	376,5	328,5	0
Łysomice	348	0	0	348	316	0
Nakło nad Notecią	6200	20	4913	1267	968,9	0,3
Nowa Wieś Wielka	309,2	9	0	300,2	252,2	2,9
Obrowo	468	0	0	468	302	0
Osielsko	598,3	7	0	591,3	528,6	1,2
Siczenko	528	129	0	399	321,9	24,4
Solec Kujawski	1544	484	447	613	484	31,3
Szubin	18547,9	0	17761	786,9	706,2	0
Wielka Nieszawka	337	22	0	315	228	6,5
Zławieś Wielka	417,4	0	0	417,4	389,5	0

Źródło: Dane GUS

²⁵ Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018

²⁶ Programy ochrony środowiska poszczególnych gmin na terenie BTOF

Tabela 16. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające odprowadzenia do wód lub do ziemi w ciągu roku

Gmina	Ścieki w 2012 r.							
	ogółem	oczyszczone razem	oczyszczone mechanicznie	oczyszczone biologicznie	oczyszczone z podwyższonym usuwaniem biogenów	nieoczyszczone razem	nieoczyszczone odprowadzone z zakładów przemysłowych	oczyszczone biologicznie, chemicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków wymagających oczyszczenia
	dam3	dam3	dam3	dam3	dam3	dam3	dam3	%
Bydgoszcz	24527	23071	11	109	22951	1456	1456	94
Toruń	9882	9826	0	153	9673	56	56	99,4
Białe Błota	364	364	12	3	348	0	0	96,7
Chełmża (m)	91	91	0	35	56	0	0	100
Chełmża (g.w.)	861	861	0	380	481	0	0	100
Czernikowo	121	121	0	121	0	0	0	100
Dąbrowa Cheł.	160	160	0	101	59	0	0	100
Dobrcz	69	69	0	10	59	0	0	100
Koronowo	587	587	0	587	0	0	0	100
Kowalewo Pom.	189	189	0	189	0	0	0	100
Lubicz	229	229	0	229	0	0	0	100
Łabiszyn	220	220	0	220	0	0	0	100
Łubianka	93	93	0	93	0	0	0	100
Łysomice	233	233	0	0	233	0	0	100
Nakło nad Notecią	972	972	0	972	0	0	0	100
Nowa Wieś Wlk.	668	355	126	229	0	313	313	34,3
Obrowo	159	159	0	159	0	0	0	100
Osielsko	408	408	0	9	399	0	0	100
Sicienko	151	151	0	122	29	0	0	100
Solec Kujawski	613	613	0	0	613	0	0	100
Szubin	274	274	0	274	0	0	0	100
Wlk. Nieszawka	15769	15769	15678	91	0	0	0	0,6
Zławieś Wielka	316	316	0	179	137	0	0	100

Źródło: Dane GUS

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	BTOF cechuje się urozmaiconą powierzchnią terenu i walorami przyrodniczymi, w tym także rekreacyjno-turystycznymi, w celu ich zachowania niezbędne jest podjęcie działań z zakresu:
a	poprawy stanu technicznego wałów przeciwpowodziowych i urządzeń melioracyjnych/ rozbudowa i modernizacja infrastruktury przeciwpowodziowej
b	rozwoju i uporządkowania sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w szczególności na obszarach wiejskich
c	wzmoczonej kontroli szczelności zbiorników na nieczystości płynne
d	likwidacji dzikich składowisk śmieci
e	tworzenia nowych oraz podtrzymywania dotychczasowych korytarzy ekologicznych
f	wprowadzania zalesień i zadrzewień na terenach szczególnie narażonych na zanieczyszczenie wód
g	prowadzenia działań promujących postawy ekologiczne oraz zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców BTOF, w tym rolników w zakresie szkodliwości stosowania nadmiernej ilości nawozów/środków ochrony roślin
h	promowania ekologicznego prowadzenia gospodarstw rolnych
i	zapobiegania zanieczyszczeniu wód i polepszania ich jakości prowadzone na terenie całych zlewni, a nie tylko na fragmentach
j	przeciwdziałania dzikim zabudowom, szczególnie na terenach chronionych

1.4. KRAJOBRAZ ROLNICZY

Rolnictwo na terenie BTOF cechuje się wykorzystaniem dobrej jakości użytków rolnych oraz wysoką kulturą działalności rolniczej. Warunki przyrodnicze nie stwarzają większych trudności dla rozwoju rolnictwa. W celu osiągnięcia dobrych efektów produkcyjnych, szczególnie na terenach o niższej klasie gleb, niezbędne jest jednak stosowanie nawożenia organicznego i mineralnego oraz środków ochrony roślin.

W rejonie BTOF zauważa się również coraz większy rozwój rolnictwa ekologicznego²⁷, związany m.in. zainteresowaniem społeczeństwa zdrowym odżywianiem. Rozmieszczenie gruntów ornych determinują przede wszystkim warunki przyrodnicze. Największy wpływ na to ma rzeźba terenu oraz infrastruktura techniczna.

Użytkowanie ziemi

Łącznie na obszarze BTOF znajduje się 16259 gospodarstw rolnych dysponujących razem 170535,27 ha użytków rolnych (przy 190895,5 ha gruntów ogółem). Największa powierzchnia użytków rolnych występuje w gminach: Koronowo – 22309,96 ha, Szubin – 15919,34 ha oraz Chełmża 15068,36 ha.

Najmniejsze tereny użytków rolnych występują w gminie Wielka Nieszawka (909,58 ha) oraz w m. Chełmży (369,61 ha).

Tabela 17. Udział powierzchni użytków rolnych BTOF w powierzchni ogółem (stan na 2010 r.)

Gmina	Powierzchnia ogółem (ha)	Powierzchnia użytków rolnych (ha)	Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem
Bydgoszcz	17598	4776,28	27,14%
Toruń	11572	1961,35	16,95%
Białe Błota	12242	1748,73	14,28%
Chełmża (g.w)	17895	15068,36	84,20%
Chełmża (m)	784	369,61	47,14%
Czernikowo	17014	6390,12	37,56%
Dąbrowa Chełmińska	12504	3699,34	29,59%
Dobrcz	13007	11313,8	86,98%
Koronowo	41153	22309,96	54,21%
Kowalewo Pomorskie	14120	11346,92	80,36%
Lubicz	10575	5490,52	51,92%
Łabiszyn	16700	7858,6	47,06%
Łubianka	8450	5842,05	69,14%
Łysomice	12694	8147,86	64,19%

²⁷ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+

Nakło nad Notecią	18693	11273,11	60,31%
Nowa Wieś Wielka	14828	2754,21	18,57%
Obrowo	16217	7720,52	47,61%
Osielsko	10172	1889,99	18,58%
Sicienko	17999	10568,3	58,72%
Solec Kujawski	17507	2194,1	12,53%
Szubin	33226	15919,34	47,91%
Wielka Nieszawka	21622	909,58	4,21%
Zławieś Wielka	17791	10982,62	61,73%
Łącznie	374363	170535,27	45,55%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

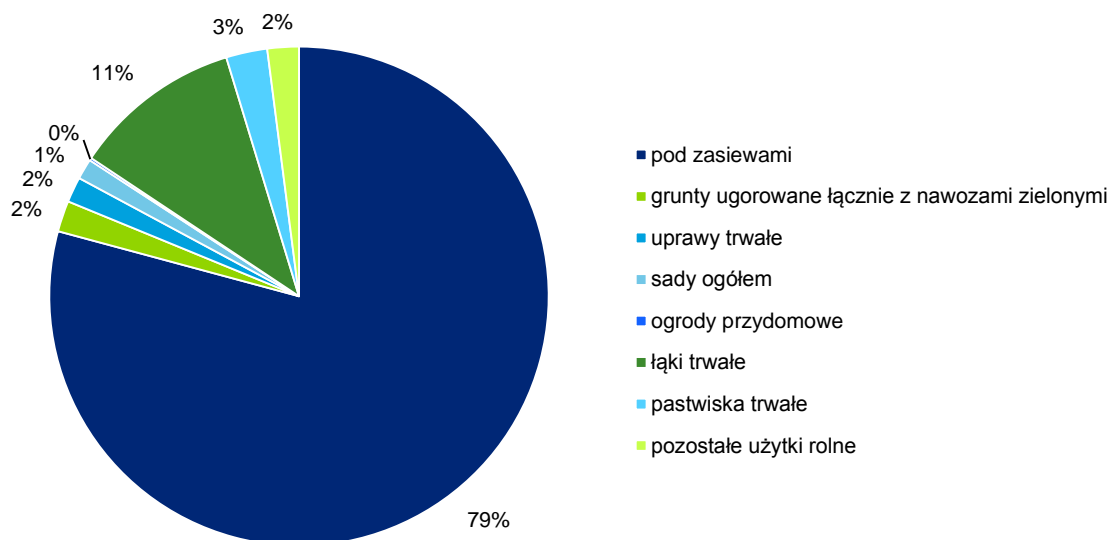
Powierzchnia upraw trwałych, czyli łączna powierzchnia plantacji drzew i krzewów owocowych oraz szkółek drzew i krzewów owocowych i ozdobnych na terenie BTOF wynosi 2842,33 ha, z czego aż 702,03 ha znajduje się w gminie Koronowo, a 438,75 w Bydgoszczy. Sady zajmują łącznie areał 2292,85 ha. Największa liczba gospodarstw rolnych posiadających sady znajduje się na terenie gminy Koronowo i dysponuje obszarem 588,14 ha.

Należy podkreślić, że sadownictwo na terenie województwa kujawsko-pomorskiego ma silne korzenie. Było ono tradycyjnym i integralnym elementem Doliny Dolnej Wisły. Do dziś zachowało się wiele starych i cennych drzew owocowych - głównie starych odmian jabłoni i śliw, stanowiących genotyp dla utrzymania odmian. Dzięki temu gospodarstwa z terenu powiatu toruńskiego i bydgoskiego, a także m. Torunia i Bydgoszczy przyczyniają się do umacniania rozwoju Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne.

Łąki trwale zajmują powierzchnię 18930,81 ha, największe skupiska łąk znajdują się na obszarze gmin: Szubin - 3489,52 ha, Nakło nad Notecią - 2361,30; najmniejsze - w mieście Chełmża 4,91 ha.

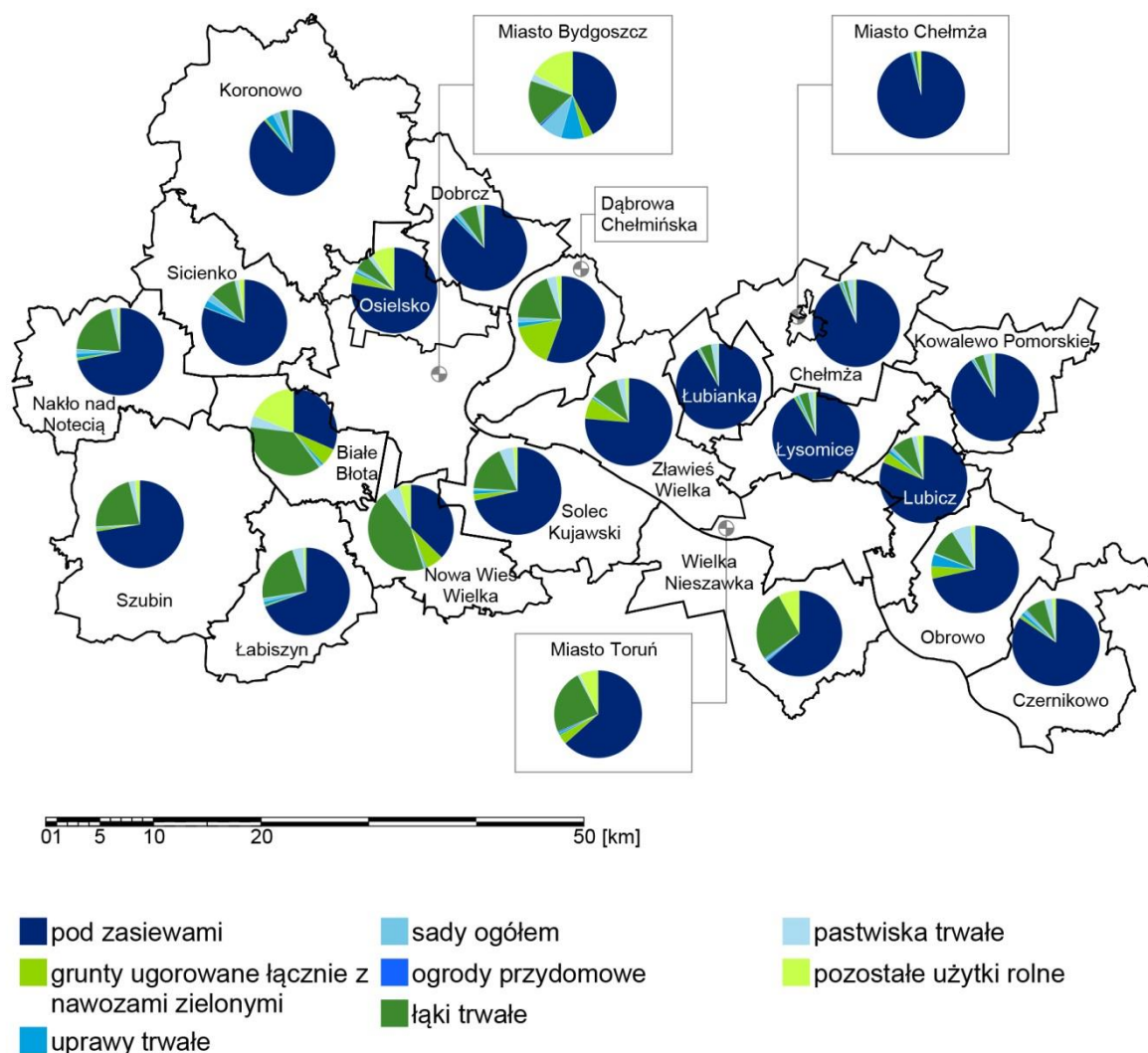
Pastwiska trwale zajmują w sumie 4610,44 ha, z czego 556,49 ha znajduje się w gminie Obrowo. Tereny pastwisk trwałych nie występują na terenie Wielkiej Nieszawki oraz Chełmży.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów rolnych na terenie Bydgosko Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Powszechny Spis Rolny 2010 r.

Mapa 12. Struktura użytkowanie gruntów rolnych na terenie BTOF (stan na 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2008-2010 na terenie BTOF ubyło łącznie 6,122,36 ha powierzchni użytków rolnych. Zmiany te związane są z przemianami rolniczego użytkowania ziemi. Z jednej strony bliskość chłonnego rynku stymuluje intensywny rozwój produkcji rolnej, z drugiej natomiast stały rozrost ludnościowy miast powoduje ubytek powierzchni gruntów rolnych. Najwięcej użytków rolnych ubyło w gminach: Sicienko - 1695,86 ha; Koronowo - 1418,78 ha; Lubicz - 1279,33 ha; Kowalewo Pomorskie - 1178,43 ha; Szubin - 1054,02 ha. Tendencja spadkowa nie dotyczy jednak: m. Bydgoszcz, gdzie odnotowano wzrost użytków rolnych o 2968,29 ha, gmin: Dobrcz - o 1176,2 ha, Chełmży - o 783,75 ha; Solec Kujawski - o 159,58 ha.

Pod zasiewami znajduje się 16848,37 ha gruntów rolnych. Uprawy trwałe, czyli powierzchnia plantacji drzew i krzewów owocowych, a także szkółek drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych (w tym wikliny) zajmują 2842,33 ha, sady 2292,85 ha, ogrody przydomowe 285,06 ha. Pozostałe użytki rolne 3521,53 ha.

Średnią powierzchnię użytków rolnych ogółem i użytków rolnych w dobrej kulturze na terenie BTOF obrazuje poniższa tabela:

Tabela 18. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na obszarze BTOF (stan na 2010 r.)

Jednostka terytorialna	gospodarstwa rolne ogółem (ha)		
	grunty ogółem	użytki rolne ogółem	użytki rolne w dobrej kulturze
Bydgoszcz	2,17	1,72	1,4
Toruń	4,48	3,35	3,12
Białe Błota	5,06	4,35	3,53
Chełmża (g.w.)	19,69	18,84	18,68
Chełmża (m)	5,36	5,06	4,99
Czernikowo	10,76	9,49	9,37
Dąbrowa Chełmińska	8,43	7,11	6,97
Dobrcz	16,97	15,69	15,53
Koronowo	21,81	19,8	19,74
Kowalewo Pomorskie	12,22	11,37	11,25
Lubicz	7,62	6,71	6,56
Łabiszyn	14,73	13,69	13,54
Łubianka	10,57	10,06	10,02
Łysomice	13,54	12,77	12,65
Nakło nad Notecią	21,55	18,6	18,42
Nowa Wieś Wielka	7,95	7,15	6,85
Obrowo	12,88	9,45	9,3
Osielsko	5,72	5,08	4,63
Sicienko	16,73	15,29	14,97
Solec Kujawski	11,75	9,71	9,56
Szubin	21,42	19,37	19,02
Wielka Nieszawka	9,7	7,46	6,87
Zławieś Wielka	13,11	11,82	11,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - Powszechny Spis Rolny 2010 r.

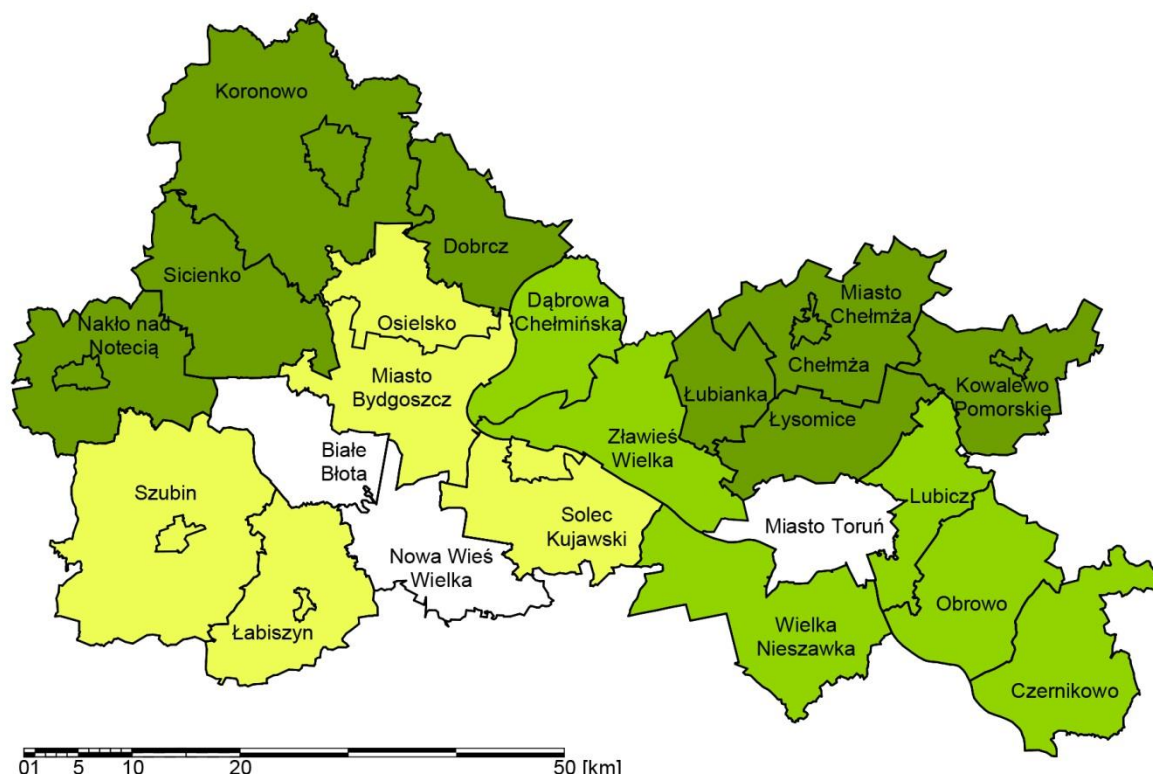
Jakość gleb

Tereny BTOF pokrywa zróżnicowana pokrywa glebowa²⁸. Według klasyfikacji bonitacyjnej gleb, przedstawiającej przydatność różnych typów gleb dominują gleby średnie i lekkie. Ich występowanie jest jednak wysoce zróżnicowane. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WRPP) obliczony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach dla województwa kujawsko-pomorskiego wynosi 69,1 pkt. i jest wyższy niż średni dla kraju, gdzie osiąga wartość 66,6 pkt. Wskaźnik ten świadczy o jakości warunków przyrodniczych dla rozwoju rolnictwa. Został opracowany na podstawie kompleksowej oceny podstawowych elementów środowiska przyrodniczego (gleby, rzeźba terenu, warunki wodne, klimat) i zsumowania punktów przyznanych poszczególnym elementom. Na terenie BTOF wskaźnik waha się na poziomie 60 - 80 pkt. Tereny położone w obrębie powiatu bydgoskiego oraz gmin Nakło nad Notecią, Szubin oceniane są na poziomie 60-70 pkt. Na terenie powiatu toruńskiego, Łabiszyna oraz Kowalewa Pomorskiego wskaźnik wynosi 70-80 pkt. i oznacza korzystne warunki dla rolnictwa²⁹.

²⁸ Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r., GUS

²⁹ IUNG Puławy – Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa kujawsko-pomorskiego

Mapa 13. Jakość gleb na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w punktach

Źródło: IUNG Puławy

Warunki klimatyczne

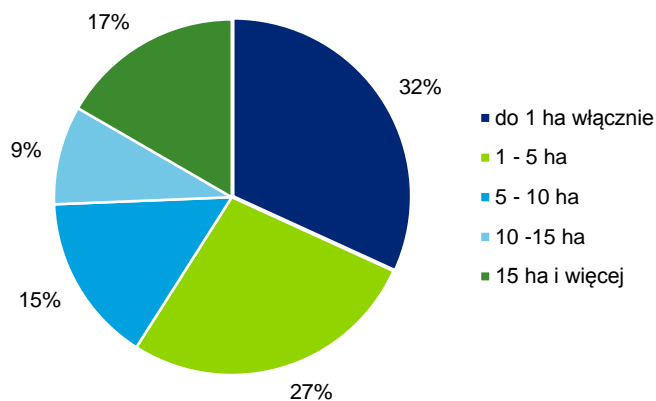
Klimat na terenie BTOF należy do strefy klimatów pośrednich między wpływami kontynentalnymi a oceanicznymi, z modyfikującym wpływem Morza Bałtyckiego. Charakterystyczna jest ciepła zima, wczesna chłodna i sucha wiosna, krótkie lato i długa jesień. Cały obszar charakteryzuje się bardzo niskimi opadami - jednymi z najniższych w kraju. Na terenie BTOF występuje silne przewietrzanie. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 2,99m/s. Średnia temperatura roczna wynosi +7,9 °C. W styczniu średnią temperaturą jest -2,5 °C, natomiast w lipcu +18,1 °C. Roczna suma opadów nie przekracza pułapu 500-550 mm. Sezon wegetacyjny trwa około 220 dni.

Struktura użytków rolnych

Generalnie obszar jest zdominowany przez małe gospodarstwa, zajmujące do 1 ha - jest ich 5166. Gospodarstw od 1 - 5 ha jest 4415; w przedziale 5 - 10 ha - 2492; 10 - 15 ha - 1459; powyżej 15 ha jest ich 2727.

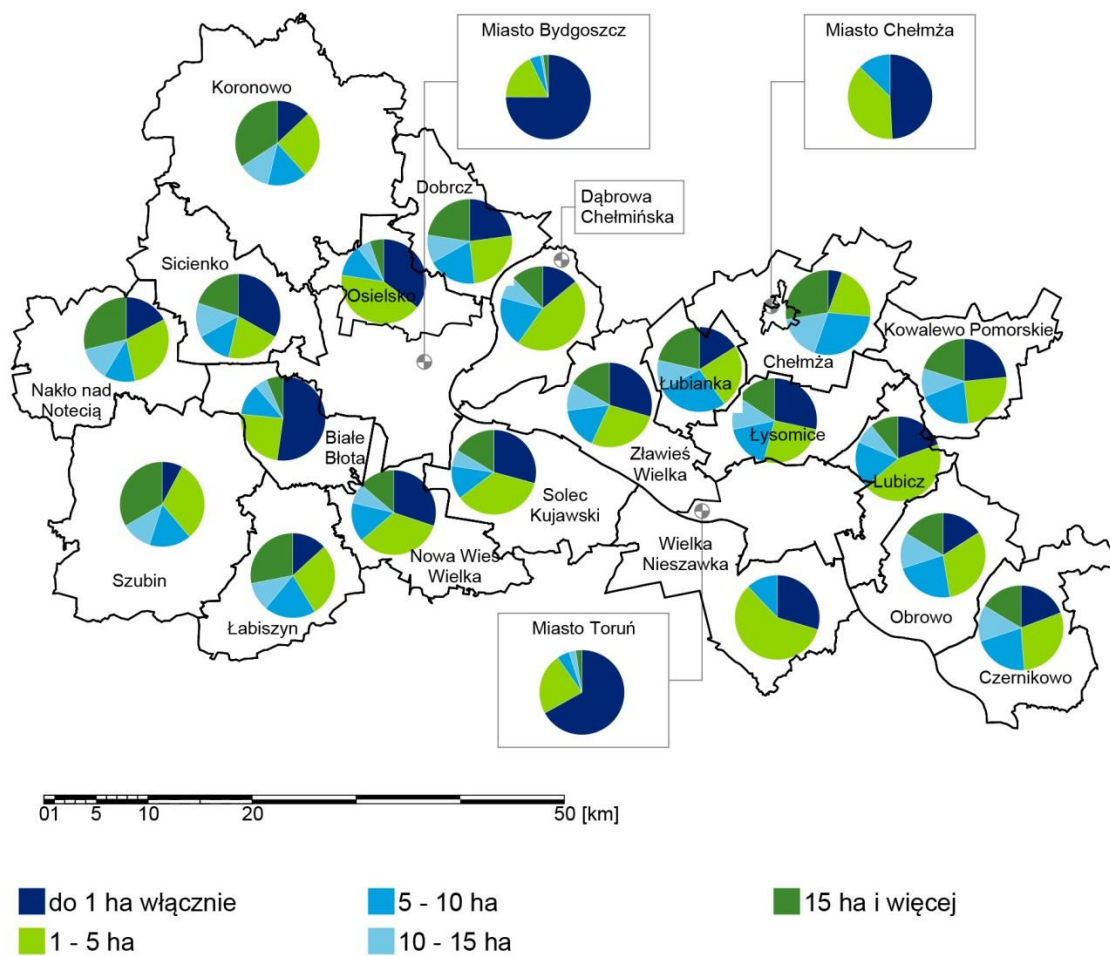
Najwięcej gospodarstw rolnych występuje w powiecie m. Bydgoszcz (2778 gospodarstw) jednakże w większości są to gospodarstwa do 1 ha łącznie (2086 gospodarstw). Najwięcej gospodarstw rolnych powyżej 15 ha odnotowuje się w gminie Koronowo. Ich powierzchnia zajmuje łącznie 20 288,24 ha. Największa liczba średnich gospodarstw w przedziale 5-10 ha znajduje się w gminach: Koronowo (173), Chelmża (231), Obrowo (185), Kowalewo Pomorskie (206).

Wykres 2. Podział gospodarstw rolnych na terenie Bydgosko Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego ze względu na wielkość gospodarstwa (stan na 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Powszechny Spis Rolny 2010

Mapa 14. Wielkość gospodarstw rolnych na obszarze BTOF (stan na 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

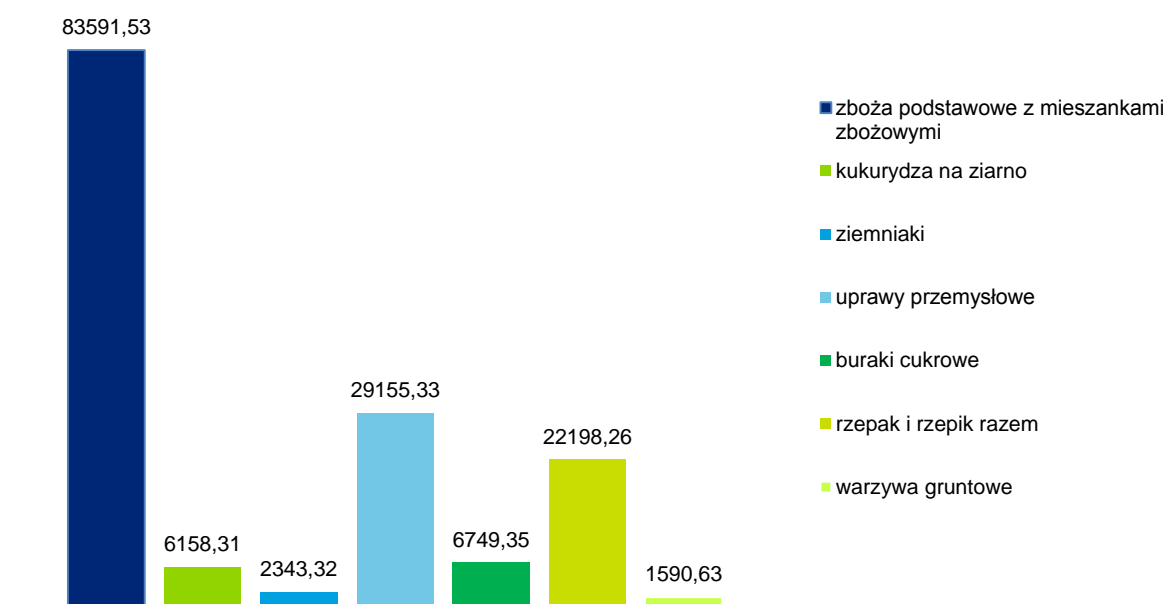
Uprawy

Do podstawowych upraw na terenie BTOF należą zboża, głównie pszenica, a także żyto, jęczmień, owies, pszenżyto. Największą powierzchnią zasiewów pszenicy, mogą się wykazać gminy: Koronowo (4798,28 ha); Chełmża (4812,86 ha); Łysomice (2823,54 ha); Kowalewo Pomorskie (2593,98 ha). Łącznie na terenie BTOF w 2010 r. pod zasiewami pszenicy znalazło się 30075,43 ha.

Największa powierzchnia zasiewów żyta (łącznie 9120,68 ha) znajdowała się w gminach: Szubin (1989,22 ha), Łabiszyn (1108,39 ha) oraz Koronowo (946 ha). Zasiewy jęczmienia zajmowały łącznie 7018,49 ha (przodowały tu gminy Koronowo, Dobrcz, Szubin, Łabiszyn), zasiewy owsa – 2763,67 ha (aż jedna czwarta przypada na gminę Szubin), zasiewy pszenżyta – 16276,68 ha (największy udział przypadł gminie Koronowo - 2753,12 ha). Najmniejsze zasiewy zbóż występowały w gminach: Białe Błota 435,64 ha, m. Chełmża 216,09 ha, Wielkiej Nieszawce 349,55 ha.

W strukturach zasiewów systematycznie spada udział ziemniaków i buraków cukrowych, co wiąże się przede wszystkim z limitowaniem produkcji cukru. W roku 2010 powierzchnia uprawy ziemniaków wyniosła 2343,32 ha, największe powierzchnie występowały w gminach Szubin (333,12 ha), Koronowo (196,73 ha) oraz Chełmża (184,30 ha). Buraki cukrowe stanowiły 6749,35 ha powierzchni zasiewów, w ich uprawie przodowało Kowalewo Pomorskie (1377,61 ha) oraz Chełmża (1362,42 ha). Obszar zasiewów rzepaku i rzepiku wyniósł 22198,26 ha, największy udział miała gmina Koronowo (5378,59 ha), Sicienko (2183,31 ha), Nakło nad Notecią (2158,17 ha) oraz Dobrcz (2085, 90 ha).

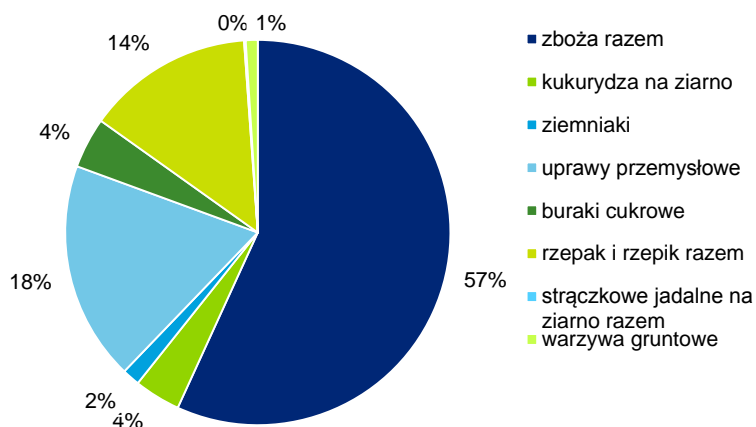
Wykres 3. Powierzchnia gospodarstw (ha) w BTOF ze względu na rodzaj zasiewów (stan na 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Powszechny Spis Rolny 2010

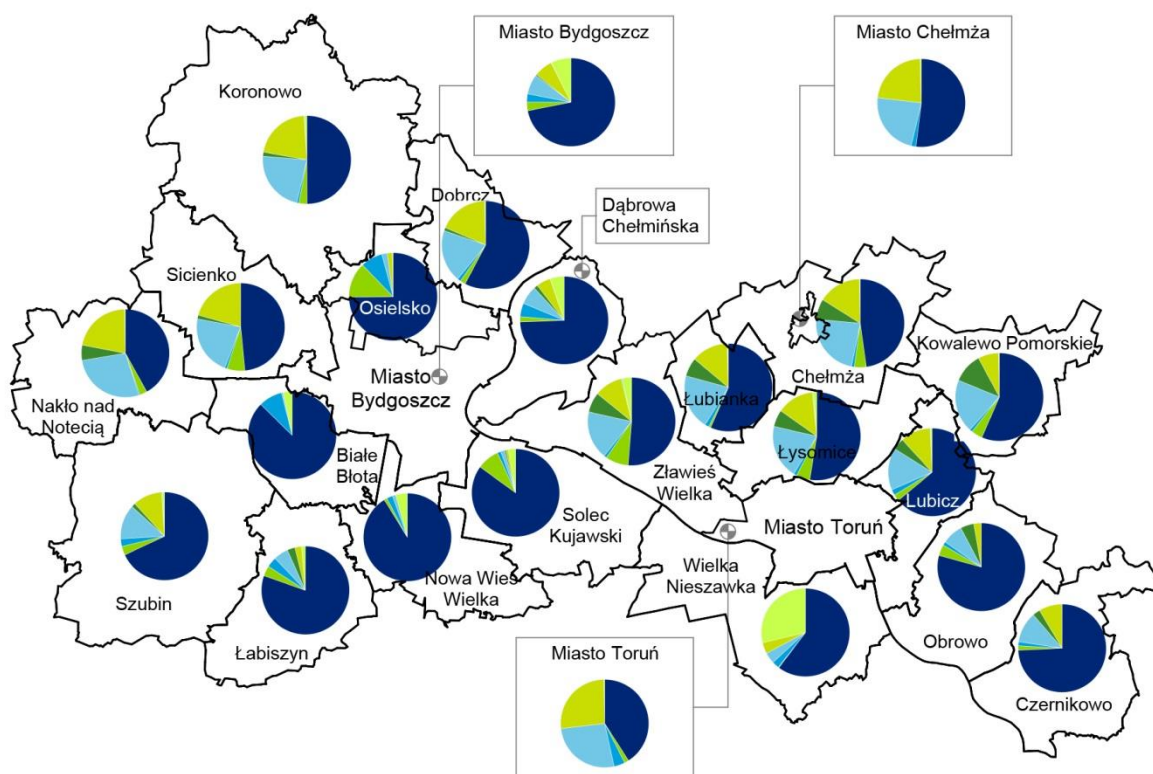
Do obszarów o najmniejszych skupiskach upraw, można zaliczyć Wielką Nieszawkę (568,83 ha) oraz miasto Chełmżę 351,83 ha.

Wykres 4. Struktura zasiewów na terenie Bydgosko Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2010 r.)

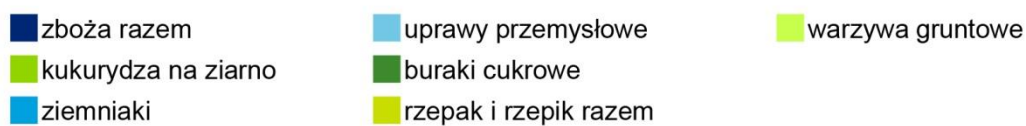

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Powszechny Spis Rolny 2010

Mapa 15. Struktura zasiewów na terenie BTOF (stan na 2010 r.)

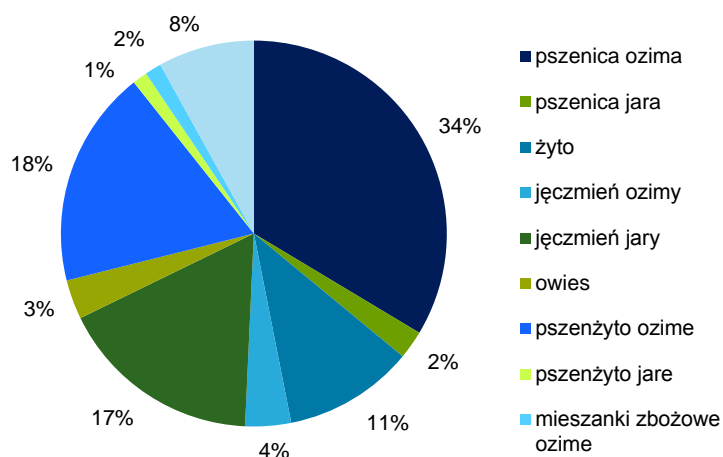

01 5 10 20 50 [km]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 5. Struktura zasiewu zbóż na terenie BTOF (stan na 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Powszechny Spis Rolny 2010

Hodowla zwierząt

Potencjał produkcji zwierzęcej BTOF charakteryzuje się stosunkowo wysoką intensywnością oraz silnym zapleczem hodowlanym. Województwo kujawsko-pomorskie utrzymuje dominującą pozycję w krajowej produkcji żywca wołowego (4 lokata) i wieprzowego (2 lokata) oraz drobiu (5 lokata); udział gospodarstw z terenu BTOF w wojewódzkiej produkcji pogłowia zwierząt gospodarskich jest znaczący i wynosi kolejno: 14,21% w produkcji trzody chlewnej, 14,59% w produkcji bydła oraz 27,74% w pogłowie drobiu ogółem.

Tabela 19. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenach BTOF ilustruje poniższa tabela (stan na 2010 r.)

Jednostka terytorialna	zwierzęta gospodarskie (szt.)						
	Bydło		Trzoda chlewna		konie	Drób	
	razem	krowy	razem	lochy		razem	kurzy
Bydgoszcz	145	27	704	128	146	1751	1382
Toruń	139	43	8267	666	21	784	539
Białe Błota	347	148	228	11	54	176861	176523
Chełmża (g.w.)	6286	2567	24997	2540	36	20853	16625
Chełmża (m)	38	0	207	24	3	1263	756
Czemnikowo	4522	2104	11188	1217	68	13589	8773
Dąbrowa Chełmińska	2259	827	3110	271	56	32849	31573
Dobrcz	3602	1450	22265	2353	77	35747	32648
Koronowo	4701	1529	46130	4659	89	101710	95991
Kowalewo Pomorskie	4260	1353	28809	3172	79	127194	119054
Lubicz	1017	280	12356	1059	127	226372	217722
Łabiszyn	5723	2134	7247	794	107	33276	11355
Łubianka	3994	1556	13219	1598	46	80561	77761
Łysomice	1984	759	9425	995	14	152239	150753
Nakło nad Notecią	5205	2155	8454	1000	85	32891	32148
Nowa Wieś Wielka	1071	460	511	54	67	154604	153084

Obrowo	5204	1819	21099	2076	75	14604	6092
Osielsko	146	51	1849	178	103	5961	5360
Sicienko	3010	1141	11752	1111	168	39273	37608
Solec Kujawski	223	49	1024	170	76	675944	675556
Szubin	7365	3006	10158	1143	199	25087	17868
Wielka Nieszawka	43	0	224	51	20	30606	30583
Zławieś Wielka	5631	1865	9719	1007	216	313627	310060

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Powszechny Spis Rolny 2010

Najwięcej sztuk bydła odnotowuje się na terenie gmin: Szubin, Łabiszyn, Zławieś Wielka, Chełmża oraz Obrowo. W hodowli trzody chlewnej przodują gminy: Koronowo, Kowalewo Pomorskie, Obrowo, Chełmża oraz Dobrcz. Skup zbóż podstawowych na 1 ha użytków rolnych wynosił w 2010 r. 733 kg, ziemniaków 111 kg, buraków cukrowych 1588 kg, mleka krowiego 612 litrów.

Ocena stanu rolnictwa

Rolnictwo na terenie województwa kujawsko-pomorskiego jest wysoko rozwinięte, zarówno w zakresie produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej, stanowiącej podstawę rozwoju przemysłu spożywczego³⁰. Największe znaczenie ma przemysł: cukrowniczy (Chełmża), mięsny (Zławieś Wielka, Łysomice), zbożowo-młynarski oraz mleczarski (Obrowo, Koronowo).

Wiele wskaźników świadczących o intensywności działalności rolniczej sytuuje województwo na czołowych pozycjach. Wkład gospodarstw z BTOF w dużym stopniu wpływa na osiągnięte lokaty. W 2010 r. województwo kujawsko-pomorskie zdobyło następujące miejsca:

- 1 lokata w powierzchni zasiewów warzyw gruntowych (20811,65 ha), z czego 7,68% pochodziło z terenów BTOF
- 1 lokata powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku (124082,88 ha), z czego 17,89% pochodziło z terenów BTOF
- 3 lokata powierzchni zasiewów buraków cukrowych (38353,92 ha), z czego 17,6% wniosły gospodarstwa BTOF
- 4 lokata powierzchnia zasiewów zbóż (59413,24 ha), z czego 15,22% należało do gospodarstw z gmin BTOF

Rolnictwo pozostaje jedną z najważniejszych dziedzin gospodarki regionu³¹, jej rozwój będzie skutkował poprawą sytuacji ekonomicznej sektora rolnego oraz rolno-spożywczego. Na terenie BTOF działają liczne grupy i instytucje wspierające lokalnych rolników.

W Przysieku znajduje się Oddział Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego oraz Kujawsko-Pomorska Izba Rolnicza, stanowiące centrum szkoleniowe, ośrodek wymiany doświadczeń oraz promocji owoców pracy kujawsko-pomorskich rolników, przetwórców i producentów ekologicznej żywności. Celem działania powyższych instytucji jest wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, podnoszenie ich konkurencyjności, podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i mieszkańców obszarów wiejskich.

Powstałe liczne grupy producenckie wspierają proces integracji rolników, stwarzają szansę na większą konkurencyjność, a także uzyskiwanie lepszych efektów ekonomicznych, czego efektem końcowym jest lepszy produkt ostateczny. Na terenie BTOF znajdują się aż 33 grupy producenckie (na 123 zarejestrowane w woj. kujawsko-pomorskim) zrzeszające producentów roślin ozdobnych, trzody chlewnej oraz zboża i rzepaku. Ich celem jest m.in. dostosowanie produkcji do warunków rynkowych,

³⁰ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+, strategię rozwoju poszczególnych gmin na terenie BTOF

³¹ Analiza potrzeb rozwojowych województwa kujawsko-pomorskiego w kontekście nowej perspektywy finansowej UE 2014 - 2020. Raport końcowy

poprawa efektywności gospodarowania, ochrona środowiska naturalnego oraz organizowanie sprzedaży produktów rolnych. Dzięki takim grupom zmniejsza się liczba pośredników, zwiększa się jednostkowe przychody członków, zwiększa się wymiana informacji rynkowej, czy też doświadczeń technologicznych.

Dzięki zawiązywaniu partnerstw terytorialnych w postaci Lokalnych Grup Działania na obszarach wiejskich przygotowywane są Lokalne Strategie Rozwoju danych obszarów oraz pozyskiwane środki finansowe w ramach Programu Obszarów Wiejskich. LGD działają dla rozwoju konkretnego obszaru: geograficznego, turystycznego, przyrodniczego. Zajmują się problematyką gospodarczą, społeczną, działają na rzecz ochrony środowiska, rozwoju gmin, itp. Funkcjonowanie LGD ma olbrzymi wpływ na skuteczne rozwiązywanie lokalnych problemów (np. bezrobocia), spójność działań i ochronę lokalnych tradycji czy produktów. Na terenie BTOF funkcjonuje obecnie siedem Lokalnych Grup Działania. Należą do nich: Lokalna Grupa Działania Fundacja Ziemia Gotyku, Lokalna Grupa Działania Podgrodzie Toruńskie, Lokalna Grupa Działania Zakole Dolnej Wisły, Lokalna Grupa Działania Trzy Doliny, Lokalna Grupa Działania Pałuki wspólna sprawa, Lokalna Grupa Działania Partnerstwo dla Krajin i Pałuk oraz Lokalna Grupa Działania Dolina Drwęcy.

Na terenie BTOF funkcjonują również lokalne grupy rybackie: Lokalna Grupa Rybacka Nasza Krajna i Pałuki (obejmująca swoim działaniem 5 gmin, w tym Nakło nad Notecią i Szubin) oraz Lokalna Grupa Rybacka Rybak, w której skład wchodzi gmina Chełmża.

Należy wspomnieć również, że na terenie BTOF funkcjonuje wiele gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych (zgodnie z rejestrem zamieszczonym na stronie kujawsko-pomorskiego oddziału doradztwa rolniczego jest ich 32), które przyciągają wspaniałym klimatem, tradycyjną regionalną kuchnią i swojską atmosferą.

Dzięki takim uwarunkowaniom oraz możliwościom pozyskiwania wsparcia rola rolnictwa na terenie BTOF nie zmniejsza się i nadal będzie jedną z najważniejszych dziedzin gospodarki regionu. Wytwarzanie wysokiej jakości produktów rolno - spożywczych, w tym produktów pochodzących z rolnictwa ekologicznego, cieszącego się coraz większym uznaniem konsumentów wpłynie na poszerzenie rynków zbytu produktów regionalnych, a w efekcie na poprawę sytuacji ekonomicznej sektora rolnego.

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Rolnictwo na terenie BTOF jest jedną z najważniejszych dziedzin gospodarki regionu.
2	Dla rozwoju i poprawy sytuacji ekonomicznej sektora rolnego oraz rolno-spożywczego wskazane jest podjęcie działań takich jak:
a	promocja i wsparcie gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych
b	promocja i wsparcie działań instytucji zajmujących się wspieraniem rozwoju obszarów wiejskich i podnoszeniem ich konkurencyjności
c	podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i mieszkańców obszarów wiejskich
d	intensyfikacja i promocja wsparcia dla tworzenia i rozwoju Lokalnych Grup Działania, produktów regionalnych oraz Lokalnych Grup Producentkich
e	promocja i wsparcie kształtowania świadomości społecznej, obywatelskiej, ekologicznej wśród rolników oraz wyrobienie kultury współpracy (w celu poszerzenia rynków zbytu i zawiązywania działań typu LGD, LGP)
f	wzmacnianie konkurencyjności rolnictwa i wzrostu jakości produkowanej żywności
3	Na terenie BTOF notowany jest spadek powierzchni użytków rolnych, związany m.in. z rozwojem miast

Rozdział II.

Uwarunkowania społeczno- gospodarcze i instytucjonalne

Demografia
Bezrobocie
Podmioty gospodarcze
Turystyka
Sport i rekreacja
Kultura
Edukacja
Bezpieczeństwo publiczne
Ochrona zdrowia
Pomoc społeczna
Rynek nieruchomości
Infrastruktura transportowa
Komunikacja publiczna
Infrastruktura techniczna
Główne funkcje metropolitalne

2.1. DEMOGRAFIA

Opis demograficzny regionu obejmuje rozmieszczenie, dynamikę zmian oraz strukturę ludności. Przedstawione w tej części dane mają duże znaczenie podczas planowania przemian, ponieważ przyszła liczba i struktura ludności ma kluczowe znaczenie dla projektów przestrzennych. Przeanalizowane zjawiska pozwalają na zauważenie tendencji występujących w strukturze, przestrzennym rozmieszczeniu oraz ubytkach bądź przyrostach zaludnienia obszarów. Ma to znaczenie przy planowaniu rozwoju badanych terenów i pozwala na podjęcie właściwych decyzji dotyczących m.in. rozmieszczenia obiektów infrastruktury technicznej i społecznej. Analiza dostarcza również informacji na temat zapotrzebowania na miejsca pracy, mieszkania itp. Z uwagi na przeznaczenie przedstawione informacje adresowane są zarówno do władz publicznych jak i podmiotów prywatnych.

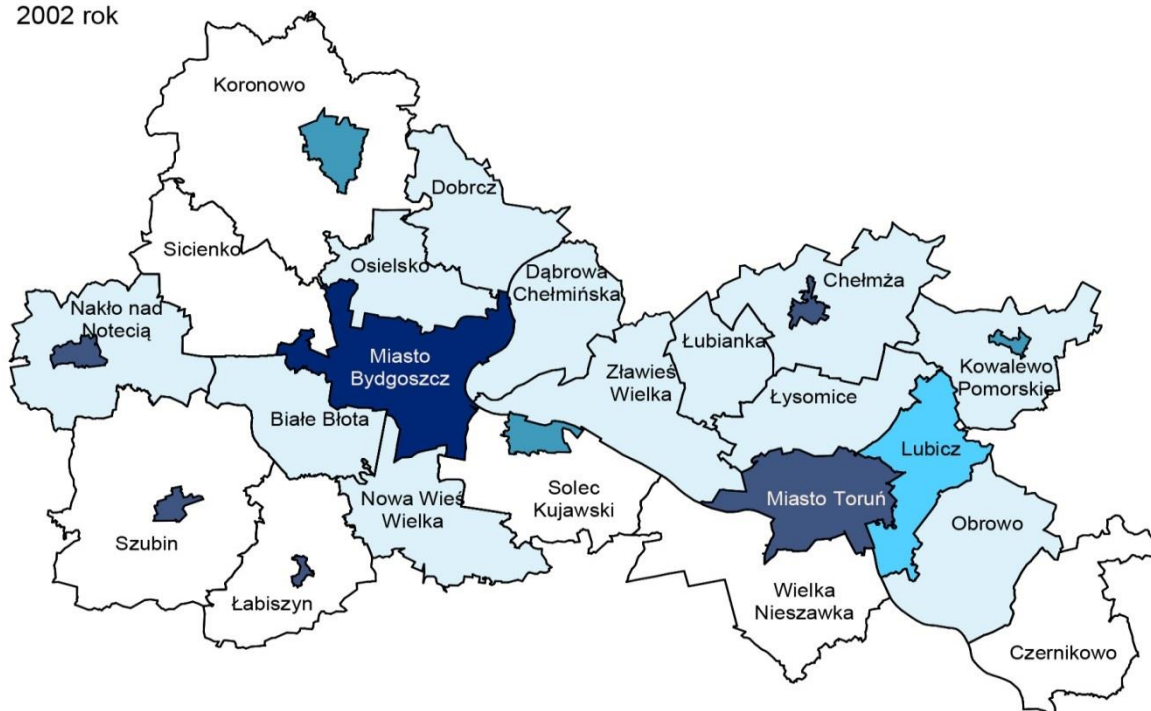
Tabela 20. Liczba ludności na terenie Bydgosko-Toruńskiego obszaru funkcjonalnego (stan na 2012 r.)

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności (osób) 2012r.	Gęstość zaludnienia (l. osób/km ²) w 2012r.
Bydgoszcz	176	361254	2 052,58
Toruń	116	204299	1 761,2
Białe Błota	123	18693	151,98
Chełmża g.w.	180	9738	54,1
Chełmża m.	7	15066	1 931,54
Czernikowo	170	8912	52,42
Dąbrowa Chełmińska	125	7926	63,41
Dobrcz	130	10608	81,6
Koronowo	412	24089	58,47
Kowalewo Pomorskie	141	11611	82,35
Lubicz	106	18940	178,68
Łabiszyn	167	9792	5 863
Łubianka	84	6496	77,33
Łysomice	127	9272	73,01
Nakło nad Notecią	187	32527	173,94
Nowa Wieś Wielka	148	9557	64,57
Obrowo	162	13672	84,4
Osielsko	102	11970	117,35
Sicienko	180	9702	53,9
Solec Kujawski	175	16805	96,03
Szubin	332	23981	72,23
Wielka Nieszawka	216	4813	22,28
Zławieś Wielka	178	12982	72,93

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

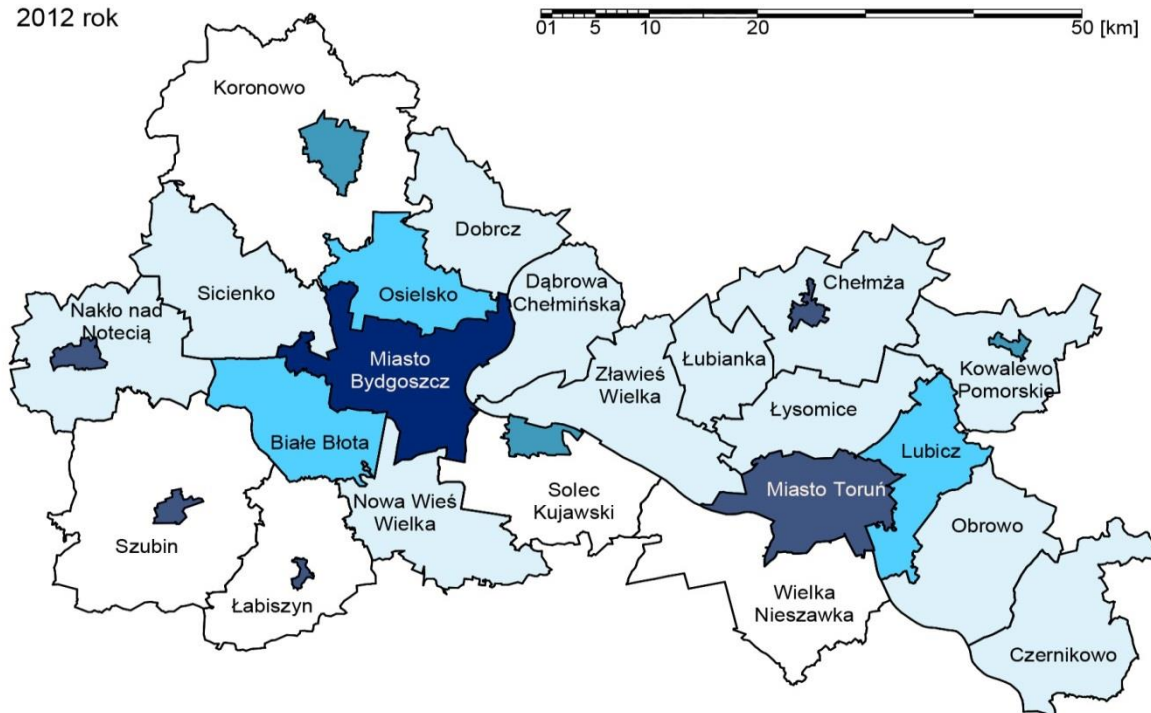
Mapa 16. Porównanie gęstości zaludnienia na terenie BTOF w 2002 i 2012r.

2002 rok

2012 rok

01 5 10 20 50 [km]

Gęstość zaludnienia [liczba osób/1km²]

>2 000

201 - 1 000

51-100

1 001 - 2 000

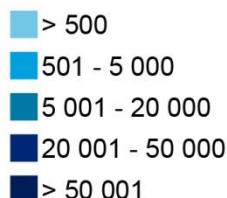
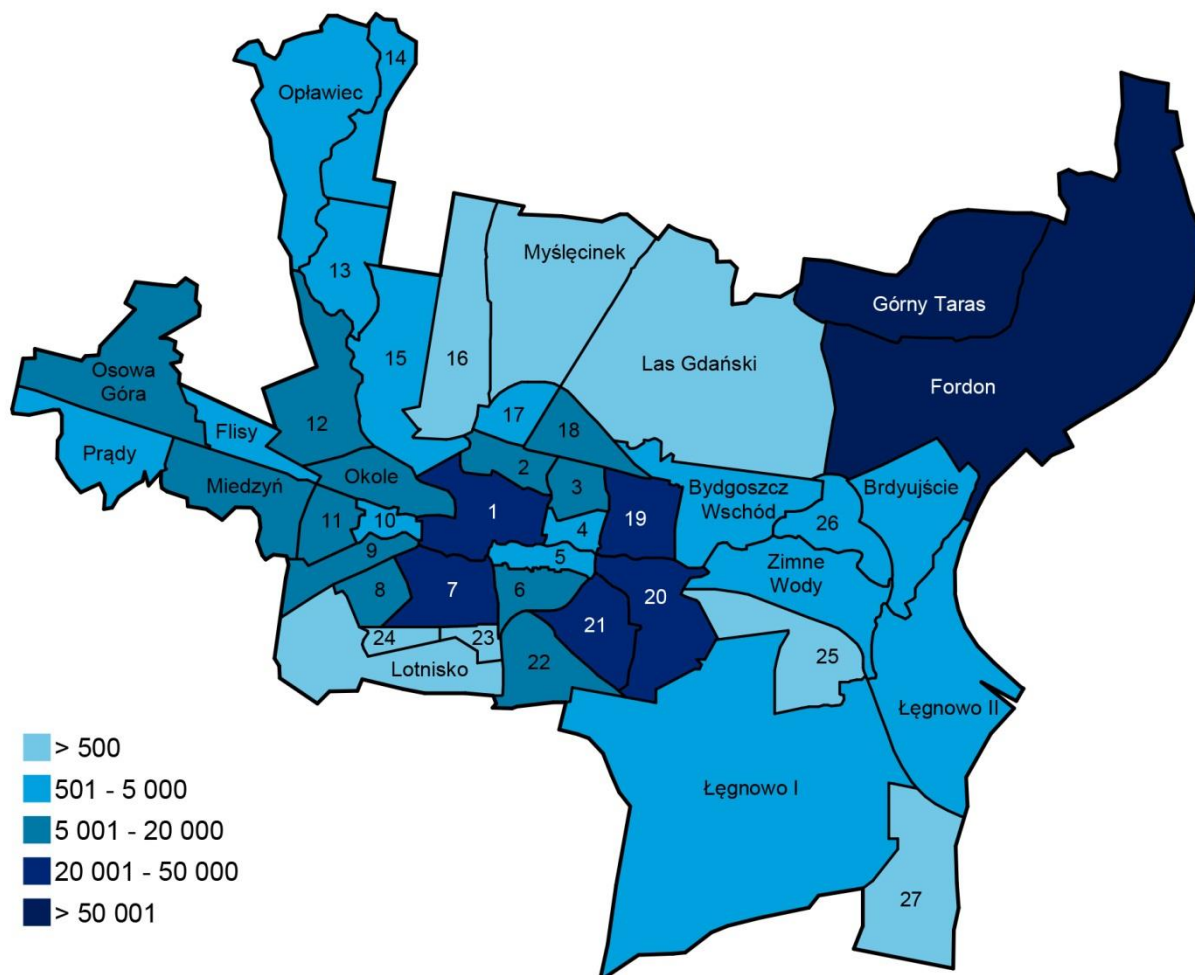
101 - 200

<50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza liczby ludności w Bydgoszczy pokazała, że najwięcej osób zamieszkuje w Fordonie (ponad 67 tys. osób), Szwederowie (ok. 30 tys. osób) i na Wyżynach (28 tys. osób). Z kolei najmniej osób mieszka w Rynkowie (9 osób) i Wypaleniskach (11 osób), a Lotnisko w ogóle nie jest zamieszkiwane.

Mapa 17. Liczba mieszkańców w jednostkach urbanistycznych Bydgoszczy (stan na 2012 r.)

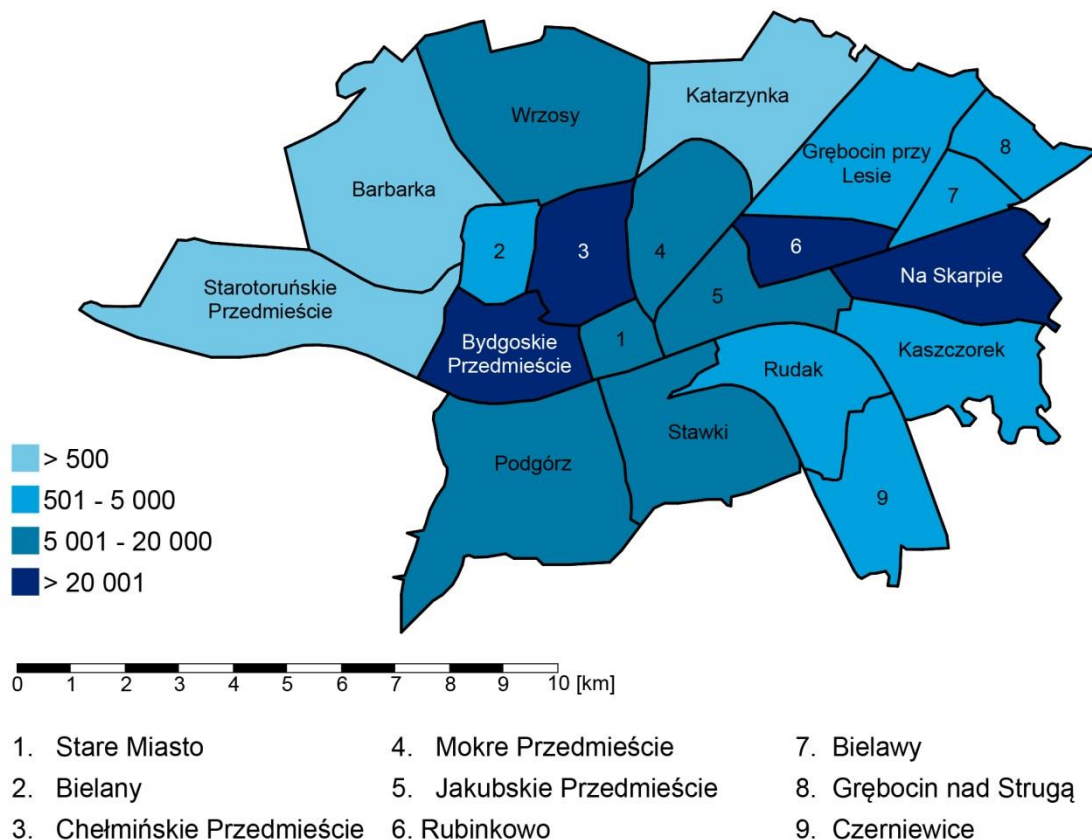
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 [km]

1. Śródmieście	10. Wilczak	19. Bartodzieje
2. Bocianowo	11. Jary	20. Kapuściska
3. Bielawy	12. Czyżkówko	21. Wyżyny
4. Skrzetusko	13. Piaski	22. Glinki
5. Babia Wieś	14. Smukała	23. Bielice
6. Wzgórze Wolności	15. Jachcice	24. Biedaszkowo
7. Szwederowo	16. Rynkowo	25. Czersko Polskie
8. Górzyskowo	17. Zawisza	26. Sierniezek
9. Błonie	18. Osiedle Leśne	27. Wypaleniska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Toruniu najwięcej osób zamieszkuje na Chełmińskim Przedmieściu (35,9 tys. osób), Rubinkowie (26,5 tys. osób) i Bydgoskim Przedmieściu (ok. 25 tys. osób). Natomiast najmniej osób mieszka na Barbarce (7 osób) i Katarzynce (46 osób).

Mapa 18. Liczba mieszkańców w jednostkach urbanistycznych Torunia (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny liczy 852 705 mieszkańców, przy średniej gęstości zaludnienia wynoszącej 223 osoby na km². Mieszkańcy badanego obszaru stanowią 2,21% populacji całego kraju oraz 40,6% ludności województwa kujawsko-pomorskiego. Ludność BTOF skoncentrowana jest w dwóch ośrodkach: Bydgoszczy (42,3% ludności BTOF) i Toruniu (23,9% ludności BTOF), które zamieszkuje niemal dwie trzecie ludności tego obszaru. Najmniejsza liczba osób zamieszkuje Kowalewo Pomorskie oraz gminę Solec Kujawski.

W okresie 2002-2012 nastąpił spadek liczby ludności części miast BTOF, w tym dwóch największych – Bydgoszczy i Torunia. Był on spowodowany m.in. spadkiem liczby urodzeń oraz w mniejszym stopniu, procesami migracyjnymi.

W badanych gminach występuje znaczne zróżnicowanie gęstości zaludnienia. Największa występuje w Bydgoszczy (2 053 os./km²), Chełmży (1 932 os./km²) i Nakle n. Notecią (1 820 os./km²). Najmniejsza gęstość zaludnienia (nawet poniżej średniej krajowej wynoszącej dla gmin wiejskich 50 os./km²) mają gminy: Łabiszyn i Koronowo (31 os./km²), Wielka Nieszawka (22 os./km²) oraz Solec Kujawski (6 os./km²).

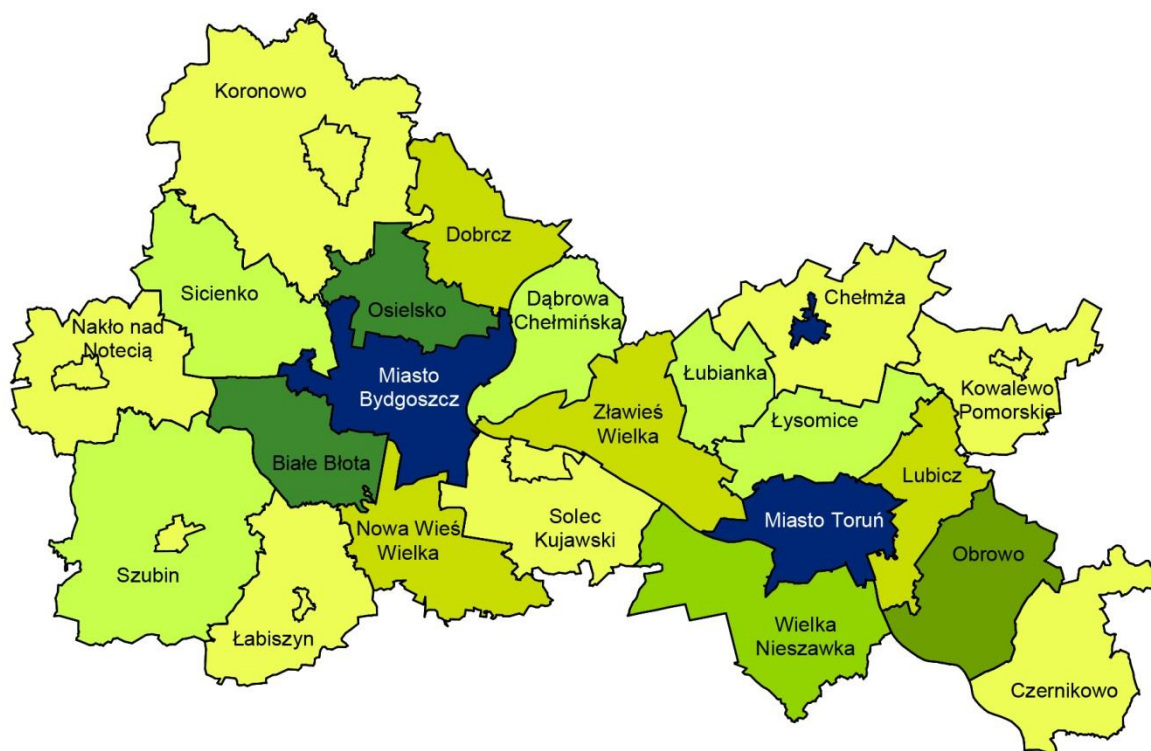
Tabela 21. Zmiana liczby ludności na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2002-2012

Jednostka terytorialna	Status jednostki	Liczba ludności (2002r.)	Liczba ludności (2012r.)	Dynamika
Osielsko	Gmina wiejska	7 165	11 970	67%
Białe Błota	Gmina wiejska	11 528	18 693	62%
Obrowo	Gmina wiejska	8 698	13 672	57%
Wielka Nieszawka	Gmina wiejska	3 552	4 813	36%
Lubicz	Gmina wiejska	14 696	18 940	29%
Nowa Wieś Wielka	Gmina wiejska	7 539	9 557	27%
Zławieś Wielka	Gmina wiejska	10 361	12 982	25%
Dobrcz	Gmina wiejska	8 771	10 608	21%
Łysomice	Gmina wiejska	7 913	9 272	17%
Łubianka	Gmina wiejska	5 575	6 496	17%
Dąbrowa Chełmińska	Gmina wiejska	6 851	7 926	16%
Szubin	Gmina miejsko-wiejska	12 719	14 494	14%
Sicienko	Gmina wiejska	8 527	9 702	14%
Czernikowo	Gmina wiejska	8 134	8 912	10%
Solec Kujawski	Gmina miejsko-wiejska	15 743	16 805	6,70%
Łabiszyn	Gmina miejsko-wiejska	9 198	9 792	6,50%
Koronowo	Gmina miejsko-wiejska	23 056	24 089	4,50%
Chełmża	Gmina wiejska	9 413	9 738	3,50%
Kowalewo Pomorskie	Gmina miejsko-wiejska	11 425	11 611	1,60%
Szubin	Miasto	9 381	9 487	1,10%
Nakło nad Notecią	Gmina miejsko-wiejska	32 175	32 527	1,10%
Chełmża	Miasto	15 311	15 066	-1,60%
Bydgoszcz	Miasto na prawach powiatu	372 104	361 254	-2,90%
Toruń	Miasto na prawach powiatu	210 702	204 299	-3,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

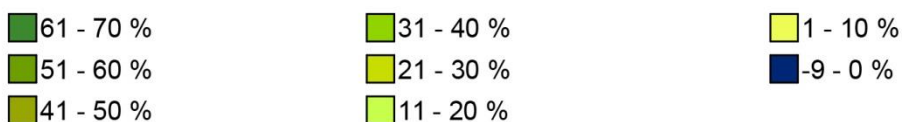
Średnia dynamika przyrostu ludności wyniosła dla opisywanego obszaru 2,7%. W 2002 r. BTOF zamieszkiwało 830 537 osób, podczas gdy w roku 2012 liczba ta wzrosła do 852 705 osób. Największa dynamika zmian (najwyższy przyrost liczby mieszkańców) w okresie 2002-2012 został odnotowany w gminach: Osielsko (67%), Białe Błota (62%) oraz Obrowo (57%). Wszystkie z tych gmin są gminami wiejskimi. Obszary, w których ubytek liczby ludności był największy, to miasta: Toruń (wartość -3%), Bydgoszcz (-2,9%) oraz Chełmża (-1,6%). Saldo migracji w miastach było ujemne, podczas gdy w pozostałych gminach miało charakter dodatni. Tendencja do migracji z terenów miejskich na obszary wiejskie jest trendem obserwowanym na terenie całej Polski. Migracje zagraniczne mają stosunkowo niewielkie znaczenie dla analizowanego obszaru.

Mapa 19. Dynamika zmian ludności na terenie BTOF w okresie 2002-2012r.

01 5 10 20 50 [km]

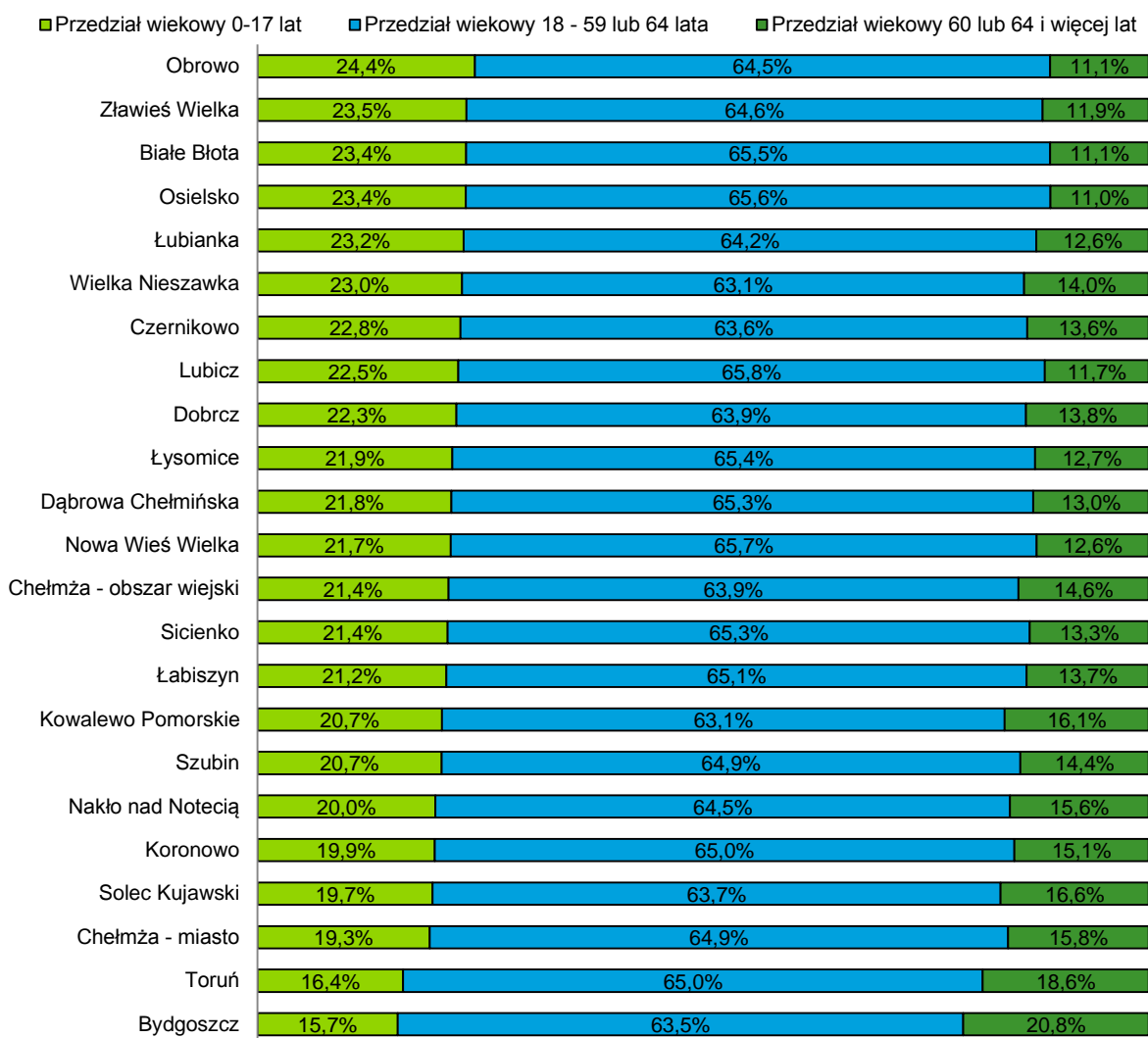
Dynamika zmian ludności - rok 2012 w stosunku do 2002 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dzietność w podregionie bydgosko-toruńskim w 2012 r. wyniosła 1,185. Wartość ta jest niższa od średniej krajowej wynoszącej 1,299 wskazuje, że poprawa standardu życia nie wpływa na zmianę modelu rodziny. W celu poprawy sytuacji demograficznej niezbędnym jest wprowadzenie znaczących zmian w lokalnej polityce prorodzinnej (rozwój infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi – żłobki, przedszkola, zniżki i ulgi dla rodzin wielodzietnych).

Wykres 6. Struktura wiekowa ludności gmin BTOF (stan na 2012 r.)

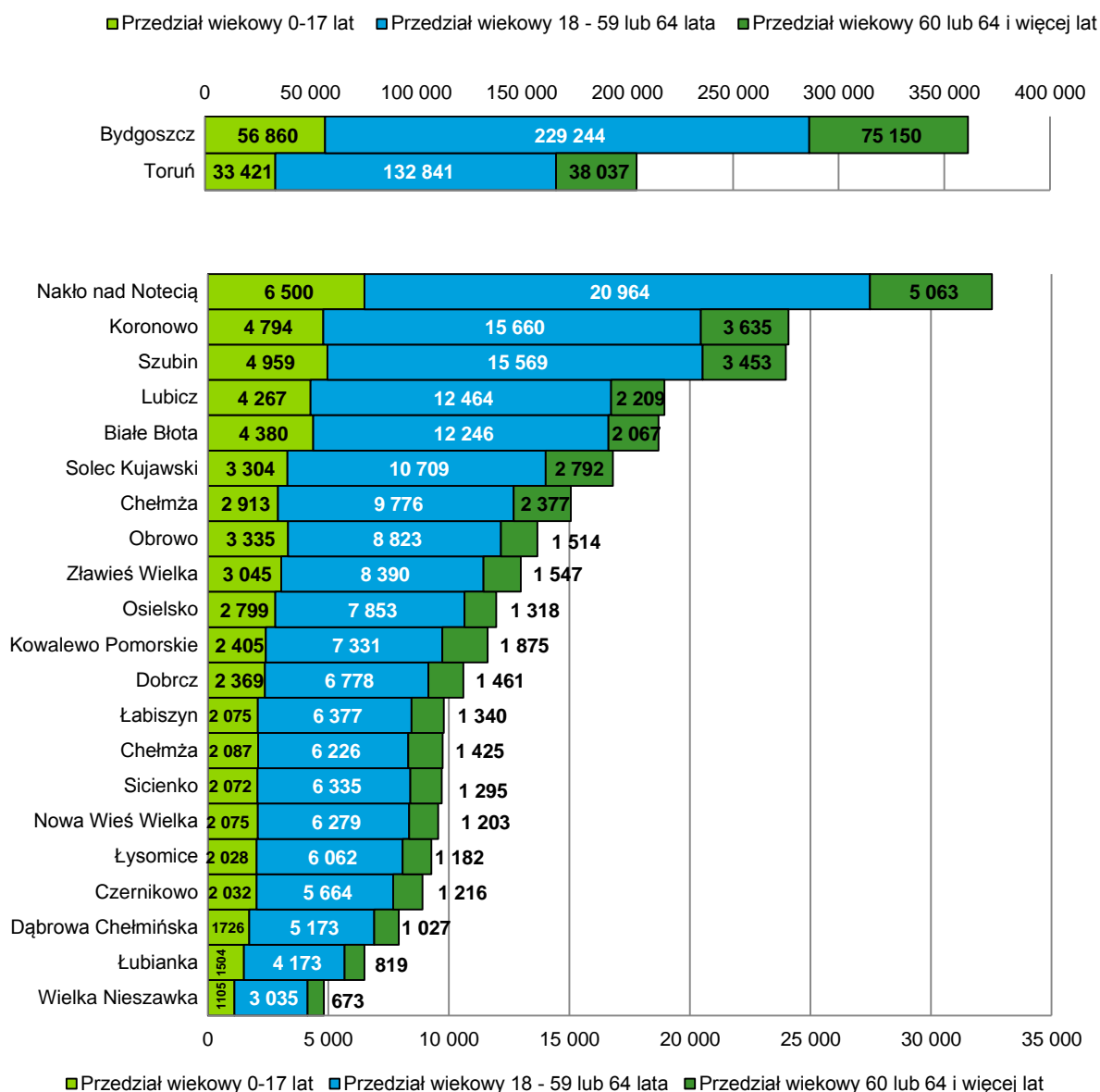
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W analizowanym obszarze największy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym mają gminy: Obrowo (24,4%) oraz Zławieś Wielka (23,5%). W połączeniu ze stosunkowo niskim udziałem osób w wieku poprodukcyjnym można uznać wskazane gminy jako dwie posiadające najmłodszą populację na terenie BTOF. Pod tym względem na drugim biegunie, czyli obszarów o najstarszej populacji znajdują się Bydgoszcz i Toruń. Taka sytuacja jest wynikiem stosunkowo dużego odsetka osób w wieku poprodukcyjnym oraz niskiego udziału osób w przedziale wiekowym do 17 roku życia. Dla miasta Bydgoszczy jest to odpowiednio: 20,8% oraz 15,7%, a dla Torunia 18,6% i 16,4%.

W miastach BTOF dominującą grupą ludności są osoby w wieku produkcyjnym (62,2% ogółu ludności). Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 20,3% ludności, a najmniejszą grupę stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym – 17,5% ogółu ludności miast BTOF.

Najmniej korzystna struktura ludności ze względu na wiek występuje w Bydgoszczy. Z danych demograficznych wynika, że udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności Bydgoszczy (20,8%) jest najwyższy na tym obszarze. Ponadto tylko w Bydgoszczy i w Toruniu występuje większa liczba osób w wieku poprodukcyjnym niż w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres 7. Liczba ludności w poszczególnych kategoriach wiekowych (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Konsekwencją danej struktury wieku ludności jest wskaźnik obciążenia demograficznego. Jest to stosunek liczby osób w wieku, gdy są one nieaktywne lub biernie zawodowo, czyli ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) oraz poprodukcyjnym (liczba osób w wieku 60 lub 65 lat i więcej) do liczby osób będących w wieku produkcyjnym (liczba osób w wieku 18 - 59 lub 64 lata). Obciążenie demograficzne informuje więc, ile osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób będących w wieku produkcyjnym.

Tabela 22. Obciążenie demograficzne i struktura ludności w latach 2002 i 2012

Liczba osób w wieku	Obciążenie demograficzne			
	2002		2012	
	Osób	Udział w strukturze (%)	Osób	Udział w strukturze (%)
przedprodukcyjnym	179 284	22%	152 055	18%
produkcyjnym	532 966	64%	547 972	64%
poprodukcyjnym	118 287	14%	152 678	18%
Obciążenie demograficzne	55,8		55,6	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2002 r. średnie obciążenie demograficzne w badanym obszarze wyniosło 55,8, a w 2012r. 55,6. Oznacza to, że na 100 osób aktywnych zawodowo przypadała taka liczba osób nieaktywnych zawodowo. Należy zauważyć, że spadek wartości obciążenia demograficznego wynika ze spadku liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (dzieci i młodzież do 17 roku życia). Spadek tej wartości jest na tyle istotny, że, mimo wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym, ogólna wartość obciążenia demograficznego obniżyła się. Wartość wskaźnika obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach w roku 2012 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 23. Obciążenie demograficzne w gminach BTOF (stan na 2012 r.)

Jednostka terytorialna	Status jednostki	Obciążenie demograficzne
		2012
		Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym
Wielka Nieszawka	Gmina wiejska	59
Bydgoszcz	Miasto na prawach powiatu	58
Kowalewo Pomorskie	Gmina miejsko-wiejska	58
Dobrcz	Gmina wiejska	57
Solec Kujawski	Gmina miejsko-wiejska	57
Czernikowo	Gmina wiejska	57
Chelmża	Gmina wiejska	56
Łubianka	Gmina wiejska	56
Obrowo	Gmina wiejska	55
Zławieś Wielka	Gmina wiejska	55
Nakło nad Notecią	Obszar wiejski	55
Koronowo	Gmina miejsko-wiejska	54
Chelmża	Miasto	54
Toruń	Miasto na prawach powiatu	54
Szubin	Gmina miejsko-wiejska	54
Łabiszyn	Gmina miejsko-wiejska	54
Białe Błota	Gmina wiejska	53
Dąbrowa Chełmińska	Gmina wiejska	53
Sicienko	Gmina wiejska	53
Łysomice	Gmina wiejska	53
Nowa Wieś Wielka	Gmina wiejska	52
Osielsko	Gmina wiejska	52
Lubicz	Gmina wiejska	52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Największe obciążenie demograficzne występuje w gminach: Wielka Nieszawka, Kowalewo Pomorskie oraz w Bydgoszczy. Najniższy wskaźnik obciążenia geograficznego występuje w gminach: Lubicz, Nowa Wieś Wielka oraz Osielsko.

Kolejnym wskaźnikiem stosowanym do opisu społeczności jest wskaźnik feminizacji. Informuje on o tym, jaka liczba kobiet przypada na 100 mężczyzn, przekazując tym samym informacje na temat tego, jaka jest struktura płci w społeczeństwie. Obecnie w Polsce na 100 mężczyzn przypada 107 kobiet. Stosunek płci zmienia się z wiekiem; różnice rosną dynamicznie po 50 roku życia. Wśród osób starszych w wieku 80 lat i więcej na 100 mężczyzn przypada już 231 kobiet. W opisywanym obszarze najwyższa wartość wskaźnika występuje na terenie miast. Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie charakteryzują się znacznie niższą liczbą kobiet przypadającą na 100 mężczyzn.

Tabela 24. Wskaźnik feminizacji na terenie BTOF

Rok	Liczba kobiet przypadające na 100 mężczyzn		
	Miasto	Gmina wiejska	Gmina miejsko-wiejska
2002	108	102	99
2012	107	101	98

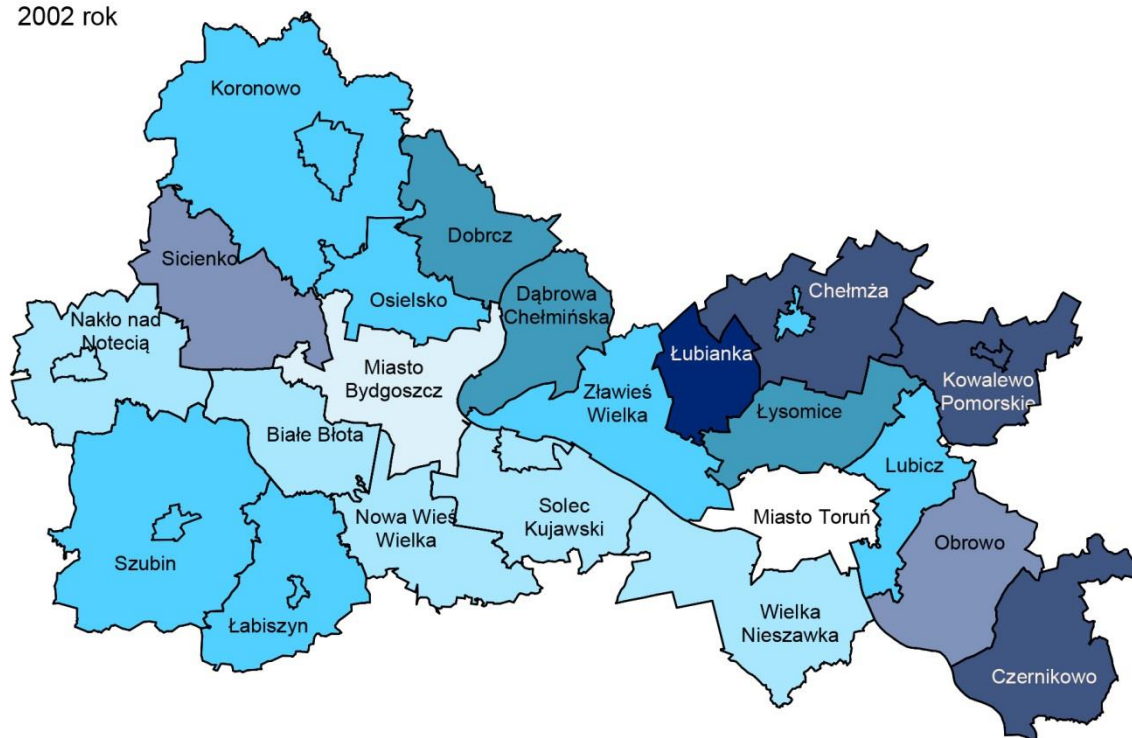
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z zasadą, że po przekroczeniu pewnego progu wiekowego dynamicznie zwiększa się liczba kobiet w stosunku do liczby mężczyzn. Obszary o największym udziale osób w wieku poprodukcyjnym będą charakteryzowały się najwyższą wartością wskaźnika feminizacji. Wysoka wartość wspomnianego wskaźnika w miastach wynika głównie z dużego odsetka osób w wieku poprodukcyjnym, a właśnie w tej grupie wiekowej przewaga liczby kobiet nad mężczyznami jest największa.

Przemieszczanie się ludności z miast do stref podmiejskich wpływa na zmianę struktury wiekowej ludności zamieszkującej obszar BTOF. Widoczną tendencją jest rosnąca dysproporcja pomiędzy starzejącymi się miastami (głównie Bydgoszczą i Toruniem) a odmładzającymi się strefami podmiejskimi.

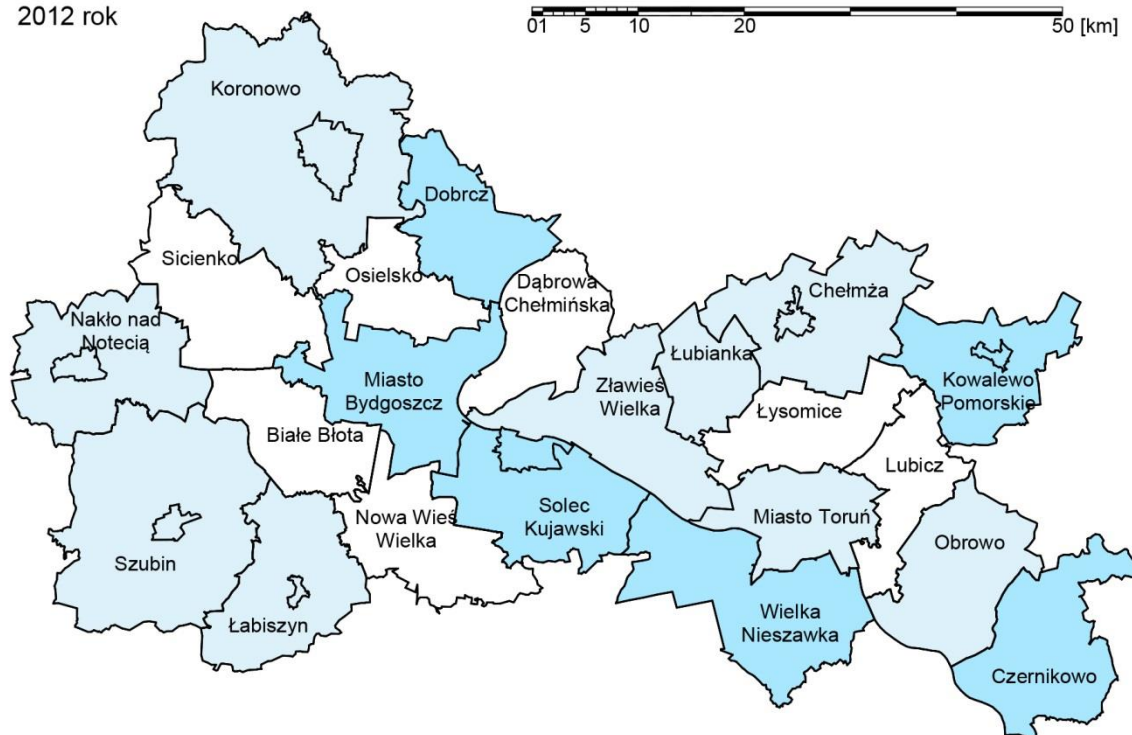
Mapa 20. Obciążenie demograficzne na terenie BTOF w 2002 i 2012 r.

2002 rok

2012 rok

01 5 10 20 50 [km]

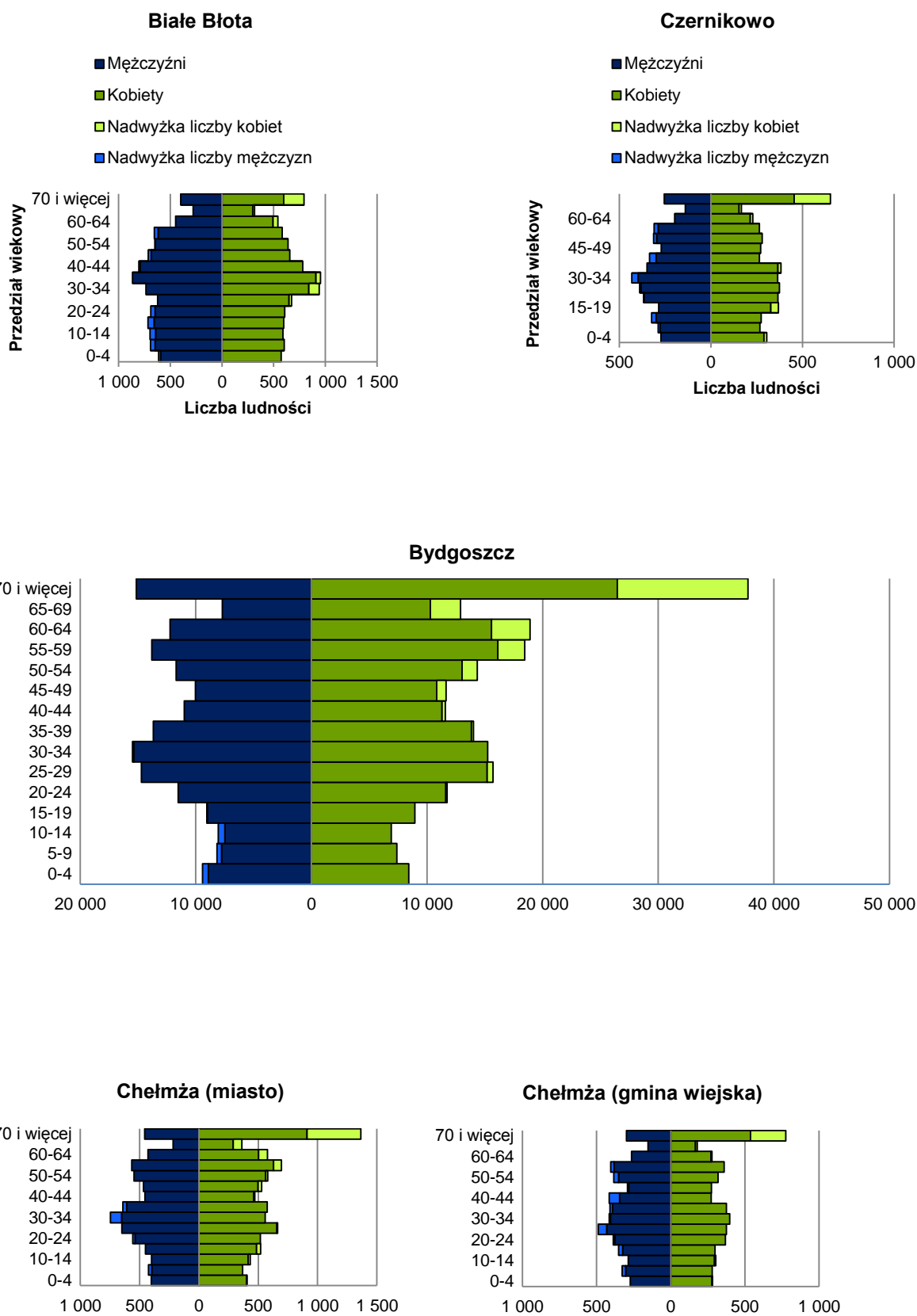

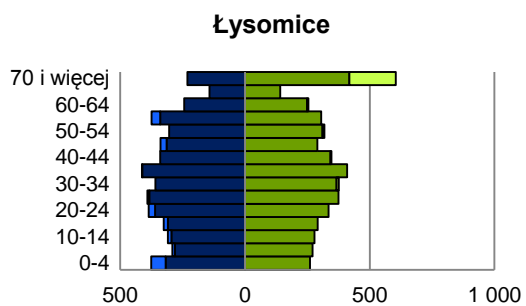
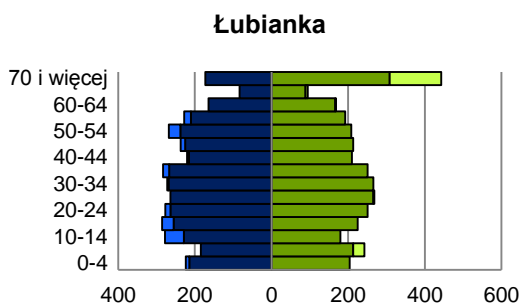
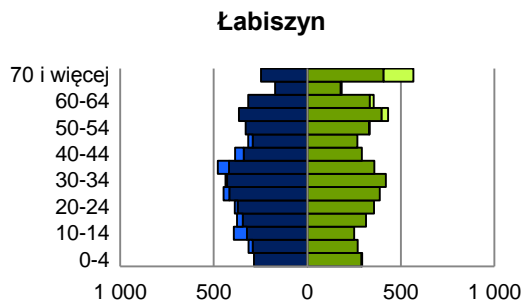
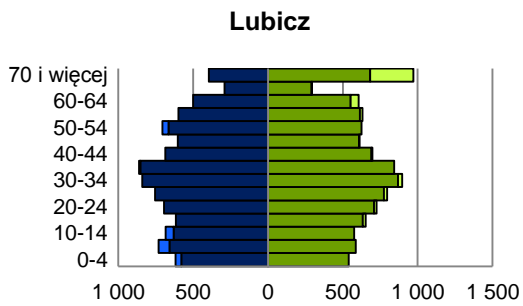
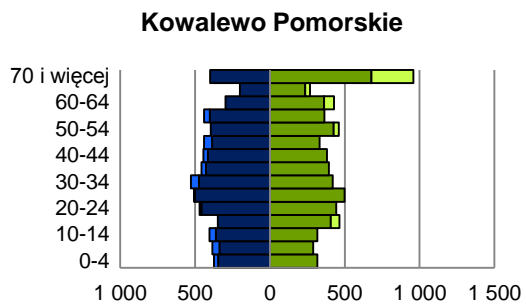
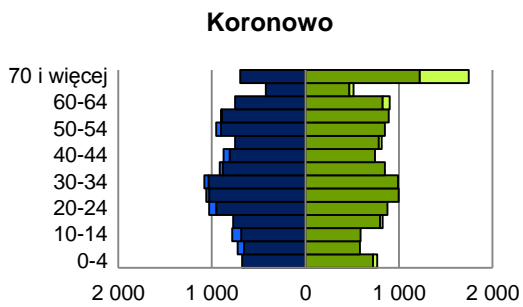
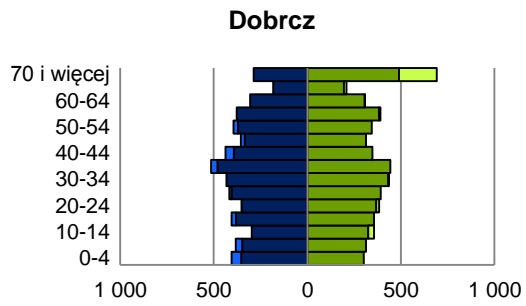
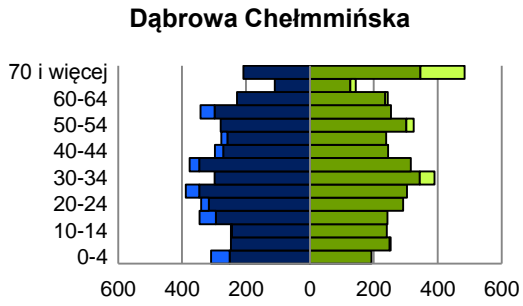
Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym

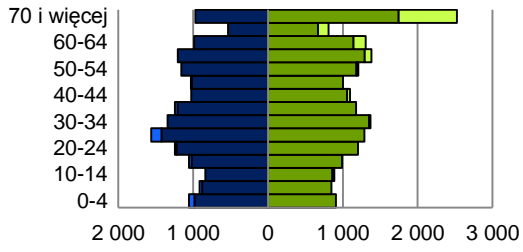
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 8. Struktura płci i wieku ludności (stan na 2012 r.)

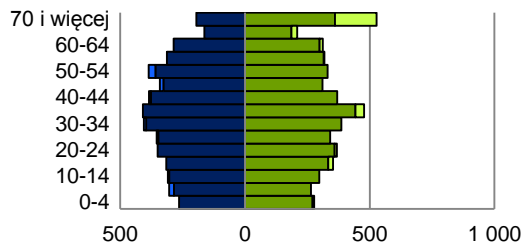

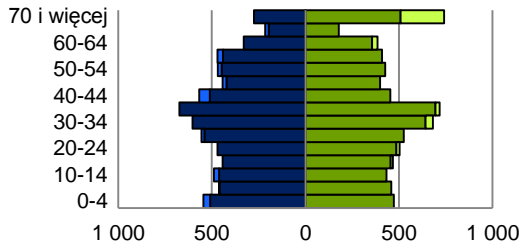
Nakło nad Notecią

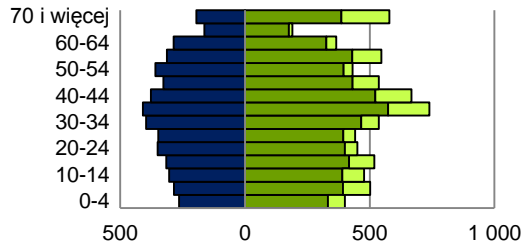
Nowa Wieś Wielka

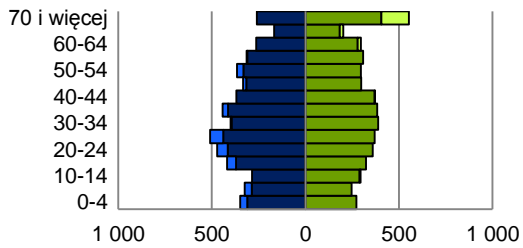
Obrowo

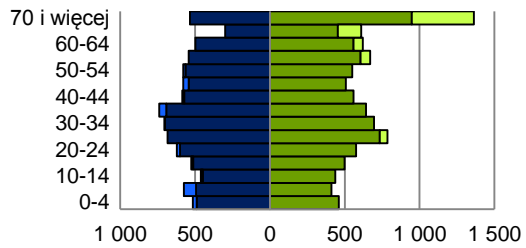
Osielsko

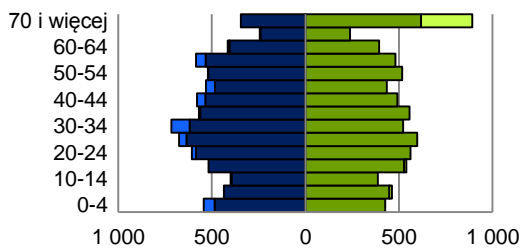
Sicienko

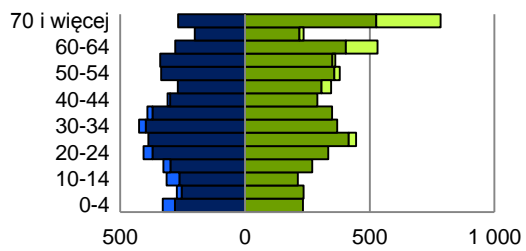
Solec Kujawski

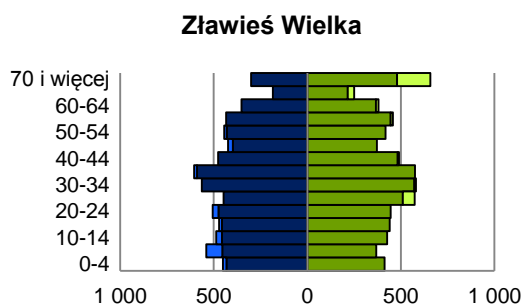
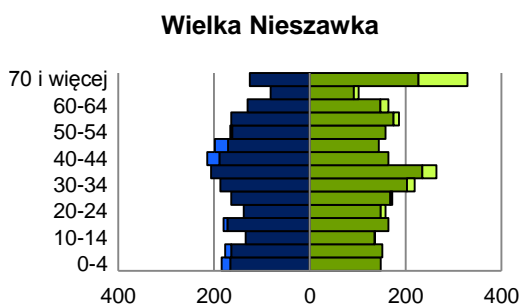
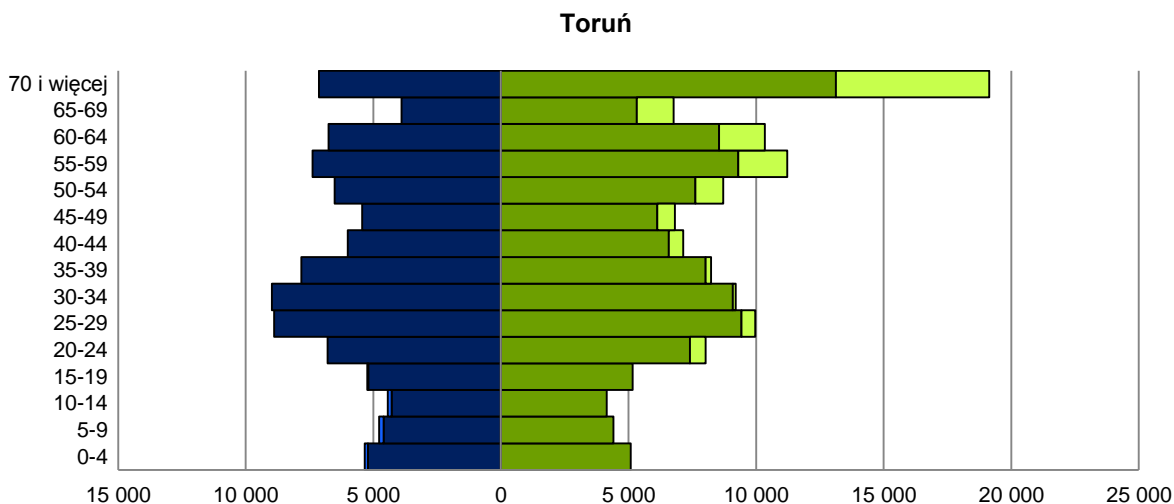

Szubin (gmina miejsko-wiejska)

Szubin (miasto)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny liczy 852 705 mieszkańców przy średniej gęstości zaludnienia wynoszącej 223 osoby na km ²
2	Na przestrzeni 10 lat (2002-2012) średnia dynamika przyrostu ludności wyniosła 2,7%. Mimo tego w miastach rdzenia w okresie tym zanotowano spadek: Toruń (-3%), Bydgoszcz (-2,9%). Powodem tej ujemnej dynamiki jest tendencja do migracji ludności z terenów miejskich na obszary wiejskie, która jest trendem obserwowanym na terenie całej polski
3	W miastach BTOF dominującą grupą ludności są osoby w wieku produkcyjnym (62,2% ogółu ludności). Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 20,3% ludności, a najmniejszą grupę stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym – 17,5% ogółu ludności miast BTOF. Niekorzystna struktura ludności ze względu na wiek występuje jedynie w Bydgoszczy i Toruniu. Z danych demograficznych wynika, że udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności Bydgoszczy wynosi 20,8% a Torunia 18,6% i są to wartości najwyższe na obszarze funkcjonalnym
4	Na przestrzeni 10 lat (2002-2012) średnie obciążenie demograficzne spadło z 55,8 do 55,6. Obecnie na 100 osób aktywnych zawodowo przypadała 55,6 osób nieaktywnych zawodowo. Spadek wartości tego wskaźnika, pomimo wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym, wynika głównie ze spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież do 17 roku życia)

2.2. BEZROBOCIE

Na koniec 2013 r. na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego zlokalizowana była połowa podmiotów gospodarczych z terenu województwa kujawsko-pomorskiego – 95 646 jednostek (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne). Najwięcej podmiotów prowadziło działalność na terenie Bydgoszczy (45,4% – 43 430 jednostek). W drugim co do wielkości ośrodku – Toruniu – zarejestrowanych było prawie dwa razy mniej podmiotów (26,5% – 25 376 jednostek). Najmniej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było na terenie gminy Łubianka (0,5% – 509 jednostek).

Tabela 25. Podmioty gospodarcze i pracujący w obszarze BTOF według gmin

Wyszczególnienie	Podmioty gospodarcze				Pracujący	
	2012		2013		2012	
	liczba	udział w BTOF	liczba	udział w BTOF	liczba	udział w BTOF
Bydgoszcz	43 401	46,2	43 430	45,4	114 362	50,8
Toruń	24 703	26,3	25 376	26,5	62 877	27,9
Białe Błota	2 806	3,0	2 913	3,0	6 619	2,9
Chełmża - gmina miejska	1 144	1,2	1 157	1,2	2 388	1,1
Chełmża - gmina wiejska	558	0,6	589	0,6	683	0,3
Czernikowo	597	0,6	624	0,7	652	0,3
Dąbrowa Chełmińska	622	0,7	647	0,7	879	0,4
Dobrcz	846	0,9	889	0,9	1 030	0,5
Koronowo	1 643	1,7	1 708	1,8	2 900	1,3
Kowalewo Pomorskie	846	0,9	864	0,9	1 976	0,9
Lubicz	1 889	2,0	2 013	2,1	3 227	1,4
Łabiszyn	757	0,8	778	0,8	839	0,4
Łubianka	461	0,5	509	0,5	582	0,3
Łysomice	910	1,0	981	1,0	3 325	1,5
Nakło nad Notecią	2 664	2,8	2 650	2,8	6 378	2,8
Nowa Wieś Wielka	1 043	1,1	1 080	1,1	1 644	0,7
Obrowo	1 251	1,3	1 333	1,4	971	0,4
Osielsko	1 933	2,1	2 046	2,1	2 265	1,0
Sicienko	858	0,9	872	0,9	911	0,4
Solec Kujawski	1 559	1,7	1 614	1,7	4 793	2,1
Szubin	1 696	1,8	1 780	1,9	3 474	1,5
Wielka Nieszawka	533	0,6	543	0,6	1 051	0,5
Zławieś Wielka	1 189	1,3	1 250	1,3	1 304	0,6
BTOF	93 909	100,0	95 646	100,0	225 130	100,0
KUJAWSKO-POMORSKIE	187 996	x	191 252	x	435 571	x
POLSKA	3 975 334	x	4 070 259	x	8 589 779	x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Zdecydowaną większość stanowiły jednostki o liczbie pracujących do 9 osób – 95,8% (91 604 podmioty). Odsetek podmiotów o liczbie pracujących od 10 do 49 osób wynosił 3,3% (3153 podmioty), a podmiotów zatrudniających powyżej 49 osób – 0,9% ogółu (889 podmiotów). W porównaniu z

wojewódzką strukturą podmiotów gospodarczych na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego większy był udział podmiotów najmniejszych (różnica o 0,4 pkt. proc.).

Duża liczba podmiotów gospodarczych znalazła odzwierciedlenie w liczbie zgłaszanych do urzędów pracy wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej. W 2013 r. z terenu BTOF pochodziło 20 387 wolnych miejsc – 39,6% ogółu zgłoszonych w województwie.

W 2012 r. na omawianym obszarze pracowało³² 225 130 osób – 51,7% ogółu pracujących w województwie. W Bydgoszczy zatrudnione były 114 362 osoby (50,8%), a Toruniu 62 877 osób (27,9%). Gminami o najmniejszej liczbie pracujących były: Łubianka (582 osoby), Czernikowo (652 osoby) i Chełmża – gmina wiejska (683 osoby). We wskazanych gminach udział w ogólnej liczbie pracujących w Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym wyniósł 0,3%.

W populacji osób pracujących kobiety stanowiły 49,7% (111 894 osoby). Było to o 0,7 p.p. więcej niż w województwie. W poszczególnych gminach obszaru funkcjonalnego udział kobiet wśród ogółu pracujących wynosił od 38,2% (402 osoby) w gminie Wielka Nieszawka i 38,7% (1250 osób) w gminie Lubicz do 59,2% (610 osób) w gminie Dobrcz.

Publikowane przez Urząd Statystyczny dane dotyczące przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto dotyczą tylko podmiotów o liczbie pracujących 10 i więcej osób. Ponadto dane te, dostępne są na poziomie województw, podregionów i powiatów. W 2012 r. w podregionie bydgosko-toruńskim, który jest najbardziej zbliżoną jednostką statystyczną do Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego³³ przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 3399,11 zł. Było to o 6,8% więcej niż w województwie, ale o 9,2% mniej od średniej dla Polski.

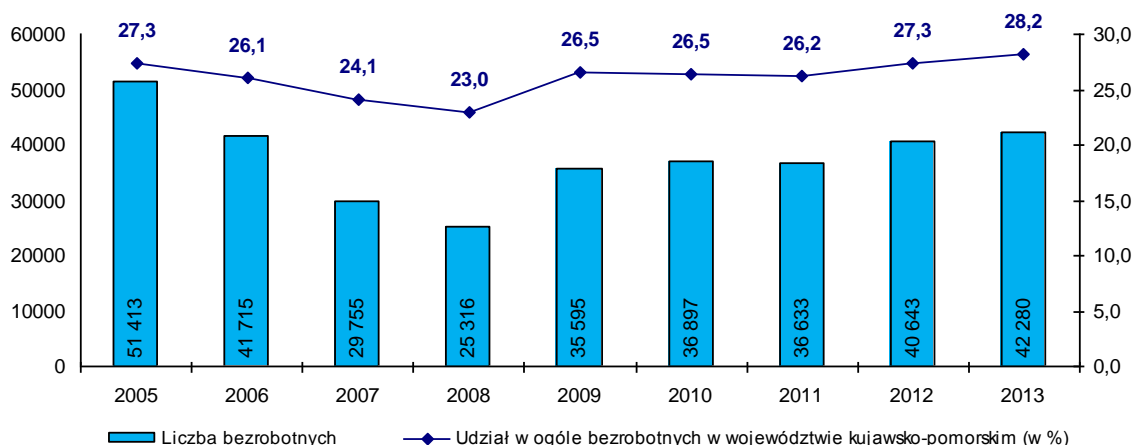
Bezrobocie rejestrowane

W latach 2005-2008 na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego liczba bezrobotnych sukcesywnie zmniejszała się. Począwszy od roku 2009 nastąpiło odwrócenie trendu i liczba bezrobotnych zaczęła wzrastać. Należy jednak zauważyć, że zjawisko to dotyczyło nie tylko BTOF, ale także całego województwa kujawsko-pomorskiego jak i Polski. W latach 2009-2012 liczba bezrobotnych wzrosła o 14,2% (w województwie wzrost o 11,0%, w kraju – 12,9%). Rok 2013 był okresem stabilizacji na wojewódzkim rynku pracy – roczny wzrost liczby zarejestrowanych wyniósł 0,9% (w kraju wzrost o 1,0%). Na terenie BTOF w 2013 r. liczba bezrobotnych wzrosła o 4,0% i w końcu grudnia 2013 r. wyniosła 42 280 osób. Stanowiło to 28,2% zarejestrowanych w województwie kujawsko-pomorskim.

³² Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach.

³³ Z wyłączeniem gmin: Kowalewo Pomorskie, Łabiszyn, Nakło nad Notecią i Szubin.

Wykres 9. Bezrobotni zarejestrowani na terenie BTOF w latach 2005-2013 (stan na koniec roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

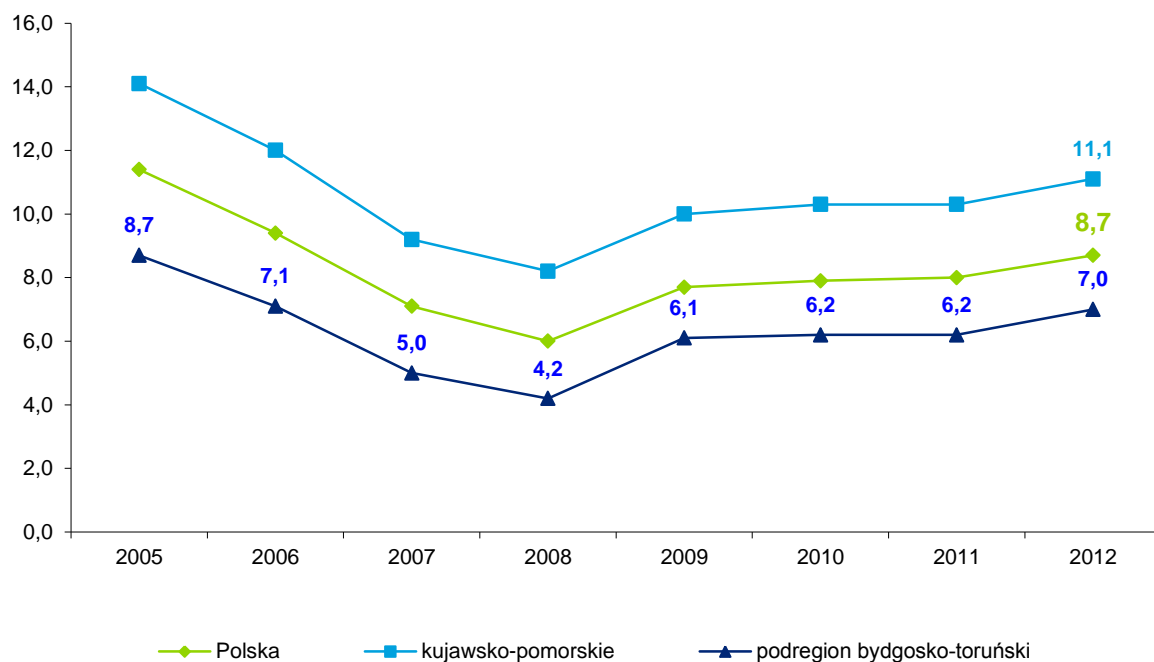
Pomimo pozytywnych zmian jakie zaszły na regionalnym rynku pracy w 2013 r., województwo kujawsko-pomorskie było drugie w Polsce pod względem najwyższej stopy bezrobocia rejestrowanego wyrażonej jako udział osób bezrobotnych w populacji osób aktywnych zawodowo. W końcu grudnia 2013 r. wojewódzka stopa bezrobocia wynosiła 18,1% i była wyższa od średniej dla kraju o 4,7 pkt. proc. W tym samym czasie wskaźnik ten w poszczególnych powiatach, na terenie których leżą gminy tworzące BTOF wynosił:

- Bydgoszcz – 8,8%
- Toruń – 10,2%
- Powiat bydgoski – 13,9%
- Powiat toruński – 21,2%
- Powiat golubsko-dobrzyński – 24,3%
- Powiat nakielski – 23,6%
- Powiat żniński – 22,9%

Z uwagi na to, że stopa bezrobocia nie jest wyliczana dla gmin niżej przedstawiony został wskaźnik opisujący udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Co ważne dla podregionu bydgosko-toruńskiego, a tym samym i BTOF liczba bezrobotnych przypadających na ludność w wieku produkcyjnym jest znacznie niższa od średniej dla województwa oraz Polski.

W końcu 2012 r. w podregionie bydgosko-toruńskim na 100 osób w wieku produkcyjnym 7 było osobami bezrobotnymi – w kraju było to prawie 9 osób, a w województwie ponad 11.

Wykres 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach w latach 2005-2012 (stan na koniec roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

W końcu 2012 r. w poszczególnych gminach BTOF liczba bezrobotnych wynosiła od 239 osób (w 2013 r. – 228 osób) w gminie Wielka Nieszawka do 13 917 osób w Bydgoszczy (w 2013 r. – 14 233 osoby). W tym samym czasie najniższy udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dotyczył gmin Osielsko (4,9%) i Białe Błota (5,3%). Najwyższa wartość tego wskaźnika występowała w gminie Czernikowo (16,8%).

Tabela 26. Bezrobotni w obszarze BTOF według gmin (stan na koniec roku)

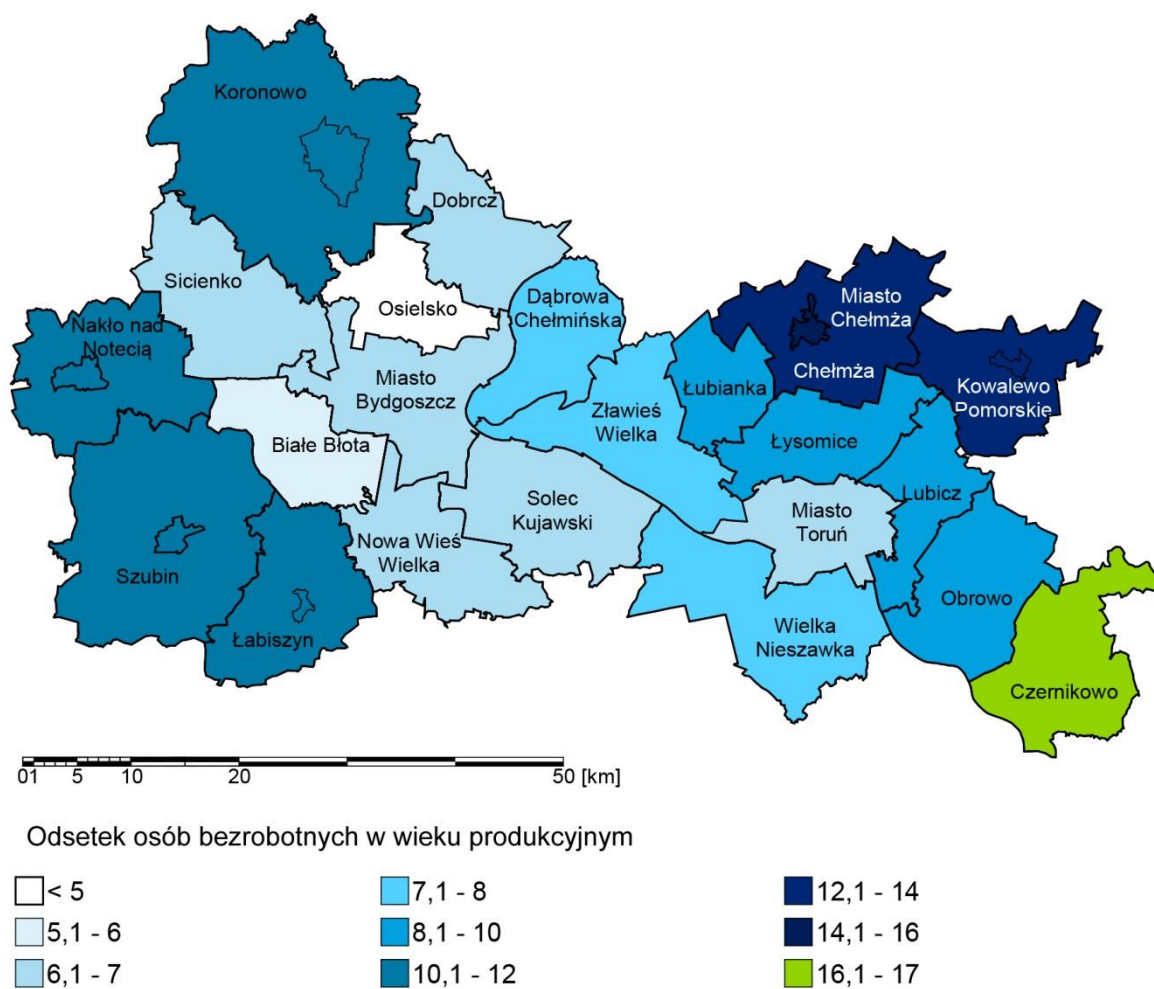
Wyszczególnienie	Zarejestrowani bezrobotni		Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
	2012	2013	2012
Bydgoszcz	13 917	14 233	6,1
Toruń	8 808	9 433	6,6
Białe Błota	650	688	5,3
Chełmża - gmina miejska	1 540	1 673	15,8
Chełmża - gmina wiejska	813	819	13,1
Czernikowo	954	1 021	16,8
Dąbrowa Chełmińska	378	351	7,3
Dobrcz	439	514	6,5
Koronowo	1 848	1 930	11,8
Kowalewo Pomorskie	972	958	13,3
Lubicz	1 038	1 033	8,3
Łabiszyn	751	797	11,8
Łubianka	370	396	8,9

Łysomice	539	600	8,9
Nakło nad Notecią	2 361	2 384	11,3
Nowa Wieś Wielka	404	424	6,4
Obrowo	820	841	9,3
Osielsko	382	409	4,9
Sicienko	434	448	6,9
Solec Kujawski	708	696	6,6
Szubin	1 621	1 670	10,4
Wielka Nieszawka	239	228	7,9
Zławieś Wielka	657	734	7,8
BTOF	40 643	42 280	7,0*
KUJAWSKO-POMORSKIE	148 839	150 145	11,1
POLSKA	2 136 815	2 157 883	8,7

* Dana dotyczy podregionu bydgosko-toruńskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Mapa 21. Odsetek osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym na BTOF (stan na koniec 2012 r.)

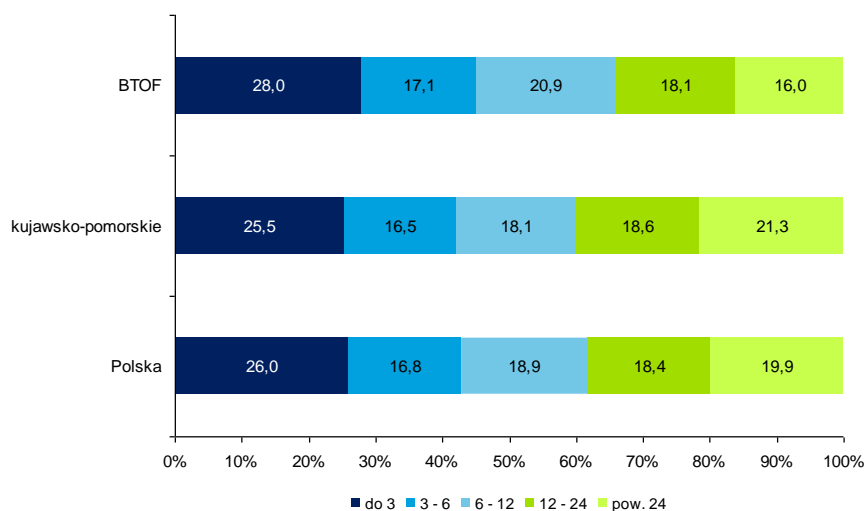

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura bezrobotnych według cech społeczno-demograficznych

Czas pozostawania bez pracy wśród bezrobotnych z terenu BTOF jest krótszy niż średnia dla całego województwa. Świadczy o tym większy udział grupy pozostającej w ewidencji do 3 miesięcy, przy jednocześnie mniejszym udziale osób pozostających bez pracy powyżej roku.

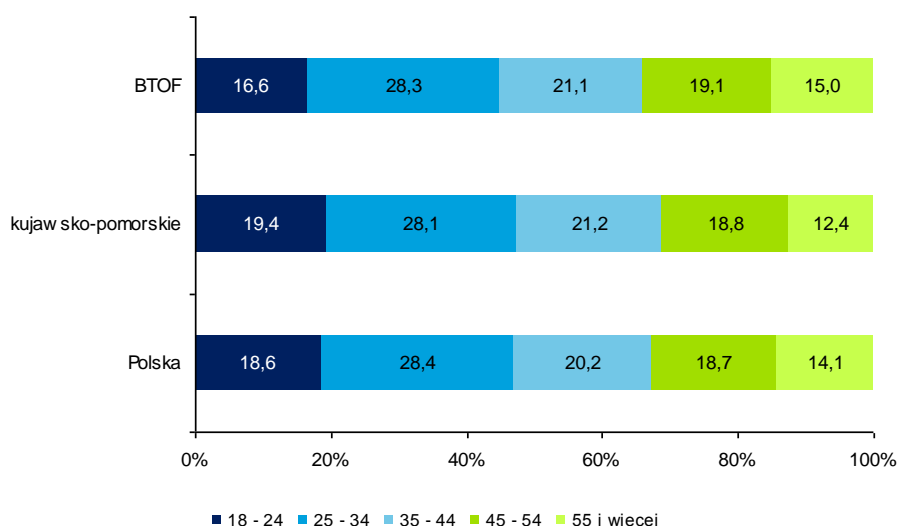
Wykres 11. Struktura procentowa bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy (w miesiącach) (stan na koniec 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji WUP w Toruniu Informacja o bezrobociu w miastach i gminach województwa kujawsko – pomorskiego w 2013 roku.

Podobnie jak w przypadku województwa najliczniejszą kategorię wśród ogółu bezrobotnych stanowią osoby w wieku 25-34 lata. Zauważyć jednak można, że BTOF charakteryzuje wyższy niż w województwie udział osób najstarszych (powyżej 45 roku życia) w grupie osób bezrobotnych.

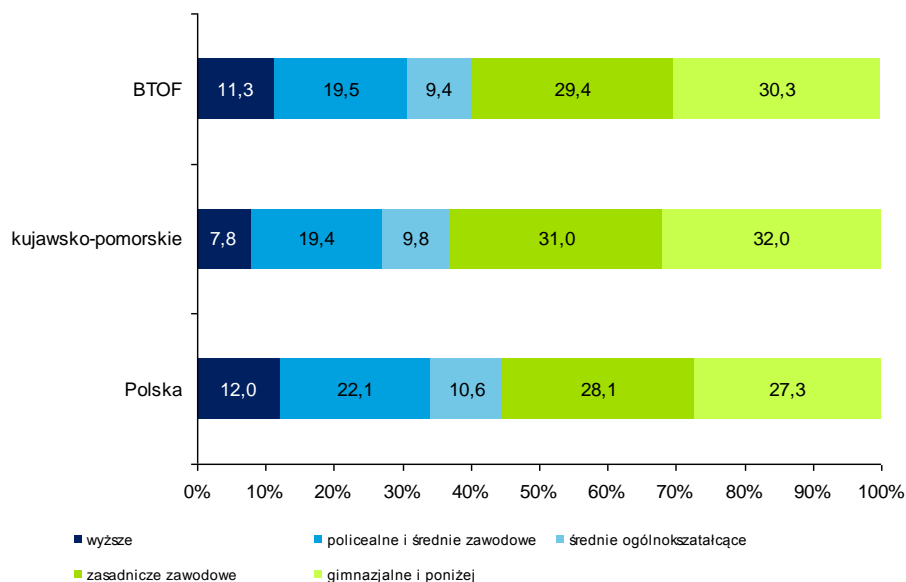
Wykres 12. Struktura procentowa bezrobotnych według wieku (stan na koniec 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji WUP w Toruniu Informacja o bezrobociu w miastach i gminach województwa kujawsko – pomorskiego w 2013 roku.

Bezrobotni z terenu BTOF znacznie częściej legitymują się wykształceniem wyższym. Niemniej jednak najliczniejszą grupą, podobnie jak w przypadku całego województwa, są osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym.

Wykres 13. Struktura procentowa bezrobotnych według wykształcenia (stan na koniec 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji WUP w Toruniu Informacja o bezrobociu w miastach i gminach województwa kujawsko – pomorskiego w 2013 roku.

Struktura bezrobotnych według płci

Na koniec 2013 r. na Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym zarejestrowane były 22 324 kobiety – 52,8% ogółu zarejestrowanych na tym obszarze (w województwie 53,9%) i 27,6% kobiet zarejestrowanych w województwie kujawsko-pomorskim. Największy odsetek kobiet występował w gminach: Chełmża – gmina wiejska, Lubicz i Nowa Wieś Wielka.

Zarejestrowani mężczyźni w liczbie 19 956 osób stanowili 28,9% zarejestrowanych w województwie bezrobotnych mężczyzn. Ponad połowę zarejestrowanych, mężczyźni stanowili w gminie Szubin.

W 2012 r. w podregionie bydgosko-toruńskim na 100 kobiet w wieku produkcyjnym niespełna 8 (7,7%) było zarejestrowanymi bezrobotnymi. W przypadku mężczyzn wskaźnik ten wynosił 6,4%. Analogiczne wskaźniki dla województwa kujawsko-pomorskiego były znacznie wyższe i wynosiły odpowiednio 12,6% i 9,7%. Warto zwrócić uwagę na wewnętrzne zróżnicowanie tego wskaźnika w poszczególnych gminach BTOF. Rozpiętość udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w przypadku kobiet wyniosła 14,1 pkt. proc. a mężczyzn 10,2 pkt. proc.

Tabela 27. Struktura bezrobotnych w obszarze BTOF według płci i gmin (stan na koniec roku)

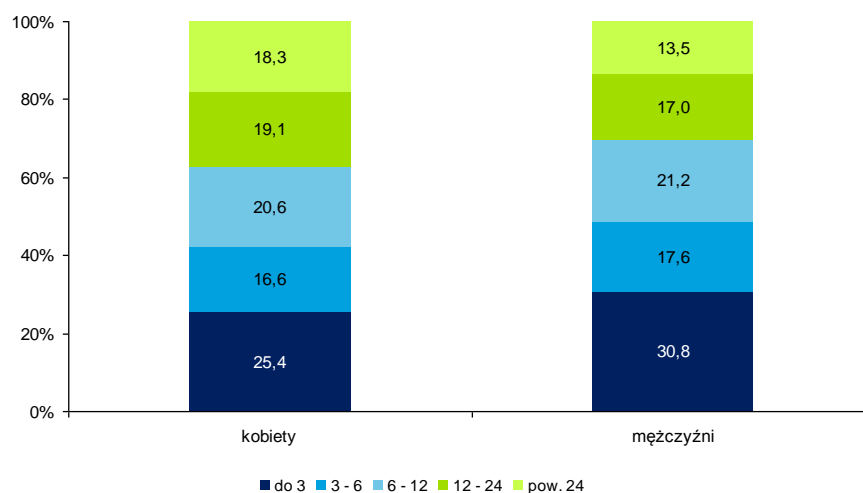
Jednostka terytorialna	Kobiety		Mężczyźni		Kobiety	Mężczyźni
	2012				2013	
	udział (w %)					
	w ogóle bezrobotnych	w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	w ogóle bezrobotnych	w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	w ogóle bezrobotnych	
Bydgoszcz	51,9	6,5	48,1	5,7	51,3	48,7
Toruń	52,0	6,9	48,0	6,3	52,2	47,8
Białe Błota	53,4	5,9	46,6	4,8	54,8	45,2
Chełmża - gmina miejska	53,1	17,5	46,9	14,2	53,7	46,3
Chełmża - gmina wiejska	56,1	15,9	43,9	10,6	58,5	41,5
Czernikowo	56,1	19,9	43,9	14,1	55,3	44,7
Dąbrowa Chełmińska	52,9	8,3	47,1	6,4	52,1	47,9
Dobrcz	58,5	8,1	41,5	5,1	55,6	44,4
Koronowo	51,7	13,0	48,3	10,7	53,0	47,0
Kowalewo Pomorskie	53,9	15,3	46,1	11,5	56,2	43,8
Lubicz	56,1	9,7	43,9	7,1	58,5	41,5
Łabiszyn	54,2	13,8	45,8	10,0	51,2	48,8
Łubianka	55,4	10,5	44,6	7,4	53,5	46,5
Łysomice	53,4	10,0	46,6	7,9	54,8	45,2
Nakło nad Notecią	57,5	13,6	42,5	9,1	55,4	44,6
Nowa Wieś Wielka	54,7	7,4	45,3	5,6	57,5	42,5
Obrowo	57,9	11,3	42,1	7,5	55,6	44,4
Osielsko	57,9	5,8	42,1	4,0	53,3	46,7
Sicienko	57,1	8,5	42,9	5,4	53,6	46,4
Solec Kujawski	51,6	7,2	48,4	6,1	50,7	49,3
Szubin	51,6	11,5	48,4	9,5	49,8	50,2
Wielka Nieszawka	53,1	8,7	46,9	7,1	51,8	48,2
Zławieś Wielka	56,8	9,3	43,2	6,5	56,1	43,9
BTOF	53,2	7,7*	46,8	6,4*	52,8	47,2
KUJAWSKO-POMORSKIE	54,1	12,6	45,9	9,7	53,9	46,1
POLSKA	51,4	9,4	48,6	8,0	51,0	49,0

* Dana dotyczy podregionu bydgosko-toruńskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

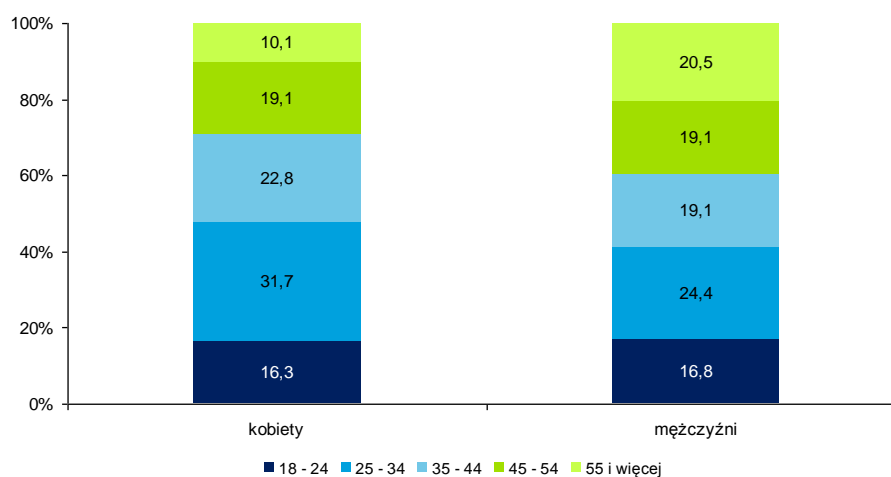
Rozpatrując strukturę bezrobotnych kobiet i mężczyzn według cech społeczno-demograficznych można zauważyć, że podobnie jak w województwie kujawsko-pomorskim i Polsce sytuacja na rynku pracy kobiet jest trudniejsza niż mężczyzn. Kobiety pomimo wyższego poziomu wykształcenia dłużej pozostają w ewidencji osób bezrobotnych. Poza tym, kobiety mają większy problem ze znalezieniem i podjęciem pierwszej pracy. W końcu 2013 r. w BTOF doświadczenie zawodowe krótsze niż 6 miesięcy miało 18,6% bezrobotnych kobiet i 16,0% bezrobotnych mężczyzn (w województwie odsetki te były wyższe i wynosiły odpowiednio 25,6% i 18,2%).

Wykres 14. Struktura procentowa bezrobotnych z terenu BTOF według płci i czasu pozostawania bez pracy (w miesiącach) (stan na koniec 2013 r.)

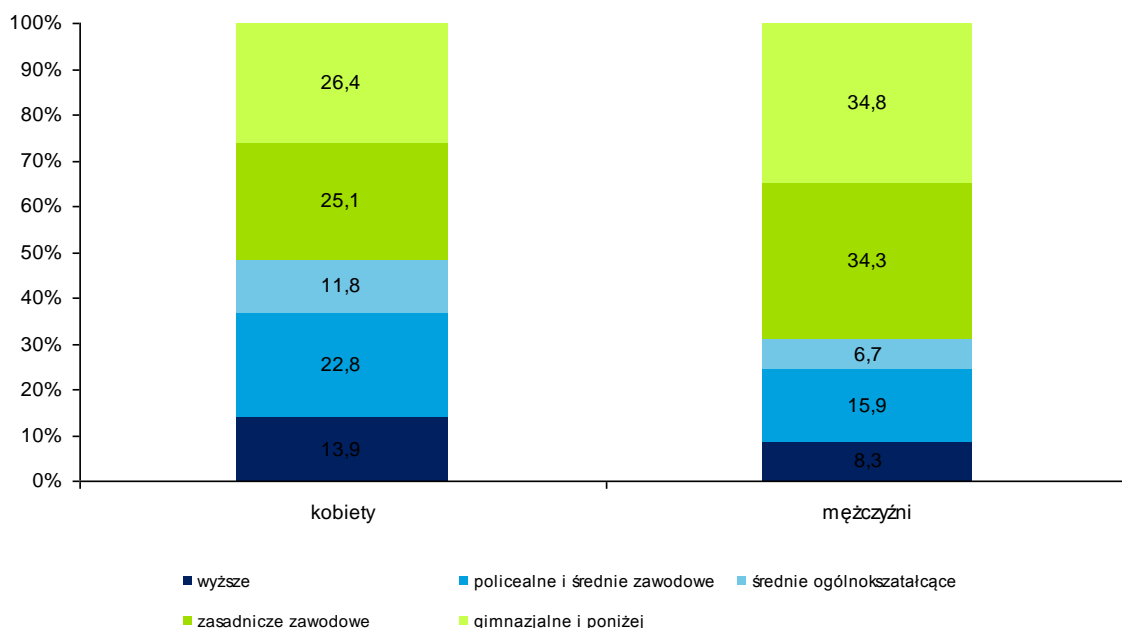
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji WUP w Toruniu Informacja o bezrobociu w miastach i gminach województwa kujawsko – pomorskiego w 2013 roku.

Wykres 15. Struktura procentowa bezrobotnych z terenu BTOF według płci i wieku (stan na koniec 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji WUP w Toruniu Informacja o bezrobociu w miastach i gminach województwa kujawsko – pomorskiego w 2013 roku.

Wykres 16. Struktura procentowa bezrobotnych z terenu BTOF według płci i wykształcenia (stan na koniec 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji WUP w Toruniu *Informacja o bezrobociu w miastach i gminach województwa kujawsko – pomorskiego w 2013 roku*.

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	BTOF zlokalizowany jest na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, które jest jednym z województw o najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. W grudniu 2013 r. wojewódzka stopa bezrobocia wynosiła 18,1% i była drugą co do wielkości w Polsce
2	Sytuacja na rynku pracy na obszarze funkcjonalnym jest zdecydowanie lepsza niż średnio w województwie. Na terenie BTOF skoncentrowana jest średnio połowa podmiotów gospodarczych i osób pracujących, a tylko niecałe 30% osób bezrobotnych
3	Sytuacja w poszczególnych gminach obszaru jest niejednorodna. W dwóch największych ośrodkach BTOF (Bydgoszczy i Toruniu) zlokalizowanych jest ok. ¾ podmiotów gospodarczych i osób pracujących. W poszczególnych gminach rozpiętość udziału liczby bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w 2012 r. wynosiła prawie 12 pkt. proc. (od 4,9 w gminie Osielsko do 16,8% w gminie Czernikowo)
4	Bezrobotni z terenu BTOF charakteryzują się korzystniejszą strukturą pod względem cech społecznych – większy odsetek osób z wykształceniem wyższym, krótszy czas pozostawania bez pracy. Na terenie obszaru funkcjonalnego występuje natomiast większy niż w przypadku województwa udział bezrobotnych powyżej 45 roku życia
5	Sytuacja kobiet na rynku pracy jest trudniejsza niż mężczyzn. Kobiety pomimo wyższego poziomu wykształcenia dłużej pozostają w ewidencji osób bezrobotnych

2.3. PODMIOTY GOSPODARCZE

Obszar województwa kujawsko-pomorskiego cechuje dość niski, w skali kraju, poziom rozwoju przedsiębiorczości. Pod względem aktywności gospodarczej mieszkańców region plasuje się w połowie stawki. Jednakże BTOF jest najlepiej rozwiniętą gospodarczo częścią Pomorza i Kujaw. W obszarze tym pod względem gospodarczym najważniejszą rolę odgrywa wszechstronnie rozwinięty przemysł, który skutecznie dostosowuje się do wymogów konkurencji wolnorynkowej. Bydgoszcz i Toruń, stanowiące rdzeń obszaru, to ważne ośrodki przemysłowe, reprezentujące, przede wszystkim, przemysł chemiczny, elektromaszynowy i spożywczy, a także przemysł meblowy, OZE, mineralny i poligraficzny. Wiele kluczowych dla regionu przedsiębiorstw produkcyjnych zlokalizowanych jest także w pozostałych gminach tworzących BTOF. Produkcją przemysłową w strefie BTOF aktualnie zajmuje się ponad 11 tys. podmiotów. Coraz większą uwagę przywiązują one do jakości swoich wyrobów, co zwiększa ich szansę udziału w jednolitym rynku Unii Europejskiej. Wiele firm BTOF otrzymało certyfikat ISO 9000, potwierdzający światową jakość produkcji i stwarzający szansę ich dalszego wzrostu. Około 70% całego eksportu z terenu BTOF trafia na rynki europejskie³⁴.

Pod względem wartości produkcji przemysłowej dominujące miejsce zajmuje przemysł spożywczy. Dzieje się tak głównie ze względu na rolniczy charakter województwa, w tym BTOF (wysoki udział gruntów ornych). Region jest jednym z czołowych dostawców żywności na rynku krajowym. W analizowanym obszarze funkcjonują znaczące przedsiębiorstwa związane z przetwórstwem spożywczym. Do najważniejszych należą: Krajowa Spółka Cukrowa SA (Toruń), Nord Zucker Polska (Chełmża), Cereal Partners Poland Toruń-Pacific Sp. z o.o. (Toruń), Frosta sp. z o.o. (Bydgoszcz), Fabryka Cukiernicza Kopernik SA (Toruń), Jutrzenka Colian sp. z o.o. (Bydgoszcz), Drobex sp. z o.o. (Solec Kujawski), Marwit sp. z o.o. (Zławieś Wielka) oraz Stovit Group sp. z o.o. (Bydgoszcz). Podkreślenia wymaga fakt, że przemysł spożywczy posiada silne zaplecze naukowo-badawcze w postaci Wydziału Zootechnicznego i Wydziału Rolniczego – kierunku technologia żywności i żywienie człowieka UTP w Bydgoszczy, Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UMK w Toruniu, a także Instytutu Biologii i Ochrony Środowiska i Instytutu Mechaniki Środowiska i Informatyki Stosowanej UKW w Bydgoszczy³⁵.

Istotną rolę w przemyśle BTOF odgrywa także przetwórstwo chemiczne. Na uwagę zasługuje innowacyjność firm działających w tej branży, przejawiająca się m.in. dużą liczbą patentów i świadectw ochronnych na wzory użytkowe. Także w tej branży znaczącą rolę odgrywają uczelnie wyższe – UMK i UTP – które z jednej strony kształcą potencjalną przyszłą kadrę na wydziałach o profilu chemicznym, z drugiej zaś stanowią zaplecze naukowo-badawcze (Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników w Toruniu). Najważniejsze firmy reprezentujące przemysł chemiczny na BTOF to: Elana SA (GP Boryszew SA) (Toruń), Zakłady Chemiczne „NITRO-CHEM SA (Bydgoszcz), Unilever Polska SA (Bydgoszcz), Hanplast sp. z o.o. (Bydgoszcz) oraz Plastica sp. z o.o. (Frydrychowo, gmina Kowalewo Pomorskie)³⁶.

³⁴ www.bydgoszcz.uw.gov.pl/gospodarka

³⁵ Kujawsko-Pomorskie Centrum Obsługi Inwestora, 24.03.2014

³⁶ j.w.

Nie bez znaczenia pozostaje również przemysł elektromaszynowy. W branży tej działają: PESA Bydgoszcz S.A., Apator S.A. (Toruń), Ośrodek Badawczo Rozwojowy Urządzeń Sterowania Napędów (Toruń), Zakład Mechaniczny ZNTK SKRAW-MECH Sp. z o.o. (Bydgoszcz), Zakład Produkcyjno-Uslugowy EKOPARTNER Sp. z o.o. (Bydgoszcz), TOWIMOR S.A. (Toruń), Bydgoskie Zakłady Elektromechaniczne BELMA S.A. (Bydgoszcz), Elektromontaż-Toruń Sp. z o.o., Fabryka Obrabiarek do Drewna FOD Sp. z o.o. (Bydgoszcz), FAMOR S.A. (Bydgoszcz), SCLICAN Sp. z o. o. (Bydgoszcz). Także ta branża posiada zaplecze naukowo – badawcze w postaci uczelni wyższych regionu oraz w postaci Regionalnego Centrum Innowacyjności w Bydgoszczy i placówek Polskiej Akademii Nauk. Ponadto Bydgoszcz i Toruń wprowadziły dla inwestorów chcących działać w tej branży na terenie miast zachęty w postaci zwolnień inwestycyjnych³⁷.

W ostatnich latach na całym obszarze można zaobserwować również dynamicznie rozwijający się sektor nowoczesnych usług, do których zaliczamy przede wszystkim: finanse i księgowość, usługi IT, obsługę klienta, zarządzanie zasobami ludzkimi, zarządzanie zaopatrzeniem, zarządzanie dokumentacją, badania i rozwój, usługi prawne, zarządzanie łańcuchem dostaw. Najważniejsze firmy reprezentujące ten sektor to: Alcatel-Lucent (Bydgoszcz - IT), Atos IT Services (Bydgoszcz - IT), Teleplan International (Bydgoszcz - IT), Mobica Ltd. (Bydgoszcz - IT), Bazy i Systemy Bankowe (Bydgoszcz - IT), BPH Centrum Korporacyjne (Bydgoszcz - F&A), Centrum Operacyjne Grupa Banku Poczтового (Bydgoszcz - F&A), Centrum Przetwarzania Dokumentów - Centralny Ośrodek Rozliczeniowy Poczta Polska (Bydgoszcz - F&A), Genesys (Bydgoszcz - IT), Assecos (Bydgoszcz - IT), SDL (Bydgoszcz - IT), Sunrise System (Bydgoszcz - IT), Centrum Obsługi Biznesu (Bydgoszcz - Call Center), Eniro Polska (Bydgoszcz - Call Center), Makromedia (Bydgoszcz - Call Center), Media System (Bydgoszcz - Call Center), Bibby (Bydgoszcz - F&A), OpusCapita (Toruń - F&A), Telmon, (Toruń - Call Center), Telbridge (Toruń - Call Center), Contact Centre (Toruń - Call Center), Grupa Allegro (Toruń - Call Center), Cyfrowy Polsat (Toruń - Call Center), CDTP (Toruń - Call Center). Oba miasta stanowiące rdzeń obszaru posiadają bardzo atrakcyjną ofertę inwestycyjną zarówno dla firm już funkcjonujących w tej branży, jak i dla tych które dopiero planują rozpocząć działalność. Bydgoszcz obecnie dysponuje powierzchnią 40 tys. m² powierzchni przeznaczonej pod rozwój tych usług, Toruń – 20 tys. m². Oba miasta planują w najbliższym czasie przeznaczyć nowe tereny pod rozwój danych usług (Bydgoszcz 55 tys. m², Toruń 10 tys. m²). Potencjał dla rozwoju firm działających w tej branży stanowią także fundusze europejskie, dostępne głównie w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka³⁸.

Zasadnicze znaczenie dla rozwoju gospodarczego BTOF ma Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna (PSSE). Obszar PSSE rozciąga się w czterech województwach: pomorskim, zachodniopomorskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim. W województwie kujawsko-pomorskim zajmuje on 736,2711 ha.

Tereny Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym obrazuje poniższa tabela.

³⁷ j.w.
³⁸ j.w.

Tabela 28. Tereny Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Wyszczególnienie	Lokalizacja	Całkowita powierzchnia	Infrastruktura techniczna	Powierzchnia do zagospodarowania
Teren Łysomice Crystal Park	Ostaszewo, gmina Łysomice	179,0332 ha	Drogi, media	44 ha – tereny inwestorów zagranicznych
Teren Kowalewo Pomorskie	Gmina Kowalewo Pomorskie	7,8218 ha	Drogi, media (wodociąg, kanalizacja, gaz ziemny, energia elektryczna, linie telefoniczne)	Brak
Teren Bydgoszcz	Miasto Bydgoszcz	35,8540 ha	Drogi, media (wodociąg, kanalizacja, gaz ziemny, energia elektryczna, linie telefoniczne)	10,60 ha
Teren Bydgoszcz	Miasto Bydgoszcz, teren Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego	15,5155 ha	Drogi, media (wodociąg, kanalizacja, gaz ziemny, energia elektryczna, linie telefoniczne)	brak, teren prywatny firmy SPX Flow Technology Poland
Teren Toruń	Miasto Toruń	7,2342 ha	Drogi, media	Brak

Źródło. Opracowanie własne na podstawie www.coi.kujawsko-pomorskie.pl

Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna³⁹:

- Zarządza terenami przemysłowymi
- Oferuje inwestorom system zwolnień podatkowych zgodnych z ustawą o specjalnych strefach ekonomicznych i prawodawstwem unijnym
- Zapewnia profesjonalną obsługę inwestora na każdym etapie negocjacji, a także po jego wejściu do Strefy
- Wydaje decyzje administracyjne w pierwszej instancji z zakresu prawa budowlanego dla większości terenów położonych w Strefie
- Ułatwia kooperowanie z firmami już działającymi na terenie Strefy
- Współpracuje z regionalnym otoczeniem gospodarczym, naukowym i kulturalnym

Najwięksi inwestorzy PSSE na terenie BTOF to⁴⁰:

- Sharp Manufacturing Poland Sp. z o.o. (Łysomice, Crystal Park)
- Aparator S.A. Grupa Kapitałowa (Łysomice, Crystal Park)
- Boryszew S.A. (d. Tensho Poland Sp. z o.o.) (Łysomice, Crystal Park)
- Nissin Logistics Poland Sp. z o.o. (Łysomice, Crystal Park)
- Nippon Express (Deutschland) Sp. z o.o. (Łysomice, Crystal Park)
- Plastica Sp. z o.o (Kowalewo Pomorskie)

Znaczącą rolę na BTOF odgrywają także parki przemysłowe i technologiczne. Na terenie tym funkcjonują:

- Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny Sp. z o.o. (BPPT) - jeden z największych parków w Polsce. Zajmuje obszar ponad 280 ha i jest zlokalizowany w południowo-wschodniej części miasta na terenach poprzemysłowych. Park oferuje tereny inwestycyjne na sprzedaż oraz pod

³⁹ www.strefa.gda.pl

⁴⁰ jw.

dzierżawę. Przygotowując tereny dla Inwestorów, spółka podejmuje szereg działań obejmujących m.in.: wydzielenie i podział geodezyjny działek, badania hydrogeologiczne gruntów, budowę nowej i rozbudowę już istniejącej infrastruktury. Pod koniec 2009 r. część obszaru BPPT o powierzchni blisko 46 ha włączono do Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Do grudnia 2013 r. zezwolenia na działalność na tym terenie posiadało sześciu inwestorów, a z kolejnymi prowadzone są negocjacje. Przedsiębiorcom działającym w Specjalnej Strefie Ekonomicznej przysługuje zwolnienie z podatku dochodowego z tytułu określonych w zezwoleniu wydatków inwestycyjnych i/lub określonego w zezwoleniu poziomu zatrudnienia.

Obecnie na terenie Parku funkcjonuje 39 przedsiębiorstw, działających w różnorodnych branżach, m.in. Metalko Sp. z o.o. (producent wielkoformatowej aparatury procesowej dla przemysłu chemicznego, papierniczego, petrochemicznego), Hanplast Sp. z o.o. (zajmująca się przetwórstwem tworzyw sztucznych), Lifocolor Farbplast Sp. z o.o. (producent koncentratów barwiących), P.P.U.H. Greka Sp. z o.o. (producent elementów do wentylacji, klimatyzacji), Holpak Sp. z o.o. (zajmująca się sprzedażą artykułów gospodarstwa domowego), Airon Investment S.A. (zajmująca się cięciem laserowym rur, profili, kształtowników, blach), Agencja Reklamowa Start, Firma Usługowo – Handlowa Piotr Lala (zajmująca się recyklingiem tworzyw sztucznych), High Technology Glass Polska Sp. z o.o. (producent szkła), Melett Polska Sp. z o.o. (producent wyważarek)⁴¹

- Park Przemysłowy w Solcu Kujawskim – park ten był budowany w dwóch etapach: w pierwszym został wydzielony na obszarze 36,3 ha i zasiedlony przez firmy do końca 2006 r., drugi etap polegał na rozbudowie parku o kolejne 31 ha. Prace związane z wykonaniem pełnej infrastruktury zostały zakończone w połowie 2012 roku. Umowę dzierżawy nowego terenu podpisały 4 firmy.

Na terenie parku działają firmy z branż tworzyw sztucznych, kamienia naturalnego, meblarskiego, elementów tłocznych, drobiarstwa, przemysłu motoryzacyjnego, logistyki i firmy świadczące inne specjalistyczne usługi (m. in. P.W.P.U. „Granit”, „Polimer” Sp. z o.o., TPP Thermoplastic Polska Sp. z o.o., Noreq Sp. z o.o., Pasaco Sp. z o.o., Hydrapres Sp. S.A., Drobex Sp. z o. o., P.P.H.U. „Hobby”, Les Higiena Sp. z o. o., DHL Polska).

Na terenie parku zlokalizowany jest także inkubator przedsiębiorczości. Jest to obiekt o powierzchni 5000 m² wyposażony we wszystkie media potrzebne do prowadzenia działalności gospodarczej, w którym funkcjonują 22 firmy (mikro i małe przedsiębiorstwa – m.in. Karor Usługi Pralnicze, Karor Bis Sp. z o.o., Combi Line Sp. z o.o., Zbimar P.W., Europrogres, Biuro Konstrukcyjno-Wdrożeniowe Piotr Domanowski, Poczta Polska, J.M. Prestige). Ponadto w inkubatorze działalność prowadzi Regionalne Centrum Przedsiębiorczości Sp. z o.o., zapewniające firmom działającym na terenie Parku szkolenia, kursy doskonalenia zawodowego, doradztwo w sprawie pozyskiwania środków unijnych⁴²

- Toruński Park Technologiczny z Centrum Transferu Technologii - Toruński Park Technologiczny (TPT) został utworzony w maju 2005 r. i jest zarządzany przez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego SA (TARR SA). Funkcjonuje on w lewobrzeżnej części miasta na terenach przemysłowych o łącznej powierzchni ok 14 ha, a tworzą ją: uzbrojone tereny inwestycyjne, siedziba Parku oraz pięć innych budynków biurowo-technologicznych.

Oferta Parku obejmuje: grunty inwestycyjne o łącznej powierzchni 2,2 ha, przestrzeń biurową oraz wirtualne biuro, powierzchnie produkcyjno – technologiczne oraz blok szkoleniowo-konferencyjny, a także profesjonalną pomoc w rozwiązywaniu problemów z zakresu prowadzenia i rozwijania biznesu, szkolenia, specjalistyczne warsztaty oraz cykliczne konferencje.

TPT nastawiony jest głównie na wspieranie i rozwój branż IT oraz telekomunikacyjnej. W Parku zlokalizowanych jest 37 firm (m.in. Optiguard, Emtor, Datainvest, Komnet, 8k, Wuel, Windmatik, West-House, MegaTherm), 10 z nich prowadzi działalność gospodarczą w

⁴¹ www.bppt.pl

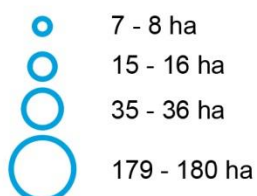
⁴² www.rcp.soleckujawski.pl

sektorze IT. Pozostałe charakteryzuje różnorodność branż zarówno w sektorze produkcji jak i usług. Poza wymienionym branżami w parku znajdują się m.in. firmy zajmujące się poligrafią, bardzo różnorodną produkcją oraz firmy badawcze, usługowe i handlowe. Firmy innowacyjne stanowią ok. 13% wszystkich firm, działania B+R prowadzi ok. 5% przedsiębiorstw⁴³

Mapa 22. PSSE i Parki Technologiczne w BTOF (stan na 2014 r.)

Wielkość poszczególnych terenów Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej

Park
 Parki Przemysłowe i Technologiczne
 Teren
 Parki Przemysłowe i Technologiczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.coi.kujawsko-pomorskie.pl

⁴³ www.technopark.org.pl

Niezwykle ważna dla prawidłowego rozwoju gospodarczego regionu jest działalność instytucji otoczenia biznesu. Firmy te koncentrują się w miastach stanowiących rdzeń BTOF. W Bydgoszczy funkcjonuje 167 placówek bankowych, 59 firm konsultingowych, 156 agencji reklamowych (w tym zajmujących się działalnością promocyjną), a także 211 firm ubezpieczeniowych. W Toruniu natomiast działa 115 placówek bankowych, 49 firm konsultingowych, 123 agencje reklamowe i promocyjne oraz 127 firm ubezpieczeniowych⁴⁴. Ponadto na szczególną uwagę zasługuje działalność funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. W Toruniu na terenie TPT działa od 2004 r. Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy. Jego główną działalnością jest wspieranie przedsiębiorczości poprzez udzielanie pożyczek mikro, małym i średnim przedsiębiorcom z całego regionu ze środków europejskich oraz własnych. Od 2008 r. fundusz działa w ramach Krajowego Systemu Usług (KSU). Do najważniejszych funduszy poręczeniowych funkcjonujących na BTOF należą: Kujawsko-Pomorski Fundusz Poręczeń Kredytowych, Toruński Fundusz Poręczeń Kredytowych sp. z o.o. oraz Bydgoski Fundusz Poręczeń Kredytowych sp. z o.o.

Ponadto zasadniczą rolę odgrywa działalność agencji (Bydgoska Agencja Rozwoju Regionalnego, Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego) izb gospodarczych i przemysłowo-handlowych (Izba Gospodarcza Właścicieli Punktów Aptecznych i Aptek, Polska Izba Gospodarcza Czystości, Izba Przemysłowo-Handlowa Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Bydgoszczy, Kujawsko-Pomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Izba Gospodarcza Apteka Polska, Polska Izba Gospodarcza Elektrotechniki, Polska Izba Wodociągi Polskie, Polska Izba Maszyn i Urządzeń Rolniczych, Polska Izba Producentów Urządzeń i Usług Na Rzecz Kolei, Polsko-Kujawska Izba Budownictwa, Izba Przemysłowo-Handlowa Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kujawska Izba Przemysłowo-Handlowa, Izba Przemysłowo-Handlowa w Toruniu) a także centów i biur obsługi inwestora (Kujawsko-Pomorskie Centrum Obsługi Inwestora, Kujawsko-Pomorskie Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów, Biuro Obsługi Inwestora i Przedsiębiorcy w Toruniu, Regionalne Centrum Obsługi Inwestora w Toruniu, Zespół Obsługi Inwestora i Przedsiębiorczości w Bydgoszczy). Na terenie BTOF działają także związki pracodawców m. in. takie jak: Pracodawcy Pomorza i Kujaw, Nadwiślański Związek Pracodawców, Kujawsko-Pomorski Związek Pracodawców Ochrony Zdrowia, Kujawsko-Pomorskie Stowarzyszenie Lekarzy Pracodawców, Kujawsko-Pomorski Związek Pracodawców Zakładów Opieki Zdrowotnej, Kujawsko-Pomorska Organizacja Pracodawców Lewiatan, Stowarzyszenie przedsiębiorców gminy Kowalewo Pomorskie, Związek Pracodawców – Dzierżawców i Właścicieli Rolnych w Bydgoszczy.

Dynamiczny rozwój gospodarczy całego województwa kujawsko-pomorskiego, w tym także BTOF to zasadnicza kwestia dla lokalnych władz. Dlatego też kierunki rozwoju gospodarczego regionu zostały wytyczone w „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+”, gdzie wyróżniono następujące priorytety:

1. Konkurencyjna gospodarka
2. Modernizacja przestrzeni wsi i miast
3. Silna metropolia
4. Nowoczesne społeczeństwo

Za najważniejszy należy uznać priorytet „Konkurencyjna gospodarka”, mający bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, dochody samorządów wszystkich szczebli (a więc także ich zdolność do inwestowania), rolę i pozycję województwa w gospodarce narodowej. Jak czytamy dalej w tym dokumencie: „Gospodarka stanowi zasadniczą oś rozwoju województwa i jest powiązana (wpływa) na wszystkie pozostałe aspekty rozwoju. Działania sprzyjające szeroko rozumianemu rozwojowi gospodarczemu powinny więc być szczególnie eksponowane, a w działaniach nie stymulujących bezpośrednio gospodarki należy poszukiwać i wzmacniać aspekty oddziałujące pośrednio na tworzenie miejsc pracy i generowanie dochodów”⁴⁵.

⁴⁴ www.pkt.pl

⁴⁵ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+, Toruń 21.10.2013 r.

Gospodarka Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego w liczbach

W roku 2012 (w odniesieniu do roku 2009) na analizowanym obszarze zanotowano wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej. Liczba ta zwiększyła się o prawie 5,5 tys. (o 6,2%, a więc prawie 2-krotnie więcej niż przeciętnie w województwie kujawsko-pomorskim). Największy wzrost (ponad 40%) zanotowano w gminie Obrowo, a 20–30% w gminach: Osielsko, Białe Błota, Wielka Nieszawka, Zławieś Wielka, Łysomice. Spadek zanotowano jedynie w trzech miastach: w Chełmży, Łabiszynie i największy – 6%, w Szubinie. W obszarze analiz zanotowano również wyższy, niż przeciętnie w województwie, wzrost wskaźnika podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (ze 106 na 110; w województwie z 88 na 90). Największy wzrost wskaźnika (około 20%), zanotowano w gminie Obrowo i Osielsko, a największy spadek – o 8%, w mieście Szubin.

Tabela 29. Ogólna liczba podmiotów gospodarki narodowej oraz na 1000 mieszkańców w jednostkach analizowanego obszaru w latach 2009 i 2012.

Gmina	Ogólna liczba				Wskaźnik na 1000 mieszkańców		
	2009 r.	2012 r.	Ilościowa zmiana	Procentowa zmiana	2009r.	2012r.	Procentowa Zmiana
Bydgoszcz	42790	43401	611	1,4	120	120	0,4
Toruń	22878	24703	1825	8	111	121	8,7
Białe Błota	2251	2806	555	24,7	137	150	9,7
Chełmża (m)	1155	1144	-11	-1	76	76	-0,2
Chełmża – (g.w.)	509	558	49	9,6	54	57	6,7
Czernikowo	529	597	68	12,9	62	67	8,6
Dąbrowa Chełmińska	542	622	80	14,8	72	78	9,4
Dobrcz	727	846	119	16,4	75	80	6,9
Koronowo – miasto	869	871	2	0,2	79	77	-2,7
Koronowo - obszar wiejski	707	772	65	9,2	56	61	8,5
Kowalewo Pomorskie – miasto	414	428	14	3,4	101	100	-0,7
Kowalewo Pomorskie - obszar wiejski	385	418	33	8,6	52	57	8,7
Lubicz	1632	1889	257	15,7	88	100	12,8
Łabiszyn – miasto	437	430	-7	-1,6	98	95	-3,9
Łabiszyn - obszar wiejski	308	327	19	6,2	61	62	2,2
Łubianka	387	461	74	19,1	64	71	10,9
Łysomice	778	910	132	17	87	98	13,3
Nakło nad Notecią – miasto	1700	1721	21	1,2	88	89	1,1
Nakło nad Notecią - obszar wiejski	827	943	116	14	65	71	10,5
Nowa Wieś Wielka	896	1043	147	16,4	100	109	9,2
Obrowo	883	1251	368	41,7	74	92	23,1
Osielsko	1497	1933	436	29,1	137	161	18,2
Sicienko	757	858	101	13,3	81	88	8,6
Solec Kujawski – miasto	1407	1464	57	4,1	92	93	1,3
Solec Kujawski - obszar wiejski	83	95	12	14,5	77	86	11,4
Szubin – miasto	832	782	-50	-6	90	82	-8,1
Szubin - obszar wiejski	869	914	45	5,2	62	63	1
Wielka Nieszawka	434	533	99	22,8	97	111	13,8
Zławieś Wielka	975	1189	214	21,9	80	92	13,9

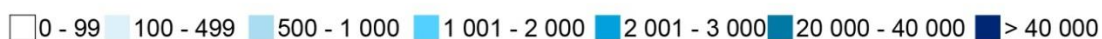
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 23. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie BTOF

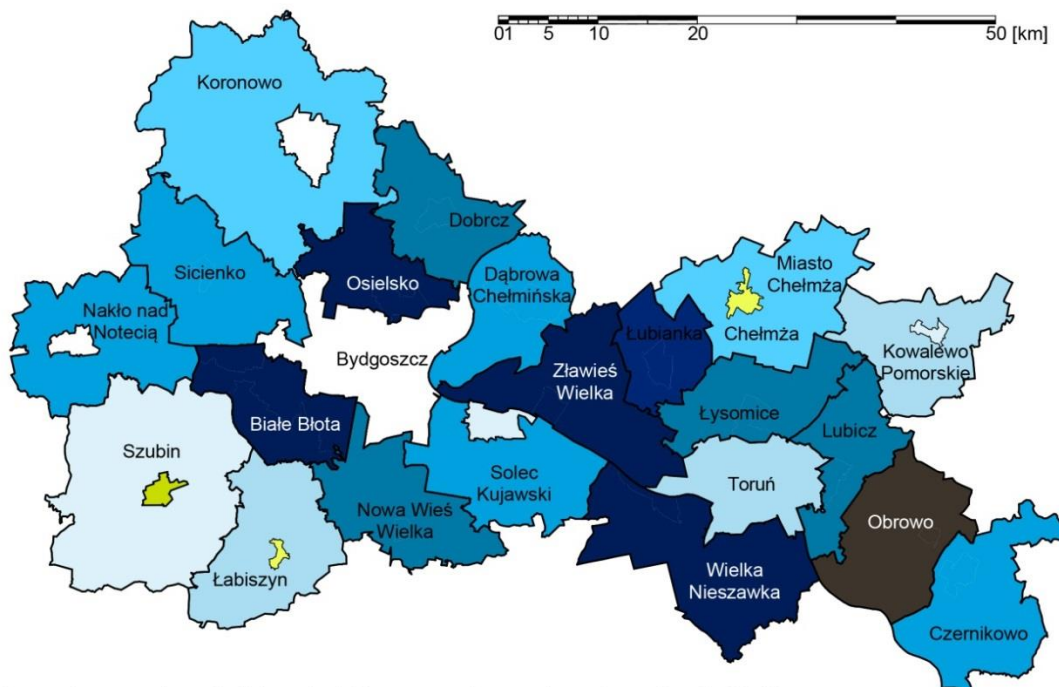
2012 r.

Liczba podmiotów gospodarczych.

0 1 5 10 20 50 [km]

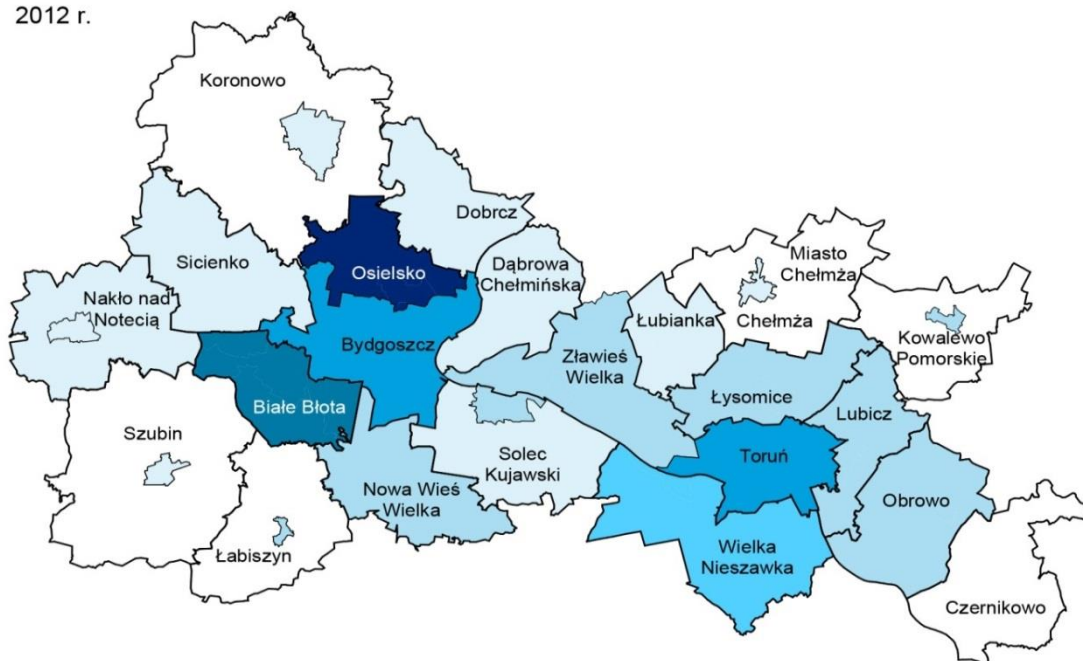
Procentowa zmiana ilości podmiotów gospodarczych w stosunku do 2010 r.

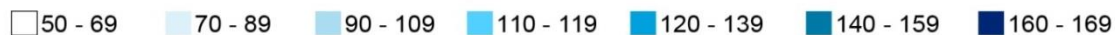
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 24. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców na BTOF

2012 r.

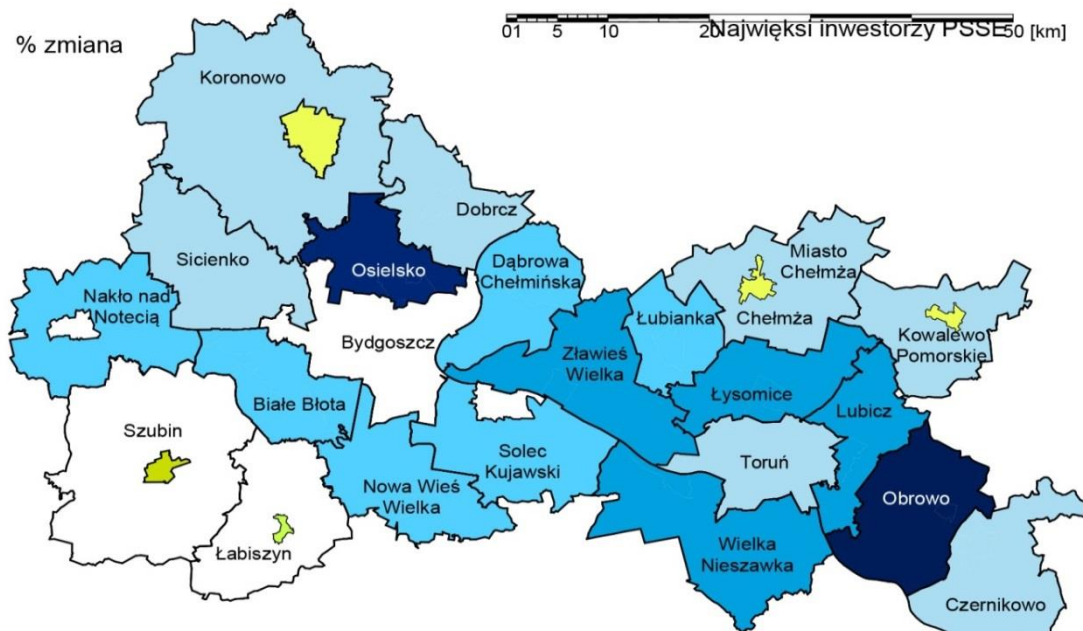

Liczba podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców

% zmiana

01 5 10 20 największy inwestorzy PSSE50 [km]

Procentowa zmiana ilości podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w stosunku do 2009 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na analizowanym obszarze można zauważyć znaczącą przewagę firm sektora prywatnego nad firmami sektora publicznego. Firm sektora prywatnego jest ponad 40 razy więcej. Jest to tendencja jak najbardziej właściwa i charakterystyczna dla obszarów wolnorynkowych. Aktywność sektora publicznego opiera się przede wszystkim na zapewnieniu obywatelom opieki socjalnej, gwarantowaniu bezpieczeństwa narodowego i planowaniu zagospodarowania przestrzeni. Jednakże to przedsiębiorstwa prywatne generują większą część PKB i budują konkurencyjną gospodarkę.

Tabela 30. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności, wybranych form prawnych oraz gmin na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Przedsiębiorstwa państwowe	Spółki handlowe	Spółki cywilne	Spółdzielnie	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
Bydgoszcz	914	42487	3	4173	4233	117	31021
Toruń	473	24230	0	2680	2040	95	17385
Białe Błota	19	2787	-	177	232	2	2321
Chełmża – miasto	89	1055	-	46	64	8	857
Chełmża - gmina wiejska	11	547	-	24	18	8	449
Czernikowo	15	582	-	9	28	8	511
Dąbrowa Chełmińska	19	603	-	48	38	2	480
Dobrcz	38	808	-	35	45	5	668
Koronowo – miasto	27	844	-	55	53	3	691
Koronowo - obszar wiejski	16	756	-	39	34	7	595
Kowalewo Pomorskie – miasto	37	391	-	15	18	5	306
Kowalewo Pomorskie - obszar wiejski	3	415	-	19	11	1	359
Lubicz	32	1857	-	120	94	13	1559
Łabiszyn – miasto	22	408	-	4	22	1	339
Łabiszyn - obszar wiejski	6	321	-	14	6	4	279
Łubianka	16	445	-	17	10	3	364
Łysomice	15	895	-	65	51	6	742
Nakło nad Notecią – miasto	105	1616	-	63	159	12	1222
Nakło nad Notecią - obszar wiejski	40	903	1	34	49	6	746
Nowa Wieś Wielka	14	1029	-	70	60	2	863
Obrowo	23	1228	-	29	46	3	1097
Osielsko	22	1911	-	143	109	1	1602
Sicienko	20	838	-	24	37	5	707
Solec Kujawski – miasto	44	1420	1	97	103	6	1122
Solec Kujawski - obszar wiejski	-	95	-	7	9	-	78
Szubin – miasto	32	750	-	48	51	5	567
Szubin - obszar wiejski	12	902	-	38	37	3	759
Wielka Nieszawka	10	523	-	40	39	2	423
Zławieś Wielka	20	1169	-	86	54	14	958

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W końcu 2012 r. najwięcej zarejestrowanych w REGON podmiotów gospodarczych na analizowanym obszarze według Polskiej Klasyfikacji Działalności przynależało do następujących sekcji:

- Sekcji G - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 27,5%
- Sekcji F – budownictwo – 11,8%
- Sekcji C – przetwórstwo przemysłowe – 9,2%

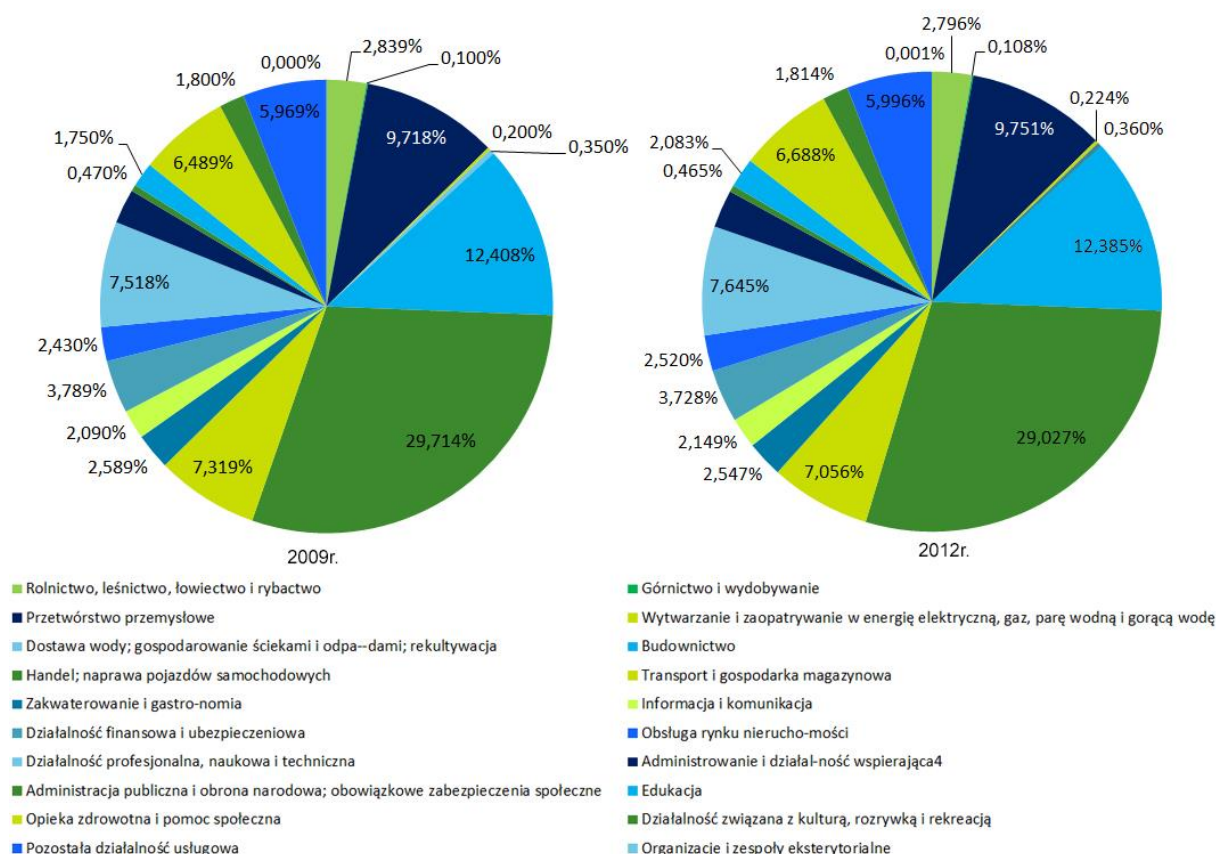
W 2012 r., w porównaniu z 2009 r. nastąpił spadek liczby podmiotów w trzech sekcjach PKD:

- Sekcji H - transport i gospodarka magazynowa (o 1,95%)
- Sekcji G - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – o 0,7%
- Sekcji I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (o 0,07%)

W analizowanym okresie we wszystkich pozostałych sekcjach PKD zanotowano przyrosty liczby podmiotów gospodarczych. Największy wzrost odnotowano w:

- Sekcji P - edukacja
- Sekcji Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Sekcji L - działalność związana z obsługą nieruchomości
- Sekcji M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Wykres 17. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w latach 2009-2012r. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności, wybranych form prawnych i sekcji PKD na obszarze BTOF.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Struktura wielkościowa w podmiotach gospodarczych BTOF jest bardzo zbliżona do struktury krajowej. W końcu 2012 r. w Polsce podmioty duże stanowiły 1,0%, średnie – 3,8%, małe i mikro - 95,2% ogółu podmiotów gospodarczych. Na BTOF dominują podmioty mikro, zatrudniające do 9 osób. W latach 2008– 2012 stanowiły one około 95% wszystkich zarejestrowanych podmiotów w BTOF. W

analizowanym okresie nieznaczne przesunięcia następowały między dwiema grupami: podmiotami małymi i średnimi. Podmioty duże w latach 2008–2012 stanowiły natomiast niezmiennie 1% zawartości rejestru.

Wiele firm funkcjonujących na BTOF wzmocniło swój rynek produkcji i sposób zarządzania dzięki zaangażowaniu obcego kapitału. Przedsiębiorstwa zagraniczne inwestujące na tym terenie mają pozytywny wpływ na rozwój regionu, choć skala ich inwestycji nie jest duża. Obszar BTOF w 2012 r. cechował się przeciętną w skali kraju liczbą tego typu podmiotów oraz wartością zaangażowanego w nich kapitału. W lutym 2012 r. na BTOF zarejestrowanych było 1189 firm z udziałem kapitału zagranicznego. Według danych Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy, ponad 60% z nich prowadziło działalność związaną z handlem i naprawą pojazdów samochodowych oraz z przetwórstwem przemysłowym. 9% prosperowało w branży budowniczej, a ponad 5% w dziedzinie działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej.

Tabela 31. Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym w 2012r. w podziale na poszczególne gminy obszaru BTOF

Gmina	Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym
Bydgoszcz	551
Toruń	410
Białe Błota	22
Chełmża - gmina wiejska	3
Chełmża – miasto	6
Czernikowo	18
Dąbrowa Chełmińska	14
Dobrcz	5
Koronowo – miasto	5
Koronowo - obszar wiejski	1
Kowalewo Pomorskie – miasto	1
Kowalewo Pomorskie - obszar wiejski	1
Lubicz	18
Łabiszyn – miasto	0
Łabiszyn - obszar wiejski	1
Łubianka	1
Łysomice	18
Nakło nad Notecią – miasto	19
Nakło nad Notecią - obszar wiejski	7
Nowa Wieś Wielka	14
Obrowo	9
Osielsko	16
Sicienko	2
Solec Kujawski – miasto	14
Solec Kujawski - obszar wiejski	2
Szubin – miasto	8
Szubin - obszar wiejski	3
Wielka Nieszawka	6
Zławieś Wielka	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kluczowe wnioski i obserwacje		
Mocne strony		Słabe strony
1	Stosunkowo dobre skomunikowanie obszaru (autostrada A1, sieć dróg krajowych, port lotniczy, sieć kolejowa)	Bardzo słaba pozycja konkurencyjna zarówno Bydgoszczy, jak i Torunia bez dokonania syntezy ich potencjałów
2	Tradycje przemysłowe	Niskie nakłady na działalność badawczo-rozwojową
3	Bogata i atrakcyjna oferta inwestycyjna	Niski poziom wdrożeń innowacyjnych rozwiązań w MŚP
4	Uprzywilejowania dla inwestorów w ramach parków technologicznych i przemysłowych oraz PSSE	Mała ilość efektywnych kontaktów instytucji okołobiznesowych (wspierających rozwój nowych technologii, transfer technologii i kojarzących przedsiębiorców z jednostkami naukowymi) w zakresie wdrażania nowych rozwiązań w gospodarce
5	Uczelnie wyższe stanowiące obok ośrodków naukowych, placówek badawczych i badawczo-wdrożeniowych, silne zaplecze naukowo-badawcze	Niedostateczny dostęp do kapitału wspierającego wdrażanie innowacji
6	Oferta edukacyjna uczelni wyższych, kładąca duży nacisk na innowacyjne kształcenie młodzieży	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna (w szczególności infrastruktura transportowa)
7	Stosunkowo niskie koszty pracy	Niewystarczające dostosowanie do potrzeb MŚP usług doradczych, informacyjnych i szkoleniowych, oferowanych przez instytucje wsparcia biznesu
8	Aktywna polityka władz, sprzyjająca rozwojowi gospodarczemu, w tym zaangażowanie środków lokalnych w rozwój przedsiębiorczości	Słaby rozwój inkubatorów przedsiębiorczości
9	Wysoki odsetek MŚP w ogólnej liczbie przedsiębiorstw	Brak spójnego programu promocji obszaru, mającej na celu m. in. przyciągnięcie nowych inwestorów
10	Rozwinięty sektor instytucji otoczenia biznesu	
Szanse		Zagrożenia
1	Wzmacnianiu metropolitalnej funkcji Bydgoszczy i Torunia jako ośrodków biznesu	Niedostateczny rozwój funkcji metropolitalnych na BTOF
2	Współpracy obu miast, stanowiących rdzeń BTOF (synteza i dalszy rozwój ich potencjałów)	Bariery administracyjno-prawne i wysoki stopień biurokracji
3	Dalszej, efektywnej współpracy nauki z biznesem	Ograniczony dostęp do wykwalifikowanej kadry z zewnątrz
4	Pozyskiwaniu kapitału zagranicznego	Bariery dostępu do programów wspierających innowacje, przedsiębiorczość i rozwój regionalny z funduszy strukturalnych UE (skomplikowane procedury, kryteria wyboru projektów)

5	Zaawansowanych technologiach i innowacyjnych rozwiązaniach	Ograniczone zainteresowanie inwestorów zewnętrznych
6	Stworzeniu powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw w ramach struktur krajowych i międzynarodowych	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw na jednolitym rynku europejskim
7	Rozbudowie infrastruktury technicznej (w szczególności powiązań transportowych)	Dynamiczny rozwój innych regionów Polski
8	Dostępie do funduszy strukturalnych (głównie w ramach Programu Operacyjnego Innowacja Gospodarka)	Niskie nakłady na badania i rozwój
9	Stwarzaniu dalszych zachęt dla inwestorów	Zbyt wolna modernizacja dróg
10	Stworzeniu spójnego programu promocji obszaru	

2.4. TURYSTYKA

Wśród podstawowych atrybutów zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego są walory środowiska przyrodniczego i kulturowego. Ukierunkowują one działania mające na celu rozwój funkcji turystycznych, w dużej mierze decydują o wyborze rodzaju aktywności, jak również o długości i formie wypoczynku, a w konsekwencji są podstawą rozwoju gospodarczego dziedzin związanych z obsługą ruchu turystycznego.

W ciągu ostatnich lat zmieniły się preferencje osób szukających miejsc wypoczynku. Tempo życia i wzrastający poziom stresu powodują konieczność regeneracji sił psychofizycznych. Coraz częściej preferowany jest wypoczynek krótszy – jedno lub kilkudniowy – ale bardziej intensywny i urozmaicony. Region atrakcyjny turystycznie powinien oferować rozmaite jego formy, dostosowane do różnych potrzeb i oczekiwań odbiorców.

Walory przyrodnicze turystyki

Środowisko przyrodnicze BTOF jest w ogromnej mierze związane z ciekawym układem rzek i zbiorników wodnych. Na jego terenie znajduje się dział wodny I rzędu, rozdzielający dorzecza Odry i Wisły. Zostały one połączone Kanałem Bydgoskim, będącym jednocześnie fragmentem międzynarodowej drogi wodnej E40. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego znajdują się liczne jeziora polodowcowe, powstałe w wyniku ostatniego zlodowacenia skandynawskiego, jednak w obszarze BTOF występuje tylko kilka większych zbiorników wodnych o walorach turystyczno-wypoczynkowych. Najważniejsze z nich to:

- Zalew Koronowski - zbiornik retencyjny położony w dolnym odcinku rzeki Brdy. Zalew Koronowski to obszar urozmaicony pod względem turystyczno-wypoczynkowym. Charakteryzuje się występowaniem wielu głębokich zatok, wysp, dzikich nadbrzeży. Długość linii brzegowej sięga 102 km. Akwen jest zalesiony ze wszystkich stron i uznawany za najbardziej atrakcyjny rekreacyjnie na południowym skraju polskich pojezierzy, w centrum między pojeziernymi krainami Mazur i Pojezierza Pomorskiego. Okolice Zalewu Koronowskiego są doskonałym miejscem uprawiania turystyki wodnej, rowerowej i pieszej oraz dają znakomite warunki dla wędkarzy, myśliwych, ichtiologów, ornitologów, grzybiarzy i fotografów. Najbardziej znane obiekty wypoczynkowe nad Zalewem znajdują się w: Pieczyskach, Romanowie, Samociążku, Tuszynach, Srebrnicy, Krówce Leśnej, Sokole Kuźnicy i Wielonku
- Jezioro Chełmżyńskie – jedno z największych jezior w powiecie toruńskim. Jezioro jest położone niezwykle atrakcyjnie, w samym śródmieściu Chełmży. Ze względu na bogate zasoby ryb: sandacza, szczupaka, okonia, leszcza, płoci i karpia, a także tołpygi i troci jeziorowej, jest to teren bardzo atrakcyjny wędkarsko. Wokół jeziora znajdują się malowniczo położone plaże i liczne ścieżki rowerowe. Ośrodek Turystyczny Przystań Tumska sprzyja uprawianiu sportów wodnych
- Jezioro Jeziuckie – jezioro położone w gminie Nowa Wieś Wielka, około 10 km od granic Bydgoszczy. Znajduje się na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Wydm Kotliny Toruńsko-Bydgoskiej. W sezonie letnim rejon jeziora może zapewnić wypoczynek dla ok. 17 tys. osób

- Jezioro Kamionkowskie – położone 20 km na północny wschód od Torunia. W Kamionkach znajduje się duży ośrodek wypoczynkowy z kompleksem rekreacyjno-wypoczynkowym z bazą sportu wodnego, punktami gastronomicznymi i plażowym punktem medycznym. Do dyspozycji chętnych na pobyt kilkudniowy są domki i pole biwakowe. Poza typowymi kąpielami słonecznymi i wodnymi, można tu grać w piłkę siatkową, wypożyczyć kajak, łódkę albo rower wodny. W weekendy i święta czynna jest ślizgawka wodna
- Jezioro Borówno - jest jednym z dwóch położonych najbliżej miasta Bydgoszczy obiektów rekreacyjnych. W sezonie letnim, w okresie weekendów, wypoczywa nad nim łącznie około 5–6 tys. osób. Po wschodniej stronie akwenu usytuowane są działki rekreacyjne, natomiast na zachodnim, zalesionym brzegu znajdują się dwie plaże strzeżone wraz z pomostami i wypożyczalnią sprzętu wodnego. Znajduje się tu ośrodek wypoczynkowy i pola biwakowe. Dzikie plaże istnieją także na południowym, północnym i wschodnim brzegu akwenu
- Jezioro w Osieku nad Wisłą - jest jednym z najpopularniejszych kąpielisk w sezonie letnim w okolicach Torunia. Położone jest około 25 kilometrów od centrum miasta. W sezonie władze gminy Obrowo zapewniają opiekę ratowniczą - na plaży znajduje się przyczepa campingowa, w której całodobowo dyżurują ratownicy

Tabela 32. Większe zbiorniki wodne o walorach turystyczno-wypoczynkowych na terenie BTOF (stan na 2013 r.)

Zbiornik	Powierzchnia (ha)
Zalew Koronowski	1560,0
Jezioro Chełmżyńskie	299,4
Jezioro Jezuickie	146,7
Jezioro Kamionkowskie	71,4
Jezioro Borówno	43,8
Jezioro Osiek	7,0

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, opracowanie własne

Na terenie BTOF znajduje się skrzyżowanie międzynarodowych dróg wodnych, stanowiące duży potencjał rozwoju, zarówno ruchu turystycznego, jak i docelowo gospodarczego, związanego z transportem:

- MDW E40 -droga wodna łącząca Morze Bałtyckie z Morzem Czarnym, która prowadzi z Gdańska w górę Wisły do Warszawy, a dalej Narwią i Bugiem do Brześcia, gdzie łączy się z drogą wodną prowadzącą przez Polesie do Dniepru. W granicach BTOF obejmuje odcinek Wisły od gminy Dobrcz do gminy Czernikowo. Obecnie, ze względu na brak wymaganych głębokości transportowych, pełni głównie funkcje turystyczno-rekreacyjne. Szczególnie piękne fragmenty Wisły wchodzi w skład Zespołu Parków Krajobrazowych, Chełmińskiego i Nadwiślańskiego
- MDW E70, która łączy Europę Zachodnią, od Antwerpii i Rotterdamu, przez berliński węzeł śródlądowych dróg wodnych i przez północną Polskę, z rejonem Kaliningradu i z systemem drogi wodnej Niemna. W obszarze BTOF prowadzi Notecią, Kanalem Bydgoskim i Brdą, aż do styku z MDW E40 na Wiśle⁴⁶

Skrzyżowanie dróg wodnych w rejonie Bydgoszczy wraz z drobniejszymi ciekami wodnymi, budowlami i urządzeniami hydrotechnicznymi oraz zabudową nadbrzeżną tworzy Bydgoski Węzeł Wodny (BWW), który stanowi jeden z najcenniejszych zasobów środowiskowych rejonu. Potencjalnie może stanowić najsilniejszy – na równi z toruńskim Starym Miastem – produkt markowy BTOF.

⁴⁶ Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy

BWW jest elementem międzynarodowych dróg wodnych: E70 i E40. Stanowi on oś rozbudowy układu przestrzennego Bydgoszczy. Posiada przede wszystkim znaczenie rekreacyjne i turystyczne z licznymi trasami spacerowymi i rowerowymi. Skupia także najważniejsze miejskie tereny parkowe. Poprzez lokalizację elektrowni wodnych BWW posiada również znaczenie energetyczne oraz obecnie, o mniejszym stopniu niż przed laty, gospodarcze. Rewitalizacja, rozwój i zagospodarowanie turystyczne poszczególnych jego elementów jako potencjalnych produktów markowych zostały zidentyfikowane w „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”⁴⁷.

Łącznikowa rola Bydgoskiego Węzła Wodnego wśród polskich dróg wodnych umożliwia rozwój turystyki, rekreacji i sportu w oparciu o zasoby wodne. Oprócz wycieczek statkami żeglugi śródlądowej, uprawianymi formami turystyki są spływy kajakowe oraz regaty wioślarskie i żeglarskie. Obiekty sportowe do uprawiania sportów wodnych, takie jak: tor regatowy, tor kajakarstwa górskiego oraz przystanie wodne: wioślarskie, kajakarskie i żeglarskie, umożliwiają organizację regionalnych, krajowych i międzynarodowych imprez turystycznych i sportowych. Za sprawą Związku Miast i Gmin Nadnoteckich rozwój turystyki w Bydgoskim Węźle Wodnym jest skorelowany z budową infrastruktury dla uprawiania różnych form turystyki wodnej na całej drodze wodnej Wisła – Odra (mariny, przystanie, hotele). Celem inwestycji dotyczącej BWW ma być sprowadzenie do Bydgoszczy i wszystkich miejscowości przy drodze Wisła – Odra turystów z Europy Zachodniej (Francji, Holandii, Niemiec), którzy mogą tu dopływać jachtami poprzez Odrę, Notec i Kanał Bydgoski.

Mapa 25. Drogi wodne na terenie BTOF (stan na 2013 r.)

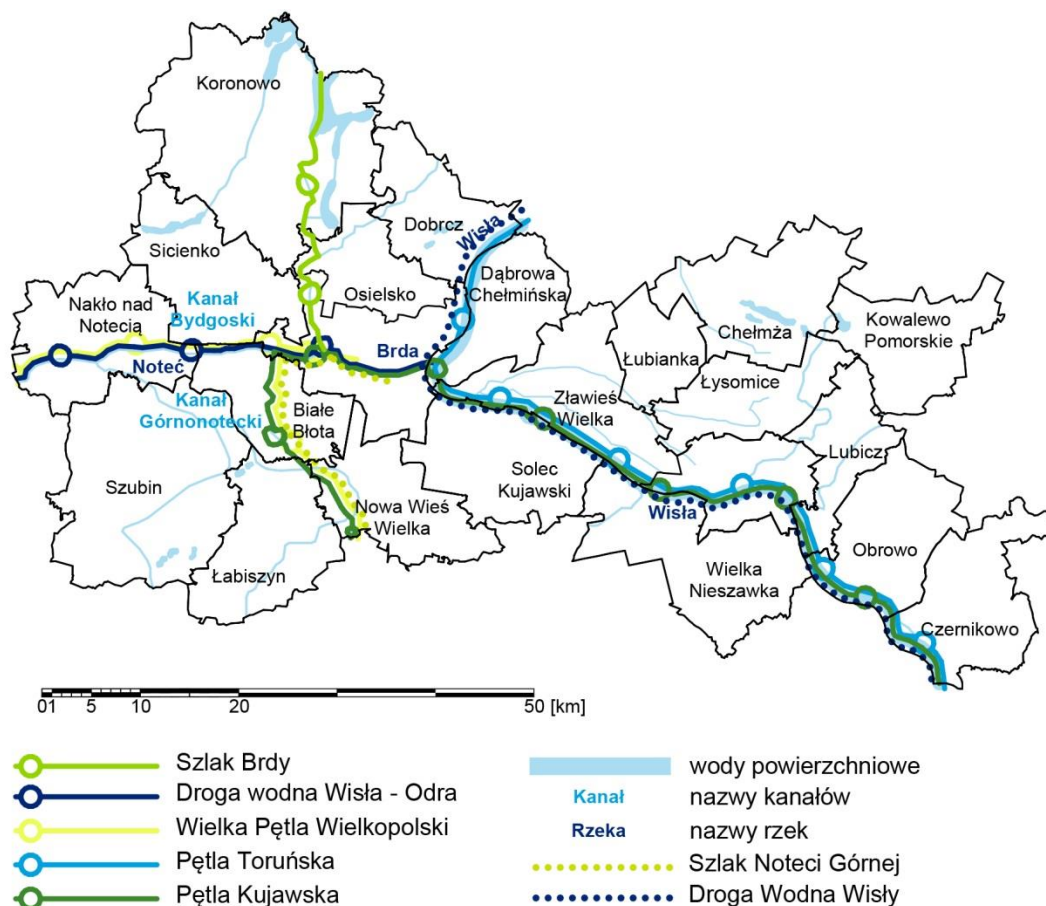
Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.commons.wikimedia.org

⁴⁷ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+, Toruń 21.10.2013 r.

W BWW przecinają się krajowe szlaki turystyczne – żeglugowe i kajakowe:

- Szlak Brdy – 233 km; jeden z najpiękniejszych w Polsce szlaków kajakowych, prowadzący przez otulinę Parku Narodowego Bory Tucholskie, liczne jeziora i Zalew Koronowski
- Droga wodna Wisła - Odra – 294 km; z Bydgoszczy do Kostrzyna nad Odrą, prowadząca m.in. przez Park Narodowy Ujście Warty. Szlak łączy Bydgoszcz z Odrzańską Drogą Wodną i położonymi przy niej miastami: Szczecinem, Wrocławiem oraz drogami wodnymi Europy Zachodniej
- Wielka Pętla Wielkopolski – 688 km; szlak okrężny Wielkopolski, prowadzący częściowo drogą Wisła - Odra oraz Kanałem Górnonoteckim przez jezioro Gopło i Kanał Ślesiński do Warty. Łączy Bydgoszcz, Konin, Poznań, Gorzów Wielkopolski
- Pętla Toruńska – 487 km; szlak kajakowy prowadzący Wisłą, Nogatem, Kanałem Jagiellońskim, rzeką Elbląg, Kanałem Elbląskim i Drwęcą. Łączy miasta: Bydgoszcz, Elbląg, Ostródę i Toruń
- Pętla Kujawska – 269 km; szlak okrężny Kujaw, prowadzący Kanałem Bydgoskim i Górnonoteckim, Notecią, Kanałem Bachorze, Zgłowiączką oraz Wisłą i Brdą. Łączy Bydgoszcz, Kruszwicę, Włocławek i Toruń
- Szlak Noteci Górnej – szlak kajakowy prowadzący Notecią na odcinku powyżej Nakła. Umożliwia eksplorację turystyczną licznych jezior na Kujawach i Pałukach. Z Bydgoszczy na szlak można dostać się przez Kanał Górnonotecki
- Droga Wodna Wisły – szlak żeglugowy i kajakowy, którym można dotrzeć z Bydgoszczy do Gdańska, a z drugiej strony do Warszawy oraz Krakowa. Poprzez dopływy Wisły możliwe jest uprawianie turystyki wodnej na większości terytorium Polski

Mapa 26. Szlaki turystyczne – żeglugowe i kajakowe na terenie BTOF (stan na 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.commons.wikimedia.org

W 2012 r. Województwo Kujawsko-Pomorskie podjęło inicjatywę koordynacji działań na rzecz rewitalizacji planowanej Międzynarodowej Drogi Wodnej E40 na odcinku Gdańsk – Bydgoszcz – Toruń – Warszawa. Współpraca ma na celu popularyzację idei i wiedzy na temat wszechstronnych możliwości wykorzystania Wisły przy zachowaniu wszystkich priorytetów środowiskowych, społecznych i gospodarczych. Przyczyni się to do zwiększenia atrakcyjności gospodarczej regionów położonych wzdłuż tego odcinka oraz wpłynie korzystnie na wzrost zainteresowania transportowym, hydroenergetycznym i turystycznym wykorzystaniem potencjału Dolnej Wisły.

Do czasu zrewitalizowania obu międzynarodowych dróg wodnych do potrzeb transportu wodnego mogą one służyć żegludze turystycznej i być podstawą do rozwoju dziedzin związanych z obsługą ruchu turystycznego.

Dużym atutem turystycznym BTOF są lasy o łącznej powierzchni ponad 130 tys. ha. Szatę leśną tworzą głównie bory sosnowe i mieszane. W porównaniu do całego województwa kujawsko-pomorskiego, w którym lasy stanowią 23%, BTOF jest silniej zalesiony (35%). Głównym zwartym obszarem leśnym jest Puszcza Bydgoska, rozciągająca się na południe od Bydgoszczy i Torunia, o powierzchni 45 tys. ha. Na jej terenie położone są najsilniej zalesione gminy: Białe Błota (54%), Nowa Wieś Wielka (63%), Osielsko (59%), Solec Kujawski (76%), Wielka Nieszawka (86%)⁴⁸. Rejon Puszczy Bydgoskiej jest nadal stosunkowo słabo zagospodarowany turystycznie. Większy ruch turystyczny generują Bydgoszcz i Toruń, miasta położone na jej obrzeżach, Park Jurajski w Solcu Kujawskim, kąpieliska nad Jeziorem Jezuickim. Obszar stanowi atrakcyjny rejon dla turystów pieszych i rowerowych. Na jego terenie znajduje się kilkanaście oznakowanych szlaków turystycznych.

Zasoby środowiska przyrodniczego w zasadniczy sposób warunkują rozwój turystyki. Im wyższe i bardziej różnorodne ich walory, tym lepsze warunki dla rozwoju funkcji turystycznych. Najbardziej wartościowe przyrodniczo obszary objęte są systemem ochrony prawnej, który ma na celu zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów i składników przyrody, co ma także szczególne znaczenie dla rozwoju funkcji turystyki i wypoczynku.

Szczegóły na temat obszarów objętych ochroną prawną znajdują się w rozdziale "Środowisko przyrodnicze".

Ważnym walorem przyrodniczym, wpływającym na zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru są tereny zieleni urządzonej. Ich szczegółowa charakterystyka również znajduje się w rozdziale "Środowisko przyrodnicze".

Turystyka aktywna

jest obecnie jednym z najszybciej rozwijających się sektorów lokalnych rynków turystycznych. Tworzy to szczególnie szanse dla BTOF jako regionu posiadającego uwarunkowania przyrodnicze, umożliwiające uprawianie zróżnicowanej aktywności, począwszy od turystyki pieszej i rowerowej poprzez wodną (kajakowa, żeglarstwo, motorowodna), na jeździeckiej skończywszy.

Wśród szlaków i tras turystycznych BTOF szczególne znaczenie mają międzynarodowe i krajowe trasy rowerowe. Przez obszar BTOF przebiega fragment trasy Euro Route R1 (szlak rowerowy zielony), będący częścią 3600 km trasy rowerowej z Boulogne-sur-Mer we Francji do Sankt Petersburga w Rosji. Wiślana Trasa Rowerowa to ogólnopolski projekt łączący osiem województw, którego celem jest utworzenie 1200-kilometrowego szlaku rowerowego wzdłuż rzeki Wisły. Szlak prowadzi po obu stronach Wisły, poprzez zlokalizowane wzdłuż jej brzegów rezerваты, parki krajobrazowe, lasy łęgowe i w pobliżu cennych pomników przyrody. Pozostałe szlaki rowerowe mają znaczenie regionalne lub lokalne.

Na terenie BTOF znajdują się szlaki lub fragmenty szlaków rowerowych⁴⁹:

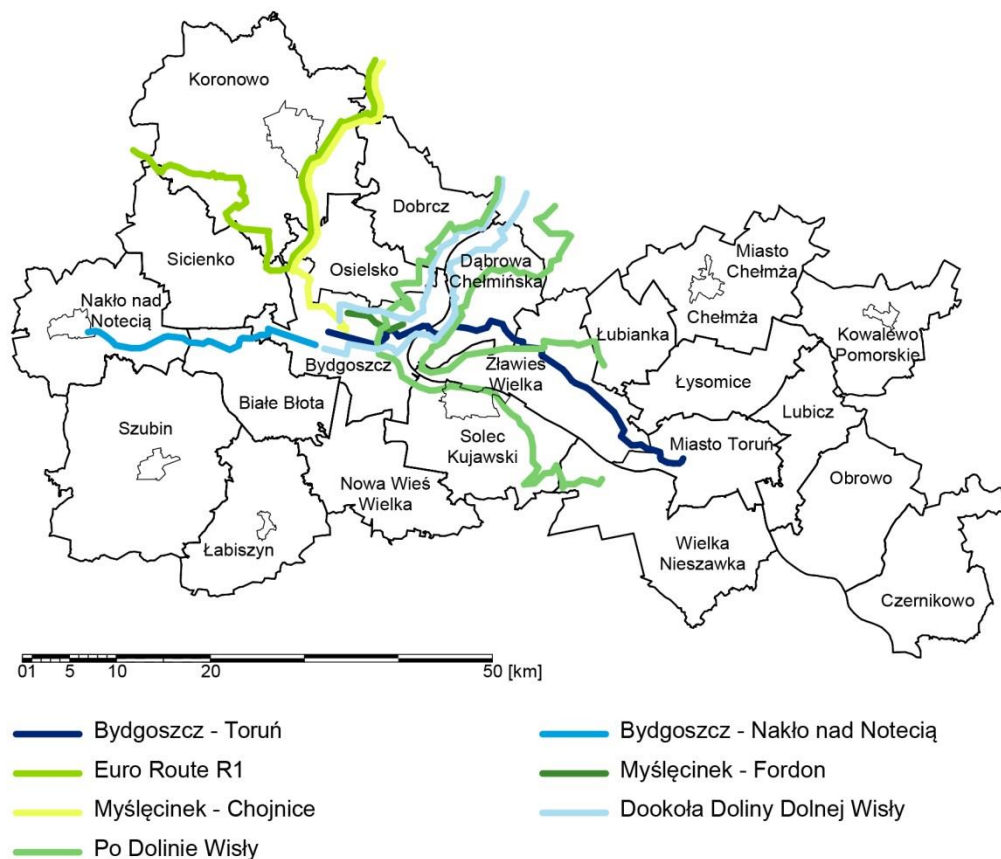
- Bydgoszcz - Nakło (szlak rowerowy niebieski) - 30 km

⁴⁸ GUS, Bank Danych Lokalnych

⁴⁹ www.wirtualneszlaki.pl

- Bydgoszcz - Toruń (szlak rowerowy niebieski) - 57 km
- Bydgoszcz Lotnisko - Stryśzek (szlak rowerowy czarny) - 6,5 km
- Bydgoszcz Myślęcinek - Bydgoszcz Fordon (ul. Twardzickiego) (szlak rowerowy czerwony) - 8,8 km
- Bydgoszcz - Chojnice (szlak rowerowy niebieski, BY 6001n) - odcinek Bydgoszcz - Zalew Koronowski - 167 km
- Dookoła Doliny Dolnej Wisły (szlak rowerowy zielony) - łącznie 105 km
- Edukacji Przyrodniczej - Turystyczny Szlak Rowerowy w gminie Sicienko - 28 km
- Nadnotecki Szlak Rowerowy – łącznie 170 km
- Pałuckie Krajobrazy (szlak rowerowy czerwony) – łącznie 67 km
- Po Dolinie Dolnej Wisły (szlak rowerowy czarny) – łącznie 480 km
- Po gminie Czernikowo (szlak rowerowy czerwony, TO-7006-c) – 30 km
- Rowerowy szlak „Świadkowie Historii” (szlak rowerowy niebieski) - 40 km
- Toruń - Chełmno (szlak rowerowy czerwony, nr TO 7002) – łącznie 60 km
- Toruń - Grudziądz (szlak rowerowy niebieski) – łącznie 60 km
- Toruń - Inowrocław (szlak rowerowy zielony) - łącznie 53 km
- Toruń - Młyniec (szlak rowerowy żółty, nr TO 7005) – 28 km
- Toruń - Radomno (szlak rowerowy zielony, nr TO 7003) – łącznie 130 km
- Toruń - Włocławek (szlak rowerowy czerwony) – łącznie 63 km
- Trasa Rowerowa Toruń – Unisław – 22 km

Mapa 27. Drogi rowerowe w BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wirtualneszlaki.pl

Szlaki piesze w województwie kujawsko-pomorskim to ponad 100 szlaków o łącznej długości przekraczającej 2,9 tys. km, co w klasyfikacji długości nizinnych szlaków turystycznych daje

województwu kujawsko-pomorskiemu drugie miejsce, po województwie wielkopolskim. Koncentrują się one w dużej części w atrakcyjnym obszarze Borów Tucholskich, natomiast na terenie BTOF w większości skupiają się wokół Bydgoszczy i Torunia. Kilkadziesiąt tras o zróżnicowanej długości tworzy gęstą mapę dróg rekreacyjnych, dostosowanych do możliwości rozmaitych rodzajów turystów, tych weekendowych i tych bardziej zaawansowanych. Jednym z najciekawszych szlaków jest Europejski Szlak Kulturowy św. Jakuba, najstłynniejszy – obok szlaków do Rzymu i Jerozolimy – pielgrzymkowy szlak średniowiecznej Europy. Jego główna trasa biegła z Litwy, przez Polskę, Niemcy, Francję, do Hiszpanii, a konkretnie do grobu św. Jakuba Apostoła w mieście Santiago de Compostela w Galicji. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego powstał on dzięki współpracy i wsparciu finansowym samorządów lokalnych: Urzędu Miasta Torunia, Urzędu Miejskiego w Brodnicy oraz Urzędu Gminy Kurzętnik. Liczący 210 km szlak prowadzi z Olsztyna do Torunia.

Szlaki kajakowe na obszarze BTOF to szlak Brdy (o łącznej długości 233 km) oraz Drwęcy (łączna długość 200 km) w ich dolnym biegu. Na terenie BTOF Szlak Brdy biegnie Zalewem Koronowskim, koło Stacji Wodnej PTTK Sokole Kuźnica i Pieczysk, a następnie Kanałem Lateralnym do Samociążka. Tam przenosi się na Brdę, którą dociera do granic Bydgoszczy, gdzie w Janowie znajduje się Stacja Wodna PTTK, w której najczęściej kończą się spływy. Dalej rzeka malowniczym zakolem dopływa do Smukały. Następnie szlak biegnie do Śródmieścia, gdzie z prawej strony dochodzi Kanał Bydgoski. Koło nowej mariny szlak wraca na Brdę. Dalej rzeka płynie przez centrum miasta skanalizowanym korytem do Brdujścia, gdzie znajduje się tor regatowy. Po pokonaniu ostatniej przenoski można dopłynąć z ujścia Brdy do Wisły. Szlak Drwęcy na terenie BTOF obejmuje jej dolny bieg, od Młyńca do ujścia Wisły. Na odcinku od Młyńca do Lubicza Drwęca rozlewa się szeroko, aby następnie przejść w ujściowy odcinek Drwęcy – pomiędzy Lubiczem a Kaszczorkiem. Na ostatnim odcinku Drwęca wije się wśród zabudowań wsi Złotorii. Po przepłynięciu 600 metrów od skansenu Drwęca wpada do Wisły. W widłach Drwęcy i Wisły wznoszą się ruiny zamku Kazimierza Wielkiego. Z tego miejsca do Torunia zostaje ok. 6-kilometrowy odcinek⁵⁰.

Doskonałe warunki do uprawiania turystyki żeglarskiej zapewnia omówiony wcześniej obszar Zalewu Koronowskiego z jego łatwo dostępnymi brzegami i ogromną ilością zatok. Przystań żeglarska znajduje się również w Toruniu i Chełmży, chociaż możliwości żeglowania Wisłą i na Jeziorze Chełmińskim nie przyciągają tak wielu miłośników tego sportu, co Zalew Koronowski.

Turystykę konną na terenie BTOF promuje wiele stadnin i ośrodków jazdy konnej. Najbardziej znanym jest Ośrodek Rekreacji Konnej „Pod aniołami” Leśnego Parku Kultury i Wypoczynku w Myślęcinku, posiadający hipodrom, padoki, stajnie z boksami dla 40 koni, powozownię oraz dwie kryte ujeżdżalnie. Kluby Kujawsko-Pomorskiego Związku Jeździeckiego znajdują się między innymi w Bydgoszczy, Brzozie, Osielsku, Toruniu, Solcu Kujawskim i Lubiczu.

Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny stwarza doskonałe warunki do uprawiania turystyki aktywnej. Duża liczba wyznaczonych szlaków pieszych i rowerowych, położonych w atrakcyjnych przyrodniczo rejonach (Dolina Dolnej Wisły, Puszcza Bydgoska) zachęca do krótszych i dłuższych wypraw. Możliwość uprawiania rozmaitych rodzajów turystyki aktywnej, w połączeniu z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną omówioną w rozdziale „Infrastruktura rozrywki”, daje możliwość dobrania najlepszej ich formy do wszystkich grup użytkowników.

Walory kulturowe turystyki

Czynnikiem zajmującym ważne miejsce w przestrzeni turystycznej są niewątpliwie dobra kultury, mające znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturowego ze względu na swoją wartość historyczną, naukową lub artystyczną. Najwyższą formą ochrony dóbr kultury jest wpis do rejestru zabytków. W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. przyjęto, że ochronie i opiece nad zabytkami podlegają: zabytki nieruchome (wymienia się 8 rodzajów), zabytki ruchome (wymienia

⁵⁰ www.wirtualneszlaki.pl; powiat bydgoski dla aktywnych, przewodnik po szlakach turystycznych powiatu bydgoskiego 2010 r.

się 8 rodzajów, w tym kolekcje), zabytki archeologiczne (nieruchome lub ruchome). Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne, nazwy obiektów, placów, ulic lub jednostek osadniczych.

Aby dziedzictwo kulturowe mogło być efektywnym instrumentem promocji regionu, winno mieć odpowiednią, w pełni ukazującą jego walory prezencję. W odniesieniu do zabytków architektury i urbanistyki oznacza to ich dobry stan techniczny, w odniesieniu do zabytków ruchomych odpowiednio atrakcyjnie zaaranżowane ich kolekcje, zaś – na przykład – w odniesieniu do przejawów kultury duchowej, tradycji, odpowiednie, atrakcyjne ich prezentacje.

Obszar BTOF cechuje się bogactwem zróżnicowanych walorów kulturowych. Najbardziej atrakcyjnym i rozpoznawalnym fragmentem Bydgoszczy jest obszar Starego Miasta wraz z Wyspą Młyńską, w którym koncentrują się reprezentacyjne obiekty o dużej wartości historycznej, gmachy użyteczności publicznej i muzea. Dodatkowo urokliwość tego obszaru podkreśla rzeka Brda oraz malowniczo położone nad nią Wenecja Bydgoska oraz Opera Nova. Kolejnym unikatowym miejscem na mapie Bydgoszczy jest Dzielnica Muzyczna z położonym w niej centralnie parkiem im. Jana Kochanowskiego, w którym znajdują się liczne rzeźby przedstawiające wybitnych kompozytorów. Wokół mają swoje siedziby: Filharmonia Pomorska im. I.J. Paderewskiego, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego, Teatr Polski im. Hieronima Konieczki. Naprzeciwko wejścia do teatru stoi jeden z symboli miasta, charakterystyczna rzeźba „Łuczniczki” dłuta F. Lępickego.

Ważną atrakcją turystyczną jest średniowieczny zespół miejski Torunia, wpisany w 1997 r. na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO, będącą rejestrem najcenniejszych obiektów na świecie. W Polsce znajduje się obecnie czternaście wpisanych na nią unikatowych obiektów. Zespół Starego i Nowego Miasta w Toruniu został również uznany przez Prezydenta RP za pomnik historii, jako jeden z 54 w Polsce obiektów i obszarów o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa, wyróżniających się wybitnymi walorami artystycznymi, historycznymi lub naukowymi. Zachowany średniowieczny układ urbanistyczny, liczne rozpoznawalne zabytki (jak Krzywa Wieża) oraz sieć muzeów, z unikatowym w skali kraju Żywym Muzeum Piernika stanowią atrakcyjny obszar, przyciągający rzesze turystów.

Unikatowym układem przestrzennym w Toruniu o wyjątkowej wartości historycznej jest również Bydgoskie Przedmieście, oferujące niezwykle interesujący przegląd różnorodnych stylów architektonicznych na stosunkowo małym obszarze. Dzielnica posiada nie tylko walory architektoniczne i krajobrazowe, ale również atrakcyjną bazę noclegową (akademiki, hotel), którą z powodzeniem można wykorzystać, by przyciągnąć turystów. Na szczególną uwagę zasługują park miejski, jeden z najstarszych publicznych parków miejskich w Polsce, założony w 1817 r., czy najstarszy w Polsce Ogród Zoobotaniczny, założony w roku 1797. Inne liczne atrakcje turystyczne w Toruniu to zabudowa z XIX i początku XX w., m.in. Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych – dawny przytułek dla kalek i starców, zbudowany po 1886 r. dla Fundacji Wilhelma Augusta – okazały neorenesansowy gmach z charakterystycznie zdobionym szczytem, mieszczący obecnie Wydział Sztuk Pięknych UMK, teren Jednostki Wojskowej 1440 – dawne koszary pionierów (w okresie międzywojennym Koszary Zamoyskiego i Koszary Prądyńskiego, pochodzące z przełomu XIX i XX w.), gmach z 1931 r. mieszczący Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych, wzniesiony wg projektu znanego międzywojennego architekta Kazimierza Ulatowskiego, i wiele innych.

Na terenie Bydgoszczy i Torunia najliczniej reprezentowane są zabytki zabudowy mieszkaniowej: domy murowane oraz kamienice i wille, z których najbardziej rozpoznawalne są kamienice toruńskiej Starówki i Bydgoskiego Przedmieścia oraz zabudowa Starego Miasta i Śródmieścia w Bydgoszczy. W grupie miast, w których zachował się oryginalny układ, znajdują się też średniowieczne dzielnice Starego Miasta w Koronowie i Łabiszynie. W pozostałych ośrodkach zachowały się głównie pojedyncze obiekty zabytkowe.

Wśród zabytków sakralnych BTOF dominują kościoły – rzymskokatolickie (65) i kościoły innych wyznań (23) – oraz cmentarze (26). Do najstarszych kościołów, o największych walorach kulturowych i turystycznych należą kościoły gotyckie, tworzące liczną grupę na terenie BTOF. W Bydgoszczy są to: kościół farny (katedra pw. Świętych Marcina i Mikołaja) zbudowany w latach 1466–1502 i kościół

bernardyński pw. św. Jerzego (obecnie garnizonowy pw. NMP Królowej Pokoju) z połowy XVI w. W Toruniu dawny kościół farny obecnie katedra pw. Świętych Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty (II poł. XIII–XV w.), kościół klasztorny franciszkanów, obecnie parafia pw. Wniebowzięcia NMP (2 poł. XIII, XIV w.), kościół parafialny pw. św. Jakuba (pocz. XIV w.), niewielki kościół parafialny pw. Świętego Krzyża z XIV w. w Kaszczorku. Dużą liczbę kościołów gotyckich mają na swoim terenie miasto i gmina Chełmża: Katedra pw. św. Trójcy i kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Chełmży, kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Dźwierznie, kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Grzywnie, kościół parafialny pw. Narodzenia NMP w Kiełbasinie czy kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Nawrze. Do tego typu obiektów należą również: kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Czernikowie, kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Ostromecku, kościół klasztorny cystersów (obecnie parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Koronowie, kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Bierzglowie (gm. Łubianka), kościół parafialny pw. św. Marcina w Szubinie, kościół parafialny pw. św. Marcina w Czarnowie (gmina Zławieś Wielka). W gminie Kowalewo Pomorskie kościół parafialny pw. św. Bartłomieja (Chełmonie), kościół parafialny pw. św. Mikołaja (Kowalewo Pomorskie), kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela (Pluskowęsy). W gminie Lubicz kościoły parafialne w Grębocinie (obecnie muzeum) i Gronowie (kościół parafialny pw. św. Mikołaja). W gminie Łysomice kościoły gotyckie znajdują się w Gostkowie (kościół pw. Wniebowzięcia NMP), Papowie Toruńskim (kościół parafialny pw. św. Mikołaja) i Świerczyńkach (kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela).

Na uwagę zasługują również sakralne obiekty pochodzące z czasów nowożytnych, takie jak: kościół klasztorny klarysek w Bydgoszczy, kościoły w gminie Koronowo (kościół pw. św. Andrzeja w Koronowie, kościoły w Łąsku, Wtelnie i Byszewie), kościół klasztorny reformatów w Łabiszynie, a w Toruniu zespół klasztorny reformatów na Podgórzu, kościół ewangelicki (obecnie akademicki pw. Świętego Ducha) i kolegium jezuickie (obecnie szkoła).

Nieliczne są natomiast zachowane obiekty drewniane: kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Włókach (gm. Dobrcz) czy kościół parafialny pw. Świętego Krzyża w Żółędowie (gm. Osielsko).

Rozpoznawalne w obrazie kulturowym są zamki, pałace i dwory. Do istniejących obiektów należy zaliczyć zamki pokrzyżackie w Toruniu i Zamku Bierzglowskim, ruiny zamku w Nowym Jasińcu (gm. Koronowo) i Kowalewie Pomorskim oraz ruiny polskiego zamku w Szubinie, zamki królewskie (ruiny zamku Kazimierza Wielkiego w Nakle nad Notecią, Zamek Dybowski w Toruniu) czy ruiny zamku rycerskiego w Szubinie. Licznie reprezentowane są zespoły pałacowo-parkowe i dworskie, np.: Lubostroń projektu Stanisława Zawadzkiego, Pluskowęsy koło Chełmży proj. Stanisława Hebanowskiego, Nawra koło Chełmży proj. Hilarego Szpilowskiego, Turzno proj. Henryka Marconiego, Piątkowo koło Kowalewa Pomorskiego, Ostromecko, Gądecz gm. Dobrcz, Jedwabne gm. Lubicz.

Ciekawym kulturowo elementem zabytkowym jest architektura obronna oraz liczne fortyfikacje. Do dziś jednak zachowało się wiele relikwów dawnych murowanych systemów obronnych. Przykładami są zachowane fragmenty XIII- i XIV-wiecznych murów, baszt i bram w Toruniu, Kowalewie Pomorskim i Bydgoszczy czy XIX-wieczna Twierdza Toruń, składająca się z ponad 200 różnych dzieł pasa fortecznego, którego obwód wynosi ok. 22 km. Prawie wszystkie zachowały się w niezmiennym stanie do dziś. Do ciekawych obiektów należą też bydgoskie zabytki hydrotechniczne, w tym śluzy Starego i Nowego Kanału Bydgoskiego⁵¹.

Jednym z ważniejszych czynników zwiększających ruch turystyczny jest atrakcyjna oferta muzealna, umożliwiająca zwiedzającym ciekawe spędzenie czasu i połączenie aktywności krajoznawczej z poznawczą. Główne obiekty muzealne znajdują się w miastach rdzeniach BTOF: Bydgoszczy i Toruniu. W ostatnich kilku latach powstały placówki oferujące zwiedzanie interaktywne, które zyskały już renomę w skali krajowej i regionalnej. W Bydgoszczy do muzeów oferujących unikalną ofertę w skali kraju możemy zaliczyć m.in.: Muzeum Dyplomacji i Uchodźstwa Polskiego, Muzeum Kanału Bydgoskiego, Muzeum Wodociągów, Muzeum Mydła i Historii Brudu oraz Eksplozeum, w którym

⁵¹ Rejestr zabytków nieruchomości Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu; Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2013-2016, Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Toruń, 2013 r.

można zwiedzić zachowane fragmenty jednej z największych, zbudowanych w Polsce fabryk zbrojeniowych III Rzeszy. Poza tym w Bydgoszczy istnieją również: Muzeum Leona Wyczółkowskiego, Muzeum Tradycji Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Muzeum Oświaty Ziemi Bydgoskiej. W Toruniu atrakcyjną ofertę dla turystów posiadają: Muzeum Piernika, Muzeum Podróżników im. Tony'ego Halika, Twierdza Toruń Fort IV. Interesująca może być również oferta pozostałych toruńskich placówek: Muzeum Etnograficznego (skansen), Muzeum Okręgowego (Ratusz Staromiejski, Dom Mikołaja Kopernika, Dom Eskenów, Kamienica pod Gwiazdą), Muzeum Przyrodniczego – WBiNoZ UMK, Muzeum Uniwersyteckiego, Zamku Krzyżackiego, Muzeum Inżynierii Komunalnej Torunia, Domu Legend Toruńskich, Muzeum Pomorskiego Armii Krajowej (Fundacja Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek).

Poza Bydgoszczą i Toruniem placówki muzealne znajdują się jedynie w kilku gminach: Muzeum Solca im. księcia Przemysła w Solcu Kujawskim, Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią, Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie (gmina Lubicz) i Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie.

Infrastrukturę kulturalną regionu uzupełniają również nowe obiekty kulturowe, które już są, bądź mają szansę stać się, atrakcyjnymi obiektami na trasach zwiedzania. Należy do nich jedyne w regionie Centrum Popularyzacji Kosmosu „Planetarium” w Toruniu, oferujące atrakcyjne pokazy dzięki wysokiej jakości sprzętowi i przyciągające z roku na rok coraz większą liczbę turystów. Toruńskie planetarium, powstałe w 1994 r., jest jedną z najliczniej odwiedzanych placówek tego typu w Europie, przebijając ofertą nawet większe obiekty. W 2013 r. planetarium odwiedziło ponad 280 tys. osób. W panoramę Torunia wpisało się już też Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”, otwarte w czerwcu 2008 r., będące jedną z najnowszych przestrzeni dedykowanych w całości sztuce współczesnej w Polsce. Ideą jego powstania było stworzenie miejsca, w którym nie tylko prezentuje się sztukę, ale które stanie się nowoczesnym centrum rozrywki, w którym pojawiają się fascynujące historie i odpowiedzi na istotne pytania, w którym można też zobaczyć ciekawe filmy, kupić albumy i turystyczne pamiątki, przeglądać prasę, napić się kawy. Kolejnym tego typu obiektem jest otwarte w 2013 r. Centrum Nowoczesności „Młyn Wiedzy” – pierwsze centrum nauki w regionie kujawsko-pomorskim. Jego siedzibą są dawne młyny Richtera w Toruniu, budynki zbudowane na przełomie XIX i XX w., całkowicie odrestaurowane, służące teraz nauce i zabawie. Na 6 kondygnacjach zajmujących 5 tys. m² znajduje się przestrzeń wystawiennicza, pracownie naukowe, sale ekspozycyjne dla dzieci oraz biura.

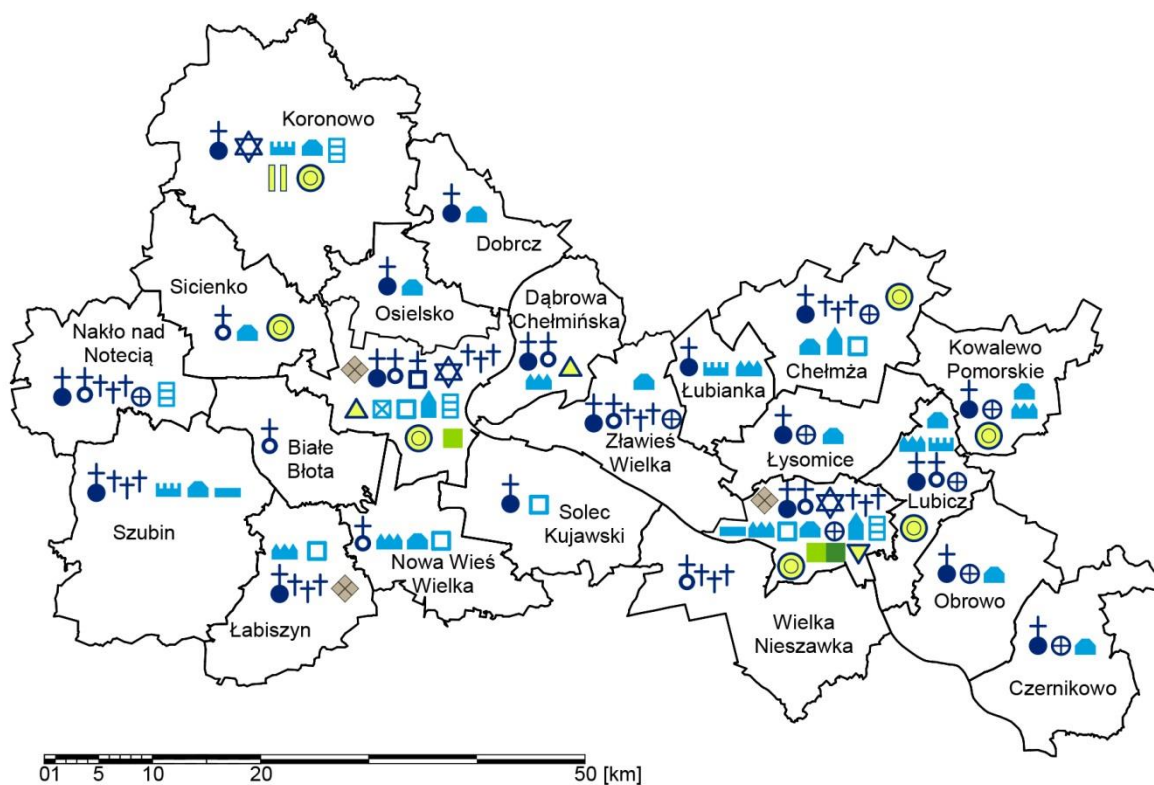
Istotnymi atutami oferty kulturowej Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego są przede wszystkim:

- Rozpoznawalne obiekty zabytkowe na jego obszarze, takie jak średniowieczny zespół miejski Torunia
- Duża liczba zabytków, zwłaszcza gotyckich
- Dobry stan zachowania dużej liczby obiektów kulturowych
- Atrakcyjna oferta muzealna, zwłaszcza nowych, interaktywnych obiektów (Muzeum Piernika, Exploseum)
- Nowopowstałe, atrakcyjne obiekty kulturowe (Młyn Wiedzy)
- Konsekwentnie realizowane prace konserwatorskie i rewitalizacyjne obiektów zabytkowych

Do ograniczeń rozwoju turystyki kulturowej zaliczyć należy:

- Brak istniejących szlaków kulturowych (z wyjątkiem szlaku Św. Jakuba)
- Brak współpracy gmin w zakresie programów opieki nad zabytkami i powstawania wspólnych szlaków kulturowych
- Niewystarczające mechanizmy wspierania właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych
- Brak wspólnego programu promocji zasobów kulturowych regionu i edukacji kulturalnej
- Silna konkurencja oferty kulturowej, zarówno zagranicznej jak i województw sąsiednich

Mapa 28. Zabytki w gminach BTOF (stan na 2014 r.)

Rodzaje zabytków

◆ układy architektoniczno - archeologiczne

Zabytki świeckie

- 🏰 zamki
- 🏰 pałace
- 🏠 dwory
- 🏡 zespoły folwarczne
- 🏠 domy drewniane i szachulcowe
- 🏠 domy murowane
- 🏠 kamienice i wille
- 🏢 budynki użyteczności publicznej
- inne zabytki świeckie

Zabytkowe obiekty obronne i warowne

- 🏰 pozostałości miejskich murów obronnych
- 🏰 pozostałości fortyfikacji XIX-wiecznych

Zabytki sakralne

- ✝️ kościoły rzymskokatolickie
- ✝️ kościoły (po)ewangelickie i inne
- 🏠 klasztory
- ✡️ judaica
- ⚰️ cmentarze
- ⊕ inne (bramy, dzwonnice, kaplice)

Zabytki techniki

- 🏭 obiekty przemysłowe i rzemieślnicze
- 🚂 zabytki kolejnictwa
- ⚙️ obiekty hydrotechniczne i młyny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rejestru zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu

Tabela 33. Zabytki z rejestru zabytków nieruchomych na obszarze BTOF (stan na 31.03.2014 r.)

Typ obiektu	Bydgoszcz	Toruń	Białe Błota	Chełmża Miasto	Chełmża Gmina	Czernikowo	Dąbrowa Chełmińska	Dobrzę	Koronowo	Kowalewo Pomorskie	Lubicz	Łabiszyn	Łubianka	Lysomice	Nakło nad Notecią	Nowa Wieś Wielka	Obrowo	Osielsko	Siczenko	Solec Kujawski	Szubin	Wielka Nieszawka	Zławieś Wielka	Łącznie
Układy architektoniczno-archeologiczne	2	5																						9
Zabytki sakralne																								
a. kościoły rzymsko- katolickie	9	7		2	5	2	2	1	7	5	3	1	3	3	2		2	2		2	5		2	65
b. kościoły (po)ewangelickie i inne	8	5	1				1				2				1	1			2			1	1	23
c. klasztory	2																							2
d. judaica	1	1							2															4
e. cmentarze	7	8		1											4						1	1	4	26
f. inne (bramy, dzwonnice, kaplice)		5													1								3	9
Zabytki świeckie																								
a. zamki									1	1	1		1								1			5
b. pałace		2			4		1			1	1	1	2			1								9
c. dwory		1				2		7	4	2	2			1			2	1	5		6	2		39
d. zespoły folwarczne		2																			1			3
e. domy drewniane i szachulcowe	1																							1
f. domy murowane	64	77		3								2				1				1				148
g. kamienice i wille	47	103		1																				151
h. budynki użyteczności publicznej	29	11							1						1									42
i. inne zabytki świeckie	17	51			1	1				1	1		1	2	4		1							80
Zabytkowe obiekty obronne i warowne																								
a. pozostałości miejskich murów obronnych	1	11								1														13
b. pozostałości fortyfikacji XIX-wiecznych		28																						28
Zabytki techniki																								
a. obiekty przemysłowe i rzemieślnicze	4	2					1																	7
b. zabytki kolejnictwa									2															2
c. obiekty hydrotechniczne i młyny	5	3		1					1	1	1								3		1			15
Łącznie	197	322	1	8	10	5	5	8	18	12	11	5	7	6	13	3	5	3	10	3	15	2	12	681

Źródło: Zestawienie własne na podstawie rejestru zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu

Baza noclegowa

Baza noclegowa stanowi kluczowy element zagospodarowania turystycznego i jeden z podstawowych czynników sukcesu danego miejsca jako celu turystycznego. Zróżnicowana pod względem standardu i cen oferta obiektów noclegowych ułatwia i przyspiesza decyzję o wyborze miejsca pobytu zarówno krótkiego, jak i dłuższego.

Baza noclegowa BTOF jest mocno zróżnicowana. W latach 2004–2012 miasta rdzenie notowały duży przyrost obiektów noclegowych: Bydgoszcz o 7 obiektów (39%), Toruń o 8 obiektów (28%). Jednak dla całego obszaru funkcjonalnego liczba obiektów powiększyła się o 1 (1%), co oznacza, że na obszarach poza głównymi miastami baza noclegowa uległa redukcji. Według danych GUS między 2010 a 2012 r. zmniejszyła się liczba obiektów noclegowych w gminach: Białe Błota (o 1), Koronowo (o 2), Nowa Wieś Wielka (o 1), Sicienko (o 1), Czernikowo (o 1), Łysomice (o 1), Łabiszyn (o 1).

Tabela 34. Obiekty noclegowe na terenie BTOF 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bydgoszcz	18	19	20	20	22	24	26	24	25
Toruń	29	30	30	30	32	33	36	37	37
Obszar BTOF razem	99	101	95	93	93	96	107	100	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych

Na terenie całego BTOF istnieją duże różnice w wyposażeniu w bazę noclegową. Większość obiektów noclegowych koncentruje się w miastach metropolitalnych. Bydgoszcz posiada 25% obiektów noclegowych, a Toruń aż 37%. Na obszarze podmiejskim największa liczba obiektów zlokalizowana jest w gminach: Koronowo (9 obiektów), Osiesko i Łysomice (po 4 obiekty) oraz Wielka Nieszawka (3 obiekty). Najmniejszą liczbę obiektów posiadają Dąbrowa Chełmińska, Nowa Wieś Wielka (hotel czterogwiazdkowy), Miasto Chełmża (hotel trzygwiazdkowy), Obrowo (hotel trzygwiazdkowy), Sicienko, Gmina Chełmża, Łabiszyn – po 1 obiekcie. Natomiast w gminach Dobrcz, Czernikowo i Kowalewo Pomorskie brak w ogóle obiektów noclegowych.

Według Ewidencji Skategoryzowanych Obiektów Hotelarskich Wydziału Turystyki UW, na obszarze BTOF wśród obiektów noclegowych w lutym 2014 r. był jeden hotel pięciogwiazdkowy w Bydgoszczy. Luksusowy obiekt „Bohema” zawiera 1 i 2-osobowe pokoje klimatyzowane, restaurację i kawiarnię na kilkadziesiąt osób, salę konferencyjną, basen, sauny, studio zdrowia i urody. To jedyny tego typu obiekt w regionie i jeden z kilkudziesięciu w Polsce. 11 hoteli posiada po cztery gwiazdki, z czego 4 w Bydgoszczy (*Pod Orłem, City, Słoneczny Młyn, Holiday Inn*), 5 w Toruniu (*Mercure Toruń Centrum, Bulwar, 1231, Filmar, Copernicus Toruń*) i 2 w innych miejscowościach (*Brzoza, Hotel Romantyczny w Turznie*). Hoteli skategoryzowanych na trzy gwiazdki jest 25, na dwie - 30, zaś na jedną tylko 3. Wśród moteli są cztery posiadające jedną gwiazdkę, zaś wśród pensjonatów jeden jednogwiazdkowy. Wszystkie obiekty są całoroczne, oprócz oferty noclegowej oferują również wyżywienie i dodatkowe usługi, w zależności od ich standardu. Ofertę noclegową uzupełniają obiekty sezonowe: schronisko młodzieżowe w Złejwsi Wielkiej i kemping „Tramp” w Toruniu⁵².

Pod względem liczby miejsc noclegowych również zdecydowanie wyróżniają się Bydgoszcz i Toruń, posiadając odpowiednio 34,21% i 39,77% miejsc noclegowych na terenie BTOF. Wyróżnia się tu również gmina Koronowo, która ze względu na bliskość obszaru turystyczno-rekreacyjnego Zalewu Koronowskiego posiada znaczne zasoby noclegowe (11,51%). Pozostałe gminy mają niewielki udział w tym obszarze. Odsetek miejsc noclegowych wynosi w nich od 0% (Czernikowo) do nieco ponad 2 % (Osiesko – 2,32%).

⁵² Ewidencja Skategoryzowanych Obiektów Hotelarskich, Wydział Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, wg stanu na 18 lutego 2014 r.

Tabela 35. Obiekty i miejsca noclegowe według gmin na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Gmina	Liczba obiektów noclegowych			Liczba miejsc noclegowych		
	Obiekty hotelowe	Inne obiekty noclegowe	Razem obiekty	Obiekty hotelowe	Inne obiekty noclegowe	Razem miejsca noclegowe
Bydgoszcz	20	5	25	2082	496	2578
Toruń	30	7	37	2515	482	2997
Białe Błota	2	0	2	66	0	66
Chełmża (m)	1	0	1	40	0	40
Chełmża (g.w.)	0	1	1	0	24	24
Czernikowo	0	0	0	0	0	0
Dąbrowa Chełmińska	1	0	1	18	0	18
Dobrcz	0	0	0	0	0	0
Koronowo	0	9	9	0	867	867
Kowalewo Pomorskie	0	0	0	0	0	0
Łabiszyn	1	0	1	52	0	52
Łysomice	1	3	4	119	32	151
Nakło nad Notecią	2	0	2	39	0	39
Nowa Wieś Wielka	1	0	1	100	0	100
Obrowo	1	0	1	30	0	30
Osielsko	3	1	4	130	45	175
Sicienko	0	1	1	0	22	22
Solec Kujawski	3	0	3	166	0	166
Szubin	2	0	2	51	0	51
Wielka Nieszawka	3	0	3	76	0	76
Zławieś Wielka	0	2	2	0	83	83
Obszar BTOF	71	29	100	5484	2051	7535

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

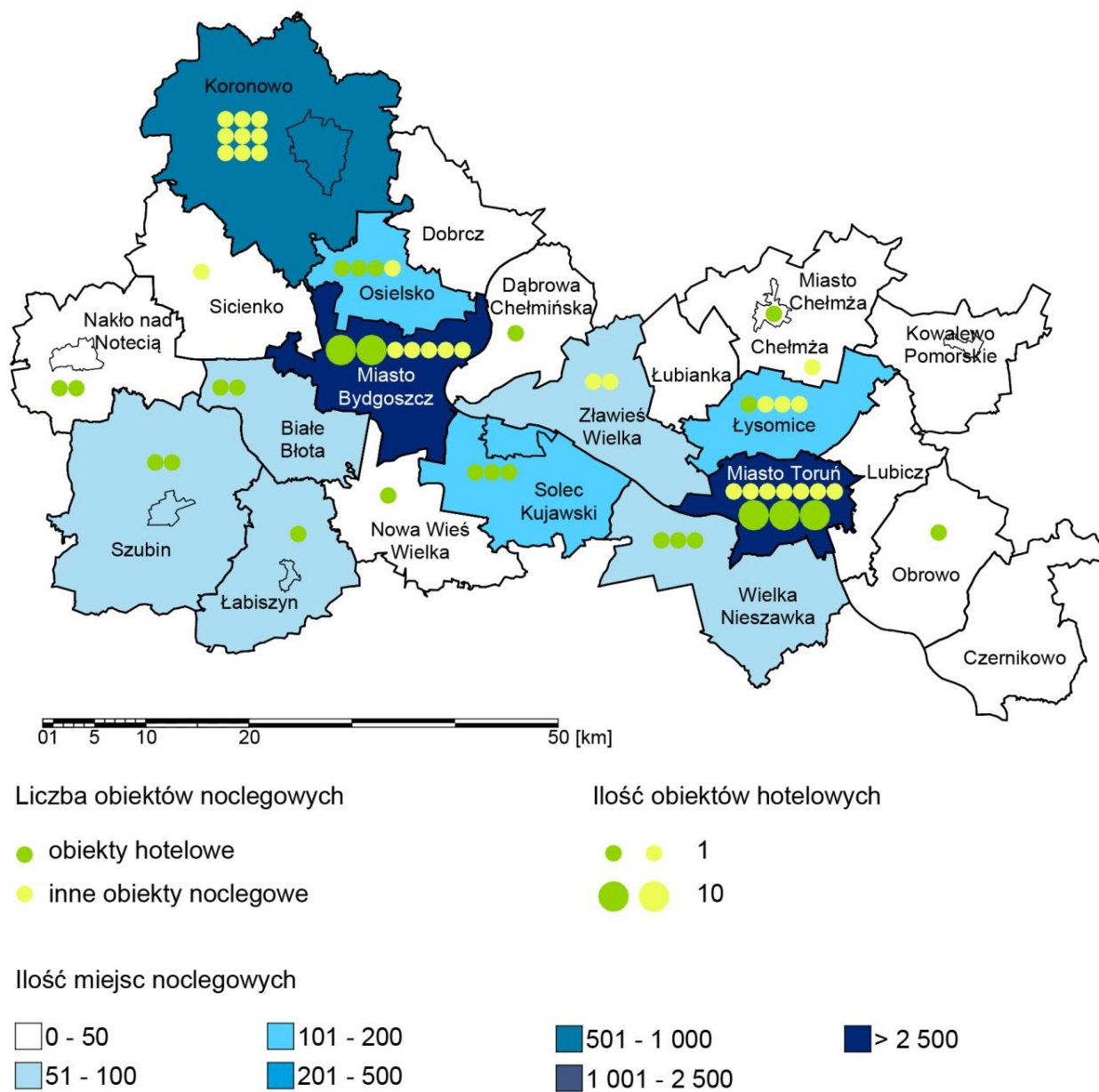
Pod względem wykorzystania bazy noclegowej BTOF lokuje się poniżej średniej krajowej. W 2012 r. średnie wykorzystanie bazy noclegowej wynosiło tu 20,24% wobec 33,6% dla całej Polski. Wyróżnia się zdecydowanie kilka gmin i miast, które osiągnęły wynik powyżej średniej krajowej. Najlepsza w tym obszarze była gmina Łysomice (43,6%), następnie Toruń (42,6%) i Bydgoszcz (35%). Do średniej krajowej zbliżyły się gminy Zławieś Wielka (33%) i Białe Błota (31,8%). Najslabiej pod względem wykorzystania istniejącej bazy noclegowej wypadają Sicienko (3,3%), Osielsko (7,9%) i gmina Chełmża (9,2%). W gminach Dobrcz, Kowalewo Pomorskie i Czernikowo w 2012 r. nie istniały obiekty noclegowe.

Tabela 36. Wykorzystanie bazy noclegowej na terenie BTOF 2010-2012

Wyszczególnienie	korzystający z noclegów ogółem I-XII		2010= 100%	wynajęte pokoje ogółem I-XII w obiektach hotelowych		2010= 100%	udzielone noclegi ogółem I-XII		2010=100%	stopień wykorzystania bazy noclegowej
	2010	2012		2010	2012		2010	2012		2012
POLSKA	20461496	22635388	110,6%	16584653	18888267	113,9%	55794467	62014890	111,1%	33,6%
Bydgoszcz	128275	122894	95,8%	150480	168838	112,2%	228919	246383	107,6%	35,0%
Toruń	210128	232102	110,5%	192125	210499	109,6%	334879	348281	104,0%	42,6%
Białe Błota	10982	3945	35,9%	7655	2700	35,3%	15469	5734	37,1%	31,8%
Chełmża (m)	2333	761	32,6%	457	506	110,7%	4138	1256	30,4%	11,5%
Chełmża (g.w.)	82	254	309,8%	0	0	0,0%	158	603	381,6%	9,2%
Czernikowo	1190	0	0,0%	1295	0	0,0%	1376	0	0,0%	0,0%
Dąbrowa Chełmińska	985	710	72,1%	985	710	72,1%	1243	868	69,8%	17,7%
Dobrcz	635	0	0,0%	0	0	0,0%	982	0	0,0%	0,0%
Koronowo	17082	18959	111,0%	491	0	0,0%	55631	52443	94,3%	22,2%
Łabiszyn	1894	1608	84,9%	1335	860	64,4%	5321	2069	38,9%	14,6%
Łysomice	8104	11218	138,4%	10131	14467	142,8%	12994	17955	138,2%	43,6%
Nakło nad Notecią	2795	1334	47,7%	1619	1324	81,8%	3830	1970	51,4%	18,5%
Nowa Wieś Wielka	4520	4416	97,7%	5366	6519	0,0%	7484	6766	90,4%	24,8%
Osielsko	2014	2199	109,2%	2411	2693	111,7%	4380	3773	86,1%	7,9%
Sicienko	203	201	99,0%	0	0	0,0%	283	201	71,0%	3,3%
Solec Kujawski	8740	7400	84,7%	8222	7442	90,5%	14012	11812	84,3%	26,1%
Szubin	3659	3081	84,2%	2537	2210	87,1%	4198	3589	85,5%	25,8%
Obrowo	0	673	637,0%	0	623	623,0%	0	1348	1348,0%	16,5%
Wielka Nieszawka	6652	3514	52,8%	4473	2473	55,3%	9108	4299	47,2%	20,7%
Zławieś Wielka	3141	6541	208,2%	2722	0	0,0%	4461	7473	167,5%	33,0%

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Mapa 29. Baza noclegowa na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Wśród podstawowych atrybutów zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego są walory środowiska przyrodniczego i kulturowego
2	Na terenie BTOF atutem są rozpoznawalne obiekty zabytkowe, duża liczba zabytków oraz powstające, atrakcyjne obiekty kulturowe o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym
3	Istotna jest inwentaryzacja obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego BTOF oraz ich skoordynowana rewitalizacja i promocja
4	Ważnym w rozwoju oferty turystycznej jest stworzenie możliwości turystycznego wykorzystania Bydgoskiego Węzła Wodnego jako centralnej osi turystycznej BTOF oraz jego promocja
5	Konieczne jest podjęcie działań w celu zbudowania wspólnej turystycznej tożsamości regionalnej
6	Istotna jest współpraca gmin w zakresie programów opieki nad zabytkami i powstawania wspólnych szlaków kulturowych
7	Ograniczeniem w rozwoju lokalnej turystyki jest silna konkurencja oferty w Polsce i za granicą

2.5. SPORT I REKREACJA

Sport lokalny, różne formy rekreacji i udziału w kulturze mają we współczesnych społeczeństwach ważny wymiar w kilku płaszczyznach. W wymiarze społecznym umożliwiają spędzanie wolnego czasu, udział w lokalnych wydarzeniach sportowych i kulturalnych, wyznaczają wzory i zasady zachowań młodzieży, kształtują zachowania prozdrowotne, a także wpływają na poprawę jakości życia, socjalizację i aktywizację społeczną i obywatelską. Są istotne również pod względem ekonomicznym – umożliwiają zwiększenie zatrudnienia, promocję miast i regionów, powstawanie bazy sportowej i rekreacyjnej. Istotny jest też wymiar edukacyjny i wychowawczy – kreowanie aktywności społecznej i obywatelskiej, zachowań prozdrowotnych, wzorów i zasad zachowań młodzieży, budowanie identyfikacji regionalnej mieszkańców oraz rozpoznawalnego i pozytywnie postrzeganego wizerunku regionu na zewnątrz.

Infrastruktura sportowo - rekreacyjna

We współczesnych społeczeństwach rekreacja i sport są dobrem powszechnym, dostępnym w rozmaitych formach, odpowiednio do możliwości i zainteresowań obywateli. Sport i rekreacja umożliwiają kształtowanie zdrowia i osobowości, rozwijanie nawyków, postaw prozdrowotnych oraz są wartościową formą spędzania wolnego czasu. Dlatego istotne jest zwrócenie uwagi na ich ważne cele społeczne i strategiczne. Z tych względów organy państwowe i samorządowe powinny być żywo zainteresowane rozwojem i upowszechnieniem różnych form sportu i rekreacji, gdyż wraz z rozwojem cywilizacyjnym są one coraz ważniejszym elementem życia człowieka.

Według ustaw kształtujących istniejący model samorządu terytorialnego w Polsce (Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa), gminy są zobowiązane do organizowania rekreacji i odpowiednich warunków materialno-technicznych do jej rozwoju. Rządowa „Strategia rozwoju sportu do roku 2015”⁵³, będąca dokumentem strategicznym w zakresie rozwoju sportu jako jednego z głównych obszarów działania w celu zmniejszenia dystansu, jaki dzieli Polskę od krajów europejskich w tej dziedzinie, określa rozwój infrastruktury sportowej. „Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+”⁵⁴ w celu strategicznym „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” wskazuje na aktywność fizyczną jako czynną formę zagospodarowania wolnego czasu, promującą zachowania prozdrowotne, i określa sposoby działania prowadzące do promocji aktywności poprzez uprawianie amatorskiego sportu i rekreacji.

Według badań CBOS na terenie Polski z 2013 r.⁵⁵, z deklaracji badanych wynika, że dwie trzecie z nich (66%) uprawiało sport bądź ćwiczenia w ciągu ostatniego roku, przy czym 40% podejmowało aktywność fizyczną regularnie, zaś 26% sporadycznie. Zdecydowanie najbardziej popularnym sportem jest jazda na rowerze (51%), a na drugim miejscu pływanie (28%). Inne stosunkowo popularne formy rekreacji to: bieganie (18%), turystyka piesza (16%), piłka nożna (14%), siatkówka (14%), gimnastyka, fitness, aerobik (13%).

⁵³ Strategia rozwoju sportu w Polsce do roku 2015, Ministerstwo Sportu, Warszawa 2007

⁵⁴ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+, Toruń 21.10.2013 r.

⁵⁵ Aktywność fizyczna Polaków, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, wrzesień 2013

Na Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym istnieją 711 obiektów sportowe⁵⁶. Wśród nich są zarówno obiekty ogólnodostępne, z których mogą korzystać mieszkańcy i turyści, jak również nowoczesne obiekty o standardzie międzynarodowym i krajowym, na których rozgrywane są zawody sportowe rangi mistrzostw Polski, Europy czy świata. Większość obiektów sportowych BTOF zlokalizowanych jest w Bydgoszczy (27%) i w Toruniu (31%). W pozostałych gminach liczba obiektów sportowych jest znacznie mniejsza i waha się od 1% do 5%.

Liczba osób przypadających na 1 obiekt może być uproszczonym wskaźnikiem dostępności do infrastruktury sportowej. Najlepiej pod tym względem wypadają gminy Kowalewo Pomorskie (447 osób na 1 obiekt), Łubianka (500), Solec Kujawski (528) i Wielka Nieszawka (535). Najwięcej mieszkańców na 1 obiekt sportowy przypada w Bydgoszczy (1762), Lubiczu (1722) i Łysomicach (1325), zaś Toruń z 884 osobami na obiekt lokuje się pośrodku. Wskaźnik ten nie pokazuje jednak dostępności do nowoczesnej infrastruktury sportowej, może być więc jedynie wskazówką, co do kierunku rozbudowy obiektów sportowych.

Wśród obiektów sportowych BTOF przeważają sale i salki gimnastyczne (32% wszystkich obiektów), w przeważającej części zlokalizowane przy szkołach. Są one jedynie częściowo dostępne dla wszystkich mieszkańców. Boiska piłkarskie, boiska otwarte, boiska do gier małych, urządzenia lekkoatletyczne stanowią łącznie 29% wszystkich obiektów.

W zakresie rozwoju infrastruktury sportowej, jednym z najbardziej udanych programów był program *Moje boisko – Orlik 2012*. Na obszarze BTOF w ramach tego programu powstało 85 obiektów). Większość z nich jest usytuowana w miastach rdzenia obszaru: Bydgoszczy (23 obiekty) i Toruniu (24 obiekty), jednak właściwie w każdej gminie obszaru funkcjonalnego powstał przynajmniej jeden obiekt tego typu, co znacząco podniosło ilość i jakość infrastruktury sportowej, zwłaszcza w gminach wiejskich. W odróżnieniu od dużej liczby wcześniej istniejących obiektów, Orliki zapewniają nowoczesną infrastrukturę sportową i spełniają wiele funkcji sportowo-rekreacyjnych, zapewniając różnorodną ofertę dla osób w każdym wieku, sprzęt sportowy, animację zajęć, a także zaplecze sanitarne.

Poważny niedobór występuje w zakresie dostępności do pływalni krytych i otwartych. Na terenie BTOF baseny są zlokalizowane głównie w Bydgoszczy (11 obiektów) i w Toruniu (13 obiektów). Na pozostałym obszarze występują one jedynie w 6 gminach: Osielsko, Solec Kujawski, Nakło nad Notecią, miasto Chełmża, Wielka Nieszawka i Kowalewo Pomorskie. W stosunku do liczby mieszkańców, najlepsza ich dostępność jest w Wielkiej Nieszawce (4813 mieszkańców na obiekt), Osielsku (5985) oraz Solcu Kujawskim (7926). Jednocześnie nowoczesne baseny w tych gminach przyciągają mieszkańców innych gmin (w tym Bydgoszczy i Torunia) oraz turystów. Na terenie BTOF na jedną pływalnię przypada średnio 25 570 mieszkańców, co stanowi wynik lepszy niż np. w przypadku aglomeracji poznańskiej (około 30 000 osób)⁵⁷.

Najwyższy standard usług sportowych i największą ich różnorodność oferują Bydgoszcz i Toruń. Są tu zlokalizowane obiekty przystosowane do rozgrywania zawodów o randze mistrzowskiej. W Bydgoszczy zaliczamy do nich⁵⁸:

- Stadion Zawiszy Bydgoszcz, który może pomieścić 21,5 tys. widzów, spełniający wymogi techniczno-organizacyjne PZPN, UEFA i FIFA, z infrastrukturą lekkoatletyczną
- Halę sportowo - widowiskową Łuczniczka, która pomieści do 8 tys. widzów, z boiskiem sportowym, krytymi kortami tenisowymi i torem łuczniczym
- Stadion Polonii Bydgoszcz (żużlowy i piłkarski) o pojemności 20 tys. widzów
- Tor regatowy – długości 2 km w pobliżu ujścia Brdy do Wisły. Organizowane są na nim treningi oraz zawody krajowe i międzynarodowe w dyscyplinach: wioślarstwa, kajakarstwa, kajak-polo oraz żeglarstwa

⁵⁶ Dane z gmin na terenie BTOF i ich stron internetowych

⁵⁷ Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej, 2012

⁵⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy

- Tor speedrowerowy, odpowiadający wymogom Międzynarodowej Federacji Cycle Speedway, co pozwala na organizację zawodów speedrowerowych o randze europejskiej i światowej

W Toruniu natomiast⁵⁹:

- Stadion Miejski o pojemności 6 tys. widzów, na którym rozgrywane były m.in. zawody lekkoatletyczne o randze międzynarodowej
- Lodowisko TOR-TOR z trybunami na 3000 widzów, na którym odbywają się zawody o randze krajowej i międzynarodowej
- Motoarena – stadion żużlowy o pojemności 15 000 widzów
- Hala Widowiskowo-Sportowa o pojemności 6700 widzów (zakończenie budowy - sierpień 2014 r.

Dużo niższym standardem cechują się obiekty zlokalizowane poza ośrodkami centralnymi. Jednak również tutaj powstają nowoczesne obiekty sportowe. Centrum Sportu i Rekreacji w Kowalewie Pomorskim, zawierające boisko „ORLIK”, boisko wielofunkcyjne, boisko plażowe zintegrowane, stadion piłkarski, stadion miejski, ściankę wspinaczkową, Skate Park, plac zabaw dla dzieci i Fit Park, zdobyło tytuł Sportowy Obiekt Roku 2013. Nowoczesne baseny powstały w Solcu Kujawskim i w gminie Wielka Nieszawka; kończy się budowa krytej pływalni w Kowalewie Pomorskim. Pozostałe obiekty, głównie na terenach wiejskich, są w różnym stanie jakościowym, niektóre z nich pochodzą sprzed wielu lat i wymagają remontów.

Gminy BTOF uczestniczą też w programie promocyjnym „Budujemy Sportową Polskę”⁶⁰, który ma na celu promocję w Polsce i w Europie tych miast, gmin i powiatów oraz ich prezydentów, burmistrzów, wójtów i starostów, którzy wspierają rozwój sportu dzieci i młodzieży, rozumieją znaczenie bezpieczeństwa uprawiania sportu, promują zdrowy, aktywny, bezpieczny styl życia i w ten sposób tworzą otwarte i nowoczesne społeczeństwo europejskie. Akces do programu zgłosiły: Bydgoszcz, Białe Błota, Koronowo, Osielesko, Solec Kujawski, Toruń, Czernikowo i Obrowo.

⁵⁹ www.mosir.torun.pl

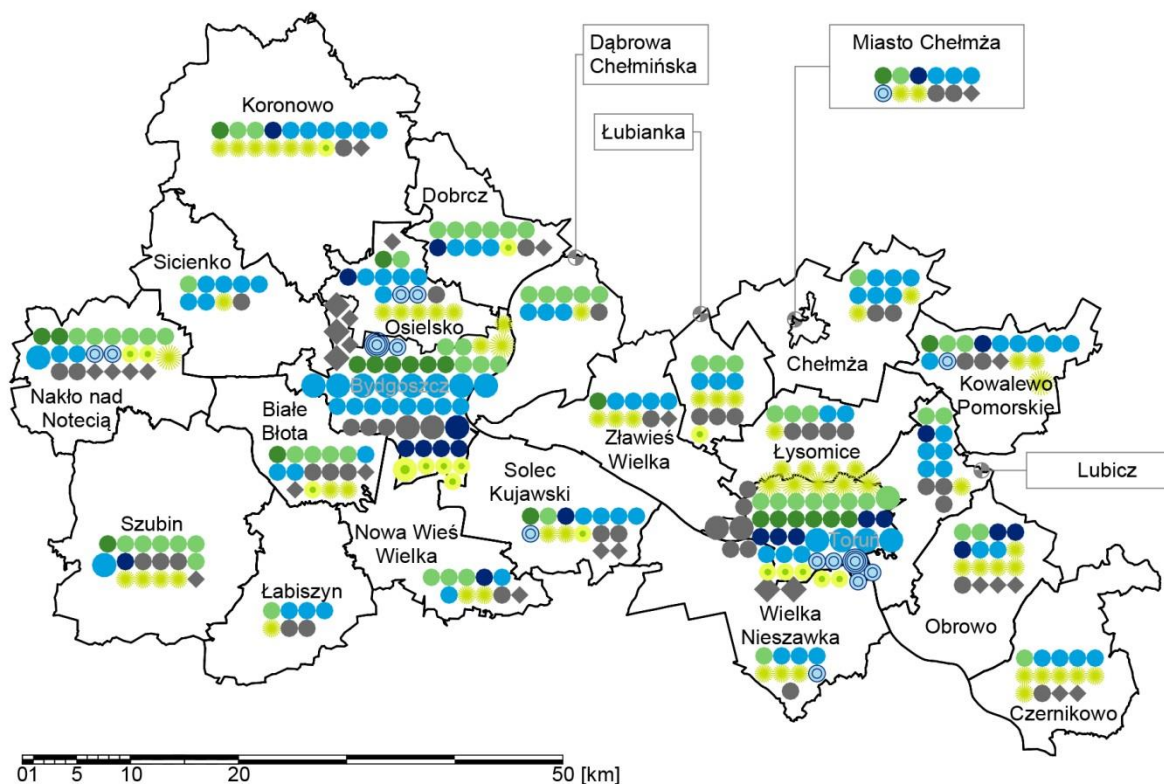
⁶⁰ <http://www.sportowapolska.eu>

Tabela 37. Infrastruktura sportowa w obszarach funkcjonalnych Bydgoszczy i Torunia (stan na 2014 r.)

Jednostka terytorialna	stadiony sportowe	boiska i płyty piłkarskie	hale sportowe	sale gimnastyczne i salki sportowe	plywalnie kryte i otwarte	boiska otwarte, boiska do gier małych, urządzenia lekkoatletyczne	korty tenisowe	obiekty programów rządowych	inne	Razem	liczba mieszkańców na 1 obiekt
Bydgoszcz	6	5	14	88	11	12	14	23	32	205	1762
Toruń	4	5	5	47	13	62	25	24	46	231	884
Białe Błota	1	4	0	3	0	2	1	3	2	16	1168
Chełmża (m)	1	1	1	3	1	2	0	2	1	12	1256
Chełmża (g.w.)	1	1	0	6	0	4	0	2	0	14	696
Czernikowo	0	1	0	4	0	6	0	1	2	14	637
Dąbrowa Chełmińska	0	5	0	3	0	1	0	1	0	10	793
Dobrcz	0	6	1	3	0	0	1	1	1	13	816
Koronowo	1	2	1	6	0	6	1	1	1	19	1268
Kowalewo Pomorskie	1	2	1	6	1	12	0	2	1	26	447
Lubicz	0	1	0	2	0	6	0	2	0	11	1722
Łabiszyn	1	2	0	3	0	2	0	2	0	10	979
Łubianka	0	3	0	3	0	3	1	3	0	13	500
Łysomice	0	1	0	2	0	1	0	3	0	7	1325
Nakło nad Notecią	2	6	0	12	2	10	2	2	4	40	813
Obrowo	0	2	3	2	0	5	0	1	3	16	855
Osielsko	1	1	1	5	2	5	0	1	1	17	704
Nowa Wieś Wielka	0	3	1	2	0	2	0	1	1	10	956
Sicienko	0	1	0	6	0	1	0	1	0	9	1078
Solec Kujawski	1	1	1	4	1	2	1	2	2	15	528
Szubin	1	6	1	10	0	4	0	3	1	26	922
Wielka Nieszawka	0	0	0	3	1	2	0	1	0	9	535
Zławieś Wielka	1	0	0	4	0	3	0	1	1	10	1298
Razem	23	74	31	226	33	140	26	85	73	711	954

Źródło: Departament Edukacji i Sportu UW, zestawienie własne z różnych źródeł

Mapa 30. Obiekty sportowe w BTOF (stan na 2014 r.)

Rodzaje obiektów sportowych

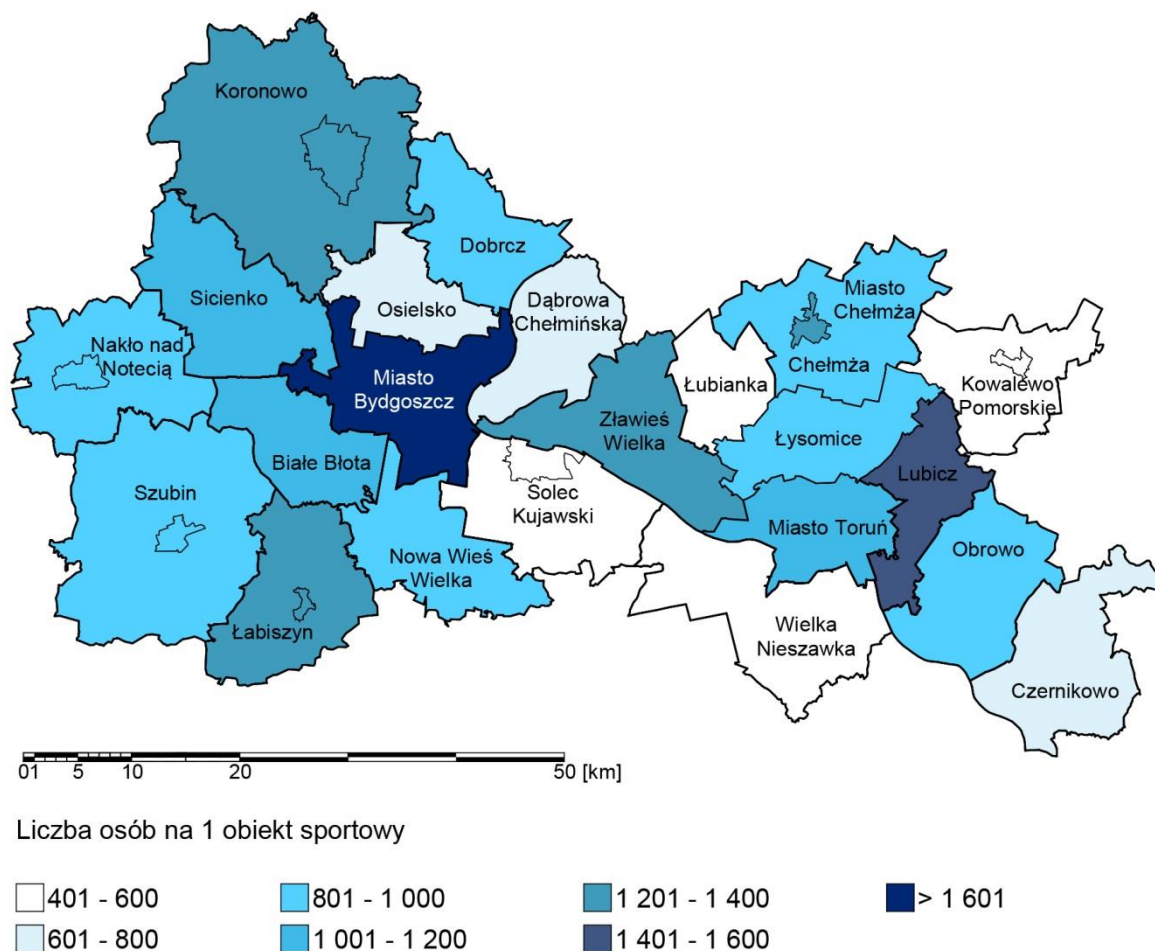
- stadiony sportowe
- boiska i płyty piłkarskie
- hale sportowe
- sale gimnastyczne i salki sportowe
- pływalnie kryte i otwarte
- boiska otwarte, boiska do gier małych, urządzenia lekkoatletyczne
- korty tenisowe
- obiekty programów rządowych
- ◆ inne

Ilość obiektów sportowych

- 1
- 10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Departament Edukacji i Sportu UW, zestawienie własne z różnych źródeł

Mapa 31. Liczba osób przypadająca na 1 obiekt sportowy w BTOF (stan na 2014 r.)

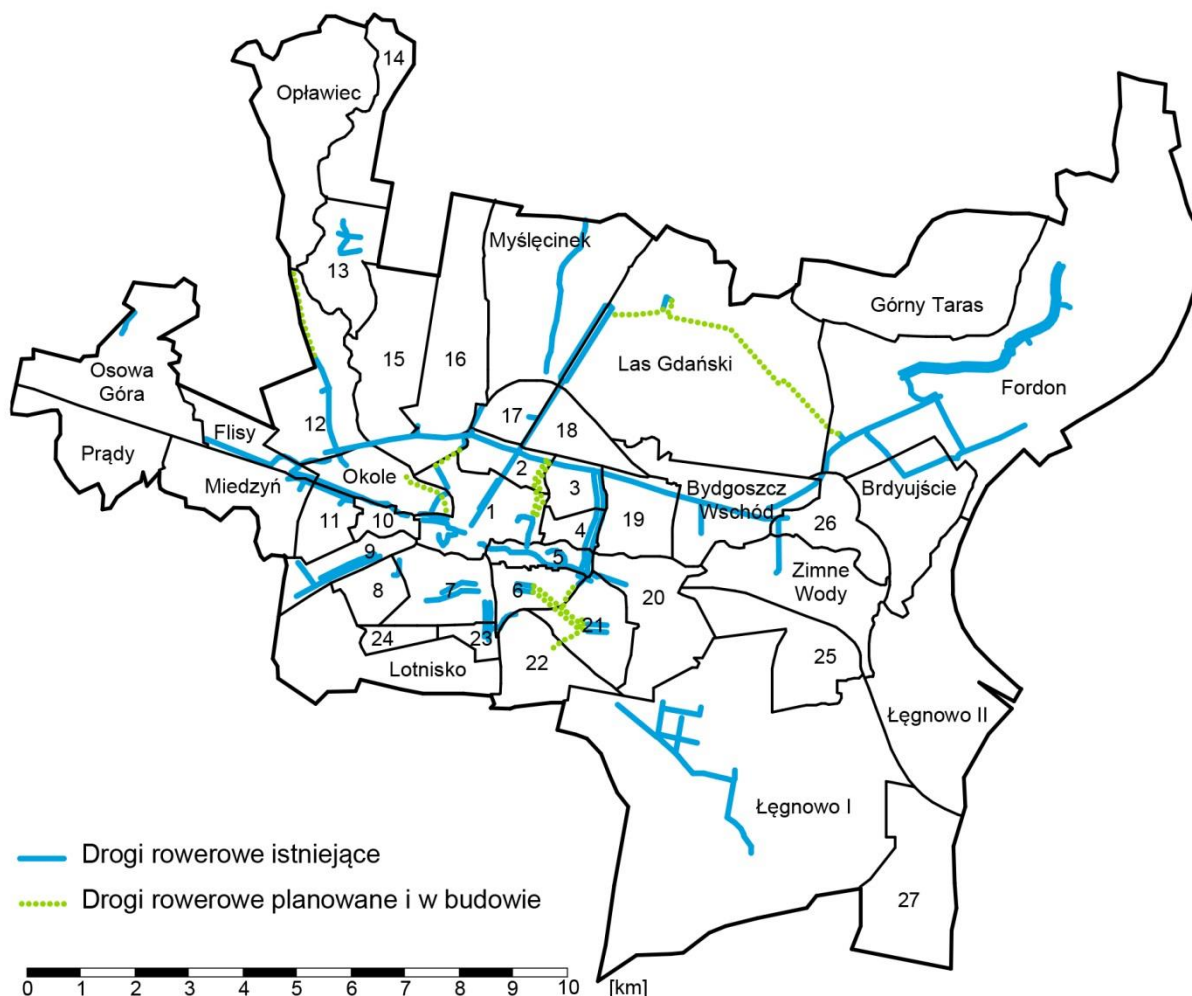

Źródło: Opracowanie własne

Sieć obiektów sportowo-rekreacyjnych uzupełniają ścieżki rowerowe, osiedlowe tereny zabaw oraz parki i skwery.

Obecnie w Bydgoszczy rowerzyści mają do dyspozycji ponad 69 km tras. Połowa z nich to drogi asfaltowe, 26 km wyłożonych jest kostką lub płytkami, a reszta to tzw. ścieżki szutrowe. W planach na najbliższe cztery lata jest zwiększenie infrastruktury rowerowej do 80 km. Rozbudowa układu dróg rowerowych w Bydgoszczy odbywa się w dwóch kierunkach. Z jednej strony realizowane są nowe trasy, które skoordynowane są z budową lub przebudową fragmentów sieci ulicznej. Mają one za zadanie zwiększyć osiągalność takich celów podróży jak: szkoły, miejsca zamieszkania, zakłady pracy, miejsca handlu, administracji i usług. Z drugiej strony wykonuje się odcinki, które wymagają nakładów jedynie na oznakowanie poziome i pionowe oraz adaptację nawierzchni, a które służą rekreacji i prowadzą przez ciekawe krajobrazowo tereny.

Mapa 32. Ścieżki rowerowe w mieście Bydgoszcz (stan na 2014 r.)

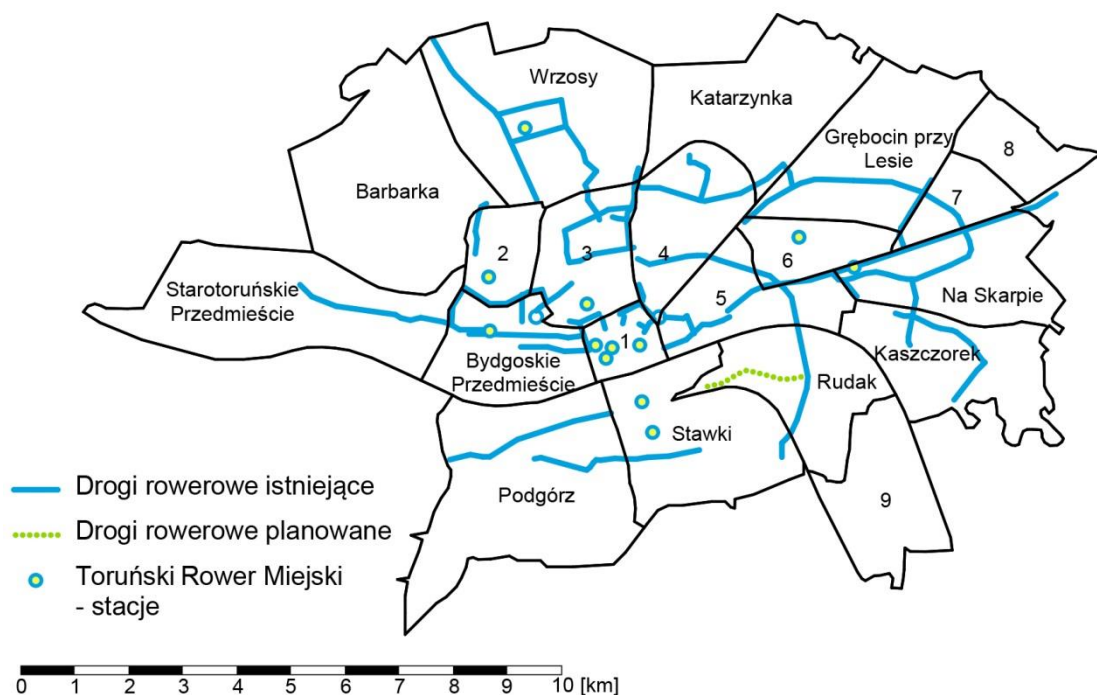

1. Śródmieście	10. Wilczak	19. Bartodzieje
2. Bocianowo	11. Jary	20. Kapuściska
3. Bielawy	12. Czyżkówko	21. Wyżyny
4. Skrzetusko	13. Piaski	22. Glinki
5. Babia Wieś	14. Smukała	23. Bielice
6. Wzgórze Wolności	15. Jachcice	24. Biedaszkowo
7. Szwederowo	16. Rynkowo	25. Czersko Polskie
8. Górzyskowo	17. Zawisza	26. Siernieczek
9. Błonie	18. Osiedle Leśne	27. Wypaleniska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.mapa.bbc.bydgoszcz.pl/>

Podobnie sieć ścieżek rowerowych systematycznie zwiększa się w Toruniu. Infrastruktura rowerowa powstaje w ramach realizacji „Programu rozwoju komunikacji rowerowej na lata 2007–2015” oraz w ramach większych inwestycji drogowych. W 2012 r. Toruń został uznany za „Gminę Przyjazną Rowerzystom” w ogólnopolskim konkursie PTTK. Jury konkursowe doceniło toruńską infrastrukturę rowerową, a co za tym idzie – działania miasta na rzecz popularyzacji ekologicznego stylu życia. W Toruniu długość tras rowerowych przekracza 60 km. 18 kwietnia 2014 r. ruszył program Toruński Rower Miejski, umożliwiający wypożyczenie 120 rowerów na 12 stacjach.

Mapa 33. Ścieżki rowerowe w mieście Toruń (stan na 2014 r.)

1. Stare Miasto	4. Mokre Przedmieście	7. Bielawy
2. Bielany	5. Jakubskie Przedmieście	8. Grębocin nad Strugą
3. Chełmińskie Przedmieście	6. Rubinkowo	9. Czerniewice

Źródło: Opracowanie własne danych Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Toruniu

Szlaki rowerowe obejmujące gminy wiejskie zostały omówione w rozdziale 2.3 Zagospodarowanie turystyczne.

Dużą rolę w rekreacji odgrywają na terenie miast i gmin tereny zieleni urządzonej. Różne ich rodzaje: parki, zieleńce, place, bulwary, promenady, zieleń uliczna, ogródki działkowe czy nawet cmentarze, zapewniają mieszkańcom wypoczynek i wytchnienie, przynoszą doznania estetyczne i łagodzą wygląd terenów miejskich, tłumią hałasy i umożliwiają integrację społeczną.

Szczególną rolę w życiu społeczności pełnią duże tereny rekreacyjne z infrastrukturą przystosowaną do różnych typów aktywności. Największym z nich jest Leśny Park Kultury i Wypoczynku w bydgoskim Myślęcinku. To największy w Polsce park miejski położony zaledwie trzy kilometry od centrum Bydgoszczy. Zajmuje powierzchnię 830 ha, a jego teren obejmuje ciekawą rzeźbę terenu, zbiorniki wodne (kaskadowy układ stawów, 15-hektarowy staw), lasy, układ polan. Niewielka odległość od centrum, dobry dojazd (także komunikacją miejską i ścieżkami rowerowymi) oraz bogata oferta powoduje, że jest jednym z najbardziej atrakcyjnych terenów rekreacyjnych nie tylko w skali miasta, ale też regionu. Na terenie Leśnego Parku Kultury i Wypoczynku funkcjonują: Ogród Fauny Polskiej,

Ogród Botaniczny, Ośrodek Rekreacji Konnej, Park Rozrywki (obejmujący Lunapark, park linowy, Zaginiony Świat z Muzeum Paleontologicznym i Makroświat), Bydgoskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Akademia Golfa z polem golfowym, stok narciarski i trasy do biegów narciarskich, sezonowe lodowisko, boiska piłkarskie, korty tenisowe, kryty skatepark, plaża z infrastrukturą umożliwiającą grillowanie, wypożyczalnia rowerów i gokartów, ścianka wspinaczkowa, wakepark, Miasteczko Ruchu Drogowego, Polana Różopole – popularne miejsce koncertów, zjazdów, festiwali, pikników, wydarzeń sportowych. Po parku można przemieszczać się pieszo, rowerami lub kolejką wąskotorową, stanowiącą dodatkową atrakcję. Park zajmuje aż 4,7% powierzchni całego miasta. Wszechstronna oferta wypoczynku powoduje, że jest jednym z najpopularniejszych miejsc wypoczynku w regionie.

W Toruniu rolę centrum rekreacyjnego pełni Barbarka. Położona w dużym kompleksie leśnym, w granicach administracyjnych Torunia, umożliwia mieszkańcom bezpośredni kontakt z przyrodą oraz możliwość wypoczynku w terenie niezanieczyszczonym, będącym oazą spokoju i ciszy, a turystom zwiedzanie atrakcyjnego miejsca i okolic. Sercem, wokół którego powstał ten obszar rekreacyjny, jest Osada Leśna, zajmująca obszar 3,8 ha. Na terenie tej, funkcjonującej od XIII w., osady znajduje się miejsce kultu religijnego, zabytkowa kaplica św. Barbary, zarządzana przez parafię św. Antoniego w Toruniu. Przybywający na Barbarkę mogą odwiedzić Miejsce Pamięci Narodowej upamiętniające pomordowanych w czasie II wojny światowej mieszkańców Torunia i okolic. Na terenie osady zlokalizowane są budynki Szkoły Leśnej na Barbarce, bazy noclegowej, stajni, stodoły oraz budynki gospodarcze. Dla odwiedzających osadę przygotowano atrakcje w postaci parku linowego, placu zabaw, grillowisk i palenisk. Na terenie Osady Leśnej Barbarka oraz na obszarze przyległym została wyznaczona sieć ścieżek turystyczno-edukacyjnych dla osób zainteresowanych przyrodą i historią regionu. W pobliżu usytuowany jest rezerwat – Las Piwnicki wraz z Obserwatorium Astronomicznym w Piwnicach. Cały obszar połączony jest wieloma wytyczonymi trasami rowerowymi. Do Osady Leśnej na Barbarce można dojechać samochodem, autobusem oraz rowerem.

Kolejnym na obszarze BTOF dużym, atrakcyjnym rekreacyjnie obszarem jest JuraPark w Solcu Kujawskim. Zajmujący obszar ok. 12 ha park pełni rolę rekreacyjno-edukacyjną. Głównym jego atutem jest leśna ścieżka edukacyjna, na której można zobaczyć ok. 150 gadów. Ciekawym dopełnieniem jest Muzeum Ziemi im. Karola Sabatha, będące największym w Polsce muzeum paleontologicznym z bogatymi zbiorami skamieniałych roślin i zwierząt oraz rekonstrukcjami prehistorycznej fauny. W oszklonej części pawilonu muzealnego znajduje się Ogród Zimowy, w którym zwiedzający mają możliwość napotkania wielu gatunków egzotycznych i reliktowych roślin, w tym takich, które zasiedlały środowisko lądowe w czasach „panowania” dinozaurów; powstaje również Jurajski Ogród Botaniczny. Na terenie parku znajdują się Kino 5D, Park Rozrywki, rozległy plac zabaw oraz bogata infrastruktura gastronomiczna (działająca w sezonie)⁶¹.

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura sportu i rekreacji na terenach poza ośrodkami metropolitalnymi. Poważny niedobór występuje w szczególności w zakresie dostępności do pływalni krytych i otwartych
2	Rozwinięta, ale w niewystarczającym stopniu połączona sieć dróg rowerowych zarówno w miastach metropolitalnych jak i poza nimi
3	Ze względu na konieczność poprawy stanu zdrowia mieszkańców BTOF oraz ich integracji wskazany jest dalszy rozwój infrastruktury rekreacyjnej, sportu masowego i amatorskiego oraz podjęcie szerszych działań promujących aktywność fizyczną

⁶¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy; <http://www.juraparksolec.pl/>; <http://www.szkoła-lesna.torun.pl/>

2.6. KULTURA

Instytucje kultury, takie jak muzea, galerie, teatry, kina, domy kultury czy biblioteki, mają szczególne znaczenie w życiu każdego człowieka. Ich rola nie ogranicza się jedynie do przekazu wartości kulturowych, istotnych z punktu widzenia funkcjonowania całego społeczeństwa. Instytucje kultury spełniają również funkcje społeczne jako lokalne ośrodki spotkań i animacji wydarzeń, dostarczają rozrywki dla różnych odbiorców, pełnią rolę edukacyjną. Kultura, jako istotny czynnik rozwoju ekonomicznego, determinuje rozwój turystyki. Atrakcyjne, na skalę ponadregionalną, ośrodki kultury przyciągają zwiedzających i wzmacniają potencjał turystyczny regionu.

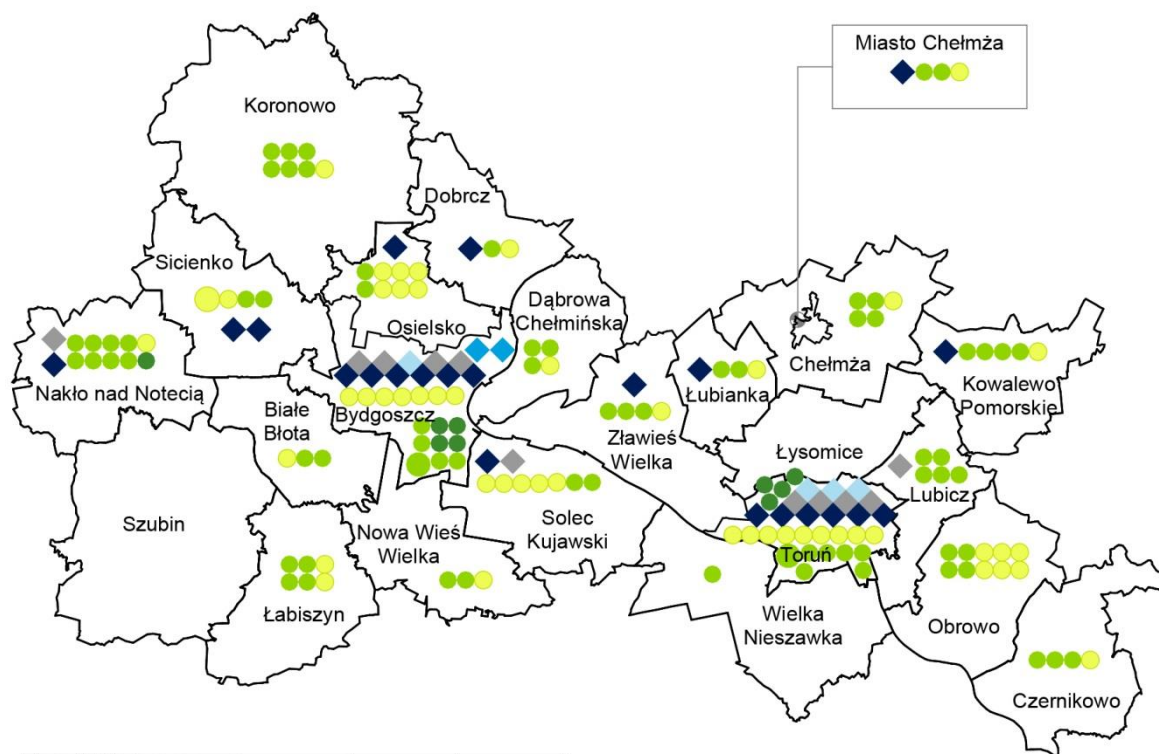
Na obszarze BTOF w 2012 r., według danych GUS, funkcjonowało 235 instytucji kultury, będących w gestii jednostek samorządu terytorialnego. Zdecydowaną większość z nich stanowiły biblioteki z oddziałami (52%), kolejne miejsce zajmowały domy i ośrodki kultury (26%). Najmniej było instytucji muzycznych – dwie w całym regionie (1%), teatrów (2%) oraz kin (4%).

Tabela 38. Infrastruktura kultury na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Jednostka terytorialna	domy i ośrodki kultury	teatry	instytucje muzyczne	kina	muzea z oddziałami	instytucje posiadające sale widowiskowe	biblioteki z oddziałami	Razem	liczba mieszkańców na 1 obiekt
Bydgoszcz	7	1	2	4	4	6	34	58	6229
Toruń	9	3	0	4	4	6	16	42	4864
Białe Błota	1	0	0	0	0	0	2	3	6231
Chełmża (m)	1	0	0	0	0	1	2	4	3767
Chełmża (g.w.)	1	0	0	0	0	0	4	5	1948
Czernikowo	1	0	0	0	0	0	3	4	2228
Dąbrowa Chełmińska	1	0	0	0	0	0	3	4	1982
Dobrcz	1	0	0	0	0	1	1	3	3536
Koronowo	1	0	0	0	0	0	6	7	3441
Kowalewo Pomorskie	1	0	0	0	0	1	4	6	1935
Lubicz	0	0	0	0	1	0	5	6	3157
Łabiszyn	2	0	0	0	0	0	4	6	1632
Łubianka	1	0	0	0	0	1	2	4	1624
Łysomice	3	0	0	0	0	0	6	9	1030
Nakło nad Notecią	1	0	0	1	1	1	8	12	2711
Nowa Wieś Wielka	1	0	0	0	0	0	2	3	3186
Obrowo	6	0	0	0	0	0	4	10	1367
Osielsko	6	0	0	0	0	1	2	9	1330
Sicienko	11	0	0	0	0	2	2	15	647
Solec Kujawski	5	0	0	0	1	1	2	9	881
Szubin	1	0	0	0	1	1	7	10	2398
Wielka Nieszawka	0	0	0	0	0	0	1	1	4813
Zławieś Wielka	1	0	0	0	0	1	3	5	2596
Razem	62	4	2	9	12	23	123	235	2762

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Mapa 34. Obiekty kultury na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

01 5 10 20 50 [km]

Rodzaje obiektów kultury

- ◆ instytucje posiadające sale widowiskowe
- ◆ instytucje muzyczne
- ◆ teatry
- ◆ muzea z oddziałami
- kina
- biblioteki z oddziałami
- domy i ośrodki kultury

Ilość obiektów kultury

- 1
- 10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych

Główne ośrodki kulturalne obszaru funkcjonalnego stanowią Bydgoszcz i Toruń. To w nich zlokalizowane są teatry, instytucje muzyczne i kina, odbywają się festiwale o randze krajowej i międzynarodowej, organizowane są koncerty.

Instytucje muzyczne

W Bydgoszczy istnieją jedyne w regionie instytucje muzyczne. *Opera Nova* jest jedną z 10 scen operowych w Polsce oraz jedynym tego typu obiektem na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Budynek Opery mieści również Regionalne Centrum Kongresowe, a od 2010 r. używa także scenę kameralną Bydgoskiemu Teatrowi Lalek Buratino. Charakterystyczny gmach o nowoczesnej konstrukcji architektonicznej znajduje się w pobliżu Wyspy Młyńskiej, jednego z najatrakcyjniejszych rejonów Bydgoszczy.

Bydgoszcz może pochwalić się także słynącą ze świetnej akustyki Filharmonią Pomorską im. Ignacego Jana Paderewskiego, położoną w centrum tzw. dzielnicy muzycznej, w otoczeniu parku im. Jana Kochanowskiego, szkół muzycznych i plenerowej galerii rzeźb kompozytorów i wirtuozów muzyki poważnej. Filharmonia jest muzycznym centrum regionu kujawsko-pomorskiego, pełni także funkcję galerii sztuki i ośrodka inspiracji naukowych.

Na terenie BTOF jest zarejestrowanych kilkadziesiąt chórów. W Bydgoszczy istnieje ich około 30, z których najstarsze – Towarzystwo Śpiewu „Halka”, funkcjonuje nieprzerwanie od 1883 r. W Toruniu istnieje około 10 chórów, z których najstarszym jest chór „Lutnia”, istniejący od 1898 r.

Orkiestry w Bydgoszczy to zarówno małe zespoły kameralne, instrumentalne zespoły muzyki dawnej (orkiestry barokowe), orkiestry dęte, big bandy oraz zespoły symfoniczne, z których największa – Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Pomorskiej – liczy ok. 100 osób. Łącznie w Bydgoszczy zarejestrowanych jest około 20 zespołów. W Toruniu istnieje jedynie kilka zespołów orkiestrowych: Toruńska Orkiestra Symfoniczna, Toruńska Orkiestra Kameralna, prywatny zespół kameralny Multicamerata, Orkiestra Wojskowa w Toruniu, Orkiestra Dęta Wojewódzkiego Ośrodka Animacji Kultury.

Kultura Muzyczna nie jest wyłącznie domeną ośrodków centralnych. Orkiestry, chóry i zespoły muzyczne istnieją również w mniejszych ośrodkach, np. w Chełmży – Powiatowa i Miejska Orkiestra Dęta, której początki sięgają roku 1868, parafialny Chór św. Cecylia, istniejący w Chełmży nieprzerwanie od 1869 r., czy Gminna Orkiestra Dęta w Czernikowie⁶².

Teatry

W Bydgoszczy działa jeden teatr dramatyczny – Teatr Polski im. Hieronima Konieczki – poza tym istnieje kilkanaście teatrów alternatywnych, m.in. Bydgoski Teatr Lalek Buratino, prezentujący przedstawienia na scenie kameralnej Opery Nova, Teatr Pantomimy Dar, Teatr Impresaryjny Antrakt, Teatr niebopiekło, Teatr Studio Czyczkowy, Teatr Małych Form, Magazyn Prób Bezpsa, Teatr Mały w Drodze, Teatr Studencki Teatryści, Teatr Plastyczny Witryna, ARLETeatr, Teatr Pod Pretekstem, Teatr Tańca BelzDancE, Teatr Kanon, Grupa twórcza Teatr.psyche, Teatr na Barce, Teatr Tańca Gest, Teatr Lalkowy Graba, Teatr – Scena Muzyczna.

W Toruniu przedstawienia można oglądać na deskach Teatru im. Wilama Horzycy, Teatru Lalek „Baj Pomorski” (budynek o charakterystycznej fasadzie przypominającej wielką, zaczarowaną szafę) czy Teatru Lalek „Zaczarowany Świat”. Istnieje także kilkanaście teatrów prywatnych, niezależnych, awangardowych, amatorskich: Teatr Vaška, Teatr Magma, Teatr Frajda, Teatr Muzyczny „Mała Rewia”, Studencki Teatr Tańca, Teatr Tańca Akro, Teatr Tańca Efekt, Kujawsko-Pomorski Impresaryjny Teatr Muzyczny, Teatr Wiczy, Perpetuum Mobile – teatr studencki, Grupa Teatralna Scena Młodych Studio P, Akademia Teatru Młodego Widza, Teatr Wróbli, studencki Teatr Tempestas, Teatr Młodyżwiec, Stowarzyszenie Teatr Piosenki⁶³.

⁶² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy; Polski związek Chórów i Orkiestr

⁶³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy; Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Torunia,; Raport o stanie kultury w Toruniu, Urząd Miasta Torunia 2012; <http://www.it.torun.pl/>; <http://www.visitbydgoszcz.pl/index.php/pl/>

Kina

Kina są zlokalizowane jedynie w dwóch miastach obszaru BTOF: Bydgoszczy (4) i Toruniu (4). W Bydgoszczy istnieją 3 multipleksy: Cinema City z 13 salami projekcyjnymi, Multikino z 5 salami, Kino Helios z 7 salami oraz kino studyjne Orzeł. W Toruniu są dwa obiekty Cinema City z ofertą 20 sal kinowych łącznie oraz Kino Centrum w Centrum Sztuki Współczesnej – kino artystyczne, prezentujące przede wszystkim film jako dziedzinę sztuki, a także Kino Studenckie „Niebieski Kocyk”, działające przy Akademickim Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa”⁶⁴.

Festiwale i imprezy masowe

W Bydgoszczy odbywa się co roku blisko 100 cyklicznych festiwali kulturalnych i przeglądów o zasięgu ogólnopolskim bądź międzynarodowym, a oprócz tego wiele o zasięgu wojewódzkim i miejskim. Część z nich dotyczy szeroko pojętej kultury muzycznej, pozostałe obracają się w kręgu teatru, tańca, filmu, plastyki, sztuki nowoczesnej. Przykładami najbardziej znanych bydgoskich festiwali są m.in. Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych Camerimage, Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Ignacego Jana Paderewskiego, Musica Antiqua Europae Orientalis – festiwal muzyki dawnej, połączony z kongresem muzykologicznym, Bydgoski Festiwal Operowy czy też Festiwal Prapremier.

Również w Toruniu odbywa się kilkadziesiąt festiwali teatralnych, filmowych, muzyki poważnej i współczesnej, plastycznych i innych. Wśród nich są imprezy o charakterze międzynarodowym: Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Kontakt”, organizowany przez Teatr im. Wilama Horzycy, Międzynarodowe Toruńskie Spotkania Teatrów Lalek – najstarszy festiwal teatrów dziecięcych w Polsce, Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Tofifest”, Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich Probaltica, Jazz Od Nowa Festival, Toruń Blues Meeting, Międzynarodowe Triennale Grafiki Kolor w grafice – cykliczna impreza artystyczna organizowana przez Galerię Sztuki Wozownia czy Międzynarodowy Festiwal Światła SKYWAY.

W obu miastach odbywa się też wiele imprez masowych, tematycznych, plenerowych. Popularne są święta ulic: Długiej, Gdańskiej, Dworcowej w Bydgoszczy, Szewskiej, Podmurnej, św. Jakuba w Toruniu. Na swoich zlotach spotykają się miłośnicy samochodów BMW czy mustangów, fani „Gwiezdných wojen”, miłośnicy różnych kultur (Dni Kultury Japońskiej, Żydowskiej, Tajwańskiej Frankofonii), lotnictwa (Festiwal Wiatru w Toruniu, Air Fair Bydgoszcz) czy militariów (Bydgoski Piknik Militaryny). Organizowane są jarmarki (Jarmark Świętojański i Jarmark Kujawsko-Pomorski w Bydgoszczy, Jarmark Katarzyński w Toruniu), liczne festyny miejskie (Dni Torunia), osiedlowe i parafialne. Wiele ciekawych imprez odbywa się podczas juwenaliów, kiedy swoje święto mają bydgoscy i toruńscy żacy. Jedną z ciekawszych imprez jest Toruński Festiwal Nauki i Sztuki, podczas którego prezentowane są osiągnięcia kilkudziesięciu dziedzin nauki i sztuki. Wszyscy zainteresowani mieszkańcy miasta i regionu mają wyjątkową okazję zobaczyć miejsca na co dzień niedostępne – naukowe laboratoria i warsztaty pracy uczonych oraz artystów, a także przedstawicieli różnych firm czy instytucji. Festiwal umożliwia poznanie wielu problemów i zjawisk życia codziennego od strony naukowej.

Festiwale, przeglądy i imprezy masowe są organizowane również w gminach poza ośrodkami metropolitalnymi. Na mapę imprez o zasięgu krajowym, regionalnym lub lokalnym wpisują się: Ogólnopolski Przegląd Kabaretów Amatorskich w Szubinie, Festyn Integracyjny „Zielone Serduszko”, Konkurs Pojazdów Konnych i Muzyka w Świetle Księżycy w Lubostroniu w gminie Łabiszyn, Łabiszyńskie Spotkania z Historią, Astro Festiwal w Złejwsi Wielkiej, regaty o Puchar Bydgoskiej Łuczniczki na Zalewie Koronowskim, Kujawsko-Pomorski Młodzieżowy Przegląd Piosenki w Chełmży, Bitwa pod Koronowem i Festyn Cysterski w Koronowie. W gminach odbywają się również festyny,

⁶⁴ j.w.

jarmarki ludowe i zdrowej żywności czy dożynki – przyciągające mieszkańców i gości miejsca spotkań i zabawy⁶⁵.

Centra kultury

Domy i ośrodki kultury są miejscami o szczególnej wadze jako instytucje kreujące i wspierające aktywność w społecznościach lokalnych. Właśnie w domach kultury, prowadzonych bardzo często przez pasjonatów, obok bibliotek, świetlic i organizacji pozarządowych rozwijają się lokalne inicjatywy, a ludzie mają szansę spotkać się ze sobą w celach innych niż tylko konsumpcyjne. Szczególną rolę centrów kultury dostrzega „Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+” w celu strategicznym: Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi. Strategia przewiduje przekształcenie lokalnych placówek kultury (w tym rozbudowanej sieci świetlic wiejskich) w lokalne placówki rozwoju społecznego, swoiste „orliki kultury”, angażujące i integrujące większość lokalnych społeczności poprzez aktywizację społeczną (np. w zakresie edukacji obywatelskiej, edukacji w zakresie nowoczesnych technologii, wprowadzania pewnych form usług opiekuńczych, prowadzenia zajęć pozalekcyjnych, prowadzenia bibliotek, przybliżania historii i kultury regionu, a nawet – prowadzenia form opieki przedszkolnej)⁶⁶.

Centra kultury w Bydgoszczy prowadzą stałą działalność edukacyjną, której celem jest kształtowanie i rozwijanie zainteresowań, uzdolnień artystycznych oraz przygotowywanie dzieci i młodzieży do aktywnego uczestnictwa w kulturze. Obok stałej działalności są one organizatorami imprez o zasięgu międzynarodowym i ogólnopolskim, takich jak: Bydgoskie Impresje Muzyczne, Ogólnopolski Konkurs Chórów a Cappella Dzieci i Młodzieży. W Bydgoszczy istnieje 11 domów kultury rozmieszczonych zwłaszcza w większych dzielnicach mieszkalnych (Fordon, Szwederowo, Błonie, Wyżyny) oraz w Śródmieściu: Pałac Młodzieży, Centrum Kultury Katolickiej „Wiatrak”, Młodzieżowy Dom Kultury nr 1, Młodzieżowy Dom Kultury nr 2, Młodzieżowy Dom Kultury nr 3, Młodzieżowy Dom Kultury nr 4, Młodzieżowy Dom Kultury nr 5, Dom Kultury „Orion”, Dom Kultury „Modraczek” Spółdzielni Mieszkaniowej „Budowlani”, Klub Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Klub Heros. Województwo kujawsko-pomorskie jest organizatorem Wojewódzkiego Ośrodka Kultury i Sztuki „Stara Ochronka”. Działają także mniejsze kluby, głównie osiedlowe: „Odnowa” i „Zacisze” RSM „Jedność”, Klub „Arka”, Klub Garnizonowy „Lotnik” czy Stowarzyszenie Artystyczne MÓZG.

W Toruniu wśród największych instytucji tego typu znajdują się: Centrum Kultury „Dwór Artusa”, Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”, Centrum Kultury Zamek Krzyżacki, Młodzieżowy Dom Kultury oraz Dom Muz, Toruńska Agenda Kulturalna, Studencki Klub Pracy Twórczej OD NOWA. Oprócz nich istnieją mniejsze, głównie o zasięgu osiedlowym, kluby i ośrodki kultury, kierujące swoją zróżnicowaną ofertą do mieszkańców. Na terenie Torunia są to: Klub Osiedlowy „Sobótka” i Klub Osiedlowy „Kameleon” Młodzieżowej Spółdzielni Mieszkaniowej, Kluby Osiedlowe „Rubin” i „Jantar” zarządzane przez Spółdzielnię Mieszkaniową Rubinkowo, Klub Osiedlowy „Zodiak” SM „Na Skarpie”, Świetlica przy Fundacji Pomocy Samotnym Matkom w Toruniu, Klub Garnizonowy. Działa również Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury jako samorządowa instytucja kultury, której organizatorem jest województwo kujawsko-pomorskie.

Poza miastami stanowiącymi rdzeń BTOF domy i ośrodki kultury, często są to świetlice, nawet w większym stopniu niż w miastach, stanowią centra społeczno-kulturalne, oferujące możliwość spotkań, organizujące imprezy i umożliwiające uczestniczenie w kulturze na szczeblu lokalnym. Są to:

- Gmina Białe Błota (6 obiektów): *Białobłocki Ośrodek Kultury, Wiejski Ośrodek Kultury w Łochowie, Świetlica Socjoterapeutyczna "Małgosia" w Cielu, Ośrodek Wsparcia i Integracji - świetlica "Jagódka" w Trzcińcu, Ośrodek Wsparcia i Integracji "Kruszyna" w Kruszynie Krajeńskim, Ośrodek Wsparcia i Integracji "Malina" w Murowańcu*

⁶⁵ Sprawozdanie z realizacji polityki kulturalnej Bydgoszczy za 2010 r. – załącznik do Uchwały nr XII/118/11 Rady Miasta Bydgoszczy z 25 maja 2011 r.; <http://www.wok.bydgoszcz.com/>; <http://www.torun.pl/>; <http://visitkujawsko-pomorskie.pl/>

⁶⁶ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+, Toruń 21.10.2013 r.

- Gmina Dąbrowa Chełmińska (7 obiektów): *Świetlica w Gzinie, Świetlica Wiejska w Boluminie, Świetlica w Dąbrowie Chełmińskiej, Świetlica w Janowie, Świetlica w Wałdowie Królewskim, Świetlica w Czarzu, Świetlica w Ostromecku*
- Gmina Dobrcz (13 obiektów): *Gminny Ośrodek Kultury W Dobrczu, świetlice wiejskie w Gądeczu, Kozielcu, Kusowie, Nekli, Siennie, Strzelcach Dolnych, Suponinie, Trzebieniu, Trzeciewcu, Włókach, Wudzynku, Zalesiu*
- Gmina Koronowo (25 obiektów): *Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Koronowie, świetlice w Samociążku, Morzewcu, Skarbiewie, Łasku Małym, Więzownie, Nowym Dworze, Gogolinku, Salnie, Tryszczynie, Wiskitnie, Nowym Jasińcu, Bytkowicach, Starym Jasińcu, Osieku, Buszkowie, Wilczych, Hucie, Gogolinie, Dziedzinku, Glinkach, Popielewie, Mąkowsarsku, Starym Dworze, Świetlica z remizą strażacką w Wierzchucinie Król*
- Gmina Osielesko (8 obiektów): *Gminny Ośrodek Kultury w Osielesku, Klub Rolnika w Żołędowie, świetlice w Jaruzynie, Niemczu, Żołędowie, Bożenkowie, Maksymilianowie, Niwach Wilczych*
- Gmina Sicienko (11 obiektów): *Gminny Ośrodek Kultury w Sicienku, Wiejski Dom Kultury w Strzelewie, Wiejski Dom Kultury w Kruszynie, świetlice w Zielonczynie, Gliszczu, Murucinie, Łukowcu, Trzemiętowie, Teresinie, Dom Rolnika w Mochlu, Świetlica i Schronisko Młodzieżowe w Wierzchucinku*
- Gmina Nowa Wieś Wielka (7 obiektów): *Gminny Ośrodek Kultury w Nowej Wsi Wielkiej, Świetlica Środowiskowa „Słoneczna Chata” w Nowej Wsi Wielkiej, Świetlica Środowiskowa „Promyk” w Brzozie, świetlice środowiskowe w Dobromierzu, Nowym Smolnie, Prądociu, Dąbrowie Wielkiej*
- Gmina Solec Kujawski (4 obiekty): *Soleckie Centrum Kultury, Świetlica Wiejska "Jagódka" w Solcu Kujawskim, Świetlica Wiejska "Makowianka" w Makowiskach, Świetlica Wiejska w Przyłubiu*
- Gmina Nakło nad Notecią (5 obiektów): *Nakielski Ośrodek Kultury, Wiejski Dom Kultury w Ślesinie, Świetlica wiejska w Gumnowicach, Świetlica wiejska w Polichnie, Świetlica wiejska w Chrzastowie (w budowie)*
- Gmina Szubin (24 obiekty): *Szubiński Dom Kultury, „Szklany Tur” – świetlica wiejska w Turze, Świetlica wiejska w Chomętowie, Chraplewie, Ciężkowie, Dąbrówce Słupskiej, Godzimierzu, Grzecznej Pannie, Kołaczkowie, Królikowie, Małych Rudach, Retkowie Rynarzewie, Samokłeskach Małych, Samokłeskach Dużych, Słonawach, Słupach, Smolnikach, Starym Jaruzynie, Saradowie, Wąsoszu, Wolwarku, Zamościu, Żędowie*
- Gmina Łabiszyn (5 obiektów): *Łabiszyński Dom Kultury, Pałac Lubostroń, Świetlica wiejska w Jabłkówku, Świetlica w Nowym Dąbiu, Świetlica w Jeżewie*
- Miasto Chełmża (1 obiekt): *Chełmiński Ośrodek Kultury*
- Gmina Chełmża (22 obiekty): *Centrum Inicjatyw Kulturalnych, świetlice wiejskie w Mirakowie, Nawrze, Bielczynach, Brąchnówku, Szerokopasie, Zajączkowie, Pluskowęsach, Browinie, Dziemionach, Zelgnie, Liznowie, Głuchowie, Dźwierzynie, Parowie Fałęckiej, Grzywnie, Kuczwałach, Nowej Chełmży, Grzegorzu, Kończewicach, Świętosławiu, Skąpem*
- Gmina Czernikowo (8 obiektów): *Centrum Integracji Kulturalnej w Czernikowie, Wiejski Dom Kultury w Mazowszu, świetlice wiejskie w Czernikowie, Steklinku, Steklinie, Witowążu, Osówce, Makowiskach*
- Gmina Lubicz (2 obiekty): *świetlice wiejskie w Lubiczu, Mierzynku*
- Gmina Łubianka (8 obiektów): *Centrum Kultury w Łubiance, świetlice wiejskie w Zamku Bierzgłowskim, Wybczyku, Wybczu, Przecznie, Wymysłowie, Brąchnowie, Biskupicach*
- Gmina Łysomice (8 obiektów): *Centrum Animacji Kultury w Łysomicach, Wiejski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Zakrzewku, Wiejski Ośrodek Kulturalny w Gostkowie, świetlica w Kamionkach Dużych, Ostaszewie, Wytrębownicach, Turznie, Papowie Toruńskim*
- Gmina Obrowo (7 obiektów): *Gminny Ośrodek Kultury w Obrowie, świetlice wiejskie w Łążynie II, Obrowie, Skrzypkowie, Zębowie, Silnie, Stajenczykach*
- Gmina Wielka Nieszawka (1 obiekt): *Ośrodek Kultury w Małej Nieszawce*

- Gmina Zławieś Wielka (4 obiekty): *Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Złejwsi Wielkiej, Dom Kultury w Górsku, świetlica wiejska w Siemoniu, Złejwsi Wielkiej*
- Gmina Kowalewo Pomorskie (8 obiektów): *Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury w Kowalewie Pomorskim, świetlice wiejskie w Sierakowie, Chełmoniu, Marianach, Mlewie, Chełmońcu, Pluskowęsach, świetlica strażacka w Kiełpinach*

Biblioteki

Największą biblioteką regionu jest *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr Witolda Bełzy* w Bydgoszczy. Posiada ona na terenie miasta 34 filie, równomiernie rozmieszczone na wszystkich niemal osiedlach. Księgozbiór Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy liczy ponad 1 100 000 woluminów. Poza tym w Bydgoszczy mieszczą się: *Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego* z 6 filiami: polonistyczną, filologiczną, nauk historycznych, politycznych i prawnych, psychologiczną, geograficzną, nauk ścisłych i przyrodniczych; *Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy*, posiada 4 filie wydziałowe: zarządzania, rolniczą, hodowli i biologii zwierząt, technologii i inżynierii chemicznej; *Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna w Bydgoszczy*; *Biblioteka Medyczna Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy*; *Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy*; *Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowej Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy*.

W Toruniu największą publiczną placówką biblioteczną jest *Wojewódzka Biblioteka Publiczna „Książnica Kopernikańska”*, licząca niemal 900 tys. woluminów. Posiada ona na terenie miasta 16 filii. Inne biblioteki toruńskie to *Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu* z kilkunastoma bibliotekami wydziałów i instytutów, *Biblioteka Gimnazjum i Liceum Akademickiego*, *Biblioteka/mediateka Ośrodka Alliance Française przy UMK*, *Biblioteka Pedagogiczna*, *Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej*, *Główna Biblioteka Lekarska im. S. Konopki w Warszawie/Filia w Toruniu*, *Biblioteka Naukowa Muzeum Okręgowego*, *Biblioteka Diecezjalna im. ks. Stanisława Kujota*, *Biblioteka Klubu Garnizonowego*, *Biblioteka Główna Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia*, *Biblioteka/Czytelnia im. Sömmeringów w Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”*.

Sieć biblioteczną w gminach obszaru BTOF tworzą:

- Biblioteka Publiczna Gminnego Centrum Kultury w Białych Błotach
- Gminna Biblioteka Publiczno-Szkolna w Dąbrowie Chełmińskiej
- Gminna Biblioteka Publiczna w Dobrczu
- Miejska Biblioteka Publiczna w Koronowie
- Gminna Biblioteka Publiczna w Nowej Wsi Wielkiej
- Gminna Biblioteka Publiczna w Osiełsku
- Gminna Biblioteka Publiczna w Sicienku
- Biblioteka Publiczna w Solcu Kujawskim
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Nakle nad Notecią
- Rejonowa Biblioteka Publiczna w Szubinie
- Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Łabiszyn im. dr. Juliana Gerpe
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Prejsa w Chełmży
- Biblioteka Samorządowa w Zelgnie
- Gminna Biblioteka Publiczna w Czernikowie
- Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiczu Dolnym
- Gminna Biblioteka Publiczna w Łubiance
- Gminna Biblioteka Publiczna w Łysomicach
- Gminna Biblioteka Publiczna w Dobrzejewicach
- Gminna Biblioteka Publiczna w Małej Nieszawce
- Gminna Biblioteka Publiczna w Złejwsi Małej

- Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury - Biblioteka Miejska w Kowalewie Pomorskim⁶⁷

Media

Na Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym głównym ośrodkiem skupiającym media jest Bydgoszcz. Znajdują się tu ośrodki regionalne mediów publicznych – *Telewizji Polskiej (TVP Bydgoszcz)* i rozgłośnia *Polskiego Radia Pomorza i Kujaw*. Zasięg wojewódzki mają też dwa tytuły prasowe: *Gazeta Pomorska* (nakład dzienny w marcu 2014 r. według Związku Kontroli i Dystrybucji Prasy - 54 403 egz.) i *Express Bydgoski* (nakład 18 204 egz.). W 2012 r. w Bydgoszczy wydano 91 tytułów gazet i czasopism w globalnym nakładzie 36678,5 tys. egzemplarzy, co stanowi 79% nakładu wychodzącego w województwie kujawsko-pomorskim. Inne znaczące tytuły wychodzące w Bydgoszczy to m.in. *Gazeta Wyborcza* (lokalne wydanie) czy bezpłatne tytuły: dziennik *Metro* i tygodnik *City Bydgoszcz*.

Tabela 39. Liczba tytułów i nakład globalny prasy (stan na 2012 r.)

Miejsce wydania	Liczba tytułów	Nakład globalny w tys. egzemplarzy
Kujawsko-Pomorskie	299	46346,9
Bydgoszcz	91	36678,5
Toruń	106	5100,6

Źródło: *Ruch wydawniczy w liczbach 2012, Biblioteka Narodowa – Zakład Statystyki Wydawnictw, 2013*

W Bydgoszczy znajduje się obecnie 10 redakcji stacji radiowych. Oprócz wspomnianej wcześniej rozgłośni Polskiego Radia są to: *Radio Złote Przeboje, Radio Roxy, Radio ESKA Bydgoszcz, Radio PLUS Bydgoszcz, Radio PiN Bydgoszcz, Radio RMF FM, Radio Kultura, Radio Uniwersytet Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Radio Megafon*.

Rosnąca rola Internetu, jako źródła informacji ma odbicie w ofercie lokalnych internetowych portali informacyjnych, która obejmuje kilkanaście pozycji. Najbardziej rozbudowanym źródłem informacji o Bydgoszczy jest oficjalny serwis Bydgoszczy – *Bydgoski Portal Internetowy* www.bydgoszcz.com. Inne strony dostarczające informacji z życia miasta to między innymi: *Bydgoszcz Nasze Miasto* (<http://bydgoszcz.naszemiasto.pl/>), *Moje Miasto Bydgoszcz* (www.mmbydgoszcz.pl) *EnjoyBydgoszcz!* (www.enjoybydgoszcz.pl) czy *Telewizja Internetowa iTV24* (www.itv24.com.pl).

W Toruniu największym i najpopularniejszym dziennikiem są *Nowości – Gazeta Toruńska* (nakład dzienny w marcu 2014 r. - 19 025 egz.), znajdują się tu również lokalne redakcje *Gazety Wyborczej* i *Gazety Pomorskiej* oraz biuro korespondenta *Rzeczpospolitej*. Z czasopism bezpłatnych ukazują się *City Toruń* i *Teraz Toruń*.

Toruńskie stacje radiowe to *Polskie Radio Pomorza i Kujaw (Radio PiK)* – lokalne studio w Toruniu, *Radio Plus, Radio GRA, Radio WAWA, Rozgłośnia Uniwersytecka Radio SFERA* oraz prowadzone przez Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (redemptorystów) *Radio Maryja*, jedyna w regionie rozgłośnia o zasięgu ogólnopolskim.

Redakcje telewizyjne to *TVP Oddział Bydgoszcz* (redakcja w Toruniu), *TVN Oddział Toruń, TV Toruń* i prowadzona również przez redemptorystów ogólnokrajowa *TV Trwam*.

Portale z informacjami o Toruniu to między innymi: *witryna informacyjna samorządu miasta Torunia* (www.torun.pl), *Wirtualny Toruń* (www.torun.com.pl), *Mój Toruń* (<http://mojtorun.pl>), *Co w Toruniu?* (www.cowtoruniu.pl), *INFO Toruń* (<http://infotorun.pl>).

⁶⁷ <http://wimbp.bydgoszcz.pl/>; <http://www.ksiaznica.torun.pl/>

Na terenie gmin głównym źródłem informacji lokalnych są albo wymienione wcześniej media regionalne i lokalne, albo też portale internetowe gmin. Jednak w gminach ukazują się również lokalne tytuły prasowe, takie jak *Nakielski Czas*, czy *Głos Chełmżyński*⁶⁸.

Działalność klubowa

Ofertę kulturalną w regionie uzupełniają liczne kluby muzyczne, przyciągające głównie młodych ludzi atrakcyjną i zróżnicowaną ofertą programową. Centrum kultury znanym w całej Polsce stał się na przykład bydgoski klub *Mózg*, który powstał w celu promowania sztuki współczesnej oraz stworzenia możliwości i miejsca do pracy artystom zainteresowanym tą formą działalności. W budynku o powierzchni około 800 m² mieszczą się: sala koncertowa oraz wystawiennicza, studio nagraniowe, pracownie plastyczne, pokoje gościnne oraz pub. Osoby prowadzące klub to czynni artyści. Przez scenę i galerię Mózgu przewinęło się kilkuset muzyków, performerów, malarzy, fotografików z całego świata. Każdego tygodnia odbywa się tu kilka zdarzeń kulturalnych (koncert, wystawa, pokaz). Poza tym klub organizuje Festiwal „Muzyka z Mózgu” oraz Akademię Mózgu, projekt mający na celu rozważania i analizowanie tekstów. Inne znane kluby bydgoskie to *Klub Eljazz*, scena jazzowa i awangardowa, *Klub Kuźnia*, *Kawiarnia Artystyczna Węgliszek*, *Clan Klub*, *Savoy*, *Sogoi* wiele innych.

W Toruniu najbardziej znaną sceną klubową jest *Akademickie Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa”*, będące jedną z najsilniejszych placówek impresaryjnych w województwie, wspierających współczesną muzykę i sztukę. Odbywają się tu koncerty i festiwale (*Toruń Blues Meeting*, *Afryka Raggae Festival*, *Jazz Od Nowa Festival*, *Alternatywne Spotkania Teatralne KLAMRA*, *Giełda Piosenki*, *WATCH DOCS Prawa Człowieka w Filmie*, *Majowy BUUM Poetycki*, *Od Nowa Metal Fest*, *Etniczny Zawrót Głowy*), spotkania z ciekawymi ludźmi (*Wieczór Podróżnika i Połączenia bezpośrednie*), działa również kino *Niebieski Kocyk*. Innymi znanymi scenami w Toruniu są między innymi *Toruńska Piwnica Artystyczna*, *Hard Rock Pub Pamela*, organizujący koncerty rockowe i bluesowe, *Klub eNeRDe*, *Carpe Diem*, *Lizard King*, *Mockba* oraz wiele innych, tworzących niepowtarzalną atmosferę klubowo-muzyczną na terenie Torunia⁶⁹.

⁶⁸ Ruch wydawniczy w liczbach LVIII: 2012, Biblioteka Narodowa – Zakład Statystyki Wydawnictw, 2013; <http://www.bydgoszcz.pl/>; <http://www.torun.pl/>; strony internetowe gmin na terenie BTOF

⁶⁹ <http://www.it.torun.pl/>; <http://www.visitbydgoszcz.pl/index.php/pl/>; <http://www.bydgoszcz.klubowa.pl/>

Tabela 40. Wydatki gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2012 r.

Gmina	Wydatki w złotych											
	Ogółem	Biblioteki	Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby	Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami	Galerie i biura wystaw artystycznych	Teatry	Centra kultury i sztuki	Muzea	Filharmonie, orkiestry, chóry i kapele	Pozostałe instytucje kultury	Pozostała działalność	Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem
Bydgoszcz	34349080,26	1818000	5032921,31	10444629,05	1559360	5440000	0	7006430,11	0	0	1079648,24	2,3
Toruń	36850834,74	1100000	866809,87	8112462,14	0	2999005,83	8215743,2	5768700	3250000	3398012,6	2782822,89	3,3
Białe Błota	1302710,67	0	1201376,84	75000	0	0	0	0	0	0	26333,83	2
Chelmża (m)	1126701,35	1078201,35	0	20000	0	0	0	0	0	0	28500	2,8
Chelmża (g.w.)	979137,15	199578,1	418110,13	152233,64	0	0	175000	0	0	0	34215,28	3,1
Czernikowo	477285,03	233838,23	145656,56	12000	0	0	0	0	41808,07	0	43982,17	1,3
Dąbrowa Chelmińska	792771,04	290971	411076,05	0	0	0	0	0	0	0	90723,99	3,2
Dobrcz	644165,05	157720	380000	0	0	0	0	0	0	0	106445,05	2,2
Koronowo	2029351,63	445000	1397671,48	10000	0	0	0	0	0	0	176680,15	3,3
Kowalewo Pomorskie	1647570,04	149490	1428561,51	22500	0	0	0	0	0	0	0	5,1
Lubicz	752524,15	449500	97821,41	35742,6	0	0	0	0	0	0	49025,28	1,6
Łabiszyn	873076,26	205000	444493,35	21497,23	0	0	0	0	0	0	202085,68	3,1
Łubianka	747139,91	154000	117434,61	134803,87	0	0	246000	0	0	0	94901,43	3
Łysomice	1277398,75	358000	866810,78	50590,49	0	0	0	0	0	0	1997,48	3,6
Nakło nad Notecią	2951908,38	1092000	1580108,38	0	0	0	0	279800	0	0	0	3,2
Nowa Wieś Wielka	607130,16	178550	365876,66	56703,5	0	0	0	0	0	0	6000	1,9
Obrowo	640275,72	232955,07	296199,65	111121	0	0	0	0	0	0	0	1,9
Osielsko	1374292,87	178700	1057648,87	137944	0	0	0	0	0	0	0	3
Sicienko	1637231,2	127582	1509649,2	0	0	0	0	0	0	0	0	5,7
Solec Kujawski	3838446,28	250000	3289617,98	0	0	0	0	232000	23083,94	0	43744,36	4,9
Szubin	2893044,59	790000	1746417,68	0	0	0	0	250000	0	0	106626,91	4,6
Wielka Nieszawka	232614,68	100000	132614,68	0	0	0	0	0	0	0	0	1,3
Zławieś Wielka	990787,2	229000	761787,2	0	0	0	0	0	0	0	0	2,9

Źródło: GUS

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Główne ośrodki kulturalne BTOF stanowią Bydgoszcz i Toruń, które skupiają większość instytucji kultury na obszarze funkcjonalnym
2	Istnieje konieczność wzmocnienia i rozwinięcia lokalnych instytucji kultury poza miastami rdzenia
3	Istotne jest przekształcenie lokalnych placówek kultury (w tym rozbudowanej sieci świetlic wiejskich) w lokalne placówki rozwoju społecznego
4	Wskazuje się na potrzebę zwiększania wydatków budżetowych na działalność kulturalno-oświatową

2.7. EDUKACJA

System edukacji w Polsce funkcjonuje zgodnie z ustawą z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r., nr 256, poz. 2572, z późniejszymi zmianami).

Wśród szkół objętych systemem oświaty funkcjonują:

- Szkoły podstawowe: 6 – letnie
- Gimnazja: 3-letnie (powstałe w miejsce 8-letnich szkół podstawowych), w których nauka jest obowiązkowa
- Szkoły ponadgimnazjalne, tj. 2-3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i profilowane, 4-letnie technika oraz szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy. Do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne

Ponadto od 1 września 2011 r. wprowadzono obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 5 lat. Szkolnictwo wyższe funkcjonuje na podstawie prawa o szkolnictwie wyższym (Dz. U. nr 164, poz. 1365 z późniejszymi zmianami).

Opieka nad dziećmi do 3 roku życia

Rozwój gospodarczy i zmiana modelu rodziny wymusza niejako coraz większą potrzebę opieki nad najmłodszymi dziećmi. Coraz więcej kobiet po urodzeniu dziecka powraca do pracy, powierzając opiekę nad dzieckiem opiekunkom/opiekunom oraz placówkom specjalizującym w pełnieniu opieki nad dziećmi do 3 roku życia.

Zgodnie z ustawą z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (Dz.U. 2011, nr 45 poz. 235) opieka ta może być organizowana w formie żłobka, klubu dziecięcego, sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

Według danych GUS, na koniec 2012 r. w całej Polsce działało 1150 placówek sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3. Łącznie w ciągu całego 2012 roku z placówek tych skorzystało 76,4 tys. dzieci. Przeciętnie jedno dziecko uczęszczało do placówki przez ok. 3 miesiące. Najliczniejszą grupę we wszystkich typach placówek stanowiły dzieci w wieku 2 lat.

W 2012 r. na terenie województwa kujawsko-pomorskiego liczba dzieci uczęszczających do placówek opiekuńczych wyniosła 3319, czyli 3,7% ogółu dzieci do lat 3 w województwie. W tym czasie w województwie funkcjonowało 37 placówek dla dzieci do lat 3, z czego 24 jednostki na terenie BTOF (10 na terenie Bydgoszczy, 8 w Toruniu i po 1 w gminach: Białe Błota, Dobrcz, Nakło nad Notecią, Obrowo, Solec Kujawski, Szubin). Według sprawozdania z realizacji ustawy z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011 - 2012, przedłożonego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej, gminy w województwie kujawsko-pomorskim należały do tych, które miały relatywnie najmniej placówek opieki nad małymi dziećmi na koniec 2012 roku.

W 2012 r. województwo kujawsko-pomorskie zamieszkiwało łącznie 88 045 dzieci w wieku 0-3 lat, co stanowi 4,2% ogółu ludności województwa. Według danych GUS na terenie BTOF w 2012 r. było

ogółem 25 446 dzieci, z czego 1472 dzieci objęto opieką w żłobkach, co stanowi 5,78% ogółu. Liczba dzieci w 2012 r. w poszczególnych gminach oraz liczba dzieci objętych opieką ilustruje poniższa tabela.

Tabela 41. Liczba dzieci w poszczególnych gminach na terenie BTOF wraz z liczbą dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych oraz klubach dziecięcych (stan na 2012 r.)

Gmina	dzieci w wieku 0-3 lata ogółem	dzieci objęte opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych	odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych
	Osoba	Osoba	%
Bydgoszcz	9964	909	9,1
Toruń	6003	423	7
Białe Błota	612	65	10,6
Chełmża	310	0	0
Chełmża miasto	445	0	0
Czernikowo	319	0	0
Dąbrowa Chełmińska	244	0	0
Dobrcz	356	12	3,4
Koronowo	798	0	0
Kowalewo Pomorskie	372	0	0
Lubicz	543	0	0
Łabiszyn	307	0	0
Łubianka	241	0	0
Łysomice	319	0	0
Nakło nad Notecią	1067	17	1,6
Nowa Wieś Wielka	286	0	0
Obrowo	538	7	1,3
Osielsko	396	0	0
Sicienko	327	0	0
Solec Kujawski	536	1	0,2
Szubin	830	38	4,6
Wielka Nieszawka	165	0	0
Zławieś Wielka	468	0	0
RAZEM:	25446	1472	5,78%

Źródło: Dane GUS

Najwięcej dzieci zamieszkuje tereny Bydgoszczy, Torunia oraz gminy Nakło nad Notecią.

Można zauważyć, że przeważająca liczba placówek świadczących opiekę nad dziećmi do 3 roku życia znajduje się w najbardziej zurbanizowanych obszarach BTOF, tj. w Bydgoszczy i Toruniu. Aż 15 gmin z terenu BTOF w 2012 r. nie posiadało żadnej placówki. Dla mieszkańców tych gmin dowożenie dzieci do innych miejscowości, w których funkcjonują żłobki czy kluby malucha jest często niewykonalne ze względu na czas i koszt dowiezienia dziecka do placówki, jak i na brak miejsc.

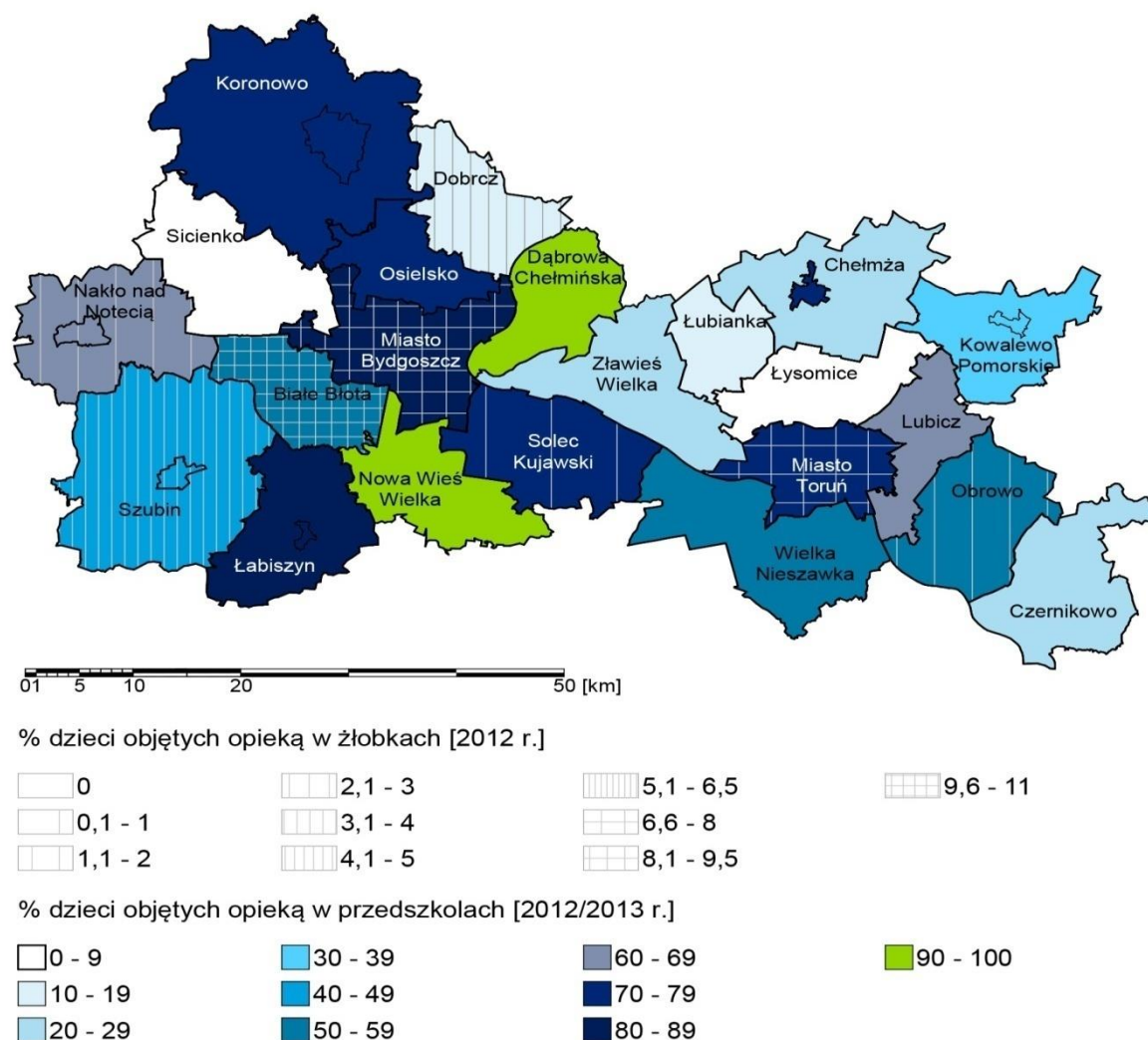
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w marcu 2011 r. opublikowało „Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH”. W ramach tego programu wspierany jest rozwój żłobków, klubów dziecięcych oraz lokali dziennych opiekunów. Wynika on z realizacji Strategii Europa 2020, w której kładzie się nacisk m.in. na wzrost ekonomiczny poprzez stosowanie różnorodnych rozwiązań ułatwiających osobom aktywnym na rynku pracy godzenie obowiązków rodzinnych z zawodowymi. Jeden z założonych celów programu dotyczy objęcia 33% dzieci opieką żłobkową. Program ten jest adresowany do jednostek samorządu terytorialnego, w których niezaspokojone są potrzeby w zakresie opieki żłobkowej. Wykorzystanie szansy z niego wynikającej

zależy od aktywności gmin w procesie ubiegania się o środki przeznaczone na realizację celów związanych z zapewnieniem opieki nad dziećmi do 3 roku życia.

Lokalizacja nowych placówek publicznych i niepublicznych winna być efektem monitoringu zmian rozmieszczenia, stanu i struktury ludności na terenie BTOF. Niezbędna jest ścisła współpraca gmin związana z wymianą informacji na temat bieżących potrzeb mieszkańców z zakresie opieki żłobkowej.

Kształtowanie ogólnodostępnej sieci placówek świadczących opiekę nad dziećmi do lat 3 powinno być jednym z celów polityki BTOF. Szczególną uwagę powinno się zwrócić na poprawę dostępności do żłobków na obszarach wiejskich, w szczególności w gminach nie posiadających w ogóle takich placówek⁷⁰.

Mapa 35. Żłobki i przedszkola na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁷⁰ Program Strategii Europa 2020

Edukacja przedszkolna

Wskaźnik upowszechniania w Polsce edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-6 lat należy do najniższych w krajach Unii Europejskiej⁷¹. Występują ogromne dysproporcje w upowszechnianiu wychowywania przedszkolnego między miastem a wsią. Problemem jest przede wszystkim brak świadomości o znaczeniu wychowania przedszkolnego w przyszłej edukacji dziecka oraz jego wysokie koszty. W miastach przeszkodę stanowi zbyt niski przyrost placówek przedszkolnych w stosunku do liczby dzieci, których rodzice wyrażają chęć pozostawienia swych pociech w przedszkolu. Na terenach wiejskich niewielu rodziców decyduje się na posyłanie dzieci do przedszkola ze względu na odległość placówki od miejsca zamieszkania dziecka i możliwości finansowe opiekunów.

Przedszkola na terenie województwa są rozmieszczone rzadko i nierównomiernie, a oferta alternatywna - tańsza niż tradycyjne przedszkola - praktycznie nie istnieje. W edukacji dzieci ciągle, niestety, nie uwzględnia się wczesnego dzieciństwa i wczesnej edukacji jako kluczowego okresu dla kształtowania umiejętności decydujących o jakości kapitału ludzkiego w przyszłości. We wczesnym dzieciństwie kształtuje się największa część możliwości intelektualnych, emocjonalnych i społecznych dziecka.

Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r. był niekorzystny i wyniósł tylko 69,37%. W województwie w 2012 r. funkcjonowały 994 przedszkola i punkty przedszkolne, z czego na terenie BTOF 372⁷².

Zgodnie z danymi GUS w 2012 r. BTOF zamieszkiwało 26 671 dzieci w wieku 3-6 lat (stanowi to 44% ogółu dzieci 3-6-letnich w województwie). Wyłączając obszar Bydgoszczy i Torunia, najwięcej dzieci w określonym wieku zamieszkiwało w gminach: Nakło nad Notecią (1139), Szubin (924), Lubicz (776) i Koronowo (654). Do gmin z najmniejszą liczbą dzieci w wieku przedszkolnym należały: Łubianka (134), Łysomice (144), Wielka Nieszawka (154).

Szczegółową charakterystykę obrazuje poniższa tabela.

Tabela 42. Liczba dzieci na terenie BTOF objętych opieką przedszkolną w roku szkolnym 2012/2013

Gmina	Placówki		Miejsca w przedszkolach	Oddziały		Dzieci		% dzieci objęty edukacją przedszkolną
	ogółem	w tym przedszkola		ogółem	w tym przedszkola	ogółem	w tym przedszkola	
Bydgoszcz	123	77	10676	504	417	11276	9998	88,67%
Toruń	79	42	5206	304	221	6546	4928	75,28%
Białe Błota	9	3	344	26	15	558	325	58,24%
Chełmża (g.w.)	6	1	46	10	2	195	39	20,00%
Chełmża (m)	5	2	301	15	12	367	291	79,29%
Czernikowo	6	1	41	9	2	196	43	21,94%
Dąbrowa Chełmińska	3	3	295	13	13	263	263	100,00%
Dobrcz	13	1	50	17	2	316	50	15,82%
Koronowo	9	3	444	29	21	654	507	77,52%
Kowalewo Pomorskie	8	1	100	15	4	312	100	32,05%
Lubicz	14	5	476	36	19	776	472	60,82%
Łabiszyn	4	2	214	11	8	263	210	79,85%
Łubianka	6	1	36	8	1	134	19	14,18%
Łysomice	5	0	0	8	0	144	0	0,00%
Nakło nad Notecią	16	9	699	51	33	1139	774	67,95%

⁷¹ Strategia rozwoju edukacji województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2008-2013

⁷² Województwo kujawsko-pomorskie. Podregiony, powiaty, gminy 2013. Opracowanie GUS

Nowa Wieś Wielka	3	2	262	15	14	351	329	93,73%
Obrowo	12	6	312	27	15	506	267	52,77%
Osielsko	9	6	394	23	17	470	332	70,64%
Sicienko	7	0	0	14	0	279	0	0,00%
Solec Kujawski	5	3	335	21	15	495	353	71,31%
Szubin	18	4	413	39	17	924	419	45,35%
Wielka Nieszawka	3	1	90	7	3	154	86	55,84%
Zławieś Wielka	9	1	100	20	6	353	100	28,33%
Razem	372	174	20834	1222	857	26671	19905	74,63%

Źródło: Dane GUS, Bank Danych Lokalnych

Największa liczba placówek przedszkolnych znajdowała się w Bydgoszczy (123) i Toruniu (79). Łącznie liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie BTOF w 2012 r. wyniosła 19 905, co stanowi 74,63% ogółu dzieci w wieku przedszkolnym.

Na terenie BTOF gminy, w których należy zintensyfikować działania ze względu na drastycznie niski odsetek dzieci korzystających z opieki przedszkolnej, to: Łysomice, Sicienko, Łubianka, Dobrcz, Chełmża, Czernikowo, Kowalewo Pomorskie oraz Zławieś Wielka.

Zróznicowanie na obszarze województwa możliwości objęcia edukacją przedszkolną dzieci jest zjawiskiem, wymagającym podjęcia aktywnych działań, szczególnie na terenie powiatów o najniższym poziomie analizowanego wskaźnika. Działania te zmierzać powinny do eliminacji różnic, a tym samym zapewnienia równych szans rozwojowych dzieciom z obszarów miejskich i wiejskich.

Rozwijanie umiejętności i dyspozycji, które najłatwiej rozwijać we wczesnym dzieciństwie, procentuje na całe życie. Edukacja przedszkolna pozwala wyrównywać szanse edukacyjne i niwelować niekorzystny wpływ środowiska⁷³.

Gminy BTOF powinny inwestować w rozwój swojego kapitału ludzkiego, którego podstawą jest wczesna edukacja. By wyrównywać szanse dzieci - szczególnie z obszarów defaworyzowanych, jakimi są obszary wiejskie - niezbędne jest uwzględnienie wzrostu liczby placówek edukacji wczesnoszkolnej i prowadzenie racjonalnej polityki oświatowej w gminach. Tylko w wypadku, gdy wszystkie dzieci z obszaru BTOF będą miały równe szanse optymalnie się rozwijać, w przyszłości będzie można stworzyć dobry kapitał ludzki.

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Artykuł 5 ustawy o systemie oświaty precyzuje, że zakładanie i prowadzenie publicznych szkół podstawowych i gimnazjów (oprócz szkół specjalnych, artystycznych i przy zakładach karnych) należy do zadań własnych gmin. Zgodnie z artykułem 17 ustawy o oświacie, rada gminy ustala plan sieci publicznych szkół podstawowych i gimnazjów oraz określa granice ich obwodów.

W myśl ustawy, droga dziecka z domu do szkoły nie może przekraczać 3 km (dla uczniów klas I - IV) oraz 4 km (dla uczniów klas V - VI oraz uczniów gimnazjów). W przypadku gdy droga do szkoły jest dłuższa, gmina ma obowiązek zapewnić uczniom bezpłatny transport i opiekę w drodze do szkoły lub też zwrot kosztów przejazdu środkami komunikacji publicznej.

Dzieci mają zapewnione miejsce edukacyjne w szkole obwodowej. Nie oznacza to jednak konieczności zapisu dziecka do takiej szkoły. Rodzice mogą wybrać inną jednostkę niż wynika to z miejsca zamieszkania, jednak wymaga to zgody dyrektora placówki. Ze względu na różny poziom nauczania w szkołach charakterystyczną cechą dla obszarów wysoko zurbanizowanych jest zapisywanie dzieci do szkół poza obwodem.

⁷³ Program Strategii Europa 2020

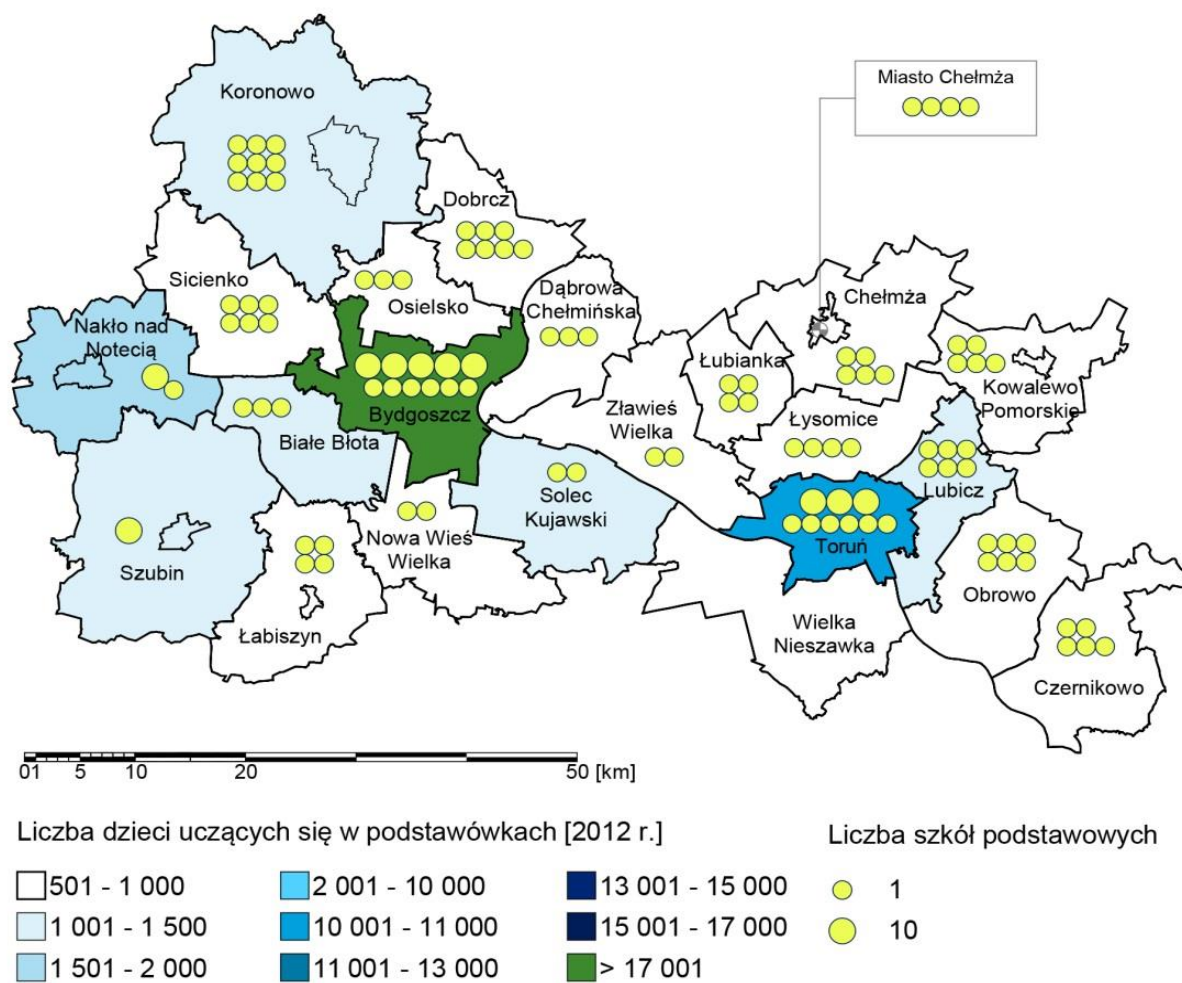
Na terenie BTOF w 2012 roku znajdowało się w sumie 198 szkół podstawowych i 150 gimnazjów. Do szkół tych uczęszczało łącznie 71 610 dzieci. 45% szkół podstawowych przypada na rejon Bydgoszczy (56) i Torunia (35); uczęszcza do nich odpowiednio 21 846 uczniów (Bydgoszcz) i 12 240 uczniów (Toruń). Jeśli chodzi o gimnazja, to na Bydgoszcz (54 szkoły; 10 643 uczniów) i Toruń (36 szkół; 6194 uczniów) przypada 61% ogółu tego typu placówek.

W latach 2005-2012 na terenie BTOF można zaobserwować zmiany liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. Liczba uczniów szkół podstawowych zmalała o 14% z 54 620 uczniów do 46 898. Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku gimnazjów - spadek wyniósł aż 26% (z 33 783 do 24 712 uczniów). Spadek ten był uwarunkowany w dużym stopniu niższym demograficznym.

Na podstawie danych zamieszczonych w poniższej tabeli, można zaobserwować, iż dynamika liczby uczniów w ostatnich latach wykazywała duże zróżnicowanie na terenie BTOF. Duży spadek liczby uczniów obu poziomów kształcenia wystąpił w Chełmży (o 24% w szkołach podstawowych i 34% gimnazjach), Bydgoszczy (21% szkoły podstawowe, 19% gimnazja), Toruniu (12% szkoły podstawowe, 22% gimnazja) oraz Solcu Kujawskim (14% szkoły podstawowe, 35% gimnazja). Wzrost liczby uczniów zanotowano jedynie w szkołach podstawowych w Białych Błotach (o 17%), Osielsku (o 28%), Lubiczu (o 13%) i Obrowie (o 20%). Sytuacja ta wynika przede wszystkim z występowaniem niżów demograficznych oraz przyrostów zaludnienia w ww. gminach. Spadek liczby uczniów wpłynął na liczbę szkół szczególnie na obszarach wiejskich, ubyło 8 szkół podstawowych (zlikwidowano m.in. szkoły w Dąbrowie Chełmińskiej, Koronowie, Łysomicach, Nakle i Łabiszynie). Zwiększyła się natomiast liczba szkół podstawowych w Toruniu i Bydgoszczy (przybyły 4 placówki). Zlikwidowano też gimnazja - w sumie 7 placówek (5 w Toruniu i 2 w Kowalewie Pomorskim); przybyło natomiast placówek w Bydgoszczy (9) i Solcu Kujawskim (1).

Pomimo spadku ilości uczniów na terenach miejskich, liczba szkół wzrasta, likwiduje się natomiast placówki na obszarach wiejskich, bez względu na zwiększającą się liczbę dzieci. Jest to spowodowane często racjonalizacją sieci szkolnej, polegającej na tworzeniu szkół zbiorczych i dowożeniu uczniów. Na taką sytuację wpływ ma m.in. sposób naliczania subwencji.

Mapa 36. Szkolnictwo podstawowe na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

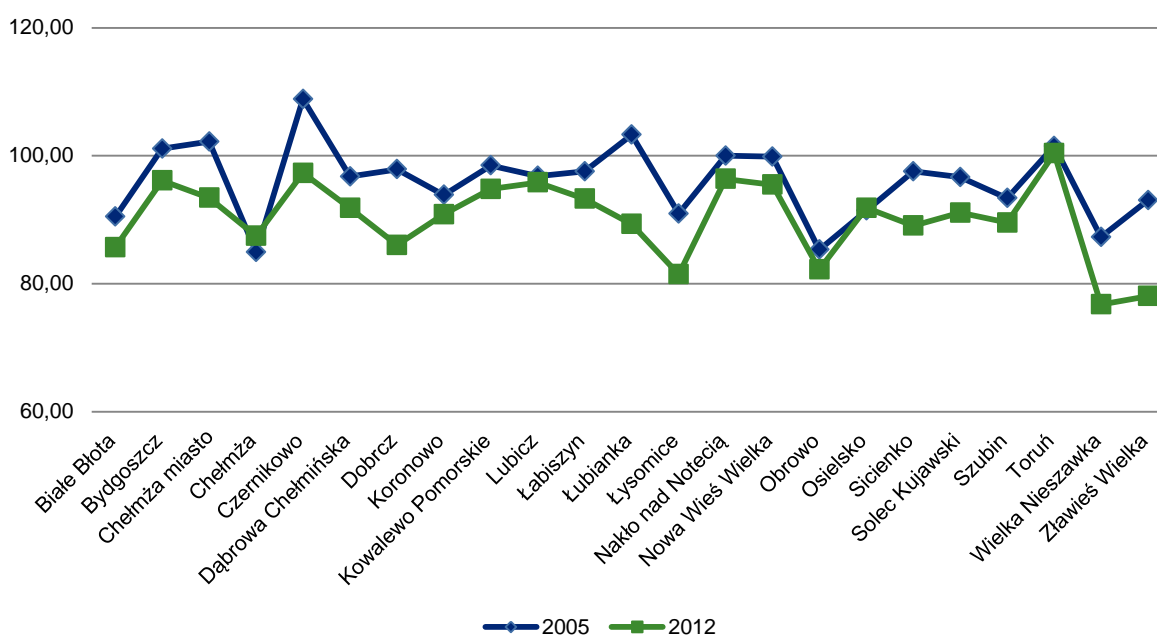
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 43. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne na terenie BTOF

Jednostka terytorialna	szkoły podstawowe			I. uczniów w szkołach podst.			gimnazja			I. uczniów w gimnazjach			wskaźnik skolaryzacji szkoły podst.			wskaźnik skolaryzacji gimnazja		
	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2012	2012/2005	2005	2012	2012/2005
	ob.	ob.	ob.	osoba	osoba	osoba	ob.	ob.	ob.	osoba	osoba	osoba	netto	netto	netto	netto	netto	netto
Bydgoszcz	55	56	56	21846	17246	17288	54	62	63	13841	10643	9705	101,1	96,12	0,95	98,24	94,08	0,96
Toruń	32	33	35	12240	10549	10754	36	34	31	8074	6194	5815	101,51	100,38	0,99	100,33	100,21	1
Białe Błota	4	3	3	1097	1164	1293	2	2	2	627	577	600	90,47	85,69	0,95	90,94	79,07	0,87
Chełmża (g.w.)	5	5	5	668	635	641	2	2	2	450	412	360	84,94	87,46	1,03	92,63	91,6	0,99
Chełmża (m.)	4	4	4	1184	949	907	2	2	2	682	467	452	102,21	93,43	0,91	91,08	75,73	0,83
Czernikowo	5	5	5	789	696	708	1	1	1	482	419	384	108,86	97,31	0,89	108,31	106,29	0,98
Dąbrowa Chełmińska	4	3	3	606	550	580	3	3	3	365	293	291	96,75	91,81	0,95	92,92	93,13	1
Dobrcz	7	7	7	750	677	709	3	3	3	398	367	349	97,88	86,03	0,88	83,99	85,31	1,02
Koronowo	10	10	9	1731	1449	1411	7	7	7	1084	848	744	93,86	90,84	0,97	94,54	87,99	0,93
Kowalewo Pomorskie	5	5	5	920	792	732	1	1	1	537	451	438	98,47	94,79	0,96	93,54	89,44	0,96
Lubicz	6	6	6	1304	1440	1475	2	2	2	611	563	538	96,83	95,83	0,99	75,09	76,38	1,02
Łabiszyn	5	4	4	766	665	671	2	2	2	426	343	315	97,55	93,26	0,96	96,05	92,4	0,96
Łubianka	4	4	4	584	458	487	2	2	2	325	305	246	103,27	89,32	0,86	102,29	92,31	0,9
Łysomice	6	4	4	605	589	596	2	2	2	363	254	226	90,95	81,47	0,9	85,19	69,36	0,81
Nakło nad Notecią	13	11	11	2482	2042	1990	9	8	7	1561	1285	1123	100	96,37	0,96	100	95,55	0,96
Nowa Wieś Wielka	2	2	2	720	701	648	2	2	2	395	386	337	99,86	95,48	0,96	99,48	93,79	0,94
Obrowo	6	6	6	765	826	925	2	2	2	412	383	399	85,31	82,2	0,96	83,65	71,69	0,86
Osielsko	3	3	3	705	853	905	2	2	2	353	363	351	91,42	91,85	1	78,47	70,42	0,9
Sicienko	6	6	6	769	632	630	2	2	2	432	359	317	97,55	89,06	0,91	85,68	78,96	0,92
Solec Kujawski	2	2	2	1159	1002	1027	1	2	2	725	550	476	96,64	91,1	0,94	95,15	86,43	0,91
Szubin	10	10	10	1728	1435	1407	6	6	6	1081	813	751	93,37	89,54	0,96	87,16	80,57	0,92
Wielka Nieszawka	2	2	2	297	259	276	1	1	1	117	143	112	87,28	76,75	0,88	68,29	67,28	0,99
Zławieś Wielka	6	6	6	905	870	838	3	3	3	442	432	383	93,04	78,05	0,84	83,13	72,43	0,87
ŁĄCZNIE	202	197	198	54620	46479	46898	147	153	150	33783	26850	24712	-	-	-	-	-	-

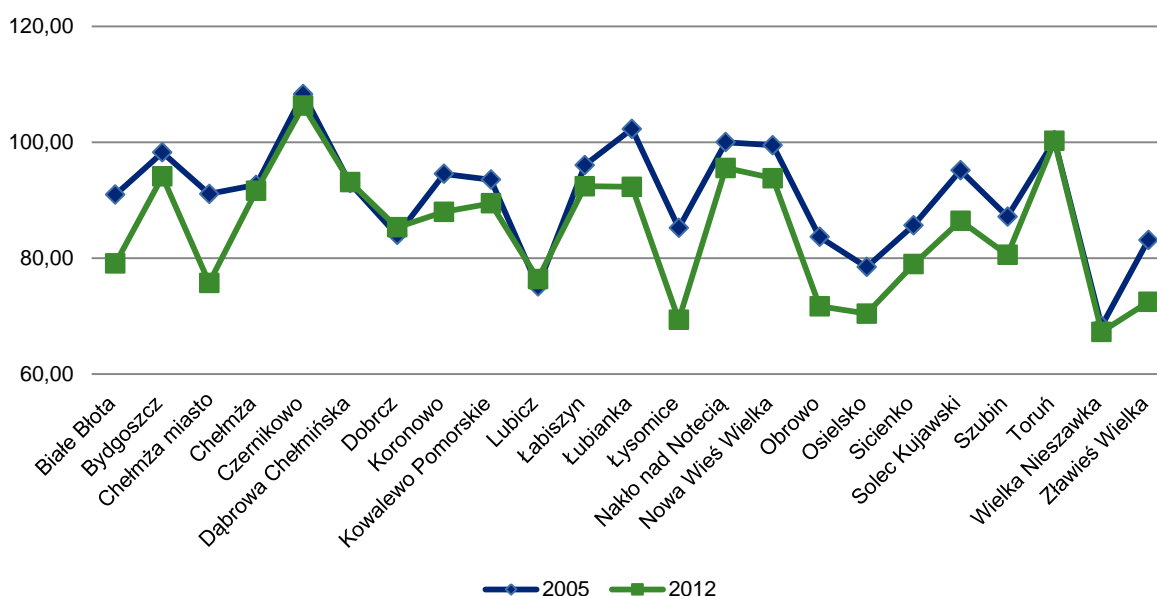
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 18. Wskaźnik skolaryzacji szkół podstawowych na terenie BTOF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 19. Wskaźnik skolaryzacji gimnazjów na terenie BTOF

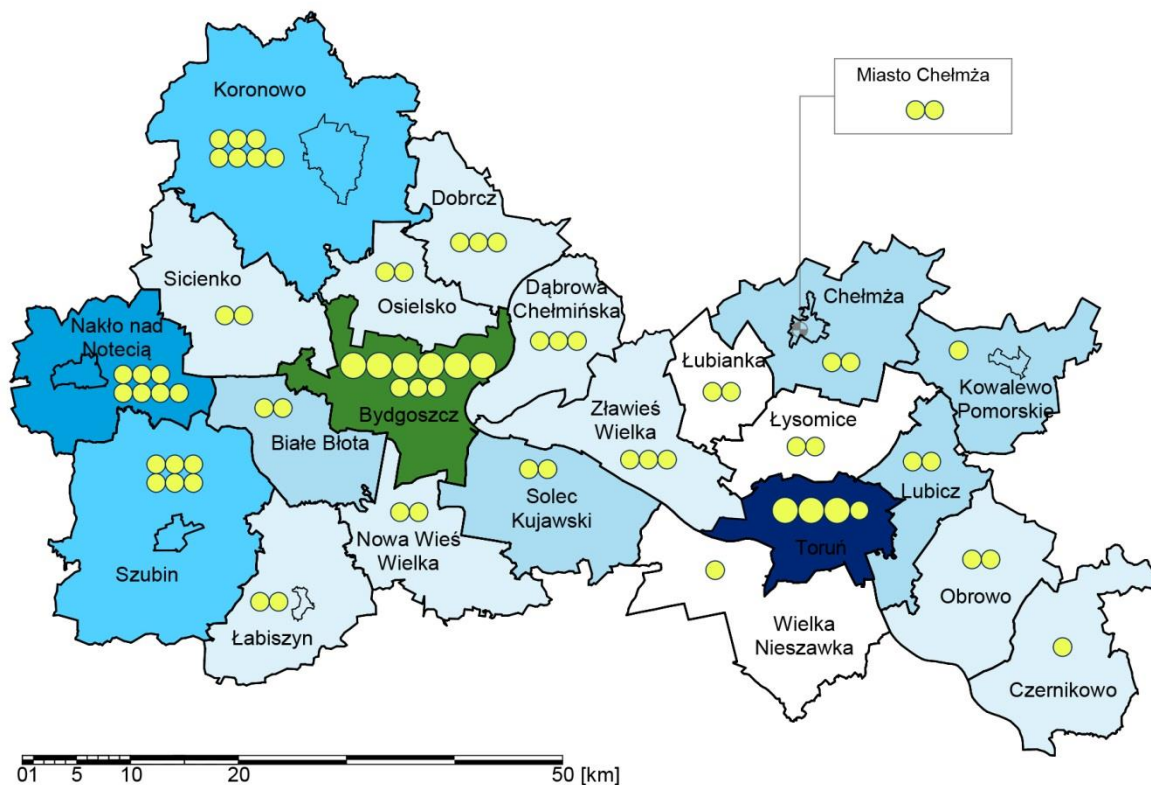
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik skolaryzacji to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Wskaźnik skolaryzacji szkół podstawowych BTOF w 2012 r. jest co do zasady niższy niż w 2005 r. Wyjątek stanowią gminy: Osielsko i Chełmża, gdzie odnotowano wzrost wskaźnika odpowiednio o: 0,43 pkt. i 2,42 pkt. Wskaźnik skolaryzacji szkół gimnazjalnych wygląda podobnie. Jedyny wzrost wskaźnika odnotowuje się w gminach: Dąbrowa Chełmińska (o 0,21 pkt), Dobrcz (o 1,32 pkt) oraz Lubicz (o 1,29 pkt).

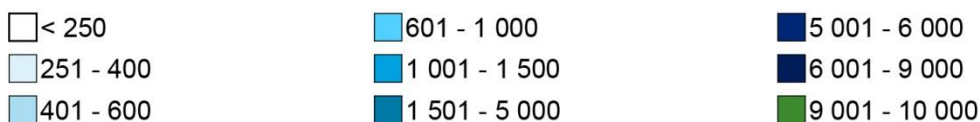
Wartość wskaźnika wskazuje, że w 2012 r. w szkołach podstawowych i gimnazjach poza gminą naukę pobierało m. in. odpowiednio: 14% i 20% dzieci z gm. Białe Błota; 13% i 14% z gm. Dobrcz; 8% i 29%

z gm. Osielsko, 18% i 30% z gm. Łysomice, 17% i 28% z gminy Obrowo; 23% i 32% z gm. Wielka Nieszawka; 21% i 27% z gm. Zławieś Wielka. Wynika to głównie z powszechnego przekonania, że poziom edukacji podstawowej i gimnazjalnej jest dużo wyższy w gminach miejskich niż wiejskich. Ponadto należy uwzględnić, że wybór placówki edukacyjnej jest często kierowany bliskością i dogodnością dojazdu do szkoły przez rodzica/opiekuna (jego miejsce pracy).

Mapa 37. Szkolnictwo gimnazjalne na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Liczba dzieci uczących się w gimnazjach [2012 r.]

Liczba szkół gimnazjalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Edukacja ponadgimnazjalna

Wybór zawodu w dużym stopniu wpływa na dalszą drogę osiągnięcia określonych kwalifikacji, a także na zdobycie określonej pozycji społecznej i socjalnej. W Polsce szkoły ponadgimnazjalne są trzecim, nieobowiązkowym poziomem kształcenia.

Do szkół ponadgimnazjalnych zaliczamy: licea ogólnokształcące, technika oraz zasadnicze szkoły zawodowe. Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, którzy zdali egzamin maturalny, mają prawo do ubiegania się o przyjęcie do szkoły wyższej.

W województwie kujawsko-pomorskim w roku szkolnym 2012/2013 działało łącznie 541 szkół ponadgimnazjalnych. Wśród nich dominowały technika i technika uzupełniająca, których razem było 217. Licznie reprezentowane były również szkoły policealne (167) oraz zasadnicze szkoły zawodowe (140). W wymienionych szkołach w roku szkolnym 2012/2013 kształciło się 68,5 tys. uczniów. Niemal połowa z nich, bo 49,4% ogółu uczniów w analizowanych typach placówek, nabywała uprawnienia zawodowe w technikach i technikach uzupełniających. Uczniowie szkół policealnych i zasadniczych zawodowych stanowili odpowiednio 27,3% oraz 21,6% ogółu uczniów.

Na obszarze BTOF przeważają technika zawodowe - jest ich łącznie 92 (47 na terenie m. Bydgoszczy i 19 na terenie m. Torunia). Ogółem w 2012 r. kształciło się tam 12 623 uczniów (najwięcej w Bydgoszczy - 7629 i w Toruniu - 3975). Licea ogólnokształcące, których na obszarze BTOF jest łącznie 54 (z czego 30 na terenie m. Bydgoszcz i 15 m. Toruń) w 2012 r. kształciły 12 598 uczniów. Najwięcej w Bydgoszczy - 5626 i w Toruniu - 5347. Trzecią co do liczby uczniów w liceach jest gmina Nakło nad Notecią - 595. Na terenie BTOF do zasadniczych szkół zawodowych w 2012 r. uczęszczało 4599 uczniów (najwięcej w Bydgoszczy - 2080, Toruniu - 1170 oraz Nakle nad Notecią - 352). Policealne szkoły dla młodzieży funkcjonują jedynie na terenie Bydgoszczy i Torunia. W 2012 roku objęły nauką w sumie 854 uczniów.

Tempo przemian ekonomiczno-technologicznych gospodarki potęguje efekt nieprzystosowania systemu szkolnictwa zawodowego do wymagań rynku pracy. Powinno się dołożyć starań by system edukacji monitorował i koordynował politykę kształcenia i doskonalenia kadr uwzględniając mobilność i zapotrzebowania rynku pracy.

W Strategii Rozwoju Edukacji województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2008-2013 wskazuje się podstawowe problemy, jak: niewystarczające przygotowanie młodzieży do funkcjonowania na rynku pracy i przeciwdziałanie niekorzystnym tendencjom w edukacji społeczeństwa. Nadrzędnym celem jakim jest edukacja zapewniająca rozwój regionu. Warunkiem odniesienia sukcesu może i musi być wykorzystanie potencjału edukacyjnego województwa w powiązaniu z potencjałem naukowym wyższych uczelni⁷⁴.

Dużym problemem jest także nierówny dostęp do edukacji zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin. Dla tej grupy uczniów powinno się wprowadzić pewne formy refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną oraz system pomocy stypendialnej, znoszący dysproporcje w dostępie do edukacji.

Promowana idea life long learning (uczenia się przez całe życie) wymusza niejako podnoszenie poziomu kształcenia szczególnie w szkołach ponadgimnazjalnych. Głównym oczekiwaniem względem tych szkół jest dostosowanie ich programu nauczania do potrzeb rynku pracy. Działania takie będą wymagały zaangażowania przedsiębiorców kreujących popyt na absolwentów określonej specjalizacji. Tylko dzięki takim działaniom region BTOF może stworzyć silną gospodarkę opartą na mocnym kapitale ludzkim.

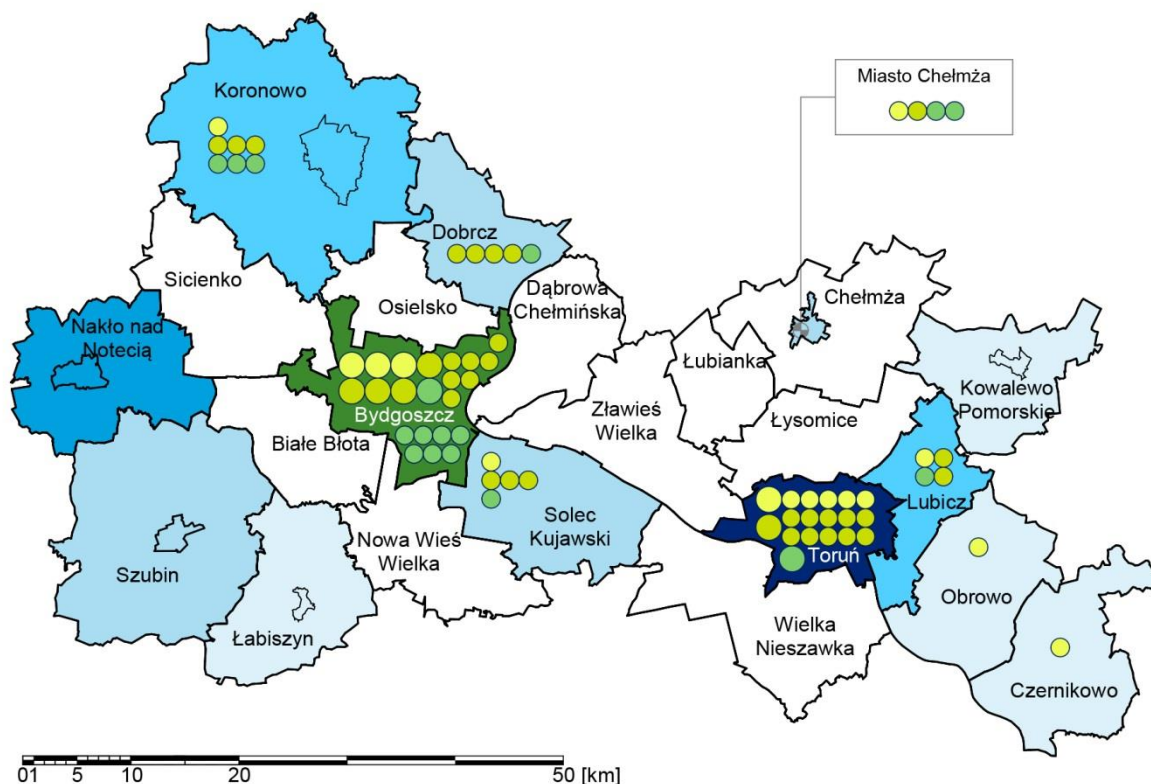
⁷⁴ Strategia rozwoju edukacji województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2008-2013

Tabela 44. Szkolnictwo ponadgimnazjalne na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

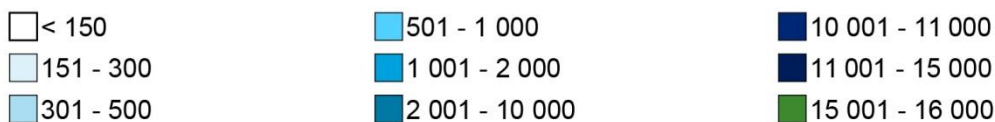
Gmina	liczba placówek			% uczniów w stosunku do liczby uczniów ogółem			Liczba uczniów ogółem	Młodzież 16-18
	licea ogólnokształcące*	technika*	zasadnicze szkoły zawodowe(wraz ze specjalnymi)	licea ogólnokształcące	technika	Zasadnicze szkoły zawodowe		
Bydgoszcz	30	47	17	36,69%	49,75%	13,56%	15335	10598
Toruń	15	19	10	50,96%	37,89%	11,15%	10492	6173
Białe Błota	0	0	0	0	0	0	0	761
Chelmża (g.w.)	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	370
Chelmża (m)	1	1	2	47,59%	17,22%	35,19%	395	556
Czernikowo	1	0		100,00%	0,00%	0,00%	58	357
Dąbrowa Chelm.	0	0	0	0	0	0	0	329
Dobrcz	0	4	1	0,00%	71,95%	28,05%	353	457
Koronowo	1	3	3	27,39%	43,29%	29,32%	723	950
Kowalewo Pom.	0	1	1	0,00%	72,83%	27,17%	254	456
Lubicz	1	2	1	23,18%	61,76%	15,06%	591	732
Łabiszyn	0	0	1	0,00%	0,00%	100,00%	140	384
Łubianka	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	284
Łysomice	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	376
Nakło nad Notecią	2	9	3	35,35%	43,73%	20,92%	1683	1206
Nowa Wieś Wielka	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	404
Obrowo	1	0	0	100,00%	0,00%	0,00%	36	536
Osielsko	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	514
Sicienko	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	400
Solec Kujawski	1	3	1	33,55%	29,97%	36,48%	307	620
Szubin	1	3	2	45,98%	22,53%	31,49%	435	941
Wielka Nieszawka	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	207
Zławieś Wielka	0	0	0	0,00%	0,00%	0,00%	0	519
Łącznie	54	92	42	-	-	-	30802	28130

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS *licea ogólnokształcące - w tym specjalne; *technika łącznie z uzupełniającymi, liceami profilowanymi oraz szkołami ogólnokształcącymi i szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe

Mapa 38. Edukacja ponadgimnazjalna na BTOF (stan na 2012 r.)

Liczba dzieci uczących się w szkołach ponadgimnazjalnych [2012 r.]

Typ szkoły ponadgimnazjalnej

- liceum ogólnokształcące (wraz ze specjalnymi)
- technikum
- zasadnicze szkoły zawodowe (wraz ze specjalnymi)

Liczba szkół ponadgimnazjalnych

- 1
- 10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szkolnictwo wyższe

Głównym źródłem wysoko wykwalifikowanych kadr są szkoły wyższe. Na terenie BTOF działają dwa duże ośrodki akademickie: największy w Polsce północnej Uniwersytet Mikołaja Kopernika, w Bydgoszczy zaś Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy, Collegium Medicum UMK, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego i Akademia Muzyczna.

W 2012 r. w podregionie bydgosko-toruńskim nauki pobierało 70 552 studentów (w tym 52 062 w szkołach publicznych), a kadra naukowa liczyła 4465 osób (w tym 1167 profesorów).

W sumie uczelnie publiczne na terenie BTOF prowadzą kształcenie na ponad 30 wydziałach, oferując około 100 kierunków studiów i ponad 300 specjalizacji. Scharakteryzowanie uczelni pod względem dominujących kierunków jest trudne, ze względu na silnie profilowane kierunki studiów (Collegium

Medicum, Akademia Muzyczna, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy). Placówki te wymagają wysoko wyspecjalizowanej kadry i infrastruktury dydaktycznej (laboratoriów, specjalnych sal czy instrumentów muzycznych). Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy kształci muzyków na czterech wydziałach (Kompozycji, teorii muzyki i reżyserii dźwięku, Instrumentalnego, Wokalno - Aktorskiego oraz Dyrygentury, Jazzu i Edukacji Muzycznej), na 7 kierunkach studiów. Są to, co do zasady kierunki niszowe, a Akademia Muzyczna jest w zasadzie jedyną instytucją w województwie kształcąca muzyków na poziomie wyższym.

Specyficzne pod względem oferty edukacyjnej jest również Collegium Medicum UMK im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy, które do listopada 2004 r. stanowiło odrębną uczelnią, a obecnie stanowi część Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Jest to stosunkowo mała jednostka posiadająca zaledwie trzy wydziały (Lekarski, Farmaceutyczny, Nauk o zdrowiu), ale będąca jedyną instytucją kształcąca na kierunkach medycznych (jest ich w sumie 14). Oferta Collegium Medicum zawiera jednak głównie medyczne kierunki studiów – lekarski, farmację, pielęgniarstwo czy zdrowie publiczne.

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu kształci studentów na 17 wydziałach, w tym: Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Chemii, Filologii, Wydziale Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej, Wydziale Humanistycznym, Matematyki, Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Nauk Historycznych, Nauk o Ziemi, Nauk Pedagogicznych, Politologii i Studiów Międzynarodowych, Wydziale Prawa i Administracji, Wydziale Sztuk Pięknych, Teologii. W sumie UMK oferuje ponad 60 kierunków kształcenia z różnych dziedzin, w tym dziedzin niszowych, czy też elitarnych ze względu na liczbę studentów i kosztowność edukacji, egzemplifikacją czego jest Wydział Sztuk Pięknych, który posiada dużą ofertę kierunków (grafika, malarstwo, rzeźba, edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, ochrona dóbr kultury, konserwacja i restauracja dzieł sztuki), jak i dostępnych w ramach tych kierunków aż 13 specjalizacji. Unikalne specjalizacje oferuje również Wydział Fizyki, w ramach którego można specjalizować się w „Fizyce laserów i optoelektronice”, „Fizyce komputerowej”, „Fizyce doświadczalnej”, czy też „Fizycznych podstawach mikroelektroniki i zastosowania komputerów”.

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy posiada 7 wydziałów: Budownictwa Architektury i Inżynierii Środowiska, Hodowli i Biologii Zwierząt, Inżynierii Mechanicznej, Rolnictwa i Biotechnologii, Technologii i Inżynierii Chemicznej, Telekomunikacji, Informatyki i Elektrotechniki, Zarządzania oraz Instytut Matematyki i Fizyki. Łącznie proponuje około 30 kierunków kształcenia. Jako jedyny w regionie integruje nauki rolnicze i techniczne.

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy posiada osiem wydziałów (Administracji i Nauk Społecznych, Humanistyczny, Nauk Przyrodniczych, Pedagogiki i Psychologii, Matematyki, Fizyki i Techniki, Kultury Fizycznej, Zdrowia i Turystyki oraz Instytut Edukacji Muzycznej) i kształci studentów na ponad 30 kierunkach.

Szkoły niepubliczne na terenie BTOF charakteryzuje średnia jakość ich infrastruktury, której stan jednak z roku na rok się poprawia. Pozytywnym wyjątkiem od tej reguły jest Wyższa Szkoła Kultury Społeczno-Medialnej, działająca przy domu zakonnym Ojców Redemptorystów, mogąca poszczycić się niezwykle solidnym zapleczem infrastrukturalnym oraz socjalno-bytowym. Większość uczelni niepublicznych specjalizuje się w kształceniu na poziomie licencjatu. Oferta edukacyjna prezentowana przez niepubliczny sektor szkół wyższych nie jest zróżnicowana, a większość uczelni prowadzi podobne tematycznie „popularne” kierunki studiów. Dominują w niej kierunki ekonomiczne (ekonomia, zarządzanie i marketing, finanse i bankowość) jak i studia z zakresu administracji oraz informatyki.

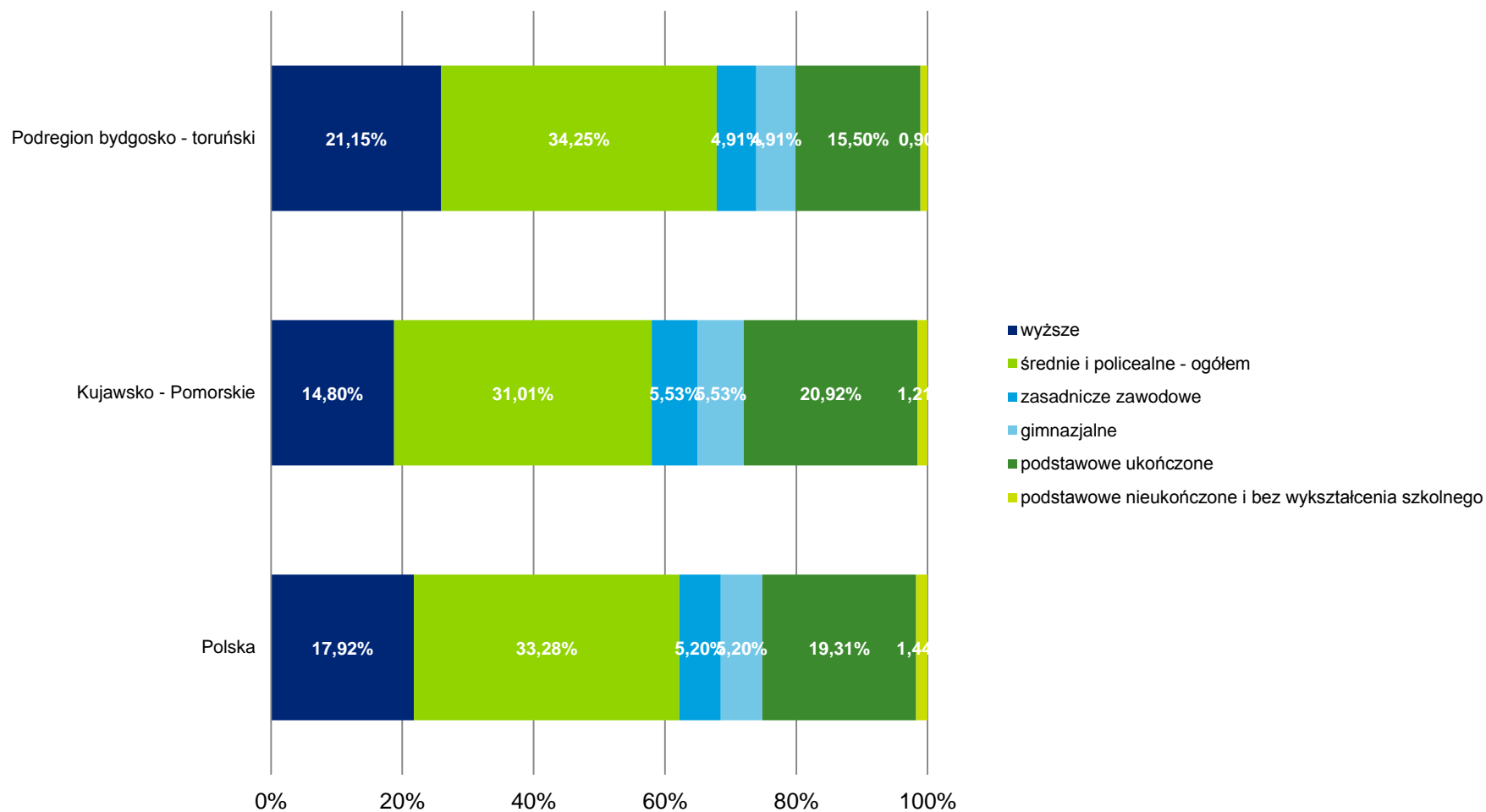
Do wyższych szkół niepublicznych na terenie BTOF należą m.in.: Wyższa Szkoła Środowiska w Bydgoszczy, Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy, Toruńska Szkoła Wyższa, Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Bydgoszczy, Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu w Bydgoszczy oraz Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Bydgoskiej i Wyższe Seminarium Duchowne w Toruniu.

Należy wspomnieć, iż szkoły wyższe równoległe z działalnością dydaktyczną prowadzą również działalność naukowo-badawczą i wdrożeniową. Na terenie BTOF istnieją również ośrodki i placówki badawcze i badawczo-wdrożeniowe funkcjonujące w strukturze Polskiej Akademii Nauk, instytutów resortowych, zwłaszcza Ministerstwa Rolnictwa. W Toruniu mają swe siedziby m.in. Pracownia Astrofizyki Centrum Astronomicznego im. M. Kopernika, Zakład Geomorfologii i Hydrologii Nizów Instytutu Geografii i Zagospodarowania Przestrzennego, a także Pracownia Zagospodarowania Turystycznego Instytutu Turystyki, Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Urzędzeń Sterowania Napędów, Instytut Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych Metalchem.

W Bydgoszczy podobną działalność prowadzą: Zakład Badawczy Przemysłu Piekarskiego, Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego, Instytut Wdrożeń Technicznych, Instytut Ziemiaka, Oddział Instytutu Weterynarii.

Analiza struktury wykształcenia ludności na omawianym terenie wskazuje zauważalne różnice w poziomie wykształcenia pomiędzy BTOF a województwem. Generalnie zbliżony jest udział osób z wykształceniem zasadniczym i gimnazjalnym, mniejszy zaś z ukończonym podstawowym, większy jest udział osób z wykształceniem wyższym i średnim.

Wykres 20. Struktura ludności wg poziomu wykształcenia podregionu bydgosko - toruńskiego na tle Polski i województwa kujawsko-pomorskiego (stan na 2011 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS - PSL2011 (ze względu na brak danych wykres nie obejmuje mieszkańców gm. Szubin, Łabiszyn, Nakło nad Notecią oraz Kowalewa Pomorskiego)

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Zjawiskiem, wymagającym podjęcia aktywnych działań, szczególnie na terenach wiejskich jest niska liczba placówek świadczących opiekę dla dzieci do lat 3 oraz placówek edukacji przedszkolnej, jak również niski odsetek dzieci objętych tymi formami opieki. Działania te zmierzać powinny do rozwoju sieci tych placówek oraz eliminacji różnic, a tym samym zapewnienia równych szans rozwojowych dzieciom z obszarów miejskich i wiejskich
2	W celu zwiększenia ilości dzieci objętych edukacją wczesnoszkolną niezbędna jest jej aktywna promocja
3	Wykazywanym problemem jest nierówny dostęp do edukacji młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin. Dla grupy tej zaleca się zwiększenie form wsparcia poprzez m. in. refundację kosztów dojazdów do szkół komunikacją publiczną oraz system pomocy stypendialnej
4	Ze względu na tempo przemian w gospodarce i niewystarczające przygotowanie młodzieży do funkcjonowania na rynku pracy wskazuje się na potrzebę promocji i podnoszenia atrakcyjności szkolnictwa zawodowego
5	Na terenie BTOF działają dwa duże ośrodki akademickie z rozwiniętym systemem szkolnictwa wyższego, które powinny wykorzystywać potencjał edukacyjny obszaru funkcjonalnego
6	Niezbędnym jest rozwój współpracy szkół zawodowych i uczelni wyższych z przedsiębiorcami w celu lepszej adaptacji młodzieży wchodzącej na rynek pracy i zwiększenia wdrożeń innowacyjnych rozwiązań
7	W zakresie rozwoju przedsiębiorczości
8	Ze względu na potrzeby i przeobrażenia zachodzące na rynku pracy wskazuje się na potrzebę promowania idei life long learning (uczenia się przez całe życie)

2.8. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Poczucie bezpieczeństwa to podstawowa potrzeba człowieka i społeczeństwa, która jest koniecznym warunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego. Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego korzystnie wpływa na ocenę atrakcyjności miejsc do zamieszkania oraz pod inwestycje.

Na system bezpieczeństwa składają się różnorodne służby państwowe, samorządowe i instytucjonalne, które tworzą współdziałające ze sobą struktury organizacyjne. Mocą ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym to gminy zostały zobowiązane do zaspakajania zbiorowych potrzeb mieszkańców, w tym do utrzymania porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej. Powiat wykonuje natomiast zadania publiczne z tego zakresu o charakterze ponadgminnym.

Podstawową służbą, która ma zapewniać porządek i bezpieczeństwo jest Policja. Stały wzrost oczekiwań społecznych w zakresie poprawy stanu bezpieczeństwa powoduje konieczność doskonalenia form i metod pracy oraz rozwiązań organizacyjnych zapewniających wzrost skuteczności Policji. Właściwa dyslokacja służb prewencyjnych, poprawa efektywności pionu kryminalnego komend miejskich i powiatowych, a także efektywna współpraca policji ze społecznością lokalną i instytucjami pozapolicyjnymi, prowadzą do istotnego ograniczenia zjawiska przestępczości.

Zgodnie z ustawą o Policji z 6 kwietnia 1990 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58 z późn. zm.) organami administracji rządowej na obszarze Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, właściwymi w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego są komendy miejskie i powiatowe Policji.

Tabela 45. Przynależność gmin BTOF do komend policji (stan na 2014 r.)

Zasięg terytorialny (gmina)	Komendy miejskie i powiatowe
Bydgoszcz Białe Błota Dąbrowa Chełmińska Dobrcz Koronowo Nowa Wieś Wielka Osielsko Sicienko Solec Kujawski	Komenda Miejska Policji w Bydgoszczy ul. Wojska Polskiego 4F 85-171 Bydgoszcz
Toruń Chełmża (gmina miejska i wiejska) Czernikowo Lubicz Łubianka Łysomice Obrowo Wielka Nieszawka Zławieś Wielka	Komenda Miejska Policji w Toruniu ul. Grudziądzka 17 87-100 Toruń

Kowalewo Pomorskie	Komenda Powiatowa Policji w Golubiu-Dobrzyniu ul. Piłsudskiego 19 87-400 Golub-Dobrzyń
Nakło nad Notecią Szubin	Komenda Powiatowa Policji w Nakle nad Notecią ul. Poczтовая 11 89-100 Nakło nad Notecią
Łabiszyn	Komenda Powiatowa Policji w Żninie ul. Plac Wolności 4 88-400 Żnin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych gmin na terenie BTOF, BIP

Na charakteryzowanym obszarze funkcjonuje 13 komisariatów Policji, w tym:

- 5 w Bydgoszczy
- 1 w Koronowie
- 1 w Solcu Kujawskim
- 3 w Toruniu
- 1 w Chełmży
- 1 w Lubiczu
- 1 w Szubinie

Rozwój ekonomiczny poszczególnych gmin BTOF, a w szczególności znaczny rozwój terenów bezpośrednio przyległych do Torunia oraz Bydgoszczy, rozwój strefy ekonomicznej w tym duża liczba zakładów pracy (szczególnie w gminach Łysomice i Lubicz), wyludnianie się miast, nowo powstała autostrada, rozwój gospodarczy gmin do niej przyległych, duże natężenie ruchu na trasach komunikacyjnych z północy na południe (z Warszawy w kierunku Bydgoszczy oraz z Olsztyna w kierunku Poznania) i związane z przebiegiem tych tras niebezpieczeństwa w ruchu drogowym spowodowały konieczność adaptacji Policji do zmieniających się warunków. Skutkuje to potrzebą zapewnienia właściwego i jak najbardziej efektywnego wykorzystania sił oraz środków policyjnych na obszarach wiejskich, w szczególności w zakresie zapewnienia całodobowej służby patrolowej, która w znacznym stopniu powinna pozytywnie wpłynąć na ograniczenie przestępczości w tych rejonach, a tym samym zwiększyć poczucie bezpieczeństwa ich mieszkańców.

Istotnym wskaźnikiem obrazującym poziom bezpieczeństwa na danym obszarze jest statystyka liczby przestępstw popełnionych w 6 kategoriach. Są to: kradzież, kradzież z włamaniem, kradzież samochodu, pobicia i bójki, rozboje, uszkodzenie mienia.

Tabela poniżej przedstawia liczbę stwierdzonych przestępstw w powyższych kategoriach w granicach Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Tabela 46. Liczba przestępstw stwierdzonych na terenie BTOF w 2011 i 2012 r.

Wyszczególnienie	Kradzież		Kradzież z włamaniem		Kradzież samochodu		Bójka i pobicie		Przestępstwa rozbójnicze		Uszkodzenie mienia	
	Rok		Rok		Rok		Rok		Rok		Rok	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Bydgoszcz	2758	2511	1467	1525	300	258	77	65	441	388	1021	985
Toruń i Wielka Nieszawka	1827	1832	1567	1217	107	103	64	64	129	124	694	637
Białe Błota	125	103	48	38	8	8	7	2	1	4	33	18
Dąbrowa Chełmińska	48	48	27	21	1	1	0	2	0	1	24	15
Dobrcz	62	68	51	30	2	4	1	0	0	0	16	12
Koronowo	101	107	102	64	9	13	0	4	15	6	42	41
Kowalewo Pomorskie	42	9	10	22	0	1	0	0	0	1	2	7
KP Chełmża**	469	301	218	226	7	7	15	11	12	14	84	73
KP Lubicz***	148	257	123	158	18	5	11	7	7	4	107	78
Łabiszyn*	36	105	25	53	1	4	0	9	7	9	7	29
Nakło nad Notecią	227	244	210	184	10	18	2	7	11	7	69	80
Nowa Wieś Wielka	60	50	14	26	4	9	1	3	2	0	6	6
Osielsko	82	104	62	25	7	13	0	0	0	1	16	16
Siczenko	55	66	41	42	3	5	1	0	2	0	20	16
Solec Kujawski	94	71	31	30	5	13	4	2	2	4	23	23
Szubin	103	131	72	62	9	11	6	7	6	5	37	50
SUMA	6237	6007	4068	3723	491	473	189	183	635	568	2201	2086

Źródło: Dane z Komisariatów Policji

* Dane dla gm. Łabiszyn obejmują dane całego Komisariatu Policji w Barcinie.

** Dane Komisariatu Policji w Chełmży obejmują gminy: Chełmża gm. miejska i wiejska, Łubianka, Łysomice, Zławieś Wielka.

Z powyższego zestawienia wynika, że w 2012 r. na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, w wymienionych wyżej kategoriach, zarejestrowano łącznie mniej przestępstw stwierdzonych niż w 2011 r. Spadek nastąpił we wszystkich kategoriach. W szczególności pozytywnym zjawiskiem jest spadek liczby kradzieży i przestępstw rozbójniczych.

Ważne znaczenie dla zobrazowania stanu bezpieczeństwa na danym obszarze mają zestawienia pokazujące stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Tabela 47. Stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym na terenie BTOF w 2011 i 2012 r.

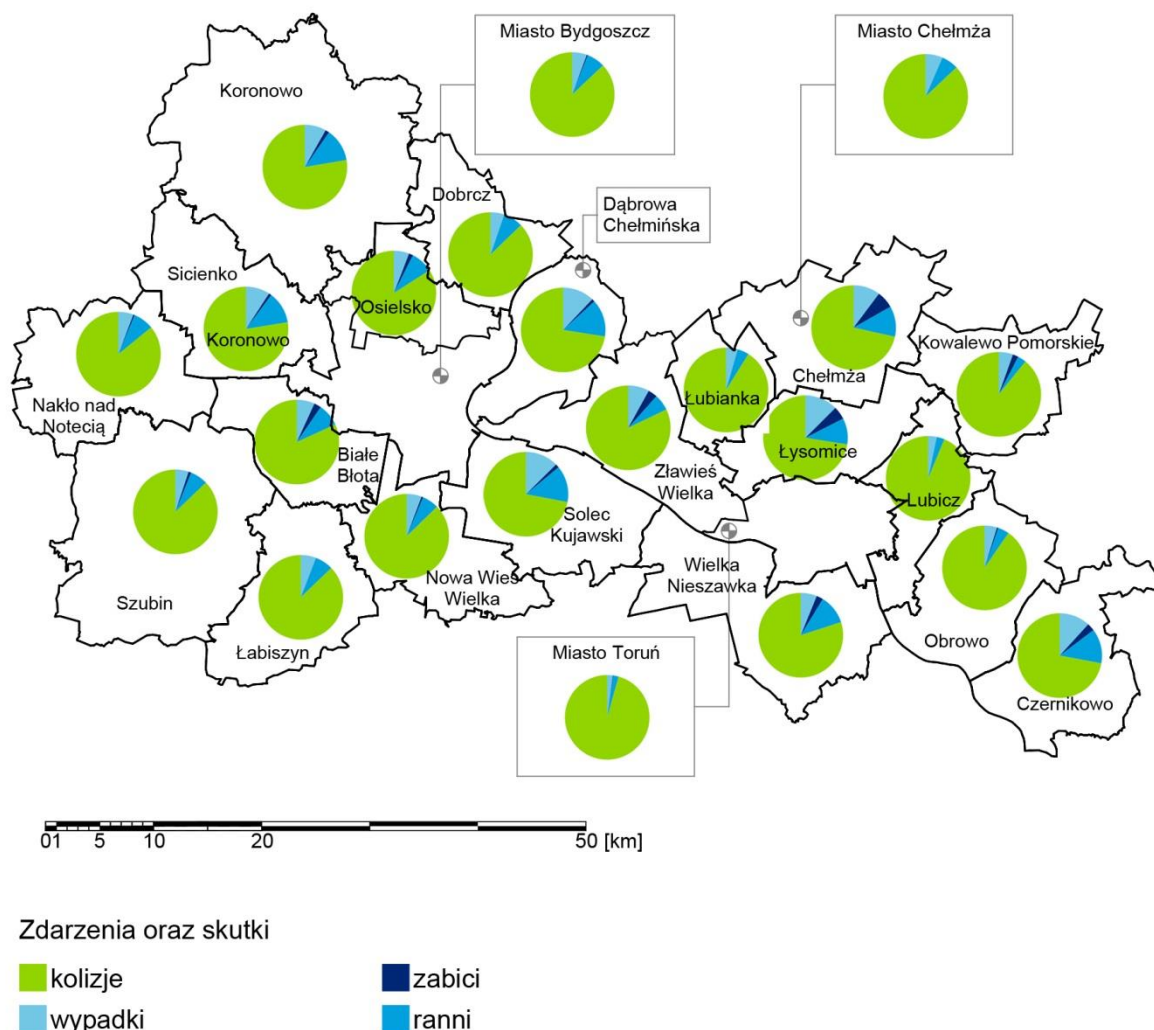
Gmina	Wypadki		Zabici		Ranni		Kolizje	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Bydgoszcz	356	373	32	27	421	466	6947	5823
Toruń	82	72	6	6	85	71	3434	3270
Białe Błota	15	15	2	6	19	19	208	180
Chełmża – gmina	10	14	5	9	9	16	119	98
Chełmża - miasto	5	5	0	0	5	5	77	67
Czernikowo	9	8	2	2	9	9	57	49
Dąbrowa Chełmińska	9	11	4	1	9	13	74	66
Dobrcz	9	7	2	0	14	10	220	116
Koronowo	32	22	3	4	35	34	254	209
Kowalewo Pomorskie	6	5	1	2	6	3	111	82
Lubicz	27	12	7	0	31	11	471	343
Łabiszyn*	6	5	0	0	8	6	61	75
Łubianka	0	2	0	0	0	2	35	41
Łysomice	9	20	4	8	5	16	172	116
Nakło nad Notecią	14	22	7	2	14	30	325	329
Nowa Wieś Wielka	10	9	1	1	13	10	165	137
Obrowo	16	9	6	1	13	8	105	170
Osielsko	9	11	1	3	10	16	177	158
Siczenko	12	18	4	2	14	24	138	152
Solec Kujawski	19	18	2	2	23	20	123	103
Szubin	21	15	7	3	36	20	264	258
Wielka Nieszawka	5	12	2	5	4	22	161	156
Zawiesz Wielka	8	9	1	4	11	7	110	92
SUMA	689	694	99	88	794	838	13808	12090

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Danych z Komisariatów Policji

* Dane dla gm. Łabiszyn obejmują dane całego komisariatu policji w Barcine.

Z przytoczonych statystyk wynika, że pomimo znacznego spadku liczby kolizji (o 12,4%) w pozostałych kategoriach liczba zdarzeń w ruchu drogowym nieznacznie wzrosła bądź pozostawała na podobnym poziomie.

Mapa 39. Stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym na terenie BTOF w 2011 i 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Danych z Komisariatów Policji

Charakteryzując działania Policji na BTOF, należy wspomnieć o Policyjnej Izbie Dziecka. Izba ta zlokalizowana jest w Bydgoszczy przy ul. Jana Karola Chodkiewicza 8. Jest to placówka opieki doraźnej, a do jej głównych zadań należy zapewnienie całodobowej, doraźnej opieki wychowawczej zatrzymanym nieletnim oraz prowadzenie działalności profilaktyczno-wychowawczej. Zasięg terytorialny Policyjnej Izby Dziecka w Bydgoszczy obejmuje całe województwo kujawsko-pomorskie.

Dla zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców BTOF prowadzona jest ścisła współpraca między jednostkami policji państwowej, strażami miejskimi lub gminnymi funkcjonującymi na terenach większości gmin tego obszaru, jednostkami straży pożarnej oraz samorządami lokalnymi. Współpraca ta koncentruje się przede wszystkim na realizowaniu programów prewencyjnych oraz podnoszeniu jakości i warunków pracy wszystkich służb.

Działania Policji na BTOF wspierają straże miejskie lub gminne, stanowiące samorządowe formacje mundurowe. Podstawą ich działania jest Ustawa z 1997 r. o strażach gminnych. Straż gminna/miejska ma na celu przede wszystkim ochronę spokoju i porządku w miejscach publicznych, a także ochronę obiektów komunalnych i urzędów użyteczności publicznej. Poza tym ma czuwać nad porządkiem i kontrolować ruch drogowy w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym. Straż miejska

współdziała z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, świadczy pomoc w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń.

Tabela 48. Wykaz straży miejskich i gminnych funkcjonujących na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Wyszczególnienie	Adres
Straż Miejska w Bydgoszczy	Referat Błonie, ul. Łanowa 2, 85-463 Bydgoszcz
	Referat Fordon, ul. Fordońska 432 A, 85-790 Bydgoszcz
	Referat Szwederowo, ul. Leśna 12, 85-676 Bydgoszcz
	Referat Śródmieście, ul. Józefa Poniatowskiego 5, 85-660 Bydgoszcz
Komenda Straży Miejskiej w Toruniu	ul. Grudziądzka 157, 87-100 Toruń
Straż Miejska w Nakle nad Notecią	ul. Dąbrowskiego 50, 89-100 Nakło nad Notecią
Straż Miejska w Chełmży	ul. Hallera 19, 87-140 Chełmża
Straż Gminna Osielesko	ul. Centralna 6, Osielesko

Źródło: opracowanie własne na podstawie biuletynów informacji publicznej gmin na terenie BTOF

Głównym podmiotem w działaniach ratowniczych jest straż pożarna, działająca na podstawie ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej. Jest ona przeznaczona do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Organizacją i koordynacją działań Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na BTOF zajmuje się Wojewódzka Straż Pożarna w Toruniu.

Tabela 49. Lokalizacja jednostek ratowniczo-gaśniczych Państwowej Straży Pożarnej na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

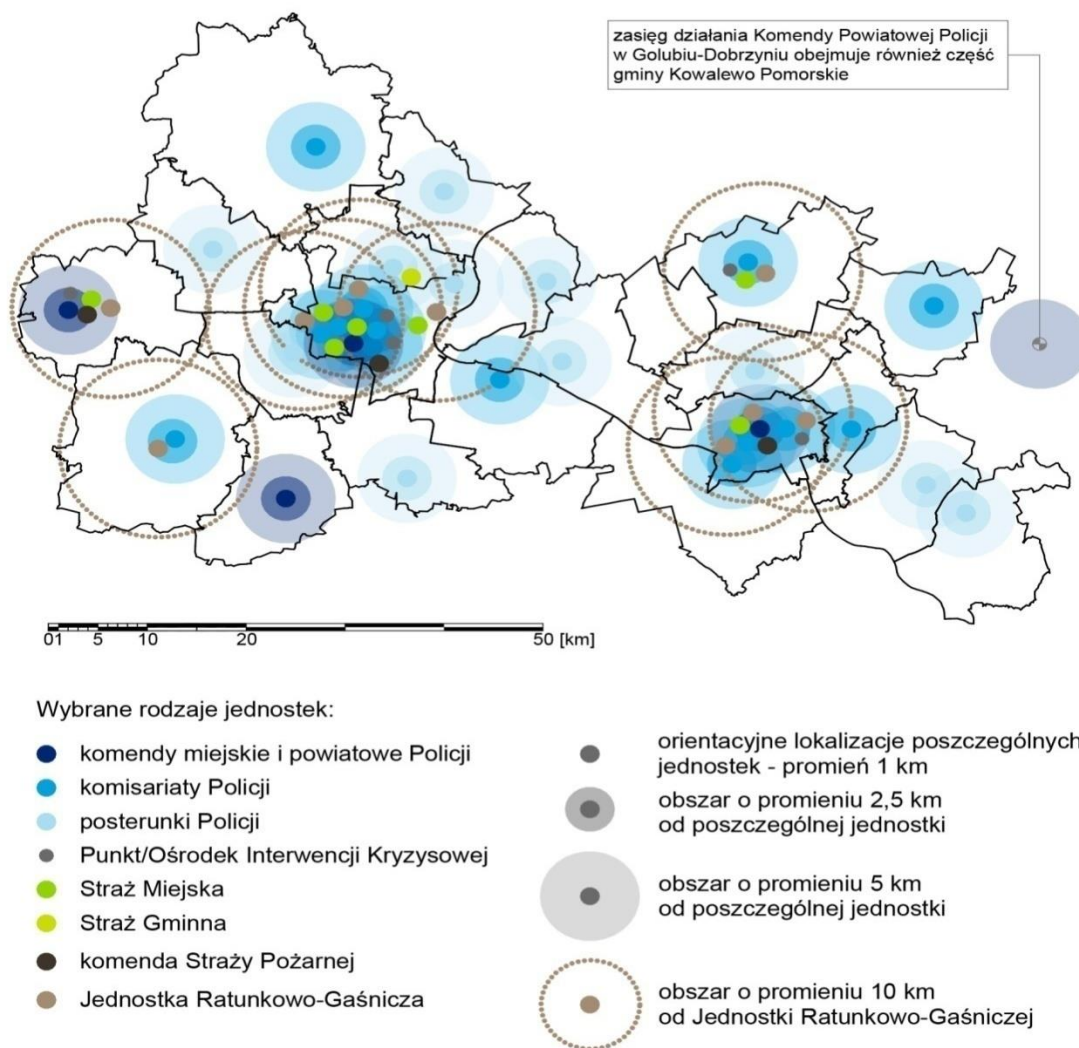
Komendy Miejskie i Powiatowe	Lokalizacja Jednostek Ratowniczo-Gaśniczych
Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Bydgoszczy	Jednostka Ratunkowo-Gaśnicza nr 1 w Bydgoszczy ul. Pomorska 16
	Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 2 w Bydgoszczy ul. Produkcyjna 5
	Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 3 w Bydgoszczy ul. Ludwikowo 5
	Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 4 w Bydgoszczy ul. Łochowska 69
Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Nakle nad Notecią	Jednostka Ratunkowo-Gaśnicza w Nakle nad Notecią ul. Strażacka 3
	Jednostka Ratunkowo-Gaśnicza w Szubinie ul. Sportowa 7
Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu	Jednostka Ratunkowo-Gaśnicza nr 1 w Toruniu ul. Legionów 70
	Jednostka Ratunkowo-Gaśnicza nr 2 w Toruniu ul. Padarewskiego 4
	Jednostka Ratunkowo-Gaśnicza nr 3 w Toruniu ul. Olsztyńska 6
	Jednostka Ratunkowo-Gaśnicza nr 4 w Chełmży ul. Sądowa 2

Źródło: opracowanie własne na podstawie biuletynów informacji publicznej gmin tworzących BTOF

Działania Państwowej Straży Pożarnej na BTOF wspierają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Oddział Wojewódzkiego Związku Ochotniczej Straży Pożarnej RP znajduje się w Toruniu, zaś jego filia w Bydgoszczy.

Korzystne warunki środowiskowe terenów położonych w ramach BTOF, gdzie właściwie nie występują nagłe i nieprzewidziane zjawiska przyrodnicze (klęski żywiołowe), wskazują w głównej mierze na społeczno-gospodarczy charakter występujących tu zagrożeń.

Mapa 40. Lokalizacja najważniejszych jednostek bezpieczeństwa publicznego (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie biuletynów informacji publicznej gmin na terenie BTOF

Innymi placówkami czuwającymi nad bezpieczeństwem obywateli są Punkty Interwencji Kryzysowej (PIK). Zajmują się one osobami i rodzinami w kryzysie lub stanie przedkryzysowym poprzez udzielanie pomocy psychologicznej, prawnej oraz doradztwa pedagogicznego. Udzielają wsparcia w sytuacjach problemów rodzinnych, przemocy w rodzinie, kryzysów w związkach, napadów, gwałtów, wypadków komunikacyjnych, katastrof, pożarów, utraty osobistej, kryzysów rozwoju osobistego, a także kryzysów uzależnień.

Tabela 50. Punkty / Ośrodki Interwencji Kryzysowej na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Gmina	Punkt/Ośrodek Interwencji Kryzysowej	Adres
Bydgoszcz	Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy	ul. Marii Curie - Skłodowskiej 56A, 85-122 Bydgoszcz
	Ośrodek Interwencji Kryzysowej	ul. Dunikowskiego 2, 85-863 Bydgoszcz
Toruń	Dział Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Specjalistycznego MOPR	ul. Konstytucji 3-go Maja, 87-100 Toruń 40C
Nakło nad Notecią	Punkt Interwencji Kryzysowej	ul. Dąbrowskiego 46, 89-100 Nakło nad Notecią
Chelmża	Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Browinie	Browina, 87-140 Chelmża

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych gmin na terenie BTOF

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Na terenie BTOF spada liczba przestępstw - w 2012 r. zarejestrowano łącznie mniej przestępstw stwierdzonych niż w 2011 r.
2	Dynamiczny rozwój ekonomiczny oraz zjawisko suburbanizacji na terenie BTOF powoduje konieczność dostosowania się służb Policji do zmieniających się warunków
3	Wzrost oczekiwań społecznych w zakresie poprawy stanu bezpieczeństwa wymusza konieczność doskonalenia metod i form pracy Policji
4	Stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym nie ulega ani poprawie, ani pogorszeniu - pozostaje na niezmiennym poziomie. Warty odnotowania jest znaczny spadek liczby kolizji (o 12,4% w 2012 r. względem 2011 r.)
5	Ważną rolę odgrywa Policyjna Izba Dziecka w Bydgoszczy, której celem jest zapewnienie całodobowej, doraźnej opieki wychowawczej zatrzymanym nieletnim oraz prowadzenie działalności profilaktyczno-wychowawczej
6	Działania Policji na terenie BTOF wspierają straże miejskie i gminne
7	Działania ratownicze na terenie BTOF prowadzą się przede wszystkim strażą pożarną
8	Znaczącą rolę dla bezpieczeństwa obywateli odgrywają Punkty Interwencji Kryzysowej, zajmujące się osobami i rodzinami w kryzysie lub stanie przedkryzysowym

2.9. OCHRONA ZDROWIA

Jakość i dostępność świadczonych usług zdrowotnych jest jednym z istotnych czynników wpływających na poziom i warunki życia ludności. Ich niezaspokojenie w zakresie ochrony zdrowia z jednej strony determinuje brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, z drugiej wpływa na strukturę demograficzną (umieralność) oraz rozwój gospodarczy (ekonomiczne efekty zachorowalności i śmiertelności).

Realizacja zadań z zakresu ochrony zdrowia często przekracza ramy terytorialne jednej, a nawet kilku jednostek administracyjnych. Dlatego w celu bardziej efektywnego świadczenia usług zdrowotnych, należy rozpatrywać ochronę zdrowia w szerszym ujęciu przestrzennym.

Zdrowy człowiek ma większe szanse na samorealizację, satysfakcjonujące pełnienie ról społecznych, czy też dobrą adaptację do zmian środowiska. Tylko zdrowe społeczeństwo może tworzyć dobra materialne i kulturowe, zapewniać rozwój społeczny i gospodarczy. Celem polityki zdrowotnej na terenie BTOF jest podejmowanie na wszystkich szczeblach samorządu, działań zmierzających do poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców.

Wyróżnia się trzy podstawowe formy świadczenia usług zdrowotnych: stacjonarna opieka zdrowotna, ambulatoryjna opieka zdrowotna i pomoc doraźna. Zgodnie z ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, podstawową opieką zdrowotną są świadczenia zdrowotne profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, rehabilitacyjne oraz pielęgnacyjne z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej i pediatrii, udzielane w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej.

Analiza sytuacji demograficznej BTOF wskazuje, że obszar ten staje przed problemem zmian demograficznych spowodowanych głównie zmianą struktury wieku społeczeństwa oraz zachodzącym procesem depopulacji. Spodziewane jest sukcesywne zmniejszanie się liczby ludności. W najbliższych latach nastąpi znaczny spadek liczby ludności w grupie osób w wieku produkcyjnym na rzecz liczby ludności w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. W 2012 r. na terenie BTOF osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 14,1% populacji całego obszaru. Prognozowane zmiany wskazują, iż w 2035 r. liczba ludności w wieku 65 lat i więcej wzrośnie prawdopodobnie o 56 % w porównaniu ze stanem z końca 2012 r. Szacuje się, że udział osób w wieku 65 lat i więcej w strukturze ludności obszaru wzrośnie w 2035 r. do 23%⁷⁵.

Na podstawie analizy dostępności usług specjalistycznej opieki geriatrycznej na terenie BTOF należy stwierdzić, że jednym z istotnych problemów w kontekście wyzwań wynikających z procesu starzenia się społeczeństwa jest niewystarczający dostęp do specjalistycznej opieki geriatrycznej oraz opieki długoterminowej. Na BTOF funkcjonuje jeden oddział geriatryczny w Szpitalu Uniwersyteckim im. dr Antoniego Jurasza w Bydgoszczy, który dysponuje 21 łózkami, zaś hospitalizacją w 2012 r. objęto łącznie 982 osoby w podeszłym wieku. W niewystarczającym stopniu w stosunku do potrzeb, osoby w podeszłym wieku korzystają też z opieki w domach pomocy społecznej czy ze wsparcia w zakresie usług środowiskowych.

⁷⁵ Seniorzy w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r. – aktywność społeczno-ekonomiczna, kondycja zdrowotna i opieka instytucjonalna, Główny Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

Nasilające się problemy zdrowotne są także zjawiskiem negatywnie wpływającym na zasoby rynku pracy w regionie. Stanowią one jedną z głównych przyczyn przedwczesnego wypadania z rynku pracy. Istotnym aspektem odnoszącym się do zasobów rynku pracy są specyficzne problemy epidemiologiczno-demograficzne. Jak wskazują statystyki, zły stan zdrowia jest jedną z najczęstszych przyczyn pozostawania bez pracy. Problemy zdrowotne są zróżnicowane i nasilają się z wiekiem. W kontekście rynku pracy konsekwencjami starości demograficznej są m.in. obniżenie produktywności siły roboczej oraz pogarszanie się ogólnego stanu zdrowia, który jest głównym czynnikiem zachęcającym do samodzielnego odchodzenia od aktywności zawodowej. Stan zdrowia osób starszych staje się zatem jednym z priorytetowych czynników, które wpływają na aktywność zawodową, a tym samym na moment jej zakończenia. Zły stan zdrowia jako jedna z głównych przyczyn pozostawania bez pracy wpływa w znaczący sposób na zubożenie społeczeństwa i zagrożenie wykluczeniem społecznym.

Potencjał usług medycznych oferowanych w Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym skupia się wokół miast rdzenia. Na obszarze funkcjonują 22 szpitale ogólne, z czego 15 w Bydgoszczy, 5 w Toruniu, 1 w Nakle nad Notecią (dwie jednostki organizacyjne udzielające świadczeń szpitalnych w Nakle n/Notecią i Szubinie) i 1 w Chełmży.

Wśród 15 szpitali bydgoskich:

- 7 to szpitale jednostek samorządu terytorialnego (Centrum Onkologii im. F. Łukaszczyka, Kujawsko-Pomorskie Centrum Pulmonologii, Wielospecjalistyczny Szpital Miejski im. E. Warmińskiego, Wojewódzki Szpital Dziecięcy im. J. Brudzińskiego oraz Wojewódzki Szpital Obserwacyjno-Zakaźny) i publicznych uczelni (Szpital Uniwersytecki nr 1 im. dr. Antoniego Jurasza w Bydgoszczy oraz Szpital Uniwersytecki nr 2 im. J. Bizuela)
- 2 to szpitale MON i MSW (Samodzielny Publiczny Wielospecjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz 10 Wojskowy Szpital Kliniczny z Polikliniką Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej)
- 6 to szpitale prywatne

Wśród 5 szpitali toruńskich:

- 3 to szpitale jednostek samorządu terytorialnego (Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika, Wojewódzki Szpital Zespolony im Ludwika Rydygiera, połączony z Wojewódzkim Szpitalem Dziecięcym, Wojewódzki Szpital Obserwacyjno-Zakaźny)
- 2 to szpitale prywatne

Jeśli chodzi o leczenie psychiatryczne i leczenie uzależnień, na obszarze BTOF jest łącznie 5 takich placówek, w tym 3 w Bydgoszczy (są to oddziały szpitali ogólnych i szpitala MON, posiadające oddziały psychiatryczne bądź odwykowe) i 2 w Toruniu (Szpital Psychiatryczny WSZ im. L. Rydygiera, Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień i Współuzależnienia).

Zakłady/oddziały opieki długoterminowej zlokalizowane są w następujący sposób:

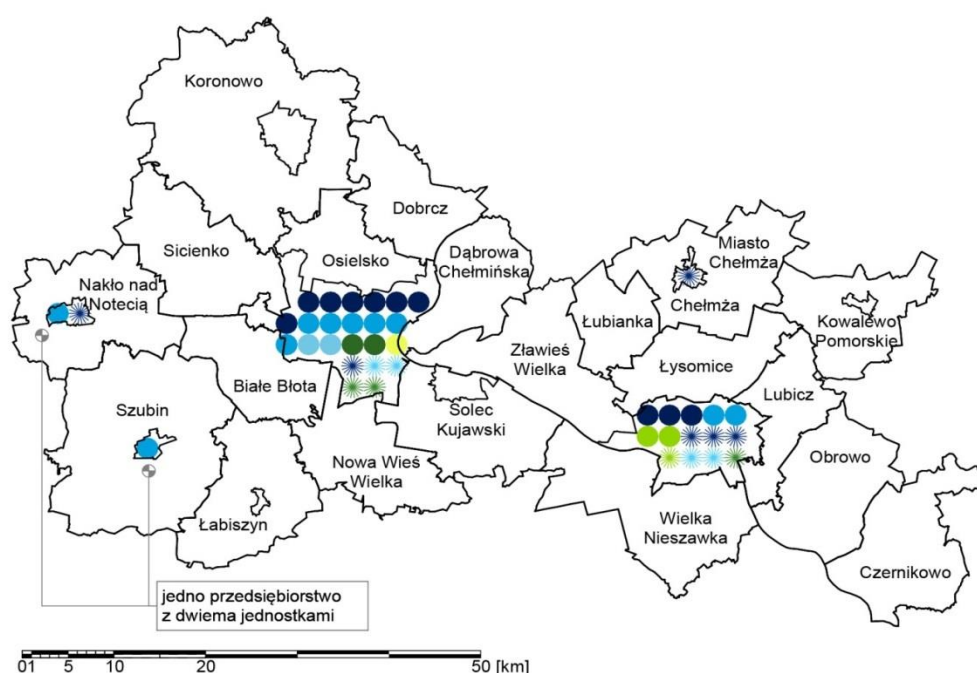
- W Bydgoszczy – jedna placówka opiekuńczo-lecznicza o charakterze ogólnym, 2 placówki pielęgnacyjno-opiekuńcze, 2 hospicja stacjonarne
- W Toruniu - trzy placówki opiekuńczo-lecznicze o charakterze ogólnym, jedna placówka opiekuńczo-lecznicza psychiatryczna, 2 placówki pielęgnacyjno-opiekuńcze, 1 hospicjum stacjonarne
- W Koronowie - jedna placówka opiekuńczo-lecznicza o charakterze ogólnym
- W Chełmży - jedna placówka opiekuńczo-lecznicza o charakterze ogólnym

Obiekty budowlane użytkowane przez szpitale, w których udziela się świadczeń zdrowotnych, są w znacznym stopniu wyeksploatowane i wymagają dużych nakładów finansowych na odtworzenie ich pełnej wartości. Dodatkową kwestią jest również długi stan oczekiwania na świadczenia. Na terenie BTOF dorośli pacjenci oczekują na udzielenie stacjonarnego i całodobowego szpitalnego świadczenia zdrowotnego od 8 do 274 dni w zależności od jego rodzaju.

Zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług w obszarze ochrony zdrowia, ukierunkowanych na poprawę stanu zdrowia zasobów pracy i wydłużenie aktywności zawodowej mieszkańców, powinno stać się podstawowym celem opieki zdrowotnej w BTOF. Wczesna wykrywalność chorób pozwoli zapobiec poważnym konsekwencjom poprzez wczesne ich leczenie. Prowadzenie szeroko zakrojonych działań profilaktycznych przynosi w krótszej lub dłuższej perspektywie wymierne korzyści dla społeczeństwa w postaci: poprawy świadomości zdrowotnej populacji, poprawy stanu zdrowia ludności, zmniejszenia liczby osób z powikłaniami chorób i trwałym inwalidztwem, zmniejszenia liczby zachorowań i zgonów, zwiększenia wykrywalności chorób we wczesnym stadium rozwoju, zmniejszenia absencji chorobowej, obniżenia kosztów leczenia, mniejszych strat finansowych (zasiłki chorobowe, straty produkcyjne).

Mimo, że lecznictwo uzdrowskie odgrywa ogromną rolę wśród usług medycznych województwa kujawsko-pomorskiego, realizowane jest ono poza BTOF.

Mapa 41. Szpitale i zakłady opieki długoterminowej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

- Szpitale ogólne
- szpitale jednostek samorządu terytorialnego i publicznych uczelni
 - szpitale przedsiębiorców
 - szpitale MON i MSW
- Szpitale psychiatryczne i ośrodki leczenia uzależnień
- szpitale ogólne posiadające w strukturze oddziały psychiatryczne lub odwykowe
 - szpitale psychiatryczne i ośrodki leczenia uzależnień
 - szpital MON
- Zakłady/ oddziały opieki długoterminowej
- opiekuńczo-lecznicze
 - opiekuńczo-lecznicze psychiatryczne
 - pielęgnacyjno-opiekuńcze
 - hospicja stacjonarne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.zdrowie.bydgoszcz.uw.gov.pl

Dane dotyczące podstawowej opieki lekarskiej (POZ) na BTOF zostały zebrane w poniższej tabeli.

Tabela 51. Ambulatoryjna opieka zdrowotna (stan na 2012 r.)

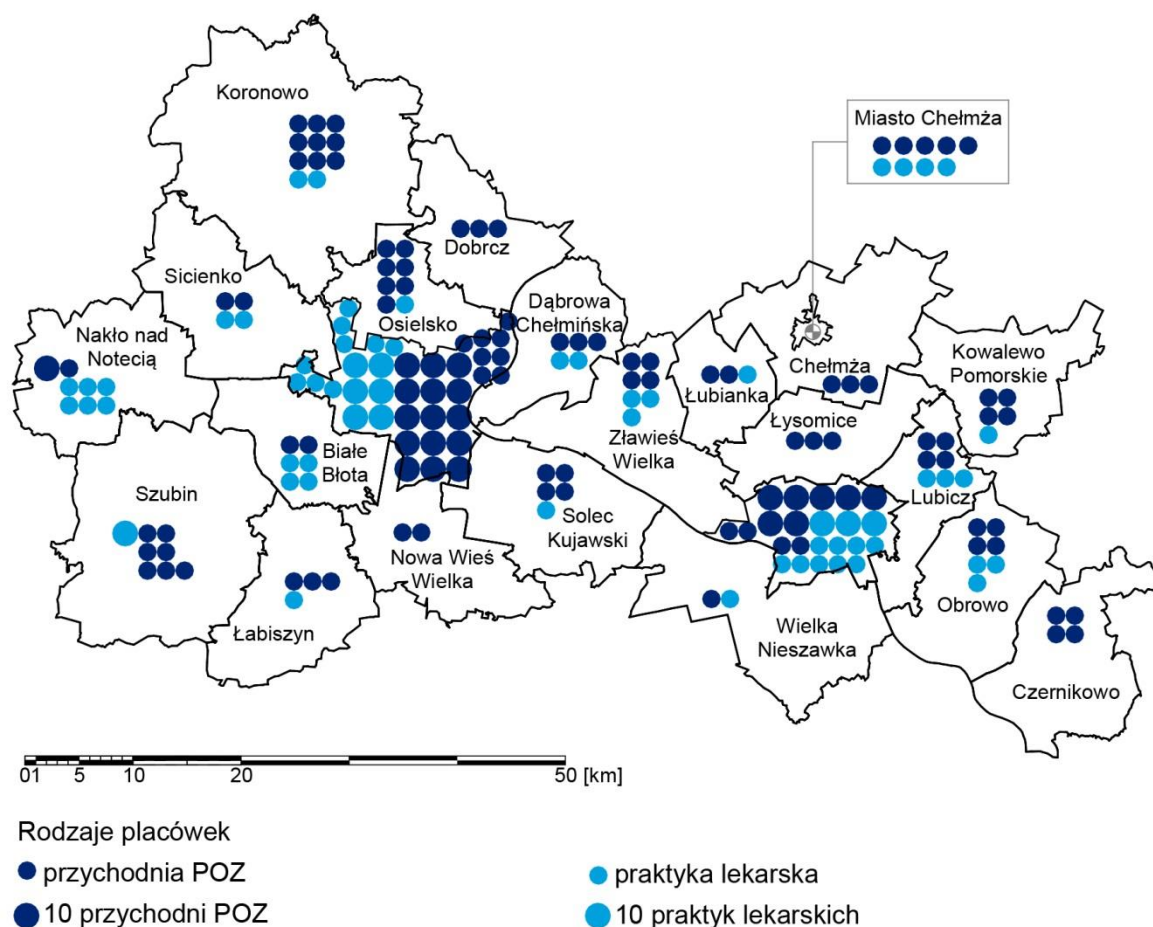
Jednostka terytorialna	Przychodnie POZ	Praktyki lekarskie	Porady w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej ⁷⁶	Porady ogólnodostępne razem - porady POZ i lekarza rodzinnego
Bydgoszcz	158	69	3 735 160	1 574 898
Toruń	74	39	1 809 164	921 362
Białe Błota	2	4	85 109	81 337
Chełmża – miasto	5	4	138 131	85 041
Chełmża -gmina wiejska	3	0	14 854	14 854
Czernikowo	4	0	51 455	49 699
Dąbrowa Chełmińska	3	2	30 312	29 304
Dobrcz	3	0	39 798	37 874
Koronowo	9	2	143 559	96 893
Kowalewo Pomorskie	4	1	56 201	52 588
Lubicz	4	3	49 266	47 117
Łabiszyn	3	1	30 285	28 908
Łubianka	2	1	27 433	27 433
Łysomice	3	0	34 038	32 171
Nakło nad Notecią	11	6	216 703	139 003
Nowa Wieś Wielka	2	0	40 006	38 424
Obrowo	4	3	49 129	48 165
Osielsko	7	1	50 070	38 471
Siczenko	2	2	33 827	29 513
Solec Kujawski	4	1	75 875	67 539
Szubin	7	10	136 172	101 260
Wielka Nieszawka	1	1	12 788	12 788
Zławieś Wielka	4	3	34 900	34 900

Źródło: dane GUS

W 2012 r. w województwie kujawsko-pomorskim w ramach podstawowej opieki zdrowotnej i praktyk lekarza rodzinnego ogółem udzielono 9 095 784 porad. Liczba porad udzielonych na BTOF wyniosła w tym samym okresie 3 589 542, co stanowi 40% wszystkich porad udzielonych w województwie. Na 1 mieszkańca Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, tak jak i na 1 mieszkańca województwa kujawsko-pomorskiego, przypadło średnio 4,3 porady lekarza.

⁷⁶ Dotyczą porad w podstawowej i specjalistycznej opiece zdrowotnej, łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu MON i MSW

Mapa 42. Przychodnie oraz praktyki lekarskie na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Ratownictwo Medyczne

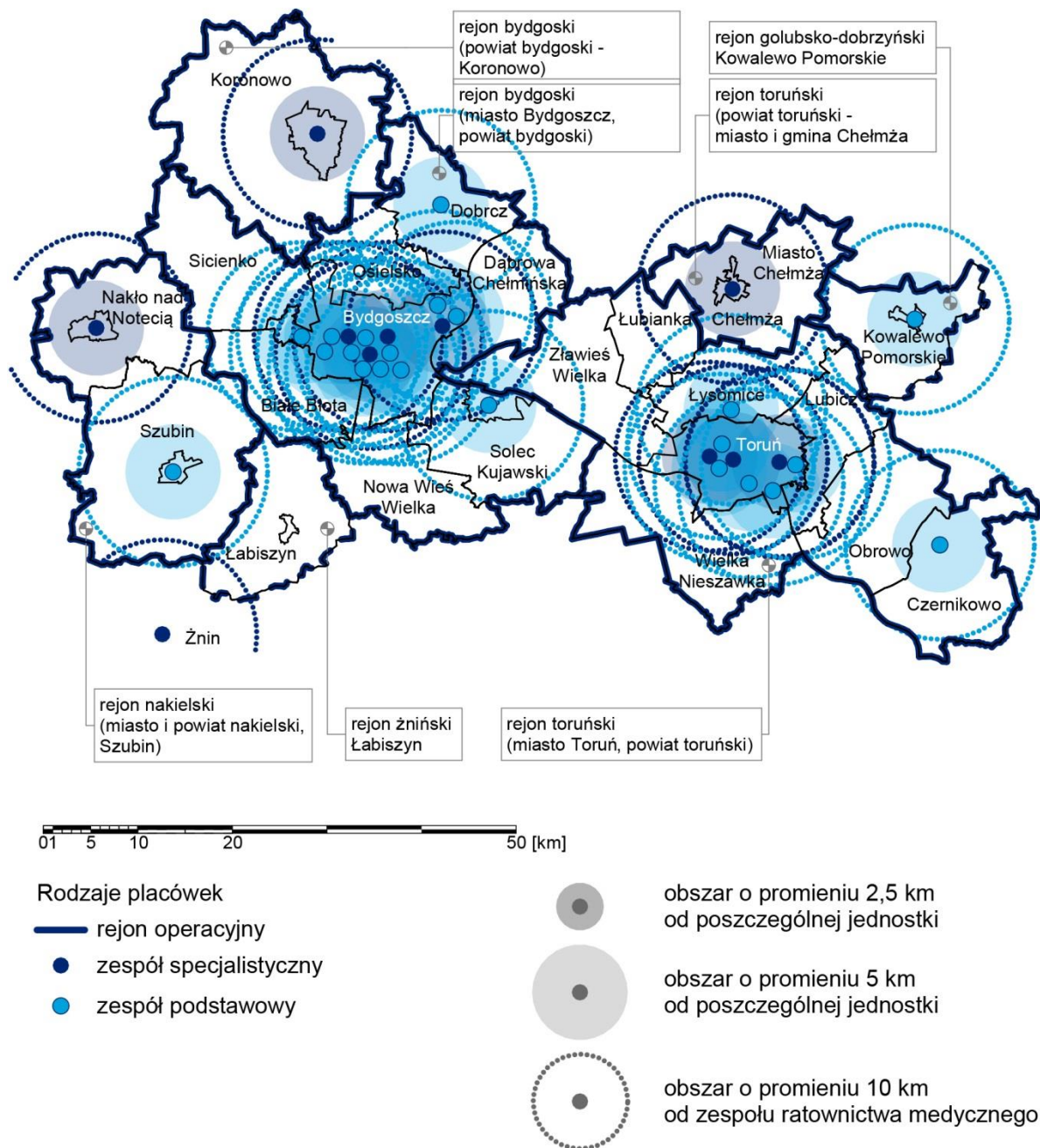
System ratownictwa medycznego w Polsce działa na zasadach określonych w ustawie z 9 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym oraz szeregu rozporządzeń konkretyzujących zapisy ustawy. Planowanie i organizacja systemu odbywa się przede wszystkim na poziomie wojewódzkim, a organami właściwymi w zakresie wykonywania zadań systemu są wojewodowie. Nadzór nad systemem na terenie kraju sprawuje minister ds. zdrowia.

Państwowe Ratownictwo Medyczne realizuje zadania polegające na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowia.

W ramach systemu Ratownictwa medycznego działają:

- Organy administracji rządowej właściwe w zakresie wykonywania zadań systemu (minister właściwy ds. zdrowia, wojewoda)
- Jednostki systemu: szpitalne oddziały ratunkowe, zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego
- Jednostki współpracujące z systemem: centra urazowe, jednostki organizacyjne szpitali wyspecjalizowane w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych oraz jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej, ochrony przeciwpożarowej, włączone do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa górskiego i wodnego oraz inne jednostki podległe lub nadzorowane przez ministra właściwego ds. wewnętrznych i Ministra Obrony Narodowej

Mapa 43. Ratownictwo Medyczne na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.bip.bydgoszcz.uw.gov.pl

„Plan Działania Systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego” sporządzony przez wojewodę i zatwierdzony przez ministra właściwego ds. zdrowia przewiduje podział województwa na 21 rejonów operacyjnych, w których funkcjonuje 87 zespołów ratownictwa medycznego: 34 zespoły specjalistyczne oraz 53 zespoły podstawowe.

Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny pokrywa się całkowicie lub częściowo z 7 rejonami operacyjnymi, w których funkcjonuje 29 zespołów ratownictwa medycznego: 12 zespołów specjalistycznych i 17 zespołów podstawowych.

Tabela 52. Rejony operacyjne Ratownictwa Medycznego na terenie BTOF (stan na 2011 r.)

Rejon operacyjny	Liczba zespołów ratownictwa medycznego		Obszar działania zespołów ratownictwa medycznego	Miejsce stacjonowania zespołów ratownictwa medycznego
	S*	P**		
Rejon bydgoski (miasto Bydgoszcz, powiat bydgoski)	1	1	Bydgoszcz, Osielsko, Dąbrowa Chelmińska	Bydgoszcz - Fordon
	1	1	Bydgoszcz, Sicienko	Bydgoszcz - Okole
	1	2	Bydgoszcz, Dobrcz	Bydgoszcz - Sielanka
	0	1	Bydgoszcz	Bydgoszcz – Fordonek
	0	1	Bydgoszcz, Nowa Wieś Wielka	Bydgoszcz - Glinki
	0	1	Bydgoszcz, Białe Błota	Bydgoszcz - Błonie
	1	0	Bydgoszcz, Solec Kujawski	Bydgoszcz- Kapuściska
	1	0	Bydgoszcz, Nowa Wieś Wielka, Białe Błota	Bydgoszcz – Wzgórze Wolności
	0	1	Bydgoszcz	Bydgoszcz – Miedzyń/Okole
	0	1	Bydgoszcz	Bydgoszcz – Stare Miasto
	0	1	Dobrcz	Dobrcz
	0	1	Solec Kujawski	Solec Kujawski
Rejon toruński (miasto Toruń, powiat toruński)	1	0	Toruń, Zławieś Wielka, Łysomice, Wielka Nieszawka	Toruń – Chelmińskie Przedmieście
	0	1	Toruń, Zławieś Wielka	Toruń – Chelmińskie Przedmieście
	1	0	Lubicz, Obrowo, Czernikowo	Toruń – Na Skarpie
	0	1	Toruń, Lubicz, Obrowo	Toruń – Na Skarpie
	1	0	Toruń, Łubianka	Toruń - Bielany
	0	1	Toruń, Łysomice	Łysomice
	0	1	Toruń, Wielka Nieszawka	Toruń - Podgórz
	0	1	Toruń	Toruń - Czerniewice
0	1	Czernikowo	Czernikowo	
Rejon toruński (powiat toruński)	1	0	Miasto Chełmża, gmina Chełmża	Chełmża
Rejon bydgoski (powiat bydgoski)	1	0	Koronowo	Koronowo
Rejon golubsko - dobrzyński	0	1	Kowalewo Pomorskie	Kowalewo Pomorskie
Rejon nakielski	1	0	Miasto i powiat nakielski	Nakło nad Notecią
	0	1	Szubin	Szubin
Rejon Żniński	1	0	Miasto i powiat żniński (w tym Łabiszyn)	Żnin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej www.nfz-bydgoszcz.pl

* S - zespół specjalistyczny, w skład którego wchodzi co najmniej 3 osoby uprawnione do wykonywania medycznych czynności ratunkowych, w tym lekarz systemu oraz pielęgniarka systemu lub ratownik medyczny

**P – zespół podstawowy, w skład którego wchodzi co najmniej 2 osoby uprawnione do wykonywania medycznych czynności ratunkowych, w tym pielęgniarka systemu lub ratownik medyczny.

Budowa sprawnego, powszechnie dostępnego i opartego na najwyższych standardach systemu ratownictwa medycznego wymaga nie tylko działań podmiotu zobligowanego ustawowo (województwo), ale również znacznego zaangażowania i szerokiej współpracy samorządów terytorialnych. Większość problemów z którymi borykają się służby ratownicze na terenie BTOF, związanych jest z koniecznością integrowania wszelkich służb i instytucji odpowiedzialnych za szeroko rozumiane ratownictwo. Na terenie BTOF brakuje w pełni zintegrowanego Centrum Powiadamiania Ratunkowego, co powoduje problemy w koordynacji i współpracy służb ratowniczych na tym terenie. Jednym z najważniejszych działań jest popularyzacja wiedzy z zakresu ratownictwa i bezpieczeństwa wśród samych mieszkańców. Budowa sprawnego systemu ratownictwa medycznego na terenie BTOF umożliwi udzielanie pomocy medycznej w odpowiednio krótkim czasie, co z kolei pozwoli poszkodowanym na zachowanie zdrowia i życia oraz szybszy powrót do aktywności zawodowej. Dzięki dobrej organizacji i zdecydowanym działaniom służb ratunkowych na tym terenie zmniejszone zostaną wskaźniki śmiertelności i niepełnosprawności wśród ofiar wypadków drogowych, pożarów, katastrof i innych nagłych zdarzeń.

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Potencjał usług medycznych oferowanych w Bydgosko – Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym skupia się wokół miast rdzenia, które dysponują rozbudowanym systemem placówek ochrony zdrowia
2	Celem polityki zdrowotnej na terenie BTOF jest podejmowanie na wszystkich szczeblach samorządu, działań zmierzających do poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców
3	W związku z odnotowywanymi zmianami demograficznymi i starzeniem się społeczeństwa istnieje konieczność dostosowania infrastruktury w zakresie ochrony zdrowia do zmieniających się potrzeb – obecnie istnieje niewystarczający dostęp do specjalistycznej opieki geriatrycznej oraz opieki długoterminowej
4	Szczególne renomę i prestiż co najmniej w skali kraju posiadają Centrum Onkologii w Bydgoszczy oraz Oddział Hematologii Specjalistycznego Szpitala Miejskiego w Toruniu

2.10. POMOC SPOŁECZNA

Pomoc społeczna jest instrumentem polityki społecznej państwa przeznaczonym do wspierania osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych, z którymi nie są one w stanie same sobie poradzić. Podejmuje działania w sytuacjach zagrożenia podstawowych potrzeb życiowych oraz obniżenia jakości życia poniżej społecznie akceptowanego minimum. Pomaga stworzyć godną egzystencję, służy kompensowaniu różnorodnych szkód, np. wynikających z bezrobocia, sieroctwa, niepełnosprawności, chorób. Przyczynia się do wyrównywania nadmiernych różnicowań społecznych, daje poczucie bezpieczeństwa socjalnego poprzez różne zasiłki i świadczenia uzupełniające niedostatki systemu emerytalno-rentowego czy innych systemów zabezpieczenia społecznego, uzupełnia także niewystarczające dochody z pracy. Skutkiem działań pomocy społecznej powinno być eliminowanie wykluczenia społecznego oraz usamodzielnianie się jej beneficjentów⁷⁷.

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej (minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie) i samorządowej (marszałkowie województw, starostowie na poziomie powiatów oraz wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast na poziomie gmin), współpracując na zasadzie partnerstwa z podmiotami niepublicznymi, w tym z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Pomoc społeczna polega w szczególności na :

- Przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń
- Pracy socjalnej
- Prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej
- Analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej
- Realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych
- Rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb

Osoba lub rodzina może zgłosić się o przyznanie pomocy do ośrodka pomocy społecznej w miejscu zamieszkania. Ośrodki takie znajdują się w każdej gminie. Główne przyczyny udzielania pomocy społecznej to: niepełnosprawność, ubóstwo, potrzeba ochrony macierzyństwa, długotrwała choroba, bezrobocie, bierność zawodowa (wynikająca z niskiego wykształcenia), niski dochód własny, wielodzietność lub samotne rodzicielstwo.

Poniższe tabele obrazują przyczyny korzystania przez rodziny z pomocy społecznej a także liczbę osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym na tle całego województwa kujawsko-pomorskiego.

⁷⁷ J. Czapiński, T. Panek, Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków

Tabela 53. Przyczyny korzystania przez rodziny z pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Gmina	Ubóstwo	Bezdomność	Potrzeba ochrony macierzyństwa	Bezrobocie	Niepełnosprawność	Długotrwała choroba	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Przemoc w rodzinie	Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	Alkoholizm	Narkomania	Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	Zdarzenie losowe	Kłeska żywiołowa lub ekologiczna
Bydgoszcz	4675	604	549	3632	3532	1420	2132	221	0	469	20	196	1	19	0
Toruń	4051	243	677	2909	1838	2061	880	24	0	110	24	142	1	0	0
Białe Błota	162	21	9	143	125	40	134	32	0	48	5	8	0	4	0
Chelmża(g.w.)	218	2	59	197	80	58	68	0	0	14	0	3	0	5	0
Chelmża(m.)	894	24	14	803	130	93	7	0	0	5	1	5	0	1	0
Czernikowo	315	6	119	331	90	28	147	1	0	27	0	8	0	0	0
Dąbrowa Chełmińska	70	4	62	165	57	90	94	0	0	4	0	2	0	4	0
Dobrcz	270	8	64	166	98	117	49	1	0	61	0	11	0	5	0
Koronowo	725	18	63	619	360	377	236	11	0	96	1	22	0	12	0
Kowalewo Pomorskie	345	12	40	331	183	66	62	5	0	43	0	10	0	3	0
Lubicz	366	6	63	403	105	116	60	7	0	31	4	13	0	5	0
Łabiszyn	480	5	0	399	99	88	209	47	0	70	0	5	0	0	0
Łubianka	133	3	26	134	65	42	68	0	0	19	0	2	0	4	0
Łysomice	84	1	104	178	115	144	109	6	0	29	0	3	0	4	0
Nakło nad Notecią	653	55	115	709	380	321	231	9	0	53	3	22	0	9	0
Nowa Wieś Wielka	179	0	88	137	154	216	125	12	0	46	0	15	0	6	0
Obrowo	262	4	90	216	112	103	114	4	0	22	0	4	0	4	0
Osielsko	183	8	14	150	44	70	59	4	0	27	0	1	0	3	0
Sicienko	167	6	127	115	128	88	110	13	0	52	1	9	0	3	0
Solec Kujawski	310	31	24	264	177	223	181	17	0	50	1	4	0	2	0
Szubin	923	37	207	687	303	247	185	2	0	25	1	12	0	10	1
Wielka Nieszawka	87	4	44	75	46	52	67	2	0	6	0	3	0	4	0
Zławieś Wielka	91	9	66	155	68	31	113	0	0	10	1	6	0	9	0
Razem	15643	1111	2624	12918	8289	6091	5440	418	0	1317	62	506	2	116	1

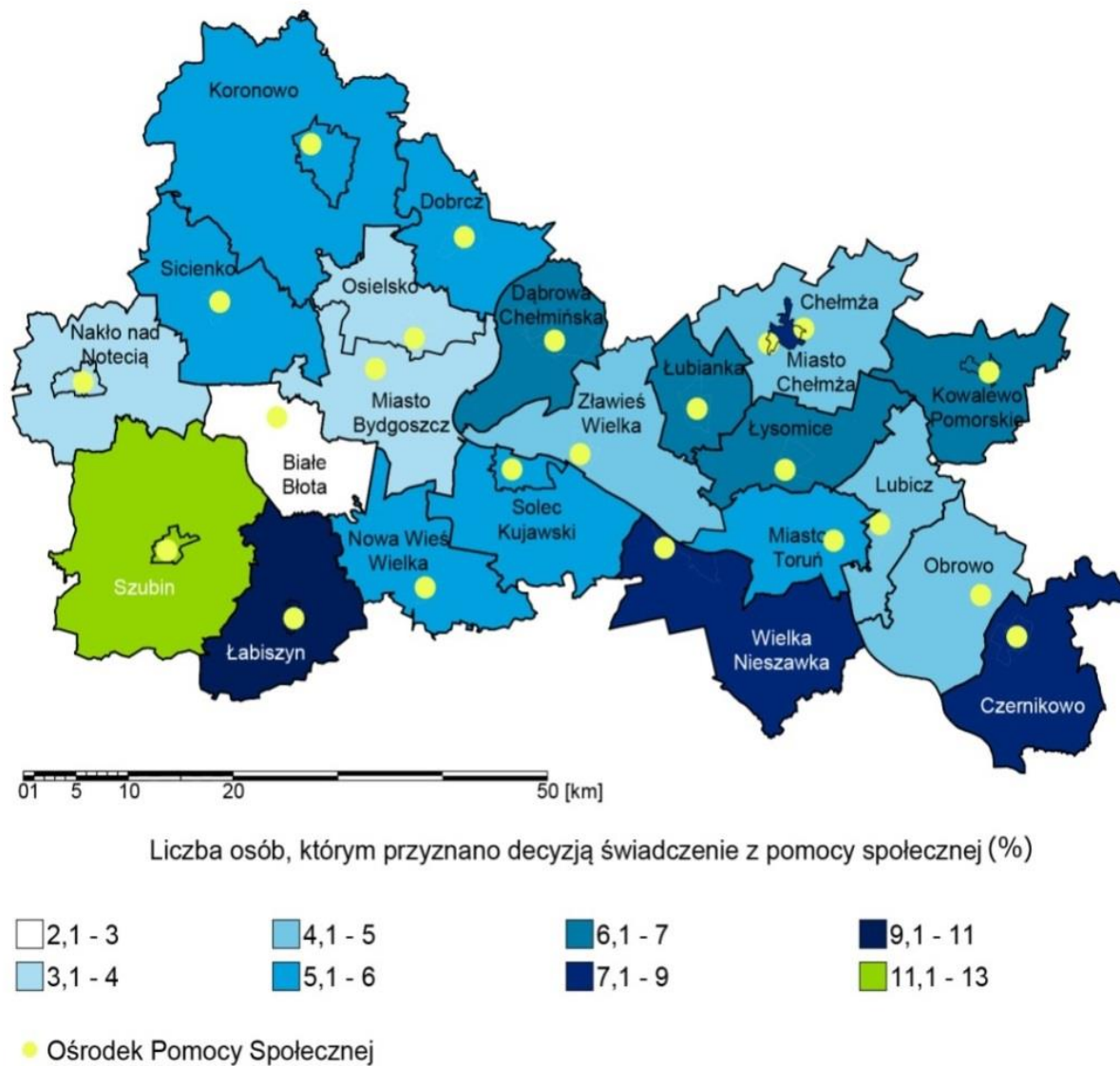
Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

Tabela 54. Pomoc społeczna na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie z pomocy społecznej	% osób którym przyznano pomoc w formie pieniężnej w gminie w ogólnej liczbie osób, którym przyznano decyzją świadczenie z pomocy społecznej w gminie	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej	% rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminie w ogólnej liczbie rodzin korzystających w woj.	% osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w gminie w ogólnej liczbie korzystających w woj.
Bydgoszcz	12 482	65	8 293	18 061	9,1	7,4
Toruń	10 665	47	5 518	11 434	6,1	4,7
Białe Błota	457	17	309	890	0,3	0,4
Chełmża (g.w.)	483	49	283	1 020	0,3	0,4
Chełmża (m.)	1 323	68	956	2 306	1,0	0,9
Czernikowo	792	42	447	1 597	0,5	0,7
Dąbrowa Chełmińska	522	45	297	1 081	0,3	0,4
Dobrcz	576	50	333	1 027	0,4	0,4
Koronowo	1 433	58	882	2 500	1,0	1,0
Kowalewo Pomorskie	767	60	466	1 370	0,5	0,6
Lubicz	926	61	564	1 696	0,6	0,7
Łabiszyn	1 004	62	621	1 810	0,7	0,7
Łubianka	412	56	244	815	0,3	0,3
Łysomice	602	48	345	1 114	0,4	0,5
Nakło nad Notecią	1 310	60	1 047	2 831	1,1	1,2
Nowa Wieś Wielka	488	55	309	856	0,3	0,4
Obrowo	635	44	354	1 172	0,4	0,5
Osielsko	411	53	256	691	0,3	0,3
Siczenko	555	41	297	999	0,3	0,4
Solec Kujawski	890	53	575	1 445	0,6	0,6
Szubin	1 686	56	1 024	2 989	1,1	1,2
Wielka Nieszawka	398	79	148	425	0,2	0,2
Zławieś Wielka	592	47	325	1 133	0,4	0,5

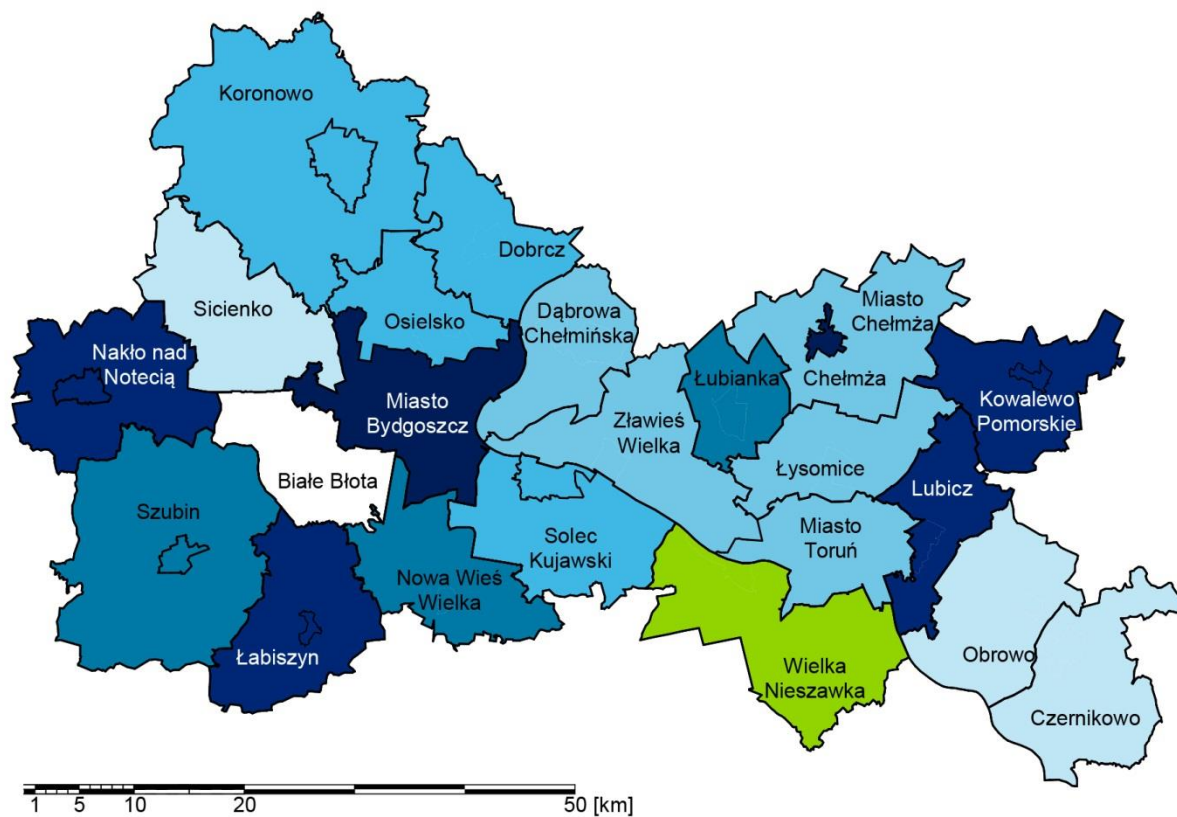
Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

Mapa 44. Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie z pomocy społecznej (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej

Mapa 45. Pomoc przyznana w formie pieniężnej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

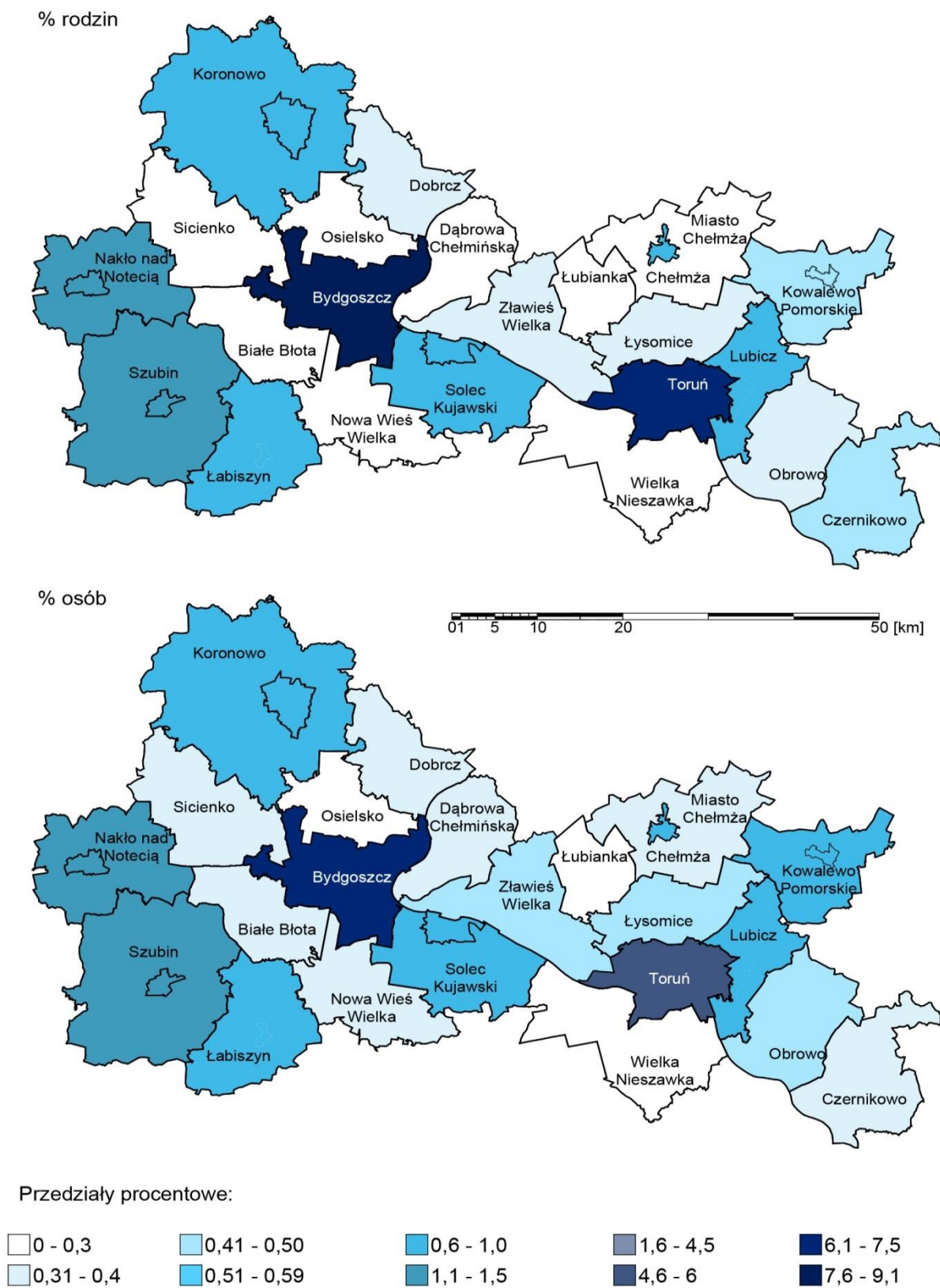

Osoby, którym przyznano pomoc pieniężną w ogólnej liczbie osób, którym przyznano świadczenia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 46. Korzystający z pomocy w ogólnej liczbie osób w województwie (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W układzie przestrzennym według miast i gmin występuje silne zróżnicowanie stopnia korzystania z pomocy społecznej. Na korzystanie z niej najbardziej narażeni są mieszkańcy obszarów o niższym

stopniu urbanizacji, słabszym rozwoju i niższej aktywności gospodarczej. Na obszarach tych częściej występują gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania są niewysokie świadczenia emerytalno-rentowe z wcześniejszych niskich wynagrodzeń bądź dochody z pracy w niskotowarowych indywidualnych gospodarstwach rolnych, których nawet niewielki spadek istotnie zwiększa prawdopodobieństwo przeniesienia danego gospodarstwa domowego do grupy korzystającej z pomocy społecznej.

Osoby potrzebujące wsparcia z pomocy społecznej to głównie osoby bezrobotne, członkowie gospodarstw domowych rolników, użytkowników niskotowarowych gospodarstw lub działek rolnych oraz osoby wykonujące nisko płatną pracę. Zwykle są to osoby o niskim poziomie wykształcenia oraz rodziny wielodzietne.

Bardzo ważnym problemem, którym zajmuje się pomoc społeczna, jest także problem bezdomności. Za osobę bezdomną – zgodnie z art. 6 pkt 8 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2013 r. poz.182 z późn. zm.) – uważa się: „osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania”.

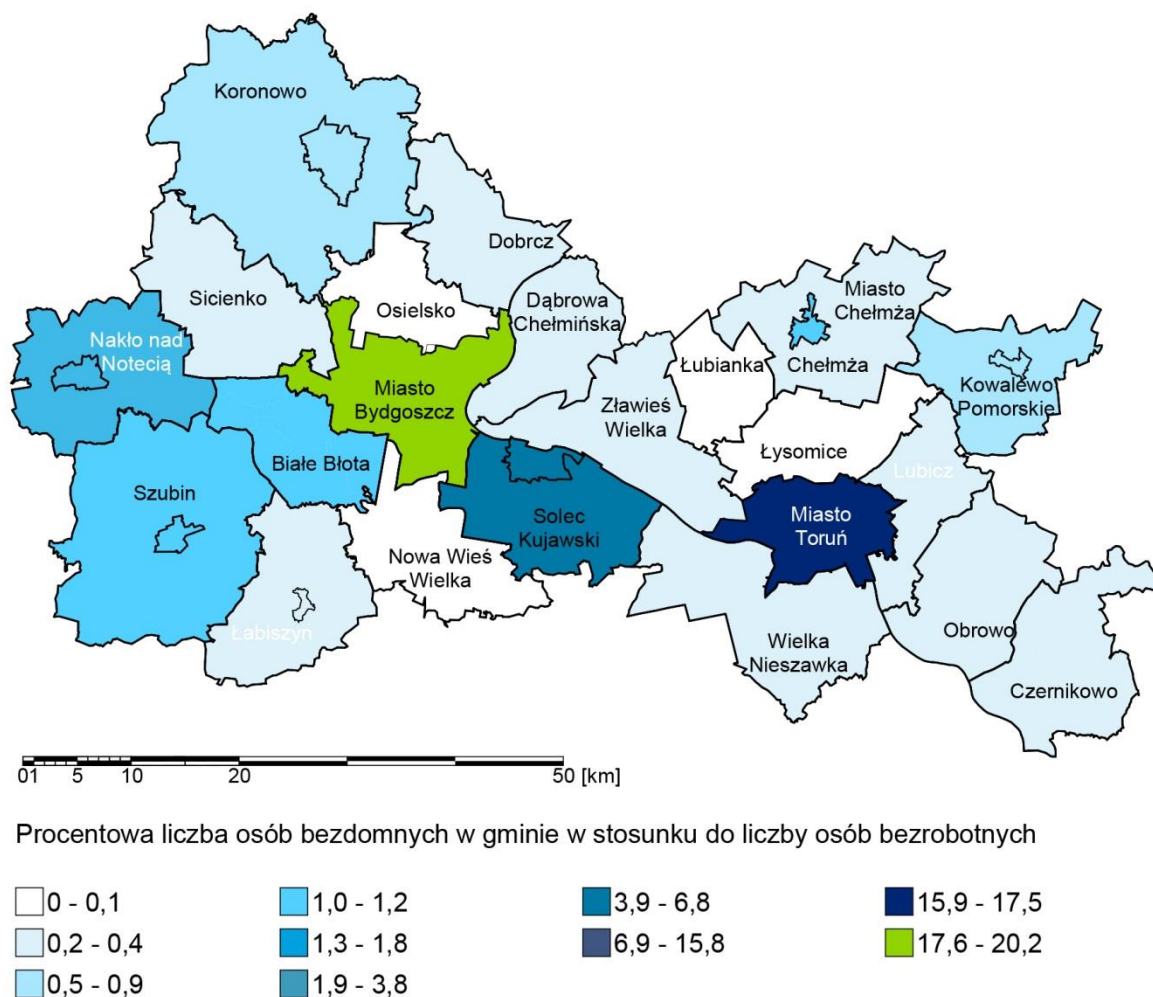
Problem bezdomności poruszany jest w *Gminnych strategiach rozwiązywania problemów społecznych*. Działania jednostek samorządu terytorialnego mające na celu ograniczenie negatywnych skutków bezdomności sprowadzają się między innymi do prowadzenia noclegowni, domów dla osób bezdomnych, a także przyjmowania odpowiedniej polityki mieszkaniowej.

Tabela 55. Bezdomni w pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Gmina	Liczba osób bezdomnych w gminie	% osób bezdomnych w gminie w stosunku do liczby osób bezdomnych w województwie
Bydgoszcz	602 osoby	20,2
Toruń	514 osób	17,2
Białe Błota	34 osoby	1,1
Chełmża (g.w.)	9 osób	0,3
Chełmża (m.)	36 osób	1,2
Czernikowo	5 osób	0,2
Dąbrowa Chełmińska	7 osób	0,2
Dobrcz	6 osób	0,2
Koronowo	14 osób	0,5
Kowalewo Pomorskie	22 osoby	0,7
Lubicz	10 osób	0,3
Łabiszyn	5 osób	0,2
Łubianka	3 osoby	0,1
Łysomice	3 osoby	0,1
Nakło nad Notecią	39 osób	1,3
Nowa Wieś Wielka	1 osoba	0,0
Obrowo	5 osób	0,2
Osielsko	1 osoba	0,0
Siczenko	6 osób	0,2
Solec Kujawski	150 osób	5,0
Szubin	36 osób	1,2
Wielka Nieszawka	6 osób	0,2
Zławieś Wielka	9 osób	0,3

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

Mapa 47. Bezdomni na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród osób bezdomnych rozpowszechnione jest zjawisko migracji. Osoby bezdomne często się przemieszczają, przy czym preferują duże miasta i aglomeracje, co tłumaczy fakt, że najwięcej osób bezdomnych jest na terenie miasta Bydgoszcz (602 osoby) oraz na terenie Torunia (514 osób). W pozostałych gminach bezdomność jest zjawiskiem marginalnym i stanowi niewielki odsetek. Kluczową sprawą w przypadku osób bezdomnych jest zabezpieczenie odpowiedniej ilości noclegowni, schronisk czy ogrzewalni. Na terenie całego BTOF jest ich 10 i skupiają się głównie w Bydgoszczy i Toruniu, gdzie liczba osób bezdomnych jest największa.

W wykonywaniu zadań pomocy społecznej istotną rolę odgrywają **instytucjonalne formy pomocy** skierowane do różnych grup odbiorców. Jednostki te działają w obszarach skierowanych głównie do rodzin, osób niepełnosprawnych, starszych, bezdomnych i znajdujących się w sytuacjach kryzysowych.

Ze względu na wzrost znaczenia ekonomii społecznej, na szczególną uwagę zasługują spółdzielnie socjalne, centra i kluby integracji społecznej. W sumie na terenie BTOF działa 18 takich podmiotów.

Spółdzielnia socjalna to podmiot łączący cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej. Jej ustawowym celem jest powrót do uregulowanego życia społecznego i aktywności na rynku pracy jej

członków. Członkami spółdzielni socjalnej muszą być co najmniej w 50% osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Jako rodzaj spółdzielni pracy opiera się na zasadzie osobistego świadczenia pracy przez jej członków. W granicach BTOF działa 13 spółdzielni socjalnych, najwięcej w Bydgoszczy – 7 placówek.

Centra i kluby integracji społecznej tworzone są dla osób, które mają mniejsze szanse na otwartym rynku pracy i ze względu na zagrożenie wykluczeniem wymagają reintegracji społeczno-zawodowej. Udzielają m.in. pomocy w odbudowaniu i podtrzymaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i marginalizacją.

Dużą rolę odgrywają także podmioty skupiające się bezpośrednio na opiece i wsparciu wśród osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, m.in. domy pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione. Obserwując postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa, wskazane jest podjęcie działań celem rozwoju środowiskowych form wsparcia, w szczególności dla osób starszych. Ich aktualna liczba i dostępność nie jest bowiem adekwatna do potrzeb mieszkańców zarówno BTOF jak i całego województwa kujawsko-pomorskiego.

Poradnictwo specjalistyczne jest usługą skierowaną do osób i rodzin, które wymagają odzyskania lub zwiększenia zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie. Poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne świadczone jest osobom oraz rodzinom (bez względu na posiadany dochód), które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Z wszystkich jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego poradnictwo specjalistyczne nie jest realizowane tylko w Łabiszynie, Nakle nad Notecią, Chełmży (mieście i gminie) oraz w Kowalewie Pomorskim.

Biorąc pod uwagę wzrastającą liczbę osób w wieku poprodukcyjnym oraz wąską ofertę aktywności dla osób starszych, wskazane jest wsparcie rozwoju podmiotów skierowanych do tej właśnie grupy, takich jak np.: kluby seniora czy uniwersytety trzeciego wieku. Obecnie Bydgoszcz i Toruń dysponują sporą liczbą klubów seniora. Dużo gorzej sytuacja ta przedstawia się w Chełmży (mieście i gminie), w Dąbrowie Chełmińskiej, Koronowie, Nakle nad Notecią, Sicienku, Obrowie, Wielkiej Nieszawce oraz Złejwsi Wielkiej, gdzie nie funkcjonuje żaden klub seniora i brakuje miejsca spotkań dla osób starszych. Pod względem liczby istniejących uniwersytetów trzeciego wieku silnym ośrodkiem jest Bydgoszcz. W tym mieście istnieje ich aż 7. Uniwersytety te stwarzają możliwości ciągłego poszerzania wiedzy, pobudzają do aktywizacji społecznej, ułatwiają nawiązywanie przyjaźni, zapewniają możliwość dbania o kondycję.

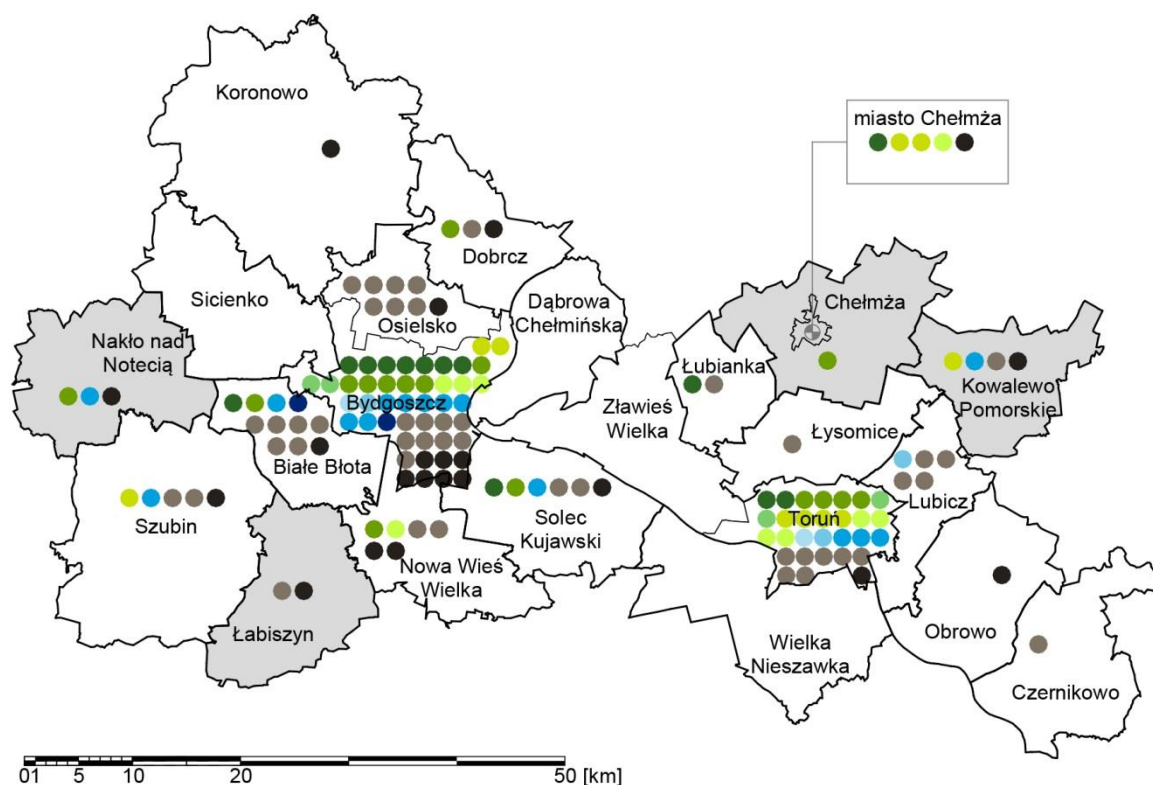
Analizując dostępność różnych form instytucjonalnej pomocy społecznej na terenie BTOF, należy stwierdzić, że w znacznej ilości gmin występuje brak lub znikoma liczba takowych instytucji, co znacznie utrudnia lub nawet uniemożliwia udzielenie fachowej pomocy osobom jej wymagającym. Konieczne jest zatem podejmowanie działań służących uzupełnieniu infrastruktury i dostosowaniu jej do lokalnych potrzeb.

Tabela 56. Instytucjonalne formy pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Wyszczególnienie	Liczba spółdzielni socjalnych działających	Liczba środowiskowych domów samo-pomocy	Liczba dziennych domów pomocy społecznej	Liczba noclegowni, schronisk i ogrzewalni	Liczba mieszkań chronionych	Liczba centrów integracji społecznej	Liczba klubów integracji społecznej	Liczba warsztatów terapii zajęciowej	Liczba zakładów aktywności zawodowej	Gmina realizująca poradnictwo specjalistyczne	Liczba Klubów Seniora w gminie	Liczba Uniwersytetów III wieku
Województwo	45	37	10+ 2 filie	25	32	4	15	37	6	104	141	23 + 22 filie
BTOF	13	16	3 + 1 filia	10	9	2	3	15	2	18	45	13 +7 filii
Bydgoszcz	7	6	2	2	3	1	1	7	1	Tak	9	7
Toruń	2	4	1 dom i 1 filia	4	4	1	1	3	0	Tak	7	1
Białe Błota	1	1	0	0	0	0	0	1	1	Tak	6	1 filia
Chełmża (g.w.)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	Nie	0	0
Chełmża (m.)	1	0	0	2	1	0	0	0	0	Nie	0	1 filia
Czernikowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	1	0
Dąbrowa Chełmińska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	0	0
Dobrcz	0	1	0	0	0	0	0	0	0	Tak	1	1 filia
Koronowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	0	1 filia
Kowalewo Pomorskie	0	0	0	1	0	0	0	1	0	Nie	1	1 filia
Lubicz	0	0	0	0	0	0	1	0	0	Tak	4	0
Łabiszyn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Nie	1	0
Łubianka	1	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	1	0
Łysomice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	1	1 filia
Nakło nad Notecią	0	1	0	0	0	0	0	1	0	Nie	0	1
Nowa Wieś Wielka	0	1	0	0	1	0	0	0	0	Tak	2	2
Obrowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	0	0
Osielsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	7	1
Sicienko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	0	0
Solec Kujawski	1	1	0	0	0	0	0	1	0	Tak	2	1
Szubin	0	0	0	1	0	0	0	1	0	Tak	2	1 filia
Wielka Nieszawka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	0	0
Zławieś Wielka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Tak	0	0

Źródło: Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Toruniu

Mapa 48. Instytucjonalne formy pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Rodzaje instytucji

- spółdzielnie socjalne
- środowiskowy dom samopomocy
- dzienne domy pomocy społecznej
- noclegownie, schroniska, ogrzewalnie
- mieszkania chronione
- centrum integracji społecznej
- klub integracji społecznej
- warsztat terapii zajęciowej
- zakład aktywności zawodowej
- Klub Seniora
- Uniwersytet III wieku

Czy gmina realizuje poradnictwo specjalistyczne

- Tak ■ Nie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Toruniu

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej na terenie BTOF to ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwała choroba
2	W układzie przestrzennym według miast i gmin występuje silne zróżnicowanie stopnia korzystania z pomocy społecznej. Na korzystanie z pomocy społecznej najbardziej narażeni są mieszkańcy obszarów o niskim stopniu urbanizacji (miasta poniżej 20 tys. mieszkańców i gminy wiejskie)
3	Osoby potrzebujące wsparcia z pomocy społecznej to głównie osoby bezrobotne, członkowie gospodarstw domowych rolników, użytkowników niskotowarowych gospodarstw lub działek rolnych oraz osoby wykonujące nisko płatną pracę
4	Osoby w podeszłym wieku korzystają z opieki w domach pomocy społecznej oraz ze wsparcia w zakresie usług środowiskowych w niewystarczającym stopniu w stosunku do potrzeb
5	Ważnym problemem, z którym borykają się głównie Bydgoszcz i Toruń jest problem bezdomności. W celu jego ograniczenia oraz wspierania osób bezdomnych gminy prowadzą noclegownie, domy dla osób bezdomnych, a także przyjmują odpowiednią politykę mieszkaniową
6	W wykonywaniu zadań pomocy społecznej istotną rolę na terenie BTOF odgrywają instytucjonalne formy pomocy. Działają tu m. in. spółdzielnie socjalne, centra i kluby integracji społecznej, domy pomocy społecznej, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione. Większość z nich zlokalizowana jest jednak w dużych miastach, natomiast w części gmin występuje brak lub znikoma ich liczba. Konieczne jest zatem podejmowanie działań służących uzupełnieniu infrastruktury i dostosowaniu jej do lokalnych potrzeb

2.11. RYNEK NIERUCHOMOŚCI

Obszar BTOF cechuje się znacznie wyższym poziomem ruchu budowlanego, niż przeciętnie województwo kujawsko-pomorskie. W latach 2005-2012 na obszarze tym oddano do użytku łącznie 27,7 tys. mieszkań, co stanowiło 57,7% ogółu mieszkań oddanych do użytku w całym województwie. Bezwzględnie, największą liczbę oddanych do użytku mieszkań odnotowano w Toruniu (8599) i w Bydgoszczy (7237), natomiast z pozostałych jednostek obszaru pod tym względem zdecydowanie wyróżniają się gminy: Białe Błota (1855), Osielsko (1689) i Obrowo (1225). Powstało w nich łącznie 40% mieszkań wybudowanych poza stolicami województwa. Najniższy poziom ruchu budowlanego zanotowano na obszarze wiejskim gminy Solec Kujawski (24 mieszkania), w mieście Łabiszyn (63) i na obszarze wiejskim gminy Kowalewo Pomorskie (86).

O dużym natężeniu ruchu budowlanego na obszarze BTOF świadczy również wskaźnik liczby oddanych mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W latach 2005-2012 wynosił on 4,1/1000 mieszkańców, przy przeciętnej wartości dla województwa wynoszącej 2,9/1000 mieszkańców. Na analizowanym obszarze wskaźnik ten, cechuje się ponad 20-krotną rozpiętością - najwyższą wartość osiągnęła gmina Osielsko (20,0 mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców), w dalszej kolejności wyróżniają się gminy: Białe Błota (14,3/1000) i Obrowo (13,1/1000). Do jednostek o najniższym wskaźniku należy miasto Chełmża (0,9/1000) oraz miasto Nakło nad Notecią (1,2/1000).

W latach 2003-2012 we wszystkich jednostkach analizowanego obszaru zwiększyła także się przeciętna powierzchnia mieszkania zarówno w budownictwie wielorodzinnym jak i jednorodzinym, co świadczy o tym, że powierzchnia nowowbudowanych mieszkań jest większa, niż dotychczas istniejących. Szczególnie, pod względem wielkości mieszkań, wyróżniają się dwie najbardziej zurbanizowane gminy podmiejskie Bydgoszczy, w których przeciętna powierzchnia mieszkania wynosi 129 m² (Osielsko) i 114 m² (Białe Błota).

Tabela 57. Liczba i powierzchnia mieszkań w latach 2003 i 2012 oraz ruch budowlany w jednostkach na terenie BTOF, w latach 2005-2012.

Gmina	Liczba mieszkań		Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania (m ²)		Suma mieszkań oddanych do użytku	Wskaźnik oddanych mieszkań na 1000 mieszkańców
	2003 r.	2012 r.	2003 r.	2012 r.	2005-2012	2005-2012
Bydgoszcz	135163	145037	56,9	57,8	7237	2,5
Toruń	75660	84966	56,9	58,5	8599	5,2
Białe Błota	3588	5499	97,0	114,5	1855	14,3
Chełmża (g.w.)	2447	2628	78,3	83,3	118	1,5
Chełmża (m.)	5076	5298	55,4	56,4	115	0,9
Czernikowo	2029	2310	84,1	90,1	200	2,9
Dąbrowa Chełmińska	2017	2250	76,7	90,2	348	5,8
Dobrcz	2473	3152	80,9	91,3	534	6,8
Koronowo - miasto	3515	3793	63,8	68,0	246	2,8
Koronowo - obszar wiejski	3270	3503	82,2	87,6	289	2,9

Kowalewo Pomorskie - miasto	1363	1494	65,3	67,2	155	4,7
Kowalewo Pomorskie - obszar wiejski	1882	1971	83,3	88,3	86	1,5
Lubicz	4266	5581	81,7	93,2	842	5,8
Łabiszyn - miasto	1350	1442	68,9	72,3	63	1,8
Łabiszyn - obszar wiejski	1238	1390	78,2	85,9	117	2,9
Łubianka	1418	1683	86,2	96,2	185	3,8
Łysomice	2086	2506	86,8	99,7	364	5,2
Nakło nad Notecią - miasto	6406	6677	58,9	60,9	181	1,2
Nakło nad Notecią - obszar wiejski	3301	3598	71,4	76,5	262	2,5
Nowa Wieś Wielka	2335	2921	87,6	100,2	441	6,2
Obrowo	2346	3741	90,8	103,7	1225	13,1
Osielsko	2192	3996	110,0	128,6	1689	20,0
Siczenko	2472	2881	75,3	86,8	422	5,7
Solec Kujawski - miasto	4949	5417	62,0	67,7	443	3,6
Solec Kujawski - obszar wiejski	260	247	75,7	84,7	24	2,8
Szubin - miasto	2930	3028	65,1	68,4	279	3,7
Szubin - obszar wiejski	3524	3731	75,9	86,5	500	4,5
Wielka Nieszawka	1008	1222	83,8	100,8	232	6,6
Zławieś Wielka	2944	3587	79,8	94,4	656	6,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

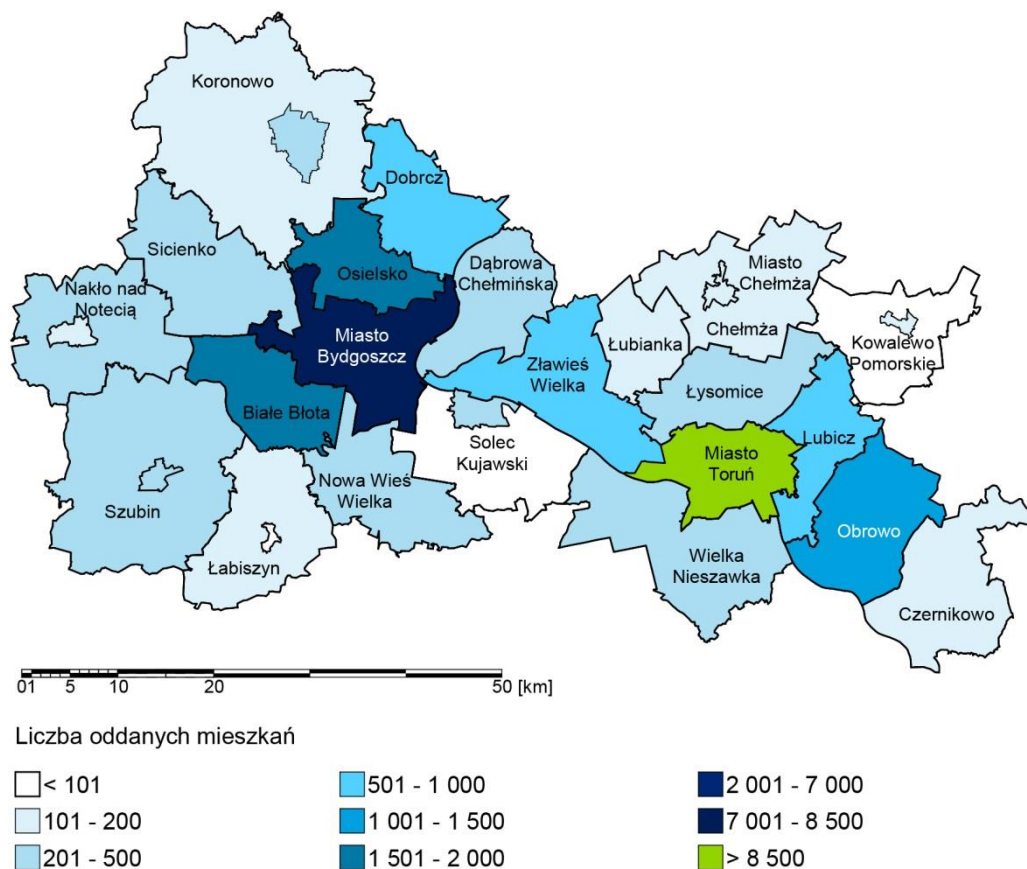
Tabela 58. Mieszkania oddane do użytkowania na terenie BTOF (stan na 2011 r.)

Gmina	Ogółem				W tym w budynkach indywidualnych			
	Mieszkania	Izby	powierzchnia użytkowa w m ²		Mieszkania	Izby	powierzchnia użytkowa w m ²	
			mieszkań	przeciętna 1 mieszkania			mieszkań	przeciętna 1 mieszkania
Bydgoszcz	865	2793	63242	73,1	123	686	21145	171,9
Toruń	1365	4081	80488	59	122	694	16704	136,9
Białe Błota	208	1140	30404	146,2	206	1137	30332	147,2
Chełmża (g.w.)	21	115	2596	123,6	21	115	2596	123,6
Chełmża (m.)	11	59	1474	134	11	59	1474	134
Czernikowo	51	215	4246	83,3	28	155	3238	115,6
Dąbrowa Chełmińska	39	209	5178	132,8	37	197	4772	129
Dobrcz	83	464	11982	144,4	75	442	11585	154,5
Koronowo - miasto	31	149	3728	120,3	31	149	3728	120,3
Koronowo - obszar wiejski	82	385	10124	123,5	70	357	9661	138
Kowalewo Pomorskie - miasto	42	135	1672	39,8	6	30	620	103,3
Kowalewo Pomorskie - obszar wiejski	54	203	3086	57,1	18	98	2034	113
Lubicz	71	429	10632	149,7	71	429	10632	149,7
Łabiszyn - miasto	13	77	2187	168,2	13	77	2187	168,2

Łabiszyn - obszar wiejski	33	185	4869	147,5	33	185	4869	147,5
Łubianka	42	242	6225	148,2	42	242	6225	148,2
Łysomice	44	263	6534	148,5	44	263	6534	148,5
Nakło nad Notecią - miasto	22	127	3158	143,5	22	127	3158	143,5
Nakło nad Notecią - obszar wiejski	57	320	7395	129,7	56	315	7260	129,6
Nowa Wieś Wielka	61	337	8595	140,9	61	337	8595	140,9
Obrowo	178	944	19664	110,5	171	912	18928	110,7
Osielsko	140	824	23495	167,8	124	741	21591	174,1
Sicienko	53	298	8571	161,7	52	293	8393	161,4
Solec Kujawski - miasto	47	266	6852	145,8	47	266	6852	145,8
Solec Kujawski - obszar wiejski	49	280	7355	150,1	49	280	7355	150,1
Szubin - miasto	90	310	6545	72,7	47	175	4100	87,2
Szubin - obszar wiejski	161	675	14744	91,6	118	540	12299	104,2
Wielka Nieszawka	28	169	4055	144,8	28	169	4055	144,8
Zławieś Wielka	87	497	12261	140,9	80	463	11634	145,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

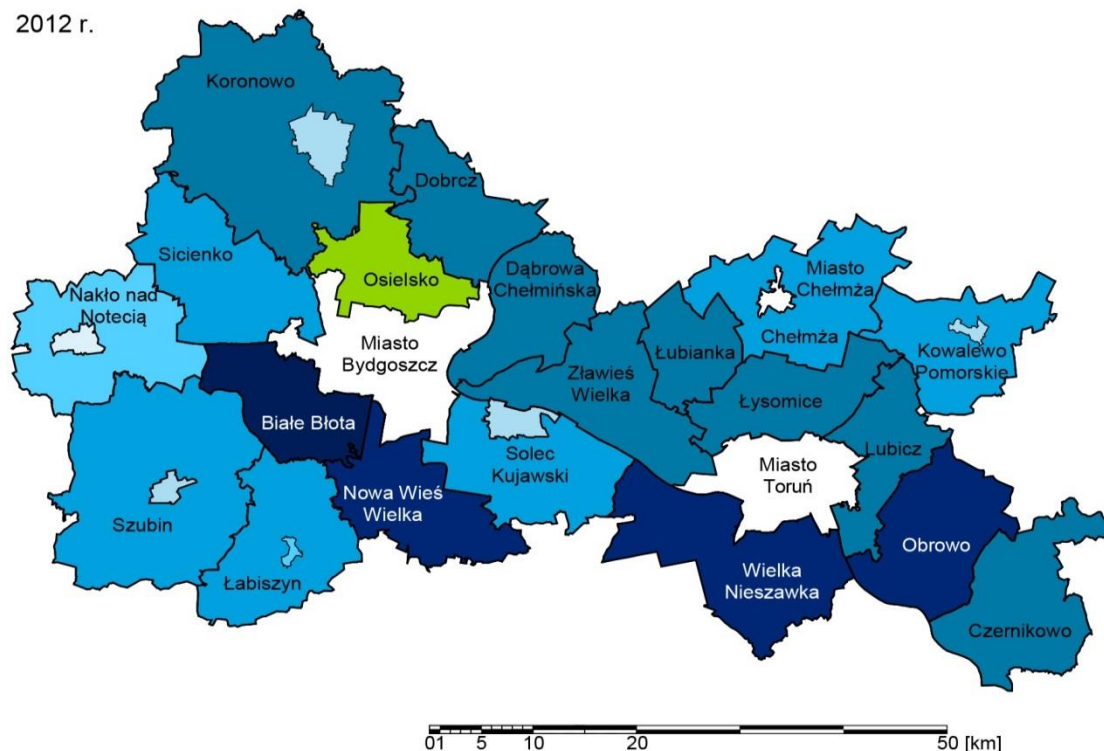
Mapa 49. Mieszkania oddane do użytkowania na terenie BTOF (stan na 2011 r.)

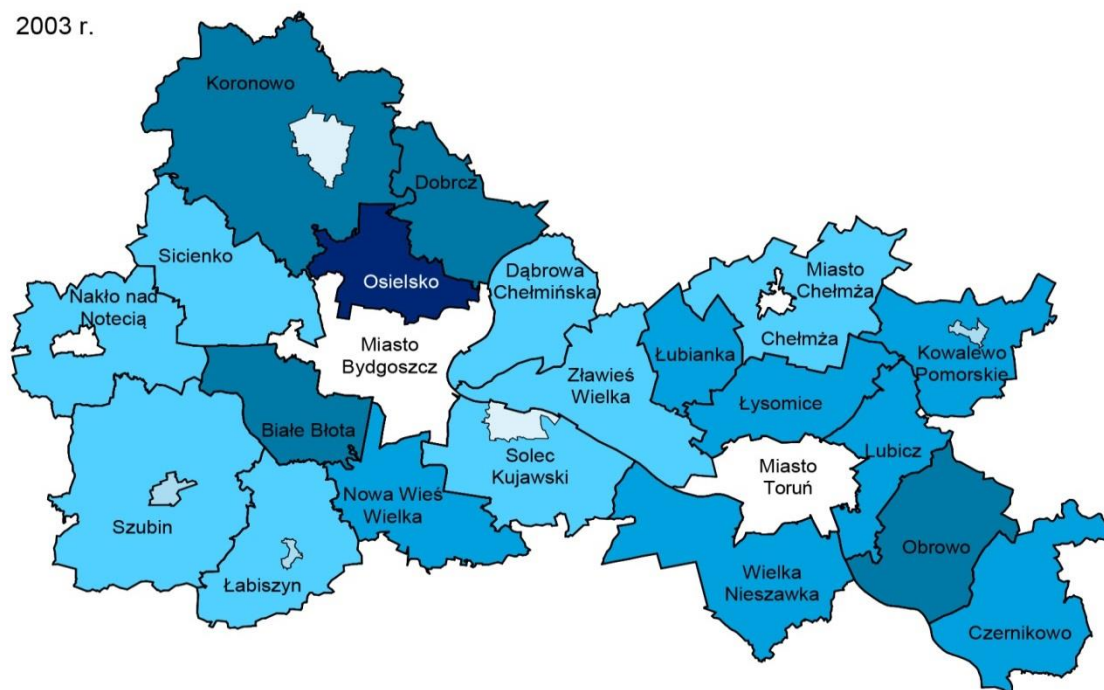
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 50. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenie BTOF

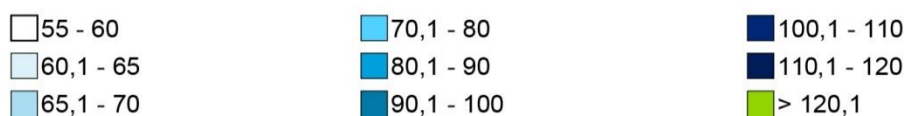
2012 r.

2003 r.

Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania w m²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2012 r. w strukturze mieszkań oddanych do użytkowania zarówno na obszarze BTOF, jak i w całej Polsce największy udział miało budownictwo indywidualne (62,2%). W stosunku do 2011 r. w BTOF nastąpił wzrost liczby tych mieszkań o 8,0%. Ponadto oddano tu do użytkowania więcej mieszkań społecznych czynszowych (o 13,4% w stosunku do 2011 r.) Jednocześnie następował spadek liczby oddanych do użytkowania mieszkań w budownictwie spółdzielczym (o 92,7% w stosunku do 2011 r.), komunalnym (o 55,8% w stosunku do 2011 r.), zakładowym (25,0% w stosunku do 2011 r.) oraz mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem (o 5,2% w stosunku do 2011 r.). Poniższa tabela przedstawia liczbę mieszkań oddanych do użytku oraz ich powierzchnię w latach 2011 i 2012.

Tabela 59. Mieszkania oddane do użytkowania na terenie BTOF

Formy budownictwa	2011		2012	
	Ilość	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	Ilość	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²
Ogółem	6427	99,2	6358	104,1
Spółdzielcze	82	56,5	6	30,2
Komunalne (gminne)	330	40,3	146	36,4
Zakładowe	4	284,8	3	143,7
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	2219	55,1	2102	57,1
Spoleczne czynszowe	127	50,5	144	45,7
Indywidualne	3665	133,6	3957	133,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Na rynku budownictwa i nieruchomości w obszarze BTOF zauważyć można zjawisko suburbanizacji. Przejawia się ono m. in. utrzymującymi się wyższymi wskaźnikami oddanych do użytku mieszkań w gminach podmiejskich niż przeciętnie dla analizowanego obszaru funkcjonalnego. Wynika to w dużym stopniu ze zwiększonej migracji mieszkańców miast –głównie z ośrodków rdzenia na przedmieścia i do okolicznych gmin, cechujących się dużą atrakcyjnością dla osadnictwa.

Czynniki leżące u podstaw zjawiska suburbanizacji w regionie BTOF to m. in.:

1. Czynniki ekonomiczne:

- Rozwój sieci transportowych, co przyczyniło się do szybkiego rozwoju i upowszechnienia środków transportu publicznego i prywatnego oraz dobre skomunikowanie przedmieść z miastem
- Poprawa sytuacji materialnej społeczeństwa umożliwiająca zakup nieruchomości i środków transportu oraz korzystna cena nieruchomości na obszarach podmiejskich i wiejskich w stosunku do wysokich cen gruntów w mieście
- Uszczuplenie wsparcia finansowego na budownictwo wielorodzinne
- Stosunkowo niskie koszty zamieszkania i życia na obszarach wiejskich
- Niedostateczna gospodarka przestrzenna w aspekcie zrównoważonego rozwoju miast
- Przyzwolenie przez samorządy lokalne na wzrost urbanizacji obszarów wiejskich i lokalizację dużych inwestycji poza miastem dla zwiększenia dochodów gmin

2. Czynniki społeczne:

- Chęć posiadania własnego domu poza miastem będącego miejscem zamieszkania lub drugiego domu stanowiącego miejsce wypoczynku i rekreacji
- Zaspokojenie bliskiego kontaktu z przyrodą

- Zamieszkiwanie w środowisku zdrowym oddalonym od zgiełku miasta, i zanieczyszczeń generowanych przez postępującą cywilizację miast
- Ucieczka ze śródmieść miast, będących centrum rozwijającej się patologii społecznej
- Poprawa bezpieczeństwa zamieszkania
- Atrakcyjność terenów wiejskich
- Potrzeba podkreślenia klasy społecznej przez budowanie w obszarach peryferyjnych miast rezydencji

Obszar BTOF wyróżnia się bardzo korzystnym - dla realizacji obsługi ludności - kształtem sieci osadniczej. Przy stosunkowo niewielkiej powierzchni i regularnym kształcie, jego stolice - Bydgoszcz i Toruń - położone są centralnie, sieć miast średniej wielkości jest regularna, a odległości pomiędzy pięcioma największymi miastami na tyle duże, że pozwalają na wykształcanie odrębnych i nie konkurujących wzajemnie stref oddziaływania. Korzystny walor rozmieszczenia ośrodków różnych klas wielkościowych i funkcjonalnych jest wzmacniany dośrodkowym układem dróg (a w układzie wojewódzkim - także linii kolejowych), umożliwiających dostęp do ośrodków centralnych na każdym poziomie hierarchicznym.

Podstawowy potencjał rynku nieruchomości, wynikający z opisanych uwarunkowań, wiąże się z możliwością zapewnienia stosunkowo łatwego dostępu do usług publicznych rozwijanych w siedzibach gmin, powiatów i województwa za pomocą efektywnego systemu komunikacji publicznej. Korzystne uwarunkowania obserwowane w BTOF - regularny kształt oraz niewielkie odległości do Bydgoszczy i Torunia z całego obszaru województwa -zdecydowanie wyróżniają obszar na tle innych krajowych regionów, gdzie zapewnienie swobodnego dostępu do usług regionalnych z terenu całego obszaru jest znacznie utrudnione lub niemożliwe. Stwarza to tym samym możliwość różnorodnego kształtowania polityki przestrzennej w zakresie zabudowy mieszkaniowej na całym obszarze funkcjonalnym.

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Ruch budowlany na terenie BTOF jest znacznie wyższy, niż przeciętnie w województwie kujawsko-pomorskim
2	W ostatnim dziesięcioleciu na terenie BTOF zwiększyła się przeciętna powierzchnia mieszkania zarówno w budownictwie wielorodzinnym jak i jednorodzinym
3	Największy udział w strukturze mieszkań na terenie BTOF ma budownictwo indywidualne
4	Na obszarze funkcjonalnym zaobserwować można spadek liczby nowooddanych mieszkań w budownictwie spółdzielczym, komunalnym i zakładowym
5	Zauważalnym jest zjawisko suburbanizacji
6	Podstawowy potencjał rynku nieruchomości tkwi w dogodnym układzie sieci osadniczej BTOF-u - centralne położonym miastom rdzenia Bydgoszczy i Torunia oraz regularnej sieci miast średniej wielkości

2.12. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA

Układ drogowy

Podstawowym czynnikiem mającym wpływ na funkcjonowanie i rozwój BTOF jest jego bardzo dobra dostępność transportowa i komunikacyjna. Obszar zlokalizowany jest na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, położonego w centralnej części kraju i otoczonego pięcioma województwami sąsiednimi: wielkopolskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim, mazowieckim i łódzkim. Dogodna lokalizacja województwa zapewnia bliskość dużych miast Polski. Umożliwia także dynamiczny rozwój ruchu o charakterze regionalnym (komunikacji i transportu publicznego) oraz ruchu tranzytowego (krajowego oraz międzynarodowego).

Układ drogowy BTOF składa się 5 444,1 km dróg publicznych, w tym:

- 464,9 km dróg krajowych
- 396,4 km dróg wojewódzkich
- 1 182,8 km dróg powiatowych
- 3 400,0 km dróg gminnych

Tabela 60. Długość dróg na terenie BTOF wg kategorii zarządzania (stan na 2014 r.)

Gmina	Drogi [km]				
	Krajowe	Wojewódzkie	Powiatowe	Gminne	Razem
Bydgoszcz	45,9	10,2	143,1	569,0	768,2
Toruń	44,3	18,2	77,7	320,1	460,3
Białe Błota	25,4	4,0	27,4	27,0	83,8
Chełmża (g.w.)	23,2	30,7	73,0	157,2	284,1
Chełmża (m.)	23,2	5,3	5,2	27,2	60,9
Czernikowo	9,5	0,3	55,4	120,0	185,2
Dąbrowa Chełmińska	4,4	16,0	39,9	33,0	93,3
Dobrcz	18,6	14,1	51,1	42,0	125,8
Koronowo	39,2	23,6	134,0	179,0	375,8
Kowalewo Pomorskie	16,9	16,5	53,4	110,3	197,1
Lubicz	32,2	21,5	32,4	205,0	291,1
Łabiszyn	0,0	34,3	51,8	167,0	253,1
Łubianka	0,0	17,0	31,0	160,2	208,2
Łysomice	14,1	20,8	38,6	98,0	171,5
Nakło nad Notecią	16,4	17,6	61,7	27,0	122,7
Nowa Wieś Wielka	15,5	7,1	34,1	29,0	85,7
Obrowo	11,1	20,4	25,2	134,2	190,9
Osielski	7,3	15,5	25,0	37,0	84,8
Sicienko	15,6	18,9	58,8	163,2	256,5
Solec Kujawski	18,8	17,1	27,2	152,1	215,2
Szubin	20,8	30,0	93,1	216,5	360,4
Wielka Nieszawka	39,2	18,9	6,8	180,0	244,9
Zławieś Wielka	23,3	18,4	36,9	246,0	324,6

Źródło: GDDKiA w Bydgoszczy, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Bydgoszczy, Powiatowy Zarząd Dróg w Toruniu, Starostwo Powiatowe w Bydgoszczy, Powiatowy Zakład Dróg i Transportu w Golubiu – Dobrzyniu, Zarząd Dróg Powiatowych w Żninie, Zarząd Dróg Powiatowych w Nakle nad Notecią

Skomunikowanie BTOF z pozostałą częścią regionu umożliwiają drogi: krajowe, wojewódzkie oraz część dróg powiatowych. Połączenia lokalne zapewniają drogi gminne oraz pozostała część dróg powiatowych. Wszystkie wymienione wyżej kategorie dróg zaliczane są do dróg publicznych, które zarządzane są przez odpowiednie organy wykonawcze samorządowych jednostek terytorialnych lub, w przypadku dróg krajowych, przez Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad.

Podstawowym elementem układu drogowego w BTOF jest ciąg komunikacyjny o znaczeniu międzynarodowym, zlokalizowany w Paneuropejskim Korytarzu Transportowym nr VI, którym biegnie z północy na południe kraju autostrada A1 (E75), łącząca Rusocin w województwie pomorskim z Czechami – granica w Gorzyczkach, województwo śląskie. Odcinek autostrady przebiegającej przez BTOF mierzy 52,8 km. Trasa przecina teren miasta Torunia, miasta i gminy Chełmża oraz gminy Lubicz, Łysomice, Wielka Nieszawka i Kowalewo Pomorskie. Odgańlenie Paneuropejskiego Korytarza Transportowego nr VI stanowi droga krajowa nr 5 (E-261), oznaczona jako korytarz VI A, biegnąca przez miasto Bydgoszcz, gminę Białe Błota, Dobrcz, Osielsko i Szubin.

Dobre skomunikowanie BTOF z innymi regionami kraju zapewnia także m.in.:

- Droga krajowa nr 1 (droga nr 91) łącząca Toruń z Czechami – granic państwa w Cieszynie, województwo śląskie, droga służy odciążeniu autostrady A1
- Droga krajowa nr 10 (S10) o przebiegu A6 (Szczecin) – Piła – Bydgoszcz – Toruń – S7 (Płońsk), trasa wyróżniona i uwzględniona w sieci TINA, sieci TEN-T

Ważnym aspektem dostępności międzyregionalnej jest dogodne powiązanie węzłów dróg ekspresowych i autostrady A1 z siecią dróg niższych kategorii. Wpływ na lepsze skomunikowanie BTOF z innymi miastami będzie miała m.in. budowa odcinka drogi ekspresowej S10, łączącego Toruń i Bydgoszcz. Projektowana droga ma pełnić funkcję południowej obwodnicy miast rdzenia. Realizacja inwestycji pomoże częściowo wyprowadzić ruch samochodowy z miast oraz skrócić czas przejazdu między Toruniem a Bydgoszczą. Istotnym elementem budowy trasy będzie węzeł, który powstanie w okolicy Torunia. Dzięki skrzyżowaniu mieszkańcy miasta będą mogli wjechać na S10 i w ten sposób dotrzeć do autostrady. Planowana inwestycja ma docelowo rozwiązać problem braku węzła w Czerniewicach, łączącego Toruń z A1. Istotną rolę w komunikacji między miastami rdzenia posiada także droga krajowa nr 80, przebiegająca po wschodniej stronie Wisły, łącząca Bydgoszcz z Toruniem. W zakresie zapewnienia dostępności BTOF duże znaczenie będzie mieć modernizacja DK91, której waga dla obsługi całego województwa po wybudowaniu autostrady A1 nie zmniejszyła się⁷⁸.

Tabela 61. Wykaz dróg krajowych na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Gmina	Nr drogi krajowej	Długość [km]	Gmina	Nr drogi krajowej	Długość [km]
Bydgoszcz	5	10,044	Toruń	15	16,962
	25	9,8		80	9,322
	80	15,85		91	13,471
	10	8,039		A1	0,72
	25c	2,125		S10a	3,814
Razem	-	45,858	Razem	-	44,289
Koronowo	25	29,621	Chełmża (g.w.)	91	11,525
	56	9,561		A1	11,67
Razem	-	39,182	Razem	-	23,195
Solec Kujawski	10	18,822	Czernikowo	10	9,513
Białe Błota	10	6,709	Lubicz	10	4,386
	25	0,657		15	9,816
	5	7,128		80	0,428

⁷⁸ Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

	S5	10,901		96	1,586
Razem	-	25,395		96a	0,532
Dąbrowa Chełmińska	80	4,429		A1	15,499
Dobrcz	5	7,694	Razem	-	32,247
	56	10,892	Łubianka	0	0
Razem	-	18,586	Łysomice	91	8,518
Nowa Wieś Wielka	10	1,728		A1	5,613
	25	13,771	Razem	-	14,131
Razem	-	15,499	Obrowo	10	11,122
Osielsko	5	7,333		10	10,927
Sicienko	10	10,613	Wielka Nieszawka	10a	1,333
	25	4,569		15	7,735
	80	0,676		91	5,475
Razem	-	15,858		A1	6,707
Łabiszyn	0	0		S10a	7,018
Szubin	5	15,062		Razem	-
	5B	5,727	Zławieś Wielka	80	23,286
Razem	-	20,789	Chełmża (m.)	91	11,525
Nakło nad Notecią	10	16,44		A1	11,67
			Razem	-	23,195
			Kowalewo Pomorskie	15	15,955
				A1	0,91
			Razem	-	16,865

Źródło: GDDKiA w Bydgoszczy

Szczególne znaczenie dla sprawnego przepływu ruchu w BTOF oraz jego dobrego skomunikowania z pozostałą częścią województwa i kraju mają drogi wojewódzkie, które mają kluczowe znaczenie dla spójności wewnątrzregionalnej. Ważne jest, aby układ dróg wojewódzkich był w znacznym stopniu rozwinięty, gdyż dzięki temu zwiększy się dostęp do centralnych ośrodków obszaru funkcjonalnego, jakimi są Bydgoszcz i Toruń.

Tabela 62. Wykaz dróg wojewódzkich na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Jednostka terytorialna	Nr drogi wojewódzkiej	Długość [km]	Jednostka terytorialna	Nr drogi wojewódzkiej	Długość [km]
Bydgoszcz	-	-	Toruń	-	-
Razem	-	10,2	Razem	-	18,2
Koronowo	237	2,936	Chełmża (g.w.)	551	12,136
	243	14,503		499	5,668
	244	6,164		589	4,226
Razem	-	23,603		599	1,385
Solec Kujawski	249	3,164		649	7,256
	204	0,6	Razem	-	30,671
	394	10,601	Czernikowo	566	0,334
	397	2,764	Lubicz	552	5,864
Razem	-	17,129		654	5,411
Białe Błota	223	4		657	7,735
Dąbrowa Chełmińska	551	14,191		646	2,096
	549	1,344		572	0,343
	578	0,45	Razem	-	21,449

Razem	-	15,985	Łubianka	546	3,88
Dobrcz	256	10,2		551	2,517
	244	3,868		553	10,502
Razem	-	14,068	Razem	-	16,899
Nowa Wieś Wielka	254	5,511	Łysomice	582	1,614
	274	1,23		646	0,687
	275	0,4		552	11,507
Razem	-	7,141		553	5,227
Osielski	256	1,09		499	1,753
	244	14,41	Razem	-	20,788
Razem	-	15,5	Obrowo	258	14,321
Sicienko	243	6,066		569	5,042
	244	12,855		654	1,068
Razem	-	18,921	Razem	-	20,431
Łabiszyn	246	13,138	Wielka Nieszawka	258	0,945
	253	10,22		273	7,12
	254	10,894		200	0,784
Razem	-	34,252		586	0,45
Szubin	246	20,038		250	9,549
	247	9,93	Razem	-	18,848
Razem	-	29,968	Zławieś Wielka	546	9,243
Nakło nad Notecią	241	13,005		249	1,983
	246	4,572		597	7,218
Razem	-	17,577	Razem	-	18,444
			Chelmża (m.)	-	-
			Razem	-	5,3
			Kowalewo Pomorskie	554	8,816
				569	7,662
			Razem	-	16,478

Źródło: Zarząd Dróg Wojewódzkich w Bydgoszczy

Ostatnie badania dotyczące obciążenia ruchem sieci dróg wojewódzkich i krajowych na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego wykazały, że w 2010 r. średni dobowy ruch na drogach wojewódzkich wynosił 3398 pojazdów na dobę i był trzykrotnie mniejszy niż na zamiejskiej sieci dróg krajowych. W porównaniu z rokiem 2005, na drogach wojewódzkich zarejestrowano wzrost ruchu o około 23%, na drogach krajowych o 22%. Wskaźnik wzrostu ruchu w latach 2005–2010 województwa kujawsko-pomorskiego charakteryzował się jedną z niższych wartości, podobnie jak dla województwa lubelskiego, lubuskiego, opolskiego, śląskiego i zachodniopomorskiego. Analiza struktury rodzajowej ruchu wykazała, że na drogach wojewódzkich regionu przeważał ruch samochodów osobowych i dostawczych, których łączny udział w ruchu drogowym na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wyniósł ponad 90%. Zauważyć również można utrzymującą się zależność, że drogi wojewódzkie są w znacznie mniejszym stopniu wykorzystywane przez ruch towarowy niż drogi krajowe⁷⁹.

⁷⁹ Synteza wyników pomiaru ruchu na drogach wojewódzkich w 2010 r., Zarząd Dróg Wojewódzkich w Bydgoszczy

Tabela 63. Obciążenie ruchem sieci dróg wojewódzkich i krajowych w województwie kujawsko-pomorskim

Drogi	Średni dobowy ruch pojazdów		Wskaźnik wzrostu ruchu 2005-2010
	2005	2010	
Wojewódzkie	2 769	3 398	1,23
Krajowe	8 298	9 888	1,22

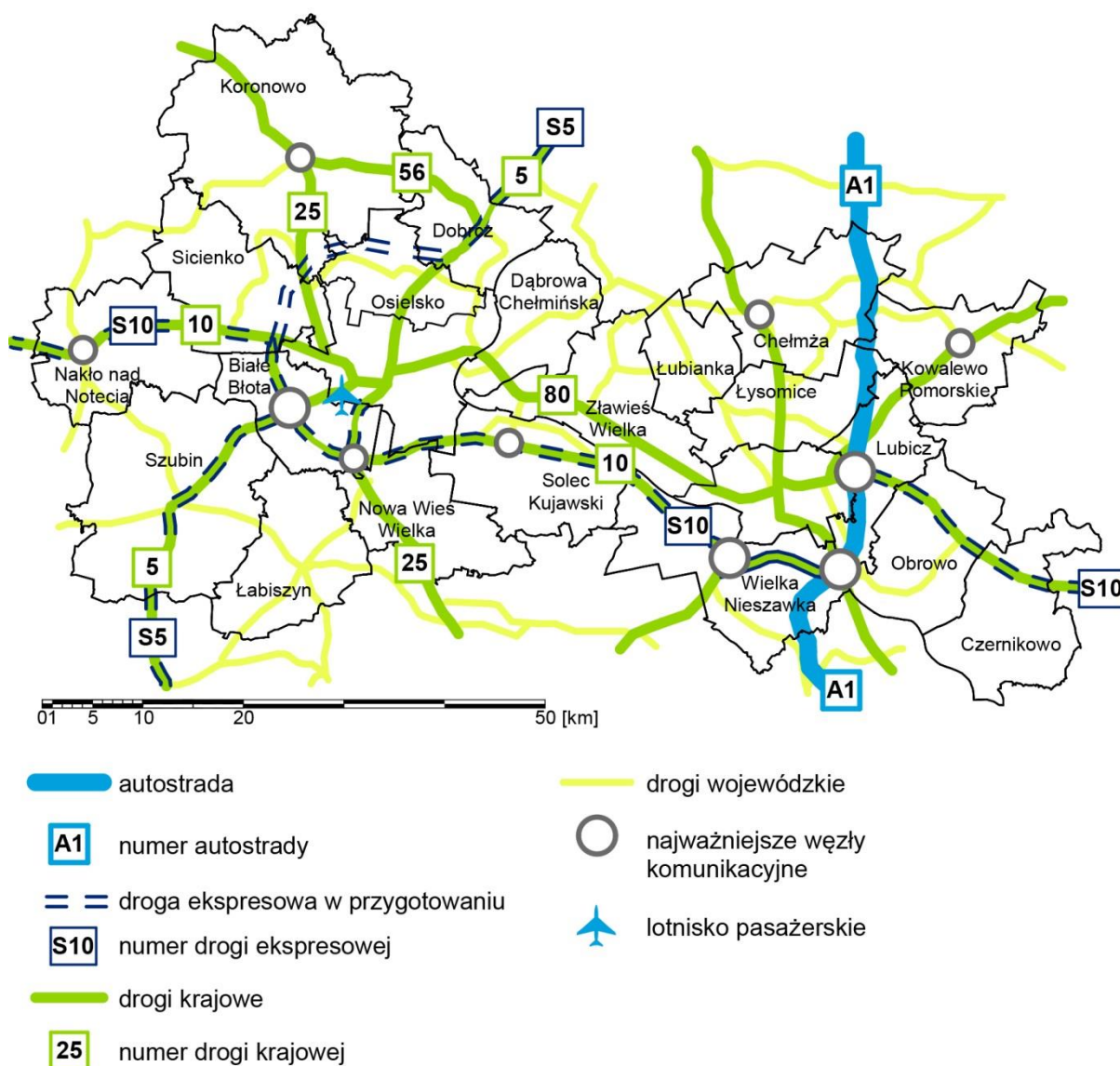
Źródło: Zarząd Dróg Wojewódzkich w Bydgoszczy

Uzupełnienie sieci dróg krajowych i wojewódzkich stanowią drogi powiatowe, łączące miasta będące siedzibą powiatów z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą, a także drogi gminne o znaczeniu lokalnym, służące miejscowym potrzebom komunikacyjnym. Na terenie BTOF jest wiele miejscowości, które są dostępne wyłącznie dzięki drogom gminnym.

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 wskazuje, że w perspektywie kilku najbliższych lat wzrośnie znaczenie dróg lokalnych obsługujących tereny inwestycyjne. W ramach wsparcia rozwoju gospodarczego zamierza się je modernizować, gdyż, pomimo lokalnego znaczenia, są istotne dla realizacji celów strategicznych rozwoju województwa. Kluczowe znaczenie dla spójności regionu będą miały także drogi zapewniające dostęp do węzłów przesiadkowych systemu „60/90”. Koncepcja ta zakłada, że z każdego ośrodka powiatowego czas dojazdu komunikacją publiczną do jednej (lub obydwu) stolic województwa nie powinien przekroczyć 60 minut, a z dowolnej miejscowości na terenie województwa nie powinien być dłuższy niż 90 minut. Przy zastosowaniu odpowiednich rozwiązań technicznych i organizacyjnych w strefie 60 minut ma znaleźć się większa część województwa⁸⁰.

⁸⁰ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+

Mapa 51. Sieć drogowa na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GDDKiA, Wojewódzki Zarząd Dróg w Bydgoszczy oraz www.maps.google.pl

Sieć kolejowa

BTOF cechuje dobrze rozwinięta sieć kolejowa o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Jednym z ważniejszych szlaków jest linia towarowa dla Paneuropejskiego Korytarza Transportowego, którą stanowi międzynarodowa linia kolejowa C-E 65 (trasa Tczew – Bydgoszcz – Inowrocław – Zduńska Wola – Tarnowskie Góry – Pszczyna), komunikująca północną i południową część kraju.

Najważniejszymi liniami o znaczeniu państwowym przebiegającymi przez BTOF są⁸¹:

⁸¹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

- Linia nr 131 dwutorowa, zelektryfikowana, Chorzów Batory – Inowrocław – Tczew - Gdańsk (tzw. magistrala węglowa), długość linii na terenie województwa wynosi 175,679 km, prędkość maksymalna możliwa do osiągnięcia do 120 km/h
- Linia nr 353 dwutorowa, zelektryfikowana (128,440km), Poznań – Inowrocław – Toruń – Skandawa; maksymalna prędkość możliwa do osiągnięcia wynosi 120 km/h
- Nr 18 dwutorowa, zelektryfikowana (184,700km), Kutno – Toruń – Bydgoszcz – Piła, mająca podstawowe znaczenie dla połączenia Bydgoszczy i Torunia oraz Włocławka, odcinek Bydgoszcz – Toruń
- Nr 201 dwutorowa, zelektryfikowana (97,425km) na odcinku Nowa Wieś Wielka – Maksymilianowo, stanowiąca towarową obwodnicę Bydgoszczy dla linii 131; Od Maksymilianowa niezelektryfikowana jednotorowa przez Wierzchucin i Kościerzynę do Gdynia Port

Bydgoski węzeł kolejowy jest jednym z większych węzłów kolejowych w Polsce, w którym krzyżują się linie wschód – zachód (LK18) i północ – południe (LK131), w tym ważna z punktu widzenia gospodarczego magistrala węglowa. Na terenie miasta położonych jest pięć dworców kolejowych: Bydgoszcz Główna, Bydgoszcz Leśna, Bydgoszcz Wschód, Emilianowo (nieczynny) i Fordon, a także przystanki: Osowa Góra, Zachód, Rynkowo, Rynkowo Wiadukt, Bielawy, Brdujście, Łęgnowo, Akademia, Żółwin (nieczynny). Najbardziej obciążona przewozami pasażerskimi jest stacja Bydgoszcz Główna, odprawiająca ok. 90% podróży. Stacja ta jako jedyna w województwie kujawsko-pomorskim jest zaliczona, obok 14 innych dworców w Polsce, do kategorii A, co oznacza roczną odprawę podróży powyżej 2 mln.

Na terenie Torunia położone są trzy dworce kolejowe: Toruń Główny, Toruń Miasto i Toruń Wschodni. Do stacji Toruń Główny dojeżdżają bezpośrednie pociągi z większości dużych miast Polski. Stanowi ona węzeł kolejowy, z którego odjeżdżają pociągi w kierunku Poznania, Olsztyna, Bydgoszczy, Kutna i Warszawy. Dworzec zlokalizowany jest na osiedlu Stawki, po południowej stronie miasta, oddalony od jego centrum (po drugiej stronie Wisły). Stacja kolejowa Toruń Miasto jest usytuowana w centrum miasta i pełni funkcję dworca podrzędного, gdyż nie zatrzymują się na nim wszystkie pociągi przejeżdżające przez Toruń. Węzeł, z którego wyjeżdżają pociągi w kierunku Olsztyna, Malborka i Sierpca, stanowi dworzec Toruń Wschodni, zlokalizowany na osiedlu Mokre. Poza tym na obszarze miasta znajdują się przystanki: Toruń Barbarka, Toruń Czerniewice, Toruń Elana (nieczynny), Toruń Grębocin, Toruń Kluczyki i Toruń Północny.

Dworce kolejowe na terenie BTOF zlokalizowane są także w⁸²:

- Chełmży (linia 207: Toruń Wschodni – Malbork, linia 209: Brodnica – Bydgoszcz Wschód) – nieczynny
- Czernikowie (linia 27: Nasielsk – Toruń Wschodni)
- Lubicz (linia 27: Nasielsk – Toruń Wschodni)
- Kowalewie Pomorskim (linia 209: Kowalewo Pomorskie – Bydgoszcz Wschód, linia 353: Poznań Wschód – Żelieznodorożnyj)
- Nakle nad Notecią (linia 18: Kutno – Piła Główna, linia 281: Oleśnica – Chojnice)
- Szubinie (linia 392: Żnin – Szubin, linia 356: Poznań Wschód - Bydgoszcz Główna) – nieczynny
- Koronowie (linia 241: Tuchola – Koronowo) – nieczynny
- Nowej Wsi Wielkiej (linia 131: Chorzów Batory – Tczew, linia: 201 Nowa Wieś Wielka - Gdynia Port)
- Solcu Kujawskim (linia 18: Kutno – Piła Główna)

Poza stacjami kolejowymi w granicach BTOF znajdują się również przystanki osobowe w Łysomicach (linia 207: Toruń Wschodni – Malbork) i Obrowie (linia 27: Nasielsk – Toruń Wschodni).

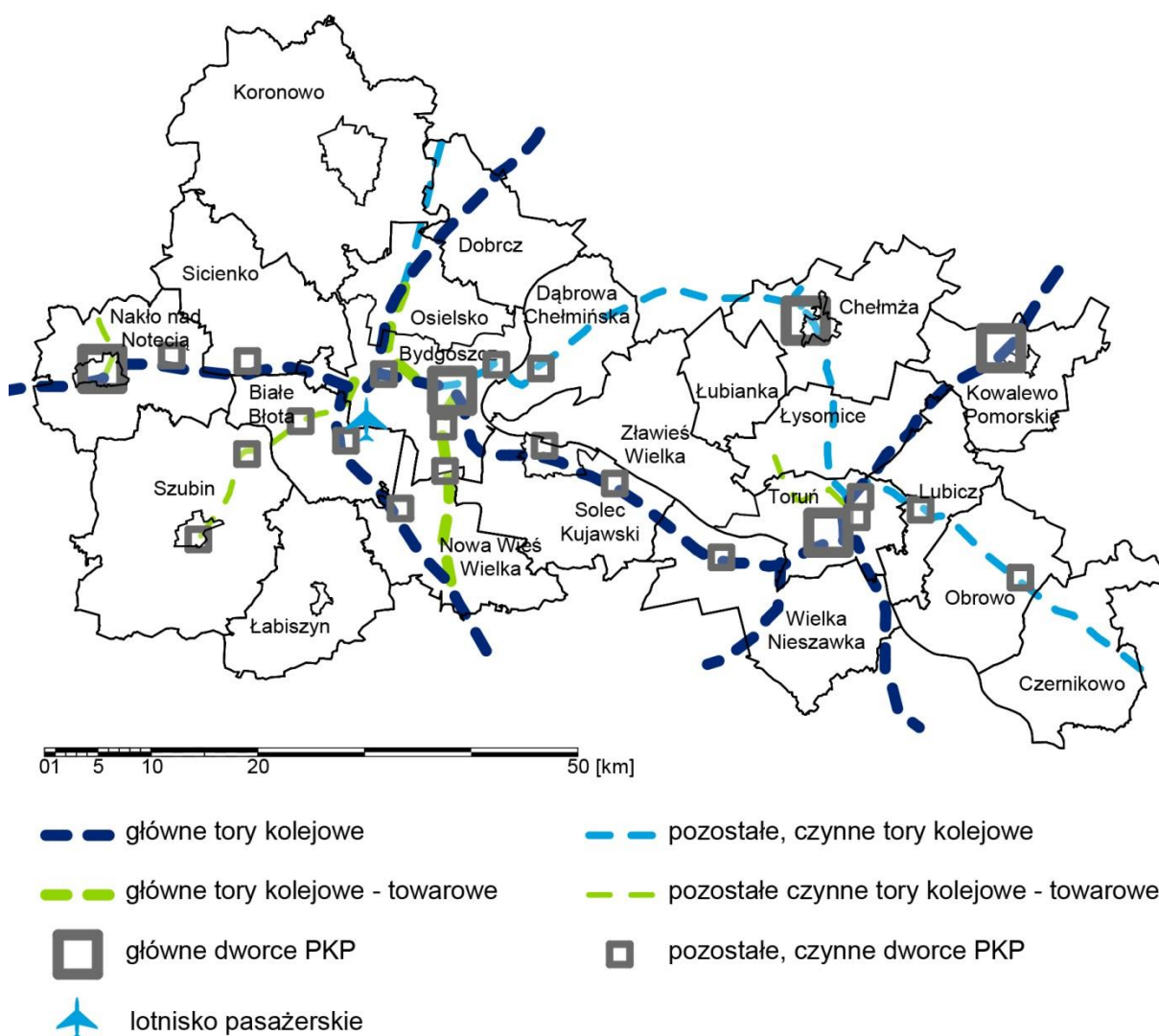
Gęstość sieci kolejowej w województwie kujawsko-pomorskim mierzona w km linii/100 km² powierzchni na przestrzeni lat 2003 - 2012 zmniejszyła się. W 2012 r. wynosiła 7,19 km linii/100 km² względem 7,40 km linii/100 km² w roku 2003⁸³.

⁸² Polskie Koleje Państwowe SA, www.pkpsa.pl

Większość szlaków kolejowych przebiegających przez BTOF wymaga modernizacji, co ma istotny związek z rozwojem systemu infrastruktury linii kolejowych wysokich prędkości łączących wszystkie główne ośrodki miejskie. Jest to o tyle istotne, że przeważająca liczba podróży w transporcie ponadregionalnym odbywa się pomiędzy największymi miastami kraju⁸⁴.

Dla terenu BTOF ogromnego znaczenia nabiera kolej BiT-City łącząca Bydgoszcz i Toruń z pociągami kursującymi linią wysokich prędkości. Ideą powstania szybkiej kolei miejskiej BiT-City było przede wszystkim stworzenie systemu transportu publicznego, który ułatwi komunikację między dwoma głównymi ośrodkami BTOF, wpływając tym samym na integrację oraz szybszy rozwój Bydgoszczy i Torunia. Druga część projektu zakłada inwestycje na modernizację i budowę nowych linii kolejowych w celu zapewnienia spójności transportowej stolic regionu z ościennymi gminami oraz portem lotniczym w Bydgoszczy⁸⁵.

Mapa 52. Sieć kolejowa na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.bazakolejowa.pl

⁸³ Ocena Funkcjonowania Rynku Transportu Kolejowego i Stanu Bezpieczeństwa Ruchu Kolejowego w 2012 roku, Urząd Transportu Kolejowego

⁸⁴ Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)

⁸⁵ Zintegrowany Program Rozwoju Transportu Publicznego dla aglomeracji bydgosko-toruńskiej, ze szczególnym uwzględnieniem bydgosko-toruńskiego obszaru metropolitalnego na lata 2010–2015

Transport lotniczy

Międzynarodowy Bydgoski Port Lotniczy im. I. J. Paderewskiego zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części Bydgoszczy, około 3 km od centrum miasta, na osiedlu Szwederowo. Z tego powodu znany jest również jako port lotniczy Bydgoszcz-Szwederowo. Port położony jest na terenie gminy Bydgoszcz oraz częściowo na terenie gminy Białe Błota, przy drodze krajowej stanowiącej wspólny przebieg dla dróg nr 5 i 25. Od południa, wschodu i zachodu otoczony jest Puszcza Bydgoską, a od północy graniczy z bydgoskimi osiedlami: Szwederowo i Górzyskowo. Powierzchnia portu lotniczego wynosi 146 ha, a długość pasa startowego 2,6 km. Istotną zaletą lotniska jest jego lokalizacja przy trasie wylotowej z miasta oraz bliskie powiązanie z planowanymi drogami szybkiego ruchu, tj. drogą ekspresową nr 5 oraz drogą ekspresową nr 10⁸⁶.

Terminal Portu Lotniczego w Bydgoszczy ma powierzchnię ok. 7 tys. m² oraz przepustowość 500 tys. osób rocznie. Posiada też 7 stanowisk check-in i 2 gate'y – jeden międzynarodowy ze stanowiskami kontroli paszportowej oraz jeden do obsługi ruchu lokalnego.

Bydgoskie lotnisko posiada w swojej ofercie przewozowej zarówno połączenia międzynarodowe i krajowe.

Tabela 64. Kierunki lotów regularnych i linie lotnicze (stan na 2014 r.)

Linia lotnicza	Kierunek
EuroLOT	 Warszawa-Okęcie
Ryanair	 Birmingham
	 Dublin
	 Londyn-Stansted
	 Dusseldorf-Weeze
	 Glasgow-Prestwick

Źródło: www.plb.pl

Poza regularnymi lotami, port lotniczy w Bydgoszczy obsługuje także połączenia czarterowe. W 2012 r. liczba obsłużonych pasażerów w ruchu regularnym była około dziesięciokrotnie większa niż w ruchu czarterowym.

Tabela 65. Kierunki lotów czarterowych z lotniska Bydgoszcz (stan na 2014 r.)

Państwo	Kierunek
 Bułgaria	Burgas
 Egipt	Hurghada Marsa el Alam Sharm-el-Sheikh
 Chorwacja	Dubrovnik
 Grecja	Chania
	Heraklion
	Rodos
	Zakynthos
	Kos Korfu
 Hiszpania	Barcelona
	Majorka
	Lanzarote
 Turcja	Antalya
 Tunezja	Enfidha
	Monastir
	Djerba

Źródło: www.plb.pl

⁸⁶ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bydgoszczy

W ramach rozwoju Portu Lotniczego w Bydgoszczy przewiduje się działania prowadzone w trzech płaszczyznach⁸⁷:

1. Projekt kompleksowej modernizacji, związany między innymi z budową nowego terminalu pasażerskiego, nowej płyty postojowej, terminalu cargo, wydłużeniem drogi startowej oraz kompleksowej rozbudowy i przebudowy infrastruktury towarzyszącej – niezbędnej dla zapewnienia bezpieczeństwa, poprawy zdolności obsługi samolotów, komfortu i zwiększenia zdolności obsługi pasażerów
2. W ramach wzmocnienia konkurencyjności portu planowana jest przebudowa sieci kolejowej połączona z realizacją linii z Trzcianca do Solca Kujawskiego, która poprawi dostępność portu w międzyregionalnej komunikacji kolejowej
3. Rozbudowa siatki połączeń – w tym zwłaszcza zapewnienie regularnych połączeń z co najmniej dwoma dużymi portami przesiadkowymi (tzw. hubami)

W Bydgoszczy zlokalizowane jest również drugie Lotnisko Bydgoszcz-Biedaszkowo. Znajduje się ono w tym samym kompleksie, co Międzynarodowy Port Lotniczy w Bydgoszczy. Posiada oddzielny dojazd i wejście główne od strony Biedaszkowa. Jest to lotnisko typu cywilnego z nieczynną betonową drogą startową o wymiarach 1000 × 50 m na kierunku 13/31. Używane są oboczne pasy trawiaste o wymiarach 650 × 100, 650 × 100 i 590 × 100 m. Z lotniska operują samoloty i szybowce Aeroklubu Bydgoskiego oraz prywatne samoloty.

Lotniskiem typu cywilnego jest również Lotnisko Toruń obsługiwane przez Aeroklub Pomorski. Lotnisko posiada 2 betonowe pasy startowe (o długości 1269 i 1190 m), płytę postojową, drogi kołowania do stacji paliw oraz budynki Aeroklubu Pomorskiego: hotel (14 pokoi), restaurację, wieżę kontroli lotów oraz zmodernizowane hangary. W najbliższym czasie planowane jest wyrównanie betonowego pasa poprzez położenie na nim asfaltowego dywanika na całej długości o szerokości 30 metrów.

Ponadto na terenie BTOF znajdują się lądowiska cywilne, ewidencjonowane, które umożliwiają wykonywanie startów, lądowań i naziemnego ruchu statków powietrznych. Należą do nich lotniska szpitalne: lotnisko szpitala im. dr. Antoniego Jurasza i Szpitala Wojskowego w Bydgoszczy oraz Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego w Toruniu, przeznaczone dla śmigłowców sanitarnych, oraz lotnisko w Wypaleniakach położone około 8 km na południowy zachód od Solca Kujawskiego. Należy ono do osoby prywatnej i przystosowane jest do startów i lądowań samolotów ultralekkich, o dopuszczalnej masie startowej MTOM do 5700 kg.

Do lądowisk nieewidencjonowanych zaliczyć można lądowisko Chełmża – Kuczwały, czy lądowisko w Nakle nad Notecią.

⁸⁷ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Dobra dostępność transportowa i komunikacyjna (drogowa, kolejowa, także lotnicza i wodna) stanowi podstawowy czynnik mający wpływ na funkcjonowanie i rozwój BTOF
2	Dogodna lokalizacja zapewnia bliskość dużych miast Polski przez co umożliwia także dynamiczny rozwój ruchu o charakterze regionalnym (komunikacji i transportu publicznego) oraz ruchu tranzytowego (krajowego oraz międzynarodowego)
3	Wykazywana jest konieczność skomunikowania węzłów dróg ekspresowych i autostrady A1 z siecią dróg niższych kategorii
4	Koniecznym jest remont i modernizacja dróg lokalnych, szczególnie powiatowych i gminnych jako kluczowych dla utrzymania spójności obszaru – zapewniających m. in. dostęp do węzłów przesiadkowych, w tym także wymagane jest tworzenie warunków dla budowy i modernizacji dróg lokalnych obsługujących tereny inwestycyjne
5	W związku z rozwojem systemu infrastruktury linii kolejowych wysokiej prędkości część szlaków kolejowych przebiegających przez BTOF wymaga modernizacji, w tym także poprawy infrastruktury stacji i przystanków
6	W celu lepszego skomunikowania regionu pod względem krajowym i międzynarodowym rekomenduje się działania prowadzące do rozwoju Portu Lotniczego w Bydgoszczy oraz małych lotnisk dla celów biznesowych, sportowych, turystycznych

2.13. KOMUNIKACJA PUBLICZNA

Publiczny transport zbiorowy jest to powszechnie dostępny, regularny przewóz osób wykonywany w określonych odstępach czasu i po określonej linii lub sieci komunikacyjnej. Zasady organizacji transportu publicznego, zarządzania usługami przewozowymi oraz kwestie związane z finansowaniem transportu publicznego w zakresie przewozów o charakterze użyteczności publicznej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz w strefie transgranicznej reguluje ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. z 2011 r. Nr 5, poz. 13 oraz z 2011 r. Nr 228, poz. 1368). Organizatorem zbiorowego transportu publicznego mogą być: gmina, związek międzygminny, powiat, związek powiatów, województwo oraz minister do spraw transportu⁸⁸.

Zapewnienie zintegrowanej komunikacji zbiorowej rozwiązuje problem utrudnionej dostępności niektórych gmin i obszarów, co znacząco wpływa na kształtowanie rynku pracy oraz na możliwość realizacji potrzeb ludności w znaczeniu usług o charakterze regionalnym. Transport publiczny na wysokim poziomie ogranicza również występowanie zatorów na drogach i zanieczyszczeń spowodowanych zbyt dużą ilością samochodów. Bardzo często jest także tańszy niż podróż samochodem. Dzięki rozwiniętej komunikacji zbiorowej rozwijany jest również potencjał skomunikowanych obszarów.

Komunikacja pasażerska na obszarze Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego nie byłaby możliwa bez rozwiniętego transportu publicznego. Codziennie tysiące osób korzystają z usług różnych przewoźników aby dotrzeć do punktów oddalonych od miejsca zamieszkania. Na analizowanym obszarze możemy wyróżnić zbiorowy transport miejski: autobusowy i tramwajowy; międzygminny i międzymiastowy: autobusowy i kolejowy oraz lotniczy.

Na terenie BTOF trwają prace nad zintegrowaniem transportu zbiorowego miast rdzeni, którymi są Toruń i Bydgoszcz. W ramach „Szybkiej Kolei Metropolitalnej w bydgosko-toruńskim obszarze metropolitalnym BiT-City oraz integracji systemów transportu miejskiego” prowadzone są prace nad tworzeniem węzłów przesiadkowych, tworzeniem połączeń z Portem Lotniczym w Bydgoszczy oraz rewitalizacją dworców. Oprócz tych działań zrewitalizowana została linia kolejowa pomiędzy Toruniem Głównym a Bydgoszczą Wschodnią. Dzięki temu, oraz dzięki zakupowi nowoczesnego taboru kolejowego, planowy czas przejazdu koleją pasażerską między tymi miastami zostanie skrócony z 50 minut do ok. 35 minut. Przedsięwzięcia w ramach BiT-City realizowane są przez Województwo Kujawsko-Pomorskie, Miasto Bydgoszcz, Miasto Toruń, Gminę Solec Kujawski, Gminę Wielka Nieszawka, Tramwaj Fordon sp. z o.o. i MZK w Toruniu sp. z o.o.⁸⁹

O istotności transportu publicznego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego świadczy również przygotowanie „Planu Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego” zawartego w „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020”, który zakłada stworzenie systemu pozwalającego na swobodne dojazdy z całego obszaru województwa do Bydgoszczy i Torunia. Jego głównym założeniem jest:

⁸⁸ Ustawa z 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. z 2011 r., nr 5, poz. 13 oraz z 2011 r., nr 228, poz. 1368)

⁸⁹ <http://bitcity.kujawsko-pomorskie.pl>

- Skrócenie czasu przejazdu komunikacją zbiorową do stolic województwa maksymalnie do 60 minut oraz skrócenie czasu przejazdu pomiędzy gminami województwa maksymalnie do 90 minut
- Maksymalne wykorzystywanie kolei jako najszybszego środka transportu komunikacji zbiorowej oraz uzupełnienie go, tam gdzie nie dociera, transportem autobusowym
- Stworzenie węzłów przesiadkowych, które będą obsługiwać sieć połączeń pomiędzy nimi a Bydgoszczą i Toruniem⁹⁰

Transport miejski

Zarówno Bydgoszcz jak i Toruń, czyli największe miasta Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, posiadają rozbudowaną, miejską komunikację zbiorową. Jest ona kluczowa dla rozwoju miast, ponieważ usprawnia poruszanie się na ich obszarze oraz zapewnia dojazd do okolicznych gmin. W celu ograniczenia zatoru na drogach oraz w związku z potrzebami ograniczenia emisji CO₂ do atmosfery miasta te dążą do tego, aby mieszkańcy przesiadali się z samochodów do komunikacji zbiorowej.

W ramach transportu publicznego na terenie miasta Bydgoszczy komunikację miejską obsługują Miejskie Zakłady Komunikacyjne sp. z o.o. Za jej organizację i poprawne funkcjonowanie przewozów pasażerskich odpowiada Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej w Bydgoszczy. W ramach swojej działalności Miejskie Zakłady Komunikacyjne świadczą usługi komunikacyjne z zakresu komunikacji tramwajowej i autobusowej, w których skład wchodzi:

- 8 linii tramwajowych dziennych
- 29 linii autobusowych dziennych miejskich
- 4 linie autobusowe dzienne międzygminne (po 2 linie do gmin Białe Błota i Osielsko)
- 5 linii autobusowych nocnych⁹¹

Tabela 66. Linie tramwajowe w Bydgoszczy (stan na 2014 r.)

Numer linii	Trasa przejazdu	Liczba przystanków	Średni czas przejazdu	Średni czas oczekiwania na tramwaj w dni powszednie	Średni czas oczekiwania na tramwaj w dni wolne od pracy
Linie dzienne:					
1	Wilczak – Las Gdański	17	25 minut	17 minut	22 minuty
	Las Gdański – Wilczak	16	24 minuty	17 minut	25 minut
2	Rondo Kujawskie – Las Gdański	21	37 minut	17 minut	23 minuty
	Las Gdański – Rondo Kujawskie	21	37 minut	17 minut	23 minuty
3	Bałtycka – Rycerska	12	18 minut	8 minut	12 minut
	Rycerska – Bałtycka	13	19 minut	8 minut	12 minut
4	Glinki – Bielawy	18	31 minut	18 minut	24 minuty
	Bielawy – Glinki	18	30 minut	18 minut	24 minuty
5	Glinki – Rycerska	17	28 minut	17 minut	25 minut
	Rycerska – Glinki	18	27 minut	17 minut	25 minut
6	Bielawy – Łęgnowo	26	39 minut	18 minut	23 minuty
	Łęgnowo – Bielawy	26	40 minut	18 minut	23 minuty
7	Bałtycka – Kapuściska	8	13 minut	17 minut	Nie kursuje
	Kapuściska – Bałtycka	8	14 minut	17 minut	Nie kursuje
8	Kapuściska – Wilczak	18	32 minuty	18 minut	22 minuty
	Wilczak – Kapuściska	19	31 minut	18 minut	22 minuty

Źródło: www.zdmikp.bydgoszcz.pl/index.php/pl/rozkady-jazdy/wybor-linii-komunikacyjnej

⁹⁰ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+

⁹¹ Strona internetowa Miejskiego Zakładu Komunikacji sp. z o.o. Bydgoszczy: <http://mzk.bydgoszcz.pl>

Tabela 67. Linie autobusowe w Bydgoszczy (stan na 2014 r.)

Numer linii	Trasa przejazdu	Liczba przystanków	Średni czas przejazdu	Średni czas oczekiwania na autobus w dni powszednie	Średni czas oczekiwania na autobus w dni wolne od pracy
Linie dzienne:					
51	Plac Kościeleckich – Czyżkówko	13	21 minut	22 minuty	42 minuty
	Czyżkówko – Plac Kościeleckich	15	26 minut	22 minuty	42 minuty
52	Leśne – Błonie	13	23 minuty	15 minut	25 minut
	Błonie – Leśne	15	27 minut	15 minut	25 minut
	Myślęcinek – Błonie	4	30 minut	40 minut	50 minut
	Podkowa – Błonie	23	43 minuty	55 minut	60 minut
	Leśne – Myślęcinek	4	6 minut	40 minut	30 minut
	Myślęcinek – Podkowa	8	11 minut	35 minut	45 minut
53	Błonie – Glinki	18	28 minut	13 minut	18 minut
	Glinki – Błonie	18	26 minut	13 minut	18 minut
	Błonie - Park Przemysłowy/ Biurowiec	4	6 minuty	40 minut (kursuje między 5-8, 13-17, 18-19, 22-23)	Nie kursuje
	Park Przemysłowy/ Biurowiec – Błonie	21	32 minuty	40 minut (kursuje między 5-8, 14-19, 22-23)	Nie kursuje
54	Błonie – Piaski	17	30 minut	10 minut	16 minut
	Piaski – Błonie	16	27 minut	10 minut	16 minut
	Błonie – Piaski (przez Pileckiego)	20	32 minuty	100 minut (kursuje między 5-17 i 22-23)	80 minut (kursuje między 5-18)
	Piaski Błonie (przez Pileckiego)	18	19 minut	100 minut (kursuje pomiędzy 5-17 i 21-23)	60 minut (kursuje między 5-5 i 10-18)
55	Morska – Skorupki	16	25 minut	18 minut	24 minuty
	Skorupki – Morska	17	26 minut	18 minut	24 minuty
56	Plac Kościeleckich – Belma	15	24 minuty	15 minut	45 minut
	Belma – Plac Kościeleckich	18	29 minut	16 minut	45 minut
	Garbary – Belma	13	19 minut	23 minuty (kursuje między 4-8, 12-18 oraz 21-22)	40 minut (kursuje między 4-7 i 21-22)
	Nakielska / Lisia – Plac Kościeleckich	16	26 minut	40 minut	45 minut
	Belma – Garbary	14	21 minut	25 minut (kursuje między 5-9, 13-23)	Kursuje między 6-7 i 22-23
57	Błonie – Dworzec Główny	21	35 minut	30 minut	30 minut
	Dworzec Główny – Błonie	21	38 minut	30 minut	30 minut
58	Plac Kościeleckich – Smukała	21	30 minut	17 minut	18 minut
	Smukała – Plac Kościeleckich	22	33 minuty	17 minut	18 minut
	Plac Kościeleckich – Smukała (przez: Sanatorium)	23	35 minut	30 minut	120 minut
	Smukała – Plac Kościeleckich (przez Sanatorium)	24	38 minut	30 minut	120 minut
59	Błonie – Przemysłowa UKW	23	37 minut	18 minut	Nie kursuje
	Przemysłowa UKW – Błonie	24	37 minut	18 minut	Nie kursuje
61	Garbary – Łukasiewiczza	18	27 minut	18 minut	24 minuty

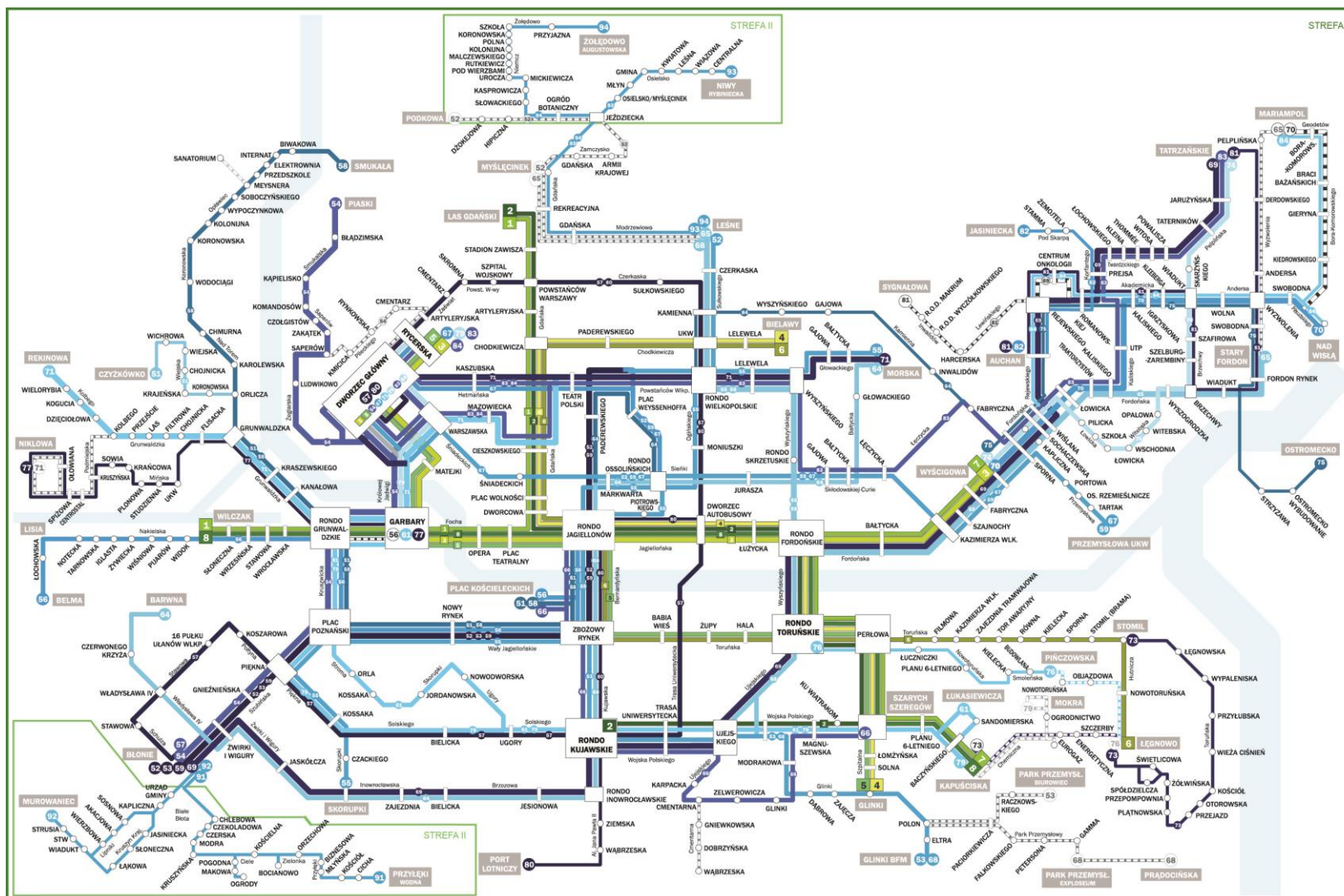
	Łukasiewicza – Garbary	16	27 minut	18 minut	24 minuty
64	Morska – Barwna	19	33 minuty	13 minut	23 minuty
	Barwna – Morska	19	32 minuty	13 minut	23 minuty
65	Stary Fordon – Leśne	25	35 minut	13 minut	23 minuty
	Leśne – Stary Fordon	24	35 minut	13 minut	23 minuty
	Stary Fordon – Myślęcinek	27	41 minut	Nie kursuje	60 minut (kursuje między 9-19)
	Mariampol – Leśne	29	42 minuty	50 minut	50 minut
	Myślęcinek – Stary Fordon	27	41 minut	Nie kursuje	60 minut (kursuje między 9-19)
	Leśne – Mariampol	29	41 minut	55 minut	60 minut
66	Plac Kościeleckich – Woj. Polskiego / Szarych Szeregów	12	18 minut	26 minut	30 minuty
	Woj. Polskiego / Szarych Szeregów – Plac Kościeleckich	12	18 minut	26 minut	30 minut
	Plac Kościeleckich – Woj. Polskiego / Szarych Szeregów (przez Cmentarną)	18	23 minuty	70 minut	120 minut
	Woj. Polskiego / Szarych Szeregów – Plac Kościeleckich (przez Cmentarną)	20	25 minut	70 minut	120 minut
67	Rycerska – Przemysłowa UKW	18	28 minut	14 minut	24 minuty
	Przemysłowa UKW – Rycerska	18	28 minut	14 minut	24 minuty
68	Leśne – Glinki	18	27 minut	14 minut	22 minuty
	Glinki – Leśne	17	28 minut	14 minut	22 minuty
	Leśne – Prądocińska	24	43 minuty	120 minut	130 minut
	Prądocińska – Leśne	23	44 minuty	120 minut	130 minut
69	Błonie – Tatrzańskie	32	53 minuty	15 minut	23 minuty
	Tatrzańskie – Błonie	31	52 minuty	15 minut	23 minuty
	Błonie – Tatrzańskie (przez Centrum Onkologii)	33	55 minut	15 minut	23 minuty
	Tatrzańskie – Błonie (przez Centrum Onkologii)	32	54 minuty	15 minut	23 minuty
70	Rondo Fordońskie – Nad Wisłą	19	27 minut	9 minut	14 minut
	Nad Wisłą – Rondo Fordońskie	20	31 minut	9 minut	14 minut
	Rondo Fordońskie – Mariampol	23	31 minut	18 minut	25 minut
	Mariampol – Rondo Fordońskie	24	35 minut	18 minut	25 minut
71	Rekinowa – Morska	22	37 minut	11 minut	15 minut
	Morska – Rekinowa	24	36 minut	11 minut	15 minut
	Nikłowa – Morska	22	39 minut	30 minut (kursuje w godzinach 4-9, 12-18 oraz 22-23)	7 godzin
	Morska – Nikłowa	30	41 minut	30 minut (kursuje w godzinach 4-8, 12-17 oraz 21-22)	7 godzin
73	Stomil – Łęgnowo	13	16 minut	60 minut	75 minut 30 minut (kursuje w godzinach 7-19)
	Łęgnowo – Stomil	13	14 minut	60 minut	75 minut (kursuje w godzinach 7-19)
	Stomil – Kapuściska	19	23 minuty	120 minut	120 minut (w Sobotę, w

					Niedzielę tylko kurs około 17)
	Kapuściska – Stomil	17	20 minut	120 minut	120 minut (w Sobotę, w Niedzielę tylko kurs około 17)
74	Rondo Fordońskie – Tatrzańskie	24	30 minut	19 minut	25 minut
	Tatrzańskie – Rondo Fordońskie	25	36 minut	18 minut	25 minut
75	Rondo Fordońskie – Ostromecko	24	36 minut	Nie kursuje	120 min (kursuje w godzinach: 10-20)
	Ostromecko – Rondo Fordońskie	36 minut	36 minut	Nie kursuje	120 min (kursuje w godzinach: 10-20)
76	Rondo Toruńskie – Łęgnowo	10	14 minut	25 minut (kursuje w godzinach: 5-8, 13-17 i 21-22)	Nie kursuje
	Łęgnowo – Rondo Toruńskie	11	15 minut	25 minut (kursuje w godzinach: 5-8, 13-17, 22-23)	Nie kursuje
	Rondo Toruńskie – Smoleńska / Pińczowska	6	8 minut	19 minut (kursuje w godzinach: 5-8, 13-18, 21-22)	25 minut (kursuje tylko w sobotę, w godzinach: 5-9 i 12-16)
	Smoleńska / Pińczowska – Rondo Toruńskie	7	10 minut	19 minut (kursuje w godzinach: 5-9, 12-18, 22-23)	19 minut (kursuje w godzinach: 5-10 i 13-17)
77	Garbary – Nikłowa	16	21 minut	22 minuty	30 minut
	Nikłowa – Garbary	14	21 minut	22 minuty	30 minut
79	Rycerska – Kapuściska	18	30 minut	12 minut	25 minut
	Kapuściska – Rycerska	18	30 minut	12 minut	25 minut
	Rycerska – Mokra	21	36 minut	35 minut (kursuje w godzinach: 5-8, 13-16 oraz 21-23)	40 minut (kursuje w godzinach: 5-7, 13-14 oraz 21-23)
	Mokra – Rycerska	21	36 minut	30 minut (kursuje w godzinach: 6-8, 14-17 oraz 21-23)	40 minut (kursuje w godzinach: 5-7, 14-15 oraz 21-23)
80	Port Lotniczy – Dworzec Główny	17	33 minuty	30 minut	30 minut
	Dworzec Główny – Port Lotniczy	17	31 minut	30 minut	30 minut
81	Tatrzańskie – Auchan	17	24 minuty	47 minut	65 minut
	Auchan – Tatrzańskie	18	25 minut	47 minut	65 minut
	Tatrzańskie – Sygnałowa	21	34 minuty	180 minut (kursuje w godzinach: 9-20)	180 minut (kursuje w godzinach: 9-20)
	Sygnałowa – Tatrzańskie	23	34 minuty	180 minut (kursuje w godzinach: 9-20)	180 minut (kursuje w godzinach: 9-20)
82	Auchan - Jasiniecka	7	10 minut	50 minut (kursuje w godzinach: 4-9, 13-19,	180 minut (kursuje w

				20-22)	godzinach: 9-20)
	Jasyniecka – Auchan	7	10 minut	50 minut (kursuje w godzinach: 4-9, 14-19, 20-22)	180 minut (kursuje w godzinach 9-22)
83	Rycerska – Tatrzańskie	26	48 minut	13 minut	45 minut
	Tatrzańskie – Rycerska	25	41 minut	13 minut	45 minut
84	Nad Wisłą – Rycerska	23	43 minuty	27 minut	44 minuty
	Rycerska – Nad Wisłą	24	45 minut	27 minut	44 minuty
	Mariampol – Rycerska	28	49 minut	50 minut	70 minut
	Rycerska – Mariampol	29	51 minut	50 minut	70 minut
91	Błonie (przez gminę Białe Błota) – Przyłęki/Wodna	18	31 minut	90 minut	180 minut
	Przyłęki / Wodna – Błonie (przez gminę Białe Błota)	18	33 minuty	90 minut	180 minut
92	Błonie (przez gminę Białe Błota) – Murowaniec	10	19 minut	49 minut	60 minut
	Murowaniec – Błonie (przez gminę Białe Błota)	10	19 minut	49 minut	60 minut
93	Leśne – Niwy / Rybniecka (gmina Osiesko)	12	20 minut	76 minut	106 minut (kursuje w godzinach: 8-24)
	Niwy / Rybniecka (gmina Osiesko – Leśne)	13	21 minut	76 minut	106 minut (kursuje w godzinach: 8-24)
94	Leśne – Żołędowo / Augustowo (gmina Osiesko)	16	26 minut	71 minut	103 minuty (kursuje w godzinach: 6-23)
	Żołędowo / Augustowo (gmina Osiesko) – Leśne	16	25 minut	71 minut	103 minuty (kursuje w godzinach: 7-23)
Linie nocne:					
31N	Leśne – Łęgnowo	39	56 minut	74 minuty	74 minuty
	Łęgnowo – Leśne	41	58 minut	74 minuty	74 minuty
32N	Błonie – Tatrzańskie	34	46 minut	75 minut	75 minut
	Tatrzańskie – Błonie	34	45 minut	75 minut	75 minut
33N	Piaski – Mariampol	50	73 minuty	70 minut	70 minut
	Mariampol – Piaski	50	75 minuty	70 minut	70 minut
34N	Plac Kościeleckich – Smukała	22	24 minuty	80 minut	70 minut
	Smukała – Plac Kościeleckich	22	21 minut	80 minut	70 minut
	Plac Kościeleckich – Smukała (przez Sanatorium)	24	24 minuty	Kurs o godz. 2:01	Kurs o godz. 2:01
35N	Plac Kościeleckich – Plac Kościeleckich	34	49 minut	75 minut	69 minut

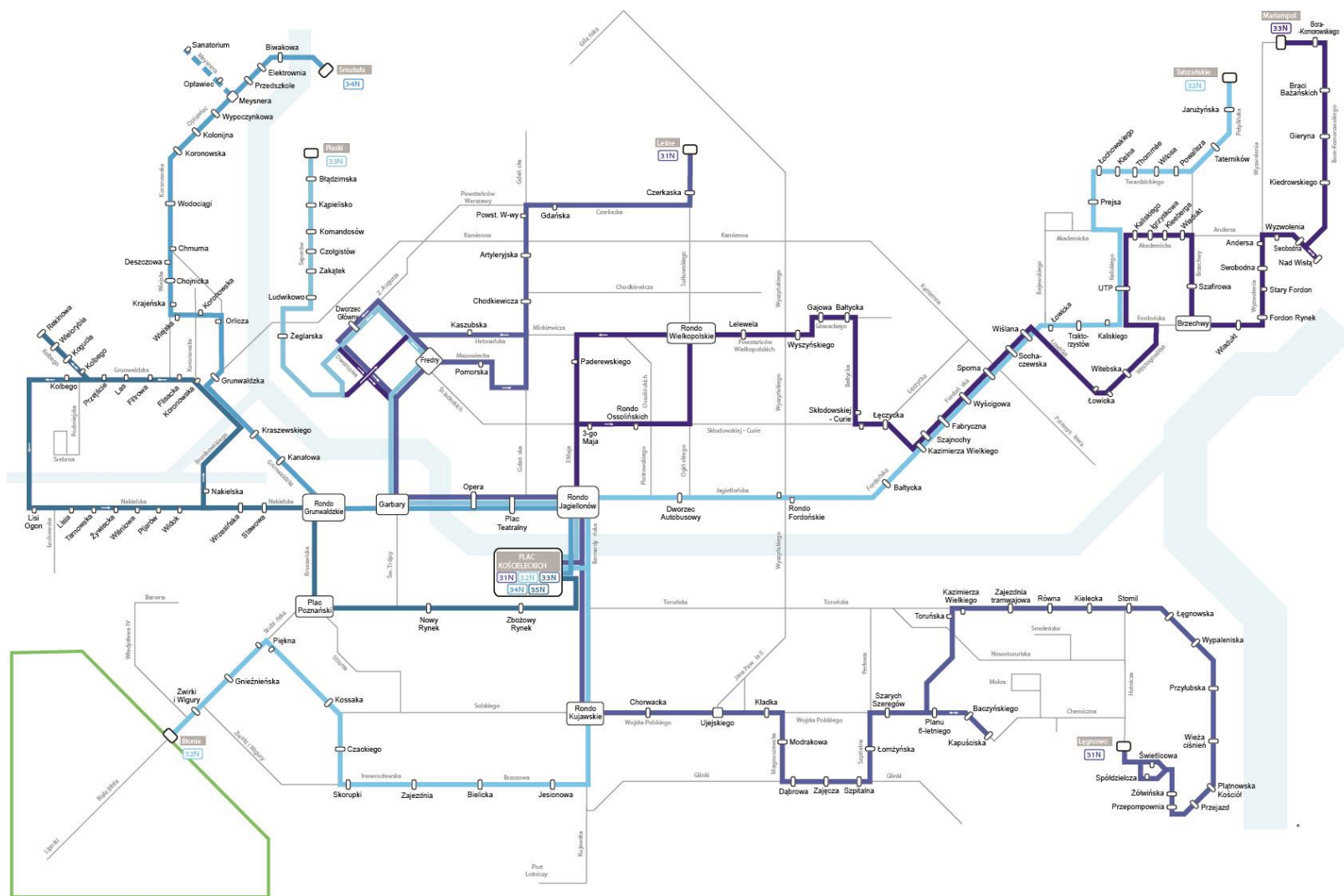
Źródło: www.zdmikp.bydgoszcz.pl/index.php/pl/rozkady-jazdy/wybor-linii-komunikacyjnej

Mapa 53. Schemat linii dziennych komunikacji miejskiej, działających na terenie miasta Bydgoszcz (stan na 2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.zdmikp.bydgoszcz.pl

Mapa 54. Schemat linii nocnych komunikacji miejskiej, działających na terenie miasta Bydgoszcz (stan na 2014 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.zdmikp.bydgoszcz.pl

W skład bydgoskich Miejskich Zakładów Komunikacji w 2012 r. wchodziło 225 autobusów oraz 120 tramwajów⁹². Stanowi to 3 % spadek w stosunku do roku 2010. Dbając o jakość przewozów oraz komfort pasażerów, przedsiębiorstwo każdego roku wymienia część istniejącego taboru na nowocześniejszy. Aktualnie na terenie miasta Bydgoszcz prowadzona jest inwestycja mająca na celu zbudowanie linii tramwajowej do Fordonu.

Liczba pasażerów komunikacji miejskiej w Bydgoszczy w ciągu dwóch lat zmniejszyła się o 7,6%. W 2010 r. liczba pasażerów autobusów wynosiła 79,06 mln a tramwajów 29,14 mln, natomiast w 2012 r. pasażerów było 72,09 mln w przypadku autobusów i 27,82 mln pasażerów w przypadku tramwajów⁹³. Jako główne przyczyny spadku liczby pasażerów można wskazać, podobnie jak w przypadku Torunia, ogólną sytuację związaną z rozwojem gospodarczym: podniesienie poziomu życia mieszkańców miasta, którzy coraz częściej decydują się na zakup własnego samochodu, oraz niższą konkurencyjność komunikacji miejskiej w stosunku do alternatywnych środków transportu.

Organizatorem transportu zbiorowego na terenie miasta Torunia jest Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Torunia. Obsługą przewozową w ramach transportu miejskiego zajmuje się Miejski Zakład Komunikacji sp. z o.o. Zakres jego działania obejmuje komunikację tramwajową i autobusową. W jej ramach funkcjonuje:

- 5 linii tramwajowych dziennych
- 1 linia tramwajowa nocna
- 34 linie autobusowe dzienne (w tym 4 linie miejsko-podmiejskie dojeżdżające również do sąsiadującej gminy Lubicz)
- 4 linie autobusowe nocne⁹⁴

Tabela 68. Linie tramwajowe w Toruniu (stan na 2014 r.)

Numer linii	Trasa przejazdu	Liczba przystanków	Średni czas przejazdu	Średni czas oczekiwania na tramwaj w dni powszednie	Średni czas oczekiwania na tramwaj w dni wolne od pracy
Linie dzienne:					
1	Olimpijska - Reja	20	31 minut	17 minut	30 minut
	Reja - Olimpijska	20	30 minut	17 minut	30 minut
2	Elana - Motoarena	19	25 minut	18 minut	30 minut
	Motoarena - Elana				
3	Elana - Motoarena	22	31 minut	35 minut	Nie kursuje
	Motoarena - Elana	22	31 minut	35 minut	Nie kursuje
4	Wschodnia - Motoarena	20	28 minut	18 minut	30 minut
	Motoarena - Wschodnia	19	26 minut		
5	Olimpijska - Motoarena	24	35 minut	30 minut	30 minut
	Motoarena - Olimpijska	24	35 minut	30 minut	30 minut
Linia nocna:					
1N	Olimpijska - Reja	20	25 minut	Nie kursuje	70 minut
	Reja - Olimpijska	20	26 minut	Nie kursuje	70 minut

Źródło: <http://www.torun.pl/pl/miasto/transport-publiczny/komunikacja-miejska/rozklad-jazdy-komunikacji-miejskiej>

⁹² Strona internetowa Miejskich Zakładów Komunikacji sp. z o.o. w Bydgoszczy

⁹³ j.w.

⁹⁴ Strona internetowa Miejskiego Zakładu Komunikacji w Toruniu sp. z o.o.

Tabela 69. Linie autobusowe w Toruniu (stan na 2014 r.)

Numer linii	Trasa przejazdu	Liczba przystanków	Średni czas przejazdu	Średni czas oczekiwania na autobus w dni powszednie	Średni czas oczekiwania na autobus w dni wolne od pracy
Linie dzienne:					
10	Szubińska - Koniuchy	19	25 minut	20 minut	25 minut
	Koniuchy - Szubińska	19	23 minuty	20 minut	25 minut
11	Czerniewice – Koniuchy	23	39 minut	14 minut	20 minut
	Koniuchy - Czerniewice	22	36 minut	14 minut	20 minut
12	Osiedle Leśne (Polna) – Rudak	22	28 minut	55 minut	60 minut
	Rudak – (Polna) Osiedle Leśne	21	28 minut	55 minut	60 minut
13	Olimpijska - Wrzosowa	35	50 minut	30 minut	30 minut
	Wrzosowa - Olimpijska	36	52 minuty	30 minut	30 minut
14	Cmentarz Centralny – Okólna	23	32 minuty	30 minut	40 minut
	Okólna – Cmentarz Centralny	22	33 minuty	30 minut	40 minut
15	Uniwersytet – Rubinkowo II	16	27 minut	10 minut	17 minut
	Rubinkowo II - Uniwersytet	17	26 minut	10 minut	17 minut
16	Olimpijska - Wrzosy	26	33 minuty	35 minut	Nie kursuje
	Wrzosy – Olimpijska	25	32 minuty	35 minut	Nie kursuje
17	Uniwersytet – Cmentarz Centralny	21	26 minut	60 minut (Kursuje w godzinach 8-12)	Nie kursuje
	Cmentarz Centralny - Uniwersytet	20	25 minut	60 minut (Kursuje w godzinach 9-12)	Nie kursuje
	Uniwersytet - Mazowiecka	19	24 minuty	60 minut	Nie kursuje
	Mazowiecka - Uniwersytet	18	23 minuty	60 minut	Nie kursuje
18	Port Drzewny – Wrzosy I	20	21 minut	55 minut	60 minut
	Wrzosy I – Port Drzewny	17	21 minut	55 minut	60 minut
19	Plac Św. Katarzyny - Czerniewice	12	20 minut	50 minut	60 minut
	Czerniewice – Plac Św. Katarzyny	11	18 minut	50 minut	60 minut
20	Zakłady Drobiarskie – Koniuchy	21	25 minut	30 minut	40 minut
	Koniuchy – Zakłady Drobiarskie	20	24 minut	30 minut	40 minut
	Glinki - Koniuchy	22	26 minut	60 minut	70 minut
	Koniuchy - Glinki	21	26 minut	60 minut	70 minut
21	Gronowo (gmina Lubicz) - Uniwersytecka	27	51 minut	60 minut (kursuje w godzinach 4-9 i 13-23)	130 minut
	Uniwersytecka – Gronowo (gmina Lubicz)	28	49 minut	60 minut (kursuje w godzinach 4-9 i 13-23)	130 minut
	Kolonia Papowska (gmina Lubicz) - Uniwersytecka	21	37 minut	52 minut (kursuje w godzinach: 5-10, 13, 15-22)	120 minut (kursuje w godzinach: 5-11 i 16-23)

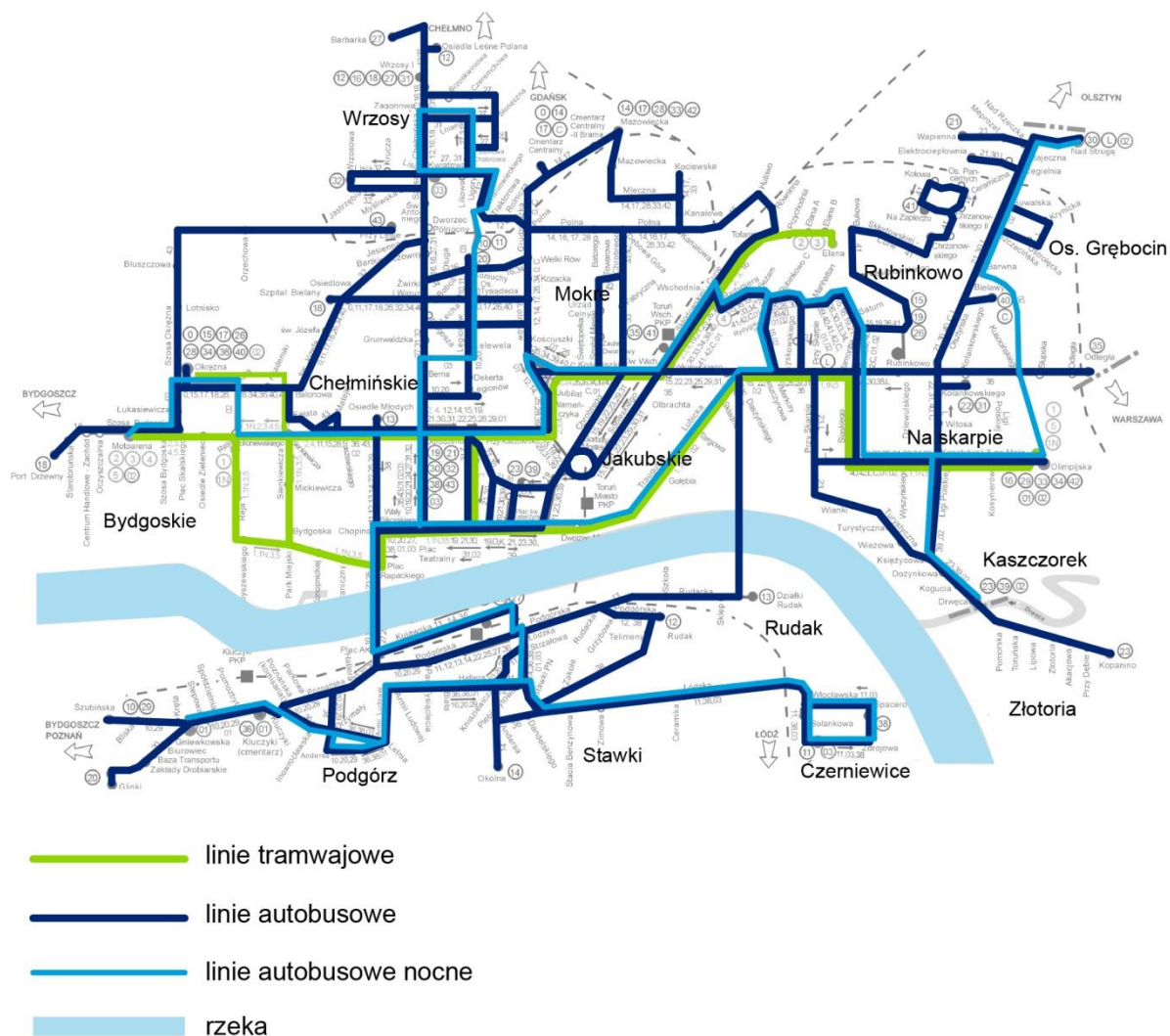
	Uniwersytecka – Kolonia Papowska (gmina Lubicz)	23	36 minut	52 minut (kursuje w godzinach: 6-8 i 13-23)	120 minut (kursuje w godzinach: 6-13 i 17-23)
	Grębocin (gmina Lubicz) - Uniwersytecka	22	34 minuty	48 minut	110 minut
	Uniwersytecka - Grębocin (gmina Lubicz)	22	34 minuty	48 minut	110 minut
	Wapienna - Uniwersytecka	18	30 minut	40 minut	70 minut
	Uniwersytecka – Wapienna	19	29 minut	40 minut	70 minut
22	Dworzec Główny – Na Skarpie	15	25 minut	20 minut	24 minuty
	Na Skarpie – Dworzec Główny	17	25 minut	20 minut	24 minuty
23	Kopanino (gmina Lubicz) – Plac św. Katarzyny	23	30 minut	45 minut	50 minut
	Plac św. Katarzyny – Kopanino (gmina Lubicz)	23	29 minut	45 minut	50 minut
	Kaszczorek – Plac św. Katarzyny	16	22 minuty	40 minut	40 minut
	Plac św. Katarzyny - Kaszczorek	16	22 minuty	40 minut	40 minut
26	Rubinkowo II – Plac Skalskiego	21	32 minuty	22 minuty	30 minut
	Plac Skalskiego – Rubinkowo II	21	30 minut	22 minuty	30 minut
27	Dworzec Główny – Wrzosa I	17	32 minuty	20 minut	24 minuty
	Wrzosa I – Dworzec Główny	14	25 minut	20 minut	24 minuty
28	Mazowiecka - Uniwersytet	17	25 minut	30 minut (kursuje do godz. 18)	Nie kursuje
	Uniwersytet - Mazowiecka	17	24 minuty	30 minut (kursuje do godz. 17)	Nie kursuje
29	Szubińska – Olimpijska	28	36 minut	30 minut	Nie kursuje
	Olimpijska - Szubińska	29	36 minut	30 minut	Nie kursuje
30	Nad Strugą – Uniwersytecka	17	31 minut	18 minut	28 minut
	Uniwersytecka – Nad Strugą	17	30 minut	18 minut	28 minut
31	Wrzosa I – Na Skarpie	22	32 minuty	20 minut	25 minut
	Na Skarpie - Wrzosa	25	35 minut	20 minut	25 minut
33	Mazowiecka – Olimpijska	19	26 minut	60 minut (kursuje w godzinach 5-8, 14-16 i 22-23)	60 minut (kursuje tylko w soboty w godzinach 5-16)
	Olimpijska - Mazowiecka	18	24 minuty	60 minut (kursuje w godzinach 5-8, 14-16 i 22-23)	60 minut (kursuje tylko w soboty w godzinach 5-16)
34	Olimpijska – Plac Skalskiego	25	38 minut	26 minut	30 minut
	Plac Skalskiego – Olimpijska	26	39 minut	26 minut	30 minut
35	Krobia (gmina Lubicz) – Uniwersytecka	25	42 minuty	65 minut	120 minut
	Uniwersytecka – Krobia (gmina Lubicz)	24	40 minut	65 minut	120 minut
	Lubicz Osiedle (gmina Lubicz) – Uniwersytecka	20	36 minut	25 minut	40 minut
	Uniwersytecka – Lubicz Osiedle (gmina Lubicz)	19	35 minut	25 minut	40 minut
36	Kluczyki Cmentarz - Uniwersytet	21	30 minut	45 minut	45 minut

	Uniwersytet – Kluczyki Cmentarz	21	29 minut	45 minut	45 minut
37	Gronowo - Uniwersytecka	28	47 minut	150 minut (kursuje w godzinach 5-15)	Nie kursuje
	Uniwersytecka – Gronowo	28	47 minut	150 minut (kursuje w godzinach 5-14)	Nie kursuje
	Grębocin - Uniwersytecka	20	32 minuty	120 minut (kursuje w godzinach 5-15)	Nie kursuje
	Uniwersytecka – Grębocin	21	31 minut	120 minut (kursuje w godzinach 5-15)	Nie kursuje
38	Spacerowa – Plac Teatralny	22	31 minut	56 minut (kursuje do godziny 17)	70 minut (kursuje w godzinach 7 - 13)
	Plac Teatralny - Spacerowa	26	36 minut	56 minut (kursuje do godziny 16)	70 minut (kursuje w godzinach 7-13)
39	Nad Strugą - Kaszczorek	23	31 minut	42 minuty (kursuje do godziny 17)	Nie kursuje
	Kaszczorek – Nad Strugą	21	30 minut	42 minuty (kursuje do godziny 16)	Nie kursuje
40	Bielawy – Plac Skalskiego	23	37 minut	26 minut	30 minut
	Plac Skalskiego – Bielawy	24	35 minut	26 minut	30 minut
41	Na Zapleczu – Dworzec Wschodni	10	14 minut	60 minut (kursuje w godzinach 4-17 i 22-23)	Nie kursuje
	Dworzec Wschodni – Na Zapleczu	13	16 minut	60 minut (kursuje w godzinach 5-15 i 22-23)	Nie kursuje
42	Mazowiecka – Olimpijska	20	24 minuty	48 minut	Nie kursuje
	Olimpijska – Mazowiecka	20	24 minuty	48 minut	Nie kursuje
43	Odrodzenia – Przy Lesie	10	15 minut	51 minut	51 minut
	Przy Lesie – Odrodzenia	11	17 minut	51 minut	51 minut
44	Nad Strugą – Zakłady Drobiarskie	37	50 minut	53 minuty	65 minut
	Zakłady Drobiarskie – Nad Strugą	37	48 minut	53 minuty	65 minut
	Wapienna – Zakłady Drobiarskie	37	50 minut	120 minut	120 minut
	Zakłady Drobiarskie – Wapienna	37	48 minut	120 minut	120 minut
0	Uniwersytet – Cmentarz Centralny	14	18 minut	Nie kursuje	60 minut (kursuje w godzinach 9-19)
	Cmentarz Centralny – Uniwersytet	13	16 minut	Nie kursuje	60 minut (kursuje w godzinach 9-19)
C	Bielawy – Cmentarz Centralny	17	26 minut	Nie kursuje	42 minuty (kursuje w godzinach 8-19)
	Cmentarz Centralny – Bielawy	17	27 minut	Nie kursuje	42 minuty (kursuje w godzinach 8-19)
Linie nocne:					
01	Gniewkowska – Olimpijska	32	40 minut	80 minut	60 minut
	Olimpijska – Gniewkowska	33	40 minut	80 minut	80 minut
02	Nad Strugą – Okrężna	29	37 minut	170 minut (kurs o 23 wydłużony do pętli Motoarena)	90 minut
	Okrężna – Nad Strugą	27	37 minut	170 minut (kurs o 23 wyjeżdża z pętli Motoarena)	90 minut

	Olimpijska – Okrężna	22	26 minut	70 minut	60 minut
	Okrężna Olimpijska	21	28 minut	70 minut	60 minut
	Plac Teatralny – Okrężna	5	7 minut	50 minut	40 minut
	Okrężna - Plac Teatralny	7	10 minut	50 minut	40 minut
03	Lisia - Czerniewice	21	28 minut	152 minuty	152 minuty
	Czerniewice – Lisia	24	30 minut	152 minuty	152 minuty
04	Plac Teatralny – Okrężna	5	7 minut	40 minut	40 minut
	Motoarena – Plac Teatralny	3	6 minut	120 minut	120 minut

Źródło: www.torun.pl/pl/miasto/transport-publiczny/komunikacja-miejska/rozklad-jazdy-komunikacji-miejskiej

Mapa 55. Układ linii komunikacji miejskiej w Toruniu (stan na 2014 r.)

Źródło: Strona internetowa Miejskiego Zakładu Komunikacji sp. z o.o. w Toruniu, www.mzk.torun.pl

W skład taboru toruńskiego Miejskiego Zakładu Komunikacji w 2012 r. wchodziło 135 autobusów, w tym autobusy marek JELCZ, SOLARIS, MAN oraz 55 tramwajów⁹⁵. Od 2010 r. liczba autobusów zwiększyła się o 8%, natomiast liczba tramwajów pozostaje bez zmian. Od grudnia 2014 r. do września 2015 r. stan taboru powiększył się o 12 niskopodłogowych tramwajów wyprodukowanych przez bydgoską fabrykę PESA.

Liczba pasażerów komunikacji miejskiej w Toruniu na przestrzeni lat zmniejszyła się o 34%. W 2003 r. pasażerów było 60 250 248, a w 2012 r. 40 051 819⁹⁶. Analizując te liczby, należy pamiętać, że w 2003 r. autobusy miejskiej komunikacji dojeżdżały do okolicznych miejscowości z gminy Lubicz, takich jak: Lubicz, Gronowo, Rogówko i Złotoria, a w 2012 r. tylko do Złotorii, przez co niektóre linie autobusowe zostały zlikwidowane, a niektóre znacząco skrócone. Spadek liczby osób korzystających z komunikacji publicznej może wynikać też z jej niskiej konkurencyjności w stosunku do innych środków transportu, takich jak samochody osobowe, a także wiązać się z poprawą sytuacji materialnej mieszkańców, a co za tym idzie, większą dostępnością samochodów osobowych.

Na terenie gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego zorganizowana jest komunikacja gminna lub miejska. Usługi te świadczone są zwykle przez prywatnych przewoźników, także przy współpracy z urzędami poszczególnych gmin lub miast. Ten rodzaj komunikacji występuje w:

- Gminie miejsko-wiejskiej Koronowo
- Gminie wiejskiej Białe Błota
- Gminie wiejskiej Osielesko
- Gminie wiejskiej Lubicz

Komunikacja autobusowa międzygminna

Istotnym elementem pozwalającym na przemieszczanie się między gminami jest komunikacja autobusowa dalekobieżna. W przeciwieństwie do komunikacji miejskiej występuje ona na całym obszarze Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego. Ma ona ogromne znaczenie, ponieważ każdego dnia wiele osób za pomocą tego środka transportu dojeżdża do pracy lub szkół znajdujących się czasem nawet kilkadziesiąt kilometrów od miejsca zamieszkania. Na terenie BTOF można wyróżnić dwóch przewoźników, których połączenia realizowane są nie tylko w obrębie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, ale pozwalają na przemieszczanie się po całym kraju. Są to: Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Bydgoszczy sp. z o.o. oraz Arriva Sp. z o.o. działająca w Toruniu. Oprócz nich, na analizowanym obszarze, działają także prywatni przewoźnicy, których funkcjonowanie wzbogaca ofertę komunikacyjną i ułatwia przemieszczanie się między oddalonymi od siebie obszarami.

PKS w Bydgoszczy sp. z o.o. w obecnym kształcie funkcjonuje od 1 marca 2002 roku. Oprócz swojej podstawowej działalności jaką jest przewóz osób prowadzi także wypożyczalnię autobusów, biuro podróży oraz Stację Kontroli Pojazdów⁹⁷.

⁹⁵ j.w.

⁹⁶ j.w.

⁹⁷ Strona internetowa PKS w Bydgoszczy sp. z o.o.: <http://www.pks.bydgoszcz.pl>

Tabela 70. Połączenia autobusowe realizowane z Dworca Autobusowego w Bydgoszczy do gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2014 r.)

Trasa przejazdu		Zatrzymuje się w :	Liczba przystanków	Średni czas przejazdu	Średnia liczba kursów w dni robocze	Średnia odległość jaką autobus pokonuje	Przewoźnicy
OD	DO						
Dworzec Autobusowy w Bydgoszczy	Koronowo Dworzec Autobusowy	Gmina Koronowo	24	45 minut	23	30 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. PKS Chojnice sp. z.o.o.
	Solec Kujawski ul. Toruńska	Gmina Solec Kujawski	18	40 minut	25	22 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Białe Błota Skrzyżowanie	---	8	18 minut	62	9 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy Oddział w Inowrocławiu
	Dąbrowa Chełmińska (Wieś)	---	12	32 minuty	12	22 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Dąbrowa Chełmińska (LINIE)	---	13	34 minuty	7	24 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Dąbrowa Chełmińska (Skrzyżowanie)	---	11	32 minuty	28	21 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Dobrcz (Stacja Paliw)	Gmina Osielsko	21	33 minuty	10	24 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Nowa Wieś Wielka	---	7	28 minut	2	21 km	PKS Konin S.A. PKS PKS Turek S.A.
	Nowa Wieś Wielka	---	11	29 minut	38	21 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. O/Inowrocław
	Osielsko	---	8	14 minut	31	11 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Sicienko (Gmina Sicienko)	---	14	34 minuty	14	21 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Sicienko	---	13	31 minut	23	20 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.

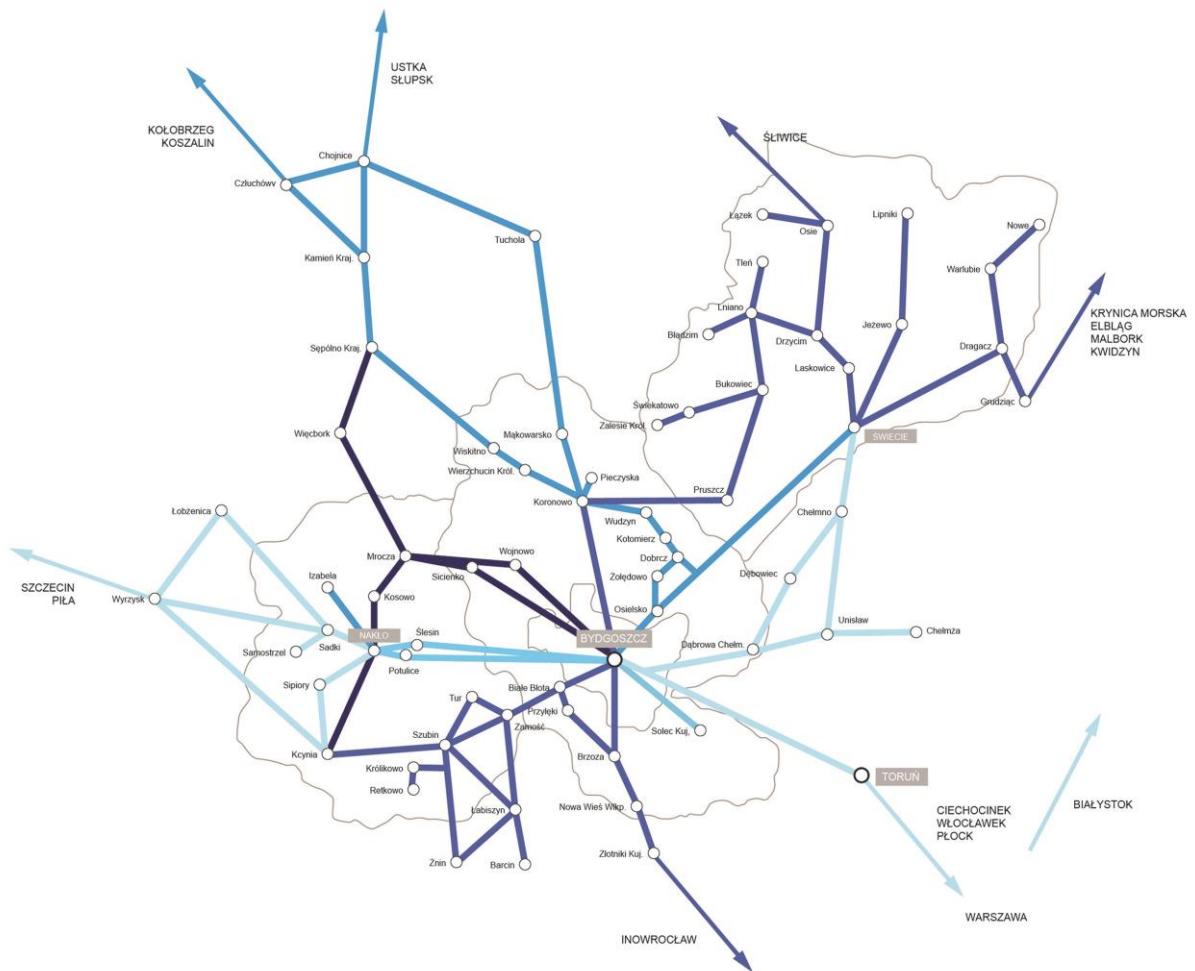
Łabiszyn (Dworzec)	Gmina Nowa Wieś Wielka	17	35 minut	29	25 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. O/Inowrocław
Szubin (Dworzec ul. S. Pałuki/Paderewskiego)	Gmina Białe Błota	16	40 minut	40	26 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
Szubin (ul. Kcyńska)	Gmina Białe Błota	17	44 minuty	12	28 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. O/Inowrocław
Szubin (ul. Jana Pawła II)	Gmina Białe Błota	18	46 minut	11	29 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. O/Inowrocław
Nakło Nad Notecią (Dworzec Autobusowy)	Gmina Białe Błota	24	50 minut	23	33 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
Nakło Nad Notecią (Dworzec Autobusowy)	Gmina Sicienko	17	45 minut	20	32 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
Nakło Nad Notecią (Dworzec Autobusowy)	Gmina Białe Błota Gmina Szubin	30	55 minut	6	38 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
Nakło Nad Notecią (Dworzec Autobusowy)	Bydgoszcz Gmina Sicienko Gmina Mrocza Gmina Nakło Nad Notecią	32	75 minut	2	53 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
Nakło Nad Notecią (Dworzec Autobusowy) – kurs przyśpieszony	---	8	80 minut	4	43 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. PKS w Mławie S.A. (grupa Mobilis) PKS "Polonus" w Warszawie S.A.
Toruń (Dworzec Autobusowy)	Gmina Zławieś Wielka	27	70 minut	15	47 km	Arriva sp. z.o.o. w Toruniu Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. (oddziały we Włocławku, Brodnicy) PKS w Ostródzie S.A. (grupa Mobilis) PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.

Toruń (Dworzec Autobusowy) – kurs przyspieszony	Gmina Zławieś Wielka	8	47 minut	23	47 km	PKS w Łodzi sp. z.o.o. PKS w Słupsku S.A. PKS "Polonus" w Warszawie S.A. PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. PKS sp. z.o.o. w Koszalinie PKS w Płocku S.A. PKS w Mławie S.A. (grupa Mobilis)
Toruń (ul. Kolankowskiego)	Gmina Zławieś Wielka	13	70 minut	16	54 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
Toruń (ul. Dziewulskiego) – linia przyspieszona	Gmina Zławieś Wielka	16	83 minuty	3	53 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy
Toruń (ul. Łódzka os. Czerniewice)	Gmina Zławieś Wielka	32	93 minuty	3	56 km	Arriva sp. z.o.o. w Toruniu
Toruń (Dworzec Główny PKP)	Gmina Zławieś Wielka	29	87 minut	3	50 km	Arriva sp. z.o.o. w Toruniu Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy oddział Włocławek
Grębocin (Gmina Lubicz)	Gmina Zławieś Wielka Toruń	28	190 minut	4	57 km	Arriva sp. z.o.o. w Toruniu Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy
Zławieś Wielka	---	13	32 minuty	29	25 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. Arriva sp. z.o.o. w Toruniu
Zławieś Wielka – kurs przyspieszony	---	7	32 minuty	7	25 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddziały w Brodnicy i Włocławku PKS w Mławie S.A. oraz PKS w Ostródzie sp. z.o.o. (grupa Mobilis)
Kowalewo Pomorskie (ul. Dworcowa)	Gmina Zławieś Wielka Toruń Gmina Lubicz	43	120 minuty	3	76 km	Arriva sp. z.o.o. w Toruniu

	Kowalewo Pomorskie (ul. Dworcowa) – kurs przyspieszony	Gmina Zławieś Wielka Toruń Gmina Lubicz	13	102 minuty	5	76 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy PKS w Mławie S.A. oraz PKS w Ostródzie sp. z.o.o. (grupa Mobilis)
--	--	---	----	------------	---	-------	--

Źródło: <http://www.e-podroznik.pl/>

Mapa 56. Schemat linii autobusowych Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w Bydgoszczy (stan na 2014 r.)

Źródło: PKS w Bydgoszczy – Oficjalna strona internetowa

Komunikację autobusową międzygminną w Toruniu zapewnia Arriva sp. z.o.o., która do 2013 r. działała pod nazwą Veolia Transport Polska. Ta działająca na rynku od 1998 r. spółka zajmuje się zarządzaniem i prowadzeniem transportu miejskiego, lokalnego i regionalnego.

Tabela 71. Połączenia autobusowe realizowane z Dworca Autobusowego w Toruniu do gmin na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Trasa przejazdu		Zatrzymuje się w :	Liczba przystanków	Średni czas przejazdu	Średnia liczba kursów w dni robocze	Średnia odległość jaką pokonuje autobus	Przewoźnicy
OD	DO						
Dworzec Autobusowy w Toruniu	Bydgoszcz (Dworzec Autobusowy)	Gmina Zławieś Wielka	12	65 minut	11	47 km	
	Bydgoszcz (Dworzec Autobusowy) – kurs pospieszny	---	2	50 minut	20	47 km	PKS w Mławie, Ostródzie i Płocku (grupa Mobilis) PKS w Słupsku sp. z.o.o. PKS w Łodzi sp. z.o.o. PKS sp. z.o.o. w Koszalinie Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu Kujawsko-Pomorski Transport samochodowy oddziały we Włocławku i Brodnicy PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Bydgoszcz (Rondo Grunwaldzkie) – kurs pospieszny	---	10	80 minut	3	50 km	PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. PKS w Białymstoku S.A.
	Bydgoszcz (Marcinkowskiego UKS)	Gmina Zławieś Wielka	6	65 minut	1	54 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Dąbrowa Chełmińska (Skrzyżowanie)	Gmina Łysomice Gmina Łubianka Gmina Zławieś Wielka Gmina Dąbrowa Chełmińska	22	59 minut	1	35 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Nakło Nad Notecią (Dworzec Autobusowy) – kurs pospieszny	Bydgoszcz	5	105 minut	4	79 km	PKS w Mławie (grupa Mobilis) PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. PKS w Białymstoku S.A. PKS "Polonus" w Warszawie S.A.
	Chełmża (ul. 3-go Maja)	Gmina Łysomice Gmina Łubianka	23	54 minuty	5	33 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Chełmża (Dworzec Kolejowy)	Gmina Łysomice Gmina Łubianka	14	30 minut	45	26 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o. PKS Chojnice sp. z.o.o.
	Chełmża (ul. Przedmieście Chełmińskie)	Gmina Łysomice	13	45 minut	11	22 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Chełmża (ul. Bydgoska)	Gmina Łysomice Gmina Łubianka	19	47 minut	10	27 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
Czernikowo	Gmina Lubicz Gmina	19	45 minut	25	27 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu Kujawsko-Pomorski	

		Obrowo					Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy
	Lubicz Górny	---	9	20 minut	62	12 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy
	Łubianka (I)	Gmina Łysomice	16	32 minuty	30	23 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Łubianka (II)	Gmina Łysomice	15	34 minuty	11	22 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Łubianka (Ośrodek zdrowia)	Gmina Łysomice	10	26 minut	31	15 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Łysomice (I)	---	11	19 ,minut	65	17 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Łysomice (II)	---	6	17 minut	8	10 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Łysomice (III)	---	6	16 minut	10	10 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Obrowo	Gmina Lubicz	15	36 minut	2	22 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy
	Obrowo (osiedle)	Gmina Lubicz	16	40 minut	14	23 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Obrowo (pętla)	Gmina Lubicz	15	35 minut	39	22 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Wielka Nieszawka (Urząd Gminy)	---	11	29 minut	22	22 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Zławieś Wielka	---	15	35 minut	29	22 km	Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Zławieś Wielka – kurs pospieszny	---	3	30 minut	8	22 km	PKS w Mławie i Ostródzie (grupa Mobilis) Kujawsko-Pomorski Transport samochodowy oddziały we Włocławku i Brodnicy PKS w Bydgoszczy sp. z.o.o.
	Kowalewo Pomorskie (ul. Dworcowa)	Gmina Lubicz	16	40 minut	39	28 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu
	Kowalewo Pomorskie (ul. Dworcowa) – kurs pospieszny	Gmina Lubicz	4	34 minuty	5	28 km	Kujawsko-Pomorski Transport Samochodowy S.A. oddział w Brodnicy Arriva sp. z.o.o. oddział w Toruniu PKS w Mławie i Ostródzie (grupa Mobilis)

Źródło: <http://www.e-podroznik.pl/>

W powyższych tabelach przedstawione zostało skomunikowanie Bydgoszczy i Torunia jako rdzenia Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego z pozostałymi gminami wchodzącymi w jego skład. Z Bydgoszczy bez przesiadek można dojechać do 15 z 21 gmin wchodzących poza Toruniem i Bydgoszczą w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, natomiast w przypadku Torunia w ten sam sposób dojedziemy do 13 gmin analizowanego obszaru. Uwzględniając przesiadki zarówno z Bydgoszczy jak i z Torunia, istnieje możliwość dotarcia do każdej gminy obszaru funkcjonalnego. Analizując dane dotyczące połączeń w poszczególnych gminach BTOF, można zauważyć, że im

- o obsługi technicznej taboru⁹⁸

Arriva RP sp. z.o.o. jest częścią grupy Arriva, która należy do Deutsche Bahn. Arriva jest ogólnoeuropejskim operatorem na rynku usług transportowych, który realizuje swoje połączenia transportowe oprócz Polski także w Czechach, Danii, Węgrzech, we Włoszech, Holandii, Portugalii, Słowacji, w Hiszpanii, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Na Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym realizuje połączenia na trasach⁹⁹:

- Bydgoszcz – Kowalewo Pomorskie
- Nakło Nad Notecią – Bydgoszcz
- Bydgoszcz – Chełmża
- Toruń – Chełmża
- Toruń – Czernikowo

Powstała w 2001 r. spółka Intercity realizuje połączenia pasażerskie między większymi ośrodkami w całej Polsce a także w Europie. W ramach swojej działalności realizuje połączenia takich marek jak¹⁰⁰:

- Twoje Linie Kolejowe (TLK)
- Express InterCity (EIC)

Na analizowanym obszarze pociągi Intercity zatrzymują się tylko na stacjach w Bydgoszczy, Toruniu, Kowalewie Pomorskim, Solcu Kujawskim i Nakle Nad Notecią dzięki temu czas podróży między wymienionymi miejscowościami jest znacznie krótszy niż w przypadku pozostałych przewoźników.

Tabela 72. Pasażerskie przejazdy kolejowe realizowane z Torunia Głównego i Bydgoszczy Głównej do poszczególnych stacji w gminach na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

O D	Trasa przejazdu		Stacje pośrednie	Średni czas przejazdu	Średnia liczba kursów w dni robocze	Przewoźnik
	Gmina / Miasto	Stacja				
Toruń Główny	Gmina Solec Kujawski	Przyłubie	Toruń Kluczyki, Cierpice	19 minut	11	Przewozy Regionalne
			Toruń Kluczyki, Cierpice	20 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
		Solec Kujawski	Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie	25 minut	15	Przewozy Regionalne
			---	20 minut	8	PKP Intercity
	Gmina Nakło Nad Notecią	Nakło Nad Notecią	Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie	26 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Solec Kujawski, Bydgoszcz Wschód, Bydgoszcz Leśna, Bydgoszcz Główna	78 minut	1	PKP Intercity
	Miasto Bydgoszcz	Główna	Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie, Solec Kujawski, Bydgoszcz Łęgnowo, Bydgoszcz Wschód, Bydgoszcz Bielawy, Bydgoszcz Leśna	51 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie, Solec Kujawski, Bydgoszcz Łęgnowo	48 minut	16	Przewozy Regionalne

⁹⁸ Strona internetowa Przewozów Regionalnych sp. z.o.o.: <http://www.przewozyregionalne.pl>

⁹⁹ Strona internetowa przewoźnika Arriva RP sp. z o.o.: <http://www.arriva.pl/art/34/kim-jestesmy.html>

¹⁰⁰ Strona internetowa przewoźnika PKP Intercity S.A. <http://intercity.pl/pl/>

		Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Leśna			
		Solec Kujawski Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Leśna	42 minuty	10	PKP Intercity
	Wschód	Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie, Solec Kujawski, Bydgoszcz Łęgnowo	37 minut	19	Przewozy Regionalne
		Solec Kujawski	30 minut	8	PKP Intercity
	Bielawy	Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie, Solec Kujawski, Bydgoszcz Łęgnowo Bydgoszcz Wschód	40 minut	16	Przewozy Regionalne
		Solec Kujawski Bydgoszcz Wschód	30 minut	5	PKP Intercity
	Leśna	Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie, Solec Kujawski, Bydgoszcz Łęgnowo Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Bielawy	45 minut	16	Przewozy Regionalne
		Solec Kujawski Bydgoszcz Wschód	36 minut	8	PKP Intercity
	Łęgnowo	Toruń Kluczyki, Cierpice, Przyłubie, Solec Kujawski,	32 minuty	13	Przewozy Regionalne
Gmina Chełmża	Grzywna	Toruń Miasto Toruń Wschodni Łysomice Ostaszewo Toruńskie	26 minut	9	Arriva RP sp. z.o.o.
	Chełmża	Toruń Miasto Toruń Wschodni Łysomice Ostaszewo Toruńskie Grzywna	33 minuty	9	Arriva RP sp. z.o.o.
Gmina Czernikowo	Czernikowo	Toruń Miasto Toruń Wschodni Grębocin Dobrzejewice Obrowo Lubicz	45 minut	2	Arriva RP sp. z.o.o.
	Ograszka	Toruń Miasto Toruń Wschodni Grębocin Lubicz Dobrzejewice Obrowo Czernikowo	50 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
Gmina Lubicz	Lubicz	Toruń Miasto Toruń Wschodni Grębocin	19 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
	Grębocin	Toruń Miasto Toruń Wschodni	15 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
Gmina Łysomice	Łysomice	Toruń Miasto Toruń Wschodni	16 minut	9	Arriva RP sp. z.o.o.
	Ostaszewo Toruńskie	Toruń Miasto Toruń Wschodni Łysomice	20 minut	8	Arriva RP sp. z.o.o.

		Papowo Toruńskie	Toruń Miasto Toruń Wschodni	16 minut	6	Arriva RP sp. z.o.o.
			Toruń Miasto Toruń Wschodni	16 minut	3	Przewozy Regionalne
		Turzno	Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie	21 minut	6	Arriva RP sp. z.o.o.
			Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie	21 minut	3	Przewozy Regionalne
		Kamionki Jezioro	Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie Turzno	26 minut	6	Arriva RP sp. z.o.o.
			Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie Turzno	26 minut	3	Przewozy Regionalne
	Gmina Obrowo	Dobrzejewice	Toruń Miasto Toruń Wschodni Grębocin Lubicz	29 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
		Obrowo	Toruń Miasto Toruń Wschodni Grębocin Lubicz Dobrzejewice	36 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
	Gmina Wielka Nieszawka	Cierpice	Toruń Kluczyki	10 minut	15	Przewozy Regionalne
			Toruń Kluczyki	11 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
	Gmina Kowalewo Pomorskie	Rychnowo Wielkie	Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie Turzno Kamionki Jezioro	28 minut	6	Arriva RP sp. z.o.o.
			Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie Turzno Kamionki Jezioro	30 minut	3	Przewozy Regionalne
		Kowalewo Pomorskie	Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie Turzno Kamionki Jezioro Rychnowo Wielkie	34 minuty	7	Arriva RP sp. z.o.o.
			Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie Turzno Kamionki Jezioro Rychnowo Wielkie	35 minut	5	Przewozy Regionalne
			Toruń Miasto Toruń Wschodni	30 minut	1	PKP Intercity
Bydgoszcz Główna		Miasto Solec Kujawski	Przytubie	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski	31 minut	1
	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski			29 minut	12	Przewozy Regionalne

Bydgoszcz Główna		Solec Kujawski	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Wschód	22 minuty	8	PKP Intercity
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgnowo	25 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgnowo	23 minuty	15	Przewozy Regionalne
	Gmina Białe Błota	Trzciniec	---	10 minut	3	Arriva RP sp. z.o.o.
			---	8 minut	7	Przewozy Regionalne
	Gmina Dąbrowa Chełmińska	Gzin	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Brdyujście Bydgoszcz Akademia Bydgoszcz Fordon Ostromecko Dąbrowa Chełmińska	40 minut	4	Arriva RP sp. z.o.o.
		Dąbrowa Chełmińska	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Brdyujście Bydgoszcz Akademia Bydgoszcz Fordon Ostromecko	34 minuty	4	Arriva RP sp. z.o.o.
		Ostromecko	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Brdyujście Bydgoszcz Akademia Bydgoszcz Fordon	28 minut	4	Arriva RP sp. z.o.o.
	Gmina Dobrcz	Stronno	Rynkowo Wiadukt Maksymilianowo	20 minut	13	Arriva RP sp. z.o.o.
		Wudzyn	Rynkowo Wiadukt Maksymilianowo Stronno	24 minuty	13	Arriva RP sp. z.o.o.
		Kotomierz	Rynkowo Wiadukt Maksymilianowo	19 minut	10	Arriva RP sp. z.o.o.
			Rynkowo Wiadukt Maksymilianowo	17 minut	1	Przewozy Regionalne
	Nowa Wieś Wielka	Nowa Wieś Wielka	Trzciniec Brzoza Bydgoska Chmielniki Bydgoskie	25 minut	3	Arriva RP sp. z.o.o.
			Trzciniec Brzoza Bydgoska Chmielniki Bydgoskie	25 minut	7	Przewozy Regionalne
		Chmielniki Bydgoskie	Trzciniec Brzoza Bydgoska	20 minut	3	Arriva RP sp. z.o.o.
			Trzciniec Brzoza Bydgoska	20 minut	7	Przewozy Regionalne
		Brzoza Bydgoska	Trzciniec	16 minut	3	Arriva RP sp. z.o.o.
			Trzciniec	16 minut	7	Przewozy Regionalne
	Gmina Osielsko	Maksymilianowo	Rynkowo Wiadukt	10 minut	22	Arriva RP sp. z.o.o.
			Rynkowo Wiadukt	10 minut	2	Przewozy Regionalne
Gmina Sicienko	Pawłówek	Bydgoszcz Zachód Bydgoszcz Osowa	14 minut	6	Arriva RP sp. z.o.o.	

Bydgoszcz Główna		Zielonczyn	Bydgoszcz Zachód Bydgoszcz Osowa	14 minut	3	Przewozy Regionalne
			Bydgoszcz Zachód Bydgoszcz Osowa Pawłówek	17 minut	6	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Zachód Bydgoszcz Osowa Pawłówek	18 minut	3	Przewozy Regionalne
	Gmina Nakło Nad Notecią	Nakło Nad Notecią	Bydgoszcz Zachód Bydgoszcz Osowa Pawłówek Zielonczyn	32 minuty	10	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Zachód Bydgoszcz Osowa Pawłówek Zielonczyn	32 minuty	4	Przewozy Regionalne
			---	24 minuty	2	PKP Intercity
	Miasto Toruń	Główny	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki	53 minuty	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki	53 minuty	15	Przewozy Regionalne
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Wschód Solec Kujawski	45 minut	10	PKP Intercity
		Miasto	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny	56 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny	57 minut	13	Przewozy Regionalne
		Wschodni	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny Toruń Miasto	62 minuty	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Leśna	60 minut	13	Przewozy

Bydgoszcz Główna			Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny Toruń Miasto			Regionalne
	Gmina Chełmża	Głuchowo	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Brdyujście Bydgoszcz Akademia Bydgoszcz Fordon Ostromecko Dąbrowa Chełmińska Gzin Unisław Pomorski Grzybno Nawra	57 minut	4	Arriva RP sp. z.o.o.
		Nawra	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Brdyujście Bydgoszcz Akademia Bydgoszcz Fordon Ostromecko Dąbrowa Chełmińska Gzin Unisław Pomorski Grzybno	52 minut	4	Arriva RP sp. z.o.o.
		Chełmża	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Brdyujście Bydgoszcz Akademia Bydgoszcz Fordon Ostromecko Dąbrowa Chełmińska Gzin Unisław Pomorski Grzybno Nawra Głuchowo	63 minuty	4	Arriva RP sp. z.o.o.
	Gmina Łysomice	Papowo Toruńskie	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny Toruń Miasto Toruń Wschodni	70 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny	68 minut	3	Przewozy Regionalne

Bydgoszcz Główna			Toruń Miasto Toruń Wschodni			
		Turzno	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie	75 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny Toruń Miasto Toruń Wschodni Papowo Toruńskie	74 minuty	3	Przewozy Regionalne
		Kamionki Jezioro	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny Toruń Miasto Toruń Wschodni Turzno	82 minut	1	Arriva RP sp. z.o.o.
			Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie Cierpice Toruń Kluczyki Toruń Główny Toruń Miasto Toruń Wschodni Turzno	80 minut	3	Przewozy Regionalne
		Bydgoszcz Główna	Gmina Wielka Nieszawka	Cierpice	Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie	38 minut
Bydgoszcz Leśna Bydgoszcz Bielawy Bydgoszcz Wschód Bydgoszcz Łęgowo Solec Kujawski Przyłubie	38 minut				15	Przewozy Regionalne

Źródło: <http://www.e-podroznik.pl/>

Czas przejazdu z Bydgoszczy Głównej i Torunia Głównego do gmin wchodzących w skład BTOF nie przekracza 85 minut. Podobnie jak w przypadku komunikacji autobusowej międzygminnej, do niektórych gmin z tego obszaru można dojechać tylko z przesiadkami w Bydgoszczy lub w Toruniu. Pomiędzy miastami rdzenia kursuje średnio 26 połączeń przez całą dobę, co daje połączenie średnio co 55 minut. Czas przejazdu między nimi to średnio 48 minut, a więc jest to czas krótszy tylko o 3 minuty w stosunku do podróży samochodem, który wynosi średnio 51 minut. Aby pasażerska komunikacja kolejowa była konkurencyjna w stosunku do innych środków transportu i przede wszystkim zapewniała skracanie czasu podróży, potrzebne są konsekwentne inwestycje w infrastrukturę kolejową.

Port Lotniczy

Aby Bydgosko-Toruński Obszar Funkcjonalny mógł być konkurencyjny w stosunku do innych aglomeracji, ważne jest, by posiadał nowoczesne lotnisko obsługujące loty pasażerskie krajowe i międzynarodowe. Obecnie na jego terenie znajduje się jeden taki obiekt, który ma strategiczne znaczenie dla całego województwa kujawsko-pomorskiego. Jest to Port Lotniczy imienia Ignacego Jana Paderewskiego. Znajduje się on w południowej części Bydgoszczy, przy trasie wylotowej do Inowrocławia. Położony jest na obszarze gminy Bydgoszcz oraz częściowo na terenie gminy Białe Błota, przy drodze krajowej stanowiącej wspólny przebieg dla dróg numer 5 i 25. Jego istotną zaletą jest bliskie położenie drogi ekspresowej nr 10 oraz drogi krajowej nr 10, którą można dojechać do pobliskiego Torunia. Lotnisko jest dobrze skomunikowane z centrum Bydgoszczy. Dojazd do niego zapewnia autobus miejski numer 80 w ciągu 33 minut z Dworca Głównego PKP, a z centrum miasta w 15 minut¹⁰¹.

Tabela 73. Średni czas dojazdu samochodem do Portu Lotniczego w Bydgoszczy z poszczególnych gmin na terenie BTOF

Wyszczególnienie	Odległość z centrum miasta/gminy do lotniska	Średni czas dojazdu na lotnisko z centrum gminy
Miasta na prawach powiatu:		
Bydgoszcz	4,2 km	6 min
Toruń	49 km	46 min
Gminy miejsko-wiejskie:		
Koronowo	29 km	30 min
Kowalewo Pomorskie	76 km	1 h 15 min
Łabiszyn	20 km	19 min
Nakło Nad Notecią	34 km	37 min
Solec Kujawski	22 km	19 min
Szubin	29 km	23 min
Gminy miejskie:		
Chełmża	50 km	51 min
Gminy wiejskie:		
Białe Błota	11 km	14 min
Chełmża	50 km	51 min
Czernikowo	77 km	1 h 15 min
Dąbrowa Chełmińska	26 km	29 min
Dobrcz	25 km	28 min
Lubicz	70 km	51 min
Łubianka	41 km	39 min
Łysomice	53 km	52 min
Nowa Wieś Wielka	16 km	14 min

¹⁰¹ Strona internetowa Portu Lotniczego w Bydgoszczy: <http://plb.pl/pl/>

Obrowo	81 km	1 h
Osielsko	13 km	14 min
Sicienko	24 km	30 min
Wielka Nieszawka	44 km	35 min
Zławieś Wielka	28 km	26 min

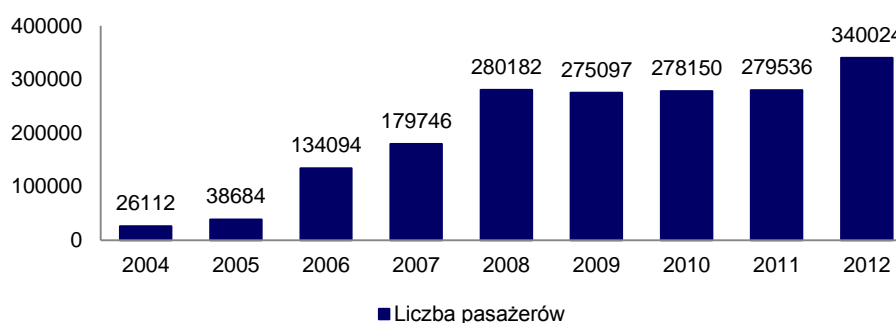
Źródło: <https://maps.google.pl/>

Jako jedyne lotnisko na terenie województwa kujawsko-pomorskiego obsługujące rejsowe pasażerskie usługi lotnicze, bydgoskie lotnisko jest bardzo ważnym punktem dla całego województwa. Loty pasażerskie obsługiwane są przez dwie firmy przewozowe RYANAIR oraz EUROLOT, dzięki czemu lotnisko obsługuje następujące krajowe i międzynarodowe połączenia lotnicze:

- Krajowe: Warszawa
- Wielka Brytania: Birmingham, London Stansted, Glasgow Prestwick
- Irlandia: Dublin
- Niemcy: Düsseldorf-Weeze

Pas startowy Portu Lotniczego w Bydgoszczy ma długość 2500 m oraz szerokość użytkową 60 m. Lotnisko posiada również system bagażowy o przepustowości 600 bagaży na godzinę w przypadku przylotów oraz 350 bagaży na godzinę w przypadku odlotów. Dzięki temu jest w stanie obsłużyć około 45 tysięcy samolotów rocznie.

Wykres 21. Liczba pasażerów korzystających z Portu Lotniczego w poszczególnych latach

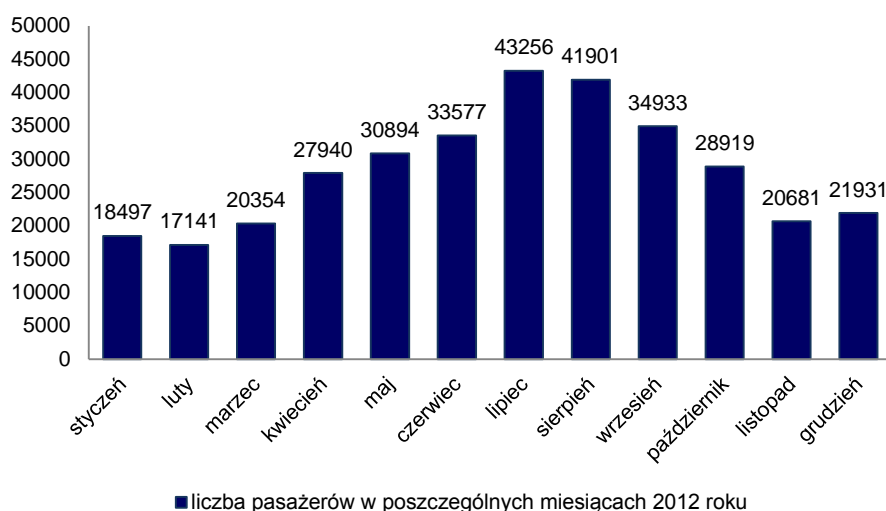

Źródło: Oficjalna strona internetowa Portu Lotniczego w Bydgoszczy: <http://plb.pl/pl/contents/57>

Liczba pasażerów obsługanych przez lotnisko w Bydgoszczy od 2004 r. do 2012 r. wzrosła trzynastokrotnie. Główną tego przyczyną jest wciąż rosnąca popularność lotów pasażerskich oraz Portu Lotniczego. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że ceny połączeń lotniczych znacząco spadły w ciągu ostatnich lat. Port Lotniczy w Bydgoszczy w 2012 r. obsłużył 340 024 pasażerów, dzięki czemu zanotował 22% wzrost liczby pasażerów w stosunku do roku 2011¹⁰².

¹⁰² Strona internetowa Portu Lotniczego w Bydgoszczy: <http://plb.pl/pl/contents/57>

Wykres 22. Liczba pasażerów korzystających z Portu Lotniczego w poszczególnych miesiącach 2012 r.

Źródło: Oficjalna strona internetowa Portu Lotniczego w Bydgoszczy: <http://plb.pl/pl/contents/57>

Port Lotniczy Bydgoszcz SA został w 2013 r. zakwalifikowany do kompleksowej transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T), która ma za zadanie wspierać istnienie wolności przepływu osób, dóbr, usług i kapitału, dzięki zapewnieniu nowoczesnej i wydajnej infrastruktury. TEN-T obejmuje swoim zasięgiem infrastrukturę transportową, telekomunikacyjną oraz energetyczną. Oprócz tego, bydgoskie lotnisko posiada koncesję Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej, certyfikat „Polskie Świadectwo Kwalifikacyjne” wydane przez Główny Inspektorat Lotnictwa Cywilnego oraz kod lotniska wg Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego – EPBY¹⁰³.

Dynamika rozwoju lotniska pozwala na dostosowywanie lotów do popularności kierunków, przez co liczba pasażerów ciągle rośnie. W sezonie letnim można zauważyć znaczny wzrost liczby pasażerów w stosunku do sezonu zimowego. Spowodowane jest to czasem urlopów, a przez to uruchomieniem kierunków do miejsc atrakcyjnych turystycznie.

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Najlepiej rozwiniętą siecią transportu publicznego dysponują Bydgoszcz i Toruń, przy czym jego znaczenie ciągle maleje, gdyż jest staję się coraz mniej konkurencyjny w stosunku do podróży samochodem
2	Dane dotyczące połączeń w poszczególnych gminach BTOF wskazują, że im gminy są dalej oddalone od miast rdzenia, tym mniej połączeń na ich obszarze jest realizowanych
3	Dla prawidłowego rozwoju gmin peryferyjnych obszaru funkcjonalnego ważnym jest zapewnienie ich mieszkańcom możliwości dotarcia przede wszystkim do miast rdzeni BTOF, ale także do innych gmin obszaru, bądź do węzłów przesiadkowych, dzięki którym będą mogli kontynuować swoją podróż
4	Dla zapewnienia spójności wewnętrznej regionu wskazuje się na konieczność realizacji regionalnego systemu transportu publicznego „60/90”
5	BTOF dysponuje stopniowo modernizowaną infrastrukturą kolejową. Aby jednak pasażerska komunikacja kolejowa była konkurencyjna w stosunku do innych środków transportu i przede wszystkim zapewniała skracanie czasu podróży, potrzebne są konsekwentne inwestycje w nową infrastrukturę kolejową

¹⁰³ Strona internetowa Portu Lotniczego w Bydgoszczy: <http://plb.pl/pl/>

6	W celu podniesienia znaczenia transportu publicznego na terenie BTOF konieczna jest kontynuacja prac nad projektem „Szybka Koleją Metropolitalną w Bydgosko-Toruńskim Obszarze Metropolitalnym BiT-City oraz integracja systemów transportu miejskiego”. Niezbędna jest także realizacja określonego w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko Pomorskiego do roku 2020 „Planu Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego Dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego”, który zakłada stworzenie systemu pozwalającego na swobodne dojazdy z całego obszaru województwa do Bydgoszczy i Torunia
7	Dzięki dostosowywaniu lotów do popularności kierunków oraz uruchamianiem w sezonie letnim połączeń do wakacyjnych kurortów coraz większego znaczenia w komunikacji pasażerskiej nabiera Port Lotniczy w Bydgoszczy
8	Postępująca emigracja populacji z miasta na wieś powoduje konieczność ciągłego monitorowania i dbania o rozwój transportu publicznego. Zapewnienie jego odpowiedniej sieci wpływa na zmniejszanie się zatorów na drogach nie tylko w dużych miastach ale także na drogach dojazdowych do nich. Transport ten jest również korzystniejszy dla środowiska

2.14. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Sieć gazownicza i elektroenergetyczna

Zaopatrzeniem BTOF w gaz sieciowy zajmuje się Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o., która powstała w drodze przekształcenia Pomorskiej Spółki Gazownictwa w wyniku konsolidacji obszaru dystrybucji grupy kapitałowej Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa SA.

Długość sieci gazowej w BTOF w okresie ostatnich dziesięciu lat wzrosła o 250,64 km (tj. o 20,9%), natomiast liczba przyłączy zwiększyła się o 8547 (tj. o 30,1%). Liczba odbiorców gazu sieciowego systematycznie rośnie. W stosunku do 2002 r. liczba odbiorców wzrosła o 70 436 (tj. o 51,4%). Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej, według faktycznego miejsca zamieszkania, wzrósł na tyle nieznacznie, że można przyjąć jego utrzymanie się na stałym poziomie w ciągu ostatnich 10 lat.

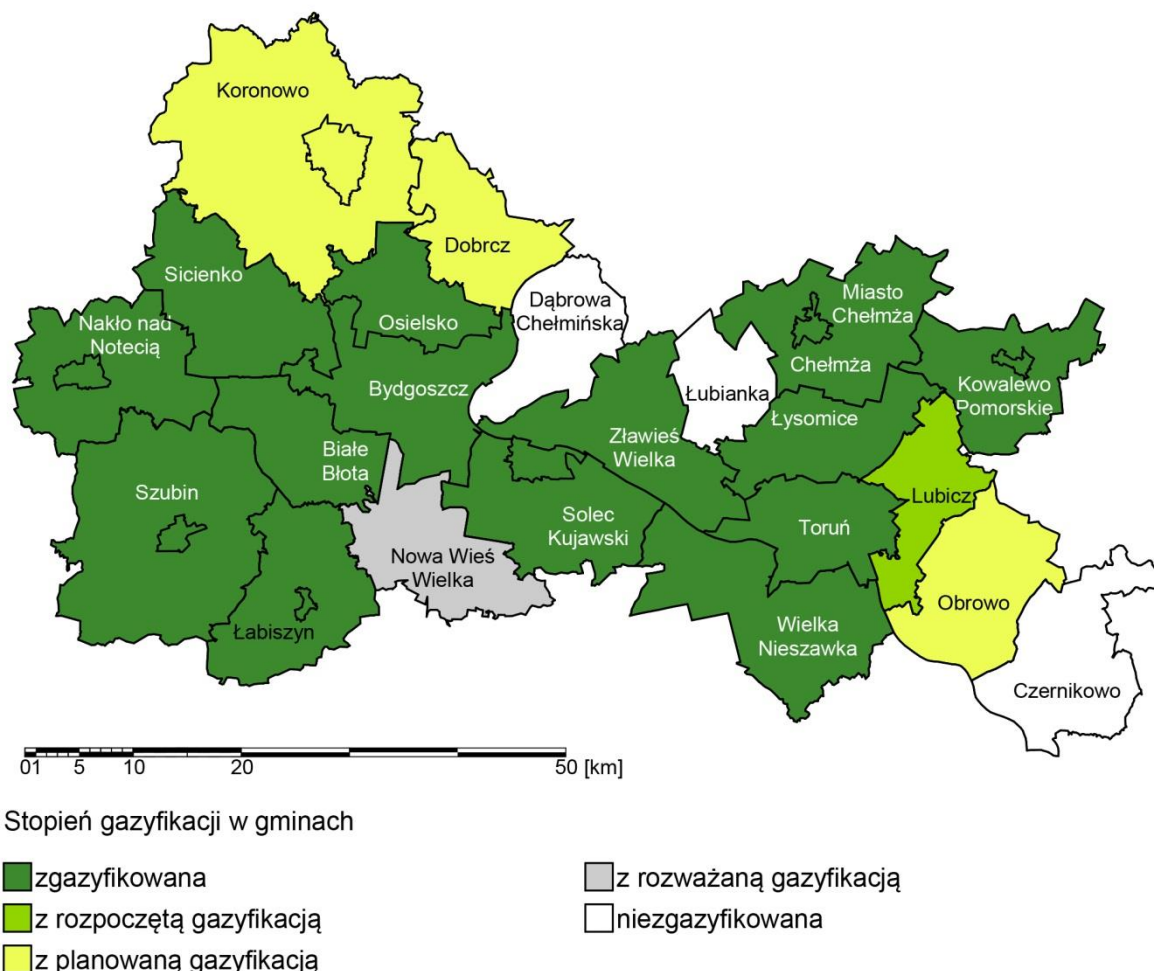
Tabela 74. Sieć gazowa, odbiorcy i zużycie gazu sieciowego w gospodarstwach domowych (stan na 2014 r.)

Gmina	długość czynnej sieci rozdzielczej	% ludności korzystającej z sieci gazowej	zużycie gazu
	m	%	tys.m3
Bydgoszcz	608642	87,3%	40616,8
Toruń	404316	83,5%	22949,0
Białe Błota	40963	9,2%	748,9
Chełmża (g.w.)	734	0,0%	0,1
Chełmża (m.)	26417	78,6%	1814,4
Czernikowo	0	0,0%	0,0
Dąbrowa Chełmińska	0	0,1%	0,0
Dobrcz	0	0,1%	0,0
Koronowo	0	0,1%	0,0
Kowalewo Pomorskie	14005	25,9%	895,0
Lubicz	25068	11,1%	631,0
Łabiszyn	16049	44,3%	1109,8
Łubianka	0	0,0%	0,0
Łysomice	30028	9,3%	367,4
Nakło nad Notecią	38050	53,5%	2398,9
Nowa Wieś Wielka	0	0,2%	0,0
Obrowo	2414	0,9%	49,0
Osielsko	83299	43,2%	2921,4
Sicienko	50134	25,4%	783,2
Solec Kujawski	52308	76,5%	1985,4
suma/udział	1447377	64,5%	78160,4
Szubin	28272	7,1%	665,3
Wielka Nieszawka	24396	12,9%	224,8
Zławieś Wielka	2282	0,1%	0,0

Źródło: GUS

Większość gmin BTOF jest zgazyfikowana. Z danych Polskiej Spółki Gazownictwa wynika, że gmina Dobrcz i Koronowo planują podjąć działania mające na celu uzyskanie dostępu do gazu ziemnego, natomiast gmina Nowa Wieś Wielka rozważa taką możliwość. Gminami niezgazyfikowanymi pozostają: Dąbrowa Chełmińska, Łubianka, Lubicz, Obrowo i Czernikowo.

Mapa 58. Stopień gazyfikacji na obszarze BTOF (stan na 2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PSG Sp. z o.o.

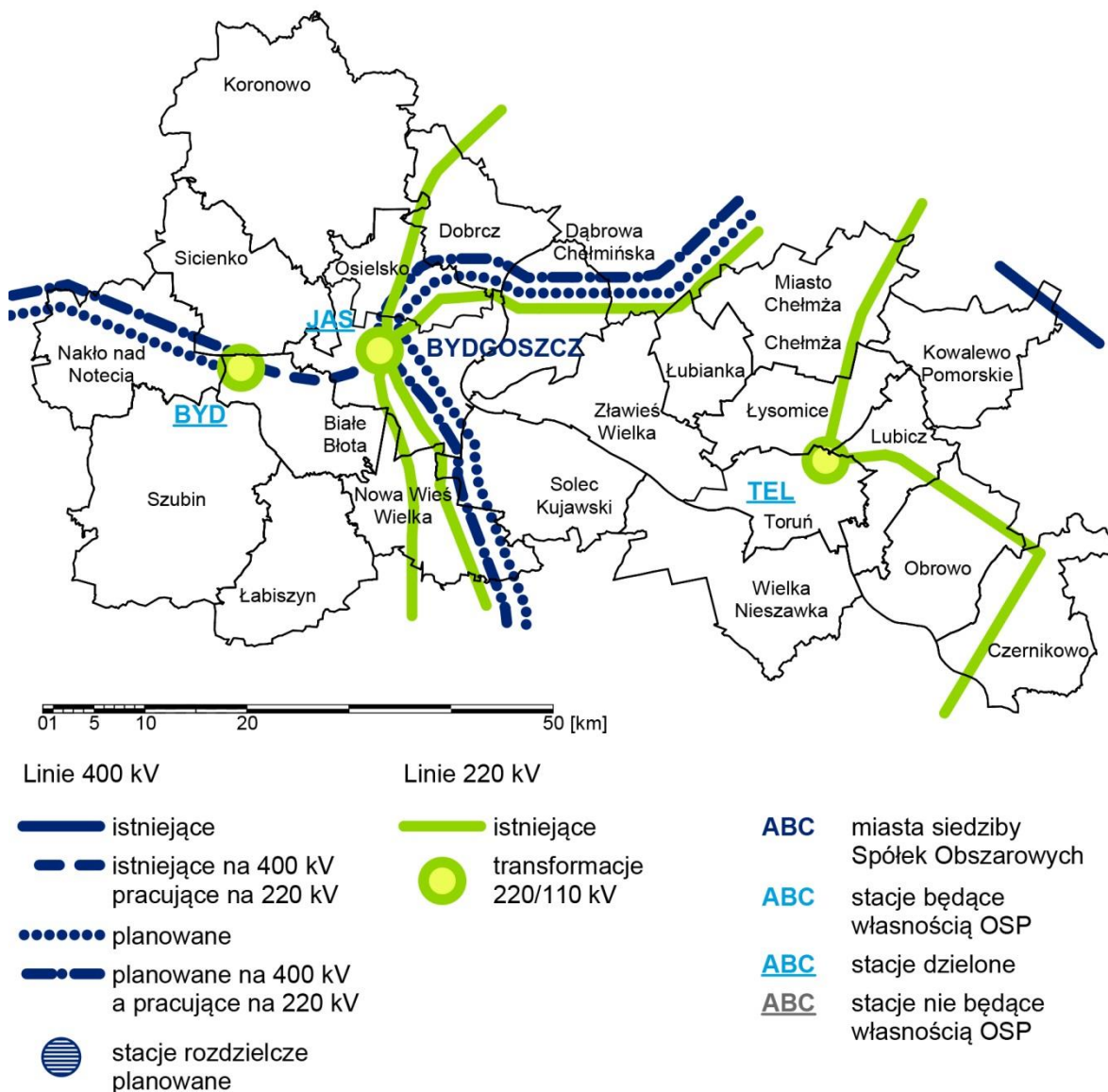
W Polsce dystrybucja energii elektrycznej opiera się na sieci przesyłowej, której właścicielem i nadzorcą jest spółka Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator. Realizuje ona zadania operatora systemu przesyłowego w oparciu o sieć przesyłową najwyższych napięć, którą tworzą 242 linie o łącznej długości 13 396 km, 100 stacji najwyższych napięć (NN) oraz pomorskie połączenie dla prądu stałego 450 kV Polska – Szwecja o całkowitej długości 254 km. Sieć elektroenergetyczna Polski zasilana jest z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE). Elementy KSE zlokalizowane w BTOF to elektroenergetyczna linia 400 kV oraz linie o napięciu 220 kV. System sieci najwyższych napięć jest źródłem energii elektrycznej dla sieci rozdzielczej o napięciu 110 kV. Ponadto na terenie obszaru funkcjonalnego zlokalizowane są stacje transformatorowe WN 110 kV, a dodatkowo w Bydgoszczy i Toruniu transformatory 220 kV¹⁰⁴.

Produkcją i dystrybucją energii elektrycznej na terenie BTOF zajmują się dwie duże spółki – Enea SA i Energa SA. Ogólna liczba podmiotów mających koncesję na obrót energią elektryczną jest jednak

¹⁰⁴ Sektor energetyczny w Polsce, Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych

dużo większa. Wybór firmy dystrybuującej jest uzależniony od położenia geograficznego, natomiast końcowi odbiorcy mają prawo wyboru producenta energii elektrycznej.

Mapa 59. Sieci elektroenergetyczne na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PSE

Do 2019 r. Polskie Sieci Elektroenergetyczne planują zrealizować w województwie kujawsko-pomorskim kilka dużych inwestycji. Powstaną cztery linie przesyłowe i rozbudowane zostaną trzy stacje elektroenergetyczne. Spółka przewiduje budowę m.in. linii dwutorowych 400 kV: Pelplin – Jasiniec (Bydgoszcz) – Grudziądz Węgrowo, Pątnów – Jasiniec (Bydgoszcz) i Bydgoszcz Zachód – Piła Krzewina, rozbudowę stacji 400/220/110 kV Grudziądz Węgrowo, budowę rozdzielni 400 kV w stacji 220/100 kV Jasiniec (Bydgoszcz) oraz modernizację i rozbudowę stacji 220/110 kV Bydgoszcz Zachód o rozdzielnię 400 kV. Inwestycje mają służyć poprawie bezpieczeństwa energetycznego i niezawodności funkcjonowania Krajowego Systemu Elektroenergetycznego, a także poprawie zasilania węzła bydgoskiego i północnej Polski.

W związku z celami ekologicznymi wyznaczonymi przez Unię Europejską w ramach tzw. Pakietu Ekologicznego, Polska zobowiązała się do: zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych o 20% w

stosunku do roku 1990, zmniejszenia zużycia energii o 20% w porównaniu z prognozami dla UE na 2020 r. oraz zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii do 20% całkowitego zużycia energii w UE, w tym zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w transporcie do 10%. Zauważyć można, że założenia te znalazły swoje odzwierciedlenie w gminnych dokumentach planistycznych, w których coraz więcej uwagi poświęca się zagadnieniom energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.

Możliwość eksploatacji ekologicznych źródeł energii jest szansą dla regionu na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i stwarza możliwość poprawy zaopatrzenia w energię terenów o słabo rozwiniętej infrastrukturze energetycznej. Powstawanie w województwie nowych inwestycji w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE) może przyczynić się również do redukcji emisji CO² oraz wpłynąć na oszczędność energii i zwiększenie efektywności energetycznej¹⁰⁵.

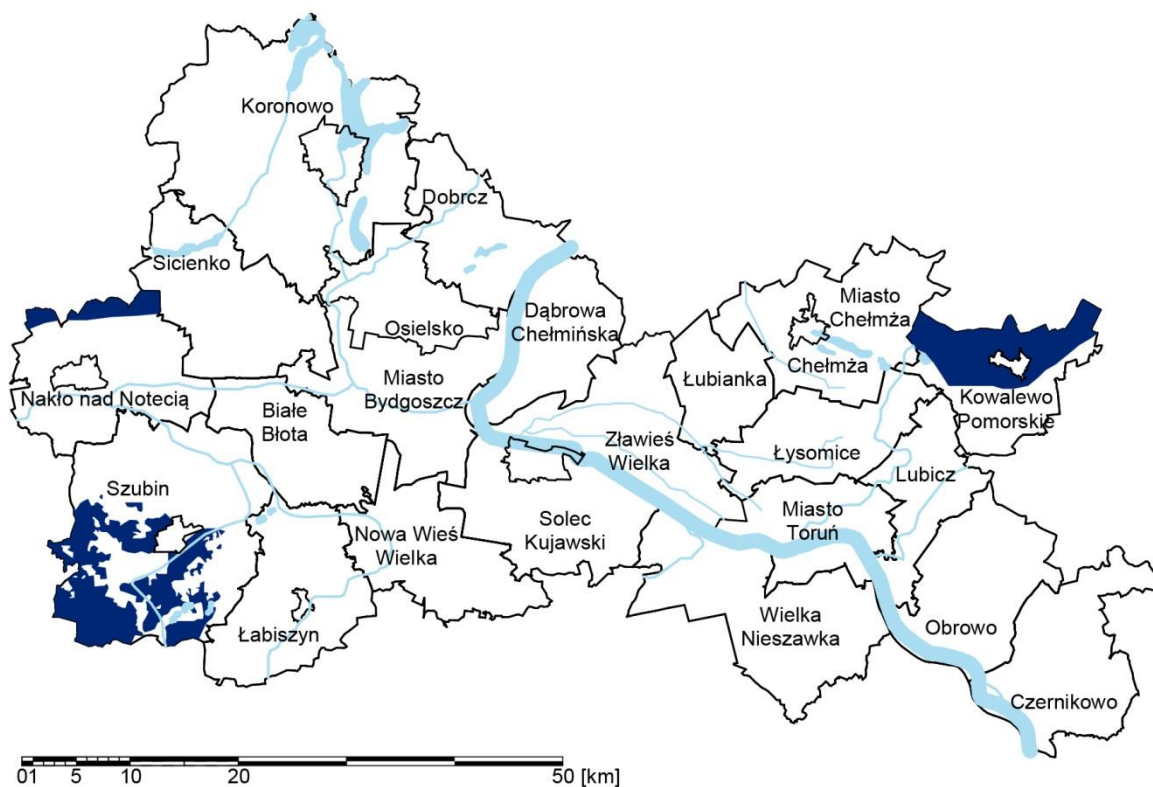
Tabela 75. Rodzaje i ilości OZE w województwie kujawsko-pomorskim (stan na 2014 r.)

Rodzaj elektrowni	Typ instalacji	Ilość instalacji	Moc Instalacji [MW]
Elektrownie biogazowe	Wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	4	3.872
	Wytwarzające z biogazu rolniczego	3	5.601
	Wytwarzające z biogazu składowiskowego	7	3.743
Elektrownie biomasowe	Wytwarzające z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych, ogrodowych	2	7.400
	Wytwarzające z biomasy odpadów przemysłowych drewnopochodnych i celulozowo-papierniczych	1	42.000
	Wytwarzające z biomasy mieszanej	1	48.000
Elektrownie wiatrowe	Wytwarzające z promieniowania słonecznego	1	0.010
Elektrownie wodne	Elektrownia wiatrowa na lądzie	232	312.364
	Elektrownia wodna przepływowa do 0.3 MW	44	2.344
	Elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	5	3.374
	Elektrownia wodna przepływowa do 5 MW	3	11.200
	Elektrownia przepływowa do 10 MW	1	8.000
	Elektrownia wodna przepływowa powyżej 10 MW	2	186.200
Elektrownie realizujące technologię współspalania	paliwa kopalne i biomasa	2	0.000
	paliwa kopalne i biogaz	1	0.000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mapy odnawialnych źródeł energii Urzędu Regulacji Energetyki

¹⁰⁵ Polityka Energetyczna Polski do roku 2030

Mapa 60. Potencjalne lokalizacje elektrowni wiatrowych terenie BTOF (stan na 2009 r.)

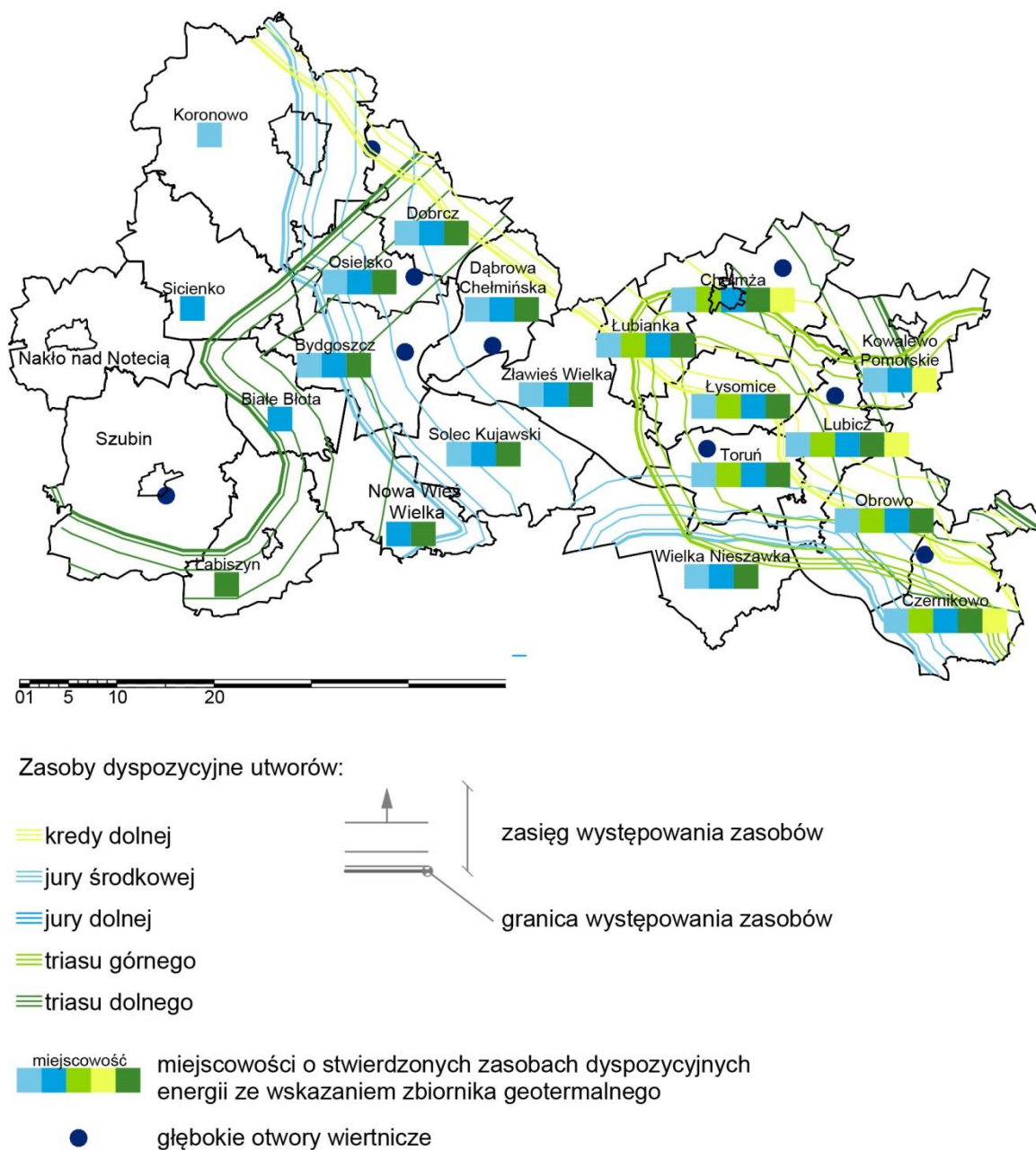

Obszary, na których dopuszcza się lokalizację elektrowni wiatrowych przy uwzględnieniu ograniczeń indywidualnych:

- bardzo istotnych
- istotnych
- mało istotnych

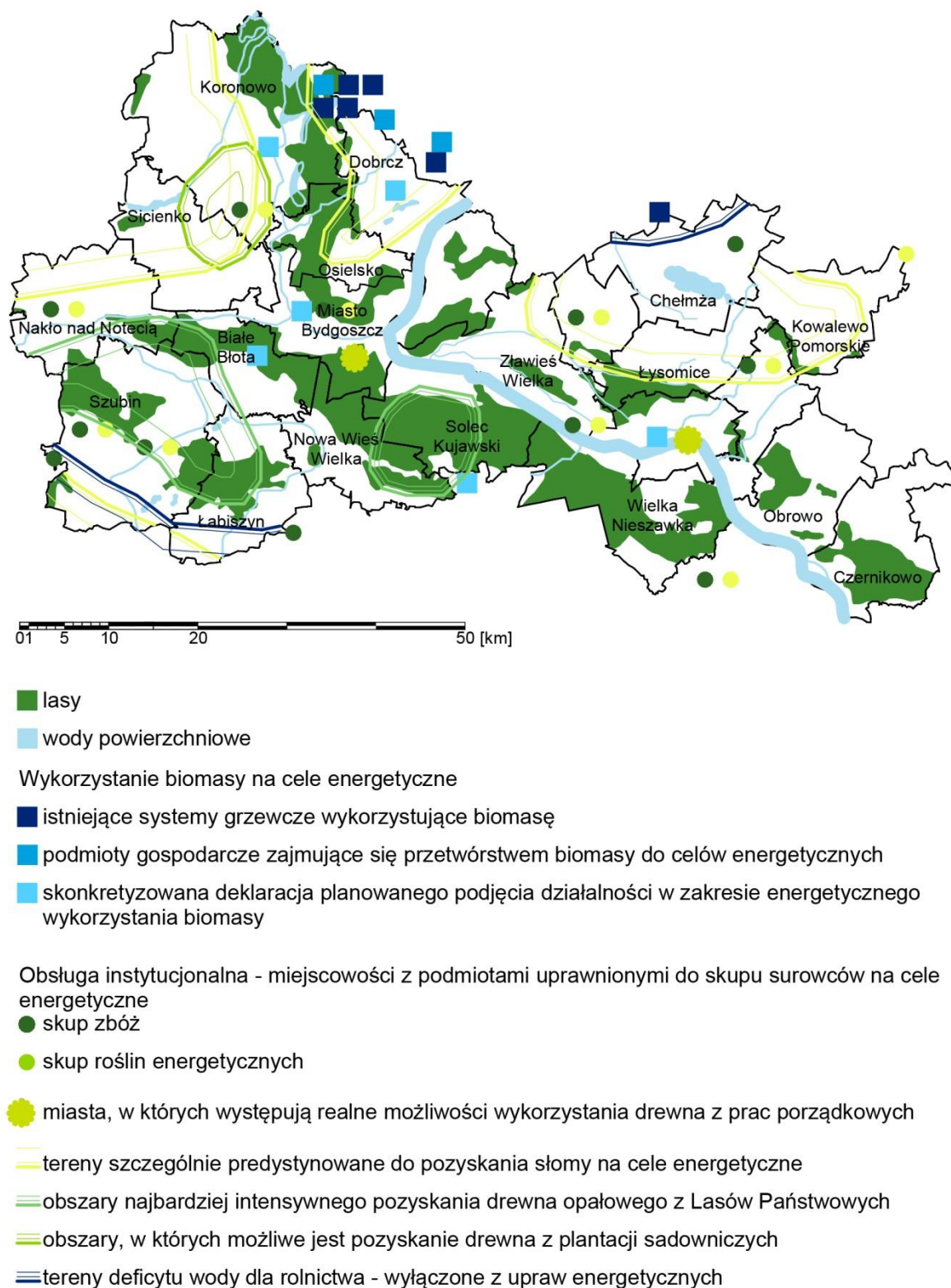
Źródło: www.biuro-planowania.pl

Mapa 61. Źoża i odwierty wód geotermalnych na terenie BTOF (stan na 2009r.)

Źródło: www.biuro-planowania.pl

Mapa 62. Źródła i wykorzystanie biomasy na terenie BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: www.biuro-planowania.pl

Gospodarka wodno-ściekowa

Na potrzeby mieszkańców i gospodarki BTOF pobrano w 2012 r. łącznie 76 784 500 m³ wody, z czego: 48% skierowano do sieci wodociągowej, 39% wykorzystano do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych, a pozostałą część zużyto w celach produkcyjnych. W roku 2012 87,6% mieszkańców BTOF korzystało z sieci wodociągowej (o 4,2% mniej niż w roku 2002). Najwyższym odsetkiem osób korzystających z wodociągów wyróżniało się miasto Bydgoszcz, Chełmża, Toruń oraz gminy: Nakło nad Notecią i Sicienko. Według statystyk GUS łączna długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej w 2012 r. na obszarze BTOF wynosiła 4 950,8 km.

Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w BTOF wyniósł średnio w 2012 r. 51,5% (o 5,5% więcej niż w roku 2008). Na wskazanym obszarze można jednak zaobserwować znaczne różnice w stopniu skanalizowania poszczególnych gmin. Największy procent mieszkańców korzystał z sieci kanalizacyjnej w miastach: Toruniu, Bydgoszczy, Chełmży oraz w gminach: Solec Kujawski, Wielka Nieszawka i Nakło nad Notecią. Najmniejszy – w gminach: Dąbrowa Chełmińska, Chełmża, Dobrcz, Obrowo. W 2012 r. całkowita długość sieci kanalizacyjnej na obszarze funkcjonalnym wyniosła 2 322,8 km.

Tabela 76. Korzystający z sieci wodnej i kanalizacyjnej na terenie BTOF

Jednostka terytorialna	Ogółem			
	Wodociąg		Kanalizacja	
	2008	2012	2008	2012
	%	%	%	%
Bydgoszcz	96,7	96,8	90,0	91,8
Toruń	94,6	94,9	89,2	92,6
Białe Błota	88,1	89,5	39,3	44,8
Chełmża (g.w.)	85,9	86,7	21,6	23,9
Chełmża (m.)	96,3	96,4	73,2	78,6
Czernikowo	87,3	88,0	28,0	34,3
Dąbrowa Chełmińska	79,2	83,8	17,0	21,3
Dobrcz	89,7	91,1	18,4	25,2
Koronowo	86,6	87,0	51,5	55,2
Kowalewo Pomorskie	90,5	91,0	36,5	43,1
Lubicz	85,0	86,3	24,0	31,8
Łabiszyn	83,1	85,3	35,2	42,6
Łubianka	89,0	90,4	42,1	47,5
Łysomice	87,8	88,4	35,3	56,5
Nakło nad Notecią	95,3	95,4	69,3	70,1
Nowa Wieś Wielka	60,2	66,1	55,2	56,6
Obrowo	82,1	84,6	25,7	29,7
Osielsko	86,5	88,6	41,6	58,4
Sicienko	94,6	95,3	33,4	33,6
Solec Kujawski	85,0	85,8	82,0	82,6
Szubin	81,4	83,2	34,6	36,7
Wielka Nieszawka	77,6	83,9	66,5	72,2
Zławieś Wielka	75,2	77,1	49,9	55,9

Źródło: GUS

Tabela 77. Długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Jednostka terytorialna	długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej [km]	długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]
Bydgoszcz	608,4	668,4
Toruń	352,0	466,9
Białe Błota	265,9	61,8
Chełmża (g.w.)	286,6	37,8
Chełmża (m.)	35,3	31,5
Czernikowo	157,9	23,2
Dąbrowa Chełmińska	174,8	32,2
Dobrcz	241,9	34,8
Koronowo	348,7	116,6
Kowalewo Pomorskie	307,1	33,6
Lubicz	207,9	37,3
Łabiszyn	145,9	17,1
Łubianka	136,0	46,5
Łysomice	185,2	103,5
Nakło nad Notecią	174,9	71,4
Nowa Wieś Wielka	100,4	39,0
Obrowo	209,2	65,4
Osielsko	141,2	126,5
Sicienko	166,8	25,1
Solec Kujawski	82,0	61,0
Szubin	266,9	30,5
Wielka Nieszawka	56,2	66,7
Zławieś Wielka	254,6	126,0
BTOF	4 905,8	2 322,8

Źródło: GUS

Największym dostawcą wody w BTOF była spółka Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Bydgoszczy, która zaspokajała w tym czasie potrzeby mieszkańców Bydgoszczy oraz gminy Białe Błota, Sicienko, Dąbrowa Chełmińska i Osielsko. W 2012 r. spółka wyprodukowała prawie 19 mln m³ wody, przy czym 67,6% wody pochodziło z ujęcia powierzchniowego na Stacji Wodociągowej „Czyżkówko”, a pozostałe 32,4% z ujęcia głębinowego na Stacji „Las Gdański”¹⁰⁶.

W Toruniu spółką odpowiedzialną za lokalny monitoring jakości wód ujęć: Mała Nieszawka, Wrzosey II, Jedwabno, Czerniewice oraz studni publicznych są Toruńskie Wodociągi. W 2012 r. sieć wodociągowa w Toruniu zasilana była wodami podziemnymi w ilości 23,8 tys. m³/d, co stanowiło 64% przeciętnego zapotrzebowania miasta. Toruńskie Wodociągi zapewniły dostawę wody 97% mieszkańcom miasta¹⁰⁷.

W pozostałych gminach BTOF gospodarką wodno-ściekową zajmują się jednostki organizacyjne urzędu – działające w formie gminnych jednostek budżetowych lub spółek.

W 2012 r. na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego odprowadzono do wód powierzchniowych oraz ziemi łącznie 123 707 dam³ ścieków przemysłowych i komunalnych, z czego 97,7% zostało oczyszczonych. Największą część ścieków odprowadzono w Bydgoszczy (19,8%), gminie Wielka Nieszawka (12,8%) i Toruniu (8,0%).

¹⁰⁶ Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Bydgoszczy, www.mwik.bydgoszcz.pl

¹⁰⁷ Toruńskie Wodociągi, www.wodociagi.torun.com.pl

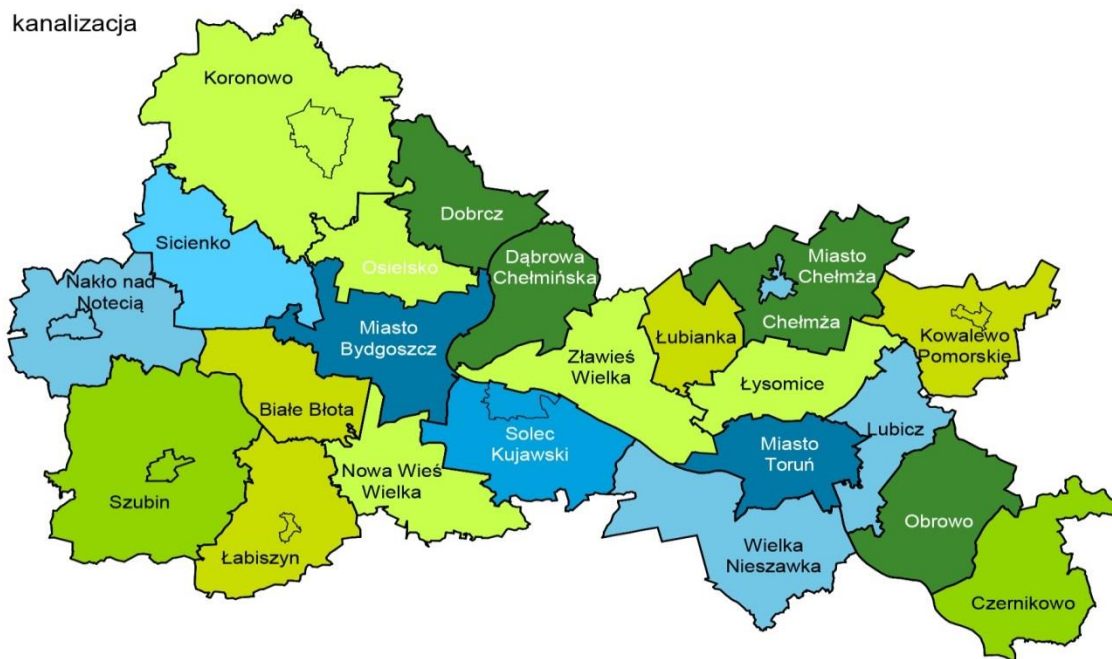
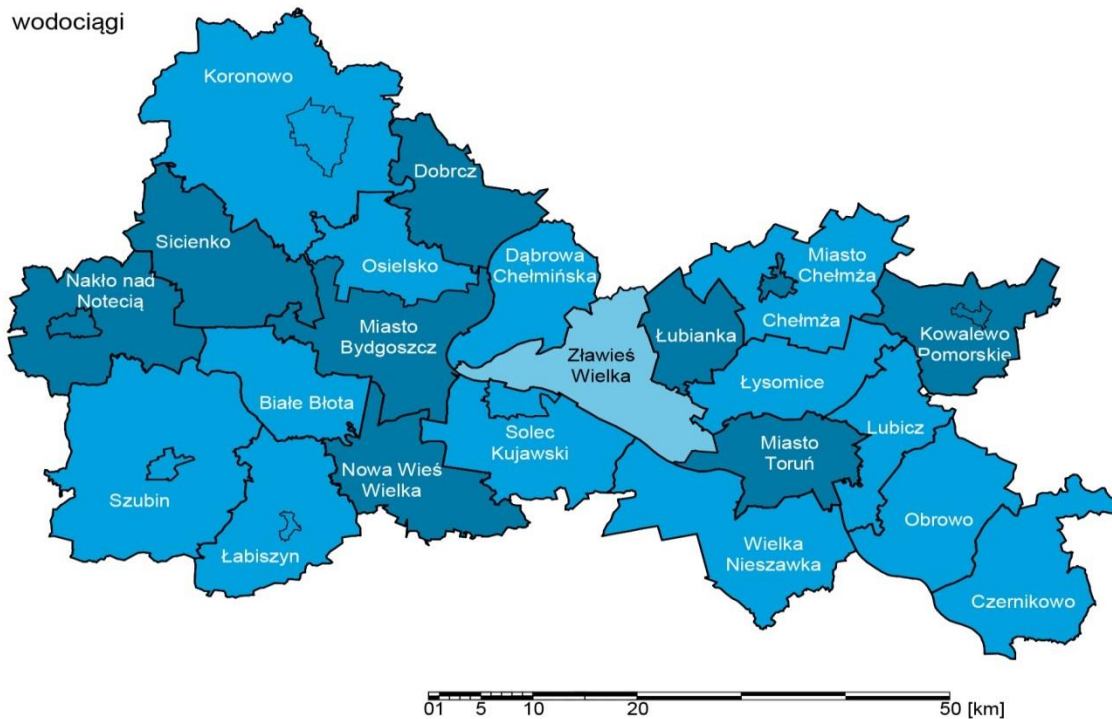
Tabela 78. Komunalne oczyszczalnie ścieków na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Lp.	Oczyszczalnia	Q Recz [tys. m ³ /r]	Zlewnia lub odbiornik ścieków
Bydgoszcz			
1.	Bydgoszcz – Fordon	14 562	Wisła
2.	Bydgoszcz – Kapuściska	14 265	Wisła
3.	Bydgoszcz – Osowa Góra	670	K. Bydgoski
Toruń			
5.	Toruń	17 665	Wisła
6.	Toruń – Czerniewice	82	Kanał Brzoza
Powiat bydgoski			
7.	Dąbrowa Chełmińska	11	
8.	Koronowo	1 282	Brda
9.	Nowa Wieś Wielka – Dziemonna	220	Noteć
Powiat golubsko-dobrzyński			
10.	Kowalewo Pomorskie	218	Trynka
11.	Kowalewo Pomorskie – Piątkowo	6	Str. Wąbrzeska
12.	Kowalewo Pomorskie – Wlk. Łąka	11	Str. Rychnowska
Powiat nakielski			
13.	Nakło nad Notecią	993	Noteć
14.	Szubin	420	Gąsawka
Powiat toruński			
15.	Chełmża	19	Fryba
16.	Czernikowo	125	Lubianka-Drwęca
17.	Lubicz	323	Drwęca
18.	Łubianka	96	Str. Papowska Mała
19.	Obrowo-Dobrzejewice	153	Drwęca
20.	Obrowo-Osiek	8	Str. Młyńska
21.	Wielka Nieszawka	91	Wisła
22.	Zławieś Wielka-Górsk	29	Kanał Dolny – Wisła
23.	Zławieś Wielka – Toporzysko	151	Kanał Dolny – Wisła
24.	Łabiszyn	260	Noteć

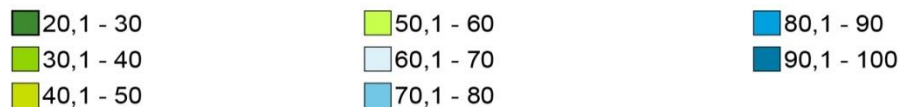
Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego

Gospodarka ściekowa szerzej opisana została w rozdziale "Środowisko przyrodnicze".

Mapa 63. Sieć wod-kan na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Procentowa liczba osób korzystających z sieci.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Gospodarka odpadami

Osiągnięcie celów założonych w polityce ekologicznej państwa jest możliwe m.in. dzięki opracowaniu krajowego oraz wojewódzkich planów gospodarki odpadami. Dla województwa kujawsko-pomorskiego sporządzono „Plan Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko- Pomorskiego na lata 2012–2017”, który określa gospodarowanie odpadami wytworzonymi na jego obszarze oraz odpadami przywożonymi na teren województwa.

System zbierania odpadów funkcjonujący na terenie województwa kujawsko-pomorskiego objął w 2012 r. około 97% jego mieszkańców. W miastach systemem zbierania objętych było od 98% do 100%, natomiast w gminach od 60% do 100% mieszkańców.

W 2012 r. na terenie BTOF wytworzono ogółem 236 475,57 ton odpadów z czego 70% (165 312,63 Mg) stanowiły odpady z gospodarstw domowych. Na jednego mieszkańca obszaru przypadało 193,8 kg odpadów. Według danych GUS największą ilością odpadów z gospodarstw domowych na 1 mieszkańca charakteryzowała się gmina Zławieś Wielka (276,4 kg), następnie gmina Koronowo (231,0 kg), Toruń (214,4 kg), Bydgoszcz (209,5 kg), gmina Lubicz (203,6 kg), a najmniejszą gmina Czernikowo (49,5 kg) i gmina Kowalewo Pomorskie (96,4 kg).

Odzysk odpadów komunalnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego odbywa się głównie w sortowniach, a także w kompostowniach odpadów.

Tabela 79. Sortownie odpadów na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Miejsce lokalizacji	Gmina	Wydajność w Mg/rok	
		Odpady segregowane	Odpady zmieszane
Kompleks Utylizacji Odpadów ProNatura Sp. z o. o. w Bydgoszczy, ul. Prądocińska	m. Bydgoszcz	-	120 000/180 000
Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o. o. w Toruniu	m. Toruń	-	57 000/80 000
Remondis Bydgoszcz Sp. z o. o.	Bydgoszcz		72 000/100 000
Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych „Corimp” Sp. z o. o.	Bydgoszcz	13 200	38 000
Eko Serwis Sp. z o. o.	Bydgoszcz	10 000	-
Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „Ryza” Sp. J. Ryszard Jankowski, Wiesław Matusiak, Wojciech Witczak	Toruń	8 000	-

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego

Tabela 80. Kompostowanie odpadów komunalnych na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Miejsce lokalizacji	Gmina	Wydajność kompostowni w Mg/rok	
		Przemy	Komory
Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o. o. w Toruniu	m. Toruń	3 000	5 000
Remondis Bydgoszcz Sp. z o. o.	m. Bydgoszcz	35 000	-

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego

W 2012 r. na terenie BTOF działały 4 eksploatowane składowiska odpadów, których powierzchnia wynosi 14,6 ha (największy obszar zajmuje składowisko toruńskie – 6,6 ha). W obiektach tych zdeponowano łącznie 536 901 Mg odpadów. Składowiska znajdujące się w Bydgoszczy, Toruniu i Jackowie poza składowaniem odpadów zajmowały się również odzyskiem surowców wtórnych.

Największą część rocznego przychodu odpadów komunalnych w BTOF zdeponowano na składowisku w Bydgoszczy, było to ponad 72% ich całkowitej wielkości¹⁰⁸.

Tabela 81. Eksploatowane składowiska odpadów komunalnych na terenie BTOF (stan na 2012 r.)

Miejsce lokalizacji	Gmina	Ilość nagromadzonych odpadów w Mg	% wypełnienia
Bydgoszcz	m. Bydgoszcz	387 722,0	66
Toruń	m. Toruń	146 071,0	17
Jackowo	Czernikowo	648,0	80
Łążyn	Zławieś Wielka	2 460,0	100

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego

Zmieniona Ustawa z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach nałożyła na jednostki obowiązek dotyczący m.in. budowy, utrzymania i eksploatacji regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, zapewnienia osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania. Samorządy województw, przygotowując wojewódzkie plany gospodarki odpadami, ustanowiły Regiony Gospodarki Odpadami Komunalnymi (RGOK), ukierunkowując strumienie odpadów: zmieszanych komunalnych do regionalnych instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych, selektywnie zebranych odpadów zielonych i bioodpadów – do instalacji kompostowania, zaś odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych – do składowisk odpadów. W województwie kujawsko-pomorskim jest łącznie 21 instalacji tzw. RIPOK-ów (5 mechaniczno-biologicznych, 8 kompostowni i 8 składowisk). W granicach BTOF zlokalizowanych jest 9 z nich – 7 w Bydgoszczy i 2 w Toruniu¹⁰⁹.

Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach nakłada również obowiązek tworzenia w gminach punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz zapewnienia łatwego dostępu do tych punktów dla wszystkich jej mieszkańców. W większości gmin BTOF działa jeden punkt selektywnego zbierania odpadów; planuje się jednak stopniowo zwiększać ich liczbę. W Bydgoszczy funkcjonują 2 punkty, w Toruniu 1 (planowany do oddania kolejny punkt), a w Nakle nad Notecią aż 6 (planuje się utworzyć jeszcze 4 punkty).

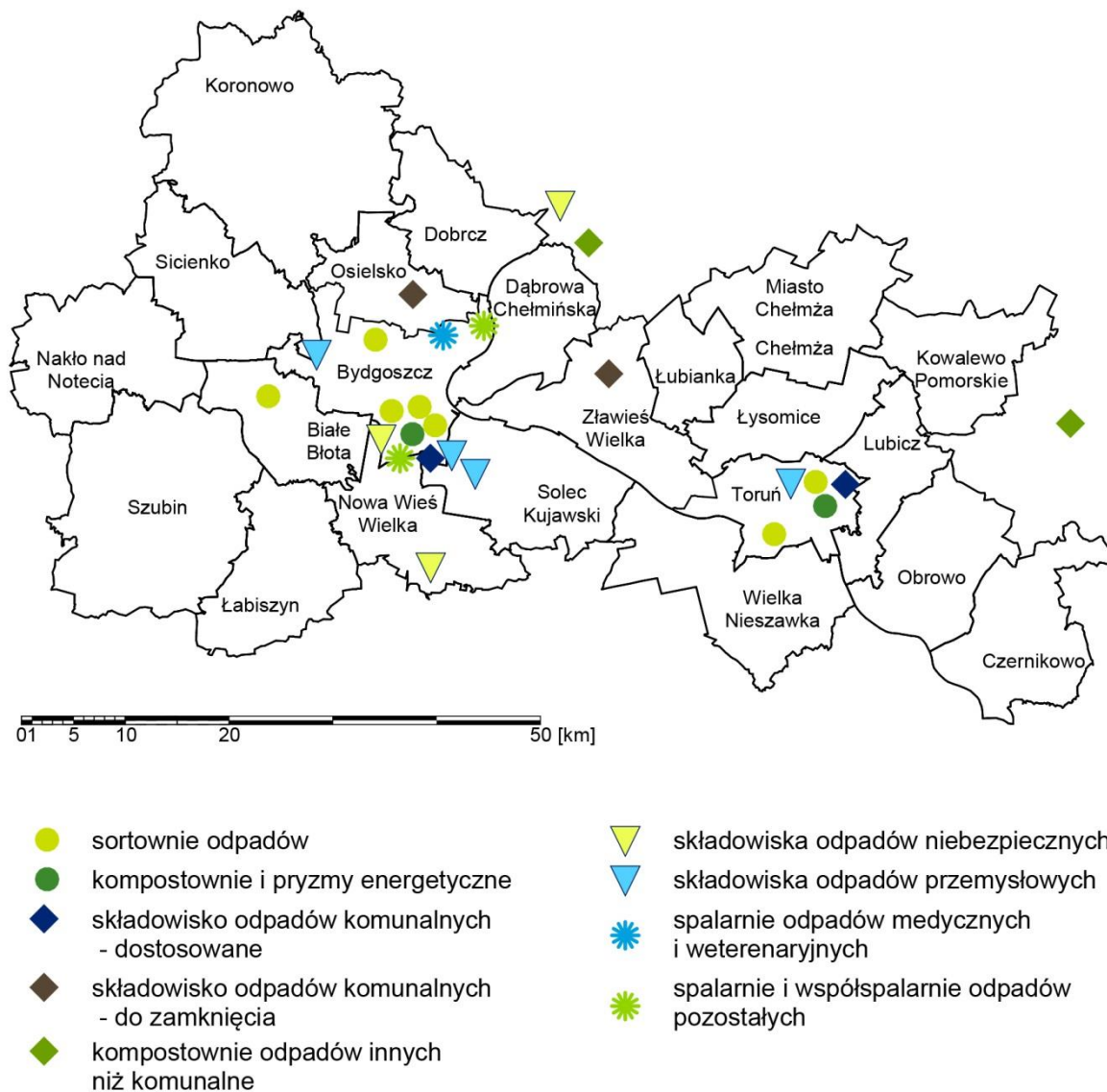
W prawie UE, regulującym sposób postępowania z odpadami, za główny cel przyjęto zapobieganie ich powstawaniu. Mówi o tym art. 4 *Hierarchia postępowania z odpadami* zawarty w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów. Zgodnie z nim, powinno się dążyć do zapobiegania powstawaniu odpadów, ale także do przygotowywania ich do ponownego użycia, recyklingu, innych metod odzysku, np. odzysku energii oraz unieszkodliwiania. Na podstawie priorytetów, które zostały określone w prawie wspólnotowym, sporządzony został Krajowy Plan Gospodarki Odpadami. Jego uszczegółowieniem jest Plan gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012–2017 z perspektywą na lata 2018–2023, zgodnie z którym niezbędnym działaniem do realizacji gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa jest objęcie 100% jego mieszkańców zorganizowaną zbiórką odpadów i wyeliminowanie niekontrolowanego wprowadzania odpadów do środowiska. Zaleca się również działania wspierające

¹⁰⁸ Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2012 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy

¹⁰⁹ Plan gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012–2017 z perspektywą na lata 2018–2023

dalszy rozwój selektywnej zbiórki odpadów. Ważnym elementem jest współpraca między gminami i innymi podmiotami w celu tworzenia kompleksowych rozwiązań w gospodarce odpadami¹¹⁰.

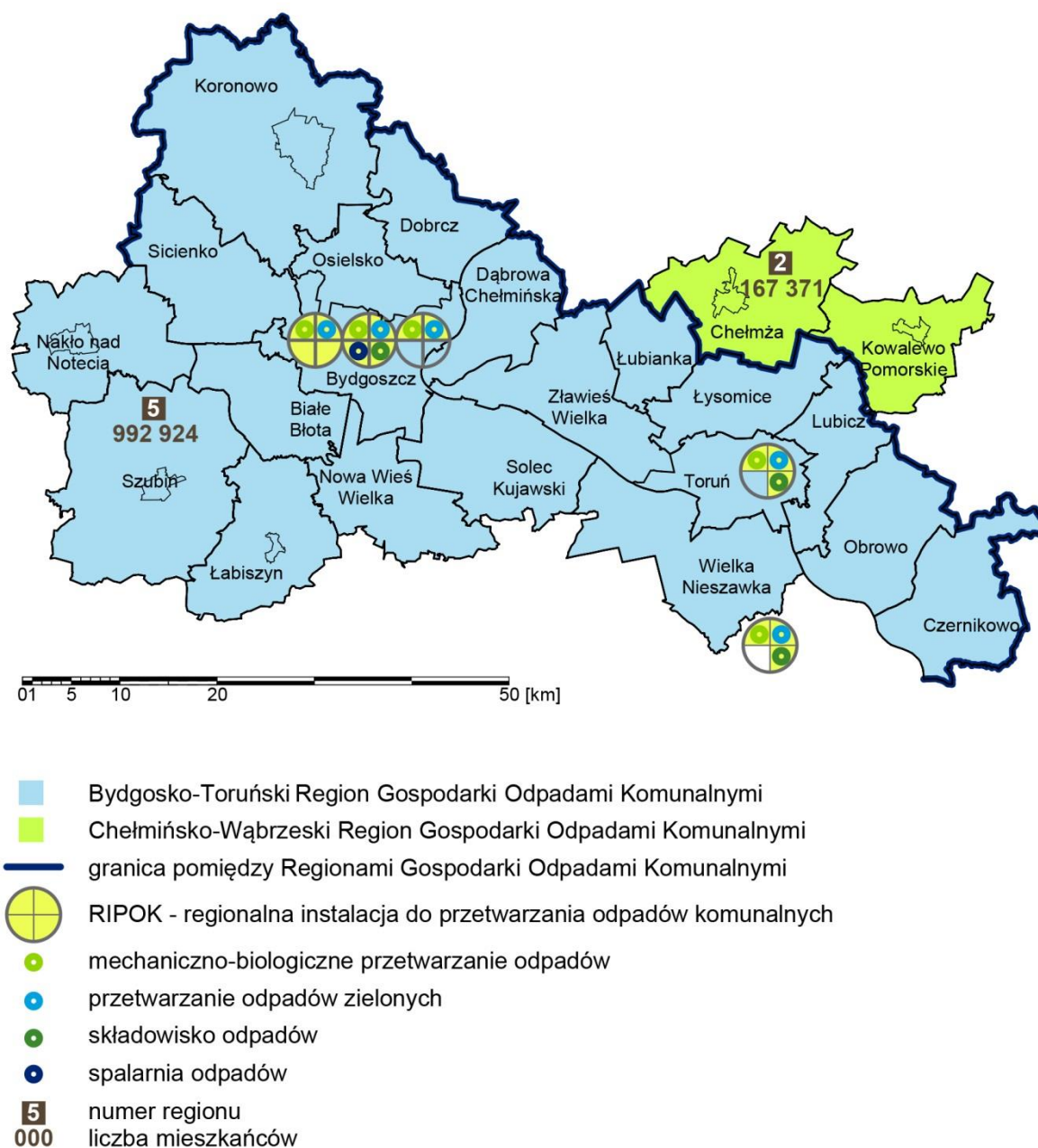
Mapa 64. Instalacje do przetwarzania i zagospodarowania odpadów komunalnych na terenie BTOF (stan na 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu gospodarki odpadami dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012 – 2017 z perspektywą na lata 2018 – 2023

¹¹⁰ Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2014

Mapa 65. Regiony gospodarki odpadami komunalnymi na terenie BTOF (stan na 2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne Planu gospodarki odpadami dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012 – 2017 z perspektywą na lata 2018 – 2023

Infrastruktura teleinformatyczna

W końcu ubiegłego wieku rozpoczęło się kształtowanie nowego typu społeczeństwa zwanego potocznie Społeczeństwem Informacyjnym. Jego podstawową cechą jest szybki rozwój technik teleinformatycznych. Internet i telefonia komórkowa umożliwiają komunikację i dostęp do informacji z pominięciem tak istotnego dotychczas czynnika jak odległość. Rozwój Internetu szerokopasmowego w Polsce był w ostatnich latach bardzo dynamiczny, ale nadal dostępność i jakość usług w tym zakresie lokują nasz kraj poza gronem najbardziej zaawansowanych krajów Unii Europejskiej.

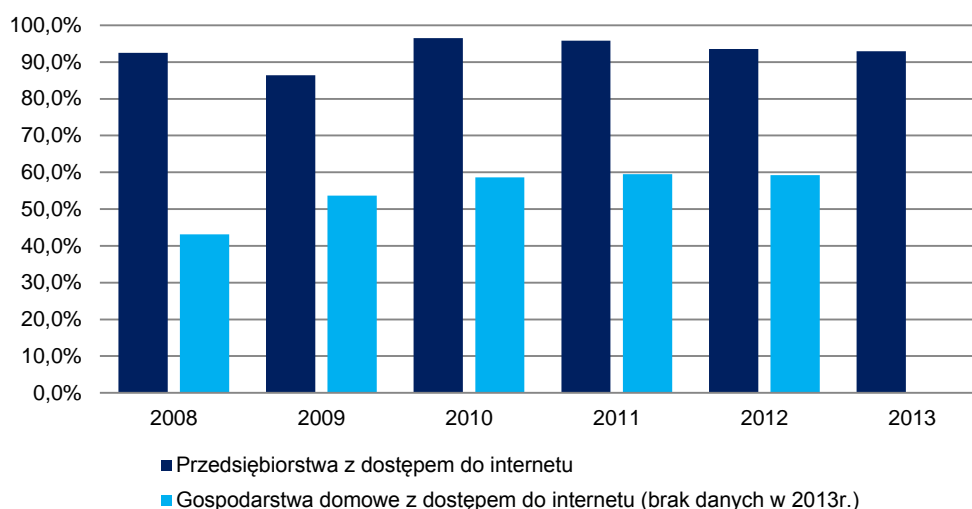
W Narodowym Planie Szerokopasmowym (NPS) przyjętym przez rząd 8 stycznia 2014 r. określone są działania oraz środki dla realizacji celu jakim jest jak zapewnienie powszechnego

szerokopasmowego dostępu do Internetu. Cele NPS są zgodne z celami Europejskiej Agencji Cyfrowej (EAC) i obejmują:

- Zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu o prędkości co najmniej 30 Mb/s do końca 2020 roku
- Doprowadzenie do wykorzystania usług dostępu o prędkości co najmniej 100 Mb/s przez 50% gospodarstw domowych do końca 2020 roku¹¹¹

W oparciu o NPS budowana jest również polityka regionalna. W „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020” w celu strategicznym Innowacyjność ujęto rozwój łączy szerokopasmowych i upowszechnianie technologii informatycznych, w tym wszelkiego rodzaju e-usług, e-administracji oraz e-handlu. Jest to niezwykle istotne zagadnienie w kontekście konkurencyjności i rozwoju społeczeństwa informacyjnego, jako że województwo kujawsko-pomorskie ma wciąż stosunkowo słabo rozwiniętą infrastrukturę teleinformatyczną, zwłaszcza w obszarach o niskiej gęstości zaludnienia, mało atrakcyjnych dla działalności komercyjnej w zakresie dostarczania usług internetowych¹¹².

Wykres 23. Dostęp do Internetu w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2008-2013

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W 2012 r. w województwie kujawsko-pomorskim komputery posiadało 64,9% gospodarstw domowych, natomiast dostępem do Internetu szerokopasmowego dysponowało 59,1%. W zakresie przedsiębiorstw natomiast, w skali województwa dostęp do sieci posiadało 93,5%¹¹³.

Na terenie BTOF zasięgiem Internetu w zależności od tego, czy brano pod uwagę operatorów telefonii komórkowej pokrytych było odpowiednio 99,57% i 84,82% budynków. 100% zasięgu odnotowano w Bydgoszczy, Toruniu i Chełmży oraz w miastach: Szubin, Koronowo, Nakło nad Notecią i Solec Kujawski¹¹⁴. Nieco gorsza sytuacja występowała na obszarach wiejskich w gminach Łabiszyn, Koronowo, Solec Kujawski, Łubianka i Czernikowo gdzie zasięg Internetu wyniósł poniżej 95%.

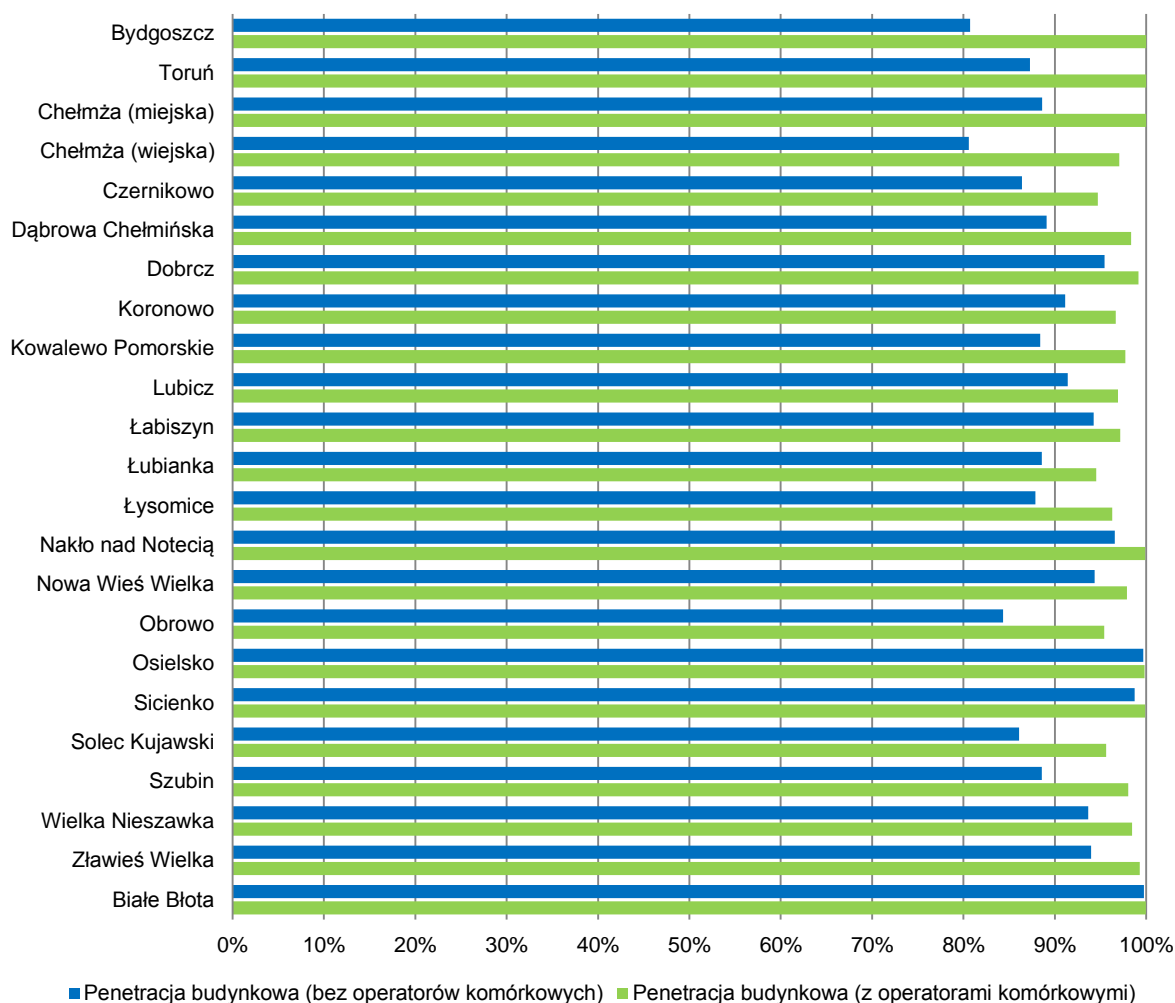
¹¹¹ Narodowy Plan Szerokopasmowy, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, styczeń 2014 r.

¹¹² Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+

¹¹³ Dane GUS, Bank Danych Lokalnych

¹¹⁴ Raport Pokrycia Polski Infrastrukturą Telekomunikacyjną, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013.

Wykres 24. Pokrycie zasięgiem sieci teleinformatycznych w budynkach (stan na 2012 r.)

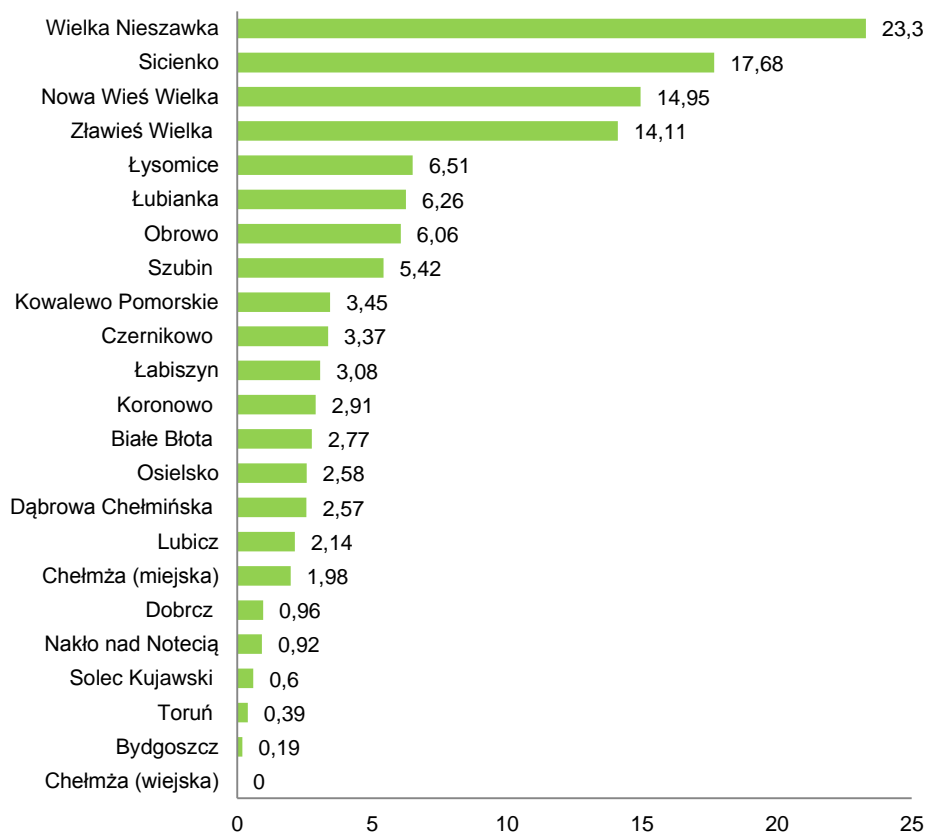
Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej

Stopień zasięgu Internetu na terenie BTOF można ocenić dobrze, zwłaszcza, że jest on wyższy od średniej dla województwa i Polski, która wynosi 97,14%. Warto jednak zaznaczyć, że np. w Bydgoszczy, gdyby odliczyć zasięg oferowany przez operatorów mobilnych zasięg Internetu wyniósł tylko 80,73%. Biorąc pod uwagę ten wskaźnik, na całym obszarze funkcjonalnym jest on niższy o prawie 10 punktów procentowych od średniej krajowej, która wyniosła 90,25%. Warty podkreślenia jest, że pomimo wysokich wskaźników zasięgu Internetu dla całego obszaru, aż 55 miejscowości było od niego całkowicie odciętych (0% zasięgu licząc z operatorami mobilnymi).

Pewnym źródłem wiedzy o potrzebnych inwestycjach w infrastrukturę teleinformatyczną jest ankieta przeprowadzana przez UKE dotycząca zapotrzebowania na Internet stacjonarny. Wynika z niej, że średnia dla obszaru BTOF wyniosła 1,38 zgłoszenia na 10 000 mieszkańców, co było wynikiem niższym od średniej krajowej wynoszącej 2,54 zgłoszenia. Największe potrzeby na terenie BTOF odnotowano w gminach Wielka Nieszawka, Sicienko i Nowa Wieś Wielka, gdzie liczba zgłoszeń na 10 000 mieszkańców wyniosła odpowiednio 23,30, 17,68 i 14,95¹¹⁵.

¹¹⁵ Ankieta dotycząca zapotrzebowania użytkowników na usługę Internetu szerokopasmowego, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013.

Wykres 25. Zgłoszone zapotrzebowanie na Internet stacjonarny na 10 000 mieszkańców na terenie BTOF (stan na 2013 r.)

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, dostęp 11.06.2014r.

W analizie struktury internetowej warto też zwrócić uwagę na rozwój Internetu światłowodowego. Na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonuje Kujawsko-Pomorska Sieć Informacyjna (K-PSI). W latach 2004-2008 kosztem prawie 77 mln położono 900 km sieci światłowodowej łączącej wszystkie 19 powiatów województwa¹¹⁶. Do czerwca 2015 r. zakończona ma być budowa kolejnych 77 km światłowodów, które uzupełnią istniejącą sieć w województwie¹¹⁷.

Sieć K-PSI oferuje dostęp do Internetu jednostkom samorządu terytorialnego, urzędom administracji państwowej, placówkom oświatowym (bibliotekom, szkołom), jednostkom kultury, służby zdrowia (szpitalom, przychodniom) oraz jednostkom ratowniczym (straży pożarnej, policji, pogotowiu) funkcjonującym na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego. Operator udostępnia też swoje łącza lokalnym dostawcom Internetu.

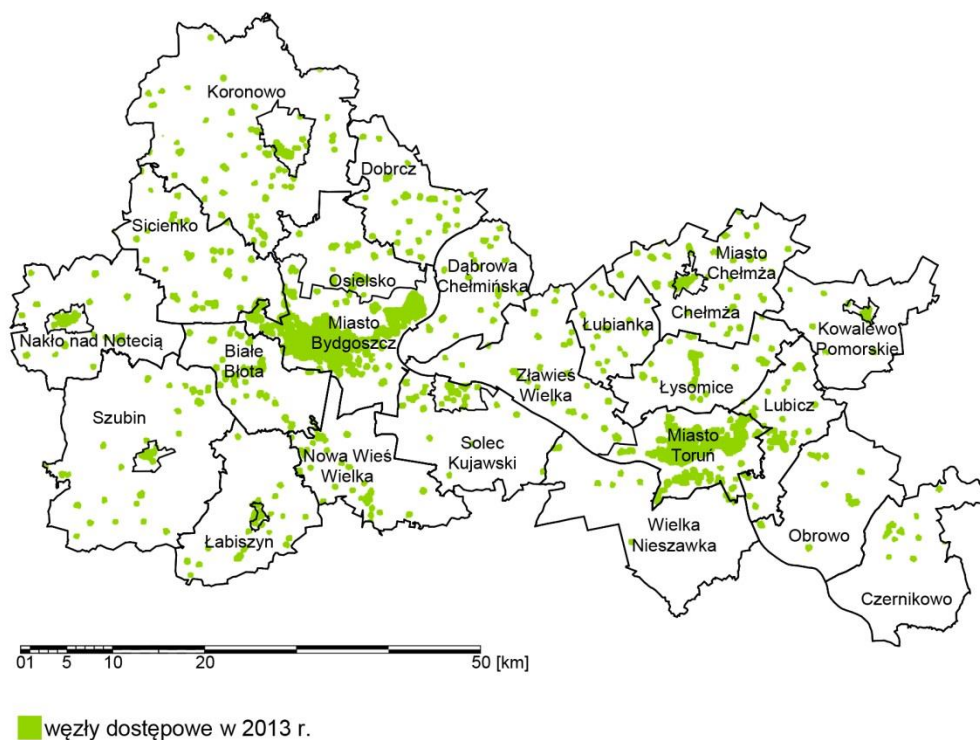
Detaliczny dostęp do szerokopasmowego Internetu przesyłanego światłowodem dostępny jest jednak tylko w 20% miejscowości znajdujących się na terenie BTOF. Najlepsza sytuacja jest w Bydgoszczy i Toruniu oraz sąsiednich gminach, gdzie światłowodowy Internet oferuje nawet 10 różnych operatorów¹¹⁸.

¹¹⁶ http://www.kujawsko-pomorskie.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1163&Itemid=193

¹¹⁷ http://mac.gov.pl/files/mapa_budowy_sieci_-_listopad_2013.pdf

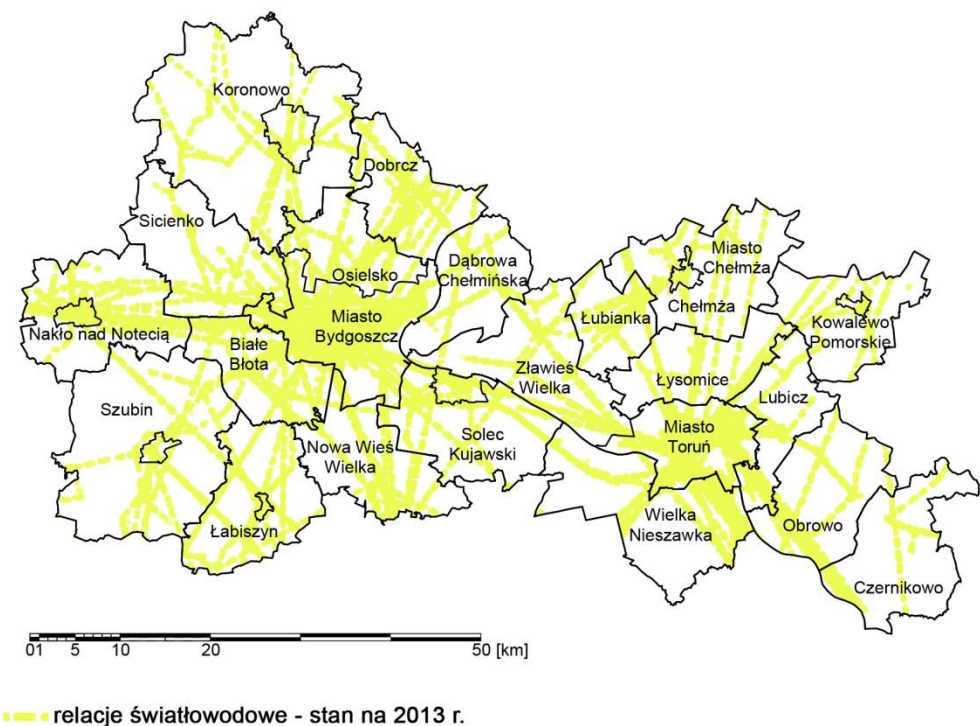
¹¹⁸ Raport Pokrycia Polski Infrastrukturą Telekomunikacyjną, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013

Mapa 66. Węzły dostępne na terenie BTOF

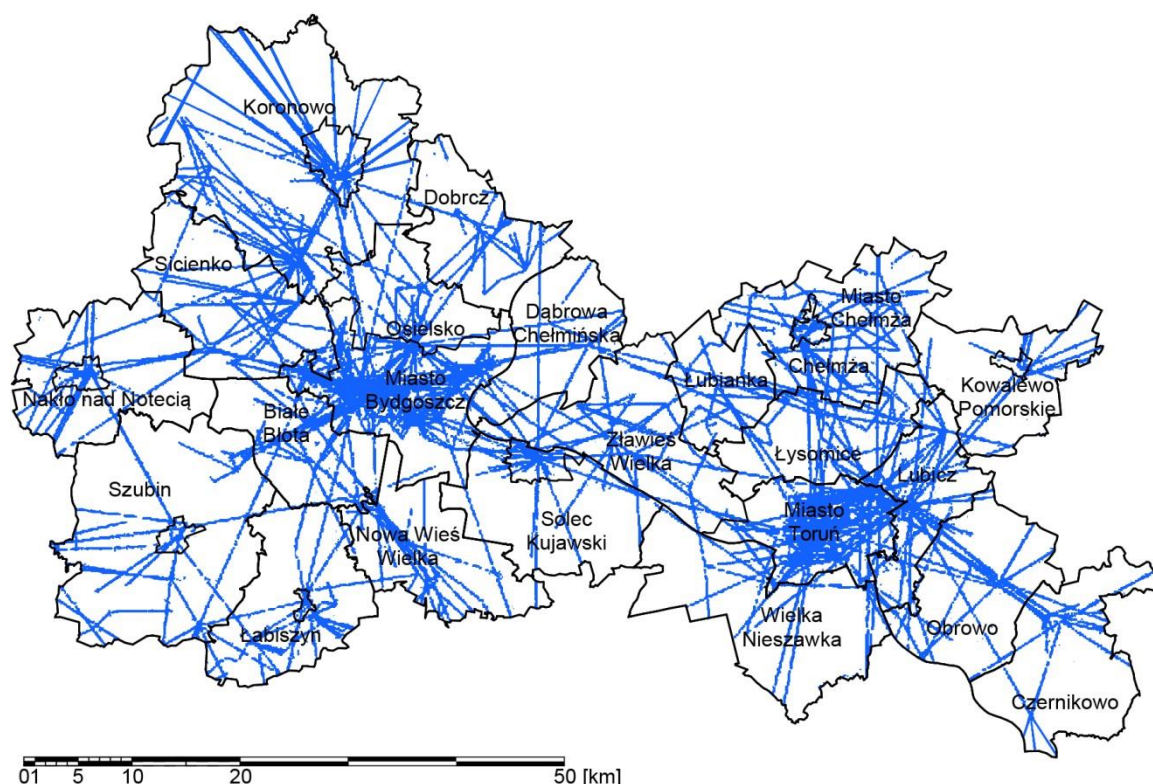
Źródło: www.polskaszerokopasmowa.pl

Mapa 67. Relacje światłowodowe na terenie BTOF

Źródło: www.polskaszerokopasmowa.pl

Mapa 68. Linie transmisji radiowej na terenie BTOF

— linie radiowe - 2013 r.

Źródło: www.polskaszerokopasmowa.pl

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Na terenie BTOF identyfikuje się problemy głównie w zakresie stosunkowo niskiego odsetka ludności korzystającej z sieci gazowej oraz niskiego poziomu skanalizowania części gmin. Problemy te są szczególnie nasilone na terenach wiejskich
2	Istotne jest zabieganie o dalszy rozwój sieci gazociągów – umożliwiających zaopatrywanie w paliwo gazowe coraz większej liczby odbiorców. Ma to duże znaczenie nie tylko dla jakości życia mieszkańców, ale także dla atrakcyjności inwestowania
3	W kolejnych latach coraz większego znaczenia nabierać będzie kwestia polityki energetycznej. Na poziomie regionalnym zagadnienie to jest istotne przede wszystkim w zakresie promocji i stosowania innowacyjnych rozwiązań związanych z efektywnością energetyczną oraz aktywizacji gospodarczej z wykorzystaniem sektora OZE
4	W perspektywie kolejnych lat wskazuje się na konieczność, zgodnie z odpowiednimi wytycznymi i regulacjami, wspierania rozwoju całościowego systemu selektywnego zbierania odpadów i recyklingu

2.15. GŁÓWNE FUNKCJE METROPOLITALNE

Procesy rozwoju społeczno-gospodarczego w ogromnej mierze wynikają obecnie z globalizacji gospodarki. Globalizacja ma swoje silne odbicie we współczesnych procesach urbanizacyjnych. Zjawiskom narastającej globalizacji odpowiada szczególnie proces urbanizacyjny dotyczący większych miast, który określamy metropolizacją przestrzeni.

Przyjmując, że globalizacja jest m.in. procesem eliminacji barier narodowych w przepływie kapitału, ludzi i towarów, to metropolizacja od strony funkcjonalnej oznacza proces umiędzynarodowienia funkcji miejskich, tj. eliminowania barier w swobodnej wymianie dóbr i usług we współpracy międzynarodowej. Z drugiej strony globalne procesy rodzą określone skutki w przestrzeni lokalnej na tyle specyficzne, że można mówić o procesach nowej urbanizacji albo metropolizacji przestrzeni.

Motorami rozwoju są największe miasta oraz te elementy sieci osadniczej, które współpracują przez powiązania z większymi miastami i partycypują w globalnych procesach wymiany. Udział obszaru (regionu) zurbanizowanego w globalnej wymianie zależy od międzynarodowej jakości i konkurencyjności jego zasobów materialnych i intelektualnych. Regiony konkurują na poziomie krajowym i międzynarodowym poprzez swoje najważniejsze ogniwa, jakimi są miasta metropolitalne.

Jednym z wyróżników metropolii i obszarów metropolitalnych są funkcje metropolitalne. W literaturze brak jest jednolitego poglądu na ich definicję. Są one często pojmowane jako synonim wszelkich funkcji wielkomiejskich kształtujących przestrzeń zewnętrzną miasta i wiążących ośrodek centralny z jego zapleczem. Ze względu na funkcjonujące różne definicje i znaczenia pojęcia metropolia, istnieją tylko relatywne i subiektywne możliwości wyznaczenia funkcji metropolitalnych. Trudno jest jednoznacznie określić, które funkcje budują „metropolitalność” miasta. Zależy to od specyfiki samych funkcji, jak i charakteru struktur makroekonomicznych w danym czasie, dlatego też kryteria ich wyróżnienia powinny być elastyczne i nawiązywać do aktualnej sytuacji. Tylko niektóre funkcje łatwo określić jako metropolitalne - są to, przede wszystkim, funkcje ośrodka biznesu, a więc służące obsłudze podmiotów gospodarczych (usługi z zakresu bankowości, reklamy, prawa gospodarczego, doradztwa inwestycyjnego, itp.). Jednak w przypadku wielu funkcji zawsze będą występować trudności w zakwalifikowaniu ich do grupy funkcji metropolitalnych. Dotyczy to w szczególności funkcji usługowych, takich jak np. ochrona zdrowia czy kultura, które w określonych sytuacjach mogą być zarówno funkcjami o charakterze lokalnym, jak i metropolitalnym¹¹⁹.

Aby daną funkcję można nazwać metropolitalną, powinna ona spełniać kilka warunków wynikających z definicji metropolii. Powinna to być funkcja:

- Zaliczana do nowoczesnych (bazujących na wiedzy i najnowszych technologiach) działów gospodarki narodowej bądź służąca bezpośrednio lub pośrednio obsłudze działalności gospodarczej lub też zaliczana do wyspecjalizowanych usług wyższego rzędu
- Egzogeniczna – służąca rozwijaniu sieci zewnętrznych powiązań, zwłaszcza w zakresie przepływu wiedzy, informacji, kapitału, dóbr kultury i ludzi
- Budująca konkurencyjność ośrodka miejskiego w układach ponadregionalnych i ponadnarodowych

¹¹⁹ Katarzyna A. Kuć-Czajkowska, Funkcje metropolitalne Warszawy, Pragi i Budapesztu

Funkcje metropolitalne mogą być pojmowane jako funkcje dominujące, kontrolne oraz budujące ponadregionalną rangę i charakter powiązań miasta. Funkcje metropolitalne są generowane przede wszystkim przez:

- Obecność instytucji reprezentujących struktury kierowania i zarządzania międzynarodowych korporacji gospodarczych
- Obecność struktur kierownictwa światowych instytucji finansowych (banki) i głównych regulatorów rynków kapitałowych (giełdy)
- Szybkie i częste połączenia komunikacyjne z głównymi ośrodkami życia gospodarczego
- Obecność najwyższego standardu placówek naukowych (uniwersytety, instytuty badawcze) i technologicznych (centra nowych technologii, technopolie, parki technologiczne)
- Działanie najwyższej rangi placówek kulturalnych (muzea, galerie, opery, orkiestry symfoniczne, teatry) i odbywanie się imprez oraz festiwali artystycznych
- Wyjątkowość miasta, wynikająca z jego położenia, specyfiki atmosfery, standardu bazy noclegowej, instytucji rozrywki

Biorąc pod uwagę powyższe założenia teoretyczne, na potrzeby niniejszego dokumentu, dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego wyróżniono następujące funkcje metropolitalne:

- Funkcja ośrodka biznesu - o pełnieniu przez obszar tej funkcji świadczy obecność instytucji reprezentujących centrale międzynarodowych korporacji, firm i filii przedsiębiorstw transnarodowych, koncentracja instytucji otoczenia biznesu: giełd, banków, firm konsultingowych, reklamowych, promocyjnych, towarzystw ubezpieczeniowych
- Funkcja ośrodka nauki i wiedzy – pełnienie takiej funkcji wymaga obecności znanych i renomowanych placówek naukowo-badawczych, ośrodków szkolenia specjalistycznych kadr, parków technologicznych, centrów kongresowych, uniwersytetów o znacznym udziale studentów cudzoziemców. Metropolie dzięki odbywającym się kongresom, zjazdom i seminariom stanowią płaszczyznę wymiany wiedzy i idei, miejsce międzynarodowych spotkań
- Funkcja węzła komunikacyjnego – analizując tę funkcję należy rozpatrywać metropolię w kontekście powiązań z innymi ośrodkami kraju, kontynentu i świata poprzez system autostrad, kolei i lotnisk
- Funkcja usługowa – analizowana w aspekcie ochrony zdrowia i kultury¹²⁰

Specyfika Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego polega przede wszystkim na tym, że funkcje metropolitalne nie skupiają się w jednym ośrodku, lecz są rozłożone równomiernie na dwa – Bydgoszcz i Toruń. Prawdziwy potencjał obszaru dostrzec można dopiero po dokonaniu syntezy potencjału obu miast. Dlatego niezwykle ważna jest dobra współpraca, gdyż tylko zgodne współdziałanie może wzmocnić konkurencyjność regionu. Ponadto należy pamiętać, że funkcje metropolitalne pełni nie tylko miasto (w przypadku BTOF miasta), ale cały obszar metropolitalny. Dlatego też część funkcji spełniają pozostałe gminy obszaru¹²¹.

Funkcja ośrodka biznesu świadcząca o potencjale gospodarczym obszaru skupia się zdecydowanie wokół Bydgoszczy i Torunia. Są to nie tylko najsilniejsze ośrodki BTOF, ale również całego województwa kujawsko-pomorskiego. Analizując tę funkcję przez pryzmat obecności w obu miastach instytucji reprezentujących centrale międzynarodowych korporacji, firm i filii przedsiębiorstw transnarodowych oraz koncentracji instytucji otoczenia biznesu: giełd, banków, firm konsultingowych, reklamowych, promocyjnych, towarzystw ubezpieczeniowych, można stwierdzić, że zarówno w Bydgoszczy, jak i w Toruniu działają liczne przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym. Do najważniejszych tego typu firm w Bydgoszczy należą:

- Atos IT Services – międzynarodowa firma z branży informatycznej. Zatrudnia ponad 76 tysięcy pracowników w 47 krajach na całym świecie. Firma oferuje usługi zarządzania

¹²⁰ Tadeusz Markowski, Funkcje metropolitalne pięciu województw wschodnich

¹²¹ Delimitacja i charakterystyka obszaru realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w obszarze funkcjonalnym Bydgoszczy i Torunia, 2014 r.

infrastrukturą IT, integrację systemów informatycznych, outsourcing i doradztwo. W Polsce działa od 2000 r.

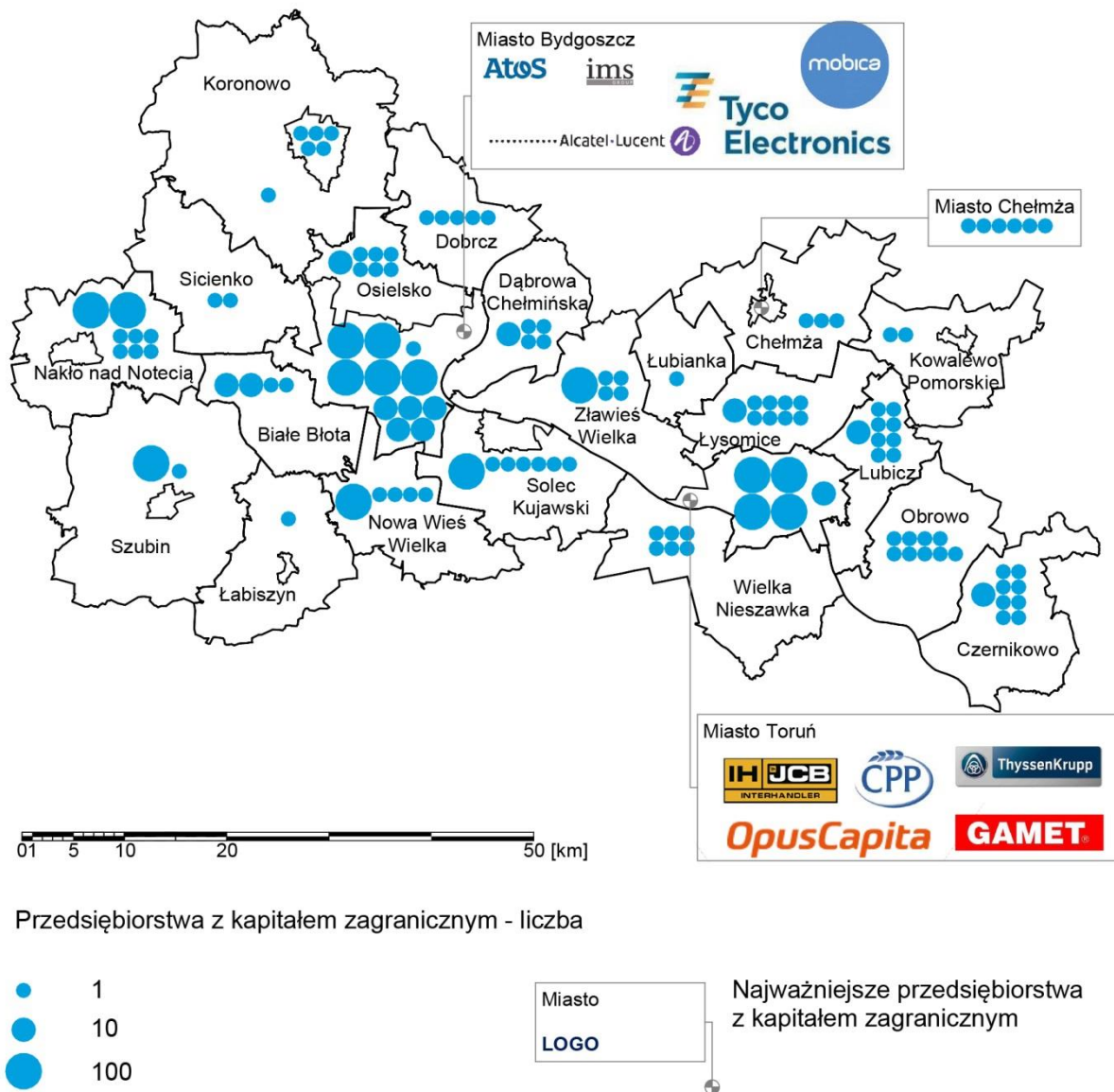
- IMS Group - jeden z czołowych europejskich producentów mebli tapicerowanych. Do międzynarodowej grupy IMS należy marka Bydgoskie Meble, która swoją siedzibę ma przy ul. Bydgoskiej w Fordonie
- Tyco Electronics - firma z branży elektronicznej mająca swoją siedzibę przy ul. Unii Lubelskiej. To największy na świecie producent biernych elementów elektronicznych i elektrycznych, takich jak złącza, końcówki kablowe, rezystory, elementy termokurczliwe, kable i przewody, podzespoły światłowodowe czy przełączniki. Ponadto w ofercie znajdują się filtry sieciowe, ekrany dotykowe i niewielkie silniki wykonawcze
- Mobica Limited - Polski oddział SDL (światowego lidera branż IT i GIM) w Bydgoszczy zajmuje się zarządzaniem projektami
- Alcatel - Lucent Polska - firma z branży informatycznej, która zatrudnia wysoko wykwalifikowanych inżynierów, specjalizujących się w różnych technologiach sieciowych, m.in. telekomunikacyjnych, jak i informatycznych. Tworzy systemy komunikacji i sieci informatyczne dla firm, instytucji, administracji rządowej i samorządów

Do najważniejszych tego typu firm w Toruniu należą:

- CPP Toruń-Pacific - producent płatków śniadaniowych i batoników zbożowych marki Nestle. Firma rozpoczęła działalność w 1990 r., a kilka lat później stała się częścią grupy Cereal Partners Worldwide, powołanej przez gigantów z branży spożywczej: Nestle i General Mills
- ThyssenKrupp Energostal, jeden z największych w Polsce dystrybutorów materiałów hutniczych dla reklamy, budownictwa i przemysłu
- GAMET SA - niekwestionowany lider na rynku krajowym w segmencie dekoracyjnych akcesoriów meblowych i budowlanych
- INTERHANDLER Sp. z o.o. - wyłączny autoryzowany dystrybutor maszyn JCB oraz miniładowarek InterHandler na rynek polski. Oferuje maszyny budowlane, maszyny do przewozu materiałów i transportu wewnętrznego, maszyny kruszące i przesiewacze
- OpusCapita – fińska firma do niedawna działająca pod szyldem *Itella Information*. W Toruniu utworzyła centrum usług biznesowych, gdzie pracownicy na zlecenie dużych korporacji zajmują się księgowością, kadrami, finansami i informatyką

Ponadto w obu miastach koncentrują się instytucje otoczenia biznesu. W Bydgoszczy funkcjonuje 167 placówek bankowych, 59 firm konsultingowych, 156 agencji reklamowych (w tym zajmujących się działalnością promocyjną), a także 211 firm ubezpieczeniowych. W Toruniu natomiast działa 115 placówek bankowych, 49 firm konsultingowych, 123 agencje reklamowe i promocyjne oraz 127 firm ubezpieczeniowych. Analizując gospodarkę każdego z miast osobno, żadne z nich samodzielnie nie dysponuje potencjałem, który pozwalałby im konkurować z najlepiej rozwiniętymi miastami w Polsce (Warszawa, Wrocław, Poznań). Dopiero współdziałanie obu miast pozwoliłoby równać im do najlepszych.

Mapa 69. Funkcje Ośrodka biznesu BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.coi.kujawsko-pomorskie.pl oraz GUS

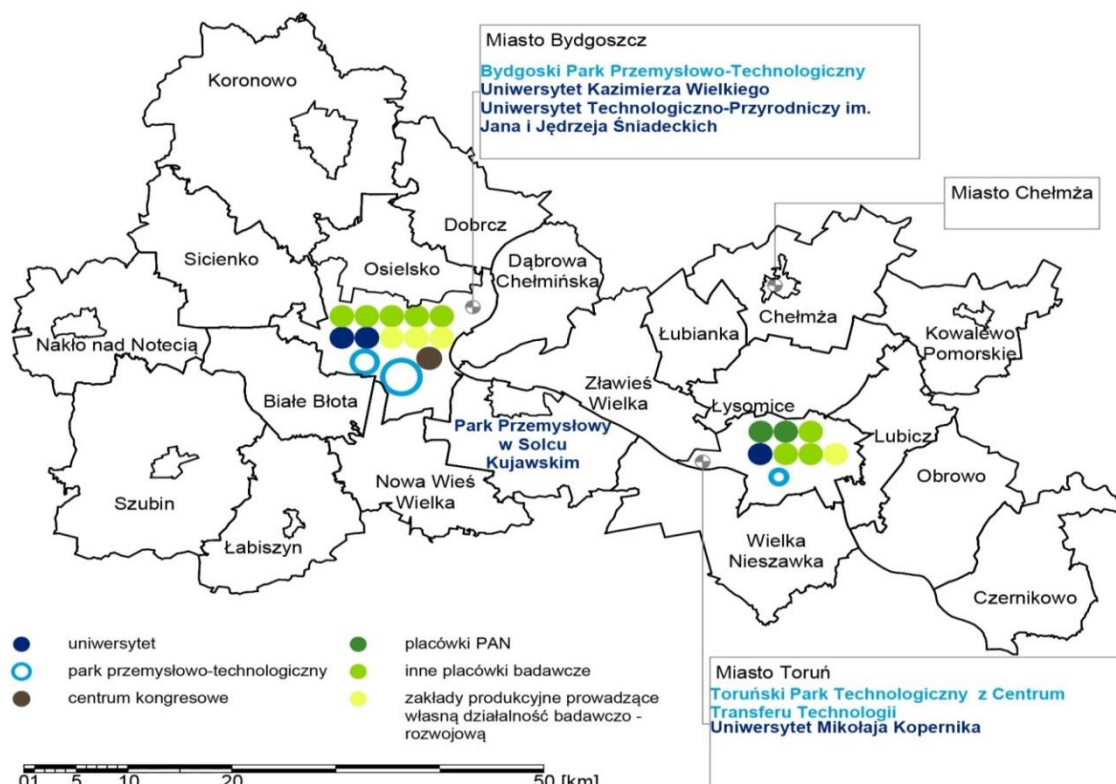
Funkcja ośrodka nauki i wiedzy – zarówno Toruń, jak i Bydgoszcz charakteryzują się posiadaniem znaczącego potencjału akademickiego. W Bydgoszczy zlokalizowane są dwa uniwersytety – Uniwersytet Kazimierza Wielkiego oraz Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich, w Toruniu natomiast Uniwersytet Mikołaja Kopernika. W tym przypadku (podobnie jak w scharakteryzowanym powyżej potencjale gospodarczym) potencjał obu miast w zakresie pełnienia funkcji ośrodków nauki i wiedzy opiera się na zgodnej współpracy. Oferty edukacyjne obu miast uzupełniają się – uczelnie bydgoskie mają charakter przede wszystkim techniczny, uczelnie toruńska zaś humanistyczny.

Pełnienie przez obszar metropolitalny funkcji ośrodka nauki i wiedzy wymaga także obecności parków przemysłowo-technologicznych, centrów naukowo-badawczych oraz ośrodków szkolenia specjalistycznych kadr. Na BTOF funkcjonują 3 parki przemysłowo-technologiczne. Dwa zlokalizowane są w miastach stanowiących rdzeń obszaru: w Bydgoszczy – Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny, w Toruniu - Toruński Park Technologiczny z Centrum Transferu Technologii. Trzeci z parków funkcjonuje w Solcu Kujawskim.

Na BTOF istnieją również placówki badawcze i badawczo-wdrożeniowe funkcjonujące w strukturze Polskiej Akademii Nauk, instytutów resortowych, zwłaszcza Ministerstwa Rolnictwa. W Toruniu mają swe siedziby m.in. placówki Polskiej Akademii Nauk: Pracownia Astrofizyki Centrum Astronomicznego im. M. Kopernika, Zakład Geomorfologii i Hydrologii Niżu Instytutu Geografii i Zagospodarowania Przestrzennego, a także Pracownia Zagospodarowania Turystycznego Instytutu Turystyki, Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Urządzeń Sterowania Napędów, Instytut Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych Metalchem. W Bydgoszczy podobną działalność prowadzą: Zakład Badawczy Przemysłu Piekarskiego, Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego, Instytut Wdrożeń Technicznych, Instytut Ziemniaka, Oddział Instytutu Weterynarii. Bardzo ważną rolę spełniają także placówki działające w strukturze instytutów związanych z rolnictwem, stacje doświadczalne hodowli, oceny odmian roślin (Kowróż – gmina Łysomice), ośrodki doradztwa rolniczego w Minikowie i w Przysieku k. Torunia. Własną działalność badawczo-rozwojową prowadzą także niektóre zakłady produkcyjne w województwie, takie jak: Toruńskie Zakłady Materiałów Opatrunkowych w Toruniu, Telefonii Kabel w Bydgoszczy oraz Lucent Technologies w Bydgoszczy¹²².

Jedyną na terenie BTOF centrum kongresowe działa obecnie w Bydgoszczy. Jest to Centrum Kongresowe Opery Nova. Wszechstronne, zgodne z najnowszymi trendami multimedialnymi wyposażenie sal kongresowych gwarantuje organizatorom konferencji rozmach i możliwość realizacji interesujących scenariuszy imprez. Opera Nova oddaje do dyspozycji możliwości zorganizowania nie tylko kongresów, ale także wystaw i kameralnych spotkań. W Toruniu aktualnie powstaje Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki.

Mapa 70. Funkcja ośrodka nauki i wiedzy BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne www.coi.kujawsko-pomorskie.pl oraz *Delimitacja i charakterystyka obszaru realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w obszarze funkcjonalnym Bydgoszczy i Torunia*

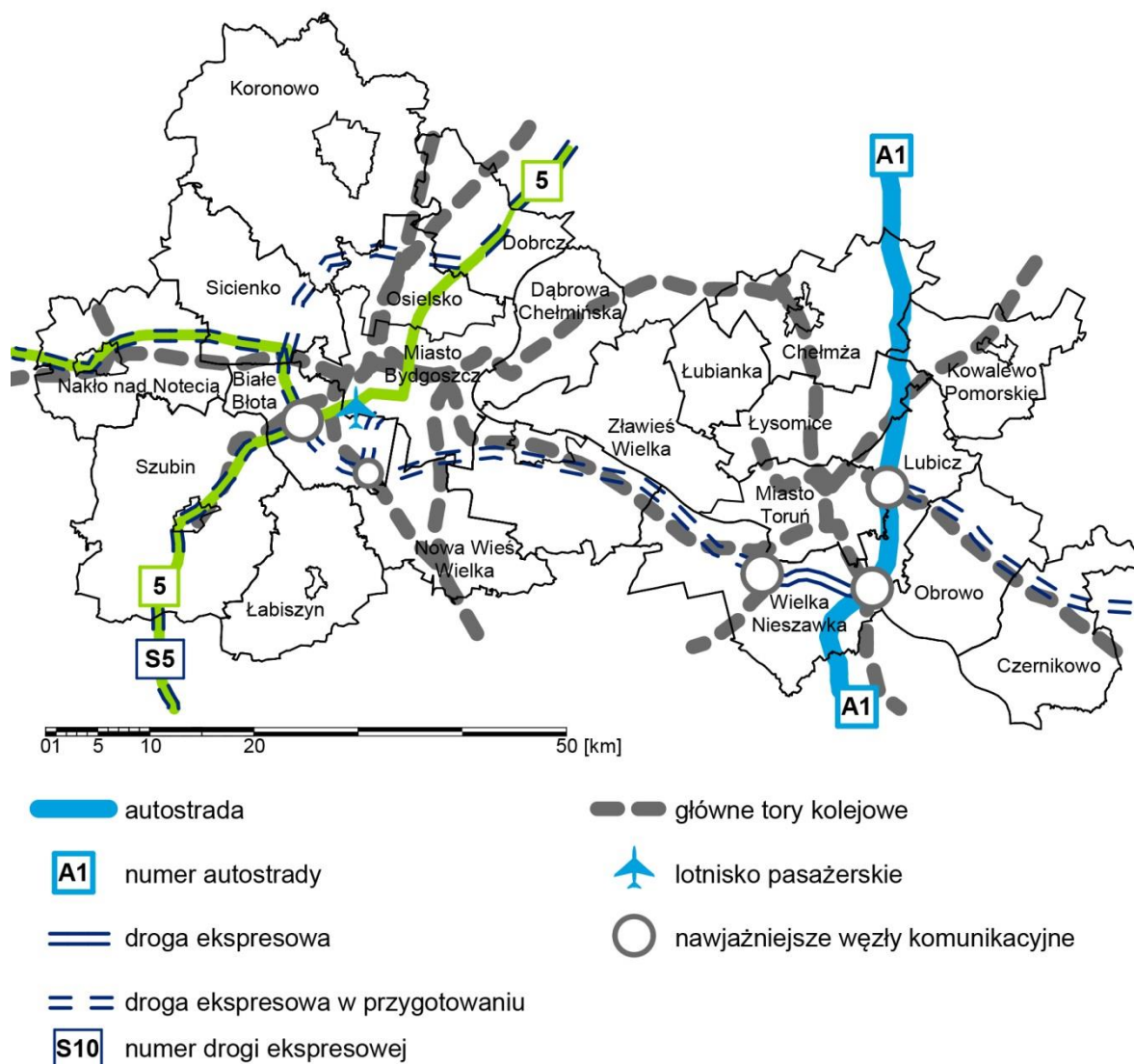
¹²² www.coi.kujawsko-pomorskie.pl

Funkcja węzła komunikacyjnego – największy potencjał w tym zakresie posiada Bydgoszcz, w którym to mieście zlokalizowany jest port lotniczy. Bydgoskie lotnisko posiada w swojej ofercie przewozowej zarówno połączenia międzynarodowe (Niemcy, Wielka Brytania, Irlandia), jak i krajowe (Warszawa). Ponadto obsługuje także czartery do Bułgarii, Chorwacji, Grecji, Egiptu, Hiszpanii, Turcji i Tunezji. Oferta portu lotniczego zwiększa znacząco potencjał zarówno gospodarczy, jak i turystyczny całego BTOF-u.

Funkcję węzła komunikacyjnego należy rozpatrywać także pod kątem dostępności do systemu autostrad i kolei. Przez BTOF przebiega ciąg komunikacyjny o znaczeniu międzynarodowym, zlokalizowany w Paneuropejskim Korytarzu Transportowym nr VI, którym biegnie z północy na południe kraju autostrada A1 (E75) łącząca Rusocin, w województwie pomorskim, z Czechami – granica w Gorzyczkach, województwo śląskie. Odcinek autostrady przebiegającej przez BTOF mierzy 52,8 km. Trasa przecina teren miasta Torunia, miasta i gminy Chelmża oraz gminy Lubicz, Łysomice, Wielka Nieszawka i Kowalewo Pomorskie. Odgałęzienie Paneuropejskiego Korytarza Transportowego nr VI stanowi droga krajowa nr 5 (E-261) oznaczona jako korytarz VI A, biegnąca przez miasto Bydgoszcz, gminę Białe Błota, Dobrcz, Osielsko i Szubin.

BTOF cechuje także dobrze rozwinięta sieć kolejowa o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Najważniejszymi liniami o znaczeniu ponadregionalnym przebiegającymi przez BTOF są: linia nr 131 dwutorowa, zelektryfikowana, Chorzów Batory – Inowrocław – Tczew - Gdańsk (tzw. magistrala węglowa), długość linii na terenie województwa wynosi 175,679 km; linia nr 353 dwutorowa, zelektryfikowana (128,440km), Poznań – Inowrocław – Toruń – Skandawa; oraz linia nr 18 dwutorowa, zelektryfikowana (184,700km), Kutno – Toruń – Bydgoszcz - Piła mająca podstawowe znaczenie dla połączenia Bydgoszczy i Torunia oraz Włocławka, odcinek Bydgoszcz – Toruń.

Mapa 71. Funkcja węzła komunikacyjnego BTOF (stan na 2014 r.)

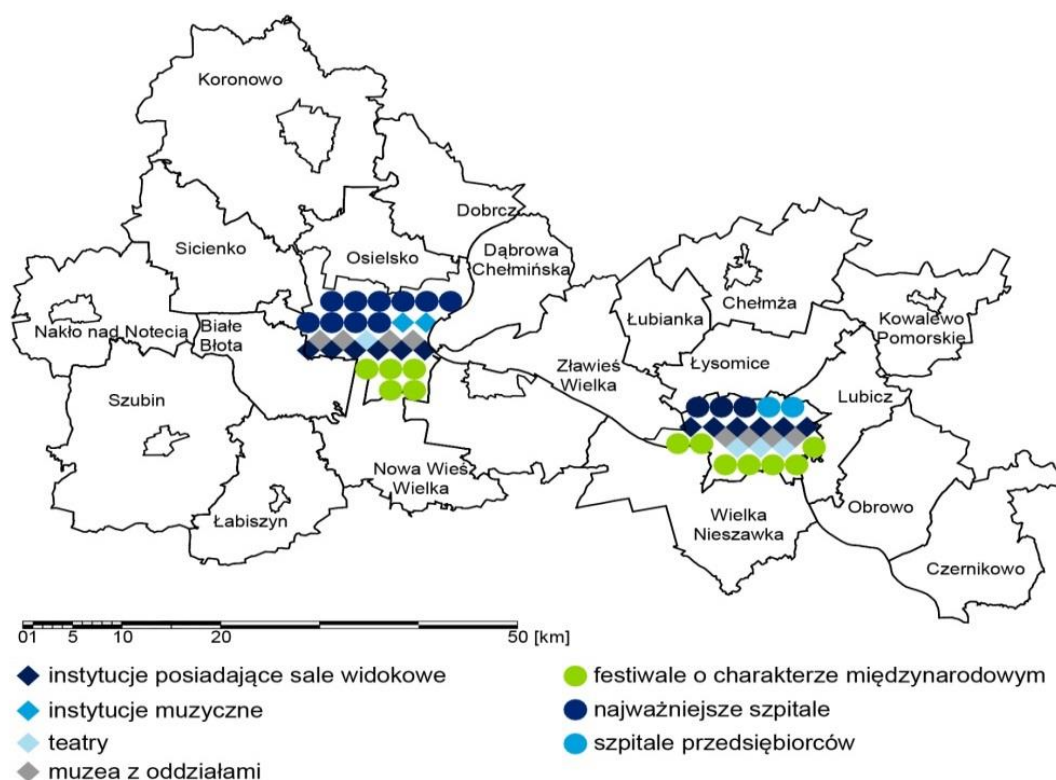
Źródło: Opracowanie własne na podstawie GDDKiA, Wojewódzki Zarząd Dróg oraz www.maps.google.pl

Funkcja usługowa - Potencjał usług medycznych oferowanych w Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym skupia się również wokół miast rdzenia. Najważniejsze placówki medyczne Bydgoszczy to: Centrum Onkologii im. F. Łukaszczyka, Kujawsko-Pomorskie Centrum Pulmonologii, Wielospecjalistyczny Szpital Miejski im. E. Warmińskiego, Wojewódzki Szpital Dziecięcy im. J. Brudzińskiego oraz Wojewódzki Szpital Obserwacyjno-Zakaźny, Szpital Uniwersytecki nr 1 im. dr Antoniego Jurasza w Bydgoszczy oraz Szpital Uniwersytecki nr 2 im. J. Bizuela. W Toruniu z kolei usługi w zakresie ochrony zdrowia świadczą Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika, Wojewódzki Szpital Zespolony im. Ludwika Rydygiera, połączony z Wojewódzkim Szpitalem Dziecięcym, a także Wojewódzki Szpital Obserwacyjno-Zakaźny. Wśród wymienionych powyżej placówek medycznych szczególną renomę i prestiż co najmniej w skali kraju posiadają Centrum Onkologii w Bydgoszczy oraz Oddział Hematologii Specjalistycznego Szpitala Miejskiego w Toruniu. Bardzo ważną funkcją usługową, wpływającą przede wszystkim na wizerunek obszaru jest funkcja kulturalna. Na BTOF funkcjonuje 235 instytucji kultury (domy i ośrodki kultury, teatry, instytucje muzyczne, kina, muzea, biblioteki, instytucje posiadające sale widowiskowe), z czego 100 zlokalizowanych jest w Bydgoszczy i Toruniu. W Bydgoszczy działa: 7 domów kultury, 1 teatr,

filharmonia i opera, 4 kina, 4 muzea, 34 biblioteki. Ponadto w mieście istnieje 6 sal widowiskowych. Toruń z kolei posiada: 9 domów kultury, 3 teatry, 4 kina, 4 muzea, 6 sal widowiskowych oraz 16 bibliotek.

Funkcja kulturalna obszaru kreowana jest w dużej mierze przez organizowane tu imprezy o charakterze międzynarodowym. W Bydgoszczy odbywa się m.in.: Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych Camerimage, Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Ignacego Jana Paderewskiego, Musica Antiqua Europae Orientalis – festiwal muzyki dawnej połączony z kongresem muzykologicznym, Bydgoski Festiwal Operowy czy też Festiwal Prapremier. Z kolei w Toruniu: Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Kontakt”, organizowany przez Teatr im. Wilama Horzycy, Międzynarodowe Toruńskie Spotkania Teatrów Lalek – najstarszy Festiwal Teatrów Dziecięcych w Polsce, Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Tofifest”, Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich „Probaltica”, Jazz Od Nowa Festival, Toruń Blues Meeting, Międzynarodowe Triennale Grafiki Kolor w Grafice – cykliczna impreza artystyczna organizowana przez Galerię Sztuki Wozownia czy Międzynarodowy Festiwal Światła SKYWAY

Mapa 72. Funkcja usługowa BTOF (stan na 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kluczowe wnioski i obserwacje	
1	Wraz z dalszym rozwojem BTOF, w szczególności w zakresie inwestowania w infrastrukturę techniczną (drogi, kolej, port lotniczy, infrastruktura telekomunikacyjna) funkcje metropolitarne będą ewoluować
2	Na rozwój tych funkcji w znacznej mierze wpłynie polityka władz lokalnych
3	Ogromne znaczenie będzie miała współpraca i wymiana doświadczeń z pozostałymi obszarami metropolitalnymi w kraju oraz czerpanie wzorców z zagranicy

Rozdział III.

Polityki w zakresie rozwoju przestrzennego prowadzone przez władze lokalne

**Analiza studiów uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania
gmin tworzących Bydgosko –Toruński Obszar Funkcjonalny**

ANALIZA STUDIÓW UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA GMIN TWORZĄCYCH BYDGOSKO – TORUŃSKI OBSZAR FUNKCJONALNY

Niniejszy rozdział zawiera krótką charakterystykę studiów uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania obowiązujących w poszczególnych gminach BTOF, tj. przede wszystkim określenie celów, wizji i zasad planowania opisanych w tych dokumentach, a także informację na temat historii zmian studium, przyczyn tych zmian oraz planów gmin dotyczących aktualizacji dokumentów.

Miasto Bydgoszcz

Bydgoszcz posiada obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania uchwalone w 2009 r., opracowane przez zespół Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w latach 2007–2009 jako zmiana studium z 2005 r. Aktualnie prowadzone są prace przygotowawcze do uruchomienia procedury zmiany studium. Szacuje się, że nowe studium powinno być uchwalone z końcem 2015 r.

Misja rozwoju Bydgoszczy określona jest w strategii rozwoju miasta do 2015 r. w następujący sposób: „Bydgoszcz – miastem bezpiecznym, przyjaznym ludziom i środowisku, nowoczesną i funkcjonalną metropolią sprzyjającą rozwojowi innowacyjnej gospodarki, znaczącym krajowym i międzynarodowym ośrodkiem administracyjnym, naukowym, kulturalnym, sportowym i turystycznym. Jest to również główny cel polityki przestrzennej dla przyszłego wizerunku funkcjonalnego miasta.

Bydgoszcz w ramach kierunków rozwoju w studium określa szereg celów strategicznych: tworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Bydgoszczy oraz ich identyfikacji z miastem, nowoczesne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni miejskiej, tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi nowoczesnej gospodarki, stymulowanie rozwoju miasta jako ośrodka metropolitalnego o znaczeniu międzynarodowym, poprzez efektywne wykorzystanie i rozwój potencjałów: naukowego, kulturalnego, sportowego i turystycznego oraz partnerskie współdziałanie z samorządami miasta Torunia i gmin sąsiadujących, wzmocnienie roli Bydgoszczy jako jednego z krajowych centrów usług. Studium bydgoskie, odnosząc się do systemu funkcjonalno-przestrzennego miasta zakłada przede wszystkim poprawę sytuacji mieszkaniowej nie tylko poprzez otwarcie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniowo-usługową, ale także stopniową rehabilitację i rewitalizację przestrzeni miejskiej. Zakłada się również podniesienie wskaźnika wyposażenia w usługi i restrukturyzację terenów poprzemysłowych. Wspieranie nowych inwestycji w zakresie przemysłu, usług i budownictwa, w tym również rozwój Bydgoskiego Parku Przemysłowo - Technologicznego, ma znacząco wpłynąć na sytuację mieszkańców na rynku pracy. Ponadto planuje się utrzymanie i rozwój: bazy sportowej, obiektów kultury, form wypoczynku poprzez wykorzystanie walorów geograficznych oraz przestrzeni zielonych tworzących Miejski System Przyrodniczy podnoszący walory zdrowotne i estetyczne miasta.

Realizacja tych strategicznych założeń rozwoju miasta wymaga zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej, polegających w przeważającej części na ukształtowaniu, rewaloryzacji i rewitalizacji strefy śródmiejskiej oraz terenów głównie przemysłowych, położonych w rejonach węzłów

komunikacyjnych, a także na rozwoju mieszkalnictwa poprzez modernizację i intensyfikację istniejących osiedli z wielorodzinną zabudową, osiedli zabudowy jednorodzinnej, realizację nowych zespołów mieszkaniowych i przekształcenia funkcjonalne terenów pod budownictwo mieszkaniowe na obszarach o ograniczonej czasowo dostępności. Polityka przestrzenna miasta odnosi się również do kształtowania obszarów aktywności gospodarczej usługowo-produkcyjnej, kształtowania miejskiego systemu przyrodniczego w formie zapewniającej ciągłość przestrzenno-funkcjonalną obszarów środowiska naturalnego i zieleni w strefach zurbanizowanych.

W studium zastosowano zasadę odnoszenia poszczególnych uwarunkowań i kierunków polityki przestrzennej do wyznaczonych stref i obszarów oraz systemów. Wyodrębniono strefy funkcjonalno-przestrzenne, łączące się w dwie zasadnicze grupy: strefy zabudowy (tereny o intensywnym zainwestowaniu – strefy śródmiejska, mieszkaniowe i aktywności gospodarczej) i strefy przyrodniczo-krajobrazowe (tereny z ograniczonym prawem zabudowy – skarpy północnej, dolin rzek i lasów ochronnych). Strefy powiązane są przenikającymi je systemami: przyrodniczym, transportowym i infrastruktury technicznej.

Miasto Toruń

Toruń posiada studium uchwalone w 2006 r., opracowane przez zespół Miejskiej Pracowni Urbanistycznej z Torunia w latach 2004–2005 jako zmiana studium z 2000 r. Rada Miasta podjęła w październiku 2009 r. uchwałę o przystąpieniu do zmiany studium. Decyzja ta spowodowana była potrzebą dostosowania dokumentu do wymagań ustawowych oraz zmieniających się uwarunkowań społeczno-ekonomicznych.

Dokument studium z 2006 r. odnosi się do strategicznych celów rozwoju Torunia, określonych w Strategii Rozwoju Miasta Torunia uchwalonej w 2002 r. Uwzględnia także zadania ponadlokalne o znaczeniu krajowym i wojewódzkim, ujęte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego. W studium proponuje się nowy podział funkcjonalny na 20 jednostek strukturalno-urbanistycznych (16 w części prawobrzeżnej i 4 w części lewobrzeżnej miasta).

Do głównych zasad polityki przestrzennej, ustalonych w studium, należą m.in.: oszczędna gospodarka zasobami, wykorzystanie rezerw terenowych w obszarze terenów zainwestowanych i intensyfikacja wykorzystania tych obszarów, a także ich restrukturyzacja; kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta w oparciu o określone strefy i podstrefy; pełne zabezpieczenie ludności w sferze usług publicznych; kształtowanie sprawnego systemu powiązań z zewnętrznym układem komunikacyjnym i powiązań wewnątrzmijskich, np. poprzez realizację tras średnicowych; poprawa jakości obsługi miasta w zakresie infrastruktury technicznej, np. poprzez poprawę warunków dostaw energii elektrycznej lub wprowadzenie nowych systemów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych; promocja ruchu rowerowego poprzez realizację spójnej sieci ścieżek rowerowych zapewniającej formę dojazdów do pracy, szkoły i usług; tworzenie miejskiego systemu ekologicznego; wprowadzenie priorytetu dla transportu zbiorowego; minimalizacja konfliktów funkcjonalno-przestrzennych.

Dla potrzeb realizacji polityki przestrzennej oraz ze względu na sposób użytkowania poszczególnych obszarów miasta określono strefy polityki przestrzennej oraz podstrefy działań, a także obszary i tereny funkcjonalne. Wyznaczono następujące strefy: zurbanizowaną oraz ekologiczną i pośrednią, tworzące rdzeń Miejskiego Systemu Ekologicznego. Dwa obszary miasta ze względu na ich specyfikę objęto odrębnymi strefami: centrum i strefa potencjalnej rezerwy dla rozwoju przestrzennego miasta. Do obszarów i terenów funkcjonalnych zaliczono: obszary wymagające przekształceń lub rekultywacji, obszary osiedli mieszkaniowych, tereny zamknięte, obszary rozmieszczenia obiektów handlowych, obszary zagrożeń, obszary problemowe, obszary przestrzeni publicznych, obszary objęte MPZP, obszary ochrony dziedzictwa kulturowego, obszary przyrodnicze, lasy ochronne itp.

W podsumowaniu ustaleń studium zawarto także wnioski do polityki przestrzennej województwa i polityki przestrzennej gmin sąsiednich, tzn. Lubicza, Łysomic, Złejwsi Wielkiej i Wielkiej Nieszawki.

Gmina Białe Błota

Dokumentem określającym kierunki polityki przestrzennej dla gminy Białe Błota jest zmiana studium uwarunkowań, obowiązująca od 2010 r., sporządzona przez zespół zachodniej okręgowej izby urbanistów, a będąca aktualizacją studium z 2001 r. W 2013 r. Rada Gminy podjęła uchwałę o przystąpieniu do zmiany spowodowanej dużą inwestycją związaną z linią energetyczną 400kV.

W studium gminy Białe Błota z 2010 r. określono szanse i zagrożenia rozwojowe w sferach: przyrodniczo-kulturowej, funkcjonalno-przestrzennej, technicznej i technologicznej oraz społeczno-ekonomicznej. Pozwoliło to na wskazanie kierunków polityki przestrzennej gminy. Do głównych działań kreujących nową politykę przestrzenną Białych Błot zaliczono bezwzględną ochronę wartościowych przyrodniczo obszarów dolinnych i leśnych, w tym w szczególności krajobrazu dolinnego Kanału Bydgoskiego i Kanału Noteckiego oraz krajobrazu leśnego zajmującego ok. 52% powierzchni gminy, czyli ok. 6 tys. ha. Za jeden z celów gmina stawia sobie również uporządkowanie komunikacji (zaplanowanie nowego układu obsługi komunikacyjnej gminy poza układem tranzytowym) oraz rozwój systemu drogowego stosownie do zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy i większe wykorzystanie transportu kolejowego, szczególnie w zakresie powiązań komunikacyjnych z Bydgoszczą, wraz z wprowadzeniem systemów „bike & ride” i „park & ride”, czyli stworzenie warunków dla bezpiecznego ruchu rowerowego na terenie całej gminy. W studium wskazano ponadto działania nakierowane na ograniczenie rozwoju powierzchniowego zabudowy mieszkaniowej i zwiększenie udziału terenów produkcyjno-usługowych w zagospodarowaniu gminy z zachowaniem rozdziału funkcji (koncentracja inwestycji: usług i przemysłu wysokich technologii w rejonach szlaków komunikacyjnych). Ponadto studium zakłada odtworzenie charakteru zespołów osiedleńczych wraz z niezbędną infrastrukturą społeczną oraz uzupełnienie infrastruktury technicznej gminy.

W studium gminę podzielono na strefy funkcjonalno-przestrzenne o charakterze przyrodniczym i inwestycyjnym, co odzwierciedla dążenie do oddzielenia działań związanych z ochroną środowiska naturalnego od ochronno-kreacyjnych w przestrzeni zurbanizowanej. Strefy przyrodnicze zostały wyznaczone w celu wskazania przeznaczenia i sposobu użytkowania na terenach wyłączonych z zabudowy. Strefy inwestycyjne zawarto w 18 jednostkach osadniczych, stanowiących samodzielne całości strukturalne, skupiające jeden lub kilka zespołów ruralistycznych, oddzielonych strefami zieleni (strefami przyrodniczymi), często z własnym lokalnym centrum. Wyznaczenie jednostek osadniczych krystalizuje strukturę przestrzenną gminy oraz przywraca i porządkuje system powiązań przyrodniczych. Studium wskazuje, że tylko w granicach jednostek osadniczych może rozwijać się zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, zabudowa letniskowa oraz siedliskowa, zabudowa usługowa, w tym związana z rekreacją, turystyką i wypoczynkiem oraz zabudowa techniczno-produkcyjna.

Gmina wiejska Chełmża

Obecnie obowiązującym dokumentem studium gminy Chełmża jest opracowanie przygotowane przez zespół Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa z Warszawy w 2009 r. Jest to zmiana studium z 2000 r., do której Rada Gminy przystąpiła w 2006 r. Obecnie sporządzana jest na podstawie uchwały z czerwca 2013 r. kolejna zmiana studium.

Za główne cele polityki przestrzennej gminy Chełmża w studium z 2011 r. uznano ugruntowanie znaczenia gminy jako wielofunkcyjnego ośrodka ponadlokalnego w północnej części aglomeracji Bydgosko-Toruńskiej oraz zapewnienie równoważonego zagospodarowania przestrzennego (uwzględniającego potrzeby rozwojowe i wymogi ochrony przyrody, środowiska, krajobrazu i dziedzictwa kulturowego) i sprawnego funkcjonowania systemu komunikacyjnego i infrastruktury technicznej.

Studium ustaliło również cele zagospodarowania przestrzennego, takie jak: stworzenie warunków do inwestowania na terenach korzystnych z punktu widzenia środowiska przyrodniczego i kulturowego, z uwzględnieniem zasad ich ochrony; utworzenie centrum turystyczno-rekreacyjnego nad jeziorem Chełmińskim o charakterze całorocznym i wysokim standardzie; stworzenie warunków dla rozwoju

turystyki związanej z obsługą ruchu samochodowego; stworzenie podstaw dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego; uporządkowanie funkcjonalno-przestrzenne i estetyczne zabudowy, poprawa wizerunku wsi; zapewnienie rezerw terenowych dla rozwoju przedsiębiorczości oraz zachowanie lokalizacji i rozwój drobnych form aktywności gospodarczej w ramach wielofunkcyjnych struktur wiejskich; modernizacja układu komunikacyjnego i jego rozwój w nawiązaniu do planowanych inwestycji budowy drogi A1 i przebudowy do parametrów klasy GP drogi nr 1,

z uwzględnieniem ograniczenia uciążliwości wywołanych wzrastającym ruchem; poprawa funkcjonowania i rozwój systemów infrastruktury technicznej – zwłaszcza kanalizacji; wykształcenie przestrzenne systemu przyrodniczego gminy, spójnego z systemem przyrodniczym województwa kujawsko-pomorskiego; zachowanie w istniejącym zasięgu przestrzennym korytarza ekologicznego rynny chełmżyńskiej; ochrona krajobrazu kulturowego.

Ze względu na występowanie podobieństwa cech i intensywności zabudowy i zagospodarowania terenu, obszar gminy podzielony został na podstawowe strefy funkcjonalne: aktywności gospodarczej, rekreacyjno-ekologiczną, osadniczo-rolniczą, rolniczo-osadniczą. Podział obszaru gminy na strefy funkcjonalne stanowi ramy dla określania zasad zagospodarowania oraz sposobów realizacji polityki przestrzennej, a także rozwoju przestrzennego gminy Chełmża. Dla stref tych sformułowano założenia rozwoju oraz główne kierunki zmian i przekształceń. Uzupełnieniem i doprecyzowaniem ww. struktury przestrzennej było wskazanie w studium przeznaczenia terenów w poszczególnych strefach funkcjonalnych (tereny zainwestowane i wskazane do zainwestowania oraz tereny otwarte), w tym standardów i wskaźników ich zagospodarowania.

Gmina miejska Chełmża

Studium uwarunkowań miasta Chełmży zostało opracowane w 2000 r. przez Stowarzyszenie architektów polskich, oddział toruński i w tym samym roku przyjęte przez Radę Miejską. Obecnie nie jest planowana aktualizacja studium.

Głównym celem rozwoju miasta, określonym w studium Chełmży, jest stała poprawa warunków życia ludzi przy zachowaniu odpowiedniej równowagi ekologicznej. Wskazano cele ekologiczne (odnowa powierzchni ziemi, ochrona wód i powietrza, ochrona i kształtowanie zieleni), gospodarcze (wyznaczenie nowych terenów dla rozwoju, przebudowa układu komunikacyjnego, aktywizacja gospodarcza terenów gminy, rozwój infrastruktury technicznej) i społeczne (zapewnienie dostępności do usług podstawowych i ponadpodstawowych w zakresie kultury, oświaty, wypoczynku, sportu, zdrowia i opieki społecznej oraz odpowiedniej ilości miejsc pracy).

Za główny kierunek rozwoju przestrzennego wskazano rozwój Chełmży jako ośrodka miejskiego o znaczeniu ponadlokalnym z dominującą funkcją usługowo-przemysłową. W strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta wyodrębniono 7 jednostek strukturalnych: usługowo-mieszkaniową, mieszkalno-usługową, gospodarczo-mieszkaniową, 2 mieszkaniowe i 2 mieszkalno-gospodarcze.

Gmina Czernikowo

Obowiązującym dokumentem określającym uwarunkowania rozwoju i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Czernikowo jest studium z 2013 r., opracowane przez zespół urbanistów Północnej Okręgowej Izby z Gdańska. Jest ono drugą edycją studium gminy Czernikowo i stanowi zmianę opracowania z 2001 r. Decyzja o podjęciu prac nad zmianą studium wynikała, przede wszystkim, z potrzeby doprowadzenia do zgodności treści studium ze zmieniającym się prawodawstwem. Gmina nie planuje aktualizacji dokumentu z 2013 r.

Celem nadrzędnym rozwoju gminy, określonym w studium, jest osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców przy zachowaniu równowagi między wielofunkcyjnym rozwojem społeczno-gospodarczym a środowiskiem przyrodniczo- kulturowym. Wysoką jakość życia mieszkańców zamierza się osiągnąć poprzez działania w sferze prawidłowego funkcjonowania sfery usług publicznych oraz maksymalny możliwy rozwój infrastruktury technicznej (wśród zagadnień infrastruktury technicznej za dobra dostępne powszechnie, tzn. w każdym gospodarstwie domowym,

uznaje się wodę z wodociągu gminnego oraz szerokopasmowy Internet). Jednym z celów jest także rozwój sieci dróg na terenie gminy, zarówno poprzez budowę nowych dróg, jak też sukcesywnie podnoszenie ich standardu technicznego oraz działania na rzecz rozwoju gospodarczego, w tym wyznaczanie terenów pod rozwój inwestycji gospodarczych. Studium podejmuje również temat kierunków działania w sferze środowiska, polegających na ochronie najcenniejszych walorów, sanacji obszarów przekształconych i zdegradowanych, wykorzystaniu gospodarczym środowiska (rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna) przy uwzględnieniu równowagi pomiędzy potencjałem przyrodniczym, odpornością na antropopresję a możliwością gospodarczej eksploatacji.

W stosunku do obecnej struktury przestrzennej gminy, studium porządkuje strukturę funkcjonalno-przestrzenną poprzez wydzielenie jednostek planistycznych, jak: wielofunkcyjna mieszkaniowo-usługowo-produkcyjna; rekreacyjno-wypoczynkowo-mieszkaniowa; mieszkaniowo-usługowa; rolniczo-osadnicza; ekologiczno-leśna.

Gmina Dąbrowa Chełmińska

Studium uwarunkowań gminy Dąbrowa Chełmińska zostało opracowane i uchwalone w 1999 r. Studium sporządził Zespół Projektowy Towarzystwa Urbanistów Polskich – Pracownia w Bydgoszczy. W 2005 r. opracowano zmianę studium spowodowaną przede wszystkim potrzebą dostosowania zapisów ww. opracowania do obowiązujących nowych przepisów prawnych. Przeprowadzono również analizę aktualności oraz dokonano oceny realizacji studium. Planowane jest podjęcie uchwały o przystąpieniu do zmiany studium pod koniec 2014 r. bądź w roku 2015. Zmiana ta powodowana jest budową linii 400 kV.

Za główny cel rozwoju gminy w studium aktualnie obowiązującym przyjęto podniesienie standardu życia jej mieszkańców, przy zachowaniu równowagi pomiędzy aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego. Dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców ma się odbywać poprzez możliwość tworzenia nowych miejsc pracy (w tym eksploatacja kruszywa). Za jeden z celów gmina stawia sobie utrzymanie dominującej funkcji podmiejskiej, osadniczo-usługowej. Położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie Bydgoszczy, wskazuje, że przyszły jej rozwój zależny będzie od kondycji gospodarczej miasta i jego znaczenia w sieci osadniczej województwa. W studium wskazuje się także na przygotowanie i promowanie oferty atrakcyjnych terenów pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną i rezydencjonalną na terenie gminy o dużych walorach przyrodniczo-krajobrazowych oraz wspomaganie ich rozwojem infrastruktury technicznej.

Dla realizacji celu głównego przyjęto następujące kierunki działania: wzmocnienie funkcji wsi Dąbrowa Chełmińska jako siedziby gminy pełniącej rolę administracyjną, usługowo-gospodarczą i mieszkaniową; wskazanie terenów rozwojowych, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego; dalszy rozwój usług z zakresu obsługi ludności; rozwój rolnictwa ekologicznego i leśnictwa; zwiększenie atrakcyjności rekreacyjnej gminy i upowszechnianie jej walorów przyrodniczo-krajobrazowych; ochrona istniejących zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz poprawa jego stanu; dalsza rozbudowa i budowa nowej infrastruktury technicznej.

Według autorów studium gmina Dąbrowa Chełmińska charakteryzuje się zaawansowaniem rozwoju wielofunkcyjnego. W zakresie zróżnicowania przestrzeni gminy ustalono podział gminy na 4 zasadnicze strefy: zalewową rzeki Wisły (zachodnia część gminy), kompleksów leśnych (południowa i środkowa część gminy), strefa wielofunkcyjna (środkowa i wschodnia część gminy), rolniczo-osadnicza (północna część gminy). W obrębie stref wydzielono obszary o zróżnicowanych funkcjach.

Gmina Dobrcz

Obowiązujące studium uwarunkowań gminy Dobrcz sporządzone zostało przez Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy w latach 1998–2000. Zmiany wprowadzono z pomocą pracowni projektowej „Sieć 1” Paweł Łukowicz w 2006 r., kiedy to Rada Gminy uchwaliła jednolity tekst studium. W 2009 r. podjęto uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia zmiany studium. Obecnie trwają uzgodnienia w zakresie jego zmiany.

Autorzy, uwzględniając istniejące uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, gospodarcze i społeczne oraz dotychczasową rolniczo-turystyczną funkcję gminy i mając jednocześnie na uwadze poprawę jakości życia mieszkańców, między innymi poprzez stworzenie nowych miejsc pracy, ustalają 4 elementy składające się na cel główny polityki przestrzennej gminy: rolnictwo na obszarach położonych w północnej i wschodniej części gminy; turystykę i rekreację, szczególnie w obszarze sąsiedztwa jeziora Borówno; usługi jako formę aktywizacji gospodarczej, szczególnie na obszarze przyległym do szosy gdańskiej i projektowanej drogi ekspresowej oraz na terenie ośrodka gminnego, miejscowości Dobrcz a także rozwój mieszkalnictwa dla poprawy warunków życia mieszkańców oraz aktywizacji gminy poprzez napływ nowej ludności.

Z uwagi na różnice gospodarcze, przyrodnicze i geograficzne obszar gminy w granicach administracyjnych podzielono w studium na 4 zasadnicze strefy o odmiennej polityce przestrzennej: nadwiślańską, rolniczo-osadniczą wschodnią, inwestycyjną i rolniczo-osadniczą północną.

W studium określono również zasady dla 4 głównych polityk przestrzennych: ekopolityki – ze względu na liczne formy ochrony przyrody na terenie gminy – rezerваты, park krajobrazowy i parki podworskie, pomniki przyrody; polityki turystyki i wypoczynku; polityki ochrony dóbr kultury i polityki w zakresie infrastruktury techniczne.

Gmina Koronowo

Gmina Koronowo posiada obowiązujące studium z roku 2009, przyjęte uchwałą Rady Gminy. Zmiana planowana jest dopiero w przyszłym roku. Dokument opracowywany w latach 2008–2009 stanowi aktualizację studium uchwalonego w 2005 r. Studium sporządzone jest na zlecenie gminy przez firmę pełniącą usługi architektoniczne AWJ Wojciech Jaworski.

Podstawę rozwoju gminy Koronowo, zgodnie z uwarunkowaniami rozwoju przyjętymi w studium, stanowią jej wysokie walory przyrodnicze, komunikacyjne i turystyczne. Uwarunkowania te wpływają na określenie zasadniczych kierunków rozwoju funkcjonalnego miasta i terenów wiejskich, np. w zakresie rozwoju rolnictwa i funkcji turystycznej (1/3 terenów gminy to role i 1/3 terenów gminy to lasy). Przyjęte kierunki, ze szczególnym wykorzystaniem położenia gminy, m.in. sąsiedztwa aglomeracji bydgoskiej i dogodnego powiązania komunikacyjnego o znaczeniu krajowym, przyczynią się do stworzenia oferty atrakcyjnych terenów pod zespoły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej z jednoczesnym zapewnieniem bogatej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Wśród ważnych kierunków rozwoju podano w studium również zaspokojenie chłonnego rynku na podmiejskie tereny inwestycyjne a także rozbudowę infrastruktury technicznej i położenie szczególnego nacisku na promocję Zalewu Koronowskiego jako najbardziej atrakcyjnego rekreacyjnie akwenu na południowym skraju polskich pojezierzy. Mając to na uwadze, gmina przewiduje konieczność podjęcia działań w celu wykreowania całorocznej funkcji turystycznej.

Przeszkodami w rozwoju gminy Koronowo, określonymi w studium, są głównie konieczność ochrony zasobów przyrodniczych rangi ponadlokalnej, brak szerszego wykorzystania i promocji walorów przyrodniczo-krajobrazowych, a w szczególności brak rezerwy terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe, inwestycyjno-usługowe, produkcyjno-usługowe z jednoczesnym zapewnieniem infrastruktury technicznej.

Gmina Kowalewo Pomorskie

Obowiązujące studium uwarunkowań gminy Kowalewo Pomorskie z 2009 r. stanowi aktualizację dokumentu przyjętego przez Radę Miejską w 2007 r. Opracowanie przygotowano we współpracy z firmą AWJ Wojciech Jaworski. W 2014 r. sporządzana jest ocena aktualności studium od 2013 r. W zależności od jej wyników zostanie podjęta decyzja o ewentualnej jego zmianie.

Głównym celem strategii rozwoju miasta i gminy jest rozwinięta działalność produkcyjna i przetwórcza oraz wyższy poziom rozwoju gospodarczego i społecznego. Na tej podstawie w gminie Kowalewo Pomorskie podstawowe cele polityki przestrzennej określono w studium jako: restrukturyzację

wiejskich obszarów osadniczych; ochronę zasobów przyrodniczych i kulturowych; modernizację i rozwój infrastruktury technicznej i obsługi mieszkańców oraz wzmocnienie funkcji produkcyjnych, szczególnie w otoczeniu działalności rolniczych. Obecna zmiana studium miasta i gminy Kowalewo Pomorskie ma na celu przede wszystkim dostosowanie wytyczonych dotychczas kierunków do zaktualizowanych potrzeb wraz z określeniem możliwości potencjalnych zmian wykorzystania przestrzeni w zgodzie z przyjętymi celami rozwoju poprzez wyznaczenie kolejnych potencjalnych terenów rozwojowych, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zaktualizowano również uwarunkowania i kierunki rozwoju gminy w zakresie środowiska kulturowego. Zmiana studium miała na celu stworzenie warunków egzystencji i rozwoju rolnictwa, ale także wyodrębnienie oferty atrakcyjnych terenów pod zespoły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz inwestycyjnej z jednoczesnym zapewnieniem rozbudowy infrastruktury technicznej. Zakładano również stworzenie szans dla promowania pozyskiwania energii odnawialnej poprzez możliwość lokalizacji generatorów takiej energii, przy jednoczesnym zachowaniu użytkowania rolniczych terenów o wysokiej bonitacji gleb, a także wykorzystania terenów rolnych o niskich klasach gleb na eksploatację kopalin pospolitych (alternatywne dochody dla mieszkańców i gminy).

Gmina Lubicz

Rada Gminy Lubicz w 2011 r. przyjęła studium uwarunkowań sporządzone przez zespół specjalistów firmy BUPLAN sp. z o.o. z Warszawy. Dokument ten jest zaktualizowaną wersją studium z 2000 r. Obecnie gmina nie planuje zmian.

W studium uchwalonym w 2011 r. generalnym celem polityki rozwojowej gminy Lubicz jest podnoszenie standardu warunków życia mieszkańców gminy przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju w zakresie: uzyskiwania coraz to wyższej sprawności funkcjonowania struktur przestrzennych poprzez przekształcanie lub korektę układu komunikacyjnego, podnoszenie stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną terenów i zainwestowania kubaturowego; wykorzystania położenia i funkcji gminy w strukturze osadniczej województwa, różnorodnych jej związków zewnętrznych oraz terytorialnych warunków jej rozwoju dla podnoszenia atrakcyjności jako obszaru korzystnego do inwestowania i koncentracji funkcji regionalnych; przeciwdziałania degradacji walorów gminy w zakresie środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego, potencjału intelektualnego mieszkańców.

Studium formułuje funkcje gminy, które należy traktować równorzędnie: funkcja mieszkalno-usługowa, zaspokajająca podstawowe potrzeby ludności; funkcja gospodarcza, zakładająca aktywizację gospodarczą terenów sąsiadujących z autostradą A-1 oraz wykorzystanie walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz funkcja rekreacyjna – w oparciu o wykorzystanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych gminy z zachowaniem ich szczególnej ochrony. Jako dominującą funkcję ośrodka gminnego, wielofunkcyjnych ośrodków wiejskich i ośrodków wspomagających określa się w studium funkcje szeroko pojętych usług i mieszkalnictwa, a także funkcje obsługi rolnictwa i ruchu turystyczno-rekreacyjnego.

W dokumencie przyjęto trojaki rodzaj podziału: według struktury przestrzennej dzielącej gminę na 4 przestrzenne jednostki strukturalne; według stref polityki przestrzennej wyróżniających obszary zurbanizowane, aktywizacji gospodarczej, rolniczej przestrzeni produkcyjnej, strefę ekologiczną, ekologiczno-osadniczą, leśną i rekreacyjno-leśną oraz według przeznaczenia terenów, wyróżniając m.in. tereny zabudowy mieszkaniowej, usługowej, przemysłu, usług, obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej, lasów i zadrzewień, tereny rolne itp. Wymienione struktury tworzą w studium dwójaki system zagospodarowania terenu: obszary zurbanizowane (z wyodrębnieniem obszarów do urbanizacji) oraz obszary otwarte.

Gmina Łabiszyn

Dokument został sporządzony przez firmę Sieć I z Bydgoszczy i przyjęty przez Radę Miejską w 2011 r. Studium to stanowi aktualizację opracowania z 2000 r. W najbliższym czasie nie planuje się jego aktualizacji.

Głównym celem rozwoju gminy Łabiszyn, określonym w studium, jest zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez rozwój społeczny (w tym zapewnienie prawidłowego funkcjonowania usług publicznych), gospodarczy (w tym wprowadzanie nowych funkcji, rozwój przedsiębiorczości i wzrost efektywności rolnictwa), rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, przy uwzględnieniu równowagi wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego. Zakłada się, że gmina rozwijać się będzie jako część strefy podmiejskiej Bydgoszczy (a więc rozwój będzie wynikiem wzajemnych zależności gminy Łabiszyn i miasta Bydgoszcz, polegających przede wszystkim na zamieszkiwaniu na terenie gminy ludności związanej zawodowo i społecznie z Bydgoszczą), zachowując jednocześnie warunki dla rozwoju pozostałych funkcji, w tym zwłaszcza rolnictwa i turystyki oraz rekreacji. Główne cele rozwoju przestrzennego gminy są zbieżne z celami strategicznymi zawartymi w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Łabiszyn na lata 2006–2013.

Studium wskazuje na następujące funkcje gminy: dla części południowej – rolnictwo i przetwórstwo rolne, w oparciu o optymalne wykorzystanie warunków rolniczej przestrzeni produkcyjnej; dla części północnej – osadnictwo podmiejskie i rolnictwo oraz funkcja rekreacyjna; dla miasta – rozwój obsługi ludności (funkcja znaczenia lokalnego) oraz funkcja mieszkaniowa.

Najważniejszym ustaleniem studium w zakresie przestrzeni obszarów wiejskich gminy i stanu jej zagospodarowania jest wyznaczenie obszarów, w których będą się koncentrować procesy inwestycyjne. Koncentrują się one w północnej części gminy, w tym w dolinie Noteci, gdzie zakłada się rozwój budownictwa mieszkaniowego z towarzyszącymi usługami, przy zachowaniu priorytetu ochrony przyrody i podporządkowaniu mu działalności inwestycyjnych. Obszary, dla których określono kierunki rozwoju gminy w ujęciu terytorialnym, w studium wyznaczone są jako jednostki polityki przestrzennej (jest ich 5).

Gmina Łubianka

Obowiązującym dokumentem z zakresu polityki przestrzennej gminy jest studium z 2006 r., aktualizujące z kolei dokument z 2001 r. Przewidywane przyjęcie nowego studium dla gminy ma nastąpić w 2014 r. Zmiany w opracowaniu przyjętym uprzednio w 2006 r. obejmować będą aż 95% założeń studium.

Na podstawie wielu materiałów analitycznych zawartych w „Diagnozie stanu istniejącego i uwarunkowaniach rozwoju gminy”, przy uwzględnieniu istniejących uwarunkowań i zakładając rozwój zrównoważony, obszar gminy Łubianka podzielono na dwie strefy polityki przestrzennej: A osadniczo-ekologiczną i B rolniczo-osadniczą. Dla całego obszaru gminy sformułowano zasady i kierunki zagospodarowania i ochrony w zakresie środowiska przyrodniczego i kulturowego, kierunki rozwoju infrastruktury technicznej i komunikacji – jako dziedzin niepodlegających podziałowi na strefy A i B, z uwagi na ich specyfikę i rozmieszczenie w przestrzeni. Granice stref polityki przestrzennej wyznacza granica obszaru chronionego krajobrazu, a granice obszarów funkcjonalno-przestrzennych i terenów należy traktować orientacyjnie. Ujednolicony zapis i rysunek studium określają główne kierunki rozwoju przestrzennego gminy: mieszkalnictwo o zróżnicowanych formach, działalność gospodarcza o charakterze usługowym i produkcyjnym, usługi centrotwórcze, turystyka oraz obsługa podróżnych, funkcje specjalnego znaczenia.

Gmina Łysomice

Pierwsze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łysomice przyjęto w 1997 r. W ciągu ostatnich kilkunastu lat sytuacja gospodarcza i społeczna gminy Łysomice bardzo się zmieniła. Konsekwencją tych zmian, a także zgodnie z chęcią dostosowania zapisów do obowiązujących przepisów prawa, było kilkakrotne przystępowanie do zmian dokumentu w latach 2004, 2007 i 2009. W wyniku zaistniałych potrzeb w zakresie przekształceń terenów na cele działalności gospodarczej, pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, pod budownictwo letniskowe oraz tereny do zalesienia, a także w zmieniającej się sytuacji gospodarczej i społecznej gminy Łysomice uznano, że dokument wymaga aktualizacji i dostosowania zapisów studium do obowiązujących przepisów prawa. Dokonując zmian w dotychczas obowiązującym studium z 1997 r.,

przeredagowano część tekstową i graficzną dla uzyskania jednorodności i spójności całego dokumentu. Zaktualizowano dane, jednocześnie wykreślając informacje i statystyki nieaktualne z ubiegłych lat oraz ujednolicono tekst studium.

Obowiązującym dokumentem studium dla gminy Łysomice jest opracowanie sporządzone przy udziale firmy Metropolia-Satini s.c. z Grudziądza, uchwalone przez Radę Gminy w 2012 r., które w najbliższym czasie nie będzie podlegało aktualizacji.

Najważniejszym założeniem polityki rozwoju przestrzennego gminy Łysomice, sformułowanym w studium z 2012 r., jest priorytetowe traktowanie funkcjonowania środowiska przyrodniczego jako podstawy zrównoważonego rozwoju przestrzennego gminy. Nadrzędnym celem rozwoju przestrzennego gminy jest ochrona wartości przyrodniczych oraz dążenie do przywrócenia równowagi ekologicznej, a więc kształtowanie optymalnej struktury użytkowania terenów i ładu przestrzennego gminy. Z przeprowadzonej w ramach opracowania zmiany studium oceny istniejących uwarunkowań przyrodniczych wynikają podstawowe kierunki polityki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego, takie jak zachowanie, ochrona i kształtowanie gminnego systemu obszarów chronionych; ekologizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej; ekologizacja przestrzeni osadniczej. Zachowanie, ochrona i kształtowanie gminnego systemu obszarów chronionych odnosi się przede wszystkim do korytarzy i ciągów ekologicznych, w obrębie których występują najważniejsze powiązania przyrodnicze. Głównym korytarzem ekologicznym jest pasmo Strugi Toruńskiej przecinające teren gminy z północy na południe. Ciąg ekologiczny stanowi dolina Strugi Łysomickiej (Papowskiej) wraz z mniejszymi dolinkami do niej dochodzącymi. Poza elementami liniowymi ważną rolę w tym systemie odgrywają tzw. punkty ekologiczne, które stanowią drobne, wyizolowane, ale względnie cenne ekologicznie powierzchnie.

W studium ustala się jako funkcję podstawową gminy rolnictwo, w oparciu o optymalne wykorzystanie walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Za funkcję uzupełniającą uznano zabudowę mieszkaniowo-usługową, tzn. zaspokajanie podstawowych potrzeb ludności. Funkcje dodatkowe to usługowo-produkcyjno-składowa – rozwój produkcji i usług centrotwórczych w większych jednostkach osiedleńczych oraz wzdłuż drogi krajowej nr 1, turystyka i wypoczynek – przy ścisłej ochronie walorów przyrodniczych. Gmina Łysomice ma charakter wielofunkcyjny. Z tego względu obszar gminy podzielono na strefy krajobrazowe: krajobraz naturalny, krajobraz rolniczy, krajobraz zurbanizowany. W strefach krajobrazowych wyodrębniono obszary funkcjonalne, np. tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i mieszkaniowej wielorodzinnej; tereny zabudowy produkcyjno-składowo-magazynowej; tereny zabudowy usługowej; tereny rolnicze itd.

Gmina Nakło nad Notecią

Rada Miejska w Nakle nad Notecią w 2006 r. przystąpiła do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań, uchwalonego w marcu 2001 r. Obecnie obowiązującym dokumentem studium Nakła jest opracowanie przygotowane przez zespół Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa z Warszawy w 2011 r. Ze względu na zmianę przebiegu linii 400kV, w najbliższym czasie planowana jest aktualizacja dokumentu.

Kierunek rozwoju gminy Nakło nad Notecią, według zapisów studium z 2011 r., będzie zdominowany przez uwarunkowania wynikające z dogodnego położenia na trasie ciągów komunikacyjnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (przez obszar gminy przebiega droga krajowa nr 10 – przyszła S10, droga wodna o znaczeniu międzynarodowym Warta – Odra oraz linia kolejowa nr 18 o znaczeniu krajowym) oraz istniejącą bazę terenową i infrastrukturalną dla rozwoju przemysłu. Północna część gminy charakteryzuje się bardzo wysoką jakością gleb, w związku z czym jest niezwykle korzystnym obszarem dla rolnictwa i wszelkiego rodzaju upraw. Gmina posiada również wysokie walory środowiska przyrodniczego (w jej środkowej części), które powodują, że istnieje możliwość zwiększenia atrakcyjności gminy i jakości życia mieszkańców. Z uwagi na wpływ i powiązania z Bydgoszczą, wschodnie rubieże gminy staną się z wolna „sypialnią” dla mieszkańców Bydgoszczy, którzy chcą zmienić miejsce zamieszkania na bardziej spokojne i położone w pobliżu

przyrodniczych obszarów chronionych. Z drugiej strony, uwarunkowania przyrodnicze powodują ograniczenia dla rozwoju niekontrolowanej zabudowy, co jest dużym atutem gminy.

Głównym założeniem polityki przestrzennej wprowadzanej studium z 2011 r. jest właściwe wykorzystanie przestrzeni gminy. Rozwój równoważący sfery: środowiskową, społeczną i gospodarczą, powinien odbywać się bez degradacji środowiska jako jedyny możliwy i najbardziej obiecujący kierunek wspólnych działań. Rozwój gminy będzie się odbywał równolegle na terenie miasta oraz na terenach wiejskich. Miasto nadal powinno rozwijać się w kierunku mieszkaniowo-usługowym, stale podnosząc poziom i dostępność świadczonych mieszkańcom usług. Inwestycje przemysłu, składów i magazynów powinny być lokowane wyłącznie w części północno-wschodniej i północno-zachodniej miasta. Kierunek rozwoju zabudowy obszarów wiejskich natomiast, zgodnie z zapisami studium, powinien opierać się o istniejące tereny zwartej zabudowy wsi, z tendencją do ich poszerzania. W południowo-wschodniej części gminy istnieje tendencja do wyznaczania nowych terenów rozwojowych. Istnieją realne przesłanki (w postaci wniosków złożonych do studium) dla takiego rozwoju zabudowy na terenach wiejskich gminy.

Pomysłem na rozwój i aktywizację gminy jest kontynuowanie inwestycji uciążliwych w południowej części gminy, promocja walorów turystycznych gminy na bazie obszarów chronionych oraz Noteci i Kanału Bydgoskiego, rozwój terenów mieszkaniowych we wschodniej części gminy, będących zapleczem dla rozwijającej się Bydgoszczy oraz rozwój i wspieranie rolnictwa w północnej części gminy.

Gmina Nowa Wieś Wielka

Rada Gminy Nowa Wieś Wielka uchwaliła w 2010 r. zmianę studium uwarunkowań z 2006 r. Obecnie na mocy uchwały z czerwca 2013 r. przystąpiono po raz kolejny do zmian, głównie ze względu na politykę gminy związaną z odnawialnymi źródłami energii i kopalinami. Planowane przyjęcie nowego studium ma nastąpić w 2014r.

Głównym celem rozwoju gminy jest podniesienie standardu życia mieszkańców. Studium określa przyjęte kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zadań ponadlokalnych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Przeprowadzona wielostronna analiza uwarunkowań rozwoju gminy w studium wskazuje, że położenie gminy Nowa Wieś Wielka w strefie podmiejskiej miasta Bydgoszczy powoduje rozwój na jej obszarze funkcji mieszkalnej dla ludności nierolniczej, w tym w znacznym stopniu dla dotychczasowych mieszkańców miasta. Procesowi temu sprzyjają dogodne połączenia komunikacyjne z miastem jako koncentracją miejsc pracy. Funkcja rolnicza gminy traci na znaczeniu między innymi z powodu niskiej wartości bonitacyjnej gleb. Walory przyrodnicze natomiast powodują wzrost atrakcyjności gminy dla rozwoju funkcji turystyczno-wypoczynkowej.

Główny cel rozwoju gminy określony w studium to wzrost aktywności gospodarczej dla podniesienia standardu życia mieszkańców. Dla osiągnięcia tak określonego celu przewiduje się rozwój mieszkalnictwa, działalności gospodarczej, usług dla mieszkańców i obsługi ruchu turystycznego i tranzytowego, rolnictwa ekologicznego oraz wzrost atrakcyjności turystyczno-wypoczynkowej i rozbudowę systemów infrastruktury technicznej, głównie w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

W studium określono podstawowe funkcje gminy tożsame z celami rozwoju przestrzennego, a mianowicie: mieszkalnictwo jako funkcję podstawową oraz usługi, rekreację, działalność gospodarczą i rolnictwo jako funkcje uzupełniające. Na podstawie zróżnicowania funkcjonalnego przestrzeni gminy, wyróżniono 5 stref funkcjonalnych: mieszkalnictwo i mieszkalnictwo z usługami; produkcję i usługi; rekreację; rolnictwo; leśnictwo.

Dla realizacji celu głównego przyjęto następujące kierunki działania: rozwój działalności gospodarczej, któremu służy wskazanie ofertowych terenów inwestycyjnych dla pozyskania inwestorów tworzących nowe miejsca pracy; rozwój mieszkalnictwa na wskazanych terenach rozwojowych z wykorzystaniem

rezerw w istniejących jednostkach osadniczych; wzmocnienie funkcji wsi Nowa Wieś Wielka jako siedziby gminy; rozwój usług dla mieszkańców głównie w wielofunkcyjnych ośrodkach w Nowej Wsi Wielkiej i w Brzozie; rozwój bazy wypoczynkowej i infrastruktury turystycznej; przekształcanie rolnictwa w kierunku rolnictwa ekologicznego; rozwój agroturystyki; rozbudowa systemów infrastruktury technicznej i komunikacji.

Autorzy opracowania podkreślają, że rozwój gminy Nowa Wieś Wielka powinien odbywać się w warunkach równowagi między wzrostem gospodarczym a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Gmina Obrowo

Studium uwarunkowań gminy Obrowo zostało opracowane i przyjęte przez Radę Gminy w kwietniu 2000 r. W 2009 r. podjęto uchwałę w sprawie przystąpienia do jego zmiany.

Głównym celem rozwoju gminy Obrowo, wskazanym w studium z 2000 r., jest rozwój gospodarczy i społeczny, mający na celu podniesienie poziomu życia mieszkańców, wykorzystujący potencjał rolniczy, przyrodniczy i krajobrazowy gminy. Cel generalny będzie realizowany przez cele sektorowe, takie jak: stworzenie zróżnicowanej bazy ekonomicznej, podniesienie atrakcyjności lokalizacyjnej, aktywizacja funkcji gospodarczych, racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, rozwój infrastruktury technicznej, podniesienie obsługi komunikacyjnej, racjonalne gospodarowanie przestrzenią, minimalizacja różnic w podstawowych warunkach życia i zamieszkiwania społeczności lokalnej.

W dokumencie studium wydzielono strefy i obszary funkcjonalne o odmiennym zagospodarowaniu i prowadzeniu innych polityk rozwoju, jak: usług komercyjnych, budownictwa mieszkaniowego, usług turystycznych, upraw warzywniczo-ogrodniczych, strefa usługowo-rolnicza, kompleksu leśnego, rekreacyjno-mieszkaniowa, usług rekreacyjnych, terenów leśnych, rolnictwa.

Gmina Osielsko

Studium Osielska opracowywane było w latach 1995–1997 w Wojewódzkim Biurze Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy. Dokument uchwalono w 1997 r. i jest to, jak na razie, obowiązujące opracowanie. W 2003 r. przystąpiono do zmiany studium, jednak prace zostały wstrzymane w związku z uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu S5. W 2013 r. procedurę zmian wznowiono, również ze względu na planowaną linię 400 kV. Przyjęcie nowego studium planowane jest jeszcze w 2014 r.

W studium z 1997 r. za główne cele rozwoju przestrzennego gminy uznaje się: poprawę warunków życia ludności i podniesienie efektywności gospodarki przy zachowaniu zasad ekorozwoju; ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego, wiążące się między innymi z pilną potrzebą realizacji inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej; ochronę relikwów dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza z zakresu obiektów architektury; tworzenie warunków do zintegrowanego zarządzania przestrzenią, w którym działania będą ekologicznie dopuszczalne, społecznie pożądane i ekonomicznie uzasadnione; wykorzystanie warunków zewnętrznych wynikających z położenia gminy w strefie podmiejskiej Bydgoszczy i warunków wewnętrznych wynikających z jej zasobów naturalnych, istniejącego zainwestowania i aktywności społecznej, do efektywnego rozwoju gminy; tworzenie ładu przestrzennego poprzez przebudowę i budowę układu komunikacyjnego, restrukturyzację istniejącego zainwestowania oraz realizację nowego zainwestowania zgodnie z przyjętymi kierunkami zagospodarowania przestrzennego; godzenie interesów publicznych i prywatnych przy realizacji polityki przestrzennej gminy; synchronizacja celów lokalnych z ponadlokalnymi.

Ze względu na bardzo ogólny charakter zapisów studium wydaje się pozostawać aktualne w swej głównej części. Gmina Osielsko w ciągu ostatnich kilkunastu lat podwoiła liczbę ludności, dlatego obecnie rozwija się głównie pod kątem funkcji mieszkaniowych, które obejmują ok. ¾ powierzchni gminy. Obszar gminy obejmuje niewiele terenów przemysłowych, wymuszonych komunikacyjnie przez drogi, np. S5. W gminie rozwija się budownictwo mieszkaniowe i usługi związane z mieszkalnictwem.

W gminie Osielsko w studium wyróżniono wielofunkcyjne jednostki strukturalne: mieszkaniowo-usługowo-rolniczą Osielsko-Niemcz, mieszkaniowo-przemysłowo-rekreacyjną Maksymilianowo, rolniczą Żołędowo, przemysłowo-rolniczą Niwy, rolniczo-usługową Niwy-Jarużyn, leśną Jarużyn-Osielsko, leśną z udziałem rekreacji i rolnictwa Bożenkowo. Granice jednostek strukturalnych mają charakter orientacyjny. Przypisane tym jednostkom funkcje należy traktować jako funkcje podstawowe dla danych obszarów. W obszarze gminy wydzielono wówczas również strefy, w których przeważać powinny funkcje upraw rolnych, lasów, przemysłu i składów, mieszkalnictwa, usług publicznych, usług, rekreacji i turystyki.

Gmina Sicienko

Obowiązującym studium uwarunkowań dla gminy Sicienko jest dokument z 2011 r. Rada Gminy Sicienko w 2009 r. podjęła uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium obowiązującego od grudnia 1999 r. Zmianę studium opracowała, podobnie jak w przypadku gminy Dobrcz, firma Sieć I z Bydgoszczy. W 2013 r. ponownie przystąpiono do zmian. Przyjęcie nowego studium możliwe jest jeszcze w roku 2014 lub 2015.

Głównym celem rozwoju gminy określonym w studium z 2011 r. jest zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany poprzez rozwój społeczny (w tym zapewnienie prawidłowego funkcjonowania usług publicznych, zapewnienie możliwości rozwoju mieszkalnictwa oraz rekreacji i wypoczynku) oraz zapewnienie równowagi pomiędzy procesami gospodarczymi a walorami środowiska przyrodniczego i kulturowego. Zagadnienia ochrony przyrody mają szczególnie duże znaczenie w sytuacji silnej antropopresji typowej dla obszarów podmiejskich. Dla realizacji celu głównego określono w dokumencie również szereg celów szczegółowych. Autorzy studium stwierdzają w podsumowaniu, że wybór funkcji możliwych do rozwoju na terenie gminy Sicienko, ze względu na ustabilizowane predyspozycje, nie stwarza dużych możliwości wariantowania. W oparciu o obecny stan oraz predyspozycje ustalono rolnictwo i przetwórstwo rolne jako funkcję podstawową (w oparciu o optymalne wykorzystanie warunków rolniczej przestrzeni produkcyjnej), a funkcję uzupełniającą, która w przyszłości może stać się podstawową – przedsiębiorczość oraz mieszkalnictwo o charakterze podmiejskim. Funkcje dodatkowe w gminie związane są z działalnością specjalistyczną w wybranych miejscowościach, zwłaszcza funkcją turystyczno-rekreacyjną.

Na potrzeby planowania rozwoju wydzielono w studium 5 jednostek planistycznych wskazując na ich dominujące i uzupełniające funkcje. Najważniejszym ustaleniem studium w zakresie przestrzeni gminy i stanu jej zagospodarowania jest wyznaczenie obszarów, dla których zakłada się wystąpienie w przyszłości przekształceń ich stanu, funkcji, intensywności. Są to obszary, w których będą się koncentrować procesy inwestycyjne. Jak dotąd gmina Sicienko była obszarem o znacznie niższej presji inwestycyjnej niż inne gminy podmiejskie. Zakłada się, że w niedalekiej przyszłości zainteresowanie lokowaniem na terenie gminy działalności mieszkaniowych oraz gospodarczych będzie wyższe niż dotąd, jak również wyższe niż w innych gminach.

Gmina Solec Kujawski

Obowiązującym studium dla gminy Solec Kujawski jest dokument sporządzony w latach 2006–2008, będący aktualizacją studium z 2000 r. W 2013 r. Rada Gminy przystąpiła do ponownej zmiany studium. Jego uchwalenie planowane jest do końca roku 2014. Obowiązujące studium sporządzone jest na zlecenie gminy przez firmę pełniącą usługi architektoniczne AWJ Wojciech Jaworski, analogicznie jak w gminie Koronowo.

Za najważniejsze uwarunkowania rozwoju gminy uznaje się w studium, m.in., jej położenie, podobnie jak w przypadku Koronowa, w obszarze silnej urbanizacji społecznej i przestrzennej w strefie oddziaływania Bydgoszczy, a w mniejszym stopniu także Torunia, w korytarzu dyfuzji innowacji znaczenia krajowego. Bardzo ważnym elementem rozwoju przestrzennego i innowacyjnego gminy jest powstanie i rozwój parku przemysłowego, obejmującego jednocześnie największy obszar planowania miejscowego w gminie (3 plany miejscowe). Korzystnym czynnikiem rozwoju gminy pozostają również powiązania komunikacyjne z największymi miastami województwa i przebieg ciągów komunikacyjnych

znaczenia krajowego, takich jak: linia kolejowa Piła – Bydgoszcz – Toruń – Warszawa, droga krajowa regionalna nr 10 Toruń – Bydgoszcz, przewidziana jako droga ekspresowa S 10 na kierunku Warszawa – Szczecin, rzeka Wisła, stwarzająca możliwość reaktywowania funkcji transportowej na skalę krajową i międzynarodową. Wspomniany w studium wysoki stopień koncentracji ludności w mieście (93,2%) wpływa pozytywnie na jakość życia mieszkańców poprzez łatwy dostęp do miejsc pracy, usług i lepsze wyposażenie w infrastrukturę techniczną.

Za główny cel rozwoju gminy przyjęto sukcesywny wzrost jakości życia jej mieszkańców oraz wzmocnienie znaczenia miasta w obszarze aglomeracji bydgosko-toruńskiej jako ośrodka usługowo-produkcyjnego, przy zachowaniu równowagi pomiędzy aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego. Cel główny realizować będą różne kategorie celów szczegółowych: gospodarcze i społeczne, strukturalno-przestrzenne, ekologiczne, kulturowe i techniczno-infrastrukturalne.

Zasady polityki przestrzennej określono w kierunkach zagospodarowania, łącznie dla miasta i dla terenów wiejskich, w formie ustaleń ogólnych odnoszących się do rozwoju przestrzennego, funkcjonalnego, komunikacji, infrastruktury technicznej, osadnictwa, rolnictwa, leśnictwa, działalności produkcyjno-usługowej, funkcji turystycznej oraz specjalnej (rozwoju Radiowego Centrum Nadawczego) oraz ustaleń szczegółowych odniesionych do stref polityki przestrzennej, z określeniem głównych form użytkowania i kierunków działań na tych terenach. W studium wskazano 9 stref polityki przestrzennej dla gminy Solec Kujawski: zurbanizowania, dalszego rozwoju układu przestrzennego, systemu ekologicznego, parku przemysłowego, rolniczo-osadniczą Otorowo-Makowiska, wielofunkcyjną Wypaleniska-Makowiska, wielofunkcyjną ekologiczną „Chrośna”, specjalną zieleni izolacyjnej oraz zieleni rekreacyjnej i sportu Radiowego Centrum Nadawczego Polskiego Radia SA oraz leśno-osadniczą.

Według autorów studium, gmina ma kontynuować i rozbudowywać przyjęte kierunki rozwoju, a tym samym stworzyć ofertę atrakcyjnych terenów pod zespoły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej z jednoczesnym zapewnieniem bogatej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, zaspokoić chłonny rynek na podmiejskie tereny inwestycyjne a także rozbudowę infrastruktury technicznej.

Gmina Szubin

Studium gminy Szubin opracowywane było w latach 1998–2000 przez zespół urbanistów Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego z Bydgoszczy. W roku 2005 przystąpiono do jego zmiany. Prace jednak zostały wstrzymane, podobnie jak w gminie Osielsko, w związku z uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu S5. W roku 2012 procedurę wznowiono, a uchwalenie nowego studium przewidziano do końca 2014 r.

W studium gminy Szubin z 2000 r. opisane są bardzo obszernie, w 5 tomach, uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy. Kierunki rozwoju stanowią jedynie niewielki element całości opracowania, ograniczony do zakresu rolnictwa.

W ciągu kilkunastu lat gmina przeszła szereg zmian funkcjonalno-przestrzennych. W południowo-zachodniej części nadal funkcją podstawową jest rolnictwo. Gmina natomiast rozwija się obecnie również wzdłuż drogi S5. Północno-zachodnia część gminy to głównie lasy aż do granic z Łabiszynom. Lasy stanowią 1/3 powierzchni gminy.

Głównym celem rozwoju gminy określonym w studium z 2000 r. jest systematyczne podnoszenie jakości życia mieszkańców wsi. Jako podstawowe kierunki rozwoju wskazano natomiast w zakresie rolnictwa: stymulowanie rozwoju wszelkich form przedsiębiorczości, szczególnie branż o istotnym znaczeniu, takich jak przetwórstwo rolne, w tym owocowo-warzywne; ograniczenie bezrobocia ukrytego w rolnictwie poprzez sterowanie odpływem nadmiaru siły roboczej z rolnictwa i jego zagospodarowanie w innych formach gospodarki; poprawa struktury agrarnej w niektórych rejonach gminy (tereny podmiejskie Szubina) i zapobieganie dalszemu rozdrobnieniu działek rolnych na terenach atrakcyjnych przyrodniczo (okolice jezior żędowskich) oraz w rejonie Żurczyna, Rynarzewa, Szkocji i Zamościa; zagospodarowanie zasobów Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa po byłych

PGR najlepiej na drodze sprzedaży, w dalszej kolejności poprzez dzierżawę zainteresowanym miejscowym rolnikom bądź lokalnym spółkom rolnym; wprowadzenie w gospodarce rolnej kierunków produkcji najbardziej optymalnych i efektywnych w istniejących warunkach lokalnych; dalsza aktywizacja rolników na rzecz tworzenia grup menedżerskich, marketingowych i rozwoju nowoczesnej spółdzielczości; wyłączenie z produkcji rolnej gruntów o najniższej bonitacji, celem przeznaczenia ich do zalesienia lub zagospodarowania rekreacyjnego; stymulowanie rozwoju infrastruktury technicznej oraz mechanizacji w gospodarstwach rolnych poprzez korzystanie z kredytów na zakup środków do produkcji linii technologicznych bądź na powiększenie areалу; preferowanie rolnictwa wielofunkcyjnego, wielozadaniowego o alternatywnej funkcji w stosunku do tradycyjnego jako szansy aktywizacji gospodarczej terenów wiejskich; wprowadzanie agroturystyki jako szansy zaktywizowania gospodarki rolnej na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo. W studium wskazano 6 kategorii obszarów funkcjonalnych rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie miasta i gminy Szubin.

Gmina Wielka Nieszawka

Studium uwarunkowań gminy Wielka Nieszawka zostało opracowane przez Ośrodek Systemów Przestrzennych „InfoGraf” sp. z o.o. z Torunia i przyjęte przez Radę Gminy w lutym 2000 r. Jego aktualizacja nie jest obecnie planowana.

W studium zakłada się, że generalnym celem strategicznym dla rozwoju gminy powinno być osiągnięcie sukcesu ekonomicznego, dużej atrakcyjności zamieszkiwania i inwestowania oraz wysokiej konkurencyjności w rejonie podmiejskim miasta Toruń. Będzie to nie tylko podstawą zadowolenia społeczności lokalnej, ale przede wszystkim bazą zabezpieczającą dobre warunki życia w odnowionym środowisku przyrodniczym i kulturowym. Osiągnięcie tego celu nastąpi w drodze realizacji celów strategicznych w poszczególnych sferach funkcjonalnych: społecznej, gospodarczej i przestrzennej, poprzez plany i programy średniookresowe (np. na każdą kadencję władz gminnych).

Do głównych celów rozwoju gminy zalicza się: likwidację funkcji poligonu i przejęcie terenów Skarbu Państwa do zasobów gruntów gminy; podniesienie atrakcyjności lokalizacyjnej gminy; stworzenie zróżnicowanej bazy ekonomicznej gminy; racjonalne wykorzystanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego; rozwój infrastruktury technicznej; podniesienie poziomu obsługi komunikacyjnej gminy; racjonalne gospodarowanie przestrzenią; poprawę warunków życia i zamieszkiwania ludności.

W dokumencie studium, w oparciu o przeprowadzone analizy, na obszarze gminy wydzielono strefy o odmiennym zagospodarowaniu (funkcja podstawowa) i prowadzeniu innych polityk rozwoju (preferencje, ograniczenia). Na obszarze gminy zostały wyznaczone strefy rozwoju i przekształceń w zależności od dostępności terenu (w obecnym stanie władania) oraz przyjętej strategii rozwoju: obszary dostępne o umiarkowanej strategii rozwoju oznaczono symbolami A-G (w tym przypadku ofensywnego rozwoju – budownictwa mieszkaniowego i usług, usług komercyjnych ponadlokalnych, rekreacji i sportów wodnych, rolniczo-osadnicze, tereny leśne, tereny rolniczo-leśne, tereny dla potencjalnej lokalizacji portu rzecznego) i obszary obecnie niedostępne (poligon) o ofensywnej strategii rozwoju oznaczono symbolami I – VII.

Trzeba zaznaczyć, że studium gmin Obrowo i Wielka Nieszawka w warstwie tekstowej są bardzo podobne, zawierają wręcz analogiczne akapity tekstu. Cele sektorowe w większości są tożsame.

Gmina Zławieś Wielka

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zławieś Wielka, przyjęta przez Radę Gminy w 2011 r., jest kontynuacją polityki przestrzennej przyjętej w studium z 1999 r. Dokument opracował w latach 2007–2011 zespół urbanistów Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa z Warszawy. Dokument pozostaje w zgodzie z przyjętymi kierunkami zmian, jednocześnie aktualizując je i dostosowując do ówczesnych potrzeb i wymagań. Podstawę formalno-prawną opracowania stanowi uchwała rady z września 2006 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany studium. W 2014 r. planuje się przystąpić do zmian obowiązującego studium, a nowe opracowanie powinno zostać uchwalone do końca 2015 r.

Generalna koncepcja przekształceń i rozwoju struktury przestrzennej gminy, określonych w studium z 2011 r., zakłada rozwój i lepsze wykorzystanie obszarów związanych z drogą krajową nr 80 oraz centrum gminnego jako terenów zróżnicowanego funkcjonalnie pasma intensywnego zagospodarowywania oraz podniesienie standardów istniejącej zabudowy wsi poprzez uporządkowanie ich struktury funkcjonalno-przestrzennej a także zapewnienie kształtowania przestrzeni publicznych. W studium wskazano również na rozwój terenów mieszkaniowych we wschodniej i zachodniej (w mniejszym stopniu) części gminy, rozwój terenów aktywności gospodarczej w byłych PGR-ach oraz w wybranych lokalizacjach wzdłuż drogi krajowej nr 80, zapewnienie funkcjonowania fragmentów ciągów przyrodniczych przenikających istniejące i projektowane zagospodarowanie w sposób umożliwiający powiązanie terenów zasilających, tj. doliny rzeki Wisły, wód Kanału Górnego i Dolnego wraz z towarzyszącymi im łąkami oraz lasami, zadrzewieniami i terenami rolnymi o bogatej strukturze ekologicznej (tzw. krajobrazy mozaikowe) oraz podłączenie do nich terenów wymagających zasilania przyrodniczego, tj. obszarów istniejącego i projektowanego zagospodarowania.

W studium wydzielono tereny funkcjonalne, uwzględniając istniejące zainwestowanie w zakresie mieszkalnictwa, usług publicznych i komercyjnych, turystyki i rekreacji, rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej oraz uwarunkowań wynikających z przepisów odrębnych. Obszary funkcjonalne zainwestowane i rozwojowe gminy uwzględniają istniejący stan zagospodarowania, dyspozycje obowiązujących planów miejscowych oraz prognozowane potrzeby. Obszary funkcjonalne otwarte ze względu na walory środowiska przyrodniczego nie są wyznaczone jako tereny rozwojowe gminy. Możliwe jest jednak ograniczone wykorzystanie tych obszarów dla funkcji rekreacyjnej oraz zabudowy dopuszczalnej na podstawie przepisów odrębnych.

Podsumowanie analizy

Wszystkie gminy Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego posiadają obowiązujące i sporządzone w latach 1997–2013 studia uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania. Prawie połowa z nich (11 gmin) podjęła uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmian studium. Jest to dobry wynik w porównaniu ze średnią krajową w 2012 r. – 33,6% gmin w Polsce posiadało studium gminne, które było jednocześnie w trakcie zmian. Najbardziej aktualne opracowania studium posiadają dwie gminy: Łysomice z 2012 r. i Czernikowo z 2013 r. Obie gminy nie planują w ciągu najbliższego roku aktualizacji opracowania. Gminy posiadające studium uwarunkowań uchwalone w 2011 r., takie jak Łabiszyn i Zławieś Wielka, również nie planują wprowadzania zmian do obowiązujących dokumentów. Władze gmin Lubicz, Nakło nad Notecią i Sicienko, które także przyjęły studium w 2011 r., mają w planach przystąpienie do zmian, na razie jednak nieformalnie, bowiem jak dotąd nie podjęto w tej sprawie uchwał.

Najmniej aktualne dokumenty studium obowiązują w gminach Obrowo, Osielsko, Szubin oraz Wielka Nieszawka i mieście Chełmża. W dwóch ostatnich ponadto nie podjęto uchwał w sprawie zmiany studium. Najstarszym dokumentem dysponuje gmina Osielsko (1997r.). Od 2003 prowadzona jest jednak procedura aktualizacji studiów dla gmin Obrowo, Wielka Nieszawka i m. Chełmża.

W kilku dokumentach studium zmiany wprowadzane są ze względu na planowaną inwestycję związania z linią energetyczną 400 kV, a w niektórych w związku z uzgodnieniami przebiegu drogi S5. Część z dokumentów aktualizowana jest w wyniku zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej w gminie, a w efekcie zmianą profilu inwestowania w przestrzeni gminy. Zmiany spowodowane są najczęściej jednak wymogiem dostosowania dokumentów do zmian uwarunkowań prawnych wynikających z obowiązującego po 2003 r. ustawodawstwa dotyczącego polityki przestrzennej.

Tabela 82. Analiza studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego

Lp.	Gmina	Organ uchwalający	Nieobowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (dokument poddany zmianom)	Obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy			Uchwała ws. przystąpienia do sporządzania zmiany obowiązującego studium
				Nr uchwały przyjmującej	Data przyjęcia	Skala rysunku studium	
1.	m. Bydgoszcz	Rada Miasta Bydgoszczy	Uchwała Nr XLVI/980/05 z 27 kwietnia 2005 r.	L/756/09	15.07.2009 r.	1:15 000	-
2.	m. Toruń	Rada Miasta Torunia	Uchwała Nr 512/2000 z 27 lipca 2000 r.	3032/2006	18.05.2006 r.	1:10 000	Uchwała Nr 668/09 z 29 października 2009 r.
POWIAT BYDGOSKI							
3.	Białe Błota	Rada Gminy Białe Błota	Uchwała Nr XXVIII/235/2001 z 12 lutego 2001 r.	XLVI/504/2010	28.05.2010 r.	1:15 000	Uchwała Nr RGK.0007.88.2013 z 29 sierpnia 2013 r.
4.	Dąbrowa Chełmińska	Rada Gminy Dąbrowa Chełmińska	Uchwała Nr XII/93/99 z 29 grudnia 1999 r.	XXVI/184/05	07.12.2005 r.	1:10 000	-
5.	Dobrcz	Rada Gminy Dobrcz	Uchwała Nr III/19/98 z dnia 18.12.1998 r.	XXVIII/322/2006	30.06.2006 r.	1:25 000	Uchwała Nr XXIII/271/2009 z 30 września 2009 r.
6.	Koronowo	Rada Miejska w Koronowie	Uchwała Nr XXXVII/386/98 z 5 czerwca 1998 r.	XXXIX/440/09	30.09.2009 r.	1: 10 000	-
7.	Nowa Wieś Wielka	Rada Gminy Nowa Wieś Wielka	Uchwała Nr XXXV/367/06 z 23 maja 2006 r.	XLI/418/10	05.10.2010 r.	1: 25 000	Uchwała Nr XXVIII/265/13 z 26 czerwca 2013 r.
8.	Osielsko	Rada Gminy Osielsko	-	IV/56/97	18.09.1997 r.	Uwar. zewn. - 1:25 000 stan - 1:10 000	Uchwała Nr V/53/2003 z 6 sierpnia 2003 r.
9.	Sicienko	Rada Gminy Sicienko	Uchwała Nr XII/114/99 z 29 grudnia 1999 r.	IX/61/11	31.08.2011 r.	1:25 000	Uchwała Nr XXXII/268/13 z 30 grudnia 2013 r.
10.	Solec Kujawski	Rada Miejska w Solcu Kujawskim	Uchwała Nr XV/113/2000 z 31 marca 2000 r.	XVI/138/08	27.06.2008 r.	1: 10 000	Uchwała Nr XXX/247/13 z 23 maja 2013 r.
POWIAT ŻNIŃSKI							
11.	Łabiszyn	Rada Miejska w Łabiszynie	Uchwała Nr XV/139/2000 z 31 marca 2000 r.	VIII/62/11	13.07.2011 r.	obszar gminy – 1:25 000 obszar miasta – 1:5 000	-

POWIAT NAKIELSKI							
12.	Nakło nad Notecią	Rada Miejska	Uchwała	XII/219/2011	29.09.2011 r.	1:10 000	-
		w Nakle nad Notecią	Nr XXXVI/440/2000 z 30 marca 2000 r.				
13.	Szubin	Rada Miejska	-	XVIII/180/2000	20.09.2000 r.	obszar gminy – 1:25 000	Uchwała
		w Szubinie				obszar miasta – 1:10 000	Nr XXX/252/05
							z 27 października 2005 r.
POWIAT TORUŃSKI							
14.	Chełmża	Rada Gminy Chełmża	Uchwała	XLVI/308/09	30.10.2009 r.	1: 25 000	Uchwała
			Nr XXII/174/99 z 30 grudnia 1999 r.				Nr XXXV/278/13 z 25 czerwca 2013 r.
15.	m. Chełmża	Rada Miejska Chełmży	-	XXV/205/2000	30.11.2000 r.	1:25 000	-
16.	Czernikowo	Rada Gminy Czernikowo	Uchwała	XXV/182/2013	27.09.2013 r.	Obszar gminy – 1:10 000	-
			Nr XXII/140/2001 z 4 lipca 2001 r.			obszar wsi Czernikowo - 1:5 000	
17.	Lubicz	Rada Gminy Lubicz	Uchwała Nr XXVI/405/2000 z 2 października 2000 r.	XV/176/2011	11.10.2011 r.	1: 10 000	-
18.	Łubianka	Rada Gminy w Łubiance	Uchwała	XXXV/233/2006	27.10.2006 r.	1: 10 000	Uchwała
			Nr XXV/177/2001 z 9 kwietnia 2001 r.				Nr X/65/2011 z 7 października 2011 r.
19.	Łysomice	Rada Gminy Łysomice	Uchwała Nr XXXI/205/97 z 16 grudnia 1997 r.	XVIII/112/2012	26.04.2012 r.	1: 10 000	-
20.	Obrowo	Rada Gminy Obrowo	-	XXIV/150/2000	28.04.2000 r.	brak informacji	Uchwała
							Nr XXIV/153/2009 z 2 czerwca 2009 r.
21.	Wielka Nieszawka	Rada Gminy Wielka Nieszawka	-	XIV/82/00	28.02.2000 r.	1:25 000	-
22.	Zławieś Wielka	Rada Gminy Zławieś Wielka	Uchwała	IX/47/2011	19.10.2011 r.	1:25 000	-
			Nr IV/45/99 z 12 marca 1999 r.				
POWIAT GOLUBSKO-DOBRZYŃSKI							
23.	Kowalewo Pomorskie	Rada Miejska	Uchwała	XXII/215/09	26.06.2009 r.	obszar gminy – 1:25 000	-
		w Kowalewie Pomorskim	Nr X/94/07 z 19 grudnia 2007 r.			obszar miasta – 1:10 000	

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów przeprowadzonych z pracownikami urzędów gminnych oraz analizy dokumentacji dostępnej elektronicznie na stronach BIP i urzędów gminnych

Tabela 83. Analiza studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2009 – 2012 wg powierzchni terenów wskazanych do sporządzenia mpzp

Lp.	Gmina	Powierzchnia terenów wskazanych w studium do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (ha)				Powierzchnia terenów wskazanych w studium wymagających zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze (ha)				Powierzchnia terenów wskazanych w studium wymagających zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne (ha)			
		2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
1.	m. Bydgoszcz	885	885	885	885	0	0	0	0	153	153	153	153
2.	m. Toruń	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
POWIAT BYDGOSKI													
3.	Białe Błota	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Dąbrowa Chełmińska	926	926	926	926	890	890	890	890	0	0	0	0
5.	Dobrcz	13 007	13 007	13 007	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	Koronowo	8 300	8 300	8 300	8 300	6 500	6 500	6 500	6 500	65	65	65	65
7.	Nowa Wieś Wielka	0	1 556	1 556	1 556	0	445	445	445	0	30	30	30
8.	Osielsko	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Sicienko	0	0	30	30	0	0	30	30	0	0	0	0
10.	Solec Kujawski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
POWIAT ŻNIŃSKI													
11.	Łabiszyn	0	0	1 682	1 682	0	0	0	0	0	0	0	0
POWIAT NAKIELSKI													
12.	Nakło nad Notecią	0	0	446	446	0	0	350	350	0	0	0	0
13.	Szubin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
POWIAT TORUŃSKI													
14.	Chełmża	10 000	10 000	10 000	10 000	2 607	2 607	2 607	2 607	0	0	0	0
15.	m. Chełmża	52	52	52	52	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	Czernikowo	912	912	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17.	Lubicz	0	0	5 000	5 000	0	0	900	900	0	0	50	50
18.	Łubianka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19.	Łysomice	485	0	0	167	485	0	0	167	0	0	0	0
20.	Obrowo	16 200	16 200	16 200	16 200	300	300	300	300	100	100	100	100
21.	Wielka Nieszawka	901	901	901	901	300	300	300	300	27	27	27	27
22.	Zławieś Wielka	0	0	1500	1500	0	0	1000	1000	0	0	500	500
POWIAT GOLUBSKO-DOBRZYŃSKI													
23.	Kowalewo Pomorskie	199	199	199	199	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wszystkie gminy Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (BTOF), z wyjątkiem gminy Obrowo, posiadają obowiązujące i sporządzone w latach 2003-2014 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (mpzp). Według informacji pozyskanych z poszczególnych urzędów gmin w maju 2014 roku (patrz tabela 82), w obrębie BTOF funkcjonuje 1170 mpzp, a 193 sztuki są w trakcie opracowywania.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie BTOF

Tabela 84. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2014 r.)

Lp.	Gmina	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego			
		2014 r.			
		obowiązujące		w trakcie opracowywania	
		sztuk	ha	sztuk	ha
1.	m. Bydgoszcz	128	5 900	-	1 481
2.	m. Toruń	212	-	35	
POWIAT BYDGOSKI					
3.	Białe Błota	45	610	20	-
4.	Dąbrowa Chełmińska	37	700	1	3
5.	Dobrcz	103	230	3	-
6.	Koronowo	108	-	20	-
7.	Nowa Wieś Wielka	33	1 019	-	-
8.	Osielsko	21	1 000	-	-
9.	Sicienko	11	698	-	-
10.	Solec Kujawski	26	-	16	-
POWIAT ŻNIŃSKI					
11.	Łabiszyn	33	613	2	-
POWIAT NAKIELSKI					
12.	Nakło nad Notecią	55	1 115	16	1 187
13.	Szubin	54	640	20	-
POWIAT TORUŃSKI					
14.	Chełmża	73	-	6	-
15.	m. Chełmża	18	650	1	-
16.	Czernikowo	1	355	-	-
17.	Lubicz	17	2 893	13	-
18.	Łubianka	15	250	6	-
19.	Łysomice	18	485	3	-
20.	Obrowo	-	-	3	233
21.	Wielka Nieszawka	47	1 192	7	-
22.	Zławieś Wielka	89	-	18	-
POWIAT GOLUBSKO-DOBZYŃSKI					
23.	Kowalewo Pomorskie	26	1 394	3	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów przeprowadzonych z pracownikami urzędów gminnych

Zgodnie z danymi pozyskanymi z GUS i danymi wskazanymi w analizie dokumentów planistycznych PAN na rok 2012, ogólna liczba obowiązujących MPZP w BTOF (1135 sztuk) stanowi 36,6% ogólnej liczby planów obowiązujących w województwie kujawsko-pomorskim (3103 sztuki). W 4 gminach udział powierzchni objętej planami zagospodarowania w powierzchni gminy przekroczył 25%, osiągając 27,4% w gminie Lubicz, 30,9% w Bydgoszczy, 43,6 % w Toruniu oraz 69,1% w Chełmży.

Biorąc pod uwagę, że w zasadzie całe obszary miast powinny być objęte planami, wysokość tego wskaźnika należy ocenić mniej korzystnie – w tym nawet w stosunku do średniej krajowej dla miast na prawach powiatu, która wynosiła w 2012 roku – 42,5%.

Obserwując udział powierzchni objętej planami miejscowymi w powierzchni gmin ogółem na przestrzeni lat 2009–2012 (patrz tabela 4), można zauważyć bardzo niską dynamikę lub brak zmian we wszystkich gminach miejskich i wiejskich BTOF. Wskazuje to na trwałe wyhamowanie prac planistycznych w ostatnich latach. Przed rokiem 2009 dynamika ta była większa. Jedynie w miastach na prawach powiatu przyrost osiągnął powyżej 10% po 2009 r. Najmniejszy udział w obszarze gminy pokryty MPZP, poniżej 3%, występuje w gminach Dobrcz, Koronowo, Szubin, Chełmża i Czernikowo. Jedynie gmina Obrowo nie posiada żadnego MPZP (dopiero obecnie 3 sztuki planów, o łącznej powierzchni 233 ha, są w trakcie sporządzania).

Tabela 85. Zmiana powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2009 – 2012.

Lp.	Gmina	Udział powierzchni objętej m.p.z.p. w powierzchni ogółem (%)			
		2009	2010	2011	2012
		1.	m. Bydgoszcz	20	23,8
2.	m. Toruń	30,5	35	42,9	43,6
POWIAT BYDGOSKI					
3.	Białe Błota	4,9	4,9	4,9	5
4.	Dąbrowa Chełmińska	4,3	4,3	4,4	5,2
5.	Dobrcz	0,6	0,6	0,6	1,3
6.	Koronowo	1,2	1,2	1,3	1,5
7.	Nowa Wieś Wielka	6	6,9	7,6	7,7
8.	Osielsko	9	9	9	9
9.	Sicienko	3,9	3,9	3,9	3,9
10.	Solec Kujawski	1,9	3	3	3
POWIAT ŻNIŃSKI					
11.	Łabiszyn	1,9	2,1	2,1	3,7
POWIAT NAKIELSKI					
12.	Nakło nad Notecią	5,7	5,7	5,8	5,8
13.	Szubin	0,8	0,9	1	1,5
POWIAT TORUŃSKI					
14.	Chełmża	2,1	2,1	2,1	2,1
15.	m. Chełmża	69,1	69,1	69,1	69,1
16.	Czernikowo	2,1	2,1	2,1	2,1
17.	Lubicz	19,3	27,4	27,4	27,4
18.	Łubianka	3,3	3,3	3,3	3,3
19.	Łysomice	3,8	3,8	3,9	3,9
20.	Obrowo	0	0	0	0
21.	Wielka Nieszawka	5,4	5,4	5,5	5,5
22.	Zławieś Wielka	4,5	4,5	4,5	4,6
POWIAT GOLUBSKO-DOBZYŃSKI					
23.	Kowalewo Pomorskie	0,8	0,8	0,8	5,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

W sumie powierzchnia pokryta planami miejscowymi w końcu 2012 r. wzrosła do 25 759 ha (patrz tabela 83) w obrębie BTOF, co stanowi 29,2% pokrycia MPZP województwa kujawsko-pomorskiego

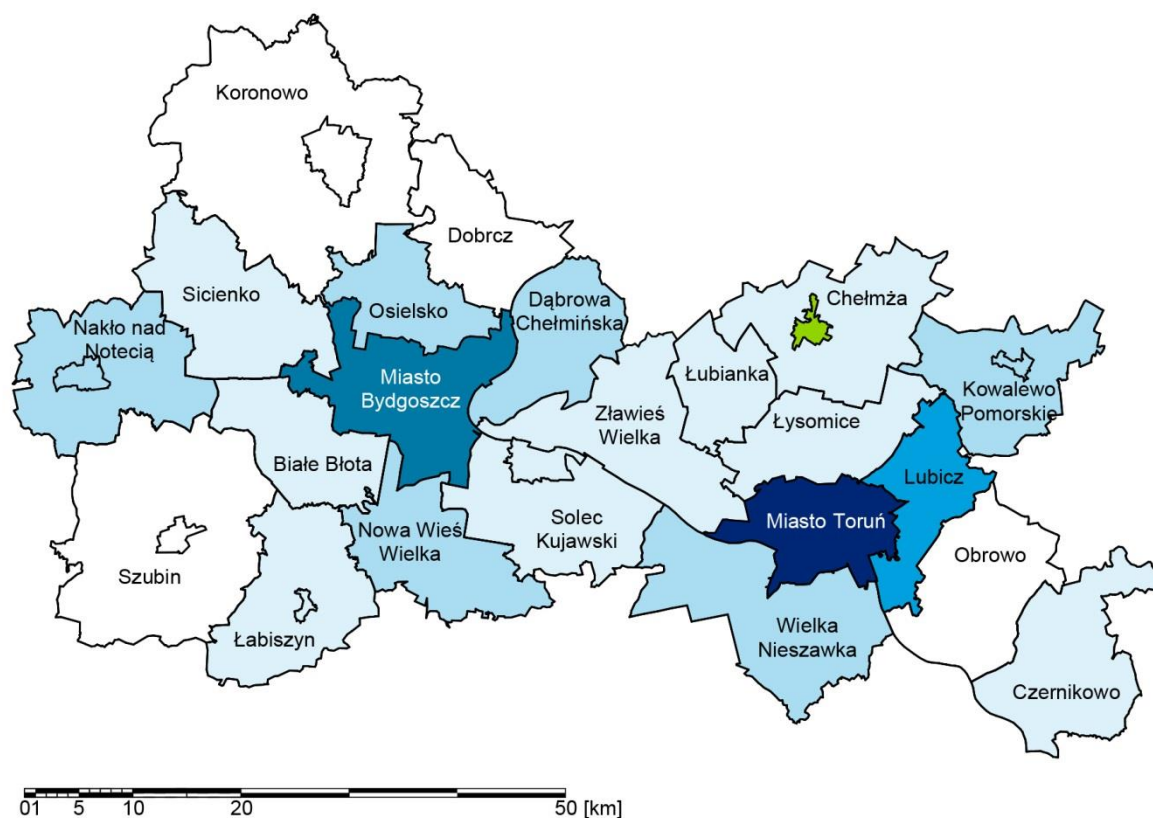
(88 100 ha). Nadal jednak wskaźnik ten jest dla regionu kujawsko-pomorskiego najniższy wśród województw w Polsce, obok województw podkarpackiego i lubuskiego. Najniższe pokrycie planistyczne w kraju odnotowane jest właśnie w Kujawsko-Pomorskiem – 4,9% powierzchni województwa pokryte jest planami miejscowymi. Średnia dla Polski wynosi 27,9%. W obrębie BTOF średnia dla 23 gmin stanowi 10,7% i jest ponad dwukrotnie niższa od pokrycia planistycznego kraju. Największe powierzchnie pokrycia planistycznego mają w obrębie BTOF miasta na prawach powiatu – Bydgoszcz i Toruń – powyżej 5000 ha każde oraz Lubicz – prawie 3000 ha, a także Wielka Nieszawka, Nowa Wieś Wielka i Nakło nad Notecią, powyżej 1000 ha każde.

Tabela 86. Analiza miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin na terenie BTOF – liczba i powierzchnia mpzp obowiązujących (stan na 2012 r.)

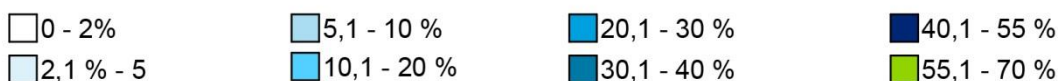
Lp.	Gmina	Liczba obowiązujących m.p.z.p. (szt.)	Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi m.p.z.p.		
			Ogółem (ha)	na podstawie ustawy z 2003 r. (ha)	udział w powierzchni ogółem (%)
1.	m. Bydgoszcz	125	5 435	3 630	30,9
2.	m. Toruń	162	5 051	3 691	43,6
POWIAT BYDGOSKI					
3.	Białe Błota	38	610	75	5
4.	Dąbrowa Chełmińska	34	652	372	5,2
5.	Dobrcz	101	166	156	1,3
6.	Koronowo	106	628	468	1,5
7.	Nowa Wieś Wielka	37	1 137	786	7,7
8.	Osielsko	19	919	137	9
9.	Sicienko	30	698	378	3,9
10.	Solec Kujawski	25	528	176	3
POWIAT ŻNIŃSKI					
11.	Łabiszyn	30	613	308	3,7
POWIAT NAKIELSKI					
12.	Nakło nad Notecią	54	1 092	725	5,8
13.	Szubin	53	495	212	1,5
POWIAT TORUŃSKI					
14.	Chełmża	102	377	174	2,1
15.	m. Chełmża	10	542	400	69,1
16.	Czernikowo	1	355	355	2,1
17.	Lubicz	15	2 893	2 503	27,4
18.	Łubianka	23	283	183	3,3
19.	Łysomice	18	495	240	3,9
20.	Obrowo	1	1	0	0
21.	Wielka Nieszawka	47	1 192	902	5,5
22.	Zławieś Wielka	82	825	225	4,6
POWIAT GOLUBSKO-DOBRZYŃSKI					
23.	Kowalewo Pomorskie	22	772	757	5,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Mapa 73. Procent pokrycia obszarów gmin na terenie BTOF miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Udział w powierzchni ogółem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Dane o liczbie i powierzchni planów pozwalają obliczyć przeciętną powierzchnię planu miejscowego w gminach (patrz tabela 84). W Polsce najwięcej gmin jest dla przedziału 30–100 ha, a następnie 10–30 ha. Widać też korzystną tendencję do zmniejszania liczby gmin mających plany o średniej i małej powierzchni (poniżej 3 ha). Niestety, w przypadku województwa kujawsko-pomorskiego wskaźnik ten jest najmniej korzystny w kraju – notuje się tu najniższą przeciętną powierzchnię planu – 28 ha. Dla porównania, średnia wartość dla Polski wynosi 210 ha. Jedynymi gminami, które dorównują średniej krajowej są Lubicz – 166,9 ha oraz Czernikowo 355 ha, ale trzeba zaznaczyć, że gmina ta posiada tylko 1 obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, zajmujący zaledwie 2,1% powierzchni gminy. Aż 5 gmin BTOF nie osiąga przeciętnej wielkości MPZP 3 ha, 10 nie osiąga 10 ha, 19 gmin nie przekracza wartości 30 ha, a tylko 2 gminy mieszczą się w przedziale 30–100 ha – są to Kowalewo Pomorskie i miasto Chelmża. Na przełomie lat 2009–2012 wielkość ta utrzymuje się w większości gmin w obrębie BTOF na tym samym poziomie, w niektórych nawet spada. Tylko gminy Kowalewo Pomorskie i Lubicz oraz miasta na prawach powiatu Bydgoszcz i Toruń odnotowały korzystną tendencję wzrostową tego wskaźnika od 2009 r.. Tak niska i utrzymująca się na tym poziomie przeciętna powierzchnia MPZP to bardzo niekorzystna sytuacja i tendencja. Średnia powierzchnia planu zagospodarowania dla gmin objętych obszarem BTOF to 34,2 ha.

Tabela 87. Przeciętna powierzchnia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin na terenie BTOF w latach 2009 – 2012

Lp.	Gmina	Przeciętna powierzchnia m.p.z.p. (ha)			
		2009	2010	2011	2012
1.	m. Bydgoszcz	15	20,5	29,2	29
2.	m. Toruń	10,5	13,7	23	22,8
POWIAT BYDGOSKI					
3.	Białe Błota	2,3	2,1	2,2	2
4.	Dąbrowa Chełmińska	9	9	8,6	10,9
5.	Dobrcz	1,1	0,8	0,8	1,5
6.	Koronowo	3,3	3,3	3,9	4,4
7.	Nowa Wieś Wielka	17,3	20,3	21,5	21,2
8.	Osielsko	7,2	7,2	7,2	7,2
9.	Sicienko	12,9	12,9	12,6	12,6
10.	Solec Kujawski	4,5	12	12	7
POWIAT ŻNIŃSKI					
11.	Łabiszyn	0,3	1,5	1,5	10,3
POWIAT NAKIELSKI					
12.	Nakło nad Notecią	13,5	13	12,6	13,4
13.	Szubin	0,1	0,2	0,7	4
POWIAT TORUŃSKI					
14.	Chełmża	1,7	1,7	1,7	1,7
15.	m. Chełmża	40	40	40	40
16.	Czernikowo	355	355	355	355
17.	Lubicz	98,7	166,9	166,9	166,9
18.	Łubianka	8	8	8	8
19.	Łysomice	14,1	14,1	13,3	13,3
20.	Obrowo	0	0	0	0
21.	Wielka Nieszawka	23,4	21,5	19,2	19,2
22.	Zławieś Wielka	2,6	2,6	2,6	2,7
POWIAT GOLUBSKO-DOBZYŃSKI					
23.	Kowalewo Pomorskie	5	4,9	4,9	34,4
POLSKA		221,1	218,4	212,9	209,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS oraz „Analiza stanu i uwarunkowań prac planistycznych w gminach w 2012 roku” PAN

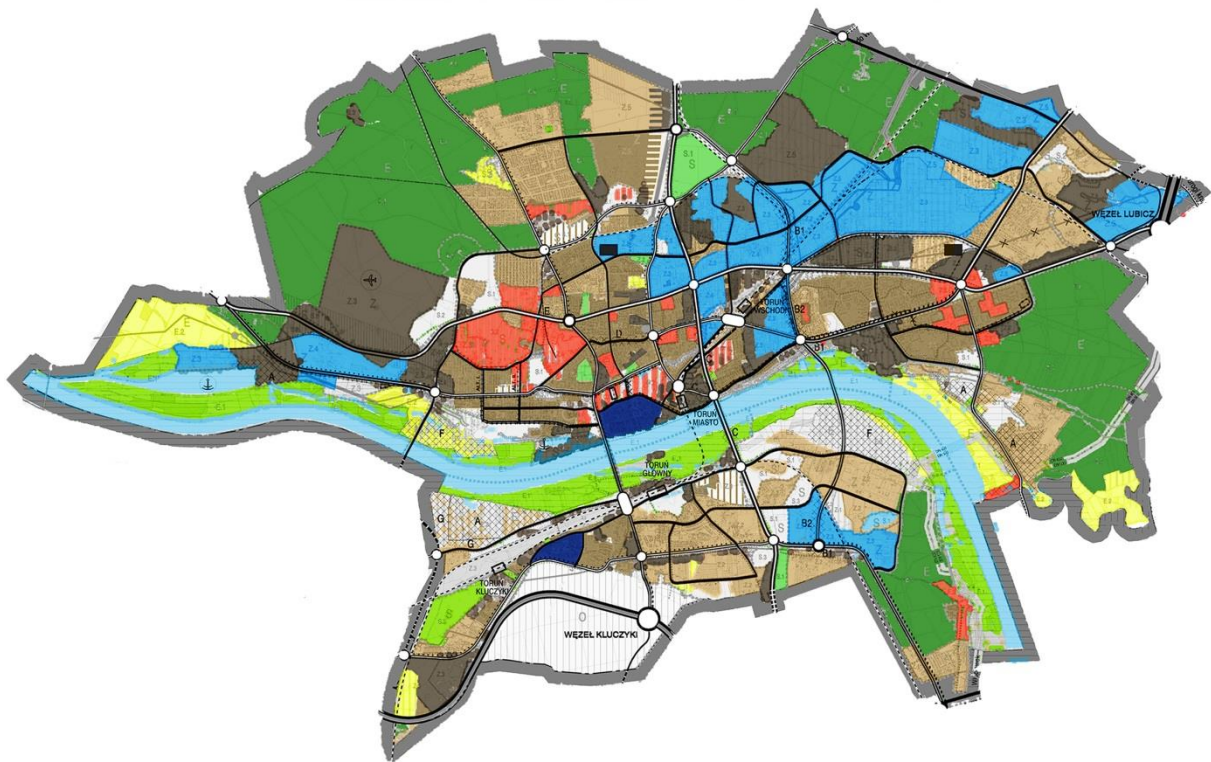
Wszystkie wartości wskaźników dotyczących stanu MPZP w BTOF świadczą o braku podejścia kompleksowego do planowania przestrzeni gmin, na korzyść podejścia ad hoc. Panuje rozdrobnienie planistyczne i brak systemowego, całościowego zagospodarowania z myślą o ładzie przestrzennym oraz funkcjach gmin pełniących nawet w niedalekiej przyszłości. Często sposób planowania miejscowego różni się z założeniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a tym samym nie sprzyja osiągnięciu założonych celów strategicznych.

Mapa 74. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Bydgoszcz

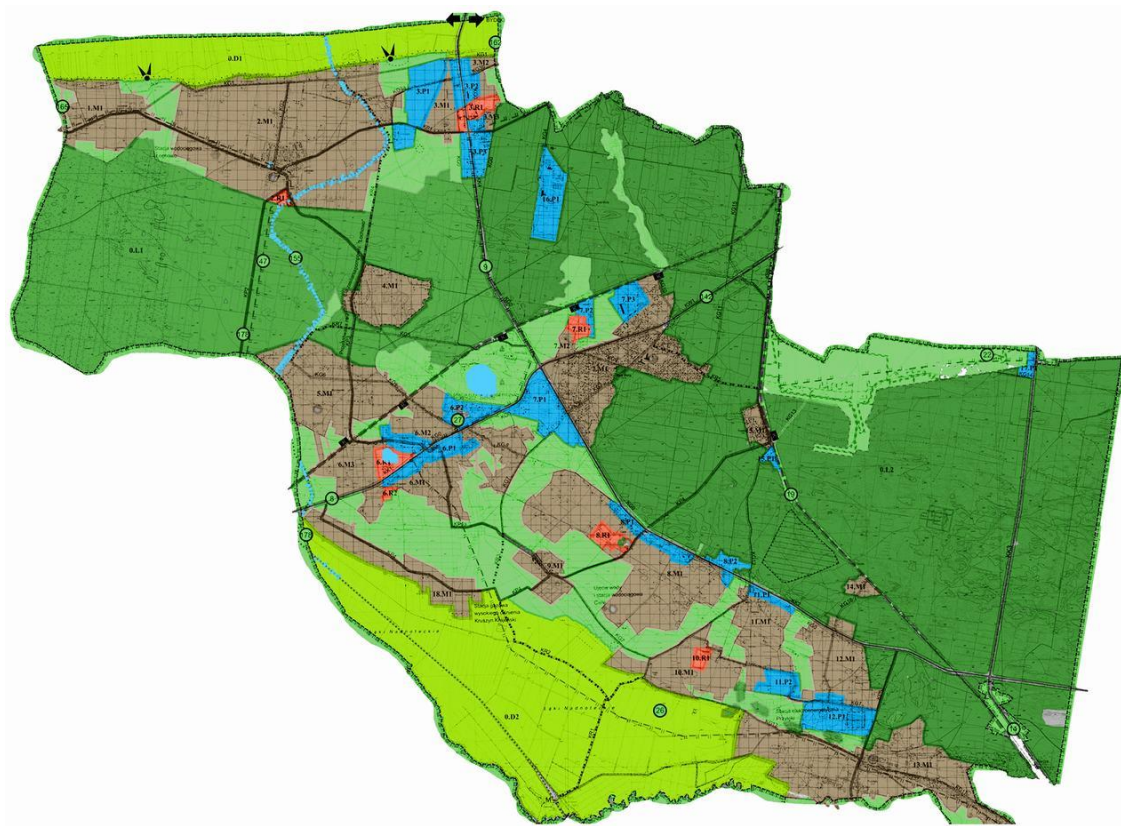
	obszary koncentracji usług ogólnomiejskich, regionalnych i krajowych - centrum		obszary lasów ochronnych
	obszary usług ogólnomiejskich i mieszkalnictwa o wysokiej intensywności		wody powierzchniowe
	obszary koncentracji prestiżowych usług ponadlokalnych		tereny obiektów technicznej obsługi miasta
	obszary mieszkalnictwa o wysokiej intensywności zabudowy z dominującym bud. wielorodzinnym		tereny zieleni parkowej, krajobrazowej
	obszary mieszkalnictwa o średniej intensywności zabudowy z dominującym bud. jednorodzinym		obszary rolne
	obszary mieszkalnictwa o niskiej intensywności zabudowy zintegrowane z krajobrazem		tereny cmentarzy
	obszary aktywności gospodarczej usługowo-produkcyjnej		
	obszary koncentracji usług komercyjnych		
	tereny obsługi transportu oraz tereny zamknięte/strefy ochronne		

Mapa 75. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Toruń

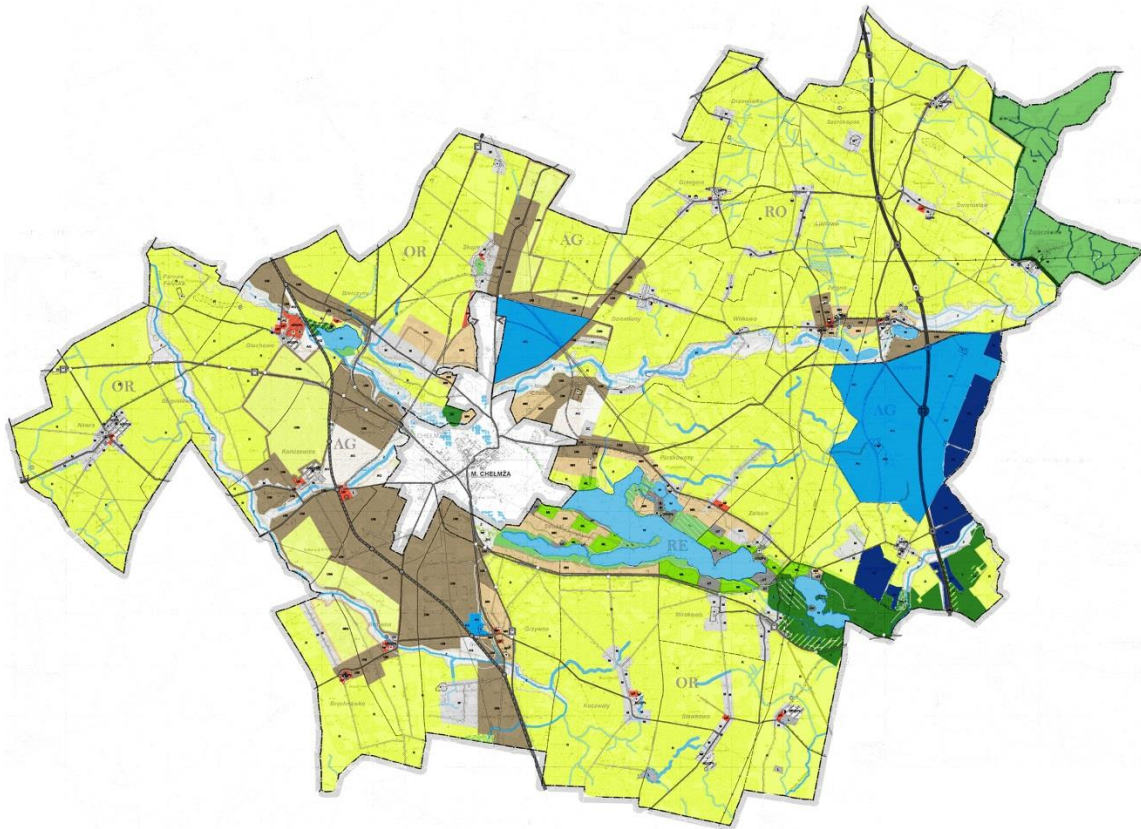
	obszary zieleni leśnej		obszary zieleni ochronnej
	tereny wód powierzchniowych		obszary rolne
	obszary koncentracji usług publicznych oraz usług publicznych w zieleni		obszary zieleni parkowej
	obszary usług oraz usług w zieleni		obszary usługowo-produkcyjne
	obszary zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej		tereny kolei
	obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej		obszary wielofunkcyjne

Mapa 76. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Białe Błota

- strefa mieszkalno-usługowa
- strefa produkcyjno-usługowa
- strefa rekreacyjno-usługowa
- strefy krajobrazów dolin Kanałów Noteckiego i Bydgoskiego
- strefa krajobrazu leśnego
- tereny rolne
- ważne ciek i zbiorniki wodne

Mapa 77. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Chelmża

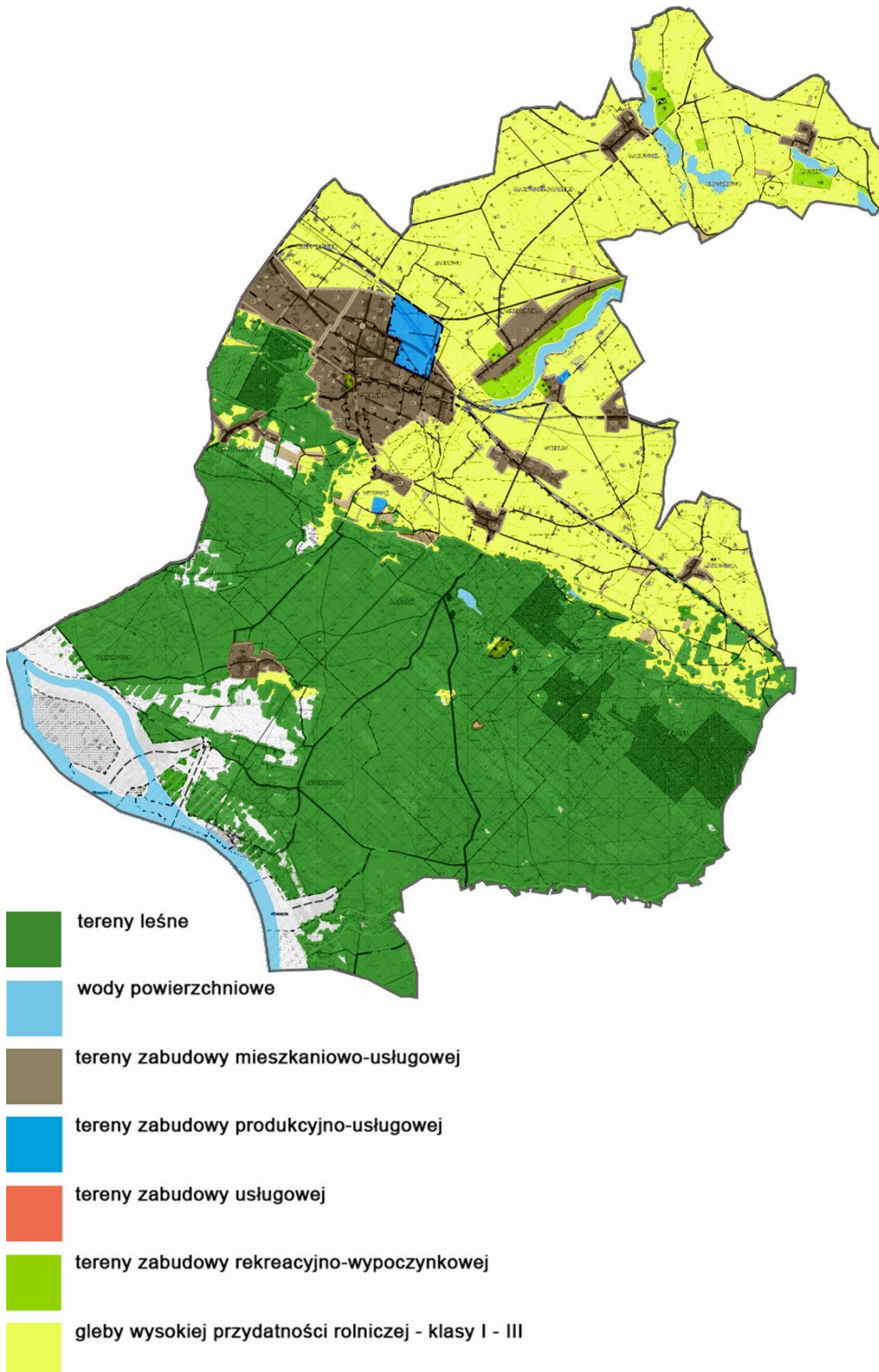

- tereny leśne
- wody powierzchniowe
- tereny zabudowy usługowo-mieszkaniowej
- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej
- tereny usług publicznych
- tereny aktywności gospodarczej
- tereny rolne
- tereny powierzchniowej eksploatacji
- tereny rolne o przewadze użytków zielonych (łąki, pastwiska)

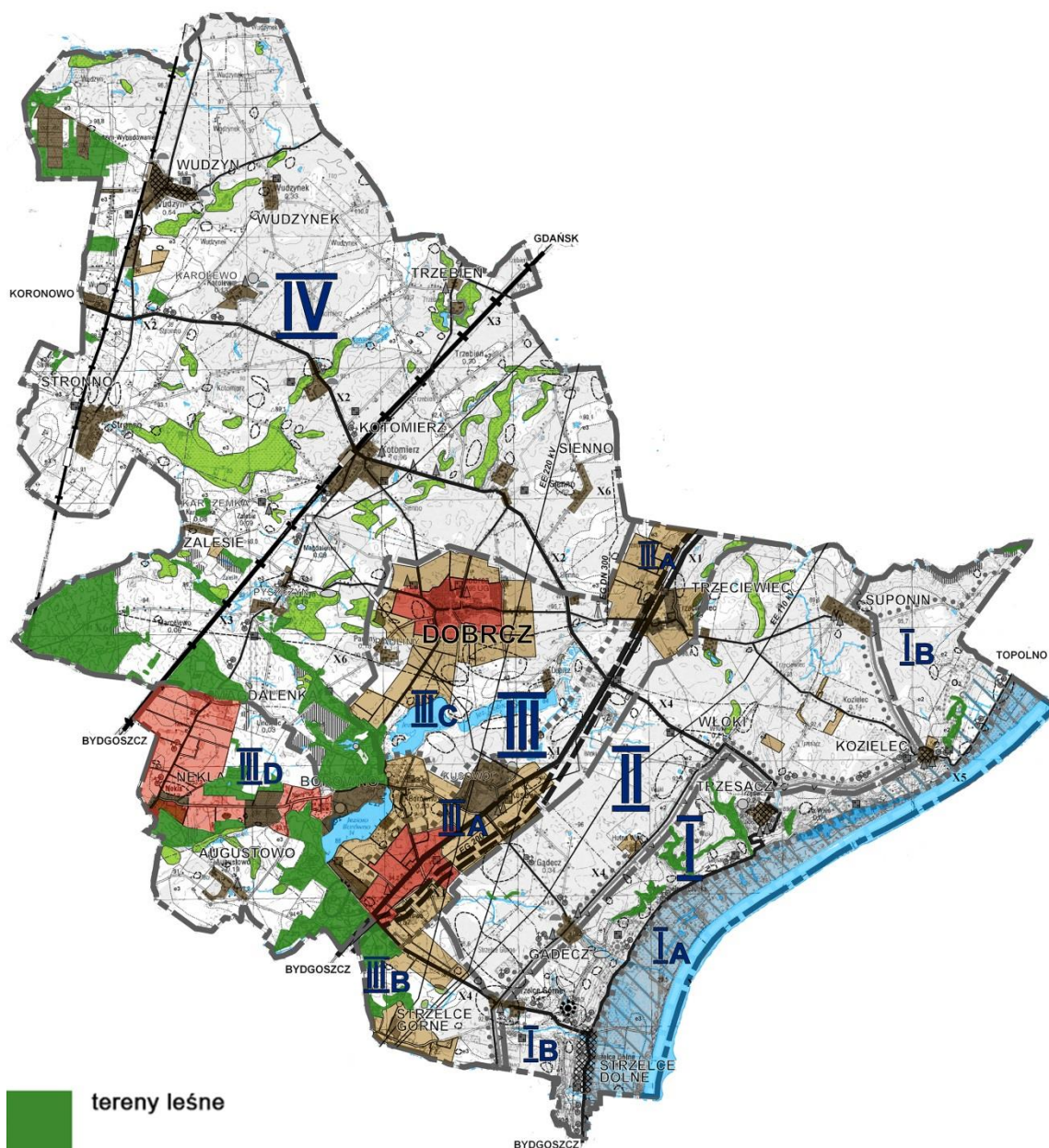
Mapa 78. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Chełmża

Mapa 79. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Czernikowo

Mapa 80. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Dobrcz

 tereny leśne

 wody powierzchniowe

 tereny doleśień

 tereny, dla których należy sporządzić mpzp

 tereny zainwestowane

 tereny potencjalne dla sporządzenia mpzp

IA obszar Doliny Wisły

IB obszary strefy zbocza
Doliny Wisły

IIIA obszar osadniczo-usługowy

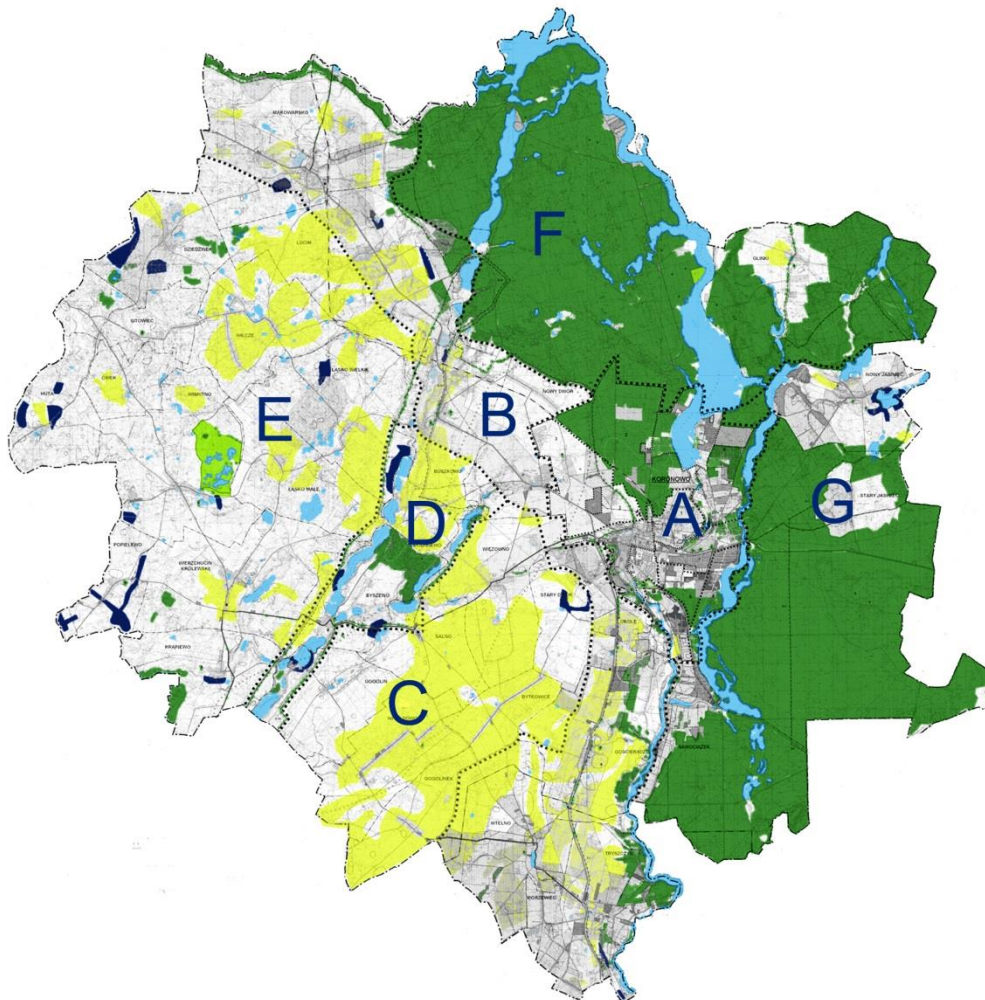
IIIB obszar osadniczy

IIIC obszar osadniczy ośrodka
gminnego

IIID obszar
osadniczo-rekreacyjny

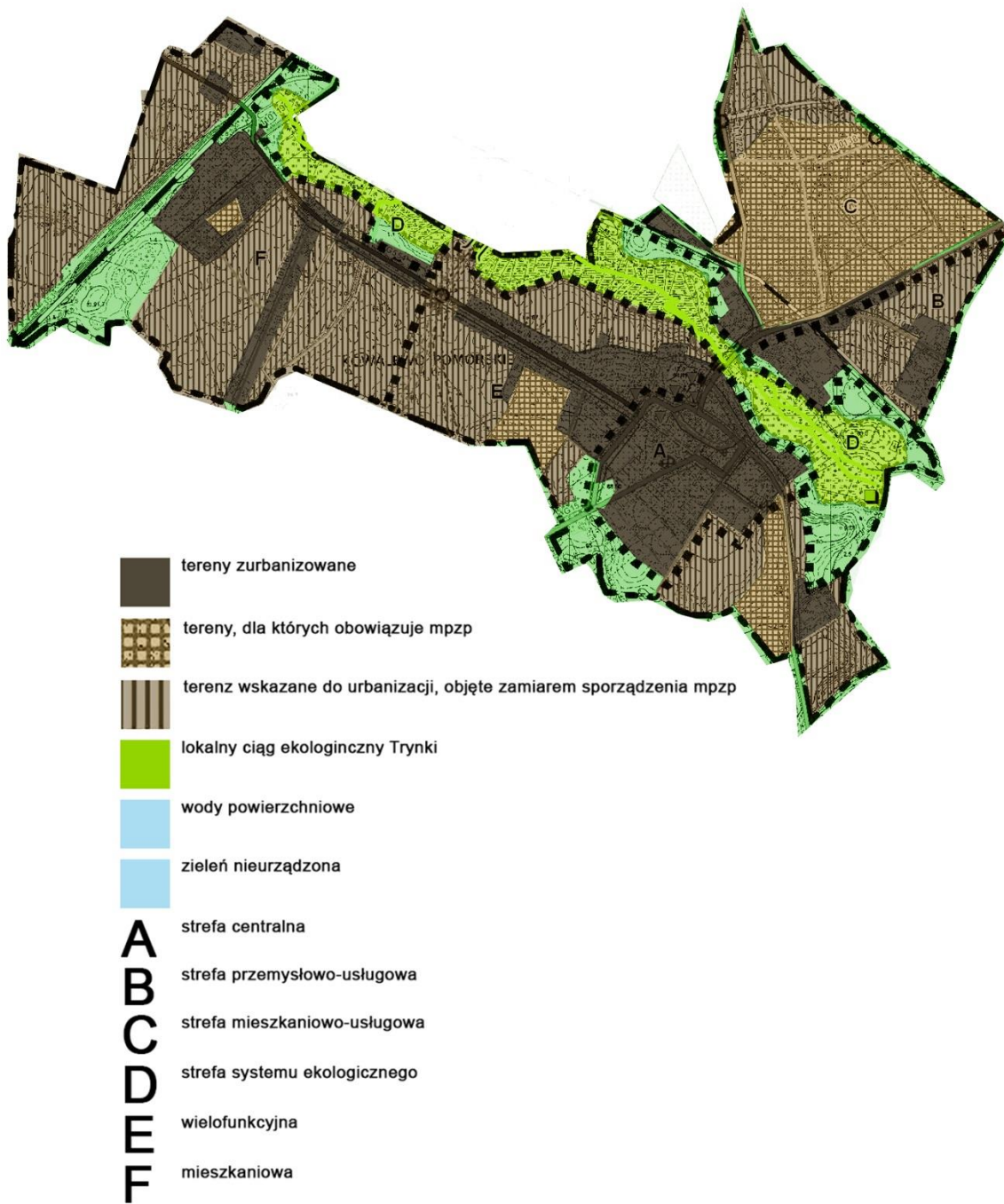
IV strefa rolniczo-osadnicza
północna

Mapa 82. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Koronowo

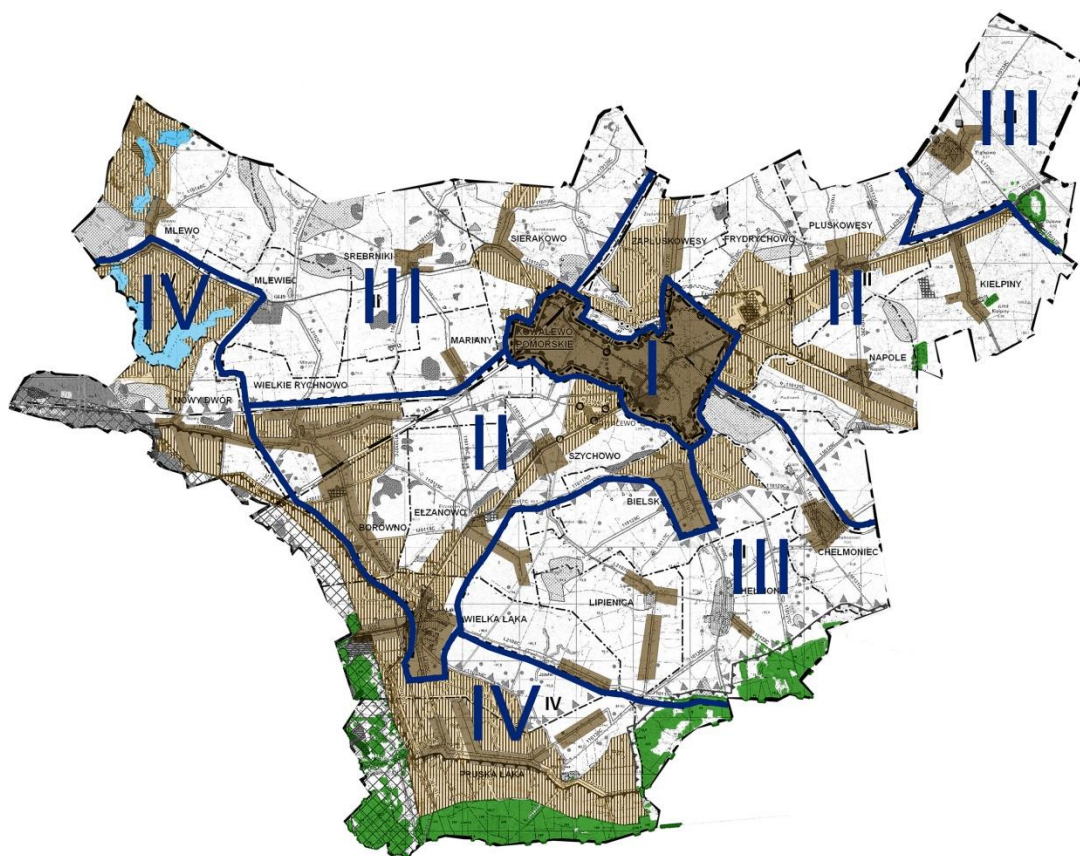

	tereny leśne	A	obszar miasta Koronowo
	wody powierzchniowe	B	obszar wielofunkcyjny
	gleby pochodzenia organicznego	C	obszar wolno-osadniczy
	gleby wysokich klas bonitacyjnych	D	obszar Rynny Jezior Byszewskich
	rezerwat przyrody
R1 - Bagno Głusza R2 - Różanna Dęby	E	obszar rolno-osadniczy
	strefy funkcjonalno-przestrzenne	F	obszar leśno-osadniczy
		G	obszar osadniczo-leśny

Mapa 83. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Kowalewo Pomorskie

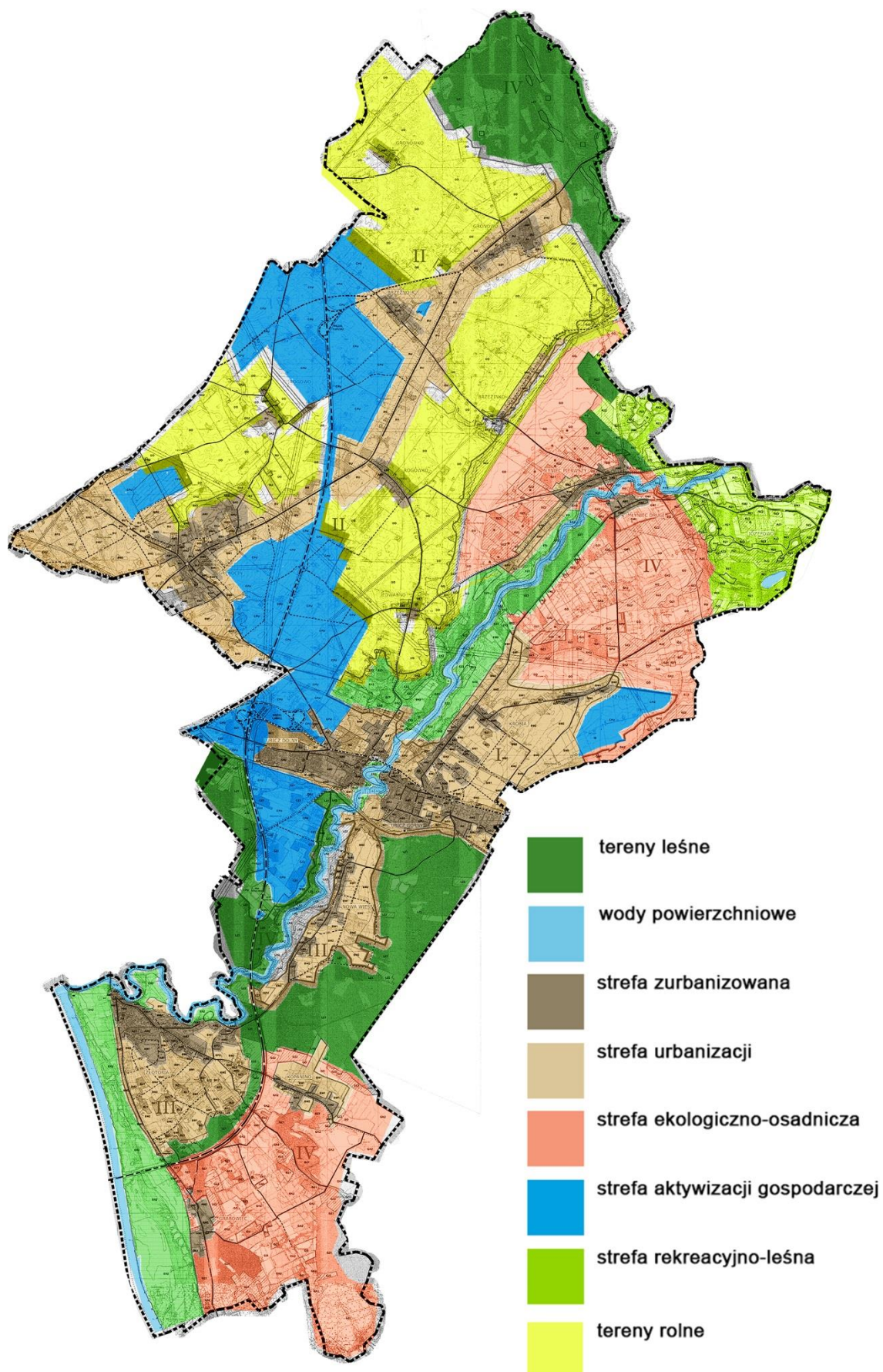

Mapa 84. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Kowalewo Pomorskie

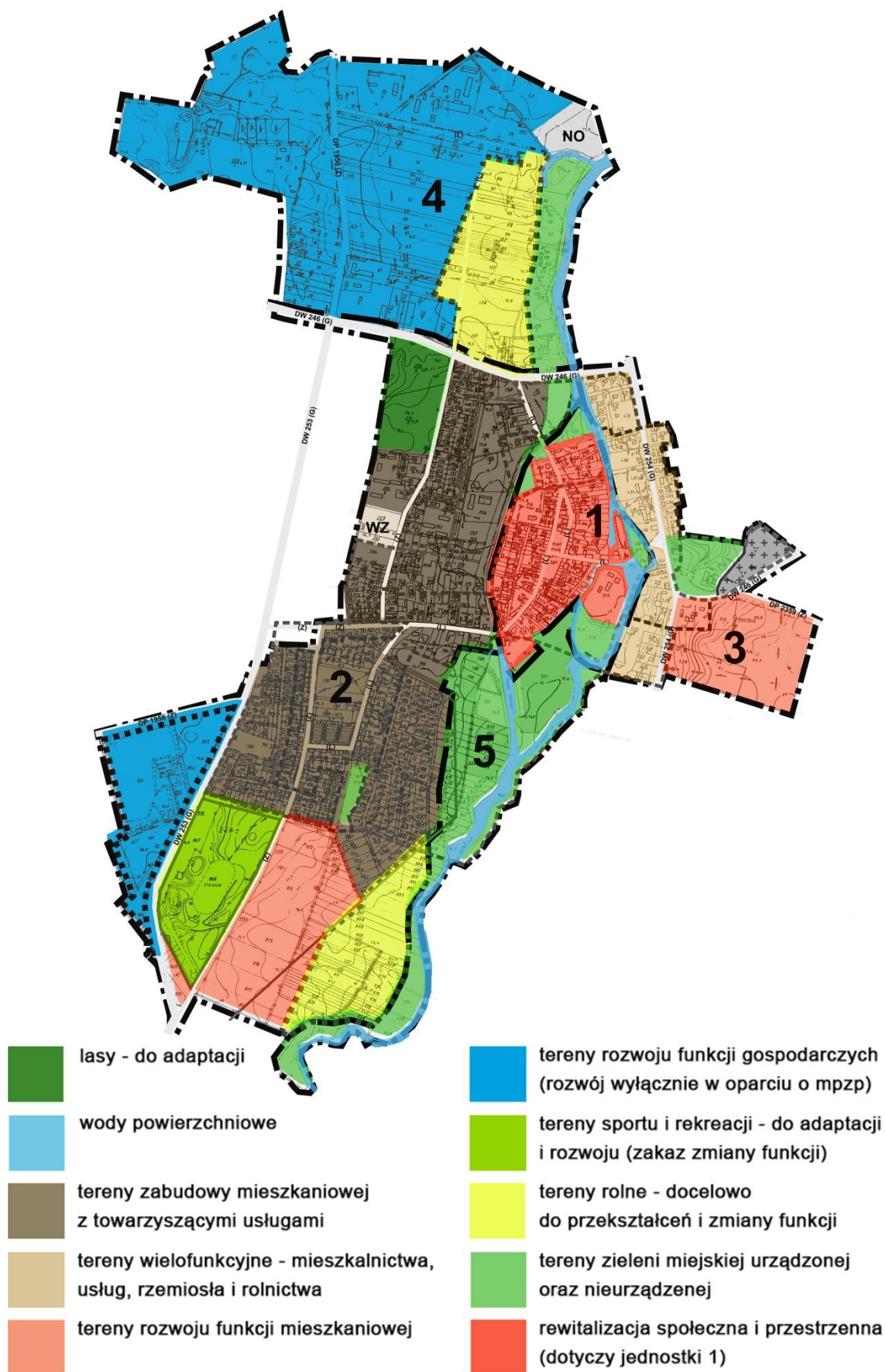

- tereny leśne
- wody powierzchniowe
- tereny zurbanizowane oraz takie, na których obowiązuje mpzp
- tereny wskazane do urbanizacji, objęte zamiarem sporządzenia mpzp
- granice stref funkcjonalno-przestrzennych
- strefa miasto Kowalewo Pomorskie
- strefa wielofunkcyjna
- strefa rolniczo-osadnicza
- strefa mieszkaniowo-rekreacyjna

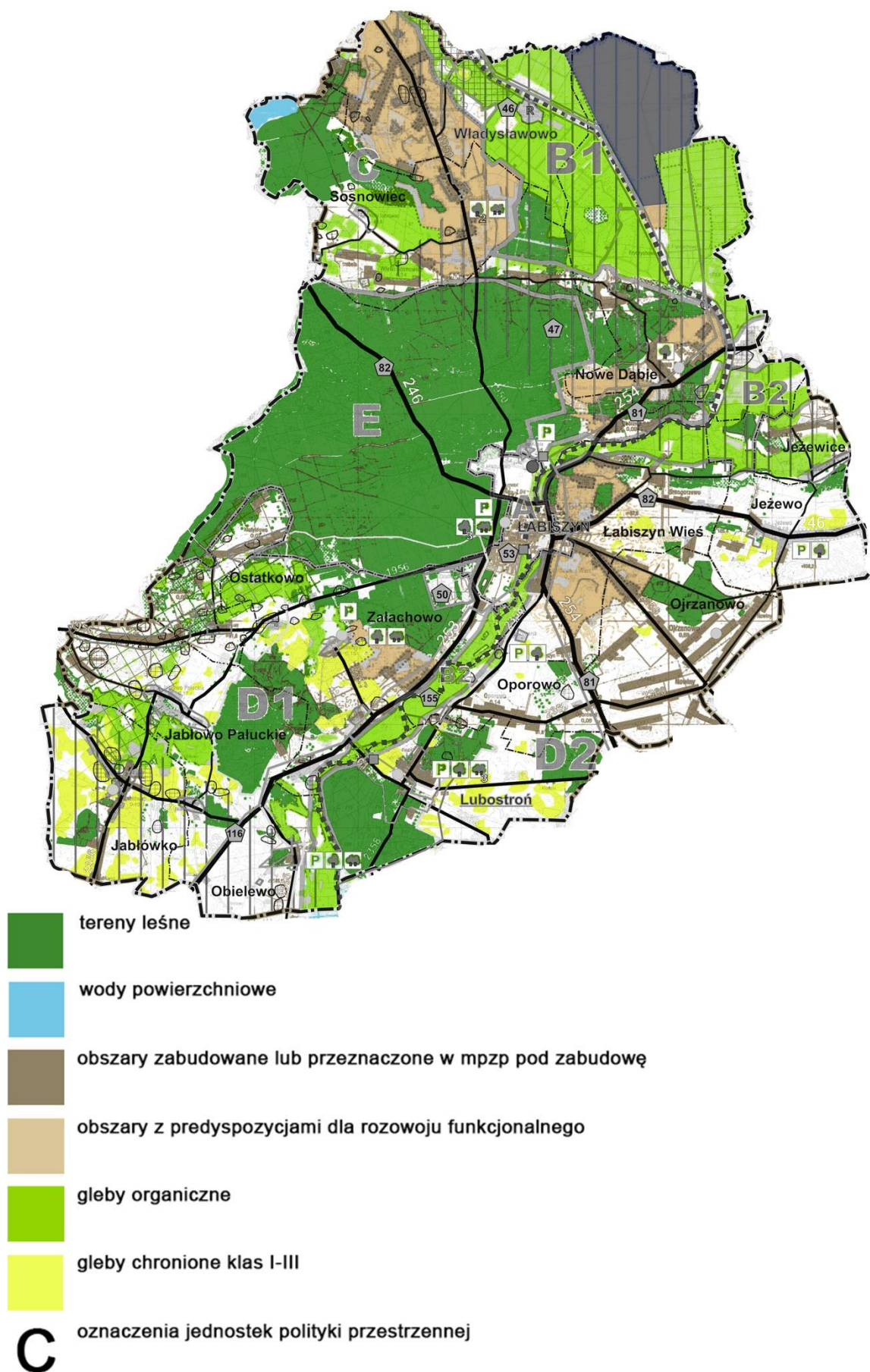
Mapa 85. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Lubicz

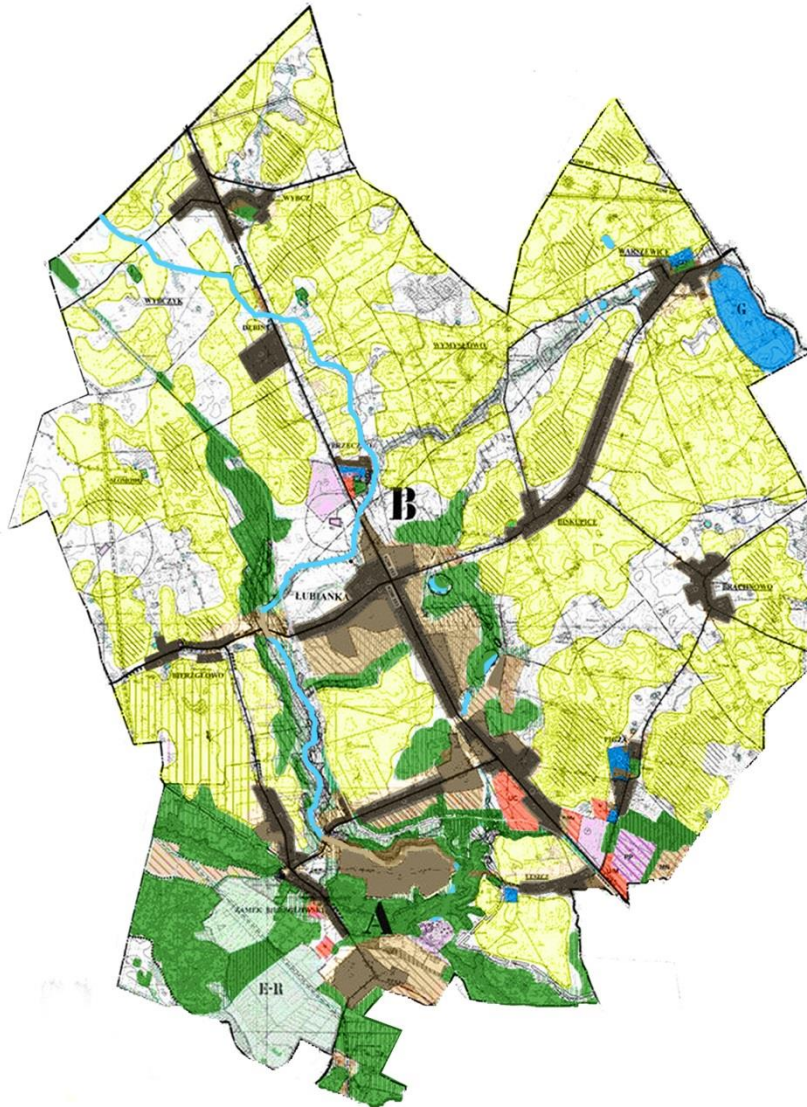
Mapa 86. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Łabiszyn

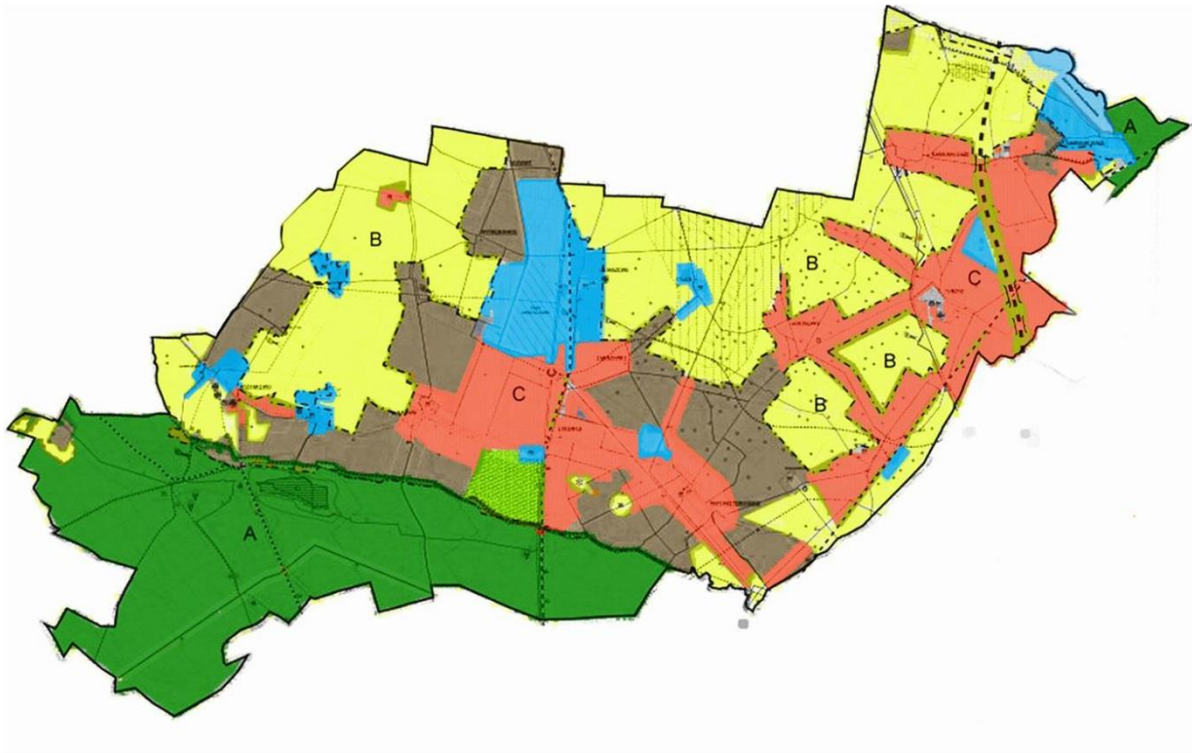
Mapa 87. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Łabiszyn

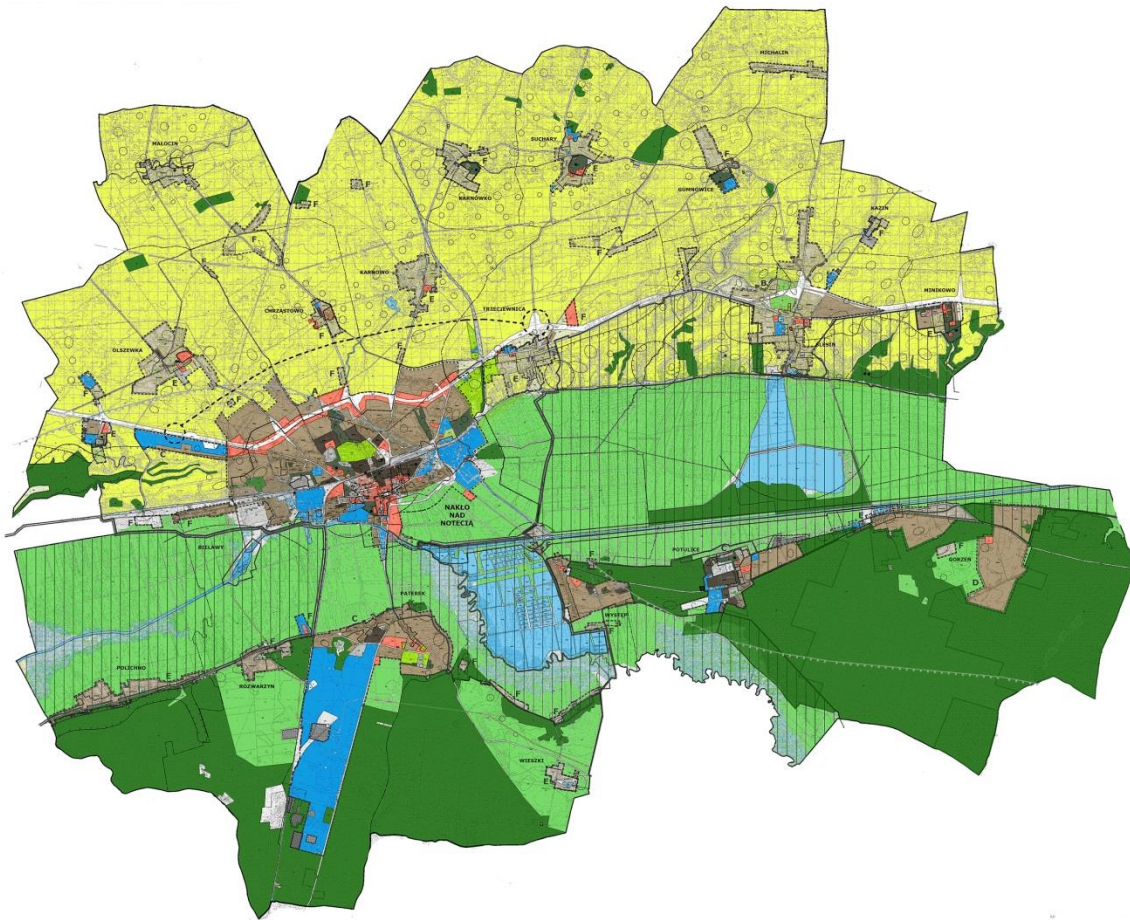
Mapa 88. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Łubianka

Mapa 89. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Łysomice

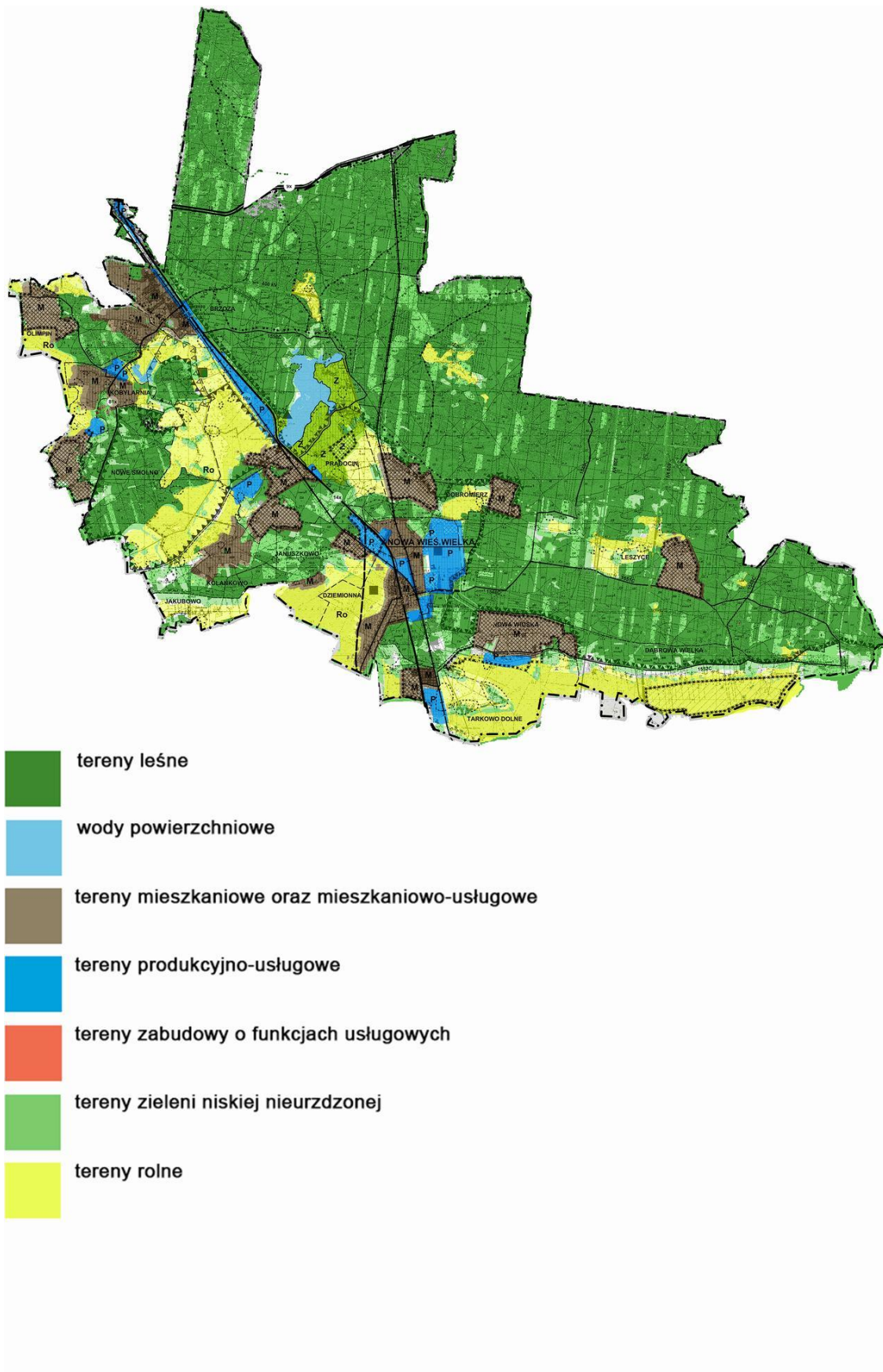

Mapa 90. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Nakło Nad Notecią

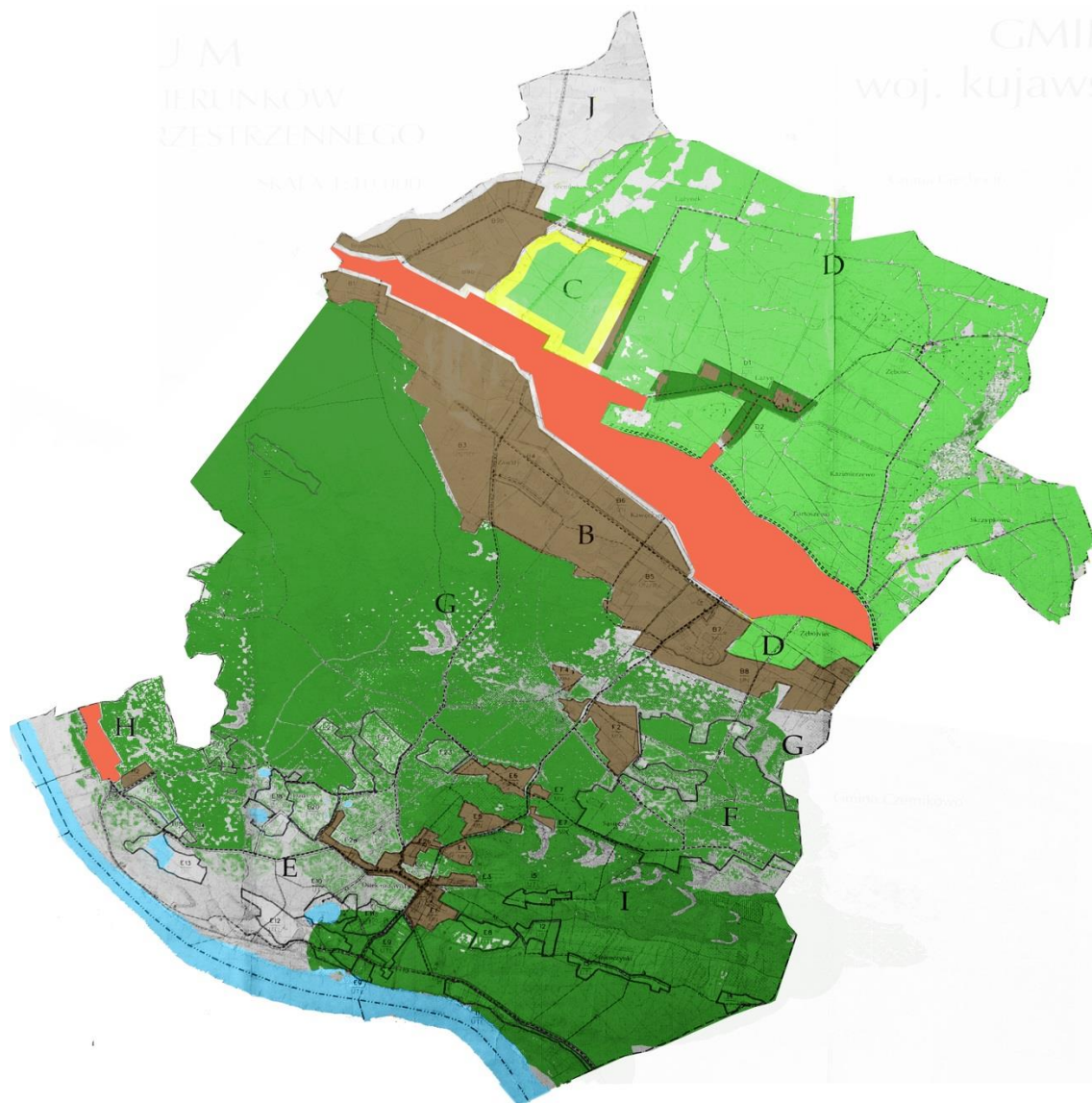

	tereny leśne		tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów
	wody powierzchniowe		tereny ogródków działkowych cmentarzy
	tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej		tereny rolne
	tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej		tereny łąk, pastwisk i nieużytków
	tereny usługowe		tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych

Mapa 91. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Nowa Wieś Wielka

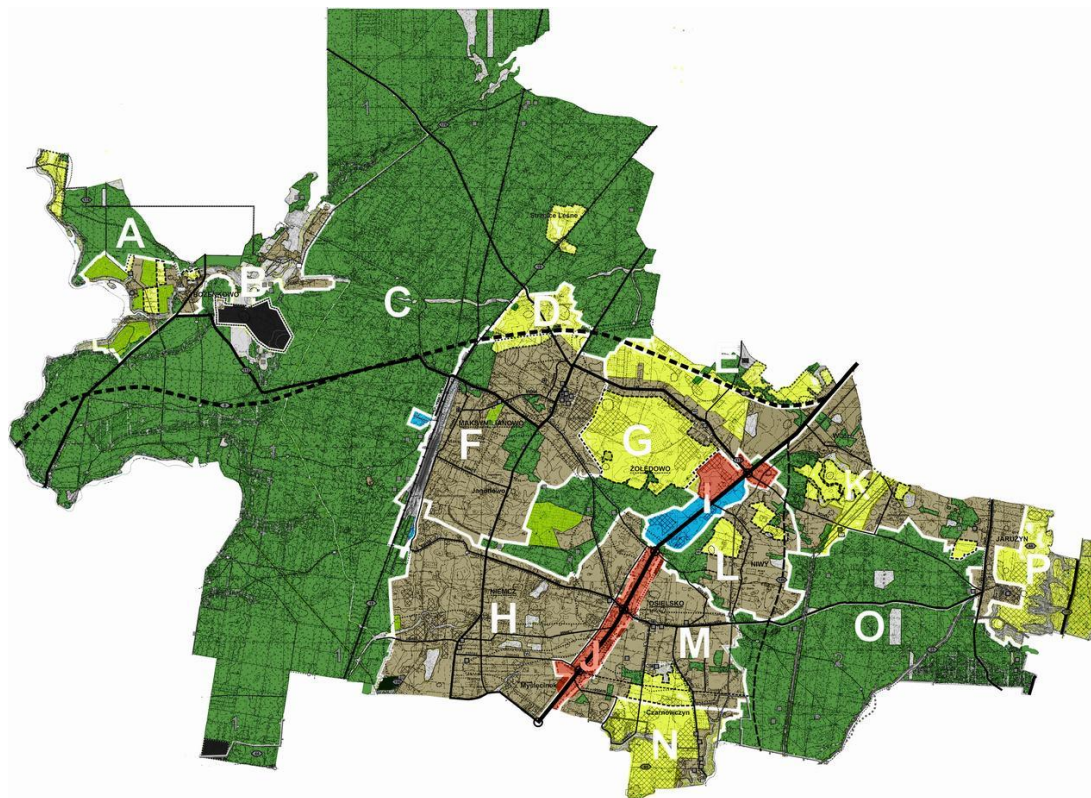

Mapa 92. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Obrowo

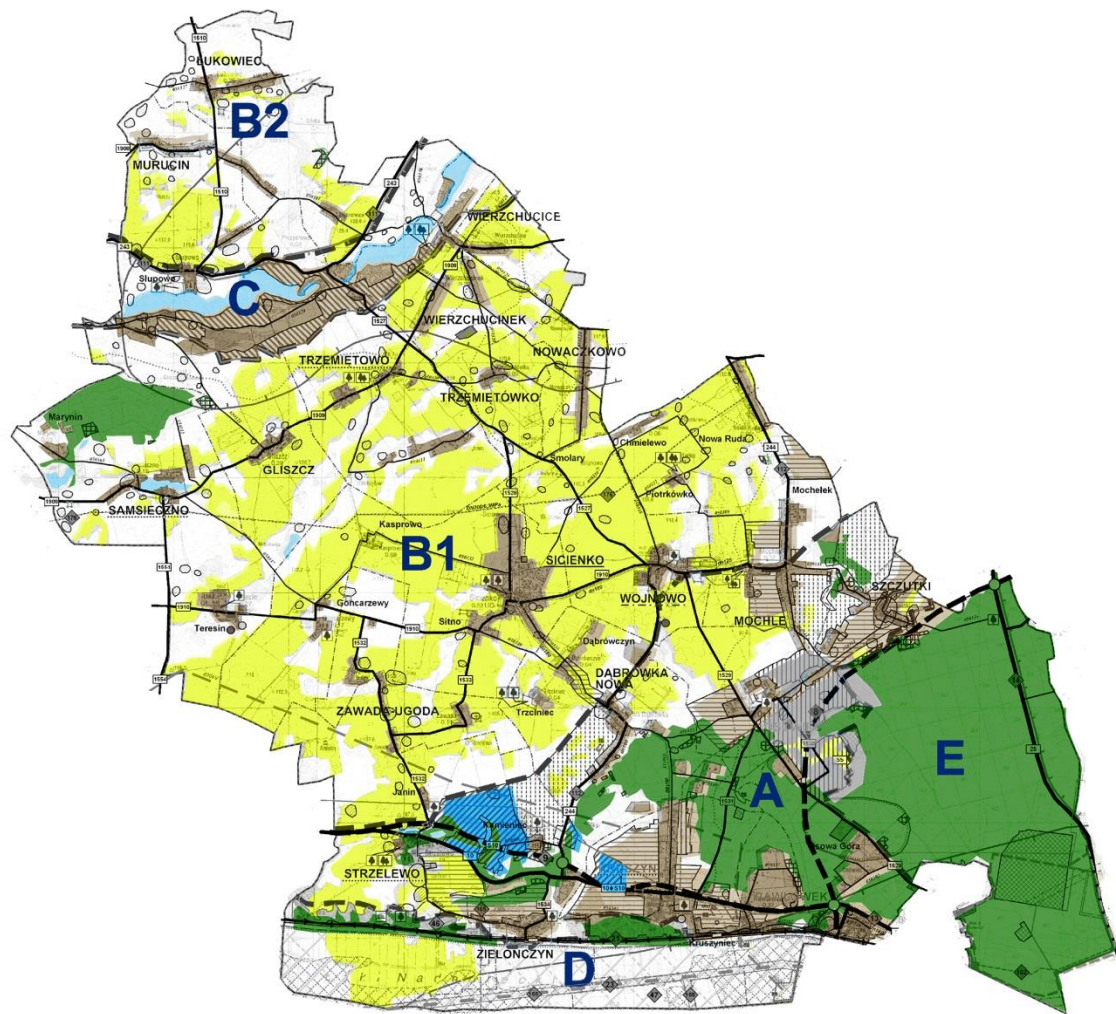
- tereny leśne
- wody powierzchniowe
- tereny zabudowy mieszkaniowej
- gleby I-IV klasy
- tereny zabudowy o funkcjach usługowych
- tereny rolne

Mapa 93. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Osielsko

- tereny zabudowy mieszkaniowej oraz mieszkaniowej z towarzyszącymi i nieuciążliwymi usługami oraz nieuciążliwymi działalnościami gospodarczymi
- tereny zabudowy o funkcjach gospodarczych
- tereny zabudowy o funkcjach usługowych
- tereny rodzinnych ogrodów działkowych
- tereny leśne
- tereny rolne
- tereny rolne - ze wskazaniem przekształcenia na zabudowę mieszkaniową oraz mieszkaniową z towarzyszącymi i nieuciążliwymi usługami oraz nieuciążliwymi działalnościami gospodarczymi

Mapa 94. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Sienko

- tereny leśne oraz do zalesienia
- wody powierzchniowe
- obszary zabudowane lub przeznaczone w mpzp pod zabudowę, mieszkaniowo-usługowe
- obszary z predyspozycjami dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej i rekreacyjnej
- obszary z predyspozycjami dla rozwoju wielofunkcyjnego
- obszary z predyspozycjami dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego
- gleby chronione klas II-III
- obszary z predyspozycjami dla rozwoju wielofunkcyjnego (preferowany gospodarczy)

A

oznaczenie jednostek strukturalnych

Mapa 95. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Solec Kujawski

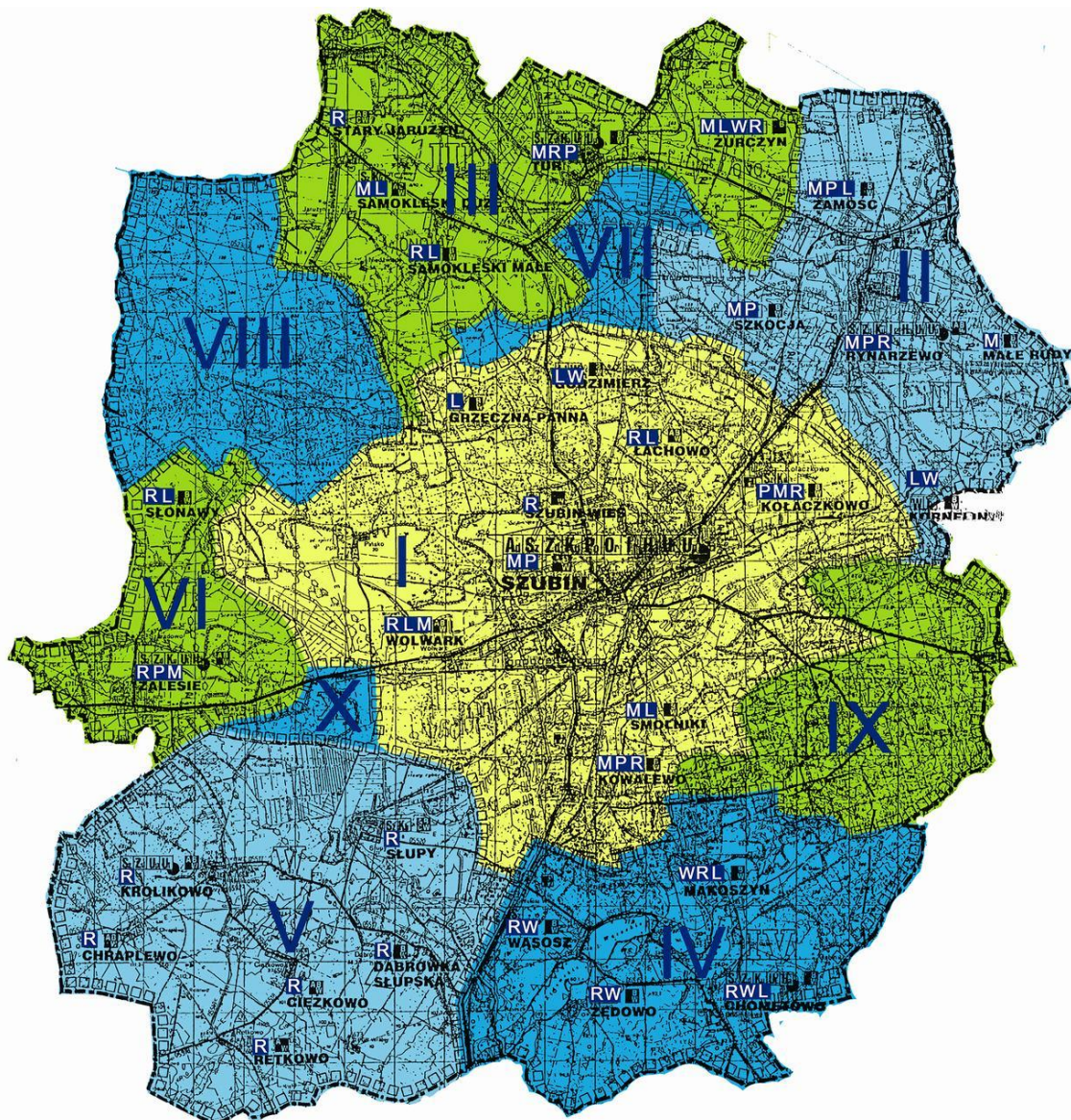
- tereny leśne
- wody powierzchniowe
- tereny zainwestowane
- tereny, dla których obowiązuje mpzp
- tereny z zamiarem sporządzenia mpzp
- kompleksy gleb organicznych

Mapa 96. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Szubin

- zabudowa mieszkaniowa jedno- i wielorodzinna
- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna intensywna
- zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna z funkcjami usługowymi
- produkcja nieuciążliwa i przemysł
- tereny zabudowy o funkcjach usługowych
- projektowane pasma zieleni miejskiej i istniejące zespoły zieleni
- zabudowa mieszkaniowa ekstensywna

Mapa 97. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Szubin

 strefy funkcjonalno-przestrzenne w strukturze osadniczej gminy

 numery stref funkcjonalno-przestrzennych

IV

W rekreacja i obsługa turystyki

M

osadnictwo - f. mieszkaniowa

P

produkcja i usługi

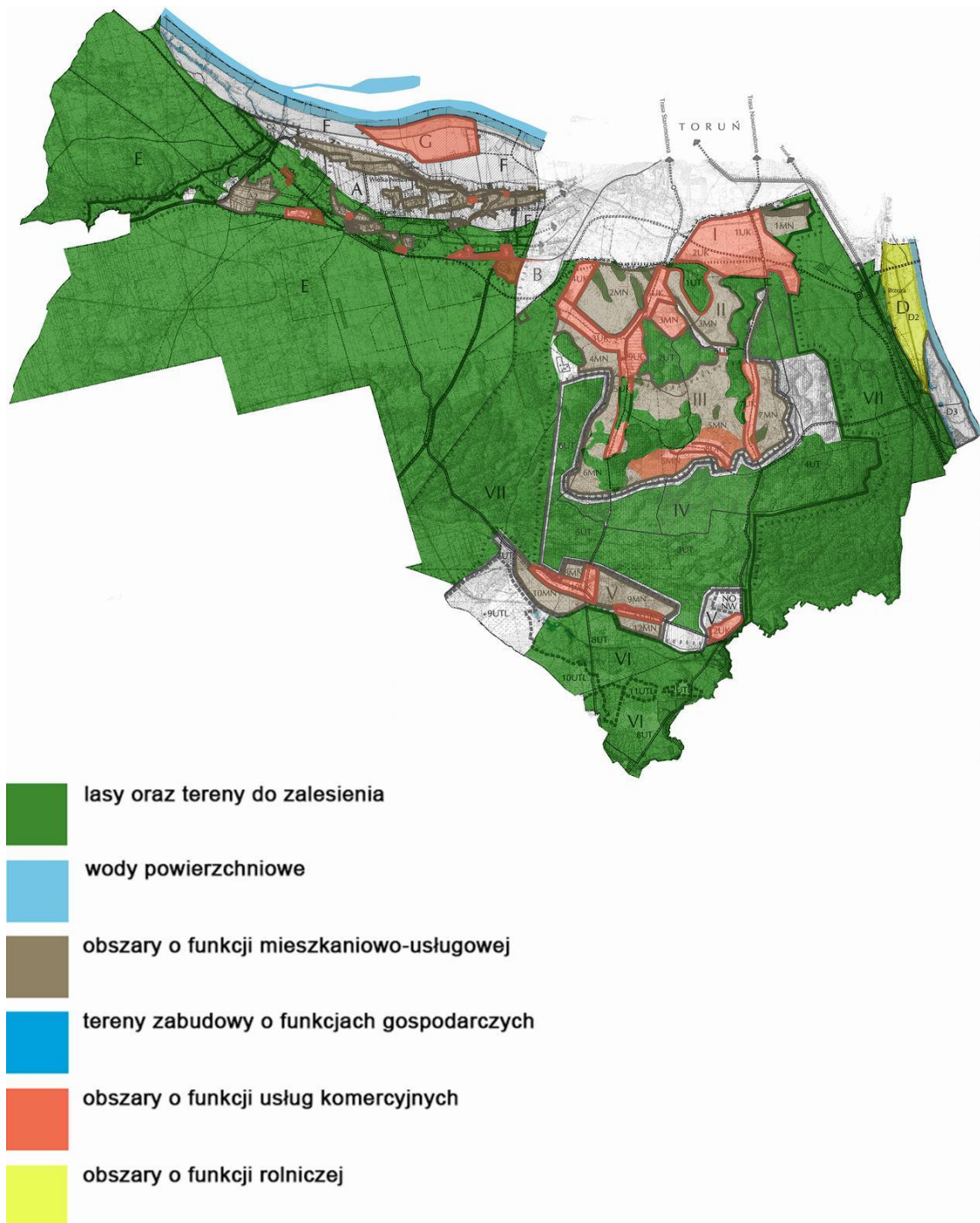
L

gospodarka leśna

R

gospodarka rolna

Mapa 98. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Wielka Nieszawka

Mapa 99. Kierunki rozwoju przestrzennego Zławień Wielka

- tereny lasów i zalesień
- tereny wód otwartych
- tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej
- tereny aktywności gospodarczej
- tereny zabudowy usługowej
- tereny rolne oraz zielni nieuporządkowanej

Podsumowanie

[Wykaz map](#)
[Wykaz tabel](#)
[Wykaz wykresów](#)
[Bibliografia](#)

WYKAZ MAP

Mapa 1. Statusy jednostek na terenie BTOF i ich obszar (stan na 2012 r.)	19
Mapa 2. Liczba jednostek pomocniczych w gminie (stan na 2013 r.)	21
Mapa 3. Jednostki urbanistyczne Bydgoszczy (stan na 2013 r.)	22
Mapa 4. Jednostki urbanistyczne Torunia (stan na 2013 r.)	23
Mapa 5. Miejscowości na terenie BTOF pow. 1000 mieszkańców (stan na 2009 r.).....	28
Mapa 6. Podział obszaru BTOF na makroregiony	30
Mapa 7. Obszary chronionego krajobrazu na terenie BTOF (stan na 2013 r.)	34
Mapa 8. Obszary Natura 2000 i rezerваты przyrody w BTOF (stan na 2013 r.)	36
Mapa 9. Lasy i wody powierzchniowe w BTOF (stan na 2013 r.)	41
Mapa 10. Szlaki komunikacyjne w BTOF (stan na 2013 r.)	43
Mapa 11. Oczyszczalnie ścieków na BTOF (stan na 2012 r.)	47
Mapa 12. Struktura użytkowanie gruntów rolnych na terenie BTOF (stan na 2010 r.)	53
Mapa 13. Jakość gleb na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	55
Mapa 14. Wielkość gospodarstw rolnych na obszarze BTOF (stan na 2010 r.)	56
Mapa 15. Struktura zasiewów na terenie BTOF (stan na 2010 r.)	58
Mapa 16. Porównanie gęstości zaludnienia na terenie BTOF w 2002 i 2012r.	64
Mapa 17. Liczba mieszkańców w jednostkach urbanistycznych Bydgoszczy (stan na 2012 r.).....	65
Mapa 18. Liczba mieszkańców w jednostkach urbanistycznych Torunia (stan na 2012 r.).....	66
Mapa 19. Dynamika zmian ludności na terenie BTOF w okresie 2002-2012r.	68
Mapa 20. Obciążenie demograficzne na terenie BTOF w 2002 i 2012 r.	73
Mapa 21. Odsetek osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym na BTOF (stan na koniec 2012 r.).....	82
Mapa 22. PSSE i Parki Technologiczne w BTOF (stan na 2014 r.).....	92
Mapa 23. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie BTOF.....	95
Mapa 24. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców na BTOF	96
Mapa 25. Drogi wodne na terenie BTOF (stan na 2013 r.)	104
Mapa 26. Szlaki turystyczne – żeglugowe i kajakowe na terenie BTOF (stan na 2013 r.)	105
Mapa 27. Drogi rowerowe w BTOF (stan na 2014 r.).....	107
Mapa 28. Zabytki w gminach BTOF (stan na 2014 r.).....	112
Mapa 29. Baza noclegowa na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	117
Mapa 30. Obiekty sportowe w BTOF (stan na 2014 r.).....	123
Mapa 31. Liczba osób przypadająca na 1 obiekt sportowy w BTOF (stan na 2014 r.).....	124
Mapa 32. Ścieżki rowerowe w mieście Bydgoszcz (stan na 2014 r.).....	125
Mapa 33. Ścieżki rowerowe w mieście Toruń (stan na 2014 r.).....	126
Mapa 34. Obiekty kultury na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	129
Mapa 35. Żłobki i przedszkola na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	141
Mapa 36. Szkolnictwo podstawowe na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	145
Mapa 37. Szkolnictwo gimnazjalne na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	148
Mapa 38. Edukacja ponadgimnazjalna na BTOF (stan na 2012 r.)	151
Mapa 39. Stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym na terenie BTOF w 2011 i 2012 r.....	160
Mapa 40. Lokalizacja najważniejszych jednostek bezpieczeństwa publicznego (stan na 2014 r.)	162
Mapa 41. Szpitale i zakłady opieki długoterminowej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	166

Mapa 42. Przychodnie oraz praktyki lekarskie na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	168
Mapa 43. Ratownictwo Medyczne na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	169
Mapa 44. Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie z pomocy społecznej (stan na 2012 r.)	175
Mapa 45. Pomoc przyznana w formie pieniężnej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	176
Mapa 46. Korzystający z pomocy w ogólnej liczbie osob w wojewodztwie (stan na 2012 r.)	177
Mapa 47. Bezdomni na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	179
Mapa 48. Instytucjonalne formy pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	182
Mapa 49. Mieszkania oddane do użytkowania na terenie BTOF (stan na 2011 r.)	186
Mapa 50. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenie BTOF	187
Mapa 51. Sieć drogowa na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	195
Mapa 52. Sieć kolejowa na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	197
Mapa 53. Schemat linii dziennych komunikacji miejskiej, działających na terenie miasta Bydgoszcz (stan na 2014 r.)	207
Mapa 54. Schemat linii nocnych komunikacji miejskiej, działających na terenie miasta Bydgoszcz (stan na 2014 r.)	208
Mapa 55. Układ linii komunikacji miejskiej w Toruniu (stan na 2014 r.)	213
Mapa 56. Schemat linii autobusowych Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w Bydgoszczy (stan na 2014 r.)	218
Mapa 57. Rozmieszczenie stacji na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2014 r.)	221
Mapa 58. Stopień gazyfikacji na obszarze BTOF (stan na 2012 r.).....	234
Mapa 59. Sieci elektroenergetyczne na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	235
Mapa 60. Potencjalne lokalizacje elektrowni wiatrowych terenie BTOF (stan na 2009 r.)	237
Mapa 61. Złoża i odwierty wód geotermalnych na terenie BTOF (stan na 2009r.).....	238
Mapa 62. Źródła i wykorzystanie biomasy na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	239
Mapa 63. Sieć wod-kan na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	243
Mapa 64. Instalacje do przetwarzania i zagospodarowania odpadów komunalnych na terenie BTOF (stan na 2013 r.)	246
Mapa 65. Regiony gospodarki odpadami komunalnymi na terenie BTOF (stan na 2013 r.)	247
Mapa 66. Węzły dostępowe na terenie BTOF.....	251
Mapa 67. Relacje światłowodowe na terenie BTOF	251
Mapa 68. Linie transmisji radiowej na terenie BTOF.....	252
Mapa 69. Funkcje Ośrodka biznesu BTOF (stan na 2014 r.).....	256
Mapa 70. Funkcja ośrodka nauki i wiedzy BTOF (stan na 2014 r.)	257
Mapa 71. Funkcja węzła komunikacyjnego BTOF (stan na 2014 r.).....	259
Mapa 72. Funkcja usługowa BTOF (stan na 2014 r.).....	260
Mapa 73. Procent pokrycia obszarów gmin na terenie BTOF miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	283
Mapa 74. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Bydgoszcz	285
Mapa 75. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Toruń	286
Mapa 76. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Białe Błota	287
Mapa 77. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Chełmża	288
Mapa 78. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Chełmża	289
Mapa 79. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Czernikowo.....	290
Mapa 80. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Dobrcz	291
Mapa 81. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Dąbrowa Chełmińska	292
Mapa 82. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Koronowo	293
Mapa 83. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Kowalewo Pomorskie.....	294
Mapa 84. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Kowalewo Pomorskie	295
Mapa 85. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Lubicz	296
Mapa 86. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Łabiszyn	297
Mapa 87. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Łabiszyn	298

Mapa 88. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Łubianka.....	299
Mapa 89. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Łysomice	300
Mapa 90. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Nakło Nad Notecią	301
Mapa 91. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Nowa Wieś Wielka	302
Mapa 92. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Obrowo.....	303
Mapa 93. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Osielsko.....	304
Mapa 94. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Sicienko.....	305
Mapa 95. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Solec Kujawski	306
Mapa 96. Kierunki rozwoju przestrzennego miasta Szubin	307
Mapa 97. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Szubin	308
Mapa 98. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Wielka Nieszawka	309
Mapa 99. Kierunki rozwoju przestrzennego Zławieś Wielka	310

WYKAZ TABEL

Tabela 1. Struktura dokumentu	6
Tabela 2. Dokumenty i wytyczne uwzględnione w opracowaniu Studium Uwarunkowań Rozwoju Przestrzennego Bydgosko - Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego	12
Tabela 3. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład BTOF	15
Tabela 4. Jednostki podziału administracyjnego na BTOF (stan na 2012 r.)	17
Tabela 5. Podstawowe dane o jednostkach administracyjnych BTOF (stan na 2012 r.)	18
Tabela 6. Liczba jednostek pomocniczych w gminach w ramach BTOF (stan na 2013 r.)	20
Tabela 7. Ewidencja jednostek administracyjnych według klasyfikacji TERYT (stan na 2013 r.)	23
Tabela 8. Wykaz miast na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	25
Tabela 9. Wskaźnik urbanizacji na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	25
Tabela 10. Miejscowości wiejskie o liczbie ludności powyżej 1000 (stan na 2009 r.)	26
Tabela 11. Powierzchnia zieleni urządzonej w gminach BTOF (stan na 2012 r.)	38
Tabela 12. Lasy i ich udział w powierzchni BTOF (stan na 2012 r.)	39
Tabela 13. Powierzchnia [ha] ogrodów, łąk i pastwisk trwałych oraz ich udział w powierzchni całkowitej BTOF (stan na 2010 r.)	40
Tabela 14. Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM	47
Tabela 15. Zużycie wody na potrzeby gospodarki i ludności w ciągu roku	48
Tabela 16. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające odprowadzenia do wód lub do ziemi w ciągu roku	49
Tabela 17. Udział powierzchni użytków rolnych BTOF w powierzchni ogółem (stan na 2010 r.)	51
Tabela 18. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych na obszarze BTOF (stan na 2010 r.)	54
Tabela 19. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenach BTOF ilustruje poniższa tabela (stan na 2010 r.)	59
Tabela 20. Liczba ludności na terenie Bydgosko-Toruńskiego obszaru funkcjonalnego (stan na 2012 r.)	63
Tabela 21. Zmiana liczby ludności na terenie Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2002-2012	67
Tabela 22. Obciążenie demograficzne i struktura ludności w latach 2002 i 2012	71
Tabela 23. Obciążenie demograficzne w gminach BTOF (stan na 2012 r.)	71
Tabela 24. Wskaźnik feminizacji na terenie BTOF	72
Tabela 25. Podmioty gospodarcze i pracujący w obszarze BTOF według gmin	78
Tabela 26. Bezrobotni w obszarze BTOF według gmin (stan na koniec roku)	81
Tabela 27. Struktura bezrobotnych w obszarze BTOF według płci i gmin (stan na koniec roku)	85
Tabela 28. Tereny Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na terenie BTOF (stan na 2014 r.) ...	90
Tabela 29. Ogólna liczba podmiotów gospodarki narodowej oraz na 1000 mieszkańców w jednostkach analizowanego obszaru w latach 2009 i 2012	94
Tabela 30. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności, wybranych form prawnych oraz gmin na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	97
Tabela 31. Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym w 2012r. w podziale na poszczególne gminy obszaru BTOF	99

Tabela 32. Większe zbiorniki wodne o walorach turystyczno-wypoczynkowych na terenie BTOF (stan na 2013 r.)	103
Tabela 33. Zabytki z rejestru zabytków nieruchomych na obszarze BTOF (stan na 31.03.2014 r.) ..	113
Tabela 34. Obiekty noclegowe na terenie BTOF 2004-2012	114
Tabela 35. Obiekty i miejsca noclegowe według gmin na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	115
Tabela 36. Wykorzystanie bazy noclegowej na terenie BTOF 2010-2012	116
Tabela 37. Infrastruktura sportowa w obszarach funkcjonalnych Bydgoszczy i Torunia (stan na 2014 r.)	122
Tabela 38. Infrastruktura kultury na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	128
Tabela 39. Liczba tytułów i nakład globalny prasy (stan na 2012 r.).....	135
Tabela 40. Wydatki gmin na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2012 r.....	137
Tabela 41. Liczba dzieci w poszczególnych gminach na terenie BTOF wraz z liczbą dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych oraz klubach dziecięcych (stan na 2012 r.)	140
Tabela 42. Liczba dzieci na terenie BTOF objętych opieką przedszkolną w roku szkolnym 2012/2013	142
Tabela 43. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne na terenie BTOF.....	146
Tabela 44. Szkolnictwo ponadgimnazjalne na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	150
Tabela 45. Przynależność gmin BTOF do komend policji (stan na 2014 r.)	156
Tabela 46. Liczba przestępstw stwierdzonych na terenie BTOF w 2011 i 2012 r.	158
Tabela 47. Stan bezpieczeństwa w ruchu drogowym na terenie BTOF w 2011 i 2012 r.	159
Tabela 48. Wykaz straży miejskich i gminnych funkcjonujących na terenie BTOF (stan na 2014 r.) .	161
Tabela 49. Lokalizacja jednostek ratowniczo-gaśniczych Państwowej Straży Pożarnej na terenie BTOF (stan na 2014 r.).....	161
Tabela 50. Punkty / Ośrodki Interwencji Kryzysowej na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	163
Tabela 51. Ambulatoryjna opieka zdrowotna (stan na 2012 r.).....	167
Tabela 52. Rejony operacyjne Ratownictwa Medycznego na terenie BTOF (stan na 2011 r.)	170
Tabela 53. Przyczyny korzystania przez rodziny z pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	173
Tabela 54. Pomoc społeczna na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	174
Tabela 55. Bezdomni w pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	178
Tabela 56. Instytucjonalne formy pomocy społecznej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	181
Tabela 57. Liczba i powierzchnia mieszkań w latach 2003 i 2012 oraz ruch budowlany w jednostkach na terenie BTOF, w latach 2005-2012.	184
Tabela 58. Mieszkania oddane do użytkowania na terenie BTOF (stan na 2011 r.)	185
Tabela 59. Mieszkania oddane do użytkowania na terenie BTOF	188
Tabela 60. Długość dróg na terenie BTOF wg kategorii zarządzania (stan na 2014 r.)	190
Tabela 61. Wykaz dróg krajowych na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	191
Tabela 62. Wykaz dróg wojewódzkich na terenie BTOF (stan na 2014 r.).....	192
Tabela 63. Obciążenie ruchem sieci dróg wojewódzkich i krajowych w województwie kujawsko-pomorskim	194
Tabela 64. Kierunki lotów regularnych i linie lotnicze (stan na 2014 r.)	198
Tabela 65. Kierunki lotów czarterowych z lotniska Bydgoszcz (stan na 2014 r.).....	198
Tabela 66. Linie tramwajowe w Bydgoszczy (stan na 2014 r.)	202
Tabela 67. Linie autobusowe w Bydgoszczy (stan na 2014 r.)	203
Tabela 68. Linie tramwajowe w Toruniu (stan na 2014 r.)	209
Tabela 69. Linie autobusowe w Toruniu (stan na 2014 r.)	210
Tabela 70. Połączenia autobusowe realizowane z Dworca Autobusowego w Bydgoszczy do gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2014 r.)	215
Tabela 71. Połączenia autobusowe realizowane z Dworca Autobusowego w Toruniu do gmin na terenie BTOF (stan na 2014 r.).....	219
Tabela 72. Pasażerskie przejazdy kolejowe realizowane z Torunia Głównego i Bydgoszczy Głównej do poszczególnych stacji w gminach na terenie BTOF (stan na 2014 r.)	222

Tabela 73. Średni czas dojazdu samochodem do Portu Lotniczego w Bydgoszczy z poszczególnych gmin na terenie BTOF	229
Tabela 74. Sieć gazowa, odbiorcy i zużycie gazu sieciowego w gospodarstwach domowych (stan na 2014 r.)	233
Tabela 75. Rodzaje i ilości OZE w województwie kujawsko-pomorskim (stan na 2014 r.).....	236
Tabela 76. Korzystający z sieci wodnej i kanalizacyjnej na terenie BTOF	240
Tabela 77. Długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	241
Tabela 78. Komunalne oczyszczalnie ścieków na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	242
Tabela 79. Sortownie odpadów na terenie BTOF (stan na 2012 r.).....	244
Tabela 80. Kompostowanie odpadów komunalnych na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	244
Tabela 81. Eksploatowane składowiska odpadów komunalnych na terenie BTOF (stan na 2012 r.)	245
Tabela 82. Analiza studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	277
Tabela 83. Analiza studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2009 – 2012 wg powierzchni terenów wskazanych do sporządzenia mpzp.....	279
Tabela 84. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2014 r.).....	280
Tabela 85. <i>Zmiana powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego gmin wchodzących w skład Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2009 – 2012.</i>	281
Tabela 86. Analiza miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin na terenie BTOF – liczba i powierzchnia mpzp obowiązujących (stan na 2012 r.).....	282
Tabela 87. Przeciętna powierzchnia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin na terenie BTOF w latach 2009 – 2012.....	284

WYKAZ WYKRESÓW

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów rolnych na terenie Bydgosko Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2010 r.).....	52
Wykres 2. Podział gospodarstw rolnych na terenie Bydgosko Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego ze względu na wielkość gospodarstwa (stan na 2010 r.).....	56
Wykres 3. Powierzchnia gospodarstw (ha) w BTOF ze względu na rodzaj zasiewów (stan na 2010 r.)	57
Wykres 4. Struktura zasiewów na terenie Bydgosko Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego (stan na 2010 r.)	58
Wykres 5. Struktura zasiewu zbóż na terenie BTOF (stan na 2010 r.).....	59
Wykres 6. Struktura wiekowa ludności gmin BTOF (stan na 2012 r.).....	69
Wykres 7. Liczba ludności w poszczególnych kategoriach wiekowych (stan na 2012 r.).....	70
Wykres 8. Struktura płci i wieku ludności (stan na 2012 r.).....	74
Wykres 9. Bezrobotni zarejestrowani na terenie BTOF w latach 2005-2013 (stan na koniec roku).....	80
Wykres 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach w latach 2005-2012 (stan na koniec roku)	81
Wykres 11. Struktura procentowa bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy (w miesiącach) (stan na koniec 2013 r.).....	83
Wykres 12. Struktura procentowa bezrobotnych według wieku (stan na koniec 2013 r.).....	83
Wykres 13. Struktura procentowa bezrobotnych według wykształcenia (stan na koniec 2013 r.).....	84
Wykres 14. Struktura procentowa bezrobotnych z terenu BTOF według płci i czasu pozostawania bez pracy (w miesiącach) (stan na koniec 2013 r.).....	86
Wykres 15. Struktura procentowa bezrobotnych z terenu BTOF według płci i wieku (stan na koniec 2013 r.)	86
Wykres 16. Struktura procentowa bezrobotnych z terenu BTOF według płci i wykształcenia (stan na koniec 2013 r.).....	87
Wykres 17. Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w latach 2009-2012r. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności, wybranych form prawnych i sekcji PKD na obszarze BTOF.	98
Wykres 18. Wskaźnik skolaryzacji szkół podstawowych na terenie BTOF.....	147
Wykres 19. <i>Wskaźnik skolaryzacji gimnazjów na terenie BTOF</i>	147
Wykres 20. Struktura ludności wg poziomu wykształcenia podregionu bydgosko - toruńskiego na tle Polski i województwa kujawsko-pomorskiego (stan na 2011 r.)	154
Wykres 21. Liczba pasażerów korzystających z Portu Lotniczego w poszczególnych latach	230
Wykres 22. Liczba pasażerów korzystających z Portu Lotniczego w poszczególnych miesiącach 2012 r.	231
Wykres 23. Dostęp do Internetu w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2008-2013	248
Wykres 24. Pokrycie zasięgiem sieci teleinformatycznych w budynkach (stan na 2012 r.).....	249
Wykres 25. Zgłoszone zapotrzebowanie na Internet stacjonarny na 10 000 mieszkańców na terenie BTOF (stan na 2013 r.).....	250

BIBLIOGRAFIA

- Analiza potrzeb rozwojowych województwa kujawsko pomorskiego w kontekście nowej perspektywy finansowej UE 2014-2020 raport końcowy,
Bydgoskie Centrum Informacji (Informacja Turystyczna i Biuro Kongresów),
Delimitacja i charakterystyka obszaru realizacji instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w obszarze funkcjonalnym Bydgoszczy i Torunia, 2014
Grzegorz Kaczmarek i Ewa Gruszka, Uwarunkowania kultury (w) Bydgoszczy - analiza instytucjonalna i systemowa, Obserwatorium Kultury, 2012
GUS - bank danych lokalnych
Informacja o stanie realizacji Strategii Rozwoju Województwa na lata 2007-2020 z analizą diagnostyczną wybranych zagadnień, Toruń 2013
J. Czapiński, T. Panek, Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków
Katarzyna A. Kuć – Czajkowska, *Funkcje metropolitarne Warszawy, Pragi i Budapesztu*
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
Krajowa Polityka Miejska - projekt
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie
Krajowy plan gospodarki odpadami 2014, Warszawa 2010
Krajowy Raport Mozaikowy o stanie środowiska Województwo kujawsko - pomorskie.
Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna
Lokalny program rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007-2015
Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin tworzących BTOF
Obszar funkcjonalny Bydgoszczy i Torunia oraz jego związki z pozostałą częścią województwa (Opracowane przez zespół Centrum Badań Metropolitalnych UAM w Poznaniu 15.07.2013r.),
Ochrona środowiska w województwie kujawsko - pomorskim w latach 2010-2012,
Odnawialne źródła energii - zasady i możliwości wykorzystania na terenie województwa kujawsko-pomorskiego
Ośrodek Informacji Turystycznej w Toruniu
Plan gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023
Polityka Energetyczna Polski do roku 2030
Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2012 roku.
Powiat Bydgoski dla aktywnych, Przewodnik po szlakach turystycznych powiatu bydgoskiego, 2010
Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Bydgoskiego,
Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Toruńskiego,
Program Ochrony Środowiska dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2013-2016, Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Toruń 2013
Program Strategii Europa 2020
Programy Ochrony Środowiska gmin tworzących BTOF,
Raport o stanie środowiska województwa kujawsko - pomorskiego w 2012 r.,
Raporty z wykonania Programu Ochrony Środowiska dla powiatu toruńskiego oraz bydgoskiego,
Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 Maluch

Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2013,
Rolnictwo w województwie kujawsko- pomorskim w 2012 r.,
Seniorzy w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r. – aktywność społeczno-ekonomiczna, kondycja zdrowotna i opieka instytucjonalna, Główny Urząd Statystyczny w Bydgoszczy,
Sprawozdanie Komendanta Miejskiego Policji w Bydgoszczy z działalności w 2012 r. oraz Informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego na terenie powiatu bydgoskiego w 2012 r.
Sprawozdanie Komendanta Miejskiego Policji w Bydgoszczy z działalności w 2012 r. oraz Informacja o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego w Bydgoszczy
Sprawozdanie o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie działania KMP w Toruniu w 2012 r.
Strategia rozwoju edukacji województwa kujawsko pomorskiego na lata 2008-2013
Strategia Rozwoju Transportu Do 2020 Roku (z perspektywą do 2030 roku)
Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+
Strategie rozwoju gmin na terenie BTOF,
strony internetowe gmin tworzących BTOF
strony internetowe powiatowych urzędów pracy
Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin tworzących BTOF
Synteza wyników pomiaru ruchu na drogach wojewódzkich w 2010 roku, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Bydgoszczy
Sytuacja Społeczno-Gospodarcza Województwa Kujawsko Pomorskiego
Tadeusz Markowski, Funkcje metropolitarne pięciu województw wschodnich,
Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późniejszymi zmianami) oraz ustawą o opiece nad dziećmi do 3r.ż. z dnia 27.VII.2005 r.)
Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 Nr 80 poz. 717, z późniejszymi zmianami)
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2012 roku
Województwo Kujawsko - Pomorskie Podregiony Powiaty Gminy 2013,
www.arriva.pl
www.bip.bydgoszcz.uw.gov.pl
www.coi.kujawsko-pomorskie.pl
www.domkulturyplus.pl
www.e-podroznik.pl
www.lista500.polityka.pl
www.maps.google.pl
www.mzk.torun.pl
www.nck.pl
www.pks.bydgoszcz.pl
www.pkt.pl
www.plb.pl
www.rops.torun.home.pl
www.wirtualneszlaki.pl
www.zdmikp.bydgoszcz.pl
www.zdrowie.bydgoszcz.uw.gov.pl
Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce
Zintegrowany Program Rozwoju Transportu Publicznego dla aglomeracji bydgosko-toruńskiej, ze szczególnym uwzględnieniem bydgosko-toruńskiego obszaru metropolitalnego na lata 2010-2015
Zróżnicowanie wewnętrzne województwa, Toruń 2012